ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie și Filosofie

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

I

ANUL 6

IANUARIE — MARTIE 1953

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43

ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SARINDAR 14, TEL. 5-28-90, ŞI LIBRĂRIA ACADEM[illegible] TEL. 4-08-50

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie şi filosofie

I

ANUL 6

IANUARIE—MARTIE 1953

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

„STUDII" REVISTĂ DE ISTORIE ŞI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

BUCUREŞTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43
ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, TEL. 5-28-90, ŞI LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R. CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50

CUPRINSUL

СОДЕРЖАНИЕ

TOVARĂŞUL IOSIF VISSARIONOVICI STALIN A ÎNCETAT DIN VIAŢĂ

DIN PARTEA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE, A CONSILIULUI DE MINIŞTRI AL U.R.S.S. ŞI A PREZIDIULUI SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S.

Către toţi membrii partidului, către toţi oamenii muncii din Uniunea Sovietică

Dragi tovarăşi şi prieteni!

Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. şi Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. anunţă cu adâncă durere partidul şi pe toţi oamenii muncii din Uniunea Sovietică că la 5 Martie, ora 9,50 seara, a încetat din viaţă după o boală grea Iosif Vissarionovici Stalin, Preşedintele Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. şi Secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

A încetat să bată inima lui Iosif Vissarionovici Stalin, tovarăşul de luptă şi genialul continuator al cauzei lui Lenin, înţeleptul conducator şi învăţător al Partidului Comunist şi al poporului sovietic.

Numele lui Stalin este nespus de drag partidului nostru, poporului sovietic, oamenilor muncii din lumea întreagă. Impreună cu Lenin, tovarăşul Stalin a făurit puternicul partid al comuniştilor, l-a educat şi l-a oţelit; împreună cu Lenin, tovarăşul Stalin a fost inspiratorul şi conducatorul Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, întemeietorul primului Stat socialist din lume. Continuând opera nemuritoare a lui Lenin, tovaraşul Stalin a condus poporul sovietic la victoria de importanţă istorică mondială a socialismului în ţara noastră. Tovarăşul Stalin a condus ţara noastra la victoria asupra fascismului în cel de al doilea război mondial, fapt care a schimbat în mod radical întreaga situaţie internaţională. Tovarăşul Stalin

a înarmat partidul şi întregul popor cu programul măreţ şi clar al con-truirii comunismului în U.R.S.S.

Moartea tovarăşului Stalin, care şi-a închinat întreaga sa viaţă slujirii fără preget a măreţei cauze a comunismului, este cea mai grea pierdere pentru partid, pentru oamenii muncii din Ţara Sovietică şi din toată lumea.

Vestea încetarii din viaţă a tovarăşului Stalin va umple de adâncă durere inimile muncitorilor, colhoznicilor, intelectualilor şi ale tuturor oamenilor muncii din Patria noastră, inimile ostaşilor vitezei noastre armate şi ai flotei maritime militare, inimile milioanelor de oameni ai muncii din toate ţaríle lumii. In aceste zile de adâncă durere, toate popoarele ţarii noastre îşi strâng şi mai mult rândurile în marea şi frăţeasca lor familie, sub conducerea încercată a Partidului Comunist, făurit şi educat de Lenin şi Stalin.

Poporul sovietic are o încredere nemărginită şi este pătruns de dragoste fierbinte faţă de scumpul său Partid Comunist, deoarece el ştie că legea supremă a întregii activităţi a partidului este slujirea intereselor poporului.

Muncitorii, colhoznicii, intelectualii sovietici, toţi oamenii muncii din ţara noastră urmează ferm politica elaborată de partidul nostru, care corespunde intereselor vitale ale oamenilor muncii şi care are drept scop întărirea continuă a puterii Patriei noastre socialiste. Justeţea acestei politici a Partidului Comunist este verificată în decenii de luptă, ea a dus pe oamenii muncii din Ţara Sovietică la victoriile istorice ale socialismului. Insufleţite de această politică, popoarele Uniunii Sovietice, sub conducerea partidului, păşesc ferm înainte spre noi succese ale construcţiei comuniste în ţara noastră.

Oamenii muncii din ţara noastră ştiu că îmbunătăţirea continuă a buneistări materiale a tuturor păturilor populaţiei — muncitori, colhoznici, intelectuali — satisfacerea maximală a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale întregii societăţi, au fost întotdeauna şi sunt obiectul grijii deosebite a Partidului Comunist şi a Guvernului Sovietic.

Poporul sovietic ştie că capacitatea de apărare şi forţa Statului Sovietic cresc şi se întăresc, că partidul întăreşte prin toate mijloacele armata sovietică, flota maritimă militară şi organele de informaţie pentru a ridica în permanenţa pregătirea noastră pentru o ripostă zdrobitoare oricărui agresor.

Politica externă a Partidului Comunist şi a Guvernului Uniunii Sovietice a fost şi este politica de neclintit a menţinerii şi consolidării păcii, a luptei împotriva pregătirii şi deslănţuirii unui nou război, politica colaborării internaţionale şi a dezvoltării legăturilor comerciale cu toate ţările.

Popoarele Uniunii Sovietice, credincioase steagului internaţionalismului proletar, întăresc şi dezvoltă prietenia frăţească cu marele popor chinez, cu oamenii muncii din toate ţările de democraţie populară, legăturile de prietenie cu oamenii muncii din ţările capitaliste şi coloniale, care luptă pentru cauza păcii, democraţiei şi socialismului.

Dragi tovarași și prieteni!

Marea forță călauzitoare și conducatoare a poporului sovietic în lupta pentru construirea comunismului este Partidul nostru Comunist. Unitatea de otel și coeziunea de monolit a randurilor partidului constitue principala condiție a puterii și forței sale. Sarcina noastra este de a pastra ca lumina ochilor unitatea partidului, de a-i educa pe comuniști ca luptatori politici activi pentru înfaptuirea politicii și a hotărîrilor partidului, de a întari și mai mult legaturile partidului cu toți oamenii muncii, cu muncitorii, colhoznicii, intelectualii, deoarece în aceasta legatura indestructibila cu poporul rezîda forța și invincibilitatea partidului nostru.

Partidul considera ca una din sarcinile sale cele mai importante educarea comuniștilor și a tuturor oamenilor muncii în spiritul unei înalte vigilențe politice, în spiritul intransigenței și fermitații în lupta împotriva dușmanilor interni și externi.

Comitetul Central al Partidului Comunist a Uniunii Sovietice, Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. și Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. adresându-se în aceste zile de adâncă durere partidului și poporului, își exprima convingerea fermă că partidul și toți oamenii muncii din Patria noastra vor strânge și mai mult rândurile în jurul Comitetului Central si al Guvernului Sovietic, își vor mobiliza toate forțele și energia creatoare pentru mareața cauza a construirii comunismului în țara noastra.

Numele nemuritor al lui Stalin va trăi veșnic în inima poporului sovietic și a întregii omeniri progresiste.

Trăiască măreața, atotbiruitoarea învățătură a lui Marx-Engels-Lenin Stalin!

Traiasca puternica noastră Patrie Socialista!

Trăiască eroicul nostru popor sovietic!

Traiască marele Partid Comunist al Uniunii Sovietice!

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE

CONSILIUL DE MINIȘTRI AL U.R.S.S.

PREZIDIUL SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S.

5 Martie 1953.

CUVÂNTAREA TOVARĂŞULUI G. M. MALENCOV

Dragi compatrioţi, tovarăşi, prieteni!

Dragi fraţi de peste hotare!

Partidul nostru, poporul sovietic, întreaga omenire au suferit cea mai grea şi ireparabilă pierdere. Şi-a încheiat gloriosul său drum de viaţă învăţatorul şi conducătorul nostru, cel mai mare geniu al omenirii, Iosif Vissarionovici Stalin.

In aceste zile grele durerea adâncă a poporului sovietic este împărtăşita de întreaga omenire înaintata şi progresistă. Numele lui Stalin este nespus de scump oamenilor sovietici, celor mai largi masse populare din toate părţile lumii. Nemărginită este măreţia şi însemnătatea activităţii tovaraşului Stalin pentru poporul sovietic şi pentru oamenii muncii din toate ţările. Opera lui Stalin va trăi în veacuri şi urmaşii recunoscători, la fel ca şi noi toţi, vor slăvi numele lui Stalin.

Tovarăşul Stalin şi-a închinat viaţa cauzei eliberării clasei muncitoare şi a tuturor oamenilor muncii de sub jugul şi asuprirea exploatatorilor, cauzei salvării omenirii de războaiele distrugătoare, cauzei luptei pentru o viaţă liberă şi fericită a poporului muncitor pe pământ.

Tovarăşul Stalin, marele gânditor al epocii noastre, a dezvoltat în mod creator în noile condiţii istorice învăţătura marxism-leninismului. Numele lui Stalin sta, pe bună dreptate, alături de numele celor mai mari oameni din întreaga istorie a omenirii: Marx-Engels-Lenin.

Partidul nostru urmează măreaţa învăţătură a marxism-leninismului, care dă partidului şi poporului o forţă de neînvins, priceperea de a deschide căi noi în istorie.

Timp de mulţi ani, Lenin şi Stalin au dus în condiţiile grele ale ilegalităţii lupta pentru salvarea popoarelor Rusiei de sub jugul absolutismului, de sub jugul moşierilor şi capitaliştilor.

In frunte cu Lenin şi Stalin, poporul sovietic a înfăptuit cea mai măreață cotitură din istoria omenirii, a pus capăt orânduirii capitalismului în ţara noastră şi a păşit pe o cale nouă — calea socialismului.

Continuând opera lui Lenin şi dezvoltând necontenit învăţătura leninistă care lumineaza mersul înainte al partidului şi Statului Sovietic, tovarăşul Stalin a condus ţara noastră la victoria istorica mondială a socialismului, ceeace, pentru prima dată după multe milenii de existenţă a societăţii omeneşti, a asigurat lichidarea exploatării omului de către om.

Lenin şi Stalin au întemeiat primul stat din lume al muncitorilor şi ţăranilor, Statul nostru Sovietic. Tovarăşul Stalin a muncit necontenit pentru întărirea Statului Sovietic. Taria şi puterea statului nostru constitue cea mai importantă condiţie a construirii cu succes a comunismului în ţara noastră.

Datoria noastră sfântă este de a întări şi mai departe, necontenit şi pe toate căile, marele nostru stat socialist, bastionul păcii şi securităţii popoarelor.

De numele tovarăşului Stalin este legată rezolvarea uneia din cele mai complexe probleme din istoria dezvoltării societăţii — problema naţionala. Tovarăşul Stalin, cel mai mare teoretician al problemei naţionale, a asigurat pentru prima oară în istorie, pe scara unui uriaş stat multinaţional, lichidarea secularei dezbinări naţionale. Sub conducerea tovarăşului Stalin, partidul nostru a lichidat rămânerea în urmă, economică şi culturală, a popoarelor înainte subjugate, a unit strâns într'o singură familie frăţeasca toate naţiunile Uniunii Sovietice şi a făurit prietenia popoarelor.

Datoria noastră sfântă este de a asigura întărirea continuă a unităţii şi prieteniei popoarelor ţării sovietice, întărirea Statului Sovietic multinaţional. Datorită prieteniei popoarelor ţării noastre, nu ne temem de niciun fel de duşmani, nici dinăuntru, nici din afară.

Sub conducerea directă a tovarăşului Stalin a fost făurită, a crescut şi s'a întărit Armata Sovietică. Consolidarea capacităţii de apărare a ţarii şi întărirea forţelor armate sovietice au fost obiectul preocupării permanente a tovarăşului Stalin. In frunte cu marele său comandant de oşti — Generalissimul Stalin — Armata Sovietică a repurtat victoria istorică în cel de al doilea război mondial şi a salvat popoarele Europei şi Asiei de primejdia robiei fasciste.

Datoria noastră sfântă este de a întări pe toate căile puternicele forţe armate sovietice. Trebue să le menţinem în stare de pregătire de lupta pentru o ripostă zdrobitoare oricărei agresiuni a duşmanului.

Ca rezultat al muncii neobosite a tovarăşului Stalin, pe baza planurilor elaborate de el, partidul nostru a transformat ţara — înainte înapoiată — într'o mare putere industrial-colhoznică, a făurit o nouă orânduire economică, care nu cunoaşte crize şi şomaj.

Datoria noastră sfântă este de a asigura înflorirea continuă a Patriei socialiste. Trebue să dezvoltăm prin toate mijloacele industria socialista, temelia forţei şi tariei ţării noastre. Trebue să întărim pe toate căile orânduirea colhoznică, să obţinem avântul şi înflorirea continuă a tuturor colhozurilor din Ţara Sovietică, să întărim alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea colhoznică.

In domeniul politicii interne, preocuparea noastră principală este de a urmări cu fermitate îmbunătăţirea continua a buneistari materiale a muncitorilor, colhoznicilor, intelectualilor, a tuturor oamenilor sovietici. Datoria de a ne îngriji fără preget de bunăstarea poporului, de satisfacerea maximală a nevoilor lui materiale şi culturale este lege pentru partidul şi guvernul nostru.

Lenin şi Stalin au făurit şi au oţelit partidul nostru ca o măreaţă forţa transformatoare a societaţii. Toată viaţa lui, tovarăşul Stalin ne-a învăţat că nimic nu este mai presus de titlul de membru al Partidului Comunist. In

lupta dârza împotriva duşmanilor, tovarăşul Stalin a apărat unitatea şi coeziunea de monolit a rândurilor partidului nostru.

Datoria noastră sfântă este de a întări şi de acum înainte marele Partid Comunist. Forţa şi invincibilitatea partidului nostru rezidă în unitatea şi coeziunea rândurilor sale, în unitatea de voinţă şi acţiune, în priceperea membrilor partidului de a contopi voinţa lor cu voinţa şi năzuinţele partidului. Forţa şi invincibilitatea partidului nostru rezidă în legătura indisolubilă cu massele populare. Baza unităţii partidului şi poporului este slujirea nestrămutată de către partid a intereselor poporului. Trebue să pazim ca lumina ochilor unitatea partidului, să întărim şi mai mult legăturile indisolubile ale partidului cu poporul, să-i educăm pe comunişti şi pe toţi oamenii muncii în spiritul unei înalte vigilenţe politice, în spiritul intransigenţei şi fermităţii în lupta împotriva duşmanilor interni şi externi.

Sub conducerea marelui Stalin a fost făurit puternicul lagăr al păcii, democraţiei şi socialismului. In acest lagăr, într'o strânsă unitate frăţească, păşesc înainte alături de poporul sovietic marele popor chinez, popoarele fraţeşti ale Poloniei, Cehoslovaciei, Bulgariei, Ungariei, României, Albaniei, Republicii Democrate Germane, Republicii Populare Mongole. In luptă dârză îşi apără independenţa patriei sale eroicul popor coreean. Pentru libertatea şi independenţa sa naţională luptă cu vitejie poporul Vietnamului.

Datoria noastră sfântă este de a apăra şi a întări cea mai măreaţă cucerire a popoarelor — lagărul păcii, democraţiei şi socialismului, de a întări legăturile de prietenie şi solidaritate dintre popoarele ţărilor din lagărul democratic. Trebue să întărim pe toate căile prietenia frăţească, indestructibilă, veşnică a Uniunii Sovietice cu marele popor chinez, cu oamenii muncii din toate ţările de democraţie populară.

Popoarele din toate ţările îl cunosc pe tovarăşul Stalin ca pe marele stegar al păcii. Tovarăşul Stalin a închinat cele mai mari eforturi ale geniului său apărării cauzei păcii pentru popoarele din toate ţările. Politica externă a Statului Sovietic — politica păcii şi prieteniei între popoare — este obstacolul hotăritor în calea deslănţuirii unui nou războí, ea corespunde intereselor vitale ale tuturor popoarelor. Uniunea Sovietică a apărat şi apără permanent cauza păcii, deoarece interesele ei nu pot fi despărţite de cauza păcii în întreaga lume. Uniunea Sovietică a dus şi duce politica consecventă de menţinere şi întărire a păcii, politica de luptă împotriva pregătirii şi dezlănţuirii unui nou război, politica de colaborare internaţională şi de dezvoltare a legăturilor de afaceri cu toate ţările, politică izvorîtă din teza leninist-stalinistă a posibilităţii coexistenţei îndelungate şi a întrecerii paşnice între cele două sisteme diferite — capitalist şi socialist.

Marele Stalin ne-a educat în spiritul slujirii cu un devotament fără margini a intereselor poporului. Noi suntem slujitorii credincioşi ai poporului, iar poporul vrea pacea, urăşte războiul. Să fie sfântă pentru noi toţi dorinţa poporului de a nu îngădui vărsarea sângelui a milioane de oameni şi de a asigura construirea paşnică a unei vieţi fericite!

In domeniul politicii externe, principala noastră preocupare este de a nu îngădui un nou război, de a trăi în pace cu toate ţările. Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, Guvernul Sovietic consideră că cea mai justă, necesară şi dreaptă politică externă este politica păcii între toate popoarele, bazată pe încredere reciprocă activă, politică sprijinită pe fapte şi confir-

mată prin fapte. Guvernele trebue să-şi slujească cu credinţa popoarele, iar popoarele doresc fierbinte pacea, blestemă războiul. Sunt criminale acele guverne care vor căuta să înşele popoarele, care vor merge împotriva dorinţei sfinte a popoarelor de a menţine pacea şi de a nu îngădui un nou măcel sângeros.

Partidul Comunist, Guvernul Sovietic consideră că politica păcii între popoare este singura politică justă, corespunzătoare intereselor vitale ale tuturor popoarelor.

Tovarăşi!

Incetarea din viaţa a conducatorului şi învăţătorului nostru, marele Stalin, impune tuturor oamenilor sovietici datoria de a-şi spori eforturile pentru înfăptuirea sarcinilor grandioase ce stau în faţa poporului sovietic, de a-şi mări contribuţia la cauza comună a construirii societăţii comuniste, a întăririi forţei şi capacităţii de apărare a Patriei noastre socialiste.

Oamenii muncii din Uniunea Sovietică văd şi ştiu că puternica noastră Patrie merge spre noi succese. Avem tot ceeace este necesar pentru construirea unei societăţi comuniste depline.

Cu încredere fermă în forţele şi posibilităţile sale inepuizabile, poporul sovietic înfăptueşte măreaţa operă a construirii comunismului. Nu există în lume forţe care să poată opri mersul înainte al societăţii sovietice spre comunism!

Adio, învăţătorul şi conducătorul nostru, prietenul nostru iubit, scumpe tovarăşe Stalin!

Inainte, pe calea triumfului deplin al măreţei cauze a lui Lenin-Stalin!

CUVÂNTAREA TOVARĂŞULUI L. P. BERIA

Dragi tovarăşi, prieteni!

E greu să exprimi în cuvinte sentimentul de mare durere pe care îl încearcă în aceste zile partidul nostru şi popoarele ţării noastre, întreaga omenire progresistă.

Nu mai este Stalin, marele tovarăş de luptă şi genialul continuator al operei lui Lenin. Ne-a părăsit omul cel mai apropiat şi cel mai scump tuturor oamenilor sovietici, milioanelor de oameni ai muncii din întreaga lume.

Intreaga viaţă şi activitate a marelui Stalin este o pildă însufleţitoare de credinţă faţa de leninism, o pildă de slujire fără preget a clasei muncitoare şi a întregului popor muncitor, a cauzei eliberării oamenilor muncii de asuprire şi exploatare.

Marele Lenin a întemeiat partidul nostru şi l-a condus la victoria revoluţiei proletare.

Impreună cu marele Lenin, genialul său tovarăş de luptă, Stalin a întărit Partidul Bolşevic şi a creat primul stat socialist din lume.

După moartea lui Lenin, Stalin a condus timp de aproape 30 de ani partidul şi ţara noastra pe calea lui Lenin. Stalin a apărat leninismul de numeroşi duşmani şi, în noile condiţii istorice, a dezvoltat şi îmbogăţit învaţătura lui Lenin. Inţeleapta conducere a marelui Stalin a asigurat poporului nostru construirea socialismului în U.R.S.S. şi victoria istorică mondială a Uniunii Sovietice în Marele Război pentru Apărarea Patriei. Marele constructor al comunismului, genialul conducător, scumpul nostru Stalin, a înarmat partidul şi poporul nostru cu măreţul program al construirii comunismului.

Tovarăşi,

De nestins este durerea inimilor noastre, neînchipuit de grea este pierderea, dar nici această durere grea nu va frânge voinţa de oţel a Partidului Comunist, nu va clinti unitatea şi hotărîrea lui fermă în lupta pentru comunism.

Partidul nostru, înarmat cu teoria revoluţionară a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin, înţelept prin experienţa unei jumătăţi de secol de luptă pentru interesele clasei muncitoare şi ale tuturor oamenilor muncii, ştie cum să conducă pentru a asigura construirea societăţii comuniste.

Comitetul Central al partidului nostru şi Guvernul Sovietic au trecut în opera de conducere a ţării, prin marea şcoală a lui Lenin şi Stalin.

In focul razboiului civil şi al intervenţiei, în anii grei ai luptei împotriva ruinei economice şi a foametei, în lupta pentru industrializarea ţarii şi pentru colectivizarea agriculturii, în anii grei ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei, când se hotăra soarta Patriei noastre şi soarta întregii omeniri, Comitetul Central al partidului şi Guvernul Sovietic, conducând şi îndrumând eroica luptă a poporului sovietic, au dobândit o experienţa uriaşă în conducerea partidului şi a ţării.

Deaceea, popoarele Uniunii Sovietice se pot bizui şi deacum înainte cu deplină încredere pe Partidul Comunist, pe Comitetul său Central şi pe Guvernul lor Sovietic.

Duşmanii Statului Sovietic îşi fac socoteala ca greaua pierdere suferita de noi va duce la disensiuni şi dezorientare în rândurile noastre.

Dar socotelile lor sunt zadarnice : îi aşteaptă o dezamagire crunta.

Cine nu este orb vede că partidul nostru, în zilele grele pentru el, îşi strânge şi mai mult rândurile, că el este strâns unit şi de neclintit.

Cine nu este orb vede că în aceste zile de adâncă durere, toate popoarele Uniunii Sovietice, în unire frăţească cu marele popor rus, şi-au strâns şi mai mult rândurile în jurul Guvernului Sovietic şi al Comitetului Central al Partidului Comunist. Poporul sovietic sprijină în unanimitate atât politica internă, cât şi politica externă a Statului Sovietic.

Politica noastră internă se bazează pe alianţa indestructibilă a clasei muncitoare cu ţărănimea colhoznică, pe prietenia frăţească dintre popoarele ţării noastre, pe unirea trainică a tuturor republicilor naţionale sovietice în sistemul marelui stat multinaţional unitar — Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Această politică are drept scop întărirea continuă a puterii economice şi militare a statului nostru, dezvoltarea continuă a economiei naţionale şi satisfacerea maximală a nevoilor materiale şi culturale crescânde ale întregii societăţi sovietice.

Muncitorii, ţărănimea colhoznică, intelectualitatea ţării noastre pot munci în linişte şi siguranţă, ştiind că Guvernul Sovietic va apăra cu grijă şi fără preget drepturile lor înscrise în Constituţia Stalinistă.

Politica noastră externă este limpede şi uşor de înţeles. Din primele zile ale Puterii Sovietice, Lenin a definit politica externa a Statului Sovietic ca o politică de pace.

Această politică de pace a înfăptuit-o neabătut marele continuator al operei lui Lenin, înţeleptul nostru conducător, Stalin.

Şi de acum înainte, politica externă a Guvernului Sovietic va fi politica leninist-stalinistă de menţinere şi întărire a păcii, de luptă împotriva pregătirii şi dezlănţuirii unui nou război, politica de colaborare internaţională şi de dezvoltare a legăturilor de afaceri cu toate ţările, pe bază de reciprocitate.

In lupta comună pentru cauza păcii în întreaga lume, Guvernul Sovietic va întări şi mai mult alianţa, prietenia şi colaborarea frăţească, larga colaborare economică şi culturală cu marea Republică Populară Chineză, cu toate ţările de democraţie populară şi cu Republica Democrată Germană. Fraţii şi prietenii noştri de peste hotare pot fi siguri că Partidul Comunist şi popoarele Uniunii Sovietice, credincioase steagului internaţionalismului proletar, steagului lui Lenin-Stalin, vor întări şi dezvolta şi pe viitor legăturile de prietenie cu oamenii muncii din ţările capitaliste şi coloniale, care luptă pentru cauza păcii, democraţiei şi socialismului.

Sentimente adânci de prietenie leagă poporul nostru de eroicul popor coreean care luptă pentru independența sa.

Marii noștri conducători, Lenin și Stalin, ne-au învățat să ridicăm și sa ascuțim neîncetat vigilența partidului și a poporului față de uneltirile și intrigile dușmanilor Statului Sovietic.

Acum, trebue să ne întărim și mai mult vigilența.

Să nu creadă nimeni că dușmanii Statului Sovietic ar putea să ne surprindă nepregătiți.

Pentru apărarea Patriei Sovietice, vitezele noastre forțe armate au fost înzestrate cu toate tipurile de armament modern. Inbogățiți cu experiența Marelui Război pentru Apărarea Patriei, soldații și matrozii noștri, ofițerii și generalii vor ști să întâmpine așa cum se cuvine pe orice agresor care s'ar încumeta să atace țara noastră.

Forța și tăria de neclintit a statului nostru rezidă nu numai în faptul ca are o armată călită în lupte și încununată de glorie.

Puterea Statului Sovietic constă în unitatea poporului sovietic, în încrederea poporului în Partidul Comunist — forța conducătoare a societății sovietice, în încrederea poporului în Guvernul său Sovietic.

Partidul Comunist și Guvernul Sovietic dau o înaltă prețuire acestei încrederi a poporului.

Poporul sovietic a primit cu aprobare unanimă Hotărîrea Comitetului Central al partidului nostru, a Consiliului de Miniștri și a Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S, cu privire la luarea unor măsuri extraordinar de importante în scopul asigurării unei normale și juste conduceri a întregii vieți a țării. Una din aceste hotărîri importante este numirea ca Președinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. a lui Gheorghi Maximilianovici Malencov, discipol talentat al lui Lenin și credincios tovarăș de luptă al lui Stalin. Hotărîrile adoptate de organele supreme de partid și de stat din țara noastră au constituit expresia vie a unității și coeziunii depline în conducerea partidului și a statului.

Această unitate și coeziune în conducerea țării sunt chezășia traducerii cu succes în viață a politicii interne și externe, elaborată dealungul anilor de partidul și guvernul nostru, sub conducerea lui Lenin și Stalin.

Stalin, întocmai ca și Lenin, a lăsat partidului și țării noastre o măreață moștenire care trebue păzită ca lumina ochilor și neîncetat sporită.

Marele Stalin a educat și a unit strâns în jurul său o cohortă de conducători încercați în lupte, care și-au însușit măestria leninist-stalinistă a conducerii, pe a căror umeri a căzut răspunderea istorică de a duce până la sfârșitul victorios măreața operă începută de Lenin și continuată cu succes de Stalin.

Popoarele țării noastre pot fi sigure că Partidul Comunist și Guvernul Uniunii Sovietice nu-și vor cruța forțele și viața pentru a păstra unitatea de oțel a rândurilor partidului și a conducerii sale, pentru a întări prietenia indestructibilă a popoarelor Uniunii Sovietice, pentru a întări puterea Statului Sovietic, pentru a păstra neclintit credința față de ideile marxism-leninismului și pentru a conduce Țara Socialismului la comunism, urmând poruncile lui Lenin și Stalin.

Veșnică slavă iubitului și scumpului nostru conducător și învățător, marele Stalin

CUVÂNTAREA TOVARĂŞULUI V. M. MOLOTOV

Dragi tovarăşi şi prieteni!

In aceste zile trăim cu toţii o durere grea — încetarea din viaţă a lui Iosif Vissarionovici Stalin, pierderea marelui conducător şi, totodată, a omului apropiat, drag, nespus de scump. Şi noi, prietenii lui vechi şi apropiaţi, şi multele milioane de oameni sovietici ca şi oamenii muncii din toate ţările, din întreaga lume, ne luăm azi rămas bun dela tovarăşul Stalin pe care noi toţi l-am iubit atât de mult şi care va trăi întotdeauna în inimile noastre.

Tovarăşul Stalin se numea pe sine discipol al lui Lenin, împreună cu care a făurit şi a construit marele nostru Partid Comunist, împreună cu care a condus lupta revoluţionară a poporului împotriva ţarismului şi a capitalismului pentru scuturarea jugului moşierilor şi capitaliştilor din ţara noastră, împreună cu care a făurit şi construit Statul nostru Sovietic socialist, împreună cu care a pus bazele colaborării şi unirii frăţeşti a popoarelor mari şi mici, care creşte sub ochii noştri.

Stalin este marele continuator al marii opere a lui Lenin.

Sub conducerea Partidului Comunist, în frunte cu tovarăşul Stalin, poporul sovietic a construit socialismul în ţara noastră şi a desfăşurat opera de înfăptuire a măreţului program de ridicare necontenită a buneistări materiale şi a nivelului cultural al poporului sovietic, a repurtat victoria istorică mondială asupra fascismului în cel de al doilea război mondial şi prin aceasta a slăbit în mod hotărîtor forţele duşmanilor externi ai U.R.S.S., a scos Uniunea Sovietică din situaţia de izolare internaţională, asigurând formarea lagărului invincibil al statelor iubitoare de pace cu o populaţie de 800 de milioane de oameni, a deschis ţării noastre perspectivele luminoase ale construirii societăţii comuniste, întemeiate pe munca liberă, pe adevărata egalitate şi frăţie a oamenilor.

Ne putem mândri pe bună dreptate că, în ultimii 30 de ani, am trăit şi am muncit sub conducerea tovarăşului Stalin. Noi suntem educaţi de Lenin şi Stalin. Noi suntem discipolii lui Lenin şi Stalin. Noi vom ţine minte întotdeauna ceeace ne-a învăţat, până în ultimele zile, Stalin, deoarece noi vrem să fim discipoli şi urmaşi credincioşi şi demni ai lui Lenin, discipoli şi urmaşi credincioşi şi demni ai lui Stalin.

Intreaga viaţă a tovarăşului Stalin, luminată ca de lumina soarelui de măreţele idei ale însufleţitului luptător al poporului pentru comunism, este pentru noi o pildă vie şi dătătoare de viaţă

Stalin a ieşit din popor, a simţit întotdeauna legătura sa de sânge cu poporul, cu clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, şi-a închinat poporului toate forţele sale viguroase, tot geniul său măreţ. Incă adolescent, Stalin, cu mintea sa luminoasă, a văzut şi a înţeles profund că, în vremurile noastre, poporul îşi poate găsi drumul spre o viaţă fericită numai pe căile luptei pentru comunism. Şi aceasta a determinat calea vieţii sale. Stalin s'a dedicat în întregime, şi-a închinat întreaga sa viaţă luptei pentru comunism, luptei pline de abnegaţie pentru fericirea oamenilor muncii pentru fericirea poporului.

Stalin a ştiut întotdeauna să îmbine greaua activitate de zi cu zi a comunistului revoluţionar în rândurile masselor muncitoare, cu studierea adâncă a teoriei marxismului.

Aşa era el în anii tinereţii la Tbilisi, la Bacu. Aşa era el în anii furtunoşi ai revoluţiei ruse şi în anii grei ai reacţiunii ţariste, când era strâns legat de muncitorii din Petersburg, aflându-se mereu sub ploaia represiunilor, mereu supus prigonirilor în închisori şi în deportări.

Capacităţile excepţionale ale tovarăşului Stalin, de organizator inegalabil al partidului nostru şi al Statului Sovietic şi de teoretician genial al marxism-leninismului, s'au manifestat în toată amploarea lor în anii revoluţiei şi ai construirii socialismului.

In aceşti ani, partidul nostru a crescut, s'a ridicat şi a devenit marea forţă conducătoare a revoluţiei socialiste în ţara noastră şi a dobândit însemnătatea de forţă conducătoare în întreaga mişcare muncitorească internaţională. In aceşti ani, Statul Sovietic multinaţional, care a devenit modelul înfăptuirii practice a prieteniei şi colaborării frăţeşti a popoarelor, sprijinindu-se pe clasa muncitoare şi pe ţărănimea colhoznică, s'a întărit ca stat al socialismului victorios şi a pornit pe calea făuririi societăţii comuniste. Un rol gigantic în conducerea întregii acestei opere, în întreaga dezvoltare a forţelor partidului nostru şi ale Statului Sovietic, îi revine tovarăşului Stalin.

In toţi aceşti ani, Stalin nu numai că a condus zi de zi construcţia socialistă în U.R.S.S. El a lucrat permanent la problemele teoretice ale construirii comunismului în ţara noastră şi la problemele dezvoltării internaţionale în ansamblul ei, luminând cu lumina ştiinţei marxism-leninismului căile dezvoltării continue a U.R.S.S., legile dezvoltării socialismului şi capitalismului în condiţiile contemporane. El a înarmat partidul nostru şi întregul popor sovietic cu noi descoperiri de cea mai mare importanţă ale ştiinţei marxist-leniniste, care luminează pentru mulţi ani mersul nostru înainte spre victoria comunismului.

Stalin a condus direct făurirea şi organizarea forţelor Armatei Roşii şi glorioasele ei fapte de arme pe fronturile cele mai hotărîtoare în anii războiului civil. Stalin, în calitatea sa de comandant suprem în anii Marelui Razboi pentru Apararea Patriei, a condus ţara noastră la victoria asupra fascismului, victorie care a schimbat radical situaţia în Europa şi Asia.

A fi discipoli credincioşi şi demni ai lui Stalin înseamnă a ţine minte întotdeauna şi a avea necontenit grijă de întărirea Armatei Sovietice şi a Flotei Maritime Militare, asigurând cuvenita pregătire a forţelor armate sovietice pentru eventualitatea oricărui atac al vreunui agresor împotriva ţării noastre. A fi discipoli credincioşi şi demni ai lui Stalin înseamnă dea-

semenea a da dovada de vigilenţa şi fermitatea necesara în lupta împotriva tuturor uneltirilor, de orice fel, ale duşmanilor noştri, ale agenţilor statelor imperialiste agresive.

Statul nostru Sovietic n'are niciun fel de ţeluri agresive şi în ceeace-l priveşte nu se amestecă în afacerile altor ţări. Politica noastră externa, cunoscută în întreaga lume ca politica externă stalinistă de pace, este o politică de apărare a păcii între popoare, o politică neclintită de menţinere şi întărire a păcii, de luptă împotriva pregătirii şi dezlănţuirii unui nou război, o politică de colaborare internaţională şi de dezvoltare a legaturilor de afaceri cu toate ţarile care tind şi ele spre aceasta. O asemenea politica externă corespunde intereselor fundamentale ale poporului sovietic şi totodată, intereselor tuturor celorlalte popoare iubitoare de pace.

In ţara noastră a fost creat, pe bază sovietică, un stat multinaţional care, prin trăinicia sa, prin creşterea necontenită a forţei materiale şi prin avântul culturii popoarelor, nu-şi are seaman în istorie. In toată această operă, şi în primul rând în opera dezvoltării unor relaţii noi, prieteneşti între popoarele ţării noastre, un rol deosebit, excepţional de mare, revine tovarăşului Stalin. Stalin nu numai că a condus dezvoltarea Statului nostru Sovietic multinaţional timp de mulţi ani, dar deasemenea a elucidat teoretic cele mai importante probleme contemporane ale chestiunii naţionale şi coloniale, contribuind şi în acest domeniu la dezvoltarea bazelor ştiinţifice ale marxism-leninismului.

In actualele condiţii toate acestea au o importanţă deosebit de mare, în special in legătură cu constituirea statelor de democraţie populară şi creşterea mişcării de eliberare naţională în colonii şi în ţările dependente. Credincioase principiilor internaţionalismului proletar, popoarele U.R.S.S. dezvoltă şi întăresc necontenit prietenia şi colaborarea frăţească cu marele popor chinez, cu oamenii muncii din toate ţările de democraţie populara, legăturile de prietenie cu oamenii muncii din ţările capitaliste şi coloniale care luptă pentru cauza păcii, democraţiei şi socialismului.

Dragi tovarăşi, prieteni!

In aceste zile grele, noi toţi vedem deosebit de bine şi simţim în permanenţă ce sprijin puternic, de neclintit şi sigur este pentru poporul sovietic Partidul nostru Comunist, unitatea lui de oţel, legăturile sale indisolubile cu massele de oameni ai muncii. Partidul nostru, urmând poruncile marelui Stalin, ne dă orientarea clară în lupta pentru măreaţa cauză a construirii comunismului în ţara noastră. Trebue să ne unim şi mai strâns, şi mai puternic, în jurul Comitetului Central al partidului nostru, în jurul Guvernului Sovietic.

Numele nemuritor al lui Stalin va trăi întotdeauna în inimile noastre în inimile poporului sovietic şi ale întregii omeniri progresiste. Gloria faptelor sale mărețe spre binele şi fericirea poporului nostru şi a oamenilor muncii din întreaga lume va trăi în veci!

Trăiască măreaţa, atotbiruitoarea învăţătură a lui Marx-Engels-Lenin Stalin!

Trăiască puternica noastră Patrie socialistă, eroicul nostru popor sovietic!

Trăiască marele Partid Comunist al Uniunii Sovietice!

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN, CONSILIUL DE MINIŞTRI AL R. P. R. ŞI PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAŢIONALE A R. P. R.

CĂTRE TOŢI MEMBRII PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN, CĂTRE TOŢI OAMENII MUNCII DIN R. P. R.

Dragi tovarăşi,

Vestea morţii lui Iosif Vissarionovici Stalin — genialul conducător şi învăţător al oamenilor muncii din lumea întreagă, cel mai bun prieten al poporului român — a zguduit întregul nostru popor şi ne-a îndoliat inimile.

Milioanele de muncitori, ţărani muncitori, intelectuali, bărbaţi şi femei din patria noastră sunt alături cu trup şi suflet, în aceste momente grele, de poporul sovietic şi împărtăşesc nemărginita lui durere la moartea lui Iosif Vissarionovici Stalin.

Alături de Lenin, tovarăşul Stalin a făurit gloriosul Partid Comunist, a condus Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, a întemeiat primul stat socialist — cel mai puternic stat din lume.

Tovarăşul Stalin a condus opera de construire victorioasă a socialismului în U.R.S.S. şi a înarmat partidul comunist şi poporul sovietic cu măreţul program de construire a celei mai înalte societăţi, comunismul.

Numele tovarăşului Stalin va rămâne pe veci legat de victoria istorică a Uniunii Sovietice în cel de al doilea război mondial, victorie care a salvat omenirea de barbaria fascistă.

Măreţele idei staliniste despre pace şi prietenie între popoare au inspirat şi au dat forţă uriaşei mişcări a popoarelor pentru apărarea păcii. Geniul marelui Stalin luminează calea spre victorie a partidelor comuniste şi muncitoreşti. a întregii omeniri muncitoare.

Figura măreaţă a tovarăşului Stalin va rămâne veşnic vie în conştiinţa tuturor oamenilor cinstiţi din lumea întreagă.

Dragi tovarăşi şi prieteni,

Pentru partidul şi poporul nostru moartea tovarăşului Stalin constitue cea mai grea pierdere.

Poporul român nu va uita niciodată că în momente din cele mai grele ale existenţei sale a simţit ajutorul părintesc, salvator, al marelui Stalin.

Glorioasele Forțe Armate ale Uniunii Sovietice, sub conducerea tovarășului Stalin, au eliberat patria noastră de sub jugul fascismului cotropitor și al imperialismului înrobitor de popoare. Poporul român a dobândit astfel posibilitatea de a se bucura pentru prima dată în istoria sa de o adevărată independență națională, de a-și lua soarta în propriile mâini și de a construi o viață nouă, liberă și fericită.

Ideile geniale ale tovarășului Stalin, grija și sfaturile sale părintești, ajutorul frățesc al Uniunii Sovietice, au stat și stau la baza tuturor succeselor poporului român și ale minorităților naționale în cucerirea regimului democrat-popular, a marilor drepturi și libertăți democratice, în construirea noii economii și culturi socialiste, în consolidarea puterii populare, a independenței și suveranității de stat a R.P.R.

Fiecare cetățean cinstit al patriei noastre știe că el este astăzi un om liber într'o țară liberă, că poporul nostru — stăpân pe bogățiile țării și pe destinele lui — își construește o viață nouă, datorită lui Iosif Vissarionovici Stalin.

Deaceea, pe cât de mare este durerea noastră la moartea iubitului prieten și părinte al poporului nostru, pe atât de fierbinte este recunoștința noastră față de tovarășul Stalin și hotărîrea de a merge cu fermitate pe drumul ce ni l-a luminat cu geniul său nemuritor.

Tovarăși muncitori, țărani, intelectuali, ostași, bărbați și femei, tineri — cetățeni ai R.P.R.,

C.C. al P.M.R., Consiliul de Miniștri și Prezidiul Marii Adunări Naționale a R.P.R. își exprimă convingerea că oamenii muncii dela orașe și sate vor munci neobosit pentru întărirea puterii populare și a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — baza regimului democrat-popular; își vor întări unitate și coeziunea și vor strânge rândurile în jurul Partidului Muncitoresc Român și al Guvernului R.P.R. în lupta pentru izbânda cauzei socialismului; vor întări capacitatea de apărare a țării și Forțele Armate ale Republicii Populare Române; își vor ascuți vigilența împotriva dușmanilor interni și externi ai poporului român, pentru a zdrobi orice încercare de agresiune îndreptată împotriva independenței și suveranității de stat a R.P.R.

Poporul nostru este pe deplin conștient că prietenia și alianța dintre R.P.R. și U.R.S.S. constitue garanția sigură a libertății, independenței și viitorului fericit al patriei. Deaceea, întărirea necontenită a prieteniei veșnice, a alianței și colaborării frățești dintre poporul român și marele popor sovietic constitue o datorie sfântă a fiecărui comunist. a fiecărui om al muncii, a fiecărui cetățean ce-și iubește patria.

In lupta pentru realizarea sarcinilor istorice care stau în fața noastră, întărirea necontenită a Partidului Muncitoresc Român — forța conducătoare în Republica Populară Română — este o condiție de bază a victoriei. Sarcina de cinste a tuturor membrilor de partid este să apere ca lumina ochilor unitatea rândurilor partidului, să întărească legăturile partidului cu massele, să se strângă și mai puternic în jurul Comitetului Central, să-și însușească fără încetare ideile atotbiruitoare ale lui Marx-Engels-Lenin-Stalin și experiența revoluționară a gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice, să nu se abată nicio clipă dela învățătura tovarășului Stalin.

C.C. al P.M.R., Consiliul de Miniştri şi Prezidiul Marii Adunări Naţionale a R.P.R. au convingerea că poporul nostru va merge cu hotărîre nestrămutată înainte spre victoria definitivă a socialismului în patria noastră, contribuind la întărirea lagărului păcii şi cucerirea păcii trainice în întreaga lume, pe calea puternic luminată de geniul marelui Stalin.

Vom păstra în veci neştearsă amintirea marelui conducător şi învăţător al oamenilor muncii din întreaga lume, Iosif Vissarionovici Stalin.

Trăiască atotbiruitoarea învăţătura a lui Marx-Engels-Lenin-Stalin!

Trăiască Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — farul călăuzitor al tuturor partidelor comuniste şi muncitoreşti!

Trăiasca invincibila Uniune Sovietică — constructoarea comunismului, bastionul pacii şi libertăţii popoarelor!

Trăiască Partidul Muncitoresc Român!

Trăiască scumpa noastră patrie, Republica Populară Română!

Trăiască prietenia veşnică, alianţa şi colaborarea frăţească între poporul român şi eroicul popor sovietic!

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÂN

CONSILIUL DE MINIŞTRI AL R. P. R.

PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAŢIONALE A R.P.R.

6.III.1953.

COMITETULUI CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE
CONSILIULUI DE MINIŞTRI AL U. R. S. S.
PREZIDIULUI SOVIETULUI SUPREM AL U. R. S. S.

Dragi tovarăşi,

Poporul român a aflat cu nemărginita durere despre încetarea din viaţa a tovarăşului Iosif Vissarionovici Stalin, Preşedintele Consiliului de Miniştri al U.R.S.S., Secretar al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, tovarăşul de luptă şi continuatorul genial al operei lui Vladimir Ilici Lenin.

Poporul nostru împărtăşeşte din tot sufletul marea durere a poporului sovietic. In numele poporului român, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Guvernul Republicii Populare Române şi Prezidiul Marii Adunări Naţionale exprimă Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. şi Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. deplina lor solidaritate cu frăţescul popor sovietic, care pierde în persoana tovarăşului Stalin pe conducatorul său înţelept, pe organizatorul victoriilor sale istorice.

Pierderea aceasta este deopotrivă de grea pentru întreaga omenire progresistă. Alături de Lenin, tovarăşul Stalin a luminat oamenilor muncii din întreaga lume drumul luptei pentru victoria socialismului, democraţiei şi păcii. Tovarăşul Stalin era un genial conducător de oşti, care a salvat omenirea de robia fascistă, stegarul luptei pentru pace, care şi-a închinat toata viaţa cauzei celor mulţi, cauzei libertăţii, independenţei şi egalităţii în drepturi a popoarelor.

Inimile tuturor oamenilor muncii din ţara noastră sunt pline de fierbinte recunoştinţă pentru tovaraşul Stalin, care a eliberat ţara noastră din lanţurile imperialismului, a ajutat parinteşte poporul nostru în clipele cele mai grele, i-a arătat calea însorită a construirii socialismului. Poporul român l-a numit pe tovarăşul Stalin prietenul său cel mai bun şi drag, părintele şi învăţătorul său înţelept. Aşa va rămâne tovarăşul Stalin pe vecie în memoria oamenilor muncii din ţara noastră.

Membrii partidului nostru şi întregul popor sunt conştienţi ca toate realizările pe care le-am obţinut se datorează faptului că ne sprijinim pe prietenia şi ajutorul frăţesc al marelui popor sovietic, ziditorul comunismului.

Oamenii muncii din R.P.R. sunt pătrunşi de hotărîrea neclintită de a fi şi pe viitor credincioşi cauzei lui Lenin şi Stalin, de a se strânge şi mai mult în jurul steagului partidului — steagul lui Lenin şi Stalin — de a cimenta şi mai mult prietenia veşnică, de nezdruncinat, cu marea Uniune Sovietică.

Milioanele de bărbaţi şi femei — muncitori din uzine şi fabrici, ţărani muncitori, intelectuali, ostaşi — îşi vor mări necontenit eforturile pentru a întări regimul democrat-popular, a dezvolta economia naţională şi a ridica nivelul de trai al poporului muncitor. Poporul român, înfrăţit cu minorităţile naţionale, va munci cu elan în fabrici, uzine, mine, pe ogoare, în şcoli şi laboratoare, pentru a asigura victoria deplină a socialismului în ţara noastră. In strânsă alianţă cu Uniunea Sovietică şi ţările de democraţie populară, vom munci neobosit pentru a contribui la întărirea păcii şi colaborării între popoare. Vom întări permanent capacitatea de apărare a patriei noastre, pentru a putea răspunde cu hotărîre la orice încercare de agresiune îndreptată împotriva independenţei naţionale şi suveranităţii de stat a ţării noastre. Vom învăţa dela nebiruitul Partid Comunist al Uniunii Sovietice, partidul lui Lenin şi Stalin, de a păzi ca lumina ochilor şi de a întări continuu unitatea partidului şi coeziunea poporului în jurul partidului, al Comitetului său Central, al Guvernului Republicii Populare Române, de a ţine mereu trează şi de a ascuţi vigilenţa împotriva oricăror uneltiri ale duşmanilor interni şi externi ai Republicii Populare Române, de a întări intransigenţa în lupta împotriva duşmanului.

Genialele învăţături staliniste, amintirea înţeleptului învăţător al celor ce muncesc — Iosif Vissarionovici Stalin — vor rămâne nemuritoare în conştiinţa milioanelor de oameni ai muncii din lumea întreagă, însufleţiţi de ideile sale măreţe şi de încredere nestrămutată în victoria păcii, democraţiei şi socialismului.

Glorie veşnică marelui geniu al omenirii progresiste, părintelui iubit al celor ce muncesc — Iosif Vissarionovici Stalin

In numele C.C. al P.M.R. şi al Consiliului de Miniştri al R.P.R.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

In numele Prezidiului Marii Adunări Naţionale a R.P.R.

Dr. PETRU GROZA

TELEGRAMA TRIMISĂ DE SESIUNEA EXTRAORDINARĂ A ACADEMIEI R. P. R. CONSACRATĂ OPEREI LUI I. V. STALIN «PROBLEMELE ECONOMICE ALE SOCIALISMULUI ÎN U. R. S. S.»

Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice
Consiliului de Miniştri al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste

Moscova

Oamenii de ştiinţa din Republica Populară Română, membri şi colaboratori ai Academiei R.P.R., profesori universitari, adunaţi în zilele de 4, 5, 6, 7 Martie în sesiune extraordinară consacrată genialei opere staliniste „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", au aflat cu profundă durere vestea încetării din viaţă a marelui corifeu al ştiinţei şi geniu al omenirii, Iosif Vissarionovici Stalin.

Impreună cu toţi oamenii muncii din ţara noastră ne exprimăm solidaritatea cu popoarele sovietice. în marea durere ce s'a abătut asupra lor şi asupra întregii omeniri progresiste.

Prin încetarea din viaţă a tovarăşului I. V. Stalin, ştiinţa a suferit o pierdere de neînlocuit. Invăţătura tovarăşului Stalin este nemărginită prin amploare ei, prin influenţa pe care a exercitat-o şi o exercită asupra dezlotării întregii omeniri.

In filosofie, în economia politica, în aplicarea marxismului la diferitele ramuri ale ştiinţelor naturii şi societăţii, în strategia şi tactica luptei revoluţionare de eliberare a popoarelor, în problemele construcţiei socialismului şi comunismului, pretutindeni, în toate domeniile, strălucitele idei şi descoperiri ştiinţifice ale nemuritorului Stalin luminează omenirii calea progresului şi a fericirii.

Genial teoretician al socialismului victorios, creator al teoriei ştiinţifice atotcuprinzătoare a societăţii socialiste şi a trecerii treptate dela socialism la comunism, Iosif Vissarionovici Stalin a fost numit pe drept cuvânt părinte al oamenilor muncii din lumea întreagă.

Iosif Vissarionovici Stalin este eliberatorul patriei noastre şi al întregii omeniri de sub jugul fascismului, prietenul nostru scump, care ne-a deschis calea spre o viaţă fericită, liberă şi independentă.

Oamenii de ştiinţă din R.P.R. vor rămâne întotdeauna recunoscători tovarăşului Stalin şi nu vor uita niciodată înţeleptele îndrumări date de el ştiinţei progresiste. Invăţătura sa privind rolul ideilor înaintate în dezvol-

tarea societaţii, legatura între ştiinţă şi practică, între ştiinţă şi interesele poporului, lupta sa neîncetată împotriva oricăror devieri dela fundamentul materialist al ştiinţei, împotriva a tot ce este învechit, pentru victoria noului în ştiinţă, vor sta întotdeauna la baza activităţii Academiei R.P.R.

Cu şi mai multă hotărîre, noi lucrătorii de pe taramul ştiinţei din Republica Populara Română ne vom însuşi şi pune în practică atotbiruitoarea învaţatură a lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin, experienţa minunată a ştiinţei sovietice, vom spori vigilenţa împotriva duşmanilor progresului ştiinţei şi patriei noastre, vom mări eforturile puse în slujba construirii socialismului, în slujba păcii, în slujba prieteniei de nezdruncinat cu marele şi invincibilul popor sovietic.

Strâns uniţi în jurul Partidului Muncitoresc Român şi al Guvernului R.P.R., noi mergem cu hotărîre înainte călăuziţi de steagul lui Lenin şi Stalin.

Glorie veşnică marelui corifeu al ştiinţei, învăţătorul omenirii muncitoare, nebiruitului luptător pentru cauza păcii şi socialismului, Iosif Vissarionovici Stalin.

In numele oamenilor de ştiinţă din R.P.R.

ACAD. TR. SĂVULESCU

Preşedintele Academiei R. P. R.

ÎNTĂRIREA CONTINUĂ A REGIMULUI DEMOCRAT-POPULAR ÎN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

DE

GH. GHEORGHIU-DEJ

Anul 1952 a fost marcat printr'o nouă întărire a regimului democrat-popular în Republica Populară Română. Un pas însemnat l-a constituit adoptarea noii Constituţii a R.P.R. Având mereu în faţă modelul înalt al democraţiei sovietice socialiste, cea mai înaltă formă a democraţiei, Partidul Muncitoresc Român a elaborat proiectul noii Constituţii a R.P.R. în spiritul măreţelor principii ale democratismului socialist şi a organizat timp de aproape două luni de zile o largă dezbatere publică cu privire la textul proiectului.

Oglindind particularităţile economice şi politice ale perioadei actuale de dezvoltare a României populare, noua Constituţie reprezintă bilanţul cuceririlor istorice dobândite de poporul muncitor pe calea construirii socialismului.

Marele Lenin socotea chestiunea puterii drept chestiunea fundamentală a revoluţiei. In mâinile cărei clase se află puterea — iată ceeace hotărăşte în ultimă instanţă problema democratismului unei orânduiri de stat. Pot să proclame constituţiile burgheze oricâte drepturi şi libertăţi, atât timp cât la putere se află reprezentanţii monopolurilor capitaliste, aceste drepturi şi libertăţi constitue doar un privilegiu pentru minoritatea infimă a exploatatorilor.

Viaţa confirmă odată mai mult justeţea tezei marxist-leniniste că numai acolo unde puterea se află în mâinile oamenilor muncii pot exista drepturi şi libertăţi democratice adevărate. Regimul de stat democrat-popular reprezintă puterea oamenilor muncii dela oraşe şi sate, cu alte cuvinte puterea majorităţii covârşitoare a populaţiei ţării, îndreptată împotriva unei minorităţi de exploatatori şi asupritori. Această cucerire măreaţă a oamenilor muncii din R.P.R. stă la baza noii noastre Constituţii.

Peste zece milioane de cetăţeni au participat la discutarea proiectului de Constituţie. Au fost făcute circa 19.000 de propuneri şi amendamente la textul proiectului. Acest adevărat referendum popular a stârnit un puternic avânt politic şi în muncă şi a arătat vitalitatea regimului de stat democrat-popular, legăturile sale trainice cu massele, adâncul său democratism.

Dupa dezbaterea publică a proiectului noii Constituţii s'au desfăşurat pregătirile în vederea alegerilor pentru Marea Adunare Naţională. In această campanie, partidul nostru şi celelalte organizaţii ale oamenilor muncii din Frontul Democraţiei Populare şi-au pus drept obiectiv să facă larg cunoscute masselor populare realizările noastre şi planurile noastre de viitor, să consolideze şi mai mult legăturile partidului cu massele, să ridice la un nivel şi mai înalt activitatea politică a milioanelor de muncitori, ţărani, intelectuali. Campania electorală a evidenţiat cu o deosebită putere interesul viu pe care cele mai largi masse îl poartă problemelor de stat ca şi problemelor gospodăreşti locale, creşterea conştiinţei politice a masselor. Adunările populare, consfătuirile şi întâlnirile candidaţilor cu alegătorii, la care au luat parte milioane de cetăţeni, au fost un prilej de dezbatere a numeroase probleme economice şi politice, de scoatere la iveală a lipsurilor, a greşelilor comise de unele organe locale, de indicare a căilor pentru înfrângerea greutăţilor. Campania electorală a arătat în mod concret că autocritica şi critica de jos constitue factori importanţi ai mersului nostru înainte.

Adevăratul democratism al regimului democrat-popular ni-l arată şi următoarele cifre. In timpul ultimelor alegeri au fost înscrişi în liste 10.574.475 alegători, pe când în alegerile parlamentare din 1928, pe care partidele burgheze le proslăveau ca fiind „cele mai libere“, au fost înscrişi în listele electorale doar 3.661.352 alegători, dintre care au participat la vot numai 77%. Cu alte cuvinte, numărul cetăţenilor cărora regimul democrat-popular le-a acordat şi asigurat dreptul la vot este de 3 ori mai mare decât sub regimul burghezo-moşieresc. Dar chiar faţă de alegerile pentru Marea Adunare Naţională din 1948, numărul alegătorilor înscrişi în liste a crescut acum cu peste 2 milioane, iar faţă de alegerile din 1950 pentru sfaturile populare — cu aproape jumătate milion. Aceasta dovedeşte în mod convingător adâncirea şi lărgirea democratismului orânduirii noastre de stat.

Alegerile pentru Marea Adunare Naţională, care au avut loc la 30 Noembrie 1952, au adus o victorie strălucită Frontului Democraţiei Populare. Pentru candidaţii lui s'au pronunţat 98,84% din numărul total al votanţilor. Alegerile au constituit o impunătoare manifestare a încrederii şi ataşamentului oamenilor muncii faţă de republica lor populară, faţă de regimul lor democrat-popular, faţă de politica de construire a socialismului şi de apărare a păcii, dusă de Partidul Muncitoresc Român.

Unul din cele mai semnificative aspecte ale alegerilor îl constitue rezultatul votului din Regiunea Autonomă Maghiară, recent creată pe teritoriul locuit de populaţia compactă maghiară-secuiască, unde 98,85% din votanţi au votat pentru candidaţii Frontului Democraţiei Populare. Rezultatul alegerilor în Regiunea Autonomă Maghiară arată recunoştinţa profundă a masselor muncitoare ale minorităţilor naţionale faţă de regimul democrat-popular, faţă de partid, care a rezolvat în spirit leninist-stalinist problema naţională, lichidând cu hotărîre regimul de sălbatică asuprire a minorităţilor naţionale, asigurând drepturi egale minorităţilor naţionale şi creându-le cele mai favorabile condiţii pentru dezvoltarea lor multilaterală.

Alegerile care au avut loc la 30 Noembrie 1952 au dovedit trăinicia şi tăria regimului nostru democrat-popular şi au confirmat justeţea poli-

ticii Partidului Muncitoresc Român — forța conducatoare a regimului democrat-popular.

Dragostea și încrederea arătată de poporul muncitor față de partidul nostru se datorește faptului că partidul a dovedit prin fapte că nu cunoaște interese mai înalte decât interesele poporului muncitor, că slujește cu abnegație măreața cauză a construirii socialismului.

A analiza în adâncime drumul parcurs de democrația noastră populara, a studia condițiile care au stat la baza succeselor dobândite, pentru a le consolida și dezvolta mai departe — iată sarcina care stă acum în fața partidului nostru. De un imens ajutor teoretic și practic pentru partidul nostru, ca și pentru toate partidele comuniste și muncitorești din lumea întreagă, este geniala lucrare a tovarășului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.". Cu cât studiem mai adânc această lucrare a tovarășului Stalin, cu atât ne dăm seama mai bine de valoarea ei de neprețuit pentru înțelegerea întregului proces al nașterii, consolidării și dezvoltării regimului democrat-popular, precum și pentru rezolvarea celor mai complexe probleme ale partidului nostru.

I

Regimul de democrație populară reprezintă una din formele organizării de stat a puterii populare, una din formele dictaturii proletariatului.

Lenin și Stalin au subliniat în repetate rânduri necesitatea aplicării creatoare a marxismului în rezolvarea sarcinilor concrete ale luptei proletariatului. Ei au condamnat cu hotărîre dogmatismul și bucheria în tratarea problemelor teoretice, aplicarea mecanică a unor teze în munca practică revoluționară.

Regimul democrat-popular, această nouă formă a puterii de stat a poporului, a fost instaurat într'o serie de țări din Europa și Asia ca urmare a apariției unor noi condiții istorice. Noile condiții au fost create de Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, de creșterea și întărirea Uniunii Sovietice, de victoria ei de însemnătate istorică mondială în cel de al doilea război mondial, care a dus la adâncirea crizei generale a capitalismului și la schimbarea radicală a raportului de forțe pe arena internațională în favoarea socialismului.

Nașterea democrației populare este deci indisolubil legată de existența Uniunii Sovietice, de mărețele ei victorii. Uniunea Sovietică, prima „brigadă de șoc" a mișcării revoluționare și muncitorești mondiale, și-a îndeplinit și își îndeplinește cu cinste sarcinile sale internaționaliste. Ea a îndreptățit speranțele popoarelor care lâncezeau sub jugul imperialist. Zdrobind tirania fascistă germană și japoneză, Uniunea Sovietică a salvat popoarele Europei și Asiei de robia fascistă sau de primejdia înrobirii.

Zdrobirea trupelor germano-fasciste și înaintarea vijelioasă a Armatei Sovietice în Europa au dat peste cap planurile intervenționiștilor anglo-americani, care urmăreau să ia locul ocupanților hitleriști și să subjuge din nou România și alte țări din această parte a Europei. Faptul că țara noastră și alte țări au fost eliberate de forțele armate ale Statului Sovietic Socialist a dat popoarelor eliberate putința de a-și lua soarta în propriile mâini și de a porni pe calea construirii unei adevărate democrații. Folosind cu succes aceste condiții favorabile, Partidul Comunist din România a reușit

să dezvolte şi să conducă victorios lupta revoluţionară a proletariatului şi a masselor largi ale oamenilor muncii.

In prima etapă a luptei pentru democraţie populară, partidul a mobilizat forţele în primul rând pentru nimicirea organizaţiilor legionaro-fasciste, pentru demascarea partidelor burghezo-moşiereşti, precum şi a socialiştilor de dreapta, ca partide trădătoare, antipopulare. Partidul Comunist a căutat să le izoleze de massele largi ale ţărănimii şi micii burghezii, să organizeze alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime, pentru a desăvârşi revoluţia burghezo-democratică şi a trece apoi la revoluţia socialistă.

In această etapă, clasa muncitoare sub conducerea Partidului Comunist dădea bătălia pentru aliaţi şi îndeosebi pentru câştigarea aliatului principal: massele de bază ale ţărănimii. La chemarea şi sub conducerea partidului, poporul nostru a trecut la democratizarea ţării, a înfăptuit transformări agrare revoluţionare, dând pământ ţăranilor săraci şi ţăranilor lipsiţi de pământ. Cucerind însemnate poziţii în aparatul de stat, poporul nostru a zădărnicit manevrele reacţiunii, grupate în jurul regelui, şi a zdrobit lovitura de stat, bazată pe forţa armată, pe care coaliţia reacţionară o pregătise împotriva democraţiei populare. Aceasta a fost etapa revoluţiei agrare, antifeudale, antiimperialiste. La putere a venit un guvern democratic, în care clasa muncitoare avea rolul conducător.

In luptă aprigă împotriva forţelor reacţiunii burgheze conduse şi sprijinite de imperialiştii americano-englezi, poporul nostru sub conducerea Partidului Comunist a reuşit să frângă sabotajul capitalist, să zădărnicească manevrele reprezentanţilor burgheziei din guvern, care urmăreau să impună României înrobitorul „plan Marshall". Partidul Comunist a ridicat massele populare la luptă pentru înfăptuirea sarcinilor celei de a doua etape a revoluţiei democrat-populare.

Lichidarea cu succes de către guvernul democratic a haosului economic şi financiar prin înfăptuirea reformei monetare, lupta partidului şi guvernului nostru împotriva planurilor hrăpăreţe ale imperialiştilor americano-englezi au dus la întărirea influenţei partidului în masse, la schimbarea raportului de forţe în favoarea clasei muncitoare şi aliaţilor ei. Aceasta a făcut posibilă izgonirea din guvern a ultimilor reprezentanţi ai burgheziei răsturnarea monarhiei şi proclamarea la 30 Decembrie 1947 a Republicii Populare Române.

Proclamarea Republicii a marcat victoria clasei muncitoare şi aliatului ei principal — ţărănimea muncitoare — asupra claselor exploatatoare, desăvârşirea sarcinilor revoluţiei burghezo-democratice şi trecerea la înfăptuirea sarcinilor revoluţiei socialiste.

Un factor însemnat care a asigurat victoria poporului în această luptă a fost înfrângerea agenturii burgheze în mişcarea muncitorească — social-democraţia de dreapta — şi crearea Partidului Muncitoresc Român — partidul unic marxist-leninist al clasei muncitoare.

De un imens ajutor a fost pentru partidul nostru, ca şi pentru partidele democratice din toate ţările democrat-populare, învăţătura tovarăşului Stalin despre conţinutul de clasă al regimului de democraţie populară, indicaţia sa că regimul democrat-popular din ţările Europei Centrale şi Sud-Estice constitue una din formele dictaturii proletariatului şi îndeplineşte cu succes funcţiunile ei.

Noua experienţă istorică confirmă odată mai mult teza importantă ca luarea în considerare a particularităţilor perioadei de trecere din fiecare ţară în parte este indisolubil legată de aplicarea principiilor generale, esenţiale ale construirii socialismului, obligatorii pentru toate ţările. Experienţa istorică de însemnătate mondială a marelui Partid Comunist al Uniunii Sovietice, partidul lui Lenin-Stalin, luminează ca un far călăuzitor drumul tuturor partidelor comuniste şi muncitoreşti.

II

Pentru partidul marxist-revoluţionar cucerirea puterii de către clasa muncitoare nu este un ţel final, ci doar punctul de plecare al luptei pentru construirea unei societăţi noi, socialiste. Clasa muncitoare din România, sub conducerea partidului ei, a luat puterea pentru a rezolva această sarcină istorică: a lichida înapoierea economică a ţării, a o transforma dintr'o ţară agrară înapoiată într'o ţară industrială înaintată cu o agricultură mecanizată, pentru a construi socialismul.

In primul rând trebuia lichidată ruina economică moştenită dela regimul burghezo-moşieresc. Pentru a înfăţişa cât de coborît era nivelul de dezvoltare a industriei în România, este suficient să amintim că acum 8 ani, 99% din maşinile întreprinderilor româneşti proveneau din import.

Economiştii şi ideologii burgheziei negau posibilitatea industrializării României, înfăţişând-o drept o ţară căreia i-a fost dat, chipurile, să rămână o „ţară eminamente agricolă". In spatele acestei formule se ascundea politica cercurilor guvernante burghezo-moşiereşti, care căutau să permanentizeze starea de înapoiere a României, să menţină ţara în rolul de hinterland agrar şi de furnizor de materii prime pentru puterile imperialiste occidentale.

Deşi caracterul „eminamente agricol" al ţării era proslăvit în toate felurile de ideologii claselor exploatatoare, milioane de ţărani erau lipsiţi de pâine la masa lor, zahărul lipsea cu desăvârşire din casele ţăranilor muncitori Inseşi statisticile burgheze recunoşteau că 3/4 din populaţia satelor era lipsită de încălţăminte. Milioane de muncitori şi ţărani trăiau în cea mai cruntă mizerie.

Care era ieşirea din această situaţie? Ea este indicată de experienţa gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice, care a transformat Rusia agrară şi înapoiată în cel mai puternic stat din lume, dispunând de o industrie înaintată, cu un înalt nivel de dezvoltare şi înzestrată cu cea mai înaltă tehnică şi cu agricultura cea mai mecanizată şi cea mai productivă din lume.

In geniala sa lucrare „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", tovarăşul Stalin arată calea spre socialism, singura posibilă şi indicată pentru toate ţările capitaliste care au o clasă de producători mici şi mijlocii mai mult sau mai puţin numeroasă. Potrivit indicaţiilor lui Lenin, tovarăşul Stalin spune că proletariatul nu trebue să scape condiţiile favorabile pentru luarea puterii; el trebue să exproprieze mijloacele de producţie în industrie şi să le treacă în proprietatea întregului popor, iar „în ce priveşte pe producătorii individuali mici şi mijlocii, să-i unim treptat în cooperative de producţie, adică în mari întreprinderi agricole, colhozuri". Mai departe: „...să dezvoltăm prin toate mijloacele industria şi să dăm

colhozurilor baza tehnică modernă a marii producții fără a le expropria, ci, dimpotrivă, înzestrându-le din belșug cu tractoare și alte mașini de primă calitate". („Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", pag. 15).

Pentru o strânsă legătură economică între oraș și sat, între industrie și agricultură, tovarășul Stalin recomandă să fie menținută câtva timp producția de mărfuri (schimbul prin cumpărare-vânzare) ca singura formă de legături economice cu orașul acceptabilă pentru țărani și să se dezvolte la maximum comerțul de stat și cooperatist colhoznic, eliminând din circulația de mărfuri pe toți capitaliștii de orice fel.

Pe această cale a condus partidul nostru poporul român. Incă la Conferința Națională din 1945, partidul nostru a stabilit că cheia dezvoltării economice a României este industrializarea și în primul rând dezvoltarea industriei grele.

Un pas important al puterii populare pe drumul industrializării a fost naționalizarea mijloacelor de producție în industrie, transformarea lor în proprietate a întregului popor. Industria naționalizată a devenit o pârghie puternică în dezvoltarea întregii economii naționale. In cei 4 ani dela naționalizare, industria socialistă a României a crescut de aproape trei ori. Efortul principal a fost îndreptat spre dezvoltarea industriei grele, îndeosebi a producției mijloacelor de producție, deoarece „este imposibil să realizăm creșterea neîntreruptă a economiei naționale fără a realiza în acelaș timp primatul producției mijloacelor de producție". (I. Stalin, „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", pag. 26).

Tânăra noastră industrie a construcțiilor de mașini, o creație a regimului democrat-popular, crește într'un ritm rapid. Producem astăzi în serie mașini-unelte complicate, utilaj petrolifer, utilaj minier și de construcții, aparatură energetică mică și mijlocie. O serie de fabrici și uzine construite în 1952 au fost înzestrate exclusiv cu mașini și utilaj produs în țară.

Față de nivelul anului 1948, producția de tractoare reprezintă o creștere de 520%, cea de semănători de cereale 740%, cea de rulmenți 7.790%, cea de strunguri paralele 3.040%, cea de motoare Diesel 1.091%. Intr'o serie de domenii, cum este producția utilajului necesar agriculturii noastre, industriei alimentare și industriei ușoare producem peste 90% din necesarul pentru acoperirea nevoilor interne. In ceeace privește utilajul petrolifer, avem de pe acum disponibilități pentru export.

Nivelul general al producției industriale a depășit cu mult cel mai înalt nivel atins în România sub capitalism. Producția industriei metalurgice este de aproape trei ori mai mare față de producția din 1938; producem de trei ori mai mult ciment, de 2,5 ori mai multă energie electrică, de circa două ori mai multe țesături de lână și bumbac.

Industria noastră socialistă a crescut calitativ; ea se află la un nivel mult mai înalt decât înainte. Aceasta se manifestă în reorganizarea pe baze noi, socialiste, a vechilor întreprinderi, în utilarea lor cu tehnica modernă, asigurarea lor cu energie electrică, crearea unor ramuri industriale noi (industria de tractoare, industria de utilaj petrolifer și minier, de utilaj pentru industria ușoară, industria electro-tehnică), producerea în țară a unor mașini și agregate complexe pentru care România a fost zeci de ani tributară imperialiștilor.

Colaborarea frăţească şi ajutorul reciproc între ţările lagărului democratic şi îndeosebi ajutorul multilateral pe care ni-l acordă Statul Sovietic constitue un factor primordial în dobândirea acestor succese. Din Uniunea Sovietică primim nu numai maşini şi utilaj perfecţionat, ci şi documentaţie, proiecte pentru marile lucrări din ţara noastră, şi, ceeace este deosebit de caracteristic relaţiilor socialiste de colaborare, ne bucurăm de ajutorul direct al tehnicienilor sovietici, tehnicieni de cea mai înaltă calificare. Toate acestea constitue o strălucită confirmare a cuvintelor tovarăşului Stalin despre însemnătatea ajutorului acordat de U.R.S.S. ţărilor democrat-populare: „Important este nu numai faptul că ajutorul acesta este cât se poate de eftin şi este de prim rang din punct de vedere tehnic. Important este înainte de toate faptul că la baza acestei colaborări stă dorinţa sinceră de a se ajuta reciproc şi de a obţine un avânt economic general". (I. Stalin, „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", pag. 34—35).

Perspectivele apropiate de dezvoltare a industriei noastre confirma deasemenea previziunea tovarăşului Stalin cu privire la faptul ca ţările democrat-populare nu numai că nu vor avea nevoie să importe mărfuri din ţările capitaliste, dar vor putea ele însele să desfacă în alte părţi mărfurile excedentare din producţia proprie. De pe acum, Republica Populară Română a început să exporte motoare electrice, tractoare, unele maşini.

Succesele noastre dovedesc eşecul suferit de imperialişti în încercările lor de a sugruma prin blocadă Uniunea Sovietică, China, ţările de democraţie populară din Europa, dovedesc întărirea noii pieţe mondiale, antiimperialiste, piaţa lagărului democrat, şi restrângerea sferei desfăşurării eforturilor principalelor ţări capitaliste în ceeace priveşte resursele mondiale.

Construcţiile socialismului începute în anii puterii populare şi îndeosebi Canalul Dunăre-Marea Neagră, hidrocentrala „V. I. Lenin" dela Bicaz, marele combinat poligrafic „Casa Scânteii" depăşesc cu mult ceeace s'a construit sub capitalism în ţara noastră. Recent a fost inaugurată termocentrala dela Doiceşti, una din primele lucrări ale planului de electrificare a ţării, mai puternică decât oricare din centralele electrice existente în R.P.R. In cadrul reconstruirii marelui Combinat Siderurgic din Hunedoara, furnalul pus recent în funcţiune întrece cu mult capacitatea furnalelor construite pe timpul capitalismului. Pentru combinatul cocso-chimic, pe care-l construim în prezent la Hunedoara, nu a existat termen de comparaţie în România burghezo-moşierească.

Scornirile burgheziei, care nega capacitatea creatoare a muncitorilor şi tehnicienilor români, au fost complect spulberate. Când în 1947 industria noastră a fabricat primul tractor, presa reacţionară, în cor cu posturile de radio imperialiste, îşi bătea joc de încercările noastre. Propaganda batjocoritoare a slugilor imperialiste a suferit un eşec total. Azi, peste 10.000 tractoare fabricate în ţară brăzdează ogoarele patriei.

Uniunea Sovietică dă poporului român un ajutor cu adevărat frăţesc, socialist. El are nu numai o uriaşă însemnătate în construirea bazei materiale tehnice a socialismului, ci şi un profund şi bogat conţinut politico-moral. Insuşirea experienţei sovietice întăreşte încrederea poporului român în propriile sale forţe, sădeşte în conştiinţa muncitorilor, tehnicienilor şi inginerilor români o uriaşă încredere în capacităţile lor creatoare şi con-

tribue la înflorirea culturii, artei şi ştiinţei în ţara noastră. Insuşirea metodelor de lucru ale stahanoviştilor sovietici grăbeşte dezvoltarea mişcării stahanoviste în ţara noastră, constitue un însemnat factor de progres în industria socialistă a R.P.R.

Analiza succeselor dobândite în primii doi ani ai cincinalului a permis partidului şi guvernului nostru sa considere că în România există toate condiţiile pentru îndeplinirea planului cincinal în patru ani. In acest scop este necesar mai întâi sa se desfăşoare o luptă hotarîtă pentru a lichida lipsurile şi greutăţile care mai există în domeniul industriei. Astfel, în industria carboniferă, deşi producţia a crescut faţă de anul trecut, se manifestă o rămânere în urmă faţă de sarcinile de plan. In unele întreprinderi metalurgice nu se foloseşte complect capacitatea de producţie, în alte întreprinderi continuă practica asalturilor de sfârşit de lună, sunt defecţiuni in aprovizionarea cu materiale, nu se dă suficientă atenţie calităţii unor produse şi realizării tuturor sortimentelor. In multe locuri avântul muncitorilor în întrecerea socialistă nu este sprijinit prin măsuri tehnico-organizatorice corespunzătoare. Nu toate cadrele economice ştiu să sprijine la timp iniţiativa inovatorilor în producţie. Regimul de economii nu este socotit în toate întreprinderile ca o pârghie de cea mai mare importanţă pentru avântul economiei naţionale. Intr'o serie de întreprinderi se observă o slăbire a disciplinei în muncă, o fluctuaţie a forţei de muncă; nu se acordă destulă atenţie condiţiilor materiale de trai ale muncitorilor.

Partidul cheamă colectivele întreprinderilor, conduse de către organizaţiile de partid, să desfăşoare larg întrecerea socialistă pentru realizarea planului cincinal în patru ani, pentru lichidarea tuturor lipsurilor; partidul cheamă pe muncitori, tehnicieni şi ingineri să se preocupe necontenit de ridicarea productivităţii muncii şi de reducerea preţului de cost. Aceasta este calea care duce la reducerea preţurilor, la creşterea salariului real şi la îmbunătăţirea nivelului de trai şi de cultură al celor ce muncesc.

III

Transformarea socialistă a agriculturii constitue una din sarcinile cele mai însemnate ale regimului democrat-popular. Pe baza învăţăturii leninist-staliniste, Plenara C.C. al P.M.R. din Martie 1949 a stabilit linia partidului în lupta pentru întărirea alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, pentru transformarea socialistă a agriculturii. Partidul şi guvernul acordă un sprijin permanent ţărănimii cu gospodării mici şi mijlocii; prin îngrădirea chiaburimii, ţăranii muncitori sunt apăraţi de exploatarea capitalistă şi ajutaţi să-şi mărească producţia şi să-şi ridice buna stare. Plenara C. C. al P.M.R. din Martie 1949 precizează că „alcătuirea gospodăriei agricole colective va avea loc nu pe baza ruinării şi distrugerii gospodăriilor mici şi foarte mici, nu pe calea luptei cu ele, ci pe calea ridicarii lor economice, a ridicării lor la un nivel mai înalt al tehnicii, culturii şi organizării lor".

Aprovizionarea ţărănimii muncitoare cu produse industriale în cantităţi din ce în ce mai mari, ajutorarea ei cu credite pentru vite, cu seminţe selecţionate, cu îndrumări agrotehnice, construirea la sate a unui număr important de şcoli, cămine culturale, spitale şi dispensare — toate acestea demonstrează grija partidului şi guvernului pentru ridicarea stării mate-

riale şi culturale a ţărănimii române, care răspunde la această grijă printr'o participare tot mai activă şi crescândă la construirea socialismului.

Desfăşurând o muncă intensă pentru transformarea socialistă a agriculturii, partidul nostru luptă pentru lichidarea treptată a rămânerii în urmă a ritmului de dezvoltare a agriculturii faţă de cel al industriei. In timp ce producţia industrială a crescut de aproape trei ori, producţia agricolă a crescut într'o măsură foarte mică, deoarece la ţară a rămas predominantă mica gospodărie individuală.

Munca partidului nostru la sate a şi început să dea roade: zeci de mii de familii de ţărani muncitori s'au unit în gospodării agricole colective, zeci de mii de familii de ţărani muncitori au format întovaraşiri pentru lucrarea în comun a pământului.

Prin recoltele superioare obţinute (mai mari în medie cu 25%, iar în unele locuri chiar cu 50% decât cele din gospodăriile individuale), prin veniturile mult mai mari, gospodăriile colective şi întovărăşirile pentru lucrarea în comun a pământului demonstrează ţăranilor în mod convingător avantajele formelor socialiste de gospodărire. Cu toate lipsurile de care mai suferă, tinerele gospodării colective exercită o puternică atracţie în massa ţărănimii, determinând noi şi noi grupuri de ţărani muncitori sa formeze gospodării agricole colective.

In satele româneşti lucrează mii de tractoare, combine şi alte maşini agricole, trimise de statul democrat-popular, a crescut numărul S.M.T.-urilor; se creează treptat baza materială tehnică necesara reorganizarii agriculturii pe baze socialiste.

Activitatea antistatală, contrarevoluţionară a lui V. Luca, sprijinită de A. Pauker şi T. Georgescu, a pricinuit greutăţi mari muncii partidului la sate. Aplicând lin a lor proprie, potrivnică liniei leninist-staliniste a partidului, Luca, Pauker şi Georgescu au încercat să submineze alianţa între clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, au stimulat şi avantajat chiaburimea, au frânat opera de transformare socialistă a agriculturii, au încercat să compromită ideia cooperării.

Demascarea şi zdrobirea devierii de dreapta a dus la un avânt al muncii partidului la sate, realizându-se un şir de rezultate pozitive în întărirea economico-organizatorică şi în dezvoltarea gospodăriilor colective existente, în crearea de noi gospodării colective şi întovărăşiri pentru lucrarea în comun a pământului.

Experienţa Partidului Comunist al Uniunii Sovietice ne învaţă sa dăm atenţie nu numai combaterii şi zdrobirii oportunismului de dreapta, ci şi luptei împotriva tendinţelor „stângiste" care se manifestă în opera de colectivizare. După cum se ştie elementele deviatoare din partidul nostru au alunecat ba spre dreapta, ba spre „stânga".

Partidul duce o luptă hotărîtă împotriva oricărei încălcări a principiului liberului consimţământ în organizarea gospodăriilor colective. Noi punem accentul, înainte de toate, pe continua întărire economico-organizatorică a gospodăriilor colective existente şi organizăm gospodării noi numai când există liberul consimţământ şi dorinţa proprie a ţăranilor.

In lucrarea sa „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", tovarăşul Stalin previne împotriva unei uşuratice luări înainte şi a trecerii la forme economice superioare, fără a se ţine seamă de legile economice obiective, fără crearea premizelor prealabile pentru o asemenea trecere.

Tovarăşul Stalin ne învaţă totodată că transformarea socialistă a agriculturii nu se desfăşoară în mod spontan. Mersul dela sine, spontaneitatea ar da frâu liber dezvoltării capitaliste, stihiei mic-burgheze. Partidul nostru previne organizaţiile de partid împotriva unor asemenea greşeli şi tendinţe şi le cere necontenit să-şi intensifice munca politică în sânul ţărănimii, să desfaşoare o muncă stăruitoare, răbdătoare, de convingere, cu privire la necesitatea creării la sate a marilor gospodării agricole socialiste, pe baza principiului liberului consimţământ. Numai convingerea adâncă a ţărănimii despre marile avantaje ale gospodăriei colective poate servi drept bază pentru crearea unor gospodării colective cu adevărat trainice.

Satisfacerea nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale oamenilor muncii constitue scopul regimului democrat-popular. Nivelul de trai al poporului român creşte din an în an. Reforma bănească şi reducerile de preţuri înfaptuite la începutul anului 1952 au făcut să se îmbunătăţească situaţia materială a masselor, să crească puterea lor de cumpărare. Consumul populaţiei creşte neîncetat; s'a îmbunătăţit aprovizionarea oamenilor muncii cu pâine, carne, îmbrăcăminte, etc.

O atenţie deosebită se acordă muncitorilor din ramurile de bază ale industriei. Astfel, partidul şi guvernul au adoptat anul trecut o hotărîre specială cu privire la îmbunătăţirea condiţiilor materiale ale muncitorilor din industria carboniferă. Această hotărîre prevede mărirea retribuţiei muncii minerilor (în special la subteran), construirea de case de locuit pentru ei, o mai bună aprovizionare a raioanelor carbonifere, etc.

In anii puterii populare s'a lărgit considerabil reţeaua de şcoli şi institute de ocrotire a sănătăţii; oamenii muncii se bucură de asistenţă medicală gratuită, de asigurare materială la bătrâneţe, în caz de boală sau incapacitate de muncă. In 1952 peste 300.000 de oameni ai muncii au avut posibilitatea sa se odihnească în staţiuni balneare şi climaterice pe socoteala statului. Cheltuelile bugetare pentru nevoile social-culturale ale populaţiei s'au ridicat numai în anul 1952 la peste 4 miliarde şi jumătate lei (peste 14% din totalul cheltuelilor pe anul 1952). Invăţământul, dintr'un privilegiu al claselor avute, cum era sub regimul burghezo-moşieresc, s'a transformat astăzi într'un bun al poporului. Aproape 2 milioane 400 mii tineri învaţă în numeroase şcoli elementare şi medii, tehnice şi profesionale, în universităţi şi alte institute de învăţământ superior, o mare parte dintre ei pe socoteala statului.

Tot mai larg se dezvoltă în România ştiinţa, literatura şi arta. Pentru oamenii muncii creatoare există la noi condiţii dintre cele mai prielnice. Atribuirea Premiului de Stat unui număr de peste 200 oameni de ştiinţă, stahanovişti şi inovatori în producţie, literaţi şi oameni ai artei — constitue o mărturie a faptului că sub regimul democrat-popular înfloreşte cultura.

Noile teze geniale şi descoperiri teoretice ale tovarăşului Stalin ne ajută să înţelegem mai adânc întregul proces de dezvoltare prin care trece economia noastră, legile economice care acţionează la noi, sarcinile care decurg pentru organele de partid şi de stat.

O însemnătate excepțională are descoperirea de către tovarășul Stalin a legii economice fundamentale a socialismului. „Scopul producției socialiste — arată tovarășul Stalin — nu este profitul, ci omul cu nevoile sale, adică satisfacerea nevoilor sale materiale și culturale". Și mai departe: „Prin urmare, asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale și culturale mereu în creștere ale întregii societăți — acesta este *scopul* producției socialiste; creșterea și perfecționarea neîncetată a producției socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte — acesta este *mijlocul* pentru atingerea scopului.

Aceasta este legea economică fundamentală a socialismului". (I. Stalin, „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", pag. 86).

In orânduirea sovietică socialistă, unde baza întregii economii o constitue proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, întreg venitul național aparține oamenilor muncii.

In orânduirea noastră democrat-populară, economia națională cuprinde trei formațiuni social economice: formațiunea socialistă, căreia îi aparține rolul conducător, mica producție de mărfuri și formațiunea particular-capitalistă.

Bazându-se pe legea economică a concordanței obligatorii a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție, statul nostru a socializat mijloacele de producție industrială, le-a transformat în proprietate a întregului popor și în felul acesta a desființat sistemul exploatării, a creat forme socialiste în economie. Sectorul socialist s'a dezvoltat și a crescut cuprinzând astăzi și o parte din agricultură (16% din suprafața însămânțată) formată din gospodării agricole de stat și gospodării agricole colective.

In sectorul socialist al economiei noastre naționale, firește că nu acționează legea concurenței și a anarhiei în producție, ci dimpotrivă au căpătat câmp liber legi proprii economiei socialiste, cum sunt legea economică fundamentală a socialismului și legea dezvoltării planificate proporționale a economiei naționale.

Creșterii furtunoase a industriei socialiste, lărgirii sectorului socialist le-au corespuns satisfacerea într'o măsură mai mare a cerințelor materiale și culturale ale oamenilor muncii. Faptul că 70% din venitul național provine din sectorul socialist al economiei naționale permite statului să folosească această parte a venitului național în interesul oamenilor muncii — pentru lărgirea industriei socialiste, inclusiv a producției de bunuri de larg consum, pentru scopuri social-culturale, pentru apărare.

Formațiunea socialistă are rolul conducător în economia națională. Aceasta face ca linia caracteristică de dezvoltare a țării noastre să fie linia avântului neîncetat al economiei, economie care nu cunoaște crize și care se dezvoltă în interesul satisfacerii maximale a nevoilor materiale și culturale ale celor ce muncesc.

In celelalte două formațiuni — particular-capitalistă și mica producție de mărfuri — acționează încă legi proprii acestor formațiuni. Ținând seama de caracterul micii producții de mărfuri, statul democrat-popular acordă țărănimii muncitoare libertatea comerțului particular, în anumite limite, într'un cadru anumit, asigurând rolul regulator al statului pe piață. In aceste condiții, o însemnătate deosebită are cooperația, care dă posibilitatea îmbinării intereselor personale ale țăranilor cu interesele statului

care construeşte socialismul. Cooperaţia constitue drumul de bază pentru atragerea masselor ţărăneşti pe făgaşul socialismului.

In ceeaçe priveşte formaţiunea particular-capitalistă, statul democrat-popular realizează în mod consecvent politica de îngrădire şi eliminare a elementelor capitaliste.

Desfăşurându-şi activitatea de planificare a economiei naţionale, statul democrat-popular ţine seama de cerinţele legii dezvoltării planificate a economiei care acţionează în formaţiunea socialistă. Totodată, în perioada de trecere statul nu poate încă planifica absolut totul.

Sunt pline de actualitate pentru noi indicaţiile tovarăşului Stalin din lucrarea sa „Pe frontul cerealelor", publicată în anul 1928: „Ar fi greşit să se micşoreze rolul şi însemnatatea planificării. Dar ar fi şi mai greşit să se exagereze rolul planificării, în credinţa că am şi ajuns la acel grad de dezvoltare, când există posibilitatea de a planifica şi reglementa absolut totul.

Nu trebue uitat că, în afară de elementele care pot fi planificate de noi, mai există în economia noastră naţională şi alte elemente, care, deocamdată, nu pot fi planificate; mai există, în sfârşit, clase vrăjmaşe nouă, care nu pot fi înfrânte prin simpla planificare prevăzută în planul de stat". (Opere, vol. 11, pag. 90—91).

Propria noastră experienţă confirmă justeţea cuvintelor staliniste. In formaţiunea socialistă, statul democrat-popular are posibilitatea de a planifica şi reglementa pe scară largă; în celelalte formaţiuni ale economiei noastre naţionale, realizarea sarcinilor de plan este asigurată înainte de toate prin faptul că statul are în mâinile sale pârghii puternice, care-i permit să-şi exercite rolul planificator şi regulator, cât şi prin faptul că ţărănimea muncitoare se convinge din propria experienţă de justeţea măsurilor aplicate de stat.

In lucrarea sa „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", tovarăşul Stalin fundamentează principalele probleme ale planificării socialiste. Tovarăşul Stalin arată că nu trebue confundate planurile anuale şi cincinale cu legea economică obiectivă a dezvoltării planificate proporţionale a economiei naţionale. Planificarea economiei naţionale este oglindirea mai mult sau mai puţin fidelă a acestei legi.

Dând aprecierea cuvenită realizărilor partidului şi guvernului pe frontul construcţiei socialiste şi victoriei în alegerile din 30 Noembrie 1952, C.C. al Partidului Muncitoresc Român previne organizaţiile de partid împotriva pericolului de pe urma autoliniştirii. Trebue să luptăm împotriva oricăror manifestări ale acesteia, deoarece ea conţine germenii demobilizării şi pierderii vigilenţei revoluţionare. Automulţumirea şi ameţeala de pe urma succeselor sunt cu atât mai primejdioase cu cât sarcinile complicate care stau în faţa partidului cer o ridicare a nivelului întregii munci de partid şi de stat. Anul 1953 este anul hotărîtor în bătălia pentru realizarea planului cincinal (1951 — 1955) în patru ani. Această bătălie poate fi câştigată numai printr'o şi mai mare încordare a tuturor forţelor noastre.

Intărirea statului, a tuturor verigilor sale — este în momentul de faţă sarcina cea mai arzătoare. Intărirea statului democrat popular înseamnă în primul rând întărirea legăturilor sale cu massele, atragerea lor într'o măsură mai mare la construirea socialismului.

Crearea sfaturilor populare, organe locale ale puterii, a marcat o etapă principală pe drumul construirii statului democrat-popular. In cei doi ani de existenţă a sfaturilor populare, ele şi-au demonstrat superioritatea asupra vechilor organe administrative de tip burghez, organe rupte de popor şi duşmănoase poporului. Trebue spus însă că în multe locuri sfaturile populare nu au reuşit încă să devină organe ale puterii de tip nou care sa se sprijine în activitatea lor pe massele cele mai largi.

Cauza principală a slăbiciunilor în activitatea multor sfaturi populare este birocratismul, care frânează dezvoltarea lor, duce în mod inevitabil la izolarea de masse, la lipsa de energie necesară în mobilizarea oamenilor muncii pentru rezolvarea problemelor practice.

Partidul nostru socoteşte că trebue declarat război necruţător birocratismului, considerându-l drept unul din cei mai periculoşi duşmani ai construirii socialismului. In faţa sfaturilor populare stă sarcina de a da avânt iniţiativei creatoare a oamenilor muncii, de a se sprijini în toate acţiunile lor pe cele mai largi masse, de a mobiliza resursele locale în vederea soluţionării cu succes a problemelor de interes vital pentru populaţie.

Autocritica şi critica de jos trebue larg desfăşurate, dând putinţa oamenilor muncii să ajute organelor de partid şi de stat să-şi îmbunătăţească munca, să-şi vadă lipsurile şi greşelile. Orice subapreciere a criticii şi autocriticii, orice încercare de sugrumare a criticii de jos trebue combătută cu energie. In raportul său la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S., tovarăşul Malenkov atrăgea atenţia că „Partidul nu poate să nu ţină seama de faptul că acolo unde critica şi autocritica sunt gâtuite, unde controlul masselor asupra activităţii organizaţiilor şi instituţiilor este slăbit, acolo apar în mod inevitabil asemenea fenomene monstruoase ca birocratismul, putrefacţia şi chiar descompunerea unor verigi ale aparatului nostru".

Intărirea statului democrat-popular înseamnă totodată întărirea aparatului de stat, a funcţiunii de reprimare a activităţii ostile a duşmanului de clasă, a funcţiunii de apărare a ţării împotriva duşmanului din afară. Intensificarea politicii agresive a imperialismului american îndreptată împotriva Uniunii Sovietice şi ţărilor de democraţie populară cere să dăm toată atenţia întăririi capacităţii de apărare a ţării, creării rezervelor de stat şi totodată întăririi acelor verigi ale aparatului de stat al căror ascuţiş este îndreptat împotriva sabotorilor şi diversioniştilor, trădătorilor şi spionilor, hoţilor şi delapidatorilor.

Capacitatea de aparare a patriei va constitui şi de acum înainte obiectul grijii de ceas cu ceas a partidului şi guvernului. Nu avem voie să uităm că la graniţele ţării noastre operează cea mai vândută şi mai mârşavă bandă de slugi a imperialiştilor americani, clica de spioni şi trădători de profesie Tito-Rankovici. Ei nu încetează provocaţiile împotriva Republicii Populare Române şi a altor ţări de democraţie populară, organizează încălcări ale graniţelor noastre şi ale spaţiului nostru aerian, strecoară pe teritoriul nostru spioni şi diversionişti.

Intărirea vigilenţei revoluţionare în partid şi în aparatul de stat, educarea poporului muncitor în spiritul vigilenţei, luarea măsurilor practice pentru organizarea vigilenţei de massă — iată sarcini arzătoare care stau în faţa partidului nostru.

Aşa cum au arătat procesele care au avut loc în ţara noastră şi în alte ţări de democraţie populară, aşa cum arată şi procesul recent al grupului de complotişti din Cehoslovacia, agenţii imperialismului, trădători recrutaţi din rândurile politicienilor reacţionari faliţi, din rândurile criminalilor de drept comun, din rândurile elementelor duşmănoase strecurate în partidele comuniste şi muncitoreşti, sfârşesc în mod inevitabil prin a fi descoperiţi şi pedepsiţi după faptele lor, datorită vigilenţei organelor de stat şi a întregului popor muncitor.

Necesitatea întăririi continue a orânduirii sociale şi de stat democrat-populare este una din concluziile cele mai importante pe care partidul nostru le-a tras din hotărîrile istorice ale celui de al XIX-lea Congres al P.C.U.S.

In cursul anului 1952 în ţara noastră au avut loc evenimente importante. A fost zdrobită devierea de dreapta, care constituia o primejdie pentru interesele partidului, ale statului democrat-popular şi poporului muncitor. Demascarea şi zdrobirea devierii de dreapta au dus la întărirea rândurilor partidului, la creşterea combativităţii revoluţionare a membrilor de partid, la dezvoltarea democraţiei interne de partid. In desfăşurarea alegerilor pentru organele conducătoare care au avut loc în organizaţiile de partid, precum şi în conferinţele de partid raionale şi regionale, s'a remarcat creşterea simţului de răspundere al membrilor de partid, dezvoltarea iniţiativei lor.

Studierea Statutului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a exercitat o puternică influenţă asupra membrilor partidului nostru. Ea s'a manifestat în mod deosebit în înţelegerea mai clară de către organele de partid şi membrii de rând ai partidului a necesităţii întăririi şi dezvoltării democraţiei interne de partid şi a unei largi desfăşurări a criticii şi autocriticii în viaţa organizaţiilor de partid. Se înrădăcinează în munca organelor de partid şi a activiştilor metoda încercată a controlului executării hotărîrilor — control care se exercită încă sporadic şi nesistematic.

In prezent, în numeroase organizaţii de partid are loc primirea de noi candidaţi de partid. Partidul nostru, călăuzindu-se de experienţa istorică a partidului lui Lenin-Stalin şi ţinând seama de propria lui experienţă, cere din partea organizaţiilor de partid ca la primirea în partid să pună accent pe calităţile profesionale şi politice ale candidaţilor, să ţină seama de necesitatea de a asigura o compoziţie sănătoasă a partidului, să permită intrarea în rândurile partidului numai oamenilor verificaţi în muncă şi care şi-au arătat prin fapte devotamentul faţă de partid, faţă de statul democrat-popular.

Studierea multilaterală a experienţei partidului lui Lenin şi Stalin în rezolvarea multiplelor sarcini în domeniul economiei, culturii, construcţiei de stat şi de partid contribuie la ridicarea nivelului întregii noastre munci de partid.

Este cu neputinţă să lupţi pentru victoria socialismului fără o profundă însuşire a tot ceeace a adus tovarăşul Stalin în ştiinţa marxistă cu privire la legile şi căile de dezvoltare socială. Pentru partidul nostru, ca şi pentru toate partidele comuniste şi muncitoreşti din ţările de democraţie populară, este cu neputinţă să abordeze şi să rezolve în mod just

vreo problemă a construirii economiei socialiste fără o adâncă studiere a genialelor idei şi teze noi cu care a îmbogăţit tovarăşul Stalin economia politică marxist-leninistă. Studierea lucrarii tovaraşului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." a stârnit un interes puternic în rândurile activiştilor, ale cadrelor de partid şi de stat şi ale intelectualilor din ţara noastră. Ea a dat naştere unui adevărat avânt în studiul economiei politice.

Partidul nostru cere cadrelor de partid, de stat şi economice să depună eforturi neobosite, sistematice, pentru studierea acestei lucrări clasice a tovarăşului Stalin. In faţa cadrelor teoretice ale partidului, a economiştilor şi a cadrelor conducătoare din economie, partidul pune sarcina de a studia temeinic lucrările tovarăşului Stalin şi de a şti să aplice în mod creator ideile staliniste la condiţiile concrete ale fazei de trecere dela capitalism la socialism în ţara noastră.

C.C. al partidului cheamă la ridicarea întregii munci politico-ideologice a partidului, la educarea membrilor de partid în spiritul marxism-leninismului, precum şi la ridicarea muncii politice de massă la nivelul marilor sarcini ale construcţiei socialiste. Partidul este forţa conducătoare a orânduirii democrat-populare. Continua întărire şi înflorire a republicii noastre populare sunt condiţionate de grija permanenta pentru întărirea organizatorică şi politică a partidului.

Una din trăsăturile caracteristice ale vieţii noi pe care o trăesc oamenii muncii din ţara noastră ca şi din toate ţările lagărului democratic este faptul că ei privesc cu încredere viitorul şi îşi unesc forţele într'un efort comun pentru a-l făuri cu propriile lor mâini.

Planul nostru cincinal prevede pentru anul 1955 sporirea producţiei industriale de 5 ori faţă de 1948, sporirea producţiei agricole de aproape 2 ori faţă de 1950, construirea şi punerea în funcţiune a numeroase mari întreprinderi, hidro - şi termocentrale, efectuarea unor lucrări de irigare şi împădurire, construirea a numeroase aşezăminte de cultură şi sănătate.

Recentele hotărîri ale partidului şi guvernului cu privire la construcţia şi reconstrucţia oraşelor patriei, cu privire la planul general de reconstrucţie a oraşului Bucureşti şi la construirea metroului din oraşul Bucureşti au stârnit un uriaş avânt printre oamenii muncii.

Realizarea măreţelor noastre planuri nu este lucru simplu şi nici uşor. Se cer eforturi din partea tuturor oamenilor muncii, din partea fiecăruia în parte, o cât mai temeinică organizare a muncii în toate domeniile, o deplină conştiinciozitate. Se cer un stil şi metode de muncă revoluţionare, o luptă dârză împotriva înapoierii, rutinei şi birocratismului. Partidul nostru în fruntea milioanelor de oameni ai muncii va lupta şi munci neobosit pentru realizarea planurilor măreţe menite să asigure victoria complectă a socialismului în ţara noastră.

Poporul nostru este conştient că pentru succesul muncii sale constructive el are nevoie de pace, că opera de construire a noii societăţi este indisolubil legată de cauza apărării păcii în lumea întreagă. Recentul Congres Naţional pentru Apărarea Păcii din R.P.R. a constituit o viguroasă afirmare a hotărîrii poporului român de a lupta alături de toate forţele mon-

diale care apără pacea împotriva planurilor agresive ale ațâțătorilor la război — imperialiștii americani.

Acest Congres a marcat largirea considerabilă a rândurilor mișcării pentru pace din țara noastră. Această mișcare antrenează noi și noi categorii de oameni. Sarcina noastră constă în a cuprinde din punct de vedere organizatoric această massă uriașă de oameni cu diferite credințe politice, religioase, etc., având un țel comun, apărarea păcii, de a-i ridica combativitatea împotriva celor mai răi dușmani ai păcii și libertății popoarelor — imperialiștii americani.

Politica externă a Republicii Populare Române este o politică de apărare a păcii, de prietenie și alianță cu Uniunea Sovietică și cu țările de democrație populară, o politică de pace și prietenie cu toate popoarele iubitoare de pace. Niciodată în trecut poporul român n'a avut prieteni și aliați atât de puternici. Siguranța cu care el pășește spre socialism și încrederea sa în victoria forțelor păcii se întemeiază pe continua întărire a frontului pentru pace în întreaga lume, pe faptul că în fruntea apărătorilor păcii se afla puternica Uniune Sovietică, că steagul de luptă pentru pace, pentru independența și libertatea popoarelor se află în mâinile sigure ale marelui învățător și conducător de popoare, tovarășul Stalin.

(Articol apărut în revista „COMUNIST" Nr. 1 1953).

CONSFĂTUIREA ISTORICILOR DIN R. P. R. *

(16—17 Ianuarie 1953)

In zilele de 16 şi 17 Ianuarie a. c. a avut loc şedinţa lărgită a Secţiunii de Istorie a Academiei R. P. R.

La şedinţă au participat colaboratori ai Institutelor de Istorie din Bucureşti, Iaşi şi Cluj, membrii catedrelor de Istorie şi Filosofie dela Şcoala Superioară „A. A. Jdanov", dela Universitatea „Ştefan Gheorghiu", dela Universitatea „C. I. Parhon", colaboratori ai Muzeului Naţional de Antichităţi, ai Institutului de Lingvistică etc.

S'au desbătut rezultatele obţinute în domeniul istoriei în anul 1952 şi proiectul de plan pe anul 1953.

Acad. TRAIAN SĂVULESCU, Preşedintele Academiei R.P.R. deschide consfătuirea, şi spune printre altele :

...Atât analiza muncii pe anul 1952, cât şi prezentarea planului de muncă pe anul 1953, au loc anul acesta în condiţii deosebite faţă de anii precedenţi. In anul acesta, în anul 1952, în sprijinul istoricilor, filosofilor, economiştilor, în sprijinul tuturor oamenilor de ştiinţa avem geniala lucrare a lui I. V. Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.".

Dela început, desbaterile trebue să se sprijine şi să folosească învăţăturile acestei lucrări. Toate ştiinţele au de tras învăţăminte din această lucrare. Pentru fiecare dintr'însele s'a clădit o bază nouă, un punct nou de plecare, dar mai cu deosebire pentru istorie şi ştiinţele sociale.

Discuţiile din anul acesta au o însemnătate deosebită. Activitatea noastră ştiinţifică şi-a lărgit şi mai mult orizontul prin lucrările tovarăşului Stalin.

Ştiinţele sociale, în care intră şi istoria, se deosebesc de ştiinţele naturii prin obiectul lor Dar ca şi ştiinţele naturii, ştiinţele sociale caută să descopere şi să cunoască legile lumii obiective.

Astăzi, ştiinţa istorică este pusă în slujba clasei muncitoare, care are ca îndreptar marxism-leninismul, ştiinţa cea mai cuprinzătoare. Ştiinţa istoriei în continuă desvoltare trebue să aibă un permanent caracter de clasă, partinic.

Intrebarea pe care trebue să ne-o punem cu toţii la această consfătuire este aceea dacă istoricii şi istoriografii noştri duc cu destulă vigoare lupta care trebue să se dea în domeniul ştiinţelor sociale, pentru cucerirea de noi poziţii în lupta de clasă ce muncitorimea noastră o duce pentru construirea socialismului.

Desbaterile care vor avea loc şi care se vor face cu siguranţă într'un liber schimb de păreri şi într'un spirit critic şi autocritic, cum am început să învăţăm, ne va arăta dacă îndepliniţi sarcinile ce vă revin.

In munca desfăşurată în domeniul istoriei s'au realizat progrese — şi progrese însemnate. Progresele înregistrate au valoare ştiinţifică.

Eu ţin să subliniez activitatea fecundă din sectorul istoriei antice: numărul şantierelor arheologice a sporit, numărul colaboratorilor a sporit, probleme de cea mai mare importanţă au fost atacate de către colectivele care lucrează în domeniul arheologiei.

Sunt lucrări de mare importanţă, materializate în expoziţia arheologică, care s'a deschis, interesantă pentrucă scoate lucruri inedite şi pentrucă răspunde la un postulat al ştiinţei noi, pentrucă tinde a lămuri etnogeneza şi modul de viaţă al populaţiei băştinaşe pe teritoriul R.P.R. Şi dacă ajunge să lămurească acest lucru, atunci ştiinţa arheo-

---

* Stenogramă prescurtată.

logiei şi-a îndeplinit cu prisosinţă datoria. Dar mai este de desfăşurat o activitate pentru a ajunge la această lămurire. Vor mai trebui multe şantiere şi multe săpături. Drumul este însă deschis.

In domeniul istoriei medii s'au publicat documente de o mare importanţă, şi în această privinţă colectivele care s'au ocupat cu aceste lucrări au depăşiri de normă.

In domeniul istoriei moderne, s'a lucrat la documentarea privitoare la războiul din 1877, războiul de Neatârnare, la materialul privind înrobirea ţării de către trusturile americano engleze, documentele privitoare la desfăşurarea evenimentelor dela 23 August până acum şi altele.

Dintre angajamentele îndeplinite, unul pe care ţin să-l subliniez este alcătuirea manualului de istoria R.P.R. pentru uzul şcolilor mijlocii, operă care a ajuns la o nouă ediţie. Colectivul care a lucrat la această lucrare a făcut o lucrare pentru popor, pentru construirea socialismului şi a fost îndrumat pe baza învăţăturii marxist-leniniste. Lucrarea aceasta a fost apreciată şi de învăţatul sovietic B. D. Grecov şi este apreciată şi de alţi istorici din Uniunea Sovietică Ediţia I-a a fost tradusă şi tipărită în limba rusă la Moscova.

Dar trebue să spunem că lucrările nu totdeauna sunt sprijinite pe temelia ideologica marxistă, pentru ca ele să fie arme de luptă în timpul când poporul şi clasa muncitoare construesc socialismul.

La istoria veche, în anul 1950, pe lânga cele zece santiere de săpături arheologice în care munca s'a continuat şi în anii următori, exista o problemă foarte importantă: pregătirea spre publicare a Repertoriului Arheologic al R. P. R. Astăzi, în planul pe 1953 figurează aceeaşi problemă. Suntem îndreptăţiţi să întrebăm: pentru ce nu s'a publicat, atunci când s'a luat acest angajament? Ce fel de lucru planificat este acesta? Dacă în industrie s'ar proceda în felul acesta şi s'ar lăsa lucrurile dintr'un an pe altul, cu siguranţă că nu am ajunge să terminăm lucrările din planul cincinal în patru ani. Dar de ce să îngăduim aceasta în ştiinţă?

Un număr de studii prevăzute în planul pe 1952 nu au fost realizate. Dacă aceste lucrări sunt angajamente, dar neexecutate, înseamnă că Institutele şi colectivele nu au simţit suficient răspunderea lucrărilor ce trebuiau publicate şi aceasta este în primul rând vina conducerii Institutelor dela Bucureşti şi Cluj, este vina Secţiunii a V-a, pentrucă nu a urmărit ceea ce era de datoria ei să urmărească: executarea planului de muncă. S'au mulţumit, şi Secţiunea Academiei şi Institutele, cu rapoartele trimise şi le-au considerat ca angajamente îndeplinite, fără a exercita controlul cuvenit.

Dacă mergem mai departe, analizând în lumina premisei enunţate la început — dacă suntem sau nu în practică pe făgaşul marxism-leninismului — trebue arătat că nerespectarea planului este una din marile slăbiciuni, că necontrolarea lucrărilor este una din marile slăbiciuni, slăbiciuni care nu sunt compatibile cu munca ce se desfăşură într'o societate în care se construeşte socialismul.

Tot o scădere care vine în sprijinul celor enunţate la început, este insuficienta folosire a schimburilor libere de păreri, nefolosirea perseverentă a criticii şi autocriticii.

Sunt oameni care se cred fără greşeli, ceea ce este sigur o greşeală. Sunt oameni, care din fire sunt supărăcioşi şi iau toate observaţiile care se pot face, chiar dacă sunt în sprijinul lor, ca fiind împotriva lor, ca fiind o scădere a splendoarei magistrului care a spus un lucru şi care trebue să fie sacrosanct. Sigur că aceasta nu este o atitudine ştiinţifică. Oamenii de ştiinţă, privesc totul sub semnul relativităţii, fapt pe care îl consideră o etică care impune. Rolul criticii este de a slăbi această îngâmfare, această autoadmiraţie, sau cerc de admiraţie, care altădată era considerat la noi ca semn de distincţie, de nobleţe a omului de ştiinţă, a cărturarului.

Lipsa de control, nerespectarea angajamentelor, insuficienta colaborare, sunt observaţii pe care trebue să le facem pe marginea rapoartelor de anul trecut şi pe marginea raportului depus la Prezidiu. Lipsa de folosire a criticii şi autocriticii, neîncurajarea suficientă a cadrelor, este o frână pentru desvoltarea ştiinţei istorice.

Această greşeală — repet încă odată — această nebăgare de seamă, această atitudine de „gură cască" este vina noastră a tuturor şi o are întreaga Academie, şi o spun în faţa dumneavoastră, pentrucă lăsăm cu multă, cu foarte multă uşurinţă să treacă lucruri care sunt de-a-dreptul vătămătoare progresului nostru.

Această atitudine de gură cască trebue să o combatem fiecare dintre noi pentrucă uneori reprezintă — s'o recunoaştem — atitudinea noastră faţă de greşelile noastre proprii, faţă de greşelile altora şi faţă de ştiinţa noastră care trebue să meargă înainte.

A aştepta ca lucrurile să se rezolve dela sine, cred că trebue respins dela început Noi cerem ştiinţelor istorice, întregului sector al ştiinţelor sociale să-şi ia locul cuvenit

în orice lucrări, fie că este vorba de un ciob dela Truşeşti, de o nicovală dela Grădiştea-Muncelul, sau de o amforă grecească dela Histria, în toate să se vadă poziţia omului de ştiinţă ca luptător.

Avem azi un mare privilegiu, avem în mână lucrarea tovarăşului Stalin. Trageţi dintr'însa toate învăţămintele. Academia va face o sesiune cu desbateri în jurul acestei lucrări.

Aveţi documentele celui de al XIX-lea Congres al P.C.U.S., aveţi la îndemână îndrumările, sarcinile pe care vi le-a dat Partidul.

Tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în cuvântarea ţinută după întoarcerea sa dela Moscova, când a prezentat lucrarile celui de al XIX-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a dat ca sarcină concretă tuturor celor care se ocupă cu problem de ideologie să aprofundeze şi să caute să aplice, să concretizeze în condiţiile dela noi tezele desvoltate de tovarăşul Stalin. Este o datorie de onoare să îndeplinim aceste comandamente

Scormonirea trecutului nu are scop în sine, să satisfacă doar curiozitatea unui personaj. Scormonirea trecutului trebue să fie dirijată în vederea satisfacerii intereselor clasei muncitoare, clasă care este moştenitoarea celor mai frumoase tradiţii de lupta ale poporului nostru.

Cu aceste cuvinte pe care le-am spus pe baza răspunderii pe care domniile-voastre aţi pus-o pe umerii preşedintelui Academiei. închei cu un apel :

In anul 1953 să daţi dovadă că, alături de tehnicitatea Dvs., aţi fost capabili să vă însuşiţi fundamental învăţătura marxist-leninistă şi că veţi fi o pildă pentru celelalte secţiuni — şi aceasta trebue să fiţi — o pildă pentru celelalte secţiuni şi colective.

Această recomandare o fac către Institutele, colectivele şi o fac către Secţiunea a V-a, ale cărei slăbiciuni eu nu le-am analizat decât în treacăt în ceea ce am căutat să vă spun în acest cuvânt de introducere.

* * *

Acad. P. CONSTANTINESCU-IAŞI dà citire dării de seamă asupra îndeplinirii planului pe 1952. *

Consfătuirea organizată de Secţiunea a V-a a Academiei R.P.R. are drept scop de a înlesni schimbul de experienţă între arheologi şi istorici şi de a da ocazie colaboratorilor ştiinţifici din Institutele şi colectivele noastre să-şi spună în mod critic cuvântul asupra întregii activităţi desfăşurate în 1952, precum şi asupra proiectelor de plan pe 1953.

Consfătuirea noastră va desbate principalele probleme ale muncii noastre de istorici în lumina învăţăturii marxism-leninismului şi a genialei opere a tovarăşului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.".

Apariţia acestei clasice opere constitue o măreaţă contribuţie la tezaurul teoriei marxist-leniniste, reprezentând unul dintre cele mai mari evenimente actuale din viaţa ideologică a partidelor comuniste şi muncitoreşti, având o importanţă istorică internaţională.

Opera genială a marelui învăţător al popoarelor I. V. Stalin, „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." ne învaţă cum să legăm în mod armonios tezele şi concluziile teoretice de sarcinile construirii practice a socialismului şi comunismului.

De aceea, tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej arăta cadrelor ce lucrează pe tărâmul muncii ideologice — lucru ce ne priveşte şi pe noi în mod deosebit — că „au în faţa lor sarcina de a studia problemele aplicării învăţăturilor tovarăşului Stalin la condiţiile concrete ale fazei de trecere dela capitalism la socialism în ţara noastră" [1].

Tovarăşul Stalin a sintetizat experienţa luptei gloriosului Partid Comunist al Uniunii Sovietice, care a urmat fidel şi a desvoltat învăţătura genială a lui Marx, Engels, Lenin, elaborând sub toate aspectele problemele fundamentale ale ştiinţei economice marxist-leniniste, descoperind şi fundamentând legea economică de bază a socialismului, formulând teze programatice asupra principalelor condiţii prealabile pentru pregătirea trecerii la comunism.

I. V. Stalin a arătat marea superioritate a sistemului socialist asupra celui capitalist, a făcut o profundă analiză marxistă a ascuţirii continue a crizei generale a sistemului capitalist mondial, descoperind legea economică fundamentală a capitalismului în descompunere, arătând raportul de forţe dintre lagărul socialist şi cel capitalist pe arena internaţională, în favoarea celui socialist.

---

* Stenogramă prescurtată.

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Insemnătatea istorică mondială a Congresului al XIX-lea al P.C.U.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 55.

In noua sa operă genială, tovarăşul Stalin ne învaţă, fundamentând teoretic, pentru prima dată în învăţătura marxist-leninistă, care este legea economică fundamentală a capitalismului şi legea economică fundamentală a socialismului.

Legea economică fundamentală a capitalismului, ne învaţă tovarăşul Stalin, „ar putea fi formulată cam în felul următor: asigurarea profitului capitalist maximal prin exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populaţiei ţării respective, prin aservirea şi jefuirea sistematică a popoarelor din alte ţări, mai ales din ţările înapoiate, în sfârşit, prin războaie şi prin militarizarea economiei naţionale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai înalte" [1].

Legea economică fundamentală a capitalismului contemporan explică contradicţiile imperialismului, arătând în mod clar cauzele politicii criminale agresive a statelor imperialiste. Acţiunea acestei legi duce la adâncirea crizei generale a capitalismului, la o creştere şi o explozie inevitabilă a tuturor contradicţiilor societăţii capitaliste.

Descoperind legea economică fundamentală a capitalismului contemporan, tovarăşul Stalin ne învaţă că profitul maximal constitue motorul capitalismului monopolist, care împinge pe imperialiştii americani, englezi, la jefuirea sistematică a coloniilor, la războaiele de cotropire din Coreea, Vietnam, Africa etc., întru cât războaiele asigură magnaţilor capitalişti posibilitatea obţinerii profiturilor maximale.

In plin contrast cu capitalismul muribund, este sistemul socialist ascendent şi înfloritor.

De o însemnătate excepţională pentru desvoltarea continuă a teoriei leninismului, pentru practica construcţiei comuniste în U.R.S.S. este descoperirea de către tovarăşul Stalin a legii economice fundamentale a socialismului. Tovarăşul Stalin dă o definiţie clasică a acestei legi, scoate la iveală deosebirea radicală dintre ea şi legea economică fundamentală a capitalismului contemporan:

„Trasăturile şi cerinţele esenţiale ale legii economice fundamentale a socialismului ar putea fi formulate aproximativ în felul următor: asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale întregii societăţi prin creşterea şi perfecţionare neîntreruptă a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte" [2].

Pornind dela cerinţele legii economice fundamentale a socialismului, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice a îndrumat şi îndrumează economia naţională a ţării pe drumul avântului şi înfloririi neîncetate. Directivele Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice cu privire la cel de al cincilea plan cincinal de desvoltare a U.R.S.S. pe anii 1951—1955 oglindeşte în mod concret cerinţele legii economice fundamentale a socialismului.

„Cel de al V-lea plan cincinal — se arată în directive — determină din nou şi puternic avânt al economiei naţionale a U.R.S.S. şi asigură o continuă creştere considerabilă a bunei stări materiale şi a nivelului cultural al poporului.

Indeplinirea celui de al cincilea plan cincinal va însemna un mare pas înainte pe calea desvoltării dela socialism spre comunism" [3].

Pornind dela cerinţele legii economice fundamentale a socialismului, P.M.R., forţa conducătoare în statul nostru de democraţie populară, îndrumă întreg poporul muncitor pe drumul construirii socialismului, pe drumul îndeplinirii cu succes a planului cincinal în patru ani, prin antrenarea şi însufleţirea tuturor oamenilor muncii, pentru asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale a poporului nostru.

Geniala operă a tovarăşului Stalin constitue pentru oamenii muncii din ţara noastră un nesecat izvor de învăţăminte, însufleţindu-i la luptă pentru construirea socialismului şi apărarea păcii.

De aceea, odată cu tot poporul muncitor, arheologii şi istoricii din ţara noastră trebue să-şi însuşească preţioasele cuvinte ale tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej „...să nu ne cruţăm eforturile pentru a ne însuşi comoara de învăţătură cuprinsă în geniala lucrare a tovarăşului Stalin şi în documentele Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice" [4].

* * *

Incercăm să prezentăm sumar activitatea din 1952, pentru ca în lumina învăţăturii tovarăşului Stalin să ne întocmim planul de activitate pe anul 1953.

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 43.
[2] Ibidem, p. 45.
[3] Directivele Congresului al XIX-lea al Partidului cu privire la cel de al 5-lea plan cincinal de desvoltare a U.R.S.S. pe anii 1951-1955, p. 42.
[4] Gh. Gheorghiu-Dej, op. cit., p. 57.

In domeniul *Istoriei Vechi a R.P.R.*, în anul 1952 s'a desfăşurat în cadrul planului, o activitate rodnică pe cele zece şantiere arheologice, activitate care a adus o contribuţie preţioasă pentru înţelegerea problemelor referitoare la continuitatea aşezărilor omeneşti si a succesiunilor orânduirilor social-economice pe teritoriul ţării noastre, la civilizaţia şi cultura populaţiei slave care a locuit pe teritoriul ţării noastre, a cărei influenţă a fost de o deosebită însemnătate pentru desvoltarea poporului român.

In general, s'au făcut noi paşi înainte — faţă de anul trecut — în studierea etnogenezei, a traiului şi a modului de viaţă a populaţiei băştinaşe locale.

Edificatoare sunt mărturiile scoase la iveală în urma lucrărilor arheologice efectuate pe şantiere cu privire la orânduirea comunei primitive în Moldova (şantierul Truşeşti), desvoltarea forţelor de producţie din perioada statului dac şi cultura dacică (şantierul Grădiştea-Muncelului), ca şi noile date cu privire la înfiinţarea şi desvoltarea oraşului-cetate şi a relaţiilor cu populaţia băştinaşă în oraşul grecesc (şantierul Histria). De pe şantierul dela Moreşti au fost furnizate dovezi deosebit de valoroase despre continuitatea de viaţă şi de desvoltare a societăţii, încă din timpurile neolitice, din epoca bronzului (veacurile III—I în.e.n.) ; cultura dacică, secolul I—III. ocupaţia romană, precum şi dovezi cu totul noi din secolele IV, V, VI, până în secolul al XIV-lea. contribuţie deosebită la umplerea unui gol din istoria prefeudală a patriei noastre. La Dinogeţia-Garvăn, lucrările au dovedit existenţa populaţiei băştinaşe în perioada ocupaţiei romane şi rolul ei activ în desfăşurarea unei serii de evenimente importante care au avut loc către sfârşitul stăpânirii romano-bizantine, cât şi descoperirea de noi aşezări datând din secolul al XII-lea.

Prin adâncirea studiului relaţiilor de producţie feudale (şantierul Suceava), a cetăţii medievale existente din secolele XV—XVI din apropiere de Corlăteni, a numeroaselor aspecte de cultură materială de tip slav şi vechi românesc legate de aşezările slavo-române cu mai multe faze de locuire (şantierul Hlincea), s'au obţinut însemnate realizări.

Pe lângă lucrările prevăzute în plan, au fost executate o serie de cercetări arheologice în urma sezisărilor sosite de pe teren : la Spanţov — regiunea Bucureşti — descoperiri care prezintă o importanţă deosebită, la Gura Şuţii unde s'au găsit noi dovezi despre tezaurele monetare din timpul lui Mircea cel Bătrân, ca şi la Dămăroaia, Pantelimon etc.

Pentru popularizarea rezultatelor arheologice, o asiduă muncă muzeistică a fost depusă cu organizarea expoziţiei din Bucureşti şi cu materialele rezultate din campania anului 1952, care se bucură de un remarcabil succes.

In sectorul *Istoriei Medii a R.P.R.*, un succes deosebit al colaboratorilor noştri este predarea la tipar a celor nouă volume (faţă de cele şase planificate) din „Documente privind istoria Româniel", care au îmbogăţit considerabil mărturiile despre lupta dârză a poporului nostru împotriva exploatării sociale şi a asupririi otomane, pentru libertate şi independenţă naţională.

S'a început lucrul cu privire la culegerea ştirilor privind istoria Românlei (secolele X—XV) din cronicile ruse, polone, bizantine etc. şi s'a întocmit, cu întârziere — datorită lipsurilor tov. Conf. Barbu-Câmpina — volumul I : „Lupta poporului român împotriva cotropirii otomane şi pentru independenţă".

Tot în cadrul sectorului de Istorie Medie, colectivul „Instituţii feudale" a strâns material privitor la diferite instituţii din trecutul evului mediu în ţara noastră, iar colectivul de inscripţii şi însemnări istorice privind Istoria Medie a ţării noastre a depistat noi documente şi ştiri pentru Istoria Medie a R.P.R.

In sectorul de *Istorie Modernă şi Contemporană* a început îmbunătăţirea situaţiei S'au predat la tipar două volume, iar în timpul anului 1953 vor mai apare încă patru volume de documente privind războiul naţional pentru independenţă, 1877—1878. Acestea sunt documente de o deosebită valoare ştiinţifică pentru cunoaşterea justă a luptei eroice a poporului nostru pentru cucerirea independenţei naţionale, pentru cunoaşterea ajutorului nepreţuit dat nouă de poporul rus.

In colaborare cu Institutul de Istorie a Partidului în acest an s'au obţinut realizări pozitive în strângerea literaturii referitoare la lupta poporului nostru împotriva înrobirii ţării de către imperialiştii americani, englezi. etc. culegându-se materiale pentru epoca avântului revoluţionar (1917—1923) şi a stabilizării relative a capitalismului (1923—1929).

S'a dus munca pentru alcătuirea repertoriului cronologic al documentelor 1800—1821, a izvoarelor Istoriei Moderne (1800—1900) ca şi pentru strângerea documentelor privind reformele revoluţionare dela 23 August 1944—31 Decembrie 1951.

Pe lângă aceste părţi pozitive, există unele probleme şi teme cu care suntem în întârziere. Astfel două probleme de Istorie Veche, printre care şi „Repertoriul Arheologic" care se află în faza de definitivare şi revizuire, nu au fost îndeplinite în termen.

La şantierul Suceava au fost lipsuri în activitatea privitoare la problemele esenţiale legate de săpăturile de interior ale Cetăţii Domneşti (Scaun) datorită nerespectării de către I. Nestor a planului de lucru fixat de către Secţie.

O mare întârziere s'a pus pentru definitivarea temelor legate de problema „Indici". Lipsuri s'au constatat şi la Institutul din Cluj cu privire — între altele — la fixarea normelor de lucru; la Institutul din Iaşi repetate greşeli se constată la colaboratorii dela „Documente".

O lipsă deosebit de serioasă este aceea că un număr de teme individuale propuse pentru a fi pregătite pentru tipar în 1952, nu au fost îndeplinite de către colaboratorii din Secţiile de Istorie Medie, Modernă şi Contemporană din Bucureşti, Iaşi şi Cluj.

Organizarea muncii ştiinţifice în cadrul Institutelor, Secţiilor şi colectivelor noastre a format una din preocupările noastre.

Pentru traducerea în viaţă a directivelor şi sarcinilor trasate de către Prezidiul Academiei R.P.R. cu privire la organizarea executării controlului asupra realizării planului ştiinţific şi a ajutorării Institutelor pentru ridicarea necontenită a nivelului lor ştiinţific, Secţiunea a luat o serie de măsuri concretizate în hotărîrea sa din 29 Ianuarie 1952.

S'au ţinut şedinţe lunare de analiza muncii, unde colaboratorii au dat rapoarte individuale pe baza planului individual de muncă aprobat (defalcat din planul colectivului, acesta din planul Secţiei, apoi din planul Institutului şi acesta ultim din planul Secţiunii).

In cadrul şedinţelor lunare ţinute cu directorii Secţiilor s'au comunicat rezultatele cu colaboratorii şi hotărîrile luate.

Trimestrial, în fiecare Institut, s'au ţinut şedinţe plenare de analiză la care directorii şi directorii adjuncţi de Secţii au prezentat rapoarte urmate de discuţii şi de luarea măsurilor necesare îmbunătăţirii muncii.

Rapoartele lunare în scris prezentate de Institute Secţiunii a V-a au fost aduse la cunoştinţa membrilor Secţiunii în şedinţele acesteia. Secţiunea a V-a are un mare neajuns: de cele mai multe ori ea s'a limitat să accepte cu multă uşurinţă rapoartele Institutelor care cuprind, nu de puţine ori, o analiză formală, din birou, a muncii, lipsită de o temeinică orientare ştiinţifică (cum a fost cazul Institutului dela Iaşi). Din cauza lipsei Secţiunii care nu a controlat sistematic şi nu a dat un ajutor permanent Institutului din Iaşi s'au dat lucrări de o slabă calitate ştiinţifică

Totuşi, rapoartele de activitate ale Institutelor au furnizat Secţiunii material informativ pe care ea l-a folosit atunci când a organizat — de altfel de puţine ori — controlul pe teren.

Pentru studierea pe teren a îndeplinirii planului de cercetări ştiinţifice şi organizarea muncii, Secţiunea a organizat conform planului său de îndrumare şi control, trimeterea în trimestrele I şi II a două comisii la Iaşi şi Cluj. Numai în această privinţă a fost îndeplinit planul calendaristic de control al Secţiunii, exceptând oraşul Bucureşti.

In Institute s'a răsfrânt neorganizarea unui control satisfăcător din partea Secţiunii a V-a, ceea ce a avut drept urmare metode formale de control şi chiar lipsa de control din partea directorilor şi responsabililor de colective asupra diferitelor faze de lucru ale culegerilor lucrărilor etc.

Uneori nu s'a urmărit aplicarea unei linii bine precizate în raport cu obiectivul principal al problemelor de lucru, iar alte ori, acest control a fost unilateral cum este cazul directorului Institutului din Cluj, C. Daicoviciu.

Tot lipsei de control i se datoresc nivelul scăzut al lucrărilor şi cercetărilor (exemplu, Institutul din Iaşi), repetarea inutilă a unor operaţii, sau desorganizarea muncii cauzată de elementele necorespunzătoare strecurate în Institut.

Pentru întărirea muncii, Secţiunea a sezisat din timp Prezidiul Academiei R. P. R. în vederea luării de măsuri, cum a fost numirea directorilor adjuncţi ştiinţifici la Bucureşti şi Cluj, ale căror prime rezultate s'au văzut în înviorarea şi activizarea Institutelor respective. Într'o coordonare şi mai temeinică a muncii diferitelor secţii, a controlului muncii ştiinţifice şi a cadrelor etc.

De folos în vederea îmbunătăţirii muncii a fost activitatea Consiliului ştiinţific de pe lângă Institutul de Istorie din Bucureşti, alcătuit şi din delegaţi ai Ministerului Invăţământului şi Institutului de Lingvistică. Pe baza unui plan concret, s'au ţinut în cursul anului 18 şedinţe unde s'au discutat — deşi nu întotdeauna la un nivel corespunzător — multe dintre tezele comunicărilor axate pe plan, planurile trimestriale şi în general, problemele principale ale Institutului. Consiliile ştiinţifice dela Institutele din Cluj şi Iaşi au dus o existenţă mai mult formală şi aceasta, deoarece Secţiunea a V-a a Academiei R.P.R. nu a acordat importanţa cuvenită Consiliilor ştiinţifice aparţinând Institutelor din provincie.

Fără îndoială că succesele în organizarea muncii, a controlului şi sprijinirii Institutelor noastre ar fi fost mult mai mari dacă tuturor membrilor Secţiunii — nu numai câtorva — li s'ar fi încredinţat responsabilităţi concrete în acest sens şi dacă li s'ar fi cerut să răspundă în faţa Secţiunii a V-a de munca lor.

In problema colaborării Institutelor între ele sau cu instituţiile şi unităţile interesate în probleme comune, Secţiunea a ajutat pentru a înlesni această colaborare şi a o întări în vederea obţinerii de rezultate cât mai fructuoase în munca ştiinţifica.

Conducerea Muzeului Naţional de Antichităţi din Bucureşti a început să înveţe din lipsurile sale din trecut. Ea a început să ajute muzeele din provincie cu materiale, obiecte, copii de pe colecţii etc. Fată de pretenţiile mereu sporite ale solicitanţilor în procurarea de serii complete de unelte, vase întregi etc., lăsând pe seama personalului şi aşa restrâns al Muzeului din Bucureşti operaţiile de predare a materialelor fise, etc., Secţiunea se va interesa în de aproape de luarea măsurilor necesare pentru asigurarea conservării materialelor predate.

De asemenea, Comitetul pentru Aşezămintele Culturale — în diverse cercetări arheologice (Bucureşti, Mangalia) în campania de săpături — a arătat o deosebită grijă, ca şi Direcţia Generală a Canalului Dunăre—Marea Neagră, cu prilejul descoperirii de no. materiale arheologice datând din comuna primitivă şi epoca prefeudală.

Totuşi, nu putem trece cu vederea unele deficienţe în problema colaborării. Astfel, nu s'a dat atenţie deosebită antrenării profesorilor din Invăţământul Mediu în munca ştiinţifică a Institutelor noastre. Incercările timide făcute în acest sens la Iaşi şi Cluj sunt departe de a ne satisface. De altfel, abia în ultimul timp Secţiunea a luat hotărîrea ca să rezolve această problemă.

Nesatisfăcătoare este şi colaborarea Institutelor din Iaşi cu cel din Cluj şi cu colectivul de Documente privind istoria României de pe lângă Institutul din Bucureşti, ca şi a Secţiei de Istorie Veche (Institutul de Istorie din Bucureşti) cu Secţia de Filosofie din Bucureşti — situaţii dăunătoare, care trebue neîntârziat lichidate..

Vizitarea şantierelor şi muzeelor arheologice, a expoziţiilor arheologice (Bucureşti) sau de documente şi manuscrise (Cluj), a expoziţiei volante (Cluj), toate aceste manifestări îndrumate de Secţiune au fost bine primite de oamenii muncii, de elevi, studenţi, unităţi militare etc., văzând în ele o contribuţie de seamă la cunoaşterea trecutului de luptă al poporului nostru muncitor şi la opera de culturalizare a maselor.

Recent, Secţiunea a propus Prezidiului alcătuirea unei comisii permanente, ataşată pe lângă Direcţia Metroului, care să colaboreze la executarea lucrărilor metroului, ocupându-se în special de lucrările arheologice vechi şi feudale.

In general, în anul 1952, munca ştiinţifică a Institutelor, Secţiilor şi colectivelor din cadrul Secţiunii a V-a a fost mai temeinic organizată decât în anul precedent, ca urmare a ajutorului primit prin hotărîrea Sesiunii Generale Ştiinţifice a Academiei R.P.R. din 17—23 Martie a. c. şi a şedinţei lărgite a Secţiunii din 11 Iulie 1952.

Secţiunea a urmărit aplicarea de către Institutele noastre a hotărîrilor Sesiunii Generale şi ale Prezidiului cu privire la orientarea ştiinţifică în munca cercetătorilor. In acest an, s'a dus o activitate mai susţinută pentru promovarea materialismului dialectic şi istoric, a învăţăturii leninist-staliniste în munca ştiinţifică a Institutelor, în deosebi în urma şedinţei din 11 Iulie a. c. In urma acestei şedinţe, a crescut vigilenţa revoluţionară a cercetătorilor care şi-au dat seama că, în condiţiile ascuţirii luptei de clasă în ţara noastră, trebue intensificată lupta pentru asigurarea purităţii ideologice a lucrărilor prin sdrobirea oricărei manifestări a ideologiei burgheze.

Preocupările Secţiunii pentru orientarea marxist-leninistă a colaboratorilor s'au concretizat în comunicările programate, fie în cadrul Secţiunii (şedinţe lărgite) fie în cadrul Institutelor, în desbaterea tezelor lucrărilor în Consiliul ştiinţific, în referate, în publicaţii, în lucrările care au văzut lumina tiparului.

De exemplu: cele şase comunicări ţinute în şedinţa lărgită a Secţiunii, cu prilejul aniversării a 75 de ani dela cucerirea independenţei de stat, când a fost pusă în adevă

rata lumină împotrivirea categorică a guvernelor englez, austro-ungar etc., a lui Carol de Hohenzollern și a guvernelor burghezo-moșierești față de lupta eroică a poporului pentru scuturarea jugului otoman și eliberarea națională. Comunicările au arătat că independența cucerită a fost pierdută datorită trădării burgheziei și moșierimii și a intervenției capitalului străin și că, numai în urma eliberării țării noastre de către glorioasa Armată Sovietică și a luptei clasei muncitoare condusă de Partid, a fost câștigată adevărata independență națională. Comunicările au oglindit ajutorul dat poporului român de către poporul rus în trecutul nostru de luptă și apoi, ajutorul ridicat pe o treaptă superioară, calitativ deosebit, ajutorul socialist primit după 23 August 1944 dela marea Uniune Sovietică.

Sunt în curs lucrări despre viața și lupta lui Nicolae Bălcescu, privite sub multiplele aspecte, rod al străduințelor cercetătorilor istorici și filosofi de a aplica în mod creator concepția materialismului istoric. Volumele de documente scoase în acest an, ca de altfel toate realizările înregistrate, sunt rezultate ale îndrumării muncii științifice pe calea ideologiei clasei muncitoare și a Partidului ei.

Cu toate eforturile serioase făcute de Institutele, Secțiile și colectivele îndrumate de Secțiunea noastră în vederea asigurării unui înalt nivel științific al cercetarilor pe baza concepției materialismului dialectic și istoric, în cursul anului 1952 s'au manifestat influențe ale ideologiei burgheze. Astfel, nu au fost combătute cu toată fermitatea — în deosebi înainte de 11 Iulie — pozițiile obiectiviste ale colectivului condus de Prof. A. Oțetea, scoase la iveală cu prilejul revizuirii muncii bibliografiei analitice; atitudinea liberalistă a Conf. V. Maciu față de politica monstruoasei coaliții burghezo-moșierești, ca și poziția antiștiințifică de formalism în muncă, mascată printr'un exces de tehnicitate, vădită în cadrul colectivului a cărui responsabilă este Prof. Laetiția Lăzărescu. La Secția de Psihologie, la colectivul Juridic, la Muzeul Național de Antichități ca și la Institutul din Cluj, al cărui director s'a complăcut în colectivele greșit îndrumate pe linia muncii pur tehnice, nu s'a valorificat în suficientă măsură materialul documentar în lumina materialismului istoric și nu s'au combătut cu hotărîre tezele false ale istoricilor burghezi.

De asemenea, într'o serie de referate și comunicări ținute la Iași (Rodica Ivănescu: „Originea sistemului corporativ în orânduirea feudală") și Cluj (St. Pascu: „Despre mișcarea muncitorilor agricoli din secolul al XIX-lea în Transilvania"), au răbufnit manifestări idealiste și obiectiviste.

Pentru păstrarea purității ideologice și o justă orientare a muncii științifice, lupta de opinii a fost folosită în acest an pe o scară mai largă, pe măsura creșterii nivelului ideologic și politic al colaboratorilor științifici. Tot mai mulți cercetători se conving că, fără lupta de opinii, fără critică și autocritică, această forță motrice a societății, nici științele istorice nu se pot desvolta și înflori.

Nivelul comunicărilor s'a îmbunătățit prin folosirea curajoasă a criticii și autocriticii, învingând unele teze antiștiințifice.

Față de exigențele din ce în ce mai sporite nu s'a facut însă tot ceea ce trebuia în această privință.

Incepând cu membrii Secțiunii — care nu toți folosesc consecvent arma minunată a criticii și autocriticii — și până la cercetătorul din colectivul științific, care fie că nu înțelege sau nu vrea să înțeleagă rostul ei, mai avem încă de luptat cu prejudecăți de soiul „personalităților infailibile", a menajamentelor; a „amorului propriu" cu prezentarea de paradă a muncii unor colaboratori, cu lipsă de combativitate (Gh. Ștefan), teamă de critică și autocritică (la Iași și Cluj) sau respingerea ei (I. Nestor).

Invățând din gravele lipsuri existente până în vara anului 1952 cu privire la problema cadrelor, Institutele noastre au avut în vedere necesitatea creșterii cadrelor științifice, condiție principală în vederea îndeplinirii la timp și în bune condiții a planului de cercetări științifice.

Pentru promovarea și creșterea cu atenție a cadrelor tinere, în munca științifică au fost atrași un număr de bursieri și cercetători științifici (peste 50) la săpături arheologice sub îndrumarea cadrelor în vârstă, de asemenea, în munca diverselor secții, luându-se măsuri să fie ajutate prin dirijarea lecturilor; organizarea cursurilor de specialitate, de slavă veche, rusă, greacă etc., prin programarea lor cu referate ideologice sau de specialitate și comunicări asupra lucrărilor sovietice.

Totuși, mai dăinue încă o sumedenie de lipsuri — în ceea ce privește ridicarea de noi cadre sănătoase din punct de vedere politic, ideologic și profesional pe baza unui plan (nu campanie, cum s'a observat) care să cuprindă măsurile concrete cu termen și

responsabilități precise ale unor colaboratori cu mai multă experiență asupra creșterii unui număr de tineri. Este încă nesatisfăcătoare îndrumarea dată tinerelor cadre de cercetători de a participa la discuții, de a creea, și mai ales de a scrie, ceea ce constitue o gravă lipsă a conducerii Institutelor ca și a Secțiunii. Numărul redus de comunicari, articole sau lucrări publicate din partea cadrelor tinere dovedesc că nu s'a depus destulă râvnă pentru a le pregăti în așa fel, încât să lucreze în mod independent, ca să fie ajutate cu răbdare (nu ca la Secția de Istorie Modernă și Contemporană dela Institutul din București) și să fie ascultate propunerile și inițiativele lor.

Lipsuri serioase avem și în ce privește problema cadrelor mai vârstnice, deși în 1952 s'a trecut la revizuirea compoziției cadrelor și la curățirea Institutelor de elemente necorespunzătoare, la Institutele din București, Iași, Cluj, Muzeul Național de Antichități. Pe lângă aceasta, chiar când avem de a face cu unii cercetători științifici cinstiți, nivelul lucrărilor lor este încă scăzut din cauza nepregătirii lor. Lipsa de preocupare pentru ridicarea nivelului politico-ideologic, pentru necontenita creștere a nivelului educației marxist-leniniste a cercetătorilor mai lasă încă de dorit, la Colectivul de Cercetări Juridice, Muzeul Național de Antichități, Secția de Psihologie, Institutele din Iași, Cluj și București.

In anul 1952, deși s'au publicat mai multe volume de documente, lucrări, articole și studii decât în anii trecuți, totuși planul de publicații nu a fost îndeplinit. Secțiunea a V-a a căutat să aplice Hotărîrile Prezidiului din Ianuarie 1952, ca publicațiile să cuprindă mai ales rezultatele cercetărilor științifice trecute în planul de muncă și să le fie asigurat un nivel științific înalt.

Buletinul Științific al Secțiunii a apărut numai cu primul număr, cuprinzând o serie de comunicări în legătură cu războiul pentru independență din 1877—1878, ținute în cadrul Secțiunii, aparținând atât membrilor Secțiunii cât și colaboratorilor din Institute. Am propus încetarea apariției acestui Buletin, a cărui funcțiune este îndeplinită de cele două reviste de istorie. Va apare și o publicație pentru Institutul de Filosofie și eventual, Colectivul de Psihologie.

Revista „Studii și Cercetări de Istorie Veche" nu a apărut decât foarte târziu în anul 1952, din cauza lipsei de grijă a Acad. C. Balmuș.

Secțiunea a propus Prezidiului o justă profilare a publicațiilor ei prin contopirea revistei „Studii și Cercetări de Istorie Medie" cu revista „Studii" — aceasta din urmă urmând a deveni o revistă de Istorie Medie, Modernă și Contemporană. S'a luat măsura ca toate publicațiile Secțiunii să cuprindă o rubrică nouă „Revista Revistelor" care să semnaleze apariția tuturor publicațiilor de lucrări și periodice (articole, recenzii etc.) din ramura respectivă de cercetare științifică.

In general însă, planul de tipărituri nu a fost respectat în întregime de către comitetele de redacție ale periodicelor și Institutelor și din pricina lipsei de măsuri organizatorice cu privire la discutarea în Consiliile științifice a lucrărilor colectivelor și lucrărilor individuale ce urmau să fie prezentate la Editură.

Pe linia documentării, materialul sovietic de specialitate a fost folosit cu succes de către Institutele noastre. Pe baza consultării revistelor, a lucrărilor de bază privind probleme de istorie, a conferințelor și mai ales pe calea referatelor asupra diverselor lucrări sovietice, cercetătorii noștri au luat cunoștință de cuceririle științei sovietice pe tărâmul istoriei, și-au îmbogățit experiența în lucru, căpătând orientare justă, un prețios îndreptar metodologic și un puternic îndemn mobilizator în desvoltarea luptei de opinii în munca științifică. De un real folos este sprijinul Institutului de Studii Româno-Sovietic.

De un ajutor considerabil pentru lucrările de istorie medie a R. P. R. a fost folosirea lucrărilor sovietice de specialitate.

Recenta vizită a ilustrului savant sovietic B. D. Grecov la București, Iași, pe șantiere etc. a constituit încă un prilej minunat pentru oamenii noștri de știință de a-și însuși învățămintele și experiența celei mai înaintate istoriografii din lume, istoriografia sovietică

La Institutele din București și Muzeul Național de Antichități, în prima jumătate a anului, iar mai târziu la Cluj nu s'a muncit în ritmul cerut. Elementele lipsite de conștiință patriotică (Pascu, Pall) nu și-au îndeplinit sarcinile încredințate, punând greutăți în realizarea planului, iar directorul Institutului din Cluj, Prof. C. Daicoviciu a acceptat cu o ușurință condamnabilă angajamentele lor formale. La Cluj s'a încercat îndrumarea cercetărilor pe un făgaș greșit, influențând pe director și alți colaboratori care nu și-au văzut critic slăbiciunile. Elemente nesănătoase au căutat aici să întrețină intrigi, atmosferă șovină și meschinării pentru a discredita pe unii colaboratori cinstiți,

dar mai puțin gălăgioși. La fel, la Iași, s'a permis menținerea în muncă a unor elemente străine de știința adevărată.

In decursul anului 1952, înlăturarea elementelor dușmănoase și incapabile a dus la înviorarea muncii, la întărirea încrederii oamenilor de știință în regimul nostru de democrație populară și creșterea avântului în muncă.

Cu noi forțe, ajutând cu mai multă energie cadrele tinere, activizând colaboratorii vârstnici cinstiți și dornici de muncă, având permanent ajutorul Partidului Muncitoresc Român, al Guvernului și al Prezidiului Academiei, suntem siguri că vom realiza planul nostru pe 1953 și-l vom depăși, urmând pilda întregului popor muncitor din țara noastră, care are drept lozincă cuvintele tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej : „Indeplinirea planului cincinal în 4 ani"

La discuții au luat cuvântul:

Conf. M. PETRESCU-DÂMBOVIȚA arată în esență că la șantierul Trușești cercetările s'au făcut pe înălțimea Țuguieta unde s'au terminat săpăturile din 1951 și s'a cercetat o nouă suprafață.

La Trușești s'au descoperit așezări neolitice din faza Cucuteni A.

Se face descrierea resturilor de locuințe descoperite și o încercare de reconstituire. S'au găsit de asemenea urme de cuptoare pentru ars oale.

Inventarul descoperit din faza Cucuteni A este compus din vase și fragmente de ceramică, unelte din piatră, corn și os, și diferite obiecte din lut ars.

Triburile care au locuit aici, arată mai departe raportul, se ocupau cu creșterea vitelor, cultura plantelor, vânatul. Ele erau în legătură cu triburile cucuteniene și tripoliene de pe teritoriul R. S. S. Ucraina.

S'au mai găsit și resturi din faza Cucuteni B. Pe latura de Sud de pe capătul vestic al Țuguietei s'au descoperit morminte de înhumație dela începutul primei epoci a fierului.

De asemenea s'au descoperit morminte din prima epocă a migrațiunilor (secolul al IV-lea e. n.) și referentul trage concluzii că așezările din această epocă pot fi punctul Țintirim (satul Ionășeni).

Recunoașterile arheologice presupun o locuire intensă a acestui teritoriu din epoca neolitică și prima epocă a fierului și mai restrânsă în epoca migrațiunilor și epoca feudală.

In ce privește Șantierul Hlincea-Iași, arată în continuare Conf. M. Petrescu-Dâmbovița, acesta se află jumătate în satul Hlincea și jumătate pe teritoriul orașului Iași. In săpăturile din 1952 au fost scoase numeroase fragmente ceramice de factură slavă târzie și medievale, obiecte din ardezie roșie și de fier.

Se arată că săpăturile au dat la iveală două așezări : una mai veche, în care predomină ceramica slavă târzie și alta medievală, cu ceramică moldovenească. S'a dat la iveală o așezare rurală din secolele XI—XII corespunzătoare seliștilor slave de pe teritoriul U. R. S. S. Este prima așezare de acest fel cunoscută la noi Locuințele oamenilor erau bordeie simple în interiorul cărora se aflau vetre deschise de formă rectangulară. Ceramica gasită este lucrată la roată, de factură slavă târzie și prezintă ștampile ale meșterilor olari. Dintre uneltele de producție de fier predomină cuțitele. Obiectele de ardezie de tip Ovruci atestă legăturile cu statul dela Chiev.

S'au descoperit de asemenea și resturi de locuire neolitică. Așezarea medievală este atestată prin monetele descoperite și ceramică corespunzătoare cu cea dela Suceava.

Vorbind de șantierul „Traian", H. DUMITRESCU spune că aceasta este o așezare eneolitică, cu ceramică pictată, care aparține fazei de transiție A. B. a culturii Cucuteni Tripolie.

Printre altele, descrie resturile locuințelor, cu podele de lut ars. Populația era sedentară, se îndeletnicea cu cultura plantelor, își construia case solide și avea o ceramică pictată, unelte de piatră lustruită, din silex, os și corn.

S'au descoperit două morminte de inhumație până acum primele cunoscute în epoca culturii cu ceramică pictată de tip Cucuteni-Tripolie.

Cu privire la Șantierul „Sărata Monteoru" I. NESTOR arată că alături de așezarea din epoca bronzului, se găsesc la Sărata Monteoru, resturile unei așezări neolitice — Cucuteni B —, resturi sporadice de locuire dacică din a doua epocă a fierului și în partea de răsărit a Cetățuii un cimitir de incinerație dela sfârșitul secolului al VII-lea e. n.

El arată urmele culturii materiale găsite în fiecare sector. In Poiana Sconușului s'au descoperit resturile unei construcții rectangulare din piatră de râu cu pământ, sub dărâmăturile căreia s'au găsit resturi de schelete umane.

Aceasta reprezintă un „edificiu funerar" și este o descoperire unică pentru epoca bronzului la noi în țară.

Cercetările în privința cimitirului de incinerație din Poiana Sconușului, vor trebui continuate, deoarece aceasta corespunde perioadei secolului al VII lea e.n. care este foarte puțin documentată la noi.

Vorbitorul își însușește critica adusă și spune: Am fost pus în cauză de raportul tovarășului secretar pentru un act de indisciplină, pe care l-am comis în conducerea șantierului Suceava. Dacă îmi dați voie, am să vă spun că mă bucur că în momentul de față am ajuns la convingerea că într'adevăr am comis acea greșeală. Chiar dacă au greșit și alții, nu numai eu, aceasta nu înseamnă că greșeala mea este scuzabilă.

Un scurt istoric: greșeala mea a constat până de curând — chiar atunci când am respins critica — în faptul că am privit chestiunea în mod formalist. Este adevărat că, din punct de vedere formal, sunt acoperit, pentrucă planul care prevedea o ordine a săpăturilor a fost executat. Adevărul este că Acad. M. Roller, însărcinat cu controlul săpăturilor arheologice, îmi atrăsese atenția dela început că modul meu de a concepe sursa în timp a săpăturilor dela Suceava nu este just. Eu nu am ascultat părerea tovarășului academician însărcinat cu controlul săpăturilor, și n'a fost just.

Despre Șantierul „Grădiștea Muncelului" — vorbește Prof. C. DAICOVICIU, care arată că cercetările din 1952 au avut ca scop lărgirea și adâncirea cunoașterii culturii dacice.

S'au desvelit două sanctuare, unul mic rotund cu un diametru de 12,5 m și altul, patrulater, de 37,5X32 m. Sondajele făcute arată că așezările cu caracter civil și religios sunt mai vechi decât cele militare.

Pe terasa a VIII-a a dealului Grădiștea Muncelului s'a descoperit o așezare cu caracter civil meșteșugăresc; aici s'au găsit peste 300 de unelte de fierărie, tâmplărie și de caracter gospodăresc. Pe o altă terasă, s'a descoperit ceramică pictată dacică. Din exploatarea împrejurimilor se confirmă densitatea populației dacice în această regiune care a fost centrul statului dac.

Cercetările au stabilit științific diferitele soiuri de cereale și plante furajere cultivate de Daci. Săpăturile dela Grădiștea Muncelului sunt o dovada vie a culturii materiale a Dacilor înainte de cotropirea Romanilor. Pentru lărgirea cunoștințelor asupra acestei probleme se impune continuarea cercetărilor.

Vorbitorul recunoaște justă critica adusă Institutului de Istorie-Cluj.

Arată că se vor lua măsuri concrete pentru o mai bună organizare a Muzeului din Cluj.

Propune, pentru o colaborare mai strânsă între colectivele Cluj și București, programarea unor consfătuiri de cel puțin două ori pe an, pentru a vedea mersul lucrărilor și a înlătura eventualele deosebiri în metoda de lucru, de tehnică etc.

Dr. AL. GHEORGHIU arată că la Șantierul „Baia de Fier" cercetările au dat la iveală urmele lăsate de omul paleolitic, unelte din piatră cioplită și de os. S'au găsit resturi umane — *Homo sapiens fossilis* și *Homo primigenius.*

Intr'un strat superior s'au găsit fragmente de ceramică tip Coțofeni și La Tène dacică.

Resturile faunistice descoperite vor înlesni încadrarea culturilor paleolitice în cronologia cuaternalului.

Prof. E. CONDURACHI vorbind despre campania de săpături dela Histria din 1952, arată că ea a avut două părți.

1. Cercetarea obiectivelor arheologice de pe teritoriul Cetății.

2. Cercetarea pe o rază de 30 km a obiectivelor arheologice din regiunea vecina cu Cetatea.

La Cetate s'au continuat săpăturile în sectorul X și X-Z, la zidul de incintă din valul al 3-lea, sectorul templului grec, incinta romană din secolul al III-lea e. n., casa romană târzie și secțiunea dintre casa romană târzie și terme. Săpăturile și sondajele din zona vecină a orașului s'au făcut la Baia, Tariverde, Sinde și Vad.

Aceste cercetări au dat la iveală legăturile care au existat între băștinași și colonia greacă.

In continuare, vorbitorul arată că ar fi de dorit ca și la noi în țară colaborarea arheologilor pe diferite șantiere de construcții să fie activă așa cum se întâmplă în U. R. S. S. Este de asemenea de părere să se deschidă un șantier în Oltenia.

Cere ca materialul sovietic de specialitate să fie tradus în timpul cel mai scurt pentru ca cercetătorii să fie la curent cu ultimele descoperiri ale științei înaintate sovietice.

Cere de asemenea să se creeze posibilitatea cadrelor tinere pentru prezentarea unor lucrări individuale. Prof. E. Condurachi face o autocritică asupra muncii de pe şantierul Histria.

S'a vorbit despre o cercetare a bibliografiei sovietice. Fără îndoială că ajutorul sovietic, în special în ramura noastră de activitate, constitue cel mai preţios ajutor pe care l-am căpătat. Dacă ne închipuim că am făcut totul, ne înşelăm. Suntem mai bine informaţi poate decât alţi cercetători, dar nu suficient. Să vă dau un exemplu foarte caracteristic: problema periodizării, care preocupă în momentul de faţă atât de stringent întreaga istoriografie sovietică şi care şi-a găsit un ecou în consfătuirea din 1951, a ajuns la urechile noastre de abia la sfârşitul anului 1952, adică în vremea în care referatele arheologilor puteau să fi folosit demult aceste încercări de periodizări şi să ne fi scutit într'o anumită măsură de cercetări mai departe. De aceasta se leagă problema foarte acută a cunoaşterii directe a materialului sovietic şi nu a aşteptării sporadice întâmplătoare, a traducerilor, care vin, dar prea târziu. Cunoaşterea limbii ruse este fără îndoială necesară şi ne-ar fi scutit de a aştepta un an şi jumătate ca să cunoaştem aceste lucruri.

S'au făcut o serie întreagă de critici în cea mai mare parte juste în ce priveşte activitatea şantierului Histria. Am avut prilejul să arăt în mai multe rânduri toate condiţiile, pe care nu este locul să le analizez aici, în mare parte obiective, din a căror cauză n'am putut cuprinde întreaga muncă a unui şantier care este mult mai mare decât celelalte şi, din acest punct de vedere, fac o critică conducerii săpăturilor, care observând, verificând practic această neputinţă fizică de a acoperi această întreagă problemă a stăruit totuşi de a nu mă lăsa şi a-mi da o încredere pe care poate nu o meritam într'o conducere care mă depăşeşte.

Despre şantierul „Moreşti" a vorbit Prof. K. HOREDT.

Aşezarea dela Moreşti se află pe malul drept al Mureşului pe o terasă fluvială deasupra satului cu acelaşi nume. Locuirea acestui platou şi a împrejurimilor datează dela începutul neoliticului până în epoca feudală şi se continuă prin satul actual şi în prezent.

Inceputul epocii primitive se situează la sfârşitul mileniului al IV-lea. Locuirea continuă în faza de tranziţie spre epoca metalelor, în epoca bronzului, a fierului, din care s'au găsit resturi de ceramică scită. S'a descoperit un cimitir cu morminte de incineraţie din secolul al III lea sau al IV-lea e. n.

Prima fază prefeudală datează din secolele IV—V e.n. şi este indicată prin ceramica găsită cu un plan puţin regulat şi cu colţuri rotunjite, prin fibule şi un mormânt cu un craniu alungit (ţuguiat).

Din faza următoare s'au găsit urmele a trei războaie de ţesut. Această fază se pare că aparţine secolelor VI—VII; cercetările trebue continuate şi trebue făcute sondaje în împrejurimi pentru încadrarea precisă a acestei faze. S'au mai descoperit vetre de foc datând probabil din secolul al VIII-lea şi secolele XI—XII.

Ultimul nivel prefeudal este atestat prin ceramică de factură slavă şi o sabie de fier. Din epoca feudală este punctul Citfalău (secolul al XII-lea) care este atestat documentar până la începutul secolului al XVII-lea.

Conf. BUCUR MITREA arată că săpăturile din comuna Spanţov (15 km Est de Olteniţa) au dat la iveală o aşezare neolitică de tip Boian A. străpunsă de un cimitir de înhumaţie din secolul al IV-lea e. n.

Materialele descoperite sunt:

Săpăligi din corn de cerb, râşniţe de mână, greutăţi pentru plasa de pescuit şi pentru războiul de ţesut, topoare de piatră şlefuită şi ceramică cu excizii şi incrustaţii cu alb, caneluri, pictură crudă, linii albe pe fond roşu şi pictură cu grafit. Epoca fierului este atestată printr'un fragment ceramic ornamentat cu incizii. Cimitirul prefeudal din secolul al IV-lea e.n. cuprinde 13 morminte de inhumaţie care au ca inventar mărgele de sticlă, fibule de bronz şi ceramică S'a găsit de asemenea, o ceaşcă dacică, care atestă continuitatea populaţiei autohtone pentru secolul al IV-lea e. n. El arată că s'a mai descoperit şi o urmă de incineraţie care se plasează după secolul al IV-lea e.n.

La Corlăneni — spune V. RADU, s'a explorat în campania din 1952 Cetatea dela Est de satul Corlăteni, movila din apropierea Cetăţii şi s'au făcut sondaje şi recunoaşteri în împrejurimi.

Cetatea de formă rectangulară, împrejmuită de valuri, reprezintă probabil o palancă moldovenească care poate fi datată între secolele XIV și XVII. Se pare că această cetate nu a fost folosită. In săpăturile dela Movilă s'a dat la iveală un schelet în poziție chircită, colorat cu ocru brun-ruginiu.

Aceasta este un tumul care poate fi datat la sfârșitul epocii neolitice.

In sondajele făcute în împrejurimi s'au scos la iveală resturi de cultură materială din paleolitic până în perioada feudală. Sondaje s'au făcut la: Vlădeni, Carasa Miclăușeni, Via Dămăchenilor, Corlăteni-Costișea Morii. Recunoașteri s'au făcut la Dămăcheni-Văculești, Corlăteni-Cărămidărie și Corlăteni-Siliște.

Conf. BARBU CÂMPINA, vorbind despre activitatea Secției de Istorie Medie din Institutul de Istorie al Academiei R. P. R., București, arată că în cursul anului 1952, activitatea secției de istorie medie s'a desfășurat în cele opt colective ca și în ședințele plenare menite să discute comunicări, referate și analiza muncii în fiecare lună.

Colectivul care pregătește volumele colecției „Documente privind istoria României" a reprezentat și în anul acesta cel mai important sector de muncă al Secției. Au fost predate Editurii nouă volume de documente, unele din ele fiind realizate în colaborare cu Institutele din Iași și Cluj. La București, colectivul a transcris și tradus în total 4569 de documente cu 8255 de pagini; au fost colaționate și revizuite 9808 de documente, cu 18903 de pagini. S'au creat condițiile pentru îndeplinirea planului pe 1953, pregătindu-se încă din ultimele luni ale anului trecut cinci volume de documente ce vor fi predate Editurii în Ianuarie și Februarie.

Colectivul este compus din 31 de colaboratori, împărțiți pe subcolective după natura documentelor ce urmează a fi prelucrate. Indrumarea și coordonarea muncii acestor colaboratori, precum și a celor din Iași și Cluj care lucrează la aceeași temă, sunt asigurate de un comitet de redacție condus de Acad. M. Roller. Problema cadrelor tinere a preocupat în de aproape conducerea acestui colectiv și primele rezultate au început să apară; lucrează astăzi în cadrul colectivului cinci colaboratori recrutați din rândurile studenților Universității „C. I. Parhon" și care sunt sau au fost preparatori ai Institutului în ultimii ani de studenție, primind calificarea științifică necesară prin cursuri speciale organizate înăuntrul colectivului. Stărue încă greutăți pe tărâmul coordonării muncii cu membrii colectivelor lucrând la Iași și la Cluj; ele vor trebui lichidate printr'o planificare amănunțită a muncii acestor colaboratori și prin întărirea controlului acestei munci.

Colectivul care studiază „Lupta poporului român împotriva cotropitorilor turci" nu și-a îndeplinit planul pe 1952, întru cât nu a prezentat până la 30 Decembrie primul volum prevăzut în acest plan.

Sarcina redactării primului volum și deci, răspunderea neîndeplinirii în termen a sarcinii revine directorului Secției de Istorie Medie.

S'a strâns întreg materialul, au fost desbătute în colectiv teze lărgite ale tuturor capitolelor, s'au elaborat și discutat unele comunicări privind momentele mai puțin cunoscute ale luptelor cu Turcii. Redactarea primului volum este în curs și trebue încheiată până la sfârșitul acestei luni. Este necesară de asemenea reorganizarea colectivului în vederea îndeplinirii planului pe 1953, când se va trece la redactarea unui al doilea volum, cuprinzând istoria luptelor cu Turcii în veacurile XVII—XVIII.

Colectivul care studiază „Instituțiile feudale" și-a propus să prezinte o serie de lucrări individuale de teme restrânse pregătind în același timp materiale menite să sprijine cercetări mai largi în viitor. Au fost predate Editurii Academiei sau revistei „Studii" lucrări asupra moșiilor mânăstirești din veacurile XIV—XV, despre începuturile rentei feudale în bani și despre rolul Genovezilor în organizarea economică și politică a Moldovei. S'au parcurs documentele interne și o parte a izvoarelor istoriei Slavilor de Răsărit și din Sud în vederea lămuririi termenilor care servesc la denumirea categoriilor sociale în diplomatica slavo-română.

Este necesară o precizare mai limpede a planului acestui colectiv și a obiectivelor pe care le va urmări în cursul anului 1953, precum și un control mai sistematic al îndeplinirii planului.

Colectivul însărcinat să alcătuiască un corpus al informațiilor date de cronicari străini cu privire la istoria poporului român în veacurile X—XVI a început parcurgerea materialului istoriografic rus, bizantin și otoman. A fost necesară la început o fază de elaborare în care s'a bibliografiat materialul de parcurs și în care s'au stabilit criteriile

de selecţie a informaţiilor privind tema noastră. A început de asemenea extragerea şi traducerea pasajelor din aceste cronici, într'un ritm care va trebui însă mult întărit prin cooptarea unor noi membri în sânul acestui colectiv. Este necesară de asemenea colaborarea cu Secţia de Istorie a relaţiilor româno-ruse din Institutul nostru.

Colectivul care strânge „Inscripţii şi însemnări istorice" a încheiat în proporţie de 90% repertorierea materialului publicat în reviste, urmând ca anul acesta lucrarea să-şi extindă activitatea asupra incripţiilor şi însemnărilor tipărite în cărţi şi să ia în cercetare materialul inedit aflator în ţară.

Colectivul însărcinat să întocmească „Proiectul de program al cursului de istoriografie R. P. R. şi izvoarele istoriei R. P. R." a început strângerea materialului privind cronicile medievale româneşti. S'a realizat în proporţie de 80% o lucrare pregătitoare urmărind să alcătuiască bibliografia cronicilor şi a studiilor despre cronici, publicate în diferite cărţi şi reviste ; a început de asemenea repertorierea manuscriselor vechi aflătoare în depozitele din Bucureşti şi Transilvania şi care cuprind textele cronicilor medievale. Incheierea acestei lucrări va trebui urmărită în cursul acestui an astfel încât să putem obţine o evidenţă a întregului material pe baza căruia vor putea fi tipărite cronicile privind istoria României. Propunem includerea în planul Secţiei a acestei lucrări care se va desfăşura paralel cu editarea documentelor, inscripţiilor şi a ştirilor din cronicarii străini.

Colectivul care alcătueşte „Indicele" (pe nume de locuri şi persoane) a principalelor colecţii de documente a încheiat în cursul acestui an lucrarea ce-i revenea pentru colecţiile „Acte şi Fragmente", „Uricariul", „Studii şi Documente". Materialul indicelui colecţiei Hurmuzaki este strâns şi alfabetizat în cadrul fiecărui volum. Criticile aduse modului de alcătuire al primei lucrări prezentate Editurii (indicele colecţiei „Acte şi Fragmente") au silit colectivul şi conducerea Secţiei la o analiză generală a calităţii muncii ; pe baza unor desbateri desfăşurate atât în şedinţele plenare ale Secţiei, cât şi în colective mai restrânse, a fost elaborat un îndreptar care va servi la alcătuirea colecţiei „Documente privind istoria României", lucrare ce se află în planul colectivului pe 1953. In ce priveşte lucrările mai vechi, se propune predarea lor în stadiul în care se află acum pentru a fi şapirografiate şi distribuite principalelor biblioteci din ţară.

Colectivul care alcătueşte „Repertoriul cronologic" al documentelor publicate în vechile colecţii, şi-a încheiat lucrarea pentru colecţiile „Uricariul", „Studii şi Documente", „Acte şi fragmente". Se află în curs de revizie materialul privind documentele publicate în colecţii mărunte sau în reviste. Ţinând seama de propunerile formulate în discuţiile din Secţia de Istorie Medie, credem necesar ca acest material să nu fie publicat în chip separat (pe colecţii), ci să fie contopit în vederea obţinerii unui repertoriu cronologic general al documentelor publicate înainte de 1948 : acest repertoriu va putea fi încheiat în cursul acestui an şi se va putea tipări ca o anexă a colecţiei „Documente privind istoria României" servind astfel şi la completarea acestei lucrări a Institutului nostru.

Activitatea Secţiei de Istorie Medie s'a desfăşurat în cadrul colectivelor analizate mai sus şi în cele 19 şedinţe plenare în care au fost desbătute comunicări şi referate. In aceste şedinţe s'au urmărit prezentarea şi discutarea unor probleme legate de planul Secţiei ; astfel au fost analizate aspecte ale luptei poporului român împotriva cotropirii otomane, unele laturi ale instituţiilor feudale româneşti etc. S'a utilizat într'o măsură tot mai mare materialul sovietic de specialitate, prezentându-se referate asupra unor probleme de un interes deosebit pentru cercetătorii Secţiei noastre.

In nivelul general al desbaterilor din aceste şedinţe se oglindesc lipsurile semnalate şi în munca diferitelor colective ; cu toate acestea se vădesc rezultate pozitive în eforturile majorităţii colaboratorilor Secţiei de a-şi însuşi concepţia ştiinţifică a marxism-leninismului şi de a-şi îmbogăţi cunoştinţele de specialitate.

Este deosebit de importantă activitatea depusă aici de către cadrele tinere al căror rol în munca Secţiei devine tot mai mare. Ajutorul acordat de conducerea Academiei R. P. R şi a Institutului de Istorie au făcut cu putinţă antrenarea în muncă a unui număr de preparatori în cadrul Institutului şi absolvenţi ai Facultăţii de Istorie ; în şedinţele colectivelor şi Secţiei ca şi în activitatea fiecărui colectiv în parte, aceste cadre tinere aduc aportul crescând al voinţei lor de muncă şi al ataşamentului lor în scopul îndeplinirii Planului. Este necesar ca Secţia să meargă mai departe pe drumul încurajării unor astfel de elemente si al îndrumării lor pentru îmbunătăţirea calificării lor profesionale de specialitate ; în acest mod, şi fără a crea o opoziţie artificială între cadrele tinere şi specialiştii mai vechi ai Institutului a căror pregătire este preţioasă în munca ştiinţifică,

vor putea fi înlăturate treptat lipsurile trecutului. Aceste perspective sunt îndreptățite de unele realizări obținute chiar în cursul anului încheiat.

Astfel, pe baza antrenării unui număr mai mare de colaboratori, printre care un loc important îl ocupă colaboratorii tineri, în munca de prelucrare a materialului documentar și deci de creație științifică propriu zisă, a început în ultimele luni elaborarea câtorva teme ce urmează a fi prezentate prin lucrări individuale în cursul anului 1953. Includerea acestor teme în planul Institutului și realizarea lor în bune condiții va însemna un pas important spre înfăptuirea unei cotituri în munca Secției de Istorie Medie în sensul îndrumărilor primite din partea Partidului Muncitoresc Român și a Prezidiului Academiei R.P.R.; se creează astfel condițiile pentru desvoltarea muncii de interpretare și generalizare a materialului documentar alături de continuarea efortului de strângere și editare a acestuia.

Potrivit planului de lucru al șantierului Suceava, arată vorbitorul, s'a săpat în trei sectoare principale: I. *Cetatea de Scaun,* II. *„Câmpul șanțurilor”* și III. *Cetatea dela Scheia.*

I. In *Cetatea de Scaun,* colectivul a căutat să determine fazele de construcție a zidurilor și clădirilor ce se mai pot discerne în ruinile desvelite de Romstorfer cu 50 de ani în urmă, precum și rolul îndeplinit de fiecare element al construcției în vremea folosirii cetății.

In măsura în care se vor obține rezultatele urmărite, se va putea determina în cercetări viitoare chipul în care evoluția mijloacelor de asediu în veacurile XV XVII a determinat transformarea fortificațiilor dela Suceava. Paralel cu lucrările de consolidare a ruinilor, realizate de I.R.C. sub îndrumarea colectivului, s'au putut strânge observații însemnate cu privire la periodizarea activității constructive în cetatea de scaun; pentru controlul lor, colectivul a studiat stratigrafia depunerilor arheologice din curtea interioară a cetății, trasând aici o secțiune din dreptul pivnițelor în spre paraclis. Această secțiune a pus în lumină existența a trei pavaje formate din plăci de mortar suprapuse. Rezultă astfel, că au fost trei epoci principale: una a construcției și două refaceri mai importante în vremea folosirii cetății în veacurile XV—XVII. Aceleași trei etape se oglindesc de altfel și în depunerile din sectorul de intrare de pe „Câmpul șanțurilor” peste șanțul de apărare, în Cetate. Cel mai vechi pavaj pare să dateze din vremea lui Alexandru cel Bun, după o monetă de bronz găsită în secțiunea din Cetate.

Pentru a determina etapele de construcție a diferitelor ziduri și încăperi ale Cetății au fost studiate în mod amănunțit resturile de zidărie rămase în colțul de Nord-Est, unde apar de asemenea trei faze constructive principale, și s'a ajuns la o precizare relativă a vechimii lor, unele în funcțiune de altele; rezultatele provizorii obținute în acest sector vor trebui controlate anul acesta prin studiul altor părți din clădirea cetății.

Colectivul a urmărit de asemenea unele obiective mai mărunte, obținându-se unele îndreptări ale planului său. De exemplu, s'a constatat că așa zisa „cisternă” aflată în curtea interioară, în fața paraclisului, nu a avut în niciun caz funcțiunea pe care i-o atribuie Romstorfer.

Cercetările vor trebui continuate pentru lămurirea rolului pe care l-au avut numeroase elemente de clădire rămase nestudiate.

II. Un sector în care cercetările s'au desfășurat mai stăruitor este așa numitul „Câmp al șanțurilor”. Este vorba de un platou aflat în nemijlocita apropiere a Cetății și despărțit de aceasta doar prin șanțul de apărare. Pe acest platou au fost observate încă din sondajele și săpăturile din 1951, urmele unei activități stăruitoare de amenajare a terenului, desfășurată în veacurile XV—XVII, în vederea organizării unui sistem complex de apărare. Lucrările colectivului au urmărit să adâncească anul acesta observațiile strânse cu privire la rolul jucat de fiecare în parte dintre organele acestui complex, și mai cu seamă la evoluția lui în cursul veacurilor de folosire a Cetății de Scaun pe măsură ce se transformau condițiile generale ale artei militare și ale politicii Moldovei.

Printre rezultatele obținute în 1952 sunt de semnalat în deosebi observațiile făcute în punctul corespunzător intrării în Cetate. S'a putut determina locul pe unde se făcea trecerea peste șanțul de apărare, pe platou. Aici a fost găsit un pavaj format din lespezi mari de piatră, aflate pe marginea exterioară a șanțului de apărare, în fața porții de intrare a Cetății. Dalajului acestuia îi corespunde în continuare pe platou un drum pietruit unde s'au găsit monete ce par să dateze din vremea lui Alexandru cel Bun. Și aici, ca și în interiorul cetății, secțiunile efectuate de colectiv, pun în evidență trei pavaje principale,

indicând trei etape de construcție și refacere a cetății și de amenajare a platoului aflat în fața ei.

Cu ocazia săpăturii executate pe platou, la o oarecare depărtare de șanțul de apărare, au fost desvelite resturile a două locuințe ; cea dintâi avea două încăperi și a fost construită din paiantă, cu tălpi de lemn ale căror urme au putut fi în parte găsite. Această clădire a putut fi datată printr'o monetă dela Baiazid al II-lea, din anul 1481. Cea de a doua locuință a fost aflată pe marginea de Sud-Sud-Vest a platoului și are fundamentul de piatră ; ea a fost datată în mod provizoriu pe baza ceramicei în secolul al XVI-lea

O altă preocupare înscrisă în planul șantierului a fost studiul capelei și al unui întins cimitir a lat în jurul ei, a cărui existență nu a fost cunoscută cercetătorilor mai vechi. Cimitirul a putut fi datat pe baza monetelor găsite în morminte, în mâna morților; reiese că el a fost folosit în veacul al XV-lea și din primele trei decenii ale celui următor. Desvelirea a peste 150 de morminte din acest cimitir, a dat ocazia să se facă numeroase observații în legătură cu îmbrăcămintea, podoabele și starea socială a slujitorilor Cetății de Scaun, a târgoveților din Suceava și a familiilor lor.

Se constată spre sfârșitul veacului al XV-lea și începutul celui următor, înmulțirea cazurilor în care mormintele (de obicei simple gropi în pământ) conțin obiecte de bronz și lucrătură inferioară sau sunt complet lipsite de podoabe. Dimpotrivă, mormintele cu lespezi de piatră și cele construite din cărămidă, uneori cu bolți din acelaşi material, sunt mai degrabă dinainte de Ştefan cel Mare. In mormintele din prima jumătate a veacului al XV-lea se găsesc podoabe de argint, uneori aduse din străinătate, morții aparținând în chip vădit unor categorii sociale mai bogate decât cei dela sfârșitul veacului. Această împrejurare trebue pusă în legătură cu apariția, tot spre sfârșitul veacului al XV-lea, a clădirilor modeste întâlnite pe platou.

Istoriografia are a-și pune problema raporturilor dintre aceste observații și evoluția politică a Moldovei în vremea lui Ştefan cel Mare cunoscută cercetătorilor documentului scris ca o epocă în care domnia începea a folosi pe tărâm politic și militar elemente provenite din țărănimea liberă și din orășenime (mai cu seamă în a doua parte a domniei lui Ştefan cel Mare).

Ansamblul podoabelor și resturile de îmbrăcăminte găsite în cimitir ca și foarte numeroasele fragmente de ceramică, aflate pe întregul platou, pot fi datate cu ajutorul monetelor sau al complexului stratigrafic în care au fost găsite. Se poate astfel începe o lucrare de definire a formelor, tehnicii și ornamentației acestor obiecte precizându-se evoluția lor secol cu secol.

Insemnătatea acestor rezultate (care vor permite de asemenea cunoaşterea mai îndeaproape a producției atelierelor meșteșugărești din Moldova din veacurile XV—XVII) cere continuarea cercetării acestor materiale atât în cadrul campaniei din 1953 cât și între campaniile de săpături. Este necesară alcătuirea colectivului care să preia această sarcină și care va urmări de asemenea materialul documentar și cronicăresc privind istoria Sucevei în epoca urmelor arheologice studiate prin săpături.

III. Cetatea dela Scheia. O echipă a colectivului arheologic Suceava și-a desfășurat activitatea în tot timpul campaniei, la desvelirea Cetății dela Scheia. Această cetate este total necunoscută izvoarelor istorice de orice fel, iar de pe urma sondajelor arheologice de până acum se știa doar despre existența unui „turn de pază". Singură, tradiția populară a mai păstrat amintirea ei.

Noua cetate se află la Nord-Nord-Vest de Suceava, și este așezată pe un bot de deal din apropierea comunei Scheia, pe marginea pârâului cu același nume, străjuind singurul drum de acces din spre Transilvania care trece pe aici.

In urma numeroaselor secțiuni executate pe ambele pante ale dealului s'a putut determina forma Cetății, așezată călare pe coama dealului ; este forma unui romb cu o suprafață de cca 1.000 m², cu patru turnuri exterioare. Zidurile, din care nu se mai găsesc astăzi decât temeliile, sunt groase de 2,50—3 m și reprezintă o mărturie a puterii și solidității acestei cetăți din vremea primilor domni ai Moldovei.

Data la care s'a clădit Cetatea este determinată printr'o monetă dela Petru Mușat găsită pe unul dintre ziduri. Observațiile făcute în timpul săpăturii ridică o problemă deosebit de interesantă, privind sfârșitul acestei cetăți ; ea pare a fi fost încă din prima jumătate a veacului al XV-lea, fapt care ar explica și tăcerea izvoarelor istorice din vremea lui Ştefan cel Mare unde Cetatea nu este pomenită, deși, altminteri, știrile încep a fi destul de amănunțite.

Pe suprafeţele reduse ce au fost desvelite până acum în interiorul Cetăţii, s'au aflat resturi de pavaj din piatră şi mortar, iar ca material arheologic, este de remarcat că s'a găsit foarte puţin armament. In schimb, s'au aflat unelte, ca: mistrie, topor, fr d l, dălţi, etc. precum şi fragmente ceramice.

Trebue subliniat faptul că au fost găsite pe acest loc, pe lângă urme de locuire din orânduirea comunei primitive, unele urme din epoca feudală timpurie (secolele X XIII) Cercetările viitoare vor trebui să urmărească acest nivel pentru a putea cerceta legătură ce există între el şi nivelul arheologic din secolul al XIV-lea. Se va putea astfel aduce o contribuţie de mare importanţă arheologică şi istorică, întru cât se vor putea desprinde împrejurările în care s'a desvoltat statul feudal moldovenesc.

Prof. D. PRODAN (Cluj) arată că sectorul de Istorie Medie a Institutului din Cluj şi-a desfăşurat activitatea în colective de lucru, prin comunicări pe sector şi pe terenul formării şi educării cadrelor.

Colectivul de Documente a terminat pentru tipar trei volume de „Documente privind Istoria României", seria C: Transilvania, şi anume: v. III (1301—1320); v. IV (1321—1330) şi v. V (1331—1340). Concomitent s'a lucrat la strângerea şi prelucrarea — traducerea şi revizia parţială — a materialului volumelor următoare: v. VI (1341—1350); v. VII (1351—1360) şi v. VIII (1361—1370).

Pentru anul 1953 colectivul şi-a luat angajamentul să pregătească pentru tipar patru volume de documente faţă de trei volume câte a făcut în anul 1952 şi faţă de două, din 1951. Aceasta arată o ridicare continuă a muncii din punct de vedere cantitativ.

Colectivul de organizare a arhivelor a adus la Cluj, în depozitele arhivelor Statului, Arhiva Zlatnei, cuprinzând un material bogat şi a luat măsuri pentru conservarea în bună stare a materialului arhivistic rămas în diferitele localităţi din Munţii Apuseni.

Colectivul a inventariat o parte din materialul arhivistic adus dela Blaj, Oradea şi din alte localităţi din Transilvania. De asemenea a aranjat mai multe fonduri din arhiva istorică a Filialei din Cluj.

Cei mai mulţi din membrii sectorului au avut pregătire istorică variată (de istorie medie românească şi maghiară, de istorie generală medie şi modernă. Câţiva din membri au avut pregătire filologică sau juridică. Cu puţine excepţii însă, membrii sectorului, indiferent de pregătirea lor anterioară, au avut de întâmpinat la început greutăţi din cauza operaţiilor specifice pe care le reclamau diferitele colective, cum a fost colectivul de editarea şi traducerea documentelor medievale. Datorită stăruinţelor depuse, munca s'a îmbunătăţit simţitor, membrii şi colectivele putând să facă faţă astfel sarcinilor pe care le au de îndeplinit.

Nivelul ideologic al cadrelor a fost variat, fiind mai ridicat nivelul cadrelor tinere care au avut ocazia să studieze marxism-leninismul la Facultate. Unii membrii au urmat diferite cursuri ideologice: Universitatea serală de marxism-leninism şi cursul de Istoria Partidului. Pregătire ideologică slabă au arătat Gh. Vinulescu, C. Câmpianu şi C. Suciu

In componenţa sectorului s'au întâmplat mai multe schimbări în cursul anului.

Sectorul a avut opt cadre tinere, patru asistenţi şi patru preparatori. Dintre aceştia, trei asistenţi şi o preparatoare au lucrat în colectivul de documente, un asistent şi trei preparatori, în colectivul Hurmuzaki, iar un preparator, în colectivul de organizare a arhivelor.

Pentru formarea şi îmbunătăţirea muncii cadrelor tinere sectorul a luat mai multe măsuri.

S'au ţinut exerciţii de paleografie latină, din Ianuarie până în Octombrie, doua ore pe săptămână, iar începând cu 1 Octombrie zilnic, între orele 8—9 dimineaţa.

De asemenea, cadrele tinere au primit îndrumări bibliografice şi tehnice.

Studenţii repartizaţi la sector au fost folosiţi la operaţiuni mai uşoare: în colectivul de Documente la lucrările de colaţionare; în colectivul Hurmuzaki, la sortarea cronologică a fişelor etc.

Membrii sectorului au folosit pe linia documentării şi a orientării în problemele cercetate, studiile şi publicaţiile sovietice, în deosebi articolele privind aplicarea învăţăturii tovarăşului Stalin despre marxism şi problemele lingvisticii, precum şi altele, din revistele „Voprosî Istorii" şi „Izvestia Academii Nauc SSSR" seria istorie. S'au ţinut şi comunicări prezentându-se rezultatele cercetărilor sovietice în anumite probleme, ca cea a formelor proprietăţii feudale (după Venedictov). In acelaşi timp, sectorul a primit un mare ajutor din partea I.S.R.S. prin materialele de specialitate traduse din limba rusă.

In ce prive t participarea ectorului la cursul d limba rusă. organizat de Ins itut, acea ta a fo t nti fă ătoare. Unii membri ai sectorului au reușit să poată ci'i texte de pecialitate mai ușoare.

Greutățile și lip ur'le din munca sectorului de Istorie Medie au fost numeroase. Ui a dintre ele mai importante o prezintă atenția insuficientă acordată pregătirii ideologice a membrilor sectorului. După cum s'a putut constata la analiza critică a Institutului, nu 'a du o luptă hotărîtă pentru desrădăcinarea rămășițelor de cosmopolitism, de obiectivism i a altor manifestari ale idealismului, care au frâ at în deosebi activitatea membrilor mai vech, ai sectorului. Lucrul acesta s'a resimțit în nivelul științifico-ideologic al unei comunicări, precum și în faptul că membrii sectorului nu au îndrăsnit să atace decât probleme de amănunt. Nu toți membrii sectorului au fo t antrenați în diferitele forme de învățământ ideologic. In deosebi referenții mai în vârstă ai sectorului (St. Bezdechi, C. Suciu) au fost trecuți cu totul cu vederea în ce privește pregătirea lor ideologică și politică. Membrii sectorului vor trebui deci, în timpul cel mai scurt, să depună toate eforturile de adâncire a învățăturii marxist-leniniste prin studierea clasicilor marxism-leninismului, prin folosirea literaturii ideologice si a rezultatelor atinse de știința sovietică.

In ce privește participarea la cursurile de limba rusă, unii dintre membrii sectorului nu au participat decât sporadic la ele (Gh. Vinulescu, C. Câmpianu). Nici referentii științifici mai în vârstă nu au fost cuprinși în învățarea limbii ruse. Munca sectorului în general se reducea mai ales la munca colectiveior. Ședințele de analiza muncii a sectorului de Istorie Medie, ședințele de producție au fost trecute cu vederea. Fr. Pall nu și-a organizat în chip satisfăcător munca, nu a controlat activitatea, în sector, a membrilor. Unii tovarăși, (în frunte cu responsabilul sectorului) nu au ținut de multă vreme comunicări. Comunicările nu au fost planificate astfel ca să cuprindă pe toți membrii sectorului.

O altă lipsă de ordin general este aceea că nu s'a putut ajunge la un echilibru just între activitatea din colective (unde, mai ales la documente, sarcinile erau dificile și numeroase) și între cea de cercetare științifică proprie, în vederea întocmirii unor lucrări ce ar urma să apară în publicațiile Academiei R.P.R. Deși unii membri (I. Sabău, Al. Neamțu, S. Goldenberg) au abordat teme dintre care unele au și fost incluse în planul de lucru al Institutului, nu li s'au creat condițiile necesare pentru studierea problemelor abordate, pentru excerptarea materialului arhivistic, nu li s'au acordat de către conducerea sectorului ajutorul și îndrumările necesare toată activitatea lor fiind concentrată la munca din colectiv (respectiv colectivul de Documente). In același timp, sarcinile colectivelor sectorului au făcut ca munca tehnico-științifică să angajeze, în detrimentul muncii de interpretare, cea mai mare parte din timpul membrilor sectorului. In deosebi cadrele tinere neparticipând în măsură suficientă la muncă științifică de interpretare, există pericolul unei pregătiri unilaterale, înguste, lipsite de orizont. In ce privește greutățile și lipsurile întâmpinate de colectivele sectorului, menționăm următoarele:

Colectivul de Documente nu a putut folosi o serie de documente inedite care au fost târziu fotografiate (de exemplu, dela Oradea și Alba-Iulia).

Exercițiile de paleografie latină cu cadrele tinere, organizate pe lângă colectivul de documente, s'au lovit la început de greutatea provocată de lipsa unui număr suficient de planșe sau fotocopii, care să permită exercițiile în colectiv. Această greutate a fost înlăturată datorită ajutorului dat de Universitatea „Ianoș Bolyai", care a pus la dispoziția acestui curs fotocopiile necesare.

Alte lipsuri ale colectivului de documente: Responsabilul sectorului, Prof. D. Prodan, în calitatea sa de suprarevizor nu s'a ocupat în mod consecvent de îmbunătățirea muncii revizorilor. Supunând mereu criticii munca de traducere, el nu a criticat decât rar munca de revizie a documentelor. *La depistarea* materialului publicat (St. Pascu) au scăpat documente (de exemplu din colecția Theiner) care trebuiau reținute.

Transcriitorii (D. Roșcu, H. Mureșan), datorită slabelor cunoștințe de gramatică latină, au transcris adeseori cu greșeli textele latine din secolul al XIV-lea. La colaționare, aceste greșeli din pricina grabei nu au fost întotdeauna îndreptate de verificatori (I. Jake, Al. Neamțu).

Traducerile în general s'au îmbunătățit în cursul anului 1952. Totuși, unele traduceri, mai ales în cazul actelor grele și confuze, au fost neclare (St. Bezdechi, H. Mureșan) sau greoaie ca stil (S. Goldenberg, Vl. Hanga).

Identificările toponimice (I. Jake şi C. Suciu) au fost uneori greşit făcute atât din pricina neatenţiei cât si a insuficienţei instrumentelor de lucru. *Reviziile* des ori au fo superficiale (St. Pascu, D m), greoaie ca stil.

In ce priveşte *suprarevizorii* ei nu au lucrat întotdeauna uniform, definitivând în forme diferite aceleaşi expresii, aceasta din cauza lipsei de colaborare suficienta şi d consultare mai strânsă. Această deficienţă în ă, a fo t î idreptata cu ocazia ul im ı suprarevizii şi a corecturii în şpalturi.

Colaţionările de texte dactilografiate (D. Roşcu, H. Mureşan) nu au fost făcute întotdeauna cu atenţia cuvenită.

Colectivul Indicele Hurmuzaki a fost în mare parte rupt de munca sectorului. Re - ponsabilul sectorului nu a acordat nicio atenţie acestui colectiv. Una din greutaţile principale a fost lipsa de legătură a colectivului nostru cu colectivul din Bucureşti, acest din urmă neîndrumând suficient munca colectivului din Cluj, care-i ceruse ajutor în câteva rânduri. Nu a existat întotdeauna un schimb de experienţă, de metode de m m ă între acest colectiv şi cel dela Bucureşti, în vederea îmbunătăţirii muncii. Reducându-se numărul membrilor colectivului, munca a fost într'o oarecare măsură întârziată. In acelaşi timp, unii membri ai colectivului (Gh. Vinulescu) au dat dovadă, mai ales în prima jumatate a anului 1952, de o mare delăsare în munca, iar alţii (Şt. Pascu) de o muncă superficială, de slabă calitate.

Activitatea în sector s'a mărginit în genere la munca în diferitele lui colective, care nu au colaborat suficient între ele. Aceasta şi din vina mea personală, care ca director de secţie am dat prea puţină atentie colaborării în sectoare, şi a sectoarelor între ele, mărginindu-mi activitatea mai mult la colectivul propriu.

In colectivul de documente am luat prea puţin parte, personal la operaţiile ştiinţifice, mărginindu-ma mai mult la reviziile ultime (definitivarea pentru tipar, revizia în şpalturi, revizia în pagini). M'am ocupat prea puţin personal de pregătirea cadrelor tinere din colectiv, mulţumindu-mă cu ceea ce au făcut membrii colectivului încredinţaţi cu aceasta sau a responsabilului pentru educaţia cadrelor tinere pe Institut.

Prof. LAD. BANYAY (Cluj), luând cuvântul spune :

La începutul anului 1952, sectorul de Istorie Modernă şi Contemporană (Cluj), din punct de vedere organizatoric, dispunea de nouă funcţionari ştiinţifici şi trei referenţi ştiintifici. In realitate însă în colectivele sectorului nu au activat decât patru, cu normă întreagă şi doi, cu câte o jumătate de normă. In cursul anului au mai fost trecuţi dela Secţia de Filosofie doi funcţionari. Aceia care au lucrat efectiv în acest sector, în mare parte au fost elemente necorespunzătoare din punct de vedere politic şi profesional. Dintre aceştia, două elemente duşmănoase au şi fost îndepărtate în luna August. Organizarea nejustă, lipsa de conducere efectivă şi de control precum şi lipsa de continuitate în muncă, a desorganizat munca sectorului până la reorganizarea dela sfârşitul anului.

Cu puţinele forţe sănătoase de care a dispus acest sector, în colective s'au realizat următoarele :

Din monografii şi periodice s'au extras 3427 de fişe privind „Istoria mişcării muncitoreşti din Transilvania, 1867—1918".

S'au întocmit tabele statistice mari, cuprinzând desvoltarea industriei şi creşterea numărului muncitorilor în perioada 1860—1910.

Cu privire la „Culegeri de inscripţii şi însemnări din Transilvania", s'au copiat de pe teren un număr de şase înscripţii din oraşul Cluj, de către membrii interni ai colectivului şi 30 de inscripţii de către colaboratorii externi, 36 de însemnări din tipărituri vechi, registrul parohiei ortodoxe din Sântimreu (Hunedoara) cuprinzând ştiri din secolele XVIII—XIX şi cronica comunei Zimbru (Arad), cuprinzând ştiri din veacurile XVIII—XIX.

S'au depistat registrele din unele parohii clujene: Bob, Biserica din Deal şi Calvaria-Mănăştur.

S'a întocmit lista inscripţiilor din monografia Caransebeşului scrisă de N. Ghidiu

Acest colectiv a fost încadrat la sectorul de Istorie Modernă şi Contemporană de i avea mai ales preocupari de istorie medie. In planul de muncă pe anul 1953, a fost repartizat sectorului de Istorie Medie.

Munca sectorului a fost desorganizată. Munca efectuată a fo t mai mult tehni a şi lipsită de un conţinut cu adevărat ştiinţific.

Responsabilul sectorului — Ştefan Pascu — astăzi scos din acest post, nu s'a preocupat de munca colectivelor şi nu a participat la şedinţele de lucru ale acestora, mulţumindu-se doar cu rapoartele responsabililor.

Responsabilul Secţiei de Istorie — Prof. D. Prodan — nu a luat nicio măsură pentru remedierea lipsurilor observate la acest sector şi nu a organizat şedinţe de analiză pe întreaga Secţie. La începutul anului, a fost responsabil al colectivului Mişcarea Muncitorească, Şt. Pascu, apoi a fost însărcinat cu această muncă Prof. Hilel Kohn. Insă nici acesta nu s'a preocupat de îndrumarea şi controlul lucrărilor. De aceea, membrii colectivului nu au lucrat în mod organizat, nu au urmărit o linie bine precizată a problemelor, ci doar preferinţe personale. Munca membrilor colectivului nu a fost planificată şi nici îndrumată. Urmarea a fost că, la un moment dat, munca a stagnat, colectivul găsindu-se într'un serios impas. In momentul reorganizării dela sfârşitul anului s'a constatat că lipseşte o evidenţă a materialului, neştiindu-se ce s'a epuizat din perioada prevăzută pentru cercetare sau ce parte nu a fost deloc cercetată. Responsabilul colectivului, a dirijat munca doar într'o singură direcţie: extragerea de fişe, fără a se strădui să dea membrilor colectivului un fir conducător pe care să fie axate cercetările.

In colectivul Bibliografia istorică a secolului al XIX-lea, munca a fost organizată potrivit instrucţiunilor colectivului din Bucureşti şi în raport cu specificul muncii din Cluj. Responsabilul colectivului, Ioachim Crăciun, nu a planificat însă munca, ceea ce a dus la neîndeplinirea planului pe 1952. In plan era prevăzută terminarea strângerii materialului privitor la izvoarele istorice şi economice ale Transilvaniei în veacul al XIX-lea. In realitate, cercetarea nu va fi terminată decât în luna Martie 1953, deoarece abia în această perioadă urmează să fie aranjat materialul. Precizăm, totuşi, că această ultimă sarcină a fost dată de colectivul din Bucureşti abia în trimestrul IV 1952, iar planul trasat pe anul 1953 va fi realizat în întregime.

Colectivul Inscripţii şi Insemnări, nu a avut nici măcar un plan bine definit, lucrând după preferinţele personale ale membrilor săi. Este adevărat însă că membrii acestui colectiv au prestat muncă benevolă, fie că au fost colaboratori interni, fie externi.

Şedinţele de comunicări s'au ţinut în cadrul Secţiei de Istorie împreună cu sectorul de Istorie Medie. Din partea membrilor sectorului de Istorie Modernă şi Contemporană s'au ţinut nouă comunicări. Tot din cadrul sectorului s'au ţinut două Comunicări pe Institut. Cu ocazia referatului despre studiul lui Lenin, „Desvoltarea capitalismului în Rusia", s'a încercat aplicarea tezelor din acest studiu la istoria ţării noastre. In comunicarea „Moara de hârtie dela Făgăraş", s'a dovedit caracterul feudal al primelor manufacturi şi în Transilvania aşa cum au fost şi în Ţările Române. In lucrarea „Rolul Ecaterinei Varga în mişcarea revoluţionară din Transilvania înainte de 1848", s'a putut lămuri caracterul revoluţionar al acestor mişcări şi rolul trădător al lui A. Şaguna în frânarea lor. Cu ocazia comunicării „Figuri de conducători ai muncitorimii ardelene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea", s'a lămurit care din aceşti conducători au avut rol pozitiv şi care au stat în slujba burgheziei în scopul frânării mişcării muncitoreşti. In lucrarea „Influenţa revoluţiei democrate ruse din 1905—1907 asupra mişcării muncitoreşti din Transilvania", s'a arătat marea cotitură pe care a reprezentat-o influenţa acestei revoluţii asupra mişcării muncitoreşti din aceste părţi. Cu ocazia conferinţei pe Institut, „Desvoltarea capitalului bancar în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea", s'a lămurit accentuarea exploatării bancare şi rolul acesteia în procesul de descompunere a ţărănimii.

Problema compoziţiei cadrelor, nu a constituit o preocupare a conducerii sectorului. Intr'o măsură oarecare s'a urmărit desvoltarea ştiinţifică şi ideologică a cadrelor existente; nu s'a urmărit însă îndrumarea cadrelor tinere. De altfel, din patru preparatori, numai unul a fost repartizat la acest sector. Responsabilul colectivului Istoria Mişcării Muncitoreşti atunci când a recomandat anumite lecturi cadrelor tinere nu a controlat felul cum această bibliografie a fost însuşită.

In cursul anului 1952, sectorul a atras în muncă patru studenţi la colectivul Istoria Mişcării Muncitoreşti şi vreo 20 de studenţi în colectivul culegerei de Inscripţii, însă numai dela Universitatea „V. Babeş". Responsabilul sectorului, de asemenea nu a urmărit munca lor.

In general, membrii sectorului şi-au îndeplinit obligaţiile de normă, dar, în ceea ce priveşte munca individuală, nu s'a depus stăruinţă pentru a folosi timpul liber şi a pregăti lucrări ştiinţifice individuale. Un caz concret, de o deosebită indisciplină în muncă, s'a remarcat la Gh. Vinulescu.

La analiza muncii pe Institut din Iulie 1952 a reieşit că lipsurile cele mai mar' sunt în ceea ce priveşte nivelul ideologic, care este în deosebi scăzut la Ioachim Crăciun şi Gh. Vinulescu. Din neglijenţa Filialei şi a Direcţiunii Institutului, membrii sectorului care nu sunt membri de Partid sau care nu au avut sarcini didactice, nu au fost cuprinşi deloc în diferitele forme de învăţământ ideologice, ceea ce constitue o mare greşeală.

Pentru ridicarea nivelului ideologic al cadrelor au fost organizate unele şedinte pe Institut cu teme ideologice. Membrii sectorului au contribuit la întregirea acestor şedinţe prin referate sau prin discuţii pe baza bibliografiei citite. La aceste şedinţe însă, Pavel Apostol, element descompus, ducând o acţiune foarte dăunătoare, a încercat să infiltreze în mintea membrilor Institutului că ştiinţa marxist-leninistă nu poate fi însuşită decât de un cerc restrâns al unor specialişti, dintre care cel mai de seamă — în sânul Institutului — era doar el.

Institutul de Studii Româno-Sovietic a fost de un mare folos membrilor sectorului, atât prin fişierul documentar, cât, mai ales, prin traducerea unor studii şi articole ce nu au fost încă tipărite.

De experienţa ştiinţei sovietice s'au mai folosit membrii Institutului prin munca de însuşire a limbii ruse. In anul de învăţământ 1952—1953, toţi membrii sectorului urmează cursul de limbă rusă.

Greutăţi şi lipsuri. In munca sa, sectorul a întâmpinat o serie de greutăţi. Inafară de greutăţile şi lipsurile amintite la analiza muncii colectivelor, cea mai mare greutate a survenit din cauza numărului prea mic de cadre în raport cu sarcinile trasate şi faţă de numărul cadrelor din celelalte sectoare. Acest neajuns va trebui remediat în viitor. O altă lipsă este că nu s'au făcut deplasări pe teren pentru cercetarea unor periodice care lipseau din Cluj şi care sunt deosebit de necesare colectivului Istoria Mişcării Muncitoreşti.

Lipsurile şi deficienţele sectorului nu au fost observate la timp de către conducere din cauza autoliniştirii acesteia. Abia în ultimele luni ale anului 1952, s'au făcut propuneri juste pentru completarea posturilor rămase vacante, dar nici până în prezent acestea nu au fost confirmate, decât în parte, de către Academie ; astfel nici până astăzi sectorul nu lucrează cu un efectiv corespunzător.

Credem că Secţiunea Academiei, pe lângă temele din programul său propriu, trebue să dea şi anumite directive, un fel de îndreptar, pe ce linie să se axeze anul acesta munca ştiinţifică a istoricilor în general, la Institute, Facultăţi de Istorie şi în afara acestor instituţii.

Trebue să atragem în jurul colectivului cât mai mulţi colaboratori externi, nu num dintre studenţi şi cadrele universitare, ci şi din alte instituţii şi din centre mici provinciale, dintre activişti, conducători de masse, profesori de şcoli medii, precum şi din alte categorii de oameni ai muncii.

Noi avem nevoie de o armată întreagă de istorici, o armată care să primească îndrumări precise şi un ajutor efectiv dela forurile ştiinţifice.

Sarcinile noastre sunt de o mare diversitate. De exemplu, Transilvania care în cursul istoriei a avut oarecum o situaţie favorabilă ferită de anumite intemperii, are mai multe vestigii ale trecutului. Mă gândesc de exemplu la arhivele bogate, care aşteaptă să fie prelucrate. Nu demult am fost la Tg. Mureş, unde au fost găsite în condiţii bune actele oraşului cu începere din secolul al XIV-lea. Dar aşa este şi în alte centre, chiar dacă alte arhive au trecut prin mai multe peripeţii. Formarea arhiviştilor este una dintr sarcinile noastre primordiale. Avem biblioteci cu caracter istoric, cu zeci de mii de volume din Evul Mediu la Alba Iulia, Cluj, Tg. Mureş etc. Filiala Academiei din Cluj ar trebui să aibă o schemă de bibliotecari şi arhivişti care să desfăşure ei înşişi o muncă ştiinţifică. Aceşti bibliotecari şi arhivişti ar putea să dea îndrumări şi arhiviştilor şi bibliotecarilor din alte centre mai mici.

Aşteptăm un pas hotărît înainte în ce priveşte buna păstrare şi valorificare a monumentelor istorice, mai ales acum, când s'a început întocmirea planurilor de refacere a oraşelor noastre. Ajutorul istoricilor în această muncă este indispensabil.

Organizarea şi îndrumarea ştiinţifică a muzeelor istorice trebue de asemenea să fie o preocupare a institutelor ştiinţifice. Educarea patriotică a masselor ar suferi fără aceste muzee, care să pună în evidenţă activitatea şi lupta poporului împotriva exploatatorilor şi împotriva cotropitorilor străini.

Educarea patriotică a masselor nu se poate concepe fără o rețea întreaga de conlucători și colaboratori buni de muzee istorice, cum este în Uniunea Sovietică, unde îngrijirea muzeelor și călăuzirea vizitatorilor se face de către persoane calificate având la bază studii universitare la Facultăți de Istorie, cu specializarea cuvenită și cu o pregătire ideologică excepțională.

Trebue să spunem ca vedem multe monumente de valoare istorică, arhive, biblioteci, fără îngrijire, pe cale de distrugere, sau chiar distruse în zilele noastre. din lipsa unei munci vaste și planificate pentru păstrarea și valorificarea lor.

Credem că este nevoie de un plan de muncă bine pus la punct în această privință. Noi avem o răspundere nu numai față de cercetările arheologice ale trecutului, ci și față de monumentele și obiectele istorice din epoca medie și modernă, față de întregul patrimoniu istoric al patriei noastre.

Trebue să amintesc că, în călătoria ei de studii în Uniunea Sovietică, delegata Comitetului pentru Invățământul Superior a fost impresionată, pe lângă cuceririle mărețe revoluționare, de grija deosebită, față de vestigiile de valoare istorică și artistică ale trecutului. Credem că în această privință avem multe de învățat și multe de făcut.

Prof. V. POPOVICI (Iași) arată că sectorul de Istorie Medie R.P.R. al Institutului din Iași a avut ca sarcină de plan pe anul 1952, pregătirea pentru tipar a trei volume de documente moldovenești din primele trei decenii ale veacului al XVII-lea (1601—1630). Colectivul și-a îndeplinit această sarcină, a înaintat Comitetului de redacție cinci volume de documente; al șaselea este în lucru.

Pe lângă fondurile mari de documente dela București și dela Iași, colectivul a cercetat și documentele care se află la Biblioteca „V. A. Ureche" din Galați, Biblioteca Universității „V. Babeș" din Cluj, Muzeul Regional din Suceava, Muzeul Raional din Fălticeni, precum și documentele aflate în depozit, la mânăstirile Putna, Sucevița și Dragomirna.

Toate acestea sunt rezultate pozitive.

Dar colectivul de Istorie Medie din Iași a dovedit și numeroase lipsuri nu numai în ceea ce privește pregătirea volumelor de documente, ci mai cu seamă, în felul în care și a înțeles misiunea lui.

Volumele nu au fost prezentate Comitetului de redacție din București la termenele fixate, deși încă din Octombrie 1951 în ședința Secțiunii a V-a a Academiei R.P.R., s'a atras atenția asupra necesității respectării stricte a termenelor stabilite.

In transcrierea sau în traducerea documentelor s'au strecurat unele erori care ar fi putut fi evitate în bună parte printr'un control mai riguros al responsabilului colectivului sau — atunci când era nevoie — prin consfătuiri cu membrii colectivului din București cu prilejul predării volumelor Comitetului de redacție.

La o îmbunătățire a muncii s'ar fi ajuns, fără îndoială, și prin prezentarea critică și amănunțită în ședințele de colectiv a volumelor de documente publicate. Acest lucru însă nu a fost făcut decât în parte.

Lipsuri mult mai serioase apar în însăși orientarea colectivului: considerând pregătirea documentelor pentru tipar ca unica sa sarcină, socotindu-și misiu ea îndeplinită odată cu terminarea lucrului la un volum sau altul de documente, colectivul se plasează în afara preocupărilor care frământă pe medieviștii noștri. Este adevărat că, în ședințele de secție responsabilul colectivului a semnalat uneori conținutul unui document sau altul, dar aceste semnalări nu au avut decât un caracter informativ și lipsa de legătură face să scadă mai mult încă valoarea lor. Referate, colectivul nu a prezentat decât extrem de puține, deși în ședințele de Secție i s'a atras în repetate rânduri atenția asupra acestei lipse. In asemenea condiții este greu de vorbit despre ajutorul pe care l-a dat, de pildă, catedrei de Istorie Medie dela Universitatea din Iași, și încă mai puțin despre o contribuție adusă la elucidarea vreunei probleme din istoria noastră medie.

Colectivul de Istorie Medie dela Iași este relativ puțin numeros, cunoscătorii de limbă slavă veche foarte puțini. De aceea, pregătirea unor cadre tinere este absolut necesară. Incercarea care s'a făcut în acest sens la începutul anului trecut, nu a fost continuată. Este și aceasta o lipsă care nu poate fi trecută cu vederea.

Acestea sunt realizările și principalele lipsuri ale colectivului de Istorie Medie din Iași.

Colectivul va trebui să-și examineze critic activitatea și să-și întocmească un plan de lucru în care să țină seamă de observațiile și de sarcinile care în repetate rânduri au fost trasate de către Secțiunea a V-a a Academiei R.P.R.

Cu privire la sectorul de Istorie Modernă și Contemporană, colectivul lucrează dela 1 Ianuarie 1951 la alcătuirea unei monografii, privind „Atelierele de manufactura, meseriile și comerțul în Moldova în secolele XVII—XVIII până la mijlocul secolului al XIX-lea".

Lucrarea urmează să fie terminata până la I Iulie 1953. Se studiază pe baza materialului documentar publicat, și mai ales după cel inedit, în mare parte la Arhivele Statului din Iași. Se urmărește a se da o monografie care să valorifice acest material — dându-i-se o interpretare științifică, folosindu-se ca metodă de lucru lucrările similare ale istoricilor sovietici.

La sfârșitul anului 1952 urma să fie terminată lucrarea „„Statisticile Moldovei n prima jumătate a secolului al XIX-lea", de asemenea și un studiu „Exploatarea sării în Moldova". Dar atât terminarea acestor două lucrări cât și strângerea completă a materialului documentar pentru monografie nu s'a putut face în termen din cauză că mai bine de șase luni, colectivul a fost descompletat.

Au fost copiate principalele lucrări statistice întocmite în Moldova în prima jumătate a secolului al XIX-lea. S'au cercetat de asemenea toate lucrările statistice din această perioadă dintr'o serie de studii.

Pentru o justă apreciere și înțelegere a conținutului statisticilor, colectivul a cercetat condițiile în care au fost alcătuite lucrările statistice, cum a fost organizată alcătuirea lor.

In ceea ce privește exploatarea sării în Moldova s'a strâns în mare parte documentarea pentru această lucrare.

S'au copiat și colecționat documente care vor intra în anexa „Documente referitoare la moșia și rufetul ocnelor". Atât din tema mare „Atelierele manufacturiere", cât și din cele două lucrări menționate mai sus, s'au ținut referate și comunicări în cadrul colectivului și Secției, pentru a se ajunge la o justă interpretare a materialului documentar.

Urmărind modul cum chestiunea meseriilor și comerțului a fost tratată în lucrările istoricilor sovietici, colectivul a întocmit referate asupra lucrărilor lui Rîbacov, Hromov, Lescenco, etc, lucrări care se traduc la cererea Secției de către Institutul de Studii Româno-Sovietic, Filiala Iași. De asemenea au fost cercetate metodic, ținându-se și referate asupra studiilor care se referă la problema în lucru, din revistele sovietice de istorie, economie, etnografie și filosofie.

O strânsă colaborare s'a ținut cu Institutul de Studii Româno-Sovietic, Filiala Iași Un colaborator al colectivului a avut sarcină specială în această direcție — pentru a f la curent cu toate publicațiile sovietice primite de Academie, precum și cu traducerile apărute.

Atât în cadrul ședințelor de colective cât și al celor de Secție s'a luptat pentru înlăturarea rămășițelor idealiste care se manifestă în activitatea științifică a unor colaboratori, reușindu-se în parte să se obțină rezultate bune față de anul 1951.

Totuși, și în 1952 s'au produs manifestări neștiințifice idealiste; cităm din acestea, referatul „Originea sistemului corporativ în orânduirea feudală" (ținut de Rodica Ivanescu) în care factorii interni au fost cu totul neglijați în explicarea apariției breslelor, acordându-se toată importanța factorilor externi. Această manifestare de cosmopolitism a fost criticată în cadrul Secției.

Pentru o justă interpretare a materialului istoric s'a căutat să se promoveze discuții în cadrul ședințelor de lucru — urmărindu-se să se desvolte în mod constructiv lupta de opinii pentru orientarea muncii științifice.

Totuși în această direcție — mai este mult de făcut.

Problema cadrelor în colectivul sectorului de Istorie Modernă și Contemporană este încă nerezolvată. Pregătirea inegală din punct de vedere profesional și ideologic, puternice rămășițe ale metodelor vechi de lucru, descompletarea colectivului timp îndelungat toate acestea au creat greutăți în muncă.

Problema cadrelor în general și a cadrelor tinere, în special, s'a pus mai ales în al II-lea semestru, folosindu-se concluziile la care a ajuns comisia dela București, care a analizat munca Institutului de Istorie.

A existat o permanentă preocupare pentru ridicarea nivelului profesional, ideologic și politic, a acestor cadre, prin ședințele de lucru, prin încadrarea în învățământul de Partid. Dar nu putem încă să fim mulțumiți de rezultatele obținute.

Inafară de ace te greutăți care provin din structura actuală a cadrelor colectivului e mai adaugă și altele, provocate de lipsa unor inventare științifice întocmite în arhivele noastre care să permită urmărirea unei probleme. Necesitatea de a cerceta informațiile documentare și în alte centre arhivistice înafară de orașul Iași, numărul redus de lucrări istorice — uneori elementare — în biblioteca Universității din Iași, fapt care ne obligă să facem mereu apel pentru completarea bibliografiei la biblioteca Academiei R. P. R. București, antrenează întârzieri în munca planificată.

O lipsă pentru care nu poate exista niciun fel de motivare este activitatea publicistică redusă. Această situație s'a analizat atât în cadrul Secției cât și al Consiliului Științific al Institutului trasându-se sarcini cu termene fixe pentru lichidarea acestei lipse.

Se poate face afirmația că munca colectivului și a responsabilului, s'a îmbunătățit în urma analizelor periodice făcute, în urma ajutorului primit pe linie de Partid. Totuși, activitatea științifică personală a tov. D. Berlescu a fost deficientă. Același lucru se poate spune și despre directorul Secției, V. Popovici.

O lipsă mare a colectivului de Istorie Modernă și Contemporană care se resfrânge și asupra responsabilului, este că, deși s'a arătat în repetate rânduri necesitatea întocmirii unor teze provizorii asupra capitolelor din lucrare, nu s'a ajuns până acum la redactarea lor.

Aceste teze discutate în cadrul colectivului, dau din timp linia justă de interpretare a materialului documentar adunat aproape în întregime, înlesnindu-se astfel munca de redactare.

O altă lipsă constă în faptul că membrii colectivului s'au mulțumit să îndeplinească conștiincios norma de lucru fixată, dar prea puțini s'au interesat de chestiunile care privesc problema în ansamblul ei — persistând în greșeala că această muncă privește exclusiv pe responsabilul de colectiv.

Printr'o supraveghere mai minuțioasă a felului cum se desfașură planul de muncă, punându-se tot mai mult accentul pe calitatea muncii, criticându-se la timp și cu curaj toate manifestările neștiințifice ale unor colaboratori, colectivul va putea să îndeplinească planul de activitate programat pe 1953.

Conf. V. MACIU luând cuvântul, arată că planul de activitate pe anul 1952 al Secției de Istorie Modernă și Contemporană a R. P. R. prevedea :

1. Publicarea unor volume de documente referitoare la războiul de independență (1877 1878) în colecția „Documente privind istoria României".

2. In colaborare cu Institutul de Istorie a Partidului, strângerea literaturii cu privire la lupta poporului român împotriva aservirii țării noastre de către imperialismul american, englez etc.

3. Intocmirea, în colaborare cu Biblioteca Academiei R. P. R., a repertoriului și bibliografiei izvoarelor istoriei moderne a R.P.R., și a unui repertoriu al actelor și documentelor privind epoca 1800—1821.

4. Publicarea legiuirilor referitoare la reformele revoluționare dela 23 August 1944 până la 31 Decembrie 1951.

5. Publicarea unui număr de cinci studii individuale.

6. Secția a pus în planul ei pe anul 1952 să țină câte două ședințe plenare de comunicări și referate în fiecare lună, cu excepția lunilor Iulie și August, și să participe cu comunicări la îndeplinirea planului de comunicări al ședințelor plenare ale Institutului.

Planul de mai sus a fost îndeplinit *numai parțial* și anume :

1. Colectivul Documente 1877 a predat Editurii Academiei R. P R. trei volume de documente privind războiul de independență. Dintre acestea, a apărut numai un volum, deși al doilea volum a fost predat Editurii în cursul lunii Iulie, iar al treilea, în luna Noembrie 1952.

2. Colectivul Probleme actuale a strâns materiale referitoare la lupta poporului român împotriva aservirii țării noastre de către imperialismul american, englez etc., îndeplinind planul.

3. Colectivul Periodice a continuat clasificarea fișelor privind epoca 1851—1858. excerptarea periodicelor și clasificarea fișelor din epoca 1859—1865, organizarea și redactarea părții a II-a și părții a III-a ale volumului II, privind epoca 1851—1858. In urma observațiilor critice făcute de către conducerea Academiei R. P. R. în Sesiunea de iarnă 1952, referitoare la planul și metodele de lucru folosite de colectiv pentru executarea lucrării, Consiliul științific al Institutului a aprobat să se oprească predarea volumelor ce erau sau puteau fi gata până la alcătuirea, de către o comisie specială întocmită în acest

sens, a unei scheme de clasificare noi. De asemenea, s'a hotărît, în conformitate cu planul Secțiunii și cu hotarîrile Prezidiului Academiei, să se ceară avizul Bibliotecii Academiei asupra conținutului ideologic. Deși materialul a fost trimis Bibliotecii Academiei, împreună cu avizul Secției de Filosofie a Institutului, încă din luna Iulie 1952, până la sfârșitul anului 1952, colectivul Periodice nu a primit încă un răspuns, ceea ce a făcut ca lucrarea să stagneze.

4. Colectivul Repertoriul actelor și documentelor 1800—1821 a predat lucrarea în cursul lunii Noembrie 1952, dar fără *indice*, ceea ce înseamnă că nu a îndeplinit planul.

5. Colectivul Bibliografia izvoarelor istoriei României în secolul al XIX-lea a predat cinci volume, fără a termina însă lucrarea, ceea ce înseamnă că nu a îndeplinit planul.

6. Niciuna din cele cinci lucrări individuale prevăzute în planul Secției nu a fost prezentată Editurii spre publicare.

7. Secția a ținut lunar, cu excepția lunilor Iulie și August, cel puțin câte două ședințe de comunicări și referate așa încât s'au putut face 12 comunicări pe baza materialelor strânse de colective și 10 referate pe baza materialelor sovietice procurate de sectorul român-rus al Institutului sau de Institutul de Studii Româno-Sovietic, cu car Secția a colaborat și colaborează. In acest domeniu, Secția a depășit planul. De asemenea, Secția a participat cu cinci comunicări la îndeplinirea planului de activitate științifică a Institutului. Aceste comunicări, care au fost ținute în plenarele Institutului, au fost făcute în legătură cu preocupările colectivelor din care făceau parte autorii lor. Două se referă la războiul de independență și una la epoca 1919—1939. Aceasta din urmă a și fost publicată în revista „Studii".

In cursul anului 1952, Secția a trecut la mari schimbări de cadre. O treime din membrii ei au fost eliberați și înlocuiți prin elemente noi tinere. Transformarea aceasta, bună în sensul că a înnoit cadrele cu tineri de o formație intelectuală corespunzătoare necesității construirii socialismului în țara noastră, a contribuit însă la neîndeplinirea planului de activitate al unora dintre colective, deoarece a trecut destul timp până s se facă înlocuirea celor eliberați și mai ales până să se ridice nivelul tehnic scăzut în mod firesc al elementelor tinere angajate. Inafară de această considerație, colectivul Bibliografia izvoarelor istoriei României în secolul al XIX-lea nu a făcut un plan de lucru întemeiat pe cunoașterea precisă a situației materialului ce-i venea în lucru, așa încât lucrarea a luat proporții mai mari decât le bănuia conducerea lui și planul nu a putut fi realizat.

Neîndeplinirea părții din planul Secției, referitoare la lucrările individuale se datorește delăsării tovarășilor ce-și luaseră angajamentul de a o duce la îndeplinire, dar și lipsei de insistență a conducerii Secției și Institutului, care aveau datoria să ceară celor în cauză să-și respecte angajamentele luate, chiar dacă ei nu făceau parte din personalul Institutului.

O lipsă serioasă a Secției stă în faptul că membrii ei lucrează puțin pentru articole și studii individuale menite publicării în revista „Studii" sau Editura Academiei R. P. R. Sunt totuși două motive care împiedecă pe membrii Secției de a lucra în acest domeniu 1. Majoritatea membrilor Secției, până de curând, nu puteau da decât muncă tehnică. 2. Membrii colectivelor erau și sunt ocupați cel puțin opt ore pe zi în munca colectivelor, care este în cea mai mare parte de natură tehnică. Pentrucă ei mai au și activități sociale, este greu să mai lucreze și în altă direcție, afară de cazul când au o voință și o sănătate excepțională. Intinerirea cadrelor va permite organizarea unei munci de creație individuală sau colectivă, dacă conducerea Institutului va admite ca tinerii, ce și iau angajamente să dea lucrări personale, să lucreze în colective numai câte patru ore, restul de patru ore să muncească pentru lucrările amintite.

Munca dusă în colective nu este întotdeauna de cea mai bună calitate. Astfel volumele de documente, predate Editurii Academiei R. P. R. spre publicare, nu sunt lipsite de erori, ceea ce silește redactorul responsabil să discute multe părți din ele cu colectivul și să fie nevoie de multe îndreptări. Nivelul ideologic al fișelor lucrate de colectivul Periodice nu a fost întotdeauna suficient de ridicat. Un numar destul de mare de fișe ale colectivului Repertoriul actelor și documentelor 1800—1821 au trebuit să fie refăcute, din cauză că, inițial, nu fuseseră lucrate cu destulă pricepere și conștiinciozitate. Unii tovarăși nu sunt convinși că trebue să lucreze cu tot devotamentul și în modul cel mai corect cu putință. In colectivul Periodice, asistentul (azi fostul asistent) Petre Neagu s'a dedat la acte de înșelăciune, înșelând buna credință a conducerii colectivului și a magazionerei depozitului de materiale științifice.

Unii tovarăși încă nu sunt convinși că trebue să și țină angajamentele luate.

Deşi nivelul ideologic al cadrelor Secţiei a crescut în mod simţitor în ultimul an, totuşi, majoritatea comunicărilor se resimt de pe urma nesiguranţei autorilor lor în interpretarea ştiinţifică a fenomenelor istorice. Nu este suficient, deci să se studieze lucrările de ideologie, ci trebue să se facă muncă temeinica de aplicare a concepţiei marxist-leniniste la realităţile istorice din trecutul ţarii noastre.

In privinţa cadrelor sunt de părere să se aplice cu hotărîre: colaborarea dintre cadrele vechi, cu o tehnică mai desvoltată, cu cele tinere, înzestrate cu mai mult elan. Să se alcătuiască mici colective, de 2 3 tineri, care să ia asupra lor lucrări menite publicaţiei şi care să-şi ducă munca creatoare, paralel cu cea tehnică, sub conducerea unor responsabili maturi. Pentru aceşti tineri, să se reducă numărul de ore prestate în colectivele tehnice la jumătate, astfel încât restul orelor să fie prestate în colectivele de creaţie. Să se raţionalizeze pe cât cu putinţă, şedinţele din afara celor opt ore datorate profesiunii, astfel încât membrii colectivelor să aibă mai mult timp pentru studiul individual. Să se ducă o politică de cadre în sensul că niciunul dintre membrii colectivelor să nu aibă decât o singură ocupaţie profesională. Să se intensifice şi să se organizeze mai bine controlul îndeplinirii sarcinilor şi să se sancţioneze cu severitate incorectitudinile, căci orice slăbiciune în acest domeniu va încuraja elementele şovăelnice la abateri grave. Să se facă o educaţie temeinică, în şedinţele Secţiei, ale colectivelor şi Institutului, în sensul respectării moralei proletare, combătându-se tendinţele spre înşelare şi minciună. Să se ducă o acţiune îndelungată şi persistentă pentru valorificarea entuziasmului pentru creaţia ştiinţifică.

Acad. Şt. M. MILCU aduce în discuţie două probleme principiale care interesează în deosebi colectivul de antropologie. In primul rând, colaborarea dintre istorici şi antropologi.

In ceea ce priveşte această primă problemă, colaborarea dintre antropologie şi istorie a început din 1948 la Sărata-Monteoru şi mai cu seamă în 1951 şi 1952 în cadrul săpăturilor dela Baia de Fier; de asemenea, prin expertizele antropologice ale resturilor umane dintr'un număr de aşezari, precum şi prin participarea antropologilor la expoziţiile arheologice din 1948—51—52.

Această problemă s'a desvoltat de altfel prin directivele trasate de conducerea Academiei, de a lega cercetările de antropologie de cele de istorie.

Dar această problemă a colaborării dintre antropologie şi istorie şi noul plan de orientare s'a desvoltat sub influenţa şi după modelul antropologiei sovietice. Noi am executat într'o primă etapă, în cursul principal al cercetărilor noastre, în perioadele dela început ale comunei primitive, legând cercetarile de antropologie de perspectivele istorice. Şi pe acest teren vom continua şi în viitor cercetările noastre.

Dar dacă noi nu vom duce cercetările noastre de antropologie cu ajutorul istoricilor, pun întrebarea dacă putem să aducem vreo contribuţie la rezolvarea unor probleme istorice prin cercetările antropologice. Este vorba de utilizarea materialului antropologic ca izvor istoric, problemă în care consfătuirea etnografilor, lingviştilor, arheologilor şi antropologilor sovietici din 1951, ne-a dat un răspuns pozitiv.

Credem că antropologia poate aduce date folositoare nu numai din punct de vedere biologic, dar şi din punct de vedere istoric în studiul populaţiei actuale de pe teritoriul Republicii Populare Române.

Considerăm de asemenea că cercetările de etnogeneză nu sunt posibile fără ajutorul istoriei. Şi, potrivit concepţiei materialist dialectice, credem că această poziţie este pentru noi obligatorie.

Credem de asemenea că în problemele de istorie s'ar face o greşeală dacă nu s'ar folosi materialul antropologic şi materialul uman cules în săpături.

In legătură cu planul de muncă pe anul 1953 care a fost prezentat aici, suntem bucuroşi că s'a trecut în plan continuarea sapăturilor dela Baia de Fier şi colectivul de antropologie va depune toate eforturile ca în campania din vara anului acesta să obţină rezultate şi mai bogate şi mai valoroase decât cele din anul trecut.

Ne gândim însă să facem câteva propuneri: am vrea ca odată cu săpăturile care vor continua la Baia de Fier să se facă câteva sondaje şi în terenurile vecine. De asemenea, să se facă cercetări şi la Ohaba Ponov, pe versantul nordic, pentru lămurirea câtorva probleme indicate de rezultatele săpăturilor făcute la Baia de Fier.

Solicităm colectivul de Istorie şi Arheologie să ne comunice ce probleme s'ar putea rezolva din punct de vedere antropologic care să nu se limiteze ca până acum la cereri de expertize de material, de mersuri umane de vârstă sau de sex. Cred că aceasta este foarte puţin şi că s'ar putea aduce o mai mare contribuţie în această direcţie.

O ultimă propunere, care are mai mult caracterul de perspectiva, ar fi să pregătim, eventual în colaborare, baza teoretică şi tehnică a viitoarelor cercetări asupra populaţiei actuale de pe teritoriul ţării noastre. Considerăm că această problemă este, alaturi de studiul populaţiei vechi, o problemă deosebit de importantă, atât pentru istorici, cât şi pentru antropologi.

Asist. GH. DIACONU: Prima problemă pe care o ridic este aceea a cadrelor care au participat la săpăturile din vara aceasta pe şantierul dela Suceava. Voi insista asupra problemei cadrelor tinere şi, legat de aceasta, asupra pregătirii lor.

Trebue să recunoaştem aici că în vara aceasta, la noi, s'a resimţit adânc lipsa de preocupare în alegerea şi selectarea cadrelor. Faptul că nu au rămas pe şantier în permanenţă istorici medievişti şi absenţa numismaţilor a făcut ca numeroase probleme să le lăsăm nerezolvate spre a consulta la Bucureşti specialiştii despre care am amintit. O a doua lipsă organizatorică a noastră, legată tot de selectarea specialiştilor, este următoarea: pe şantierul dela Suceava nu am avut arheologi vârstnici, exceptând responsabilul, care să fi participat la campania precedentă. Acest fapt a atras după sine o deficienţă gravă, constatată la cadrele vârstnice. Unii dintre aceşti tovarăşi au intrat în problemă foarte greu. A fost necesar timpul de o lună de zile pentru familiarizarea unora cu problemele pe care le ridică şantierul dela Suceava. Această lipsă ar fi putut să fie înlăturată dacă tovarăşii arheologi s'ar fi pregătit din timp, deoarece cunoşteau şantierele pentru care au fost solicitaţi. Problema celorlalte lipsuri ale specialiştilor, ca atitudinea faţă de cadrele tinere sau unele comodităţi în muncă, va fi ridicată, probabil, de cei în drept.

Problema centrală pe care vreau să o ating este aceea a cadrelor tinere şi aceea a pregătirii lor.

Problema cadrelor noastre tinere care participă pe şantiere trebue să ne preocupe mai în de aproape, astăzi mai mult decât oricând.

Trebue respectate cu toată seriozitatea criteriile de selecţie şi repartiţie a tinerilor Respectând cele câteva criterii care stau la baza acestui fapt vom da posilibitatea creşterii unor cadre sănătoase. A reieşit din experienţa campaniei din vara aceasta că acest lucru nu a fost respectat întocmai. Originea socială sănătoasă, nivelul profesional ridicat al studenţilor, îmbinate cu dragostea de muncă şi înclinarea pentru a-şi desfăşura activitatea în domeniul arheologiei; iată factorii care trebue să ne călăuzească în recrutarea lor.

O altă problemă nemijlocit legată de selecţia cadrelor, în care greşim, este nerespectarea unui principiu just trasat de conducerea săpăturii într'un raport ţinut cu ocazia desbaterii planului pe 1952. Acest neajuns se reflectă în repartiţia inegală ca număr a tinerilor trimişi de centrele Bucureşti, Iaşi, Cluj. Pe şantierele Moldovei trebue repartizaţi cel puţin, 50% dintre tinerii dela Iaşi, tineri strâns legaţi prin centrul lor universitar, de studiul istoriei Moldovei.

Problema cea mai arzătoare însă în care s'au făcut puţine lucruri pentru tineri, este aceea a pregătirii lor, conform unui plan.

Pregătirea cadrelor trebue să se desfăşure în două faze.

Faza întâia este aceea în afara campaniei.

Studenţii ar trebui să fie grupaţi din timp în colectiv şi să studieze obiectivele şi problemele pe care le ridică şantierul.

Este necesară organizarea unor cercuri de studii cu caracter ştiinţific pentru studiul izvoarelor, documentelor, ceramicii, uneltelor, monetelor etc. Este necesar de asemenea ca în aceste cercuri tinerii să capete cunoştinţe privitoare la caracterul tehnic al problemei. Exemplu: întrebuinţarea aparatelor, busolă, ruletă, lecţii de desen şi căpătarea primelor cunoştinţe necesare redactării notelor în carnet.

Un alt aspect al pregătirii tinerilor în aceste cercuri trebue să-l formeze studiul lucrărilor sovietice de specialitate.

Lipsa unor studii de specialitate la noi poate fi completată cu lucrări preţioase din arheologia sovietică. Numai într'un singur referat ţinut în grupa tinerilor dela Secţia de Istorie Medie, pe marginea studiului lui Cargher privitor la săpăturile efectuate pe teritoriul vechiului Chiev au fost ridicate şi desbătute viu 4—5 probleme valabile şi pentru Suceava. Această experienţă ne îndeamnă să aprofundăm şi alte studii sovietice privind arheologia medievală. De exemplu: cele privitoare la Novgorod, Staraialadoga, acelea privitoare la săpăturile din suburbiile Moscovei şi cele referitoare la alte zeci de staţiuni medievale săpate de cercetătorii sovietici.

Faza a doua a pregătirii cadrelor tinere trebue să se desfăşure pe şantier. Nu tot acelaşi număr de zile sau săptămâni îl vor consacra responsabilii pentru a introduce pe tineri în unele lucrări mărunte de tehnica lucrării, în cazul când ar exista o pregătire prealabilă. In cazul acesta, pe teren rămân să fie verificate şi puse în practica cunoştinţele însuşite în cercurile de studii. Pe teren trebue insistat asupra tehnicii de lucru, a observaţiilor privind materialul, a problemelor dificile de stratigrafie ş.a.m.d.

Cercurile de studiu au o importanţă deosebită şi pe teren; ele însă trebue să funcţioneze conform unui plan studiat din timp. Dacă la Suceava s'au făcut în această campanie câţiva paşi înainte privind studiul ceramicii — aceasta în muzeul local — în schimb ce rost a avut să consacrăm ore întregi unor probleme seci ca „tipologia săgeţilor" ş. a. In aceste cercuri trebue desvoltate şi desbătute probleme legate direct de plan. Asa, bunăoară, la Suceava, tineri şi vârstnici au fost puşi în faţa unor construcţii de pe „Câmpul şanţurilor", sunt strâns legate de viaţa slujitorilor mărunţi ai cetăţii, pivnicieri, ţârcovnici, care apar în documentele vremii. De asemenea, problema pânzei a doua de ziduri a cetăţii, legată de studiul desvoltării artileriei, precum şi aceea a cuptoarelor, privind meşteşugarii timpului sau conductele şi alimentarea cu apă a cetăţii, iată câteva aspecte care pe noi nu ne-au preocupat.

Cu toate că din cele expuse până aici este vădit faptul că tinerii au lipsuri serioase şi sunt departe de a-şi fi însuşit meseria de arheologi, am avut cazuri de cadre tinere care s'au manifestat ca atotştiutori (Popa Radu).

Tendinţa aceasta nesănătoasă care duce inevitabil la superficialitate în pregătire, se datoreşte şi specialiştilor care nu au urmărit şi nu au controlat în modul în care se desvoltă tinerii pe şantier.

In campania din vara aceasta am făcut personal o gravă greşeală în cadrul colectivului (Cetatea dela Scheia). Animat de dorinţa de a demonstra specialiştilor că se poate săpa şi fără ei, am lucrat numai cu studenţi. Rezultatele pozitive pe acest sector au fost însă în dauna celuilalt punct „Câmpul şanţurilor", deoarece cu timpul ne-am lăsat copleşiţi de complexul rezultat la punctul nostru şi am lipsit cel de al doilea punct de elanul tineresc în muncă, de împărtăşirea rezultatelor la care noi am ajuns prin introducerea unui suflu nou în lucru, călăuziţi de principiul socialist în muncă.

Această problemă este strâns legată de a doua parte a observaţiilor mele, deoarece ele lipsesc din raportul prezentat pentru Suceava. Este vorba, în cele ce urmează, despre munca obştească care suferă, din păcate, la şantierele noastre. In legătură cu această problemă o mare parte din răspundere îi revine Comitetului de Instituţie (sindical) care nu a ţinut o legătură strânsă cu cadrele de pe şantier. Şi pe acest tărâm de muncă, cadrele tinere nu au fost la înălţime. O slabă activitate a muncii noastre s'a oglindit în articolele gazetei noastre de perete, de unde au lipsit probleme legate de munca noastră, de planul şantierului. Dacă în colectiv în această direcţie am avut o activitate slabă, în schimb la colectivul de muncitori lucrurile au mers mai bine. Este suficient să amintesc organizarea pe brigăzi a muncitorilor după specificul de muncă, lucru prin care s'au înlăturat greutăţile sistemelor vechi de muncă. Problemele organizatorice ca aceea a împărţirii drepturilor, păstrarea şi îngrijirea uneltelor, disciplina în muncă şi altele de acest fel, au fost preluate de muncitori înşişi. Organizarea muncitorilor pe brigăzi şi educarea lor prin lecţii după un plan în care ne-a ajutat şi Organizaţia locală de tineret a dat rezultate bune. Temele principale desvoltate în şedinţele cu muncitorii au fost axate pe transformarea socialistă a agriculturii, probleme privind situaţia internă şi internaţională, combaterea misticismului etc. In acest fel, suntem siguri că am făcut un pas înainte, contribuind la ridicarea nivelului tovarăşilor muncitori fără de care nu am putea îndeplini planul nostru de lucru. In legătură cu munca dusă pe acest tărâm ţin să dau următorul exemplu: dacă de Sf. Ilie am avut doi muncitori la lucru, în schimb de Sf. Maria şi în celelalte sărbători religioase am avut o prezenţă de aproape sută la sută datorită muncii de lămurire purtată cu aceşti tovarăşi. Nu mai încape discuţie asupra altor probleme în care U.T.M.-iştii din mijlocul muncitorilor ne au ajutat. Munca obştească trebue intensificată pe viitor pe şantierele noastre deoarece ea este un factor activ în îndeplinirea planurilor.

Călăuziţi de directivele Comitetului Central în legătură cu îndeplinirea planului cincinal în patru ani, în care se atribue un rol important organizaţiilor de masă, credem că este cazul ca pe viitor să fie acordată importanţa cuvenită acestei probleme.

Urmând indicaţiile tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej privitoare la îndeplinirea planului nostru cincinal în timp de patru ani, tinerii dela Secţia de Istorie Medie îşi iau angajamentul să înveţe pentru a-şi ridica nivelul profesional, pe de o parte, iar pe de altă parte. de a-şi însuşi temeinic ştiinţa marxist-leninistă şi învăţătura tovarăşului Stalin din noua lucrare genială „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", pentru

a duce cu succes munca, arătând în acest fel Partidului şi Guvernului că sunt demni de sarcinile cu care s'au angajat în faţa Academiei R.P.R. (Aplauze).

Asist. C. PREDA: In privinţa tineretului intelectual din patria noastră, care îşi îndreaptă paşii spre toate domeniile de activitate, Partidul nostru bazat pe principiile leninist-staliniste, a subliniat în mod deosebit şi în repetate rânduri, grija care trebue acordată pregătirii noilor cadre ştiinţifice.

S'au trasat în acest sens sarcini precise fiecărei întreprinderi sau instituţii, ca în planul lor de lucru această preocupare sa fie mereu în atenţia conducerilor respective.

Printr'o circulară din Ianuarie 1952, Academia R.P.R. a dat dispoziţii Institutelor de cercetări ştiinţifice, cu privire la educarea şi formarea cadrelor tinere în cel mai bun spirit de muncă.

Pornind pe principii juste, conducerea Secţiei de Istorie Veche a Institutului de Istorie a prevăzut în planul său de lucru — al Secţiei — preocupări în vederea pregătirii tinerelor cadre.

In acest sens, ţinându-se seama de nevoile instituţiei şi de pregătirea fiecăruia, toţi cei cinci tineri ai secţiei de Istorie Veche, conform indicaţiilor conducerii, au fost încredinţaţi pentru îndrumare şi pregătire, câte unui specialist cu experienţă.

In general se poate spune, cu unele excepţii, că profesorii care se ocupă cu pregătirea cadrelor tinere, au acordat atenţia cuvenită acestei probleme, dând ajutorul necesar, iar noi, cei tineri, am depus eforturi pentru a ne însuşi cunoştinţele.

De asemenea, fiecare tânăr s'a prezentat în secţie cu referate ştiinţifice sau ideologice, din care au reieşit preocupările şi progresele făcute, iar pentru trimestrul I sunt programate două comunicări.

Dacă se poate vorbi de unele realizări în pregătirea cadrelor tinere din Secţia de Istorie Veche, se pot face în schimb constatări serioase de deficienţe, care decurg dintr'un mod greşit de a privi şi trata problema (atât din partea profesorilor, cât şi din partea tinerilor).

In primul rând nu a existat un plan de lucru general din partea conducerii, care să servească de ghid fiecărui profesor în ceea ce priveşte indicaţiile bibliografice şi în ceea ce priveşte principiile de lucru. Această preocupare a rămas în grija profesorilor, care au închegat planuri de activitate în unele cazuri, aceste planuri lipsind cu desăvârşire în alte cazuri.

Pentru a se verifica progresele făcute de tineri, profesorii nu au făcut decât parţial un control efectiv şi temeinic, control care să poată veni în ajutorul nostru, completând anumite lipsuri şi înlăturând eventuale greşeli care s'ar putea strecura în pregătirea noastră.

O situaţie cu totul deosebită o prezintă cazul tov. Eftimie Victoria, care nu numai că nu este controlată în munca sa, dar este lipsită de un ajutor permanent în pregătirea sa, întru cât este încredinţată spre iniţiere şi îndrumare tov. profesori care nu-şi au locul de producţie în Institut.

In bibliografia indicată pentru pregătirea tinerelor cadre, materialul sovietic este indicat într'o măsură relativ mică. Mă refer la planurile de lucru pe linie de grupă profesională, în care sunt indicate lucrări sovietice de specialitate. Ţinând seama că doi dintre tovarăşi au o pregătire filologică, iar acum adaugă pregătirea istorică, se impune în mod necesar şi în primul rând, studierea de material sovietic, unde sunt tratate problemele generale de Istorie Veche, privite prin prisma marxist-leninistă ca apoi să poată culege datele istorice din lucrările burgheze accesibile, fără, să se poată strecura în pregătirea lor greşeli ideologice, sau să fie influenţaţi de asemenea lucrări.

Una din lipsurile mari care ne revine nouă, tinerilor din Secţia de Istorie Veche, este lipsa de iniţiativă şi de curaj, în ceea ce priveşte munca profesională şi chiar munca obştească. Tovarăşul Stalin arată că ştiinţa nu se desvoltă fără critică şi autocritică. Dar întotdeauna ne-am complăcut, noi tinerii din această Secţie, în tăcere, lăsându-ne intimidaţi de „autoritatea" celor cu o pregătire tehnică serioasă şi nu am luat poziţie critică faţă de unele greşeli ideologice, care s'au manifestat în lucrările sau în atitudinea tovarăşilor din Secţia de Istorie Veche.

Totodată, această lipsă de curaj şi iniţiativă a tinerilor s'a observat şi în faptul de a nu fi depăşit cadrul prezentării unor referate în cadrul şedinţelor de Secţie, pentru a trece la muncă de elaborare, prin susţinerea de comunicări şi aceasta, din cauza că lucrările noastre sunt privite şi judecate ca provenind dela oameni cu destulă experienţă şi critica adusă de unii profesori, nu este uneori o critică ajutătoare, ci mai degrabă de descurajare.

Dar aici mai intervine şi lipsa de grije din partea conducerii care nu ne-a stimulat şi nu ne a îndrumat pe linia aceasta a curajului de a ataca anumite probleme prin comunicări, chiar cu riscul de a face greşeli, care sunt inerente nu numai începătorilor dar chiar şi celor cu experienţa.

Lipsa de încredere în puterea noastră de muncă se oglindeşte în înlăturarea tinerilor de către Acad. C. Balmuş dela lucrarile de pregătire ale repertoriului arheologic, unde am fi putut aduce contribuţia noastră, cel puţin tot atât de bine ca unele persoane din afara Institutului, ale căror articole au fost refăcute de câte 2—3 ori, de sigur ducând această muncă alături şi sub supravegherea unui specialist.

In felul acesta, ajutăm lucrările repertoriului arheologic pe de o parte, iar pe de altă parte, reuşim să căpătăm noi cunoştinţe de specialitate şi să ne iniţiem în metodele de muncă ştiinţifică.

La fel se prezintă situaţia în ceea ce priveşte participarea şi neparticiparea tinerilor viitori epigrafişti, la lucrările actuale ale colectivului Inscripţii.

Tovarăşii cu o pregatire filologică, tineri epigrafişti care au programul lor de lucru în cadrul Institutului, indicat şi alcătuit în mod nejust, numai pentru pregătirea lor ştiinţifică, n'au fost încadraţi în planul de lucru al Secţiei, nu au fost repartizaţi la munca colectivului de Inscripţii unde ar putea participa cel puţin în faza actuală, la lucrările acestui colectiv, deşi aceşti tovarăşi sunt dornici să lucreze, mai ales că de aici vor avea numai de învăţat.

Un alt punct care lipseşte din planul de pregătire al tinerilor şi care pe viitor ar trebui să fie luat în consideraţie, este iniţierea tinerilor în problemele generale ale arheologiei şi nu limitarea lor la o singură problemă. De pildă, este necesar ca cei care fac epigrafie, să cunoască probleme de arheologie, necesare unei formări temeinice, pentru a putea participa din plin la săpăturile arheologice.

In toată această activitate a cadrelor tinere s'a simţit lipsa controlului în muncă din partea conducerii secţiei, controlul care s'a redus la şedinţele lunare de analiză a muncii.

Niciodată conducerea Secţiei de Istorie Veche nu s'a deplasat la locul de producţie al fiecărui tânăr, să vadă ce munceşte tânărul, cum munceşte, ce progrese a făcut şi mai ales să observe lipsurile, atrăgând atenţia asupra lor. In acest fel, printr'o critică chiar aspră, dar justă, ne-ar fi venit în ajutor.

Şi, în ceea ce priveşte grija pentru pregătirea ideologică a cadrelor tinere, se observă multe lipsuri. In primul rând de acest lucru sunt vinovaţi aproape toţi tinerii, manifestând un interes regretabil privitor la problemele ideologice şi la cele de muncă obştească, în general.

Numai doi tineri dintre tinerele cadre, S. Morintz şi C. Preda, prin grija Partidului şi a Organizaţiei de U.T.M. a Institutului de Istorie, urmează cursurile Universităţii serale de Marxism-Leninism. Ceilalţi tovarăşi, întru cât nu au avut o legătură directă cu organizaţia P.M.R. şi de U.T.M. a Institutului nu-şi pot completa cunoştinţele ideologice, deoarece Secţia de Istorie Veche nu s'a îngrijit să creeze alte posibilităti de pregătire ideologică.

In această direcţie ar trebui să avem clar în mintea noastră spusele tovarăşului Stalin, dela Congresul al XVIII-lea, unde arată că „Educarea şi formarea tinerelor cadre se face de obicei la noi pe ramuri ale ştiinţei şi ale tehnicii, pe specialităţi. Aceasta este necesar şi de folos. Nu este nevoie ca un specialist în medicină să fie totodată şi specialist în fizică sau botanică şi invers. Există însă o ramură a ştiinţei a cărei cunoaştere trebue să fie obligatorie pentru bolşevicii din toate ramurile ştiinţei: este ştiinţa marxist-leninistă despre societate, ştiinţa legilor desvoltării societăţii, a legilor desvoltării revoluţiei proletare, a legilor desvoltării construcţiei socialiste, a victoriei comunismului".

„Un leninist — continuă tovarăşul Stalin — nu poate fi numai specialist în ştiinţa pe care şi-a ales-o; el trebue să fie totodată om politic şi să participe la viaţa socială. un om care să se intereseze în mod viu de destinele ţării sale, care cunoaşte legile de desvoltare ale societăţii, care ştie să se folosească de aceste legi şi tinde să ia parte activă la conducerea politică a ţării"[1].

Partidul Muncitoresc Român creează tineretului din ţara noastră toate condiţiile prielnice pentru o temeinică pregătire şi-l îndrumează pe un făgaş nou. Tineretul patriei

---

[1] I. Stalin, Problemele leninismului, Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 612.

noastre trebue să slujească intereselor clasei muncitoare, din sânul căreia a ieşit şi împreună cu aceasta să clădească o noua societate, societatea socialistă.

Prof. GH. ŞTEFAN, Membru corespondent al Academiei R.P.R., arată:

Aşezarea dela Garvăn, regiunea Galaţi, datează din secolul al II-lea e. n. până la jumătatea secolului al XII-lea.

Din secolul al II-lea s'a găsit ceramică getică.

După dis rugerea aşezării din cauza unui incendiu, se află un nou nivel de locuire din secolele IV—V. In partea de Sud-Vest s'au dat la iveală urmele unei bazilici cu trei năvi, din secolul al V-lea. Din această epocă datează şi un cimitir de oameni săraci. In stratul de depuneri arheologice din secolele X—XII e. n. s'au gasit monete bizantine de bronz şi aur. Locuinţele sunt semiîngropate şi din inventarul găsit se poate stabili că locuitorii se ocupau cu pescuitul şi creşterea animalelor. Resturile arheologice din secolul al XII-lea indică locuirea acestui teritoriu de catre o alta populaţie care îşi construieşte locuinte de lemn la suprafata solului.

Vorbitorul arată mai departe că o serie de lipsuri care au fost în legătură cu Secţia de Istorie Veche sunt juste. Spune că materialul pentru revista „Studii şi Cercetări de Istorie Veche" a fost predat de Acad. C. Balmuş în timp util dar la un nivel necorespunzător. Arată că, nivelul ideologic al personalului dela Muzeu s'a ridicat.

Crede justă propunerea asistenţilor C. Preda şi Gh. Diaconu de a se întocmi un plan de lucru concret în ce priveşte pregătirea tinerelor cadre.

Propunerea făcută de Acad. St. M. Milcu o găseşte de asemenea justă şi arată că, colaborarea mai strânsă dintre antropologi şi arheologi ar aduce cele mai bune rezultate.

Colectivul Muzeului Naţional de Antichităţi va ţine seama de criticile aduse şi va trage toate învăţămintele necesare.

Este just că arheologii mai în vârstă nu au stat permanent pe poziţii de luptă, că nu folosesc suficient şi în mod creator critica şi autocritica, că nu au găsit metoda cea mai bună de creştere a cadrelor tinere.

Personal mă simt dator să recunosc justă critica ce mi s'a adus de lipsă de combativitate.

Raportul tov. Secretar al Secţiunii a V-a a pus în cauză în deosebi colectivul Muzeului Naţional de Antichităţi căruia i s'au adus o serie de critici. Mă voi opri asupra a două dintre ele, care mi se par deosebit de grave.

Prima critică este aceea a lipsei de cunoaştere a învăţăturii marxist-leniniste. Formulată aşa, critica mi se pare lipsită de elemente concrete şi lasă impresia nejustă, după părerea mea, că principial oamenii dela Muzeu sunt refractari acestei învăţături. Realitatea arată că personalul ştiinţific al Muzeului îşi dă osteneala să şi o însuşească, că s'au realizat progrese datorită atât studiului individual, cât şi cursurilor Universităţii de Marxism-Leninism pe care le frecventează, progrese care se reflectă cred, şi în nivelul rapoartelor prezentate. Este just că nu ne-am însuşit această învăţătură în măsură suficientă

A doua critică se referă la ritmul muncii, făcându-se afirmatia că nu s'a muncit în ritmul cerut.

Să mi se permită să nu fiu de acord cu raportul.

Afirm aici, ca unul care am o oarecare răspundere în colectivul Muzeului, că la această unitate s'a lucrat şi se lucrează intens.

Tov. Preşedinte al Academiei a vorbit între altele de lipsa de încurajare a cadrelor tinere, iar tov. asistent C. Preda a prezentat aici un adevărat program de creştere a acestor cadre. Critica este justă, în sensul că nu a existat un plan de perspectivă în acest sens, dar o preocupare a existat totuşi, la Secţia de Istorie Veche. După părerea mea, însă, problema nu se rezolvă numai prin mărirea numărului de studenţi bursieri. Studenţii bursieri sunt înainte de toate studenţi ai facultăţilor noastre. Timpul pe care îl pot rupe din programul facultăţilor pentru pregătirea lor în cadrul Institutului este cu totul insuficient. De aceea, eu propun să se mărească numărul posturilor de preparatori şi asistenţi.

O lipsă foarte serioasă a raportului prezentat de Secţiunea a V-a este aceea că nu a vorbit nimic despre condiţiile de lucru ale arheologilor, ceea ce înseamnă că această problemă nu constituie o preocupare a Secţiei.

In ceea ce priveşte proiectul de plan pe 1953, s'a înscris un număr de zece şantiere. Părerea mea este că din nou facem risipă de forţe, neasigurând fiecărui şantier numărul de specialişti necesari. Experienţa sovietică ne arată că este necesară concentrarea unor forţe calificate numeroase. De exemplu, expediţia slavo-histriană a avut doi conducători ştiinţifici, cinci şefi de săpături, patru şefi de lucrări, doi arhitecţi, o echipă de cinematograf şi studenţi practicanţi.

Practica a dovedit că anul trecut șantierele au fost slab încadrate. Se pare că vrem să cădem în aceeași greșeală.

S'a propus un șantier în Oltenia. Principial, propunerea merită să fie luată în considerare, însă personal nu pot fi de acord cu această propunere din motivul arătat mai sus: prea puține forțe, risipite în locuri prea diverse.

In ceea ce privește planul celorlalte secții, impresia cu care am rămas este că aceste Secții vor avea o activitate de o varietate și o extensiune extraordinară. Eu îmi permit totuși să întreb dacă tovarășii care s'au înscris cu lucrări atât de numeroase s'au gândit bine, înainte de a anunța lucrările respective. Mi-e teamă, de pildă, ca nu cumva să se ajungă în situația în care se găsește astăzi „Repertoriul arheologic", care nu poate fi prezentat la tipar.

Asist. SEB. MORINTZ: Problema ridicării tinerelor cadre a fost discutată în repetate rânduri în Secția de Istorie Veche. S'au făcut propuneri, s'au dat sugestii, au fost întocmite planuri de lucru, dar făcându-se acum bilanțul realizărilor s'a văzut că rezultatul este sub nivelul așteptărilor.

Trebue arătat că preocuparea a fost mai mult formală, s'a discutat în ședințe, dar practic s'a făcut prea puțin.

S'a arătat în ședință în mod just care sunt cauzele lipsurilor noastre. Ocupându-mă de aceeași chestiune mă voi referi la activitatea tinerilor pe șantierele arheologice.

La campaniile de săpături arheologice din ultimii ani au participat numeroși tineri cu scopul de a se pregăti în acest domeniu și a deveni cercetători ai trecutului îndepărtat al patriei noastre.

Pentru aceasta au fost recrutați studenți dela facultățile de Istorie din București, Iași și Cluj. Cu acest prilej o serie de tineri au avut posibilitatea să se inițieze în cercetările pe teren, să-și însușească o parte din experiența celor vârstnici, devenind astfel un ajutor prețios în munca pe șantiere.

Ei au lucrat cu râvnă, atât pe teren cât și la muzeu. Totuși, recrutarea studenților nu s'a făcut întotdeauna în modul cel mai fericit. Nu toți cei care doreau să facă arheologie și ar fi putut s'o facă, au fost luați la săpături, în timp ce alții mergeau pe șantier cu gândul să-și petreacă o vacanță plăcută. Așa se explică pentru ce an de an, s'au perindat pe șantiere mereu alți studenți și numai un mic număr au rămas să lucreze în acest domeniu al științei. Mai există însă și un alt motiv: lipsa de interes a unora dintre cadrele mai în vârstă sau atitudinea exagerat de autoritară a altora care au ținut la distanță pe cei tineri.

Lipsa de organizare a muncii pe șantier a făcut ca mulți tineri să plece după o campanie de săpături cu foarte puține cunoștințe și probabil cu impresia că n'au ce căuta în această știință. Este necesar să se dea tânărului un sector de care dânsul să fie oarecum răspunzător, de sigur, supravegheat în de aproape, dar lăsându-i-se inițiativa, pentru ca, în acest fel, fiind angrenat în lucru, să se poată forma. El trebue să aibă un carnet de însemnări zilnice în care să înregistreze toate observațiile, urmând ca apoi să fie discutate în colectiv.

A fost arătată în multe rânduri necesitatea unor convorbiri organizate în colective, în care să se discute rezultatele obținute de fiecare membru al colectivului în sectorul său, să se analizeze lipsurile spre a fi înlăturate, fapt care ar fi dus la o îmbunătățire a muncii colectivului și la lichidarea greșelilor. Acest lucru însă nu s'a făcut, iar acolo unde s'a făcut, a fost sporadic și întâmplător. Aceasta este o gravă lipsă a conducerii de șantier dar și a tinerilor care, din pasivitate sau din lipsă de curaj, nu au încercat să schimbe această concepție învechită.

In locul unei munci organizate, se întâmplă uneori ca cel nou venit pe șantier să nu primească o misiune precisă, să fie mutat dintr'un sector într'altul, sau să fie folosit la munci care să nu aibă nicio legătură cu munca pentru care fusese trimis.

Problema tehnicii și a tehnicității a fost și este desbătută luând diferite aspecte. In trecut, arheologii din țara noastră au fost preocupați aproape exclusiv de latura tehnică, neglijându-se concluziile istorice și considerațiile de ordin social-economic. In ultima vreme, unii arheologi au neglijat tehnica, și, sub influența ideilor greșite și antiștiințifice ale lui Marr, nu au dat atenția cuvenită întregului material descoperit care ar fi putut oferi date prețioase pentru Istoria Veche. Natural că și tinerii au fost influențați căzând dintr'o extremă în cealaltă, în primul caz făcând din tehnică scopul arheologiei, în al doilea caz, fiind superficiali prin necunoașterea metodei științifice de cercetare.

Se impune ca tinerii să-şi lărgească orizontul ideologic prin aprofundarea ştiinţei marxist-leniniste şi a literaturii sovietice de specialitate, însuşindu-şi în acelaşi timp tehnica, fără de care nu vor putea deveni buni specialişti.

Cred că este necesar ca tinerii să-şi facă debutul în arheologie, pe şantiere care cercetează orânduirea comunei primitive, pentru a învăţa să respecte lucrurile în aparenţă mărunte, dar importante din punct de vedere istoric şi pentru a-şi însuşi tehnica folosindu-le şi pe şantierele care studiază orânduirea sclavagistă. Urmând această linie, vor fi puse în valoare urmele modeste ale culturii autohtone anterioare sau contemporane cu monumentele spectaculoase greceşti şi romane.

O lipsă a unor tineri este aceea de a crede că întreaga lor pregătire depinde numai de arheologul cu care lucrează, de bunăvoinţa acestuia de a-i transmite mai multe sau mai puţine cunoştinţe. Intr'adevăr, acesta este un ajutor necesar şi indispensabil. Dar natura muncii pe şantier dă posibilitatea celui care vrea să înveţe, să acumuleze prin efort susţinut, fiind preocupat de problemele ridicate în cursul lucrărilor şi străduindu-se să le rezolve singur, un număr de cunoştinţe şi în special deprinderea de a lucra în arheologie.

Inafară de cele arătate în legătură cu activitatea tinerilor pe teren, ar fi necesar să li se dea mici lucrări asupra descoperirilor, pe care să le prezinte în Secţia de Istorie Veche. Oricât de modeste ar fi aceste încercări, ele ar da posibilitatea începătorilor să lege activitatea practică de şantier cu munca de creaţie, s'ar păstra continuitatea muncii şi permanentul contact cu materialele arheologice din Muzeu.

Vorbind despre activitatea tinerilor pe şantier m'am ocupat probabil prea în general. Vreau să insist în special asupra activităţii pe care au dus-o tinerii pe şantierul în care am lucrat şi eu, şi anume, la Histria şi în împrejurimi. Dacă în cele arătate mi-am exprimat unele păreri şi am dat unele sugestii asupra felului cum ar fi trebuit dusă munca tinerilor pe şantier, trebue să arăt că la Histria nu întotdeauna tinerii au lucrat în cele mai bune condiţii. Munca, putem spune, nu a fost organizată, făcându-se adesea întâmplător. Prea mulţi studenţi erau îngrămădiţi la cetate, pe când în sectorul rural erau mai puţini.

Totuşi, în vara aceasta, pe şantierul Histria, nu s'a ţinut seama de acest lucru. Din nou, studenţii nu au avut carnete.

De aceea, putem spune că în urma unei campanii de săpături, în care tinerii nu au fost în de aproape supraveghiaţi, nu au putut învăţa prea mult, ca să obţină rezultate frumoase.

Tov. A. CONSTANTINESCU: Vă rog să-mi îngăduiţi să arăt încă o latură a activităţii Institutului de Istorie din Bucureşti care nu a fost, cred, suficient desvoltată în discuţii.

Din îndrumarea Academiei R.P.R., Direcţia Institutului de Istorie a înfiinţat în anul 1950, în cadrul Institutului, sectorul Istoria Relaţiilor Româno-Ruse.

Activitatea acestui sector are ca scop, studiul unui capitol important din istoria poporului nostru, care a fost fie trecut sub tăcere, fie deformat de către istoriografia burgheză.

Pentru cercetările istorice în acest domeniu se simţea nevoia unei bibliografii sistematice, cât mai desvoltate, care să cuprindă titlurile lucrărilor şi ale izvoarelor necesare studiului relaţiilor româno-ruse.

Direcţia Institutului a trasat ca sarcină sectorului Istoria Relaţiilor Româno-Ruse alcătuirea acestei Bibliografii ca lucrare de bază pentru studiul problemelor multiple ale relaţiilor româno-ruse şi de documentare pentru cercetări istorice în acest domeniu.

In urma discuţiilor din Consiliul Ştiinţific s'a stabilit că această Bibliografie să cuprindă titlurile de lucrări şi de izvoare privitoare la relaţiile popoarelor de pe teritoriul R.P.R. cu popoarele de pe teritoriul U.R.S.S. din cele mai vechi timpuri până acum. In acest cadru intră şi studiul slavilor de pe teritoriul R. P. R. în legătură cu formarea poporului nostru.

Bibliografia relaţiilor româno-ruse a fost începută şi este continuată, completată şi îmbunătăţită, fiind în planul de muncă al sectorului Istoria Relaţiilor Româno-Ruse.

Iniţial, Bibliografia a fost alcătuită alfabetic, dar acest mod de a orândui fişele bibliografice s'a dovedit în practică nesatisfăcător. De aceea, s'a procedat la orânduirea fişelor cronologic şi pe probleme, cercetătorii putând astfel urmări mai uşor problemele şi perioadele.

Materialul adunat până acum este cuprins în cca 10.000 de fişe. Din ultimul trimestru al anului trecut s'a început cercetarea şi fişarea sistematică a articolelor din periodicele ruse şi sovietice, privitoare la relaţiile româno-ruse şi româno-sovietice.

Fişierul Bibliografiei a fost cercetat de membri şi colaboratori ai Institutului de Istorie şi din alte Institute de cercetări ştiinţifice ale Academiei R.P.R., încă din primele zile ale începerii alcătuirii lui. A fost consultat şi de colectivul Bibliografia generală a secolului al XIX-lea.

Dar, numărul cercetătorilor ar putea fi mult mai mare. Cei care lucrăm în colectivul sectorului trebue să informăm toate colectivele Institutului de cuprinsul fişierului şi să-l popularizăm în mai mare măsură decât am făcut-o până acum. In Consiliul Ştiinţific al Institutului această sarcină revine tov. Directoare a Secţiei, V. Costăchel.

Consfătuirea de producţie cu toate colectivele ţinută nu demult ne-a învăţat că mijlocul de îmbunătăţire a muncii de cercetare este colaborarea între colective, schimbul de experienţă şi critica constructivă.

Prin întinderea lui, dela secolele dinaintea erei noastre şi până acum, fişierul poate folosi atât sectorului ca lucrare de bază, cât şi tuturor colectivelor de Istorie Veche Medie, Modernă şi Contemporană. Este de dorit ca tovarăşii acestor colective să folosească pentru lucrările lor, în cât mai largă măsură, şi materialul din cadrul Bibliografiei.

Tovarăşilor studenţi ai Facultăţii de Istorie care fac pentru Examenul de Stat lucrări cu subiecte din domeniul relaţiilor româno-ruse, li se poate recomanda şi folosirea Bibliografiei.

Dar activitatea' sectorului de Istorie a Relaţiilor Româno-Ruse ar trebui extinsă.

Pe lângă sectorul de Istoria Relaţiilor Româno-Ruse funcţionează cursurile de limbi slave şi orientale: rusă, ucraineană, polonă, cehă, slovacă, maghiară, sârbă, bulgară, greacă medio-bulgară (documente slavo-române), greaca medie (documente bizantine), greacă modernă, turca osmană (documente şi critici privitoare la lupta poporului nostru împotriva jugului otoman) şi turca modernă şi armeana veche.

Scopul acestor cursuri este înarmarea cercetătorilor noştri din domeniul istoriei cu acest instrument de lucru şi mijloc de cercetare care este cunoaşterea limbii unui popor, fie în forma veche ce se păstrează în documente, fie în cea nouă, vorbită azi.

Poporul nostru s'a desvoltat în strânsă legătură cu Slavii, cu popoarele slave vecine. Influenţa slavă este foarte puternică şi cu un caracter foarte adânc etnic, lingvistic, cultural, politic, economic.

Studiul istoriei patriei noastre nu poate fi făcut pe baze cu adevărat ştiinţifice fără studiul şi înţelegerea istoriei popoarelor vecine.

Cunoaşterea limbii ruse şi a limbilor popoarelor vecine deschide căi largi de cercetare istoricilor, le lărgeşte cu mult orizontul înţelegerii procesului de desvoltare istorică.

Numeroasele lucrări, arhive, documente, inscripţii şi producţiunii folkloristice pot deveni, prin învăţarea uneia sau mai multora dintre limbile de mai sus, accesibile în original, înţelese mai bine, interpretate just.

Direcţia Institutului a înţeles acest lucru.

Drept urmare, începând cu anul universitar 1952—1953 s'a recomandat (tuturor) cercetătorilor, în primul rând cadrelor tinere, preparatori şi asistenţi, frecventarea cursurilor unei limbi la alegere, orele întrebuinţate pentru aceasta fiind socotite în normă. Frecvenţa cursurilor de limbile slave şi orientale este gratuită. Cursurile sunt frecventate de studenţii dela Facultatea de Istorie, dela alte Facultăţi, precum şi de toţi cei dornici să învețe la aceste cursuri.

Această accesibilitate pentru cei dornici să învețe este posibilă numai datorită regimului nostru de democraţie populară, unde sub îndrumarea şi cu sprijinul Partidului nu se precupeţeşte niciun efort pentru răspândirea culturii în masse.

Dar tovarăşii dela Institutul de Istorie, preparatori, asistenţi, conferenţiari şi colaboratori ştiinţifici au înţeles mai puţin această înlesnire şi, de aceea, numărul celor care frecventează cursurile de limba rusă şi mai ales de limbile slave şi orientale nu este destul de mare.

O lipsă a acestor cursuri este că, în cadrul celor trei sau patru ani (pentru limbile vechi şi unele moderne) nu s'a predat într'o mai mare măsură un curs de istorie a poporului a cărui limbă se predă. Cred că în cadrul acestui curs (în anul III sau IV) un loc special, mai mare, trebue să-l constitue sublinierea legăturilor poporului respectiv cu poporul nostru.

De asemenea, o lipsă este faptul că, după absolvirea acestor cursuri, nu se acordă un certificat sau alt atestat de absolvire a cursurilor pe baza examenelor date, sub controlul Academiei.

Inlăturarea acestor lipsuri ar putea face ca numărul cursiştilor dintre cadrele Institutului de Istorie, dela Facultatea de Istorie şi dinafară să crească. Astfel, aceste cursuri şi-ar atinge într'un mod mai larg scopul pentru care au fost create.

Este mai mult decât de dorit ca toți cercetătorii, atât cadrele tinere cât și cele vârstnice, să adopte o atitudine nouă față de aceste cursuri, să înceapă să le frecventeze cât mai regulat, învățând cu conștiinciozitate.

Lichidând lipsurile și desvoltând activitatea pozitivă prin punerea în adevarata lumină a legăturilor de prietenie româno-ruse din trecut până acum, când, cu ajutorul în primul rând al marelui popor rus, poporul nostru construește societatea socialistă, sectorul de Istorie a Relațiilor Româno-Ruse va contribui și mai mult la întărirea prieteniei româno sovietice și la progresul științei istorice în Republica noastră Populară.

Asist. I. R. NEACȘU: Indeplinind funcția de secretar al colectivului Repertoriul izvoarelor Istoriei Moderne a României (1800—1900—Lucrări) am avut posibilitatea să cunosc modul cum s'a desfășurat munca științifică în cadrul problemei date spre studiu și rezolvare. Voi încerca să fac o critică pozitivă a muncii colectivului.

Colectivul dela înființarea sa, la începutul anului 1949, a avut ca responsabil pe Prof. A. Oțetea, care era atunci și directorul secției. El a încredințat conducerea tehnică a colectivului lui Gh. Zane — cunoscutul economist burghez reacționar — căruia î lăsase toată libertatea de acțiune pentru a dirija munca colectivului.

In realitate, acesta a condus munca, cu excepția ședințelor de colectiv. Controlul în muncă era formal și din această cauză putea fi indus în eroare Consiliul Științific asupr muncii colectivului.

In urma aprobării Consiliului Științific al Institutului de Istorie, din 23 Martie 1950, s'a hotărît ca materialul bibliografic cules de colectiv să fie organizat pe perioade. Clasificarea materialului a fost centrată pe „Manualul de clasificare zecimală" editat la Bruxelles în 1927 — 1929 și chiar mai rău, s'a utilizat „Manualul de clasificare zecimală", ediția germană din 1935 — 1938, care desvoltă cunoscuta teză sociologică fascistă. Gh. Zane a propus: „Pentru toate diviziunile se va folosi manualul, ediția dela Bruxelles, înafară de compar timentele 3 (științe sociale) și 9 (Istorie), care se vor lucra după manualul, ediția germană, deoarece se potrivește mai bine la realitățile țării noastre". (Proces-Verbal Nr. 46 din 7 Martie 1951, f. 60).

In aceeași ședință, propune ca lucrările cu conținut de istorie locală să fie clasificate la Heimat-Kunde, respectând astfel punctul de vedere al manualului de clasificare german

Tot dânsul, în altă ședință, a spus că la prelucrarea materialului de politică internă a secolului al XIX-lea s'a isbit de greutăți și arată că a adoptat schema din manualul german de clasificare, cu unele adaptări. „Schema românească nu se poate aplica, fiind o schemă lucrată pe actualitate, care nu permite aplicarea la trecut". (Proces-Verbal din 18 Septembrie 1951, f. 85). (Atrag atenția că manualul german a fost editat în 1935 — 1938).

Folosirea materialului sovietic de specialitate s'a făcut slab. Nu s'au făcut eforturi pentru utilizarea și instruirea membrilor colectivului, prin traducerea din rusește a anumitor capitole ale manualului aflat la Biblioteca Academiei R. P. R.

In procesele verbale de ședință, de multe ori nu s'au luat hotărîri precise, fapt care a dat loc la confuzii și chiar la discuții interminabile, deși în această privință Conf. V. Maciu, directorul secției de Istorie Modernă și Contemporană, a trasat ca sarcină secretarului obligația să nu se încheie ședințele fără a se lua hotărîri precise (Proces Verbal Nr. 33 din 19 Decembrie 1950, f. 46).

Trecând la stabilirea ordinii începerii pregătirii volumelor, accentuez că s'a evitat prelucrarea în primul rând a materialului diviziunii științelor sociale care fusese inițial clasificată și s'a schimbat planul, trecându-se la prelucrarea altor diviziuni ca: Generalități Filosofie (este vorba de filosofia burgheză a secolului al XIX-lea), Religie-Teologie și Istorie. Socot că ar fi trebuit să se lucreze mai întâi materialul care ar fi ajutat la reconsi derarea istoriei patriei noastre și anume: Științele sociale, Literatura și Istoria (ultima repetă în parte materialul dela Științele sociale), urmând ca diviziunile să fie prelucrate mai târziu. Or, și de data aceasta, Gh. Zane a amânat prelucrarea unei bune părți din materialul cel mai important.

Schimbarea planului a dus la nerespectarea termenului de predare.

La această întârziere, pe lângă materialul depistat și cules ulterior, a contribuit și faptul că nu s'au luat în considerație propunerile făcute, în ședința de colectiv din 4 Octombrie 1950, când s'a cerut alcătuirea unui catalog alfabetic cu ajutorul căruia s'ar f evitat repetarea redactării unui număr considerabil de fișe. Socot că și aceasta a contribuit într'o largă măsură la amânarea termenelor de predare.

Prof. A. Oțetea, responsabilul colectivului, nu a coordonat suficient munca și nu a urmărit dacă unele norme nu deveniseră prea mici, îngreunând astfel mersul lucrării. De asemenea o mare lipsă a constituit-o faptul că Prof. A. Oțetea nu a căutat să ridice nivelul ideologic și profesional al cadrelor tinere pentru a le da posibilitatea de ridicare în muncă.

S'a pornit dela principiul că tinerii nou veniţi în colectiv nu sunt în stare să ducă o muncă superioară. Ei au fost puşi pe o perioadă lungă de timp la munci inferioare, care nu puteau du e la calificarea profesională.

Ei au trebuit ca personal să-şi însuşească tehnicitatea fără un sprijin concret. Această atitudine faţă de o parte din tineret a dus la oarecare demoralizare din partea lor.

Lichidarea acestei situaţii a întârziat, deoarece Consiliul ştiinţific nu era bine informat de către re ponsabilul colectivului.

Din cauza lipsei unei conduceri ferme a responsabilului colectivului s'a creeat şi o atmosferă nesănătoasă de lucru.

In concluzie, cred că datorită conducerii formale a muncii de către Prof. A. Oţetea şi lăsării conducerii muncii colectivului la discreţia altor persoane au fost posibile o serie de greşeli şi abateri dela principiile care trebuiau să stea la baza acestei lucrări, ceea ce a dus la nerespectarea termenelor de predare, dar mai ales la strecurarea în lucrare a unor influente antiştiinţifice, obiectiviste şi cosmopolite, în ceea ce priveşte soluţionarea, organizarea şi clasificarea materialului.

Tov. I. SIMANDAN: Mă refer la trei probleme.

Prima problemă: In unul din rapoarte s'au subliniat cu deosebită putere efectele influenţelor ideologiei străine care mai domină în unele domenii, în ştiinţa istoriei din patria noastră. S'au arătat de asemenea unele măsuri luate de către forurile competente cu prilejul descoperirii devierii de dreapta din Partidul nostru. S'a spus că, în urma acestor măsuri, lucrurile au început să meargă mai bine. Părerea mea este însă, că problema devierii de dreapta şi influenta ei, influenţa ideologiei oportuniste ca atare, a lăsat urme în toate compartimentele vieţii noastre: economice, de stat şi ideologice, deci şi în domeniul istoriei. De aceea, este încă o problemă lupta împotriva influenţelor oportuniste şi Partidul ne avertizează în acest sens. Atitudinea exponentului principal al devierii oportuniste de dreapta, a lui Luca, faţă de lupta clasei muncitoare este precizată de către tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej în Expunerea sa, ţinută la Consfătuirea pe ţară a muncitorilor din industria carboniferă. S'a arătat cu acest prilej că Luca, încă de prin 1929, s'a situat pe o poziţie antimuncitorească.

Cred că, în lumina acestor precizări ale tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej, îi revin ştiinţei istorice din ţara noastră anumite sarcini pe linia aprofundării unei serii de probleme, legate de istoria contemporană a patriei noastre.

In acest an se împlinesc 20 de ani dela măreţele lupte ale ceferiştilor din 1933. In legătură cu acest eveniment de seamă, în care un rol deosebit l-a avut tovarăşul Gh Gheorghiu-Dej, ştiinţa istoriei are încă multe de făcut. Este un prilej minunat, cu ocazia aniversării luptelor, să fie editate anumite lucrări legate de luptele clasei muncitoare împotriva războiului, a fascismului. Propun ca planul de muncă să cuprindă anumite măsuri în legătură cu această problemă.

Lucrarea tovarăşului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U. R. S. S." constitue un îndrumar extrem de preţios în această muncă. Mă refer la necesitatea de a analiza aceste evenimente în lumina legii fundamentale a capitalismului contemporan, care după cum ne învaţă tovarăşul Stalin este: „asigurarea profitului capitalist maximal prin exploatarea, ruinarea şi pauperizarea majorităţii populaţiei ţării respective, prin aservirea şi jefuirea sistematică a popoarelor din alte ţări, mai ales în ţările înapoiate, în sfârşit, prin războaie şi prin militarizarea economiei naţionale, utilizate pentru asigurarea profiturilor celor mai înalte"[1].

In lumina legii fundamentale a capitalismului şi pe baza ultimelor precizări făcute de către tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej, vor trebui să fie cercetate documentele legate de evenimente mărete care s'au petrecut cu 20 de ani în urmă şi care constitue una din cele mai glorioase pagini din istoria eroicii noastre clase muncitoare.

O altă problemă: S'a subliniat că ştiinţa istoriei în patria noastră trebue să meargă în pas cu desvoltarea societăţii, să ajute în mod concret şi eficace la construirea socialismului.

Aş vrea în această ordine de idei să mă refer la o problemă ridicată de unii dintre cei care studiază istoria patriei şi care cer să dăm răspuns la o serie de chestiuni. Câtiva studenţi din Regiunea Autonomă Maghiară ne-au cerut să lămurim originea termenului „Secui" adică denumirea populaţiei compacte maghiaro-seculască din Regiunea Autonomă Maghiară. Ar trebui studiată această problemă. De văzut cum s'a petrecut evoluţia istorică a Secuilor, lupta acestora alături de poporul român pentru o viaţă mai bună, împotriva cotropitorilor şi exploatatorilor. Rezolvarea acestei chestiuni ar deveni o armă foarte

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Ed. pentru literatura politică, 1952, p. 43.

prețioasă în mâna clasei muncitoare, îndreptate împotriva naționalismului, șovinismului propagat de clasele exploatatoare. Asupra pericolului ce îl prezintă naționalismul ne atrag atenția și ultimele evenimente. Mă refer la descoperirea bandei de medici asasini din U. R. S. S. care a activat sub conducerea organizației burgheze naționaliste „Joint" precum și la procesul Slanski.

A treia problemă este tot o chestiune de care ne lovim cei care lucrăm în munca didactică și anume, este vorba de formele de proprietate feudală care au existat pe teritoriul patriei noastre.

Tovarășul Stalin în recenta sa lucrare a lămurit că : „...constrângerea extraeconomică a jucat un rol în întărirea puterii economice a moșierilor feudali. Totuși, nu ea a constituit baza feudalismului, și proprietatea feudală asupra pământului"[1]. Avem de acum publicate vreo zece volume de documente, din diferite perioade ale orânduirii feudale ; cred că ar fi bine ca tovarășii care lucrează în domeniul istoriei medii să treacă la prelucrarea materialului în lumina ultimelor teze ale tovarășului Stalin. Considerăm că am avea un foarte prețios ajutor în munca didactică. Ar fi bine dacă această problemă ar fi desbătută în cadrul colectivelor noastre de specialitate.

Asist. E. BUJOR : Din inițiativa Secțiunii a V-a a Academiei R. P. R., colectivul de arheologi și-a luat ca sarcină alcătuirea unui repertoriu, care să cuprindă toate punctele topografice unde s'au făcut descoperiri sau cercetări arheologice, problemă ce urma să fie executată în interiorul instituției (Muzeul Național de Antichități și Secția de Istorie Veche).

In urma discuțiilor prelungite, în 1949 s'a început prima fază a lucrului, aceea a excerptării materialului publicat ori aflat în muzeele din țară. După doi ani, s'a trecut la cea de a doua fază a lucrului, aceea a redactării, pe baza fișelor de excerptare, operație care a durat aproximativ un an și jumătate. Cea de a treia fază însă, a definitivării, prin verificare, punere la punct, ilustrare, hărți, este în curs de lucru.

Pe lângă părțile net pozitive, acelea de a se fi strâns întreg materialul privitor la semnalarea descoperirilor, până la studierea materialului arheologic, există și unele aspecte negative, pe care găsesc necesar să le prezint, cu scopul de a ajuta și celelalte colective să lichideze eventualele rămâneri în urmă.

Aceste lipsuri, pe lângă argumentele obiective, de schimbare a principiului de lucru, se datoresc însă, în mare parte, conducerii problemei, responsabil Acad. C. Balmuș. Din cauza unei neparticipări la munca dusă de colaboratori, responsabilul nu a știut niciodată în ce stadiu se află lucrul la problema respectivă, mulțumindu-se cu ședințe de lucru, cu caracter formal. Chiar ședințele în care se discutau fișele sau articolele, aveau ca scop fixarea principiilor de bază tehnice. In schimb, timp de doi ani de zile, cât a durat excerptarea, nu s'au verificat fișele, colaborator cu colaborator, lună cu lună, ci s'au depozitat, repartizate pe localități, așteptând să înceapă redactarea.

Odată cu începerea muncii de redactare s'a constatat că fișele, ori nu erau complete, ori nu erau suficiente, fiind nevoie de continuarea excerptării și de revenire la lucrări. Cu această ocazie s'a observat că depozitul Muzeului Național de Antichități fusese omis dela excerptare ; de asemenea, și unele publicații importante. Cu toate că se constatase lipsa de control din prima fază, totuși, nici în faza a doua nu s'a efectuat controlul atât de necesar, asupra muncii colaboratorilor, și materialul redactat a fost depozitat, așteptând să înceapă verificarea. Datorită acestui fapt, munca de redactare a continuat până la epuizare, constatându-se abia când s'a terminat că fuseseră omise anumite principii. Din cauza repartizării materialului în ordine alfabetică, iar nu pe porțiuni teritoriale, s'au executat două sau trei redactări pentru aceeași informație, fiind nevoie ca să se reîntoarcă la unul din redactori întreg materialul pentru a-l contopi. Din cauza insuficienței informațiilor din fișe, redactorul a fost nevoit să reia publicațiile, sau să revadă materialul.

Cui se datoresc toate aceste lipsuri, dacă nu lipsei de control științific asupra produsului muncii colaboratorilor ? Dacă s'ar fi verificat lunar, în ședințe de lucru practice, materialul predat de colaboratori, s'ar fi observat lipsurile, s'ar fi evitat rămânerea în urmă. Colaboratorii ar fi fost ajutați în muncă, dând rezultate de o calitate superioară.

Argumentul că erau forțe inegale, este just până la un punct ; dar dacă s'ar fi căutat ridicarea nivelului celor ce aveau nevoie, dacă s'ar fi lucrat într'adevăr în colectiv, s'ar fi ajuns la diferențieri mai mici între produsul muncii colaboratorilor. Faptul că exista un colectiv de lucru, ai cărui membri lucrau însă pe cont propriu, fără schimb de experiență, fără colaborare, a făcut ca diferența dintre ei să se mențină tot timpul.

---

[1] I. Stalin, op. cit., p. 46.

Faptul că nu s'a verificat materialul din punct de vedere calitativ, a făcut să se pună problema normei, mai degrabă pentru a o menține, dar nu pentru a o majora. In multe cazuri, norma era inegală, în comparație cu materialul prelucrat, dar se căuta ca să se respecte norma, chiar când era foarte ușor de realizat, lipsind acea conștiinciozitate de care trebuia să dea dovadă un om al muncii. S'a mers până acolo, încât fișele ce cuprindeau informații personale, extrase din carnetele de note zilnice, să fie cotate cu valoare dublă. Materialul redactat, în unele cazuri, cuprinde doar simple informații din fișe de excerptare, redactorul mulțumindu-se cu aceste informații. Unii colaboratori nu au avut curiozitatea științifică de a verifica informațiile, luându-le ca bune, și observându-se doar la verificare că unele informații aveau nevoie de a fi revăzute.

Verificarea, care trebuia de fapt făcută concomitent cu munca celorlalți colaboratori, s'a început târziu, și nici până azi nu s'a terminat. Să fie vina doar a verificatorilor, ori nici conducerea nu s'a interesat, pe lângă argumentele „obiective", că nu toate redactările sunt bune, deci ușor de verificat?

Prefata nici până azi nu a fost întocmită, cu toate că sarcina fusese dată de multe luni de zile.

Aceste rămâneri în urmă se datoresc în cea mai mare parte conducerii problemei, care nu a „sacrificat" nicio oră în decurs de patru ani, pentru a sta alături de redactori, pentru a le urmări munca, a constata lipsurile și a căuta să-i ajute în muncă. Conducerea s'a rezumat numai la un control lunar cantitativ, și aceasta în ultimul timp.

Acest „Repertoriu" a fost dat în lucru, în afara normei de lucru a colaboratorilor, astfel că era și retribuit separat. Retribuția lunară era fixată pentru fiecare colaborator, de către conducerea problemei, nu atât în raport cu norma cantitativa, ci ținându-se seama de considerente personale, subiective. Refăcându-se un control asupra calității, aceste considerente nu au putut fi luate în seamă, iar unii colaboratori au fost retribuiți cu 50% față de alți colaboratori, pentru aceeași muncă cantitativă.

Termenele de predare, care se repetă la diferite date, nu sunt îndeplinite și se cer noi termene. Să fie argumentele obiective cauza, sau mai sunt și alte cauze?

Colaboratorii colectivului având o altă muncă de bază, aveau numeroase sarcini. Astfel, pe lângă participarea la săpăturile arheologice, redactarea rapoartelor, expoziție, comunicări, monografii, articole, se adaugă peste normă, și participarea la „Repertoriul arheologic". In realitate, la „Repertoriu" se lucra cinci luni bune din 12, restul fiind lăsat pentru celelalte probleme. Totuși, niciodată nu s'a pus întrebarea, la fixarea termenelor de predare, dacă se lucrează cinci luni, sau întreg anul.

Din aceasta reiese clar că, tot din lipsa conducerii problemei, și planificarea s'a făcut formal, fără să se țină seama de material, numărul colaboratorilor necesari, timpul liber, calitatea muncii. Ceva mai mult, fără să se țină seama de forțele de lucru necesare și de sarcinile acestora. Nici nu începuse faza a treia la prima problemă, și s'a pus în lucru o a doua problemă (Inscripții), nu s'a terminat prima problemă și nici nu a ajuns cea de a doua problemă în faza de desvoltare, că a și fost pusă în lucru o a treia problemă (Texte). Aceasta face să existe un plan bogat, dar greu de realizat și cu multe rămâneri în urmă.

Este just că aceiași tovarăși trebuiau să lucreze la toate aceste probleme, dar era necesar ca unii dintre tovarăși să fi fost degrevați de alte sarcini și să depună tot efortul la prima problemă: „Repertoriul arheologic". Lucrul nu este ușor de îndeplinit, este drept și din cauza individualismului pronunțat, care a culminat cu părerea că tot „Repertoriul" nu poate fi dus la bun sfârșit decât de o singură persoană. Neîncrederea în capacitatea celorlalți colaboratori, orgoliul personal, individualismul, au stat la baza muncii în acest colectiv.

In concluzie, *această problemă, care se află în ultima ei fază, este necesar să fie continuată și terminată cât mai curând.* Pentru aceasta este necesar ca tovarășii care vor lucra la definitivarea „Repertoriului arheologic", să lucreze în mod serios și cu abnegație. Activitatea să fie dusă în colectiv, iar nu fiecare la el acasă; suntem în faza în care legătura dintre colaboratori trebue să fie mai strânsă, evitându-se revenirile la același material.

Acest „Repertoriu arheologic", singura operă atotcuprinzătoare a descoperirilor dintr'o țară întreagă va putea fi un real instrument de lucru în mâinile cercetătorilor în domeniul arheologiei și istoriei vechi.

Prof. V. VASILE: Aș face două observații și anume, cu privire la activitatea Institutului de Istorie și Filosofie, Cluj.

In primul rând, câteva cuvinte în legătură cu colectivul care, în cadrul Institutului, se ocupă cu strângerea materialelor care se referă la istoria mișcării muncitorești.

In raportul prezentat s'a arătat că lipsuri şi anomalii au existat în această privinţă. Acestea, în primul rând, au provenit din faptul că această sarcină de mare importanţă s'a dat la Cluj pe mâna unor elemente necorespunzătoare, dintre care unele sunt străine de clasa muncitoare şi lipsite de simţ politic şi partinic.

Este interesant, că în acest colectiv, un timp îndelungat, s'a insistat asupra strângerii materialelor, mai ales din secolul trecut şi anume, foarte multe din surse burgheze. Aceasta s'a făcut sub motivul principiului cronologic, ceea ce nu era deloc just. La materialele din acest domeniu exista o situaţie specifică, care nu admite să nu strângem în mod paralel şi materialele respective din perioada de după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie. Se ştie cât de puţine materiale s'au păstrat în condiţiile de atunci.

Au fost arătate lipsurile şi greutăţile. Consider însă că nu s'a arătat totul în mod satisfăcător. In primul rând cred că nu a fost suficient subliniat faptul, şi răspunderea mare ce o are Institutul pentrucă a neglijat asigurarea unei colaborări ştiinţifice serioase între istoricii care depun o muncă didactică la Facultatea de Istorie dela Universitatea „V. Babeş" şi dela Facultatea de Istorie dela Universitatea „Ianoş Bolyai". Au existat relaţii între aceste cadre în domeniul cercetărilor ştiinţifice, dar până în ultimul timp nu au fost decât formale.

Vina acestei stări o poartă anumite manifestări naţionaliste, şi circularea unor interpretări antiştiinţifice şi şovine cu privire la unele probleme istorice care au mai persistat.

Din punct de vedere ştiinţific şi didactic, trebue subliniat şi faptul ca dacă ar fi existat un spirit mai sănătos în cadrul Institutului, atunci nu numai unii istorici ar fi dat un ajutor personal şi valoros la întocmirea manualelor despre istoria României, ci întreaga Secţie ca unitate ştiinţifică ar fi putut participa la aceasta într'o formă organizată, într'un mod bine pregătit şi documentat.

In al doilea rând, s'a arătat aici, în raportul Institutului, că un colectiv al Institutului se ocupa cu strângerea materialelor cu privire la istoria mişcării muncitoreşti din România şi s'a arătat situaţia grea moştenită în această privinţă. A fost o lipsă de neiertat, că au fost însărcinate cu această muncă un timp atât de îndelungat, elemente absolut străine de cauza clasei muncitoare şi chiar duşmănoase, care nu au fost controlate de conducerea Institutului. Se ştie că, până nu demult, s'a strâns mai mult material din perioada dinainte de primul război mondial, neglijând strângerea materialelor asupra acestei perioade. Cred că acum, când se pune problema strângerii materialelor de după Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, munca trebue ajutată şi din afara colectivului. Trebue să fie atraşi de exemplu la această muncă şi muncitori şi vechii ilegalişti care au trăit şi activat în mişcarea muncitorească şi au luat activ parte în luptele duse de Partid.

Cu această ocazie, se pune şi întrebarea că afară de Filială, care este forul ce îndrumează activitatea colectivului care se ocupă cu strângerea materialelor? Acest amănunt de mare importanţă nu a fost atins în raportul Institutului. Or, problema cere o lămurire. In acelaşi timp, noul colectiv poate să aibă în vedere faptul că, la Cluj, se mai găsesc manifeste, ziare ilegale şi alte materiale de Partid. Cred, că noua conducere a colectivului ar putea da un ajutor serios pentru cei în drept la Cluj — în procurarea acestor materiale Menţionez că, de exemplu, la a 30-a aniversare a Partidului s'a organizat la Cluj o expoziţie impozantă din astfel de materiale. In această expoziţie, exponatele după cum mi-au spus organizatorii expoziţiei, în majoritatea lor, au fost împrumutate dela persoane particulare.

In sfârşit, încă o problemă. Deşi problemele cercetărilor filosofice nu se desbat aici, totuşi, fiindcă la Cluj exista o Secţie comună pentru cercetările istorice şi filosofice, ţin să amintesc, că colectivul de filosofie, subordonat Institutului este într'o situaţie foarte proastă, descompusă fără nicio conducere şi îndemnare.

In legătură cu acest colectiv se mai pune problema şi sarcina revizuirii tuturor lucrărilor făcute de Pavel Apostol şi întreaga sa activitate aşa zisă „ştiinţifică", fiindcă el a avut în acest colectiv, până la demascarea lui, un rol hotărîtor. Şi nu încape îndoială că aceasta ar trebui să fie şi o preocupare a Institutului.

V. CANARACHE: Nu sunt lămurit. Cum se face că Acad. C. Balmuş, în loc să facă o autocritică în numele colectivului de conducere şi al lui personal, nu a făcut decât să dea câteva explicaţii sumare asupra întârzierii acestei lucrări, servindu-se pentru aceasta de citate din ultima lucrare a tovarăşului Stalin şi sprijinindu-se pe ele, după părerea mea, în chip cu totul nepotrivit.

Nu am putut înţelege cum este posibil ca Acad. C. Balmuş să ne spună că munca ştiinţifică nu este şi nu poate fi o muncă planificată. Dimpotrivă, noi asistăm şi participăm la această permanentă planificare; şi nici nu se poate concepe fără această planificare o muncă ştiinţifică.

Dar tot aici, s'a vorbit că toate dările de seamă prezentate nu au fost făcute pe baza aplicării întocmai a acestei concepţii, care stă la baza muncii noastre, nu fiecare din sectoarele Secţiunii a V-a şi-au expus rezultatele în cadrul acestei concepţii de muncă planificată.

Toată lumea trebue să fie de acord că nu putem lua rigiditatea absolută a sectorului material şi să-l punem alături, cu aceeaşi rigiditate cu sectorul ştiinţific, ci acolo trebue să dăm o toleranţă de 5—10—100% dacă este nevoie. Dar planul este plan.

Dar această toleranţă posibilă şi justă nu o putem găsi în aceste 200% sau 300% întârziere la lucrare, fiindcă, aşa după cum am avut prilejul într'una din şedinţele noastre să aduc în sprijinul intervenţiunii mele de atunci, cifre şi fapte, deşi se ajunsese la un acord că această lucrare trebue făcută în 10 luni, într'un an, într'un an şi jumătate sau doi ani, cu toate acestea suntem de patru ani în această problemă şi ea încă este departe de a fi terminată.

Eu cred că, motivele întârzierii atât de grave, atât de pronunţate, neobişnuite, complet neobişnuite ale acestei lucrări, trebue căutate şi în altă parte.

Bine a spus tov. E. Bujor că tovarăşii colaboratori ai acestei lucrări nu au pus umărul la ea.

Dar Prof. E. Condurache, adjunctul Acad. C. Balmuş, a fost direct implicat în această chestiune. In calitate de adjunct, a avut misiunea principală în calitate de salariat, ca în această chestiune să lucreze la revizuirea articolelor. Or, toată lumea ştie că Prof. E. Condurache are 2—3 termene pierdute pentru prezentarea introducerii şi revizuirea textelor respective.

Nu este vorba de o lucrare de creaţie aici, deşi ea are 3000 de articole. Când auziţi de articole, puteţi crede că este vorba de 3000 de opere de creaţie. Din aceste 3000 de articole, trebue să mărturisim, că numai 5% din ele sunt articole mari, care înseamnă şi ele cel mult 10—15 pagini fiecare. Restul acestor articole au în majoritatea lor (60—70%) 2—3 rânduri de scris care reprezintă date şi precizarea localităţii respective în poziţia ei arheologică justă.

Citirea lor nu poate fi chestiune de ani, aşa cum s'au petrecut lucrurile până astăzi. De aceea, cred că ar trebui să se găsească o medie între prăpastia situaţiei noastre şi atitudinea atât de nervoasă a Secţiei care dă numai un termen de două luni de zile de aici înainte — fiindcă dela această anunţare nu mai sunt decât două luni.

De sigur, cu forţe extraordinare, lucrul acesta s'ar putea face şi în două luni; ţinând seama de situaţia de până acum, cei 10—12 fruntaşi arheologi ai noştri şi-ar putea împărţi articolele şi restul problemelor ca să se ajungă astfel la rezultate. De sigur că nu va trebui dat lucrul peste cap şi dacă s'ar da termen până la plecarea pe şantier ar fi foarte bine, fiindcă s'ar da timp oamenilor care colaborează la această lucrare.

In chestiunea studenţilor, care s'a discutat atât de mult aici, chiar şi în vara aceasta, s'au ivit situaţii penibile. Am avut 12 studenţi şi niciunul din ei nu a avut posibilitatea să înveţe suficient şi să plece cu un bagaj ştiinţific de acolo.

Asist. V. LIVIANU: Vreau să ridic unele probleme care mă frământă şi pe mine şi pe alţi care lucrează în domeniul istoriei, probleme a căror rezolvare şi răspuns le dă această şedinţă.

Tovarăşul Stalin spune: „Fapt este că spre noi, spre nucleul de conducere, vin în fiecare an mii de noi cadre tinere, care ard de dorinţa de a ne ajuta, ard de dorinţa de a se afirma..." [1].

Eu cred că dorinţa tinerilor istorici de a se afirma în munca lor ştiinţifică personală trebue să fie interpretată ca o dorinţă de a participa la desvoltarea ştiinţei istorice în ţara noastră; şi această dorinţă a tinerilor de a se afirma trebue încurajată de cadrele vârstnice.

Or, care este atitudinea cadrelor vârstnice faţă de cadrele tinere, care ard de dorinţa de a ajuta şi de a se afirma? De multe ori, se întâmplă ca tovarăşii vârstnici să considere dorinţa de afirmare a tinerelor cadre o lipsă de modestie, ca o tendinţă a lor de a-şi asuma sarcini care întrec posibilităţile lor.

De sigur, se poate uneori ca tinerii să depăşească limita. Să-mi permiteţi însă să spun că dacă uneori tinerii vor să-şi ia sborul mai sus decât pot, totuşi, soluţia nu este să fie trântiţi la pământ, ci să fie ajutaţi să se ridice acolo unde vor să ajungă.

S'a spus chiar în raportul colectivului de Istorie Modernă şi Contemporană că, totuşi, tinerii noi veniţi la Institut nu au toată priceperea şi, din această cauză, s'a rămas în urmă cu planul.

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. Ed. pentru literatura politică, 1952, p. 11.

De sigur, tinerii sunt încă nepricepuţi; au multe goluri în cunoştinţele lor şi nu au pregătirea celor vârstnici.

A rezultat însă chiar din rapoarte că rezultatele bune ale Institutului de Istorie se datoresc în parte şi muncii tinerilor.

Dacă în timpul nostru ştiinţa istorică a luat o desvoltare necunoscută în trecut aceasta se datoreşte şi contribuţiei tinerilor. Dar pentru a-i ridica se pune problema să se dea tinerilor posibilitatea să facă lucrări ştiinţifice proprii. Pentru a ridica tinerii, trebue curaj. Şi noi cunoaştem cazuri când lucrări mari şi funcţiuni însemnate, politice şi administrative, au fost date pe mâna tinerilor. Ei au fost puşi în aparatul de conducere şi de stat. Pentru aceasta a fost însă nevoie de curaj.

Oare în domeniul istoriei nu există posibilitatea să se stimuleze capacitatea de creaţie a tinerilor? S'a văzut care este situaţia în domeniul istoriei vechi; — nu am să o mai repet aici. Să vedem însă care este situaţia în domeniul istoriei moderne şi contemporane. Se impută tinerilor, şi cu drept cuvânt, că nu fac lucrări proprii. Care este cauza?

Cea mai mare parte din timpul tinerilor este dat pentru strângerea de documente. Aşa cum s'a spus, tinerii au foarte puţin timp. Inafară de aceasta, tinerii — în majoritate — au câte două sarcini şi au foarte puţin timp pentru lucrări personale.

Deşi tinerii lucrează pentru strângerea documentelor, există în rândurile tinerilor părerea că ei nu au posibilitatea să folosească documentele pe care le strâng pentru lucrări personale. Aceasta s'a văzut şi din raportul colectivului de Istorie Modernă şi Contemporană. Acolo nu s'au prevăzut lucrări proprii ale tinerilor, pe baza documentelor strânse de ei. La Istorie Medie s'au prevăzut asemenea lucrări, dar la Istorie Modernă şi Contemporană nu, — şi aceasta din cauza neîncrederii în posibilităţile de a lucra ale tinerilor.

Eu propun ca în planul colectivului de Istorie Modernă şi Contemporană să se prevadă lucrări proprii ale cadrelor tinere, pe baza documentelor pe care aceste cadre le culeg. De asemenea, în planul de lucru al colectivului de Istorie Veche şi Arheologie, cred că se pot prevedea lucrări ale tinerilor, pe baza materialelor pe care ei le culeg. Numai astfel vor putea tinerii să lucreze, în timpul pe care-l dau în munca lor profesională şi la elaborarea de lucrări proprii.

De asemenea, există părerea, că ajutorarea tinerilor constă în a-i îndruma şi sprijini atunci când din proprie iniţiativă îşi iau o lucrare ştiinţifică. Eu cred însă că tovarăşii noştri vârstnici nu trebue să se mărginească să aştepte iniţiativa tinerilor, — şi nu numai pentrucă unii dintre ei sunt şovăelnici şi timizi. Ştiu din proprie experienţă că această tendinţă a lor de a veni cu lucrări proprii este considerată uneori lipsă de modestie. Tocmai de aceea, există timiditate la tineri; tocmai de aceea, ei trebue să fie încurajaţi de către conducerea Institutului, care trebue să vină şi să le propună elaborarea de lucrări proprii.

Se întâmplă în viaţa de toate zilele, în viaţa economică, ca uneori în faţa împărţirii unor sarcini, tinerii să dea înapoi, refuzând să-şi asume răspunderile care li se propun. Or, ca să poată creşte cadrele tinere, conducerea trebue să folosească posibilităţile lor de desvoltare. In legătură cu aceasta, sunt de acord cu cele spuse de Conf. V. Maciu, de a se prevedea ca un număr de ore din munca tinerilor să fie repartizat pentru lucrări ştiinţifice proprii. In felul acesta, nu numai că se va da tinerilor mai mult timp, însă sarcina va putea fi considerată ca o obligaţie personală, fiindcă în felul acesta ei se vor putea desvolta şi vom putea fi ajutaţi în desvoltarea noastră.

Dacă nu se dă tinerilor această posibilitate, dacă nu li se cere din partea conducerii să dea lucrări personale, munca nu va putea progresa.

S'a făcut un început în acest an când revista „Studii" a cerut cu stăruinţă tinerilor să-i dea lucrări proprii. Şi mie personal mi-a ajutat această revistă prin cererile şi telefoanele date în acest scop. Nu ştiu însă dacă şi ceilalţi tineri au fost ajutaţi de conducerea Institutului ca să dea lucrări personale.

Cred că aici s'a manifestat o delăsare din partea conducerii Institutului faţă de munca personală a tinerilor. Eu aş vrea să aduc aici un citat dintr'o scrisoare a tovarăşului Stalin în care sunt arătate cauzele care pot împiedeca creşterea tinerilor.

„Avem sute şi mii de tineri capabili care se străduesc din răsputeri să răzbată, să se ridice pentru a aduce obolul lor în tezaurul comun al construcţiei noastre. Dar încercările lor rămân adeseori zădarnice, deoarece sunt striviţi la tot pasul de îngâmfarea „numelor literare", de birocratismul şi indiferenţa unora din organizaţiile noastre şi în sfârşit, de invidia (care n'a devenit încă spirit de întrecere) a tinerilor şi tinerelor de o vârstă cu ei. Una din sarcinile noastre este de a străpunge acest zid compact şi de a deschide calea forţelor tinere!"... [1].

[1] I. Stalin, Opere, v. 12, Ed. P.M.R., 1951, p. 124.

Din discuţie a rezultat că şi la noi s'au observat asemenea manifestări. Cred că dacă tinerii nu au dat destule lucrări personale, cauza a fost această subapreciere, pe care o combate tovarăşul Stalin. Rezultatul s'a manifestat prin indiferenţa care a existat la conducerea Institutului, în ceea ce priveşte ajutorarea sistematică permanentă şi completă a cadrelor tinere.

Cred că putem spune că şi în rândul tinerilor se observă unele manifestări ale tendinţei despre care vorbea tovarăşul Stalin. Se poate constata printre ei o oarecare tendinţă de a persifla, de a privi cu neîncredere şi uneori cu ironie pe cei care încearcă să se afirme, care iau cuvântul la discuţii sau prezintă lucrări.

Cred că trebue creată o tendinţă în rândul istoricilor pentru a încuraja pe tinerii care se străduesc să dea lucrări personale.

Cred că o altă piedecă în calea ridicării cadrelor tinere este şi părerea că o lucrare publicată trebue să fie justă sută la sută. In legătură cu aceasta îmi voi permite să aduc un citat din aceeaşi scrisoare a tovarăşului Stalin, scrisă pentru o carte care avea o serie de greşeli grosolane. Tovarăşul Stalin arată că, chiar cărţile care cuprind greşeli grosolane, dacă au o orientare generală justă, merită să fie încurajate şi publicate.

„In cartea „Pe Donul liniştit" a tovarăşului Şolohov, celebrul scriitor al timpurilor noastre, găsim o serie de greşeli grosolane şi de date de-a-dreptul false... dar rezultă oare de aici că romanul „Pe Donul liniştit" nu este bun de nimic şi merită să fie retras din vânzare?

...Poate fi retrasă din vânzare numai o scriere care nu are o orientare sovietică, o scriere antipartinică, antiproletară" [1].

Noi vedem că sunt lucrări chiar ale celor mai mari scriitori care au greşeli grosolane şi, totuşi, merită să fie publicate, iar autorii sunt încurajaţi şi preţuiţi. Cred că şi cadrelor tinere nu trebue să li se ceară mai mult decât li se cere acestor autori consacraţi.

De sigur, la început cadrele tinere vor face greşeli şi chiar greşeli grosolane. Dar, aşa cum spune tovarăşul Stalin, totuşi, aceste lucrări trebue publicate, fiindcă acest fapt că există greşeli nu trebue să împiedece cadrele tinere.

Se ştie că numai prin lupta de opinii pot fi lichidate rămăşiţele burgheze din istorie, din lucrările noastre.

Cred că nu este exactă părerea că lupta de opinii se produce numai în timpul discuţiilor verbale. Cred că pentru a se crea climatul potrivit este necesar ca această luptă de opinii să fie transplantată de pe planul consfătuirilor, în planul publicaţiilor ştiinţifice.

De asemenea, cred că aşa cum s'a făcut şi în Uniunea Sovietică, se pot publica lucrări care au greşeli, dar cu condiţia ca ele să aibă orientare justă, partinică, proletară.

De asemenea, repet că prin lupta de opinii care trebue să se manifeste nu numai prin discuţii, dar şi în domeniul presei şi al publicaţiilor se va da posibilitatea oamenilor să îndrăsnească şi să contribue la desvoltarea ştiinţei. De sigur, se vor face greşeli, dar o activitate fără greşeli, şi mai ales la început, nu se poate.

Cred că la noi există posibilitatea ca prin munca comună a tinerilor şi a celor vârstnici, ştiinţa istorică din patria noastră să progreseze, să devină, aşa cum o cere tovarăşul Stalin, o ştiinţă „...care înţelege semnificaţia, importanţa şi atotputernicia unirii slujitorilor bătrâni ai ştiinţei cu cei tineri... care de bună voie şi cu bucurie, deschide larg porţile tinerelor forţe ale ţării noastre şi le permite să cucerească culmile ştiinţei, care recunoaşte că viitorul este al tinerilor oameni de ştiinţă" [2].

Conf. D. BERCIU arată greutăţile întâmpinate în legătură cu pregătirea „Repertoriului Arheologic", greşelile care s'au făcut, faptul că nu s'a ţinut seama de o serie de fapte, lipsa de organizare şi mai ales lipsa unui control al muncii executate. O altă greşeală a colectivului, a fost aceea de a nu fi antrenat cadrele tinere la această lucrare. In redactarea articolelor nu s'a ţinut seama de învăţătura stalinistă în această direcţie, ceea ce constitue o lipsă serioasă. Işi ia angajamentul să revizuiască articolele din „Repertoriu" printr'un efort suplimentar. Colaborarea dintre arheologi şi antropologi este foarte necesară pentru lămurirea diverselor probleme. Cere să se salveze monumentele din regiunea Almaş-Coţofeni (Oltenia) şi să se redeschidă un şantier în această parte a ţării.

---

[1] I. Stalin, op. cit., p. 122-124.

[2] Stalin despre Lenin, Ed. P.M.R., 1950, p. 56.

Prof. S. ŞTIRBU: In raportul Secţiunii, precum şi în discuţii, au fost arătate unele rezultate obţinute în munca Institutelor de Istorie. Eu însă, aş vrea să mă opresc la câteva lipsuri care, după părerea mea, au ieşit la iveală chiar în cadrul discuţiilor.

La şantierul Grădiştea există diferite unelte de producţie. Prof. C. Daicoviciu a vorbit însă despre uneltele de producţie în raportul său în două fraze. Nu a fost timp spune Prof. C. Daicoviciu. Dar a vorbit mult mai mult despre incintele sacre. De sigur şi ele sunt importante. Dar când problema forţelor de producţie este discutată de milioane de oameni, care studiază noile teze teoretice ale tovarăşului Stalin, cum putem sări peste aceste lucruri ?

Tovarăşul Stalin vorbeşte în lucrarea „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." despre o serie de legi economice specifice şi de altele comune pentru fiecare orânduire socială. Este de datoria noastră să cunoaştem care sunt acele legi comune şi cum acţionează ele, care sunt acele legi proprii pentru diferite orânduiri sociale şi cum acţionează ele în mod concret în condiţiile ţării noastre.

Conf. Barbu Câmpina, care se ocupă cu problemele feudalismului, a avut greşeli în ceea ce priveşte tratarea producţiei de mărfuri. Prof. B. Câmpina a susţinut că un timp îndelungat, în perioada feudalismului, nu a existat producţie de mărfuri. Această afirmaţie este în contradicţie cu teza tovarăşului Stalin, că producţia de mărfuri „a existat sub feudalism şi l-a deservit" [1].

Legea concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie, precum şi noile teze cu privire la producţia de mărfuri răstoarnă o serie întreagă de afirmaţii ale unor istorici în legătură cu geneza capitalismului din ţara noastră şi din alte ţări. Câte discuţii au fost în jurul întrebării : dacă a existat o concordanţă deplină, sau nu între relaţiile de producţie capitaliste şi noile forţe de producţie după revoluţiile burgheze. Tovarăşul Stalin spune hotărît : „In epoca de după revoluţia burgheză... au fost incontestabil perioade... în concordanţă deplină"... şi dă exemplul revoluţiei franceze [2].

Tratarea genezei şi a desvoltării capitalismului în această formă nouă şi supusă unor cercetări serioase — dacă ne vom ocupa de ea şi nu ne vom limita în istoria modernă numai la întocmirea unor indice bibliografice şi de izvoare va îmbogăţi cu multe fapte, date şi concluzii noi perioada aceasta.

Voi da un exemplu.

Volumul XX din colecţia de documente Hurmuzaki, din care s'a păstrat numai un singur exemplar (păstrat la Academie la manuscrise) ridică o chestiune absolut nouă, necunoscută până acum literaturii istorice din ţara noastră.

Nu s'a ştiut până acum faptul că o mişcare revoluţionară a existat la Bucureşti încă în anul 1816. In conducerea acestei mişcări revoluţionare s'au găsit printre alţii doi cetăţeni ruşi : Nicolai Petrovici din Moghilev şi Nichita Niecovici din Semlin.

Despre caracterul acestei mişcări revoluţionare, documentele consulatului austriac reproducând textul sentinţei de condamnare la moarte, scriu următoarele : Ei... „au propus să organizeze aici o omorîre groaznică de boieri, aţâţând poporul pentru răsturnarea totală a sistemului politic, la revoltă împotriva guvernului de aici, împotriva clerului, a nobilimii şi partea nobilă a negustorimii, să-l arunce în abisul anarhiei prin momeala unei pretinse eliberări de tribut şi de iobăgie şi, în sfârşit, tindeau să rupă Valahia împreună cu Moldova şi Serbia de împărăţia atotputernică".

Pentru înfăptuirea acestui program revoluţionar au fost executaţi Radul Balogh din Bucureşti şi Nicolae Petrovici din Moghilev.

Aşa cum se găsesc documente care vorbesc despre lupta revoluţionară, la fel se găsesc şi alte documente care vorbesc despre planurile mârşave ale capitaliştilor hrăpareţi din Occident, în frunte cu capitaliştii englezi. Aceştia, pretinzând la dominaţia lumii întregi, au elaborat pe ascuns diferite planuri şi în legătură cu ţara noastră Iată ce scrie în anul 1820 unul din agenţii lor din Bucureşti, care elabora un astfel de plan pentru înrobirea şi mai cruntă a ţării noastre :

„Ceea ce se numeşte oprimarea claselor de sus este singurul imbold spre industrie la minţile necultivate... Singură oprimarea împedecă o adormire generală.

Dacă s'ar percepe dela ţărănime (din Valahia) numai cele 90.000 de lire sterline, îngăduite de generalul rus, nici a zecea parte, — poate nici chiar a douăzecea, — din ţinuturile şi aşa puţin cultivate nu ar fi scoasă din paragina atâtor secole. Ţăranii ar deveni nişte simpli trântori nefolositori, neînsufleţiţi, de abia superiori porcilor uriaşi, pentru care este renumită ţara lor".

---

[1] I. Stalin despre Lenin, p. 17.

[2] Ibidem, p. 56.

După cum vedem, pentru unii, poporul nostru nu era altceva, nu merita altă denumire decât aceea de porc uriaş, nu merita altă tratare decât oprimarea, fiindcă numai oprimarea poate fi singurul imbold pentru industrie.

Nu este cazul să mai dau alte exemple despre probleme importante care aşteaptă să fie cercetate. Suntem cu toţii de acord că avem multe probleme interesante nerezolvate. Insă mi s'a părut că desbaterile nu au arătat pe deplin însemnătatea muncii [illegible]re, nu au subliniat în mod îndestulător răspunderea mare pe care o avem pentru munca noastră.

Vorbind despre perioada modernă şi contemporană a istoriei R.P.R., constatăm cu părere de rău că puţini participanţi la discuţii s'au referit la această perioadă. Problemele de arheologie au ocupat mult timp.

Or, în domeniul istoriei moderne şi contemporane se ridică acele probleme mari şi importante, încă nerezolvate, care au o legătură nemijlocită cu problemele practice, cu viaţa noastră de zi cu zi. De exemplu, trebue să fie cercetate cauzele participării României la diferite războaie şi precizat caracterul războaielor respective, în lumina învăţăturii marxist-leniniste în general şi a aprecierilor concrete date de Lenin şi Stalin cu privire la unele din aceste războaie.

Analizând caracterul războaielor din 1877, din 1912, din 1913, din 1916—1918, vedem că dascălii proletariatului dau aprecieri precise asupra acestor războaie şi noi istoricii trebue să reconsiderăm întregul nostru material documentar în lumina acestor aprecieri.

Despre războiul din 1877, toată lumea ştie că a fost un război just de eliberare naţională. In schimb, războiul din 1916—1918, deşi în urma acestui război a fost alipită Transilvania, a fost un război nedrept, imperialist. Nu sunt încă folosite datele istorice concrete prin care putem argumenta şi lămuri studenţilor caracterul deosebit al celor două războaie. La fel, şi deosebirile între războaiele balcanice, trebue să fie încă analizate.

Pentru caracterizarea primului război balcanic literatura istorică sovietică foloseşte expresia: „un război cu caracter în mod obiectiv progresist, fiindcă a adus la eliberarea unor popoare de sub jugul otoman". Se pune întrebarea, putem considera acesta ca un război just, sau între războiul în mod obiectiv progresist şi războiul drept există o deosebire?

Invăţătura tovarăşului Stalin cu privire la valabilitatea şi în condiţiile actuale a tezei despre inevitabilitatea războaielor dintre ţările capitaliste are o importanţă deosebită pentru a aprofunda şi înţelege caracterul războaielor din perioada capitalismului.

Iată numai câteva chestiuni care cred că ar fi fost bine să fi fost studiate în trecut şi ar fi bine să fie studiate în viitor.

In ce priveşte problema cadrelor noastre nu sunt de acord cu acei tovarăşi care au făcut o distincţie artificială între tineri şi bătrâni. Cred că nu este just de a plasa în opoziţie cadre tinere şi cadre vârstnice. Astfel se dă o direcţie greşită problemei. Cred că ar trebui să facem distincţie între cadrele cinstite, devotate, buni specialişti care merg înainte şi aşa zişii „specialişti" rău intenţionaţi, cu atitudine duşmănoasă şi faţă de care unii dintre noi au avut o atitudine de gură cască.

Trebue să mai spun câteva cuvinte despre lipsurile mele. Am lipsuri destule şi din punct de vedere ideologic, teoretic, cât şi organizatoric şi didactic.

Este de ajuns să amintesc faptul că anumite definiţii, anumiţi termeni nu sunt folosiţi întotdeauna în modul cel mai potrivit în munca mea didactică, ştiinţifică sau publicistică. Voi da un singur exemplu: Nu demult, discutând într'un colectiv de specialişti problema termenului „Eliberarea Naţională a României la 23 August" sau „Eliberarea României la 23 August" am optat pentru primul termen, deşi tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej ne arată foarte clar că ziua de 23 August „nu a însemnat numai eliberarea naţională a ţării noastre, dar ea a creat condiţiile necesare şi toate premizele pentru zdrobirea claselor dominante — moşierii şi capitaliştii..." [1].

Deci, este nevoie de mai multă preciziune ştiinţifică fiindcă altfel superficialitatea va lăsa urme negative şi în munca acelor care sunt educaţi de noi.

In ceea ce priveşte munca în cadrul Institutului, trebue să recunosc că lipsesc uneori dela şedinţele Consiliului ştiinţific, fapt pentru care nu poate exista o motivare temeinică.

In cadrul colectivului pentru publicarea documentelor cu privire la Războiul pentru Independenţă (1877—1878), nu lucrez întotdeauna cu aceeaşi iniţiativă cu care aş putea să lucrez. Dacă nu aş fi avut unele termene fixate pentru îndeplinirea unor sarcini, aş

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, 30 de ani de luptă a Partidului sub steagul lui Lenin şi Stalin. Ed. a II-a P.M.R., 1952, p. 33.

fi tărăgănat lucrurile până la infinit. Ceea ce este mai prost, este însuşi caracterul de asalt al muncii în ultimele zile din preajma termenului fixat.

Trebue să lichidez acest sistem de muncă şi vă promit că voi depune eforturi pentru a înlătura şi celelalte lipsuri ale mele.

Asist. ŞT. ŞTEFĂNESCU insistă asupra a doua aspecte din cadrul Secţiei de Istorie Medie: primul priveşte pregătirea ideologică a cadrelor din Secţia respectivă, al doilea priveşte raporturile dintre cadrele vârstnice şi cele tinere.

Problema unei temeinice pregătiri ideologice a cadrelor din toate domeniile muncii se pune astăzi în ţara noastră cu toată acuitatea.

Construirea socialismului în ţara noastră, punând sarcini mereu noi, face a se simţi din ce în ce mai mult nevoia cadrelor înarmate cu o serioasă pregătire marxistă.

Pentru muncitorii intelectuali, înarmarea lor cu învăţătura marxist-leninistă este de cea mai mare importanţă. Ea duce la lărgirea orizontului lor în sectorul de activitate în care lucrează, îi face să înţeleagă că ei se încadrează şi trebue să se încadreze în lupta pe care clasa muncitoare o duce pentru construirea socialismului.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej sublinia — în cuvântarea sa ţinută la Congresul învăţătorilor din R. P. R. — că „Insuşirea învăţăturii marxist-leniniste, conştiinţa superiorităţii ei covârşitoare, dă o înaltă satisfacţie spirituală oricărui om de cultură cinstit. Un astfel de om de cultură, chiar fără a fi membru de partid, pe măsura creşterii conştiinţei sale şi pe măsura însuşirii marxism-leninismului se apropie de partid — detaşament care cuprinde elementele cele mai avansate ale societăţii — şi devine un militant pentru marea cauză a lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin" [1].

Dimpotrivă, lipsa de preocupare pentru însuşirea şi aprofundarea învăţăturii marxiste duce la manifestări ale ideologiei burgheze.

Documentele Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice arată că acolo unde slăbeşte atenţia faţă de problemele ideologice se creează un teren propice pentru reînvierea concepţiilor şi ideilor ostile nouă căci rămăşiţele ideologiei burgheze nu dispar dela sine, ele sunt foarte viabile, pot să se desvolte şi împotriva lor trebue dusă o luptă hotărîtă. Din păcate, asemenea rămăşiţe există şi se manifestă şi în cadrul Secţiei noastre. Cu ocazia comunicărilor, a discuţiilor purtate pe marginea comunicărilor, în raporturile dintre tineri şi cei vârstnici, ele sunt observate.

La referatul: „Cu privire la unele probleme ale periodizării istoriei U.R.S.S.", prezentat în Secţie de unul din cadrele tinere — Maria Turbatu — puţini dintre cei în vârstă au luat cuvântul. Motivarea adusă de Prof. Letiţia Lăzărescu nu justifică cu nimic lipsa de participare la discuţii, atât a tov. Lăzărescu cât şi a celorlalţi membri ai Secţiei.

Unei încercări de a face cunoscut un material sovietic, de a aplica la realităţile din Ţările Româneşti rezultatele obţinute de ştiinţa sovietică, care se află în fruntea procesului de transformare materială şi spirituală a lumii, unele dintre cadrele noastre în vârstă, „specialiştii" noştri nu au avut nimic de spus.

Dar cu ocazia referatului prezentat s'a mai putut observa un aspect din Secţia noastră şi anume: felul cum cadrele în vârstă ajută pe tineri. Şi din acest punct de vedere, suntem se pare încă destul de departe de cele ce spunea tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej în cuvântarea sa ţinută cu ocazia inaugurării celei dintâi Sesiuni Generale a Academiei Republicii Populare Române că „...ştiinţa progresistă are, ca una din trăsăturile ei de bază, conlucrarea oamenilor de ştiinţă vârstnici cu cei tineri. Mergând pe acest drum — continuă tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — noua Academie va şti să lege munca de creaţie şi experienţa savanţilor în vârstă cu elanul savanţilor tineri, asigurând de o parte, continuitatea în desvoltarea ştiinţei, de alta, crearea de noui forţe ştiinţifice, de care ţara noastră are din ce în ce mai multă nevoie" [2].

Suntem parcă mai aproape de analiza pe care o face Lenin în lucrarea sa „Marea iniţiativă" unde este demascată atitudinea sceptică a unor cadre vechi faţă de realizările noilor elemente, ca formă a luptei de clasă, ce se manifestă destul de ascuţit şi pe plan ştiinţific.

Un nou exemplu vine a arăta că nu aceeaşi atitudine au cadrele vechi, faţă de alte probleme, care nu constitue preocupările de bază momentane ale ştiinţei noastre istorice. Comunicărilor tov. Alexandrescu Dersca din 29 Octombrie privind „Aprovizionarea Constantinopolului cu grâne în timpul domniei lui Mustafa III (1757—1773), i-au urmat

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvântări. Ed. pentru literatura politică, 1952, p. 619.

[2] Inaugurarea celei dintâi Sesiuni Generale a Academiei Republicii Populare Române din Octombrie 1948. Ed. Acad. R.P.R., 1949, p. 19-20.

discuţii în care unele cadre în vârstă care au făcut la alte comunicări au ţinut neapărat să-şi arate cunoştinţele, nu totdeauna axate însă pe principialitatea de care trebue să dea dovadă un cercetător în domeniul istoriei.

Tineretul din Secţia de Istorie Medie are şi el serioase lipsuri. Am greşi dacă am rede că numai atitudinea celor în vârstă ar fi cauza lipsei de afirmare în Secţie a tineretului ca forţă menită a imprima noua linie în cercetări istorice, în discuţiile purtate pe marginea comunicărilor.

Tineretul nu s'a preocupat suficient de ridicarea lui profesională şi ideologică. Lipsa intervenţiilor la discuţii nu este cauzată de „timiditate". Dincolo de această „timiditate" de care se face atâta caz, se ascunde lipsa unor cunoştinţe temeinice, lipsa unei juste orientări în problemele discutate. Locul unei tendinţe neconteniite de ridicare a lor în munca de cercetare ştiinţifică a fost luat adesea de o comoditate care nu are ce căuta, nu trebue să caracterizeze un cadru nou.

Tineretul nu a căutat suficient să se apropie de cadrele în vârstă cinstite, să apeleze la cunostinţele lor şi să se împărtăşească de experienţa lor ştiinţifică, contribuind în bună măsură la atmosfera de izolare care a existat în Secţie între cadrele tinere şi cele în vârstă.

Este vădit faptul că o schimbare de atitudine din ambele părţi se impune. Atmosfera de muncă tovărăşească trebue stabilită. Noi, tineretul, simţim nevoia ajutorului celor în vârstă. Cerem ajutor din partea lor, le adresăm şi dela această tribună dorinţa noastră de a colabora mai temeinic în vederea ducerii mai departe a realizărilor pozitive obţinute de ştiinţa noastră istorică. Pentru aceasta, se cere cadrelor mai în vârstă să depună toate eforturile în vederea ridicării lor ideologice, în studierea aprofundată a învăţăturii marxist-leniniste, în lumina căreia să prelucreze în mod sistematic, în spirit autocritic, experienţa lor ştiinţifică pentru ca să se poată învăţa bine. Cadrele tinere trebue să înţeleagă că permanenta grije pentru studiul clasicilor, pentru folosirea experienţei ştiinţifice sovietice, aprofundarea cunoştinţelor în vederea calificării lor profesionale, constitue o datorie de seamă a lor. Nici unii, nici alţii nu trebue să uite niciun moment cele spuse de tovarăşul Malencov în raportul său ţinut la Congresul al XIX-lea al P.C. al U.S. „Acela care rămâne în urmă din punct de vedere politico-ideologic.., nu este capabil să se orienteze just în situaţia internă şi externă, nu poate şi nu este demn să stea în fruntea mişcării şi mai devreme sau mai târziu viaţa îl va debarca" [1].

Organizaţiile de masă din Institutul nostru vor trebui să se îngrijească mai mult de ridicarea nivelului ideologic al membrilor lor. Sindicatul, în loc de a pune pe primul plan date statistice, va trebui să urmărească mai bine ca fiecare salariat să fie încadrat într'o formă de învăţământ politic, să urmărească pregătirea lor din acest punct de vedere.

Organizaţia de U.T.M. a făcut un început bun în acest sens. A organizat grupele profesionale de tineret pe Secţii, unde se acordă o atenţie deosebită ridicării lor ideologico-profesionale. Materialul sovietic de specialitate începe să preocupe în de aproape pe tineri, pe baza lui se ţin referate.

Organizaţiile de masă — conducerea Institutului şi a Secţiilor vor trebui să se gândească în mod serios la formele prin care salariaţii Institutului să studieze în adâncime hotărîrile istorice ale Congresului al XIX-lea, Cuvântarea tovarăşului Stalin la Congres geniala sa operă „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.".

Ridicarea nivelului ideologic al cadrelor va duce cu siguranţă la discuţii mai vii în cadrul Secţiilor şi Institutului, va face ca lupta de opinii, fără de care nu se poate desvolta nicio ştiinţă, să fie mai puternică, colaborarea elementelor tinere cu cele vârstnice să şi aibă o puternică bază ştiinţifică, lupta lor împotriva opiniilor reacţionare, antiştiinţifice să fie mai hotărîtă.

I. FOIT, director al Muzeului din Suceava, cere ca săpăturile să fie continuate şi în campania din 1953.

De asemenea, să se ia măsuri pentru consolidarea şi salvarea monumentelor descoperite.

Conf. E. CAMPUS arată că: lipsurile esenţiale ale colectivului pe care îl conduc sunt de caracter general dar şi pe linia schimburilor de experienţă pe care le facem aici socotesc necesar ca aceste lipsuri să fie comunicate, pentru ca experienţa câştigată să fie extinsă.

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al Partidului, Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 108-109.

Una din problemele pe care le-am studiat și — din punct de vedere autocritic țin să spun că nu ne-a preocupat în deajuns — a fost aceea a neglijării sectoarelor foarte importante de cercetări ale colectivului și în special, a fost problema suprastructurii.

Colectivul nostru s'a ocupat de problema aceasta. In momentul de față ne ocupăm de problema culegerii și extragerii materialului pentru perioada de stabilizare a capitalismului.

Pe linia aceasta, noi ne-am ocupat de metodele folosite de imperialism.

In sensul acesta țin să subliniez aici că noi am neglijat una din tezele esențiale ale tovarășului Stalin: raportul dintre bază și suprastructură și influența pe care această idee o are asupra massei

La această problemă m'am gândit mult, mai ales în ultima vreme. Eu însă nu am putut să arăt colectivului meu în ce constă această problemă, în sensul că nu am văzut până acum problema aceasta într'un mod just.

Studiind bazele staliniste, discutând cu tovarășii care m'au ajutat în această privință, mi-am dat seama, că nu am văzut bine una din tezele foarte importante și anume teza stalinistă despre falsul pacifism al burgheziei care s'a manifestat într'o formă foarte subtilă

O altă problemă esențială a colectivului nostru este că, deși munca noastră a făcut progrese în acest an — noi avem încă un rebut serios. Și cauzele acestor rebuturi nu constau în faptul că cercetarea materialului suferă. Sunt probleme care preocupă colectivul nostru și noi căutăm să vedem unde se găsesc lipsurile noastre.

Credem că lipsa esențială constă în readâncirea justă a tezelor clasice în sensul că nu aplicăm tezele staliniste în mod viu pe materialul pe care îl cercetăm.

De multe ori ne lăsăm furați de poziții formale, în sensul că nu luăm teza stalinistă să o discutăm pe baza materialului concret pe care îl avem în față.

O altă lipsă a noastră — atitudinea nejustă a unora din noi față de muncă.

Incontestabil, colectivul nostru s'a căznit să îndrepte situația aceasta de delăsare în muncă și, împreună, să analizăm atitudinea noastră greșită. Dar această atitudine greșită față de muncă, cred că constitue un alt principiu pe care trebue să-l punem în discuție. Acesta poate forma un principiu comun de muncă pentru toate colectivele noastre.

Atitudinea față de muncă trebue să ne îndemne să înțelegem mai bine ce înseamnă norma. Norma înseamnă posibilitatea mijlocie a colectivului care, zi de zi, se căznește să-și ridice această normă mijlocie.

Și acum o altă problemă. Această problemă este aceea a analizei muncii noastre, analiză care nu trebue să fie făcută formal.

Nouă ne-a dat de gândit atunci când am auzit pe tov. M. Neacșu discutând anumite probleme în legătură cu munca Secției de Istorie Modernă și Contemporană.

Este bine că tov. M Neacșu s'a gândit să aducă la cunoștința Dvs. aceste chestiuni. Dar noi îl întrebăm: suntem de un an și mai bine în această Secție. Este adevărat că nu l-am cunoscut pe Zane, în ce fel a lucrat. Dar am fost acolo. In fiecare lună, directorul Secției a ridicat problema greutăților pe care le întâmpinăm în lucru și ne-a arătat că există o serie de lucruri care trebue discutate. Mă întreb însă de ce nu a îndreptat greșelile la vreme și de ce noi lăsăm aceste greșeli ca să se adune pentru ca, apoi, să ne trezim că ne găsim într'o situație mai gravă?

De aceea, propun ca aceste analize ale muncii să nu fie adunări lunare în care să punem problemele spunându-ne: „Hai să închidem mai repede ședința și să terminăm cu aceste probleme". Trebue să punem în aceste ședințe esența lucrurilor.

Bine a făcut tov. Asist. M. Neacșu că a ridicat această problemă. (Aplauze).

C. ȘERBAN: Pe marginea comunicărilor Secțiunii a V-a și ale Institutului și Secțiilor îmi voi permite să pun în discuție trei probleme:

— Problema atitudinii juste față de muncă manifestată la unele din colectivele Institutului de Istorie din București.
— Problema popularizării științei istorice în R.P.R.
— Problema periodicelor de istorie din R. P. R. și colaboratorii la aceste periodice.

In sectorul industrial și cel agricol din marele front al muncii din țara noastră oamenii muncii, fruntașii în producție, stahanoviștii, depășesc normele prin noi succese și își iau angajamentul pentru a îndeplini primul nostru plan cincinal — în patru ani.

In domeniul științei istorice, colectivele Institutelor de Istorie, nu numai că nu și-au îndeplinit planul de muncă încă din anul 1950 dar sunt codașe în opera măreață de construire a socialismului în țara noastră Un asemenea colectiv este acela de alcătuire

a indicelui principalelor noastre publicaţii de documente, un altul este acela de publicare a unei bibliografii a indicelor.

Din practica de lucru la aceste colective s'au observat următoarele lucruri: la primul, că abia la sfârşitul anului 1952 s'a căzut de acord în ceea ce priveşte conţinutul termenilor şi criteriul de redactare a termenilor indicelui; la al doilea, după 2 ani dela începutul activităţii acestui colectiv, abia se ajunsese la o primă formă aproape definitivă în ceea ce priveşte redactarea fişei bibliografice. Aici nu a existat multă vreme un plan definitiv de lucru.

In sectorul de producţie industrial şi în cel agricol, specialistul, tehnicianul, şeful unei brigăzi nu-şi conduce munca, din birou, numai prin şedinţe de producţie, prin analizarea indicilor şi graficelor de îndeplinire a planului, ci colaborează direct cu muncitorul şi cu ţăranul pe locul de producţie în uzină sau pe ogoare. Inginerul mecanic sau construotor cercetează împreună cu muncitorul cauzele micilor neplăceri ivite în procesul muncii, studiază un mecanism, o metodă nouă, o inovaţie care să permită depăşirea planului. Responsabilul de colectiv însă, socoteşte de obicei că munca sa constă numai in aceea de a întocmi un plan de lucru, de a-l urmări, de a trasa sarcini şi a face analiza muncii

Foarte rar şi chiar deloc, pot afirma, responsabilul acestui colectiv a colaborat în mod direct pe locul de producţie cu membrii colectivului, în vederea stabilirii de comun acord a cauzelor rămânerii în urmă în această muncă ştiinţifică, în ceea ce priveşte greutăţile în muncă, în ceea ce priveşte norma de muncă, pentru a se evita greşelile.

Dacă responsabilul de colectiv şi-ar fi dus în felul acesta munca, el ar fi reuşit să atragă membrii colectivului, ar fi reuşit să le îmbunătăţească munca şi ar fi reuşit să stabilească norme de muncă mai bune; el ar fi reuşit să îndeplinească şi să depăşească planul de muncă. El ar fi reuşit astfel să ajute în această muncă ştiinţifică chiar pe alţi membri ai colectivului, care având munca de bază în alt sector de producţie, nu aveau posibilitatea să participe în mod regulat la şedinţele de analiza muncii.

Dar responsabilul de colectiv s'a mulţumit numai să facă analiza muncii şi s'a obişnuit cu lipsa repetată a unora dintre membrii colectivului dela şedinţele de analiza muncii. Aceasta, în ceea ce priveşte colectivul pentru redactarea indicilor publicaţiilor de documente.

Alt responsabil de colectiv despre care s'a mai amintit, deşi a fost permanent în mijlocul colectivului pe locul de producţie, nu a fost totuşi consecvent în trasarea sarcinilor membrilor colectivului. Astfel, s'a întâmplat la colectivul Bibliografia cărţilor din secolul al XIX-lea. Este vorba de fostul responsabil al acestui colectiv în anul trecut.

Problema clasificării materialului pentru anumite perioade a preocupat pe responsabil aproape un an — sfârşitul anului 1952.

Alte aspecte din munca noastră pot fi găsite şi în rapoartele celorlalte colective ale Institutului de Istorie la alte Secţii atât în Bucureşti cât şi în provincie.

Se cuvine dar, ca în pragul anului 1953, an hotărîtor în îndeplinirea în patru ani al primului nostru plan cincinal — să ne revizuim atitudinea faţă muncă.

In noua Constituţie a R.P.R., la articolul 77 este arătat că „cetăţenilor Republicii Populare Române le este asigurat dreptul la muncă... Dreptul la muncă este garantat prin existenţa şi dezvoltarea formaţiunii socialiste a economiei naţionale, prin creşterea neîntreruptă şi sistematică a forţelor de producţie în Republica Populară Română, prin înlăturarea posibilităţii crizelor economice şi prin lichidarea şomajului".

In felul acesta munca nu este numai un drept, ci şi o înaltă îndatorire socială a fiecărui membru al societăţii socialiste care se construeşte în prezent în ţara noastră.

La a 30-a aniversare a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, tovarăşul Molotov spune că „Infăţişarea spirituală a oamenilor sovietici de astăzi se oglindeşte în primul rând în atitudinea conştientă faţă de munca lor ca faţă de o activitate de importanţă socială şi o sfântă obligaţie către statul sovietic" [1].

Problema popularizării ştiinţelor istorice în ţara noastră nu este o problemă nouă Acum câţiva ani, Societatea de ştiinţe istorice de filologie şi folklor luase iniţiativa, în colaborare cu Institutul de Istorie, de a edita o revistă de Istorie care să se adreseze masselor populare şi cadrelor didactice din învăţământul elementar, mediu şi superior chiar.

Un colectiv de redacţie a întocmit atunci un sumar, a adunat chiar şi materiale,

[1] V. M. Molotov, Raport făcut în şedinţa solemnă a Sovietului din Moscova cu prilejul celei de a 30a-aniversări a Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Ed. P.C.R., 1947, p. 40.

dar revista nu a apărut nici până astăzi Probabil că acest colectiv de redacţie a socotit că materialul adunat nu corespunde sarcinilor noi create de atunci sau că apariţia ei era prematură.

In orice caz, el a desarmat şi nu mai întreprins de atunci nimic.

Astfel, după cinci ani dela alungarea monarhiei şi dela instaurarea regimului de democraţie populară în ţara noastră, editarea unui asemenea periodic devine din ce în ce mai necesară. Nu rostesc aceste cuvinte numai în calitate de colaborator al Institutului de Istorie, ci şi în calitate de profesor de istorie la o şcoală medie a Ministerului Invăţământului Public. In şedinţele cercurilor pedagogice de specialitatea istoriei se resimte din ce în ce mai mult lipsa unei asemenea reviste care să îndrumeze cadrele noastre didactice Un asemenea periodic ar populariza problemele de bază ale etnografiei actuale din R.P.R în rândurile muncitorilor industriali, agricoli, şi intelectuali, în rândurile elevilor şi studenţilor din şcolile noastre.

Problema periodicelor de istorie în general este o problemă nerezolvată. In prezent sunt numai două periodice de istorie.

— Revista „Studii" a Institutului de Istorie şi Filosofie cu o apariţie trimestrială (patru numere).

— Revista „Studii şi Cercetări de Istorie Veche" (două pe an).

Materialul apărut în ultimii cinci ani în aceste periodice este insuficient. Colaboratorii în general sunt mereu şi mereu aceiaşi. Colectivele de istorie dela Bucureşti, Cluj şi Iaşi nu au procurat în de ajuns material spre publicarea acestor reviste. Directorii de Secţii şi responsabilii de colective nu au mobilizat cadrele tinere în vederea publicării unei lucrări monografice. O lipsă mare au dovedit-o uneori cadrele didactice dela catedrele de istorie din învăţământul superior care nu au antrenat în de ajuns studenţii ultimului an şi pe absolvenţi pentru publicarea unor concluzii parţiale ale lucrărilor pentru Examenul de Stat.

In ultimii cinci ani au fost publicate mii de documente: răscoala ţărănească din 1907, cea din 1888, mişcarea muncitorească dela sfârşitul secolului al XIX-lea până la 1916, documentele din Transilvania secolele XI-XII, Moldova şi Ţara Românească secolele XVI, XVII. Cu toate acestea, studii de istorie pe baza acestor documente publicate nu avem nici până astăzi.

Colaboratorii noştri, ai Institutului de Istorie, cadrele didactice specializate în materie de învăţământ de orice grad nu trebue să se teamă de critica ce s'ar face unor asemenea încercări. Critica aceasta nu va face decât să-i ajute în muncă pe de o parte şi va contribui, în acelaşi timp, la desvoltarea şi prosperarea ştiinţei istorice în general. Ei nu trebue să uite cuvintele tovarăşului Stalin în legătură cu aceasta, din lucrarea „Marxismul şi problemele lingvisticii".

„Este în deobşte recunoscut — spune tovarăşul Stalin — că nicio ştiinţă nu se poate desvolta şi nu poate prospera fără lupta de opinii, fără libertatea criticii" [1].

Prof. LETIŢIA LĂZĂRESCU: Socotesc că şedinţa de astăzi ca şi cea de ieri a fost de cea mai mare importanţă. In primul rând, pentrucă la aceste şedinţe nu participă numai tovarăşi din Bucureşti, cu care ne-am obişnuit să lucrăm până acum dar pentrucă se lărgeşte schimbul de experienţă cu tovarăşii din provincie.

Şi eu mulţumesc tovarăşilor dela Cluj, care au arătat o slăbiciune a muncii colectivului dela Bucureşti, aceea că responsabilul nu a urmărit să stabilească o legătură strânsă cu colectivul care lucrează la această problemă la Cluj.

Legătura aceasta a existat, însă ea a existat în mod sporadic şi nu a fost urmărită în mod just, aşa cum trebuia urmărită.

Critica ce s'a adus aici felului cum s'a muncit şi cum s'a realizat „Indicele" la primul volum pe care noi l-am prezentat — şi acest volum noi l-am prezentat în 1951 — socotim că această critică este pe deplin justificată.

Intr'adevăr, în colectivul care a lucrat la „Indice", s'a mers pe linia unei tehnicităţi înguste. Nu pot spune că nu am combătut această tehnicitate, dar nu am combătut-o cu toată vigoarea, aşa cum trebuia combătută. M'am lăsat furată de materialul cu totul deosebit pe care-l prezintă colecţia de fragmente. Ne referim la documentele pe care N. Iorga le-a găsit în arhivele străine, unde este vorba în treacăt de problemele legate de Ţările Române, aşa încât în „Indicele" acesta apar foarte puţine nume şi numiri relative la Ţările Române şi apar foarte multe numiri, care nu interesează direct patria noastră.

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1951, p. 66.

In felul acesta, nu am prezentat un material prețios care interesa patria noastră. Socotesc, că, în parte, această lipsă foarte serioasă a fost lichidată — spun în parte. La cealaltă lucrare „Indicii" dela Studii și Documente, este vorba de un material de documente interne și acolo apare destul de clar preocuparea și lupta noastră împotriva tehnicității. Și chiar am fost acuzați de alți tovarăși că este o delăsare, că în sfârșit nu suntem preocupați așa cum ar trebui de problema tehnicității.

O altă problemă pe care am atins-o în treacăt, este aceea a colaborării. Nu am reușit să realizăm o colaborare serioasă între colectivul dela București și cel dela Cluj sau Iași. Dar, să vedem dacă am realizat o colaborare chiar între colectivele care lucrează la Istorie ? Și vă pot spune că aceasta nu s'a realizat întotdeauna.

Altă problemă este aceea a manualului, problemă de mare importanță pe care o are în țara noastră apariția noii ediții a Manualului de Istorie a patriei noastre.

Manualul acesta are o largă răspândire, în masse, nu se adresează unui cerc restrâns ca de exemplu corpus-ul de documente.

Socotim că este bine ca încă de pe acum să se reflecteze la o ediție viitoare, car va fi necesară, întru cât s'a epuizat destul de repede această nouă ediție.

Am avut cinstea să primim în mijlocul nostru pe marele savant sovietic, academicianul B. D. Grecov.

Ședința pe care am avut-o la Institut va rămâne neuitată în mintea mea. Activitatea prodigioasă desfășurată de savantul sovietic vă este bine cunoscută, nu este nevoie să mai fie relevată le mine. Lucrează de 40 de ani, lucrări care sunt citate de tot ceea ce este cinstit în lume. Dar, ceea ce m'a impresionat pe mine și pe ceilalți tovarăși, a fost modestia acestui mare savant sovietic.

Acest om, atât de învățat, un specialist în ceea ce privește feudalismul, este un om foarte modest. Și cred că pentru mulți dintre noi au fost și o lecție răspunsurile date de marele savant sovietic.

Cred că raportul tov. director trebuia să arate că la Institutul de Istorie se muncește foarte serios pentru însușirea limbii ruse și că ar trebui, poate, după cum am mai spus și altădată, să fie mai controlată la acei tovarăși care sunt responsabili de colective, nu numai la tovarășii care lucrează în colective ca membri ai colectivelor.

Prof. A. ROMAN arată că Institutul de Istorie al Academiei din București a realizat în 1952 succese importante, care au fost arătate în rapoartele prezentate, precum și în discuțiile antevorbitorilor.

Ținând seama de faptul că noi analizăm munca pe un an și căutăm să găsim cele mai bune metode de muncă pentru a realiza planul pe 1953, cred că este mult mai important să analizăm lipsurile noastre. Vreau să mă opresc asupra a două din lipsurile centrale ale muncii Institutului nostru: problema controlului executării muncii și problema ridicării nivelului profesional și ideologic.

Lenin și tovarășul Stalin, în nenumărate rânduri au arătat necesitatea controlului executării muncii.

Tovarășul Malencov, în raportul făcut în fața Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a arătat că:

„Numai îmbinarea controlului executării de sus cu controlul de jos din partea maselor de partid și fără partid va asigura înlăturarea la timp a lipsurilor din activitatea organizațiilor și instituțiilor noastre, va crea condiții în care hotărîrile și directivele vor fi îndeplinite la timp și precis, în mod bolșevic" [1].

Să vedem, în ce măsură controlul executării muncii a fost executat și se execută în Institutul de Istorie al Academiei din București.

In decursul unui an, Direcția și Consiliul Științific au desbătut probleme importante, au luat hotărîri care au fost puse în practică, însă Consiliul Științific a exercitat un control insuficient pe teren, de multe ori un control formal, neexaminând temeinic unele probleme de concepție de principiu, probleme de Secție și colectiv, pentru a da un ajutor temeinic colaboratorilor științifici.

Este clar că și în cadrul Secțiilor s'a manifestat o lipsă de control în muncă. Două exemple din Secția de Istorie Veche și Secția de Istorie Contemporană sunt edificatoare.

S'a vorbit foarte mult astăzi de „Repertoriul arheologic".

Vreau să spun numai două cuvinte. Inafară de faptul că a fost amânat în mod neîntemeiat, conducerea Secției nu a ținut seamă de propriile ei directive, nu a analizat

---

[1] G. M. Malencov, op. cit., p. 104.

fişele efectuate, nu a urmărit problemele la locul de producţie. Şi în locul recunoaşterii cinstite a situaţiei şi a unei autocritici deschise, conducerea colectivului în frunte cu Acad. C. Balmuş şi o parte din colaboratori (R. Vulpe, D. Berciu etc.), au venit cu diferite scuze: că au muncit numai cinci luni pe an, că şi-au schimbat metoda de lucru etc., scuze care, în fond, sub o formă sau alta, au ocolit tocmai problema centrală.

In raportul Secţiei de Istorie Veche pe anul 1952 se arată că neterminarea „Repertoriului arheologic" a fost cauzată de faptul că tovarăşii din Bucureşti au preluat munca celor din Cluj, că au intervenit schimbări în periodizare (cunoscute de „specialiştii" noştri abia după un an şi jumătate) şi multe alte considerente, ca mai apoi să se spună în acelaşi raport că nu a existat o strânsă legătură între Bucureşti şi Cluj. Oricum însă, un lucru reiese limpede: că „Repertoriul" nu s'a realizat în trei ani.

O problemă importantă la care lucrează tovarăşii dela Secţia de Istorie Veche despre care nu au vorbit antevorbitorii mei, sunt inscripţiile. Lucrul a început din Ianuarie 1952. Timp de un an, s'au făcut fişe de enunţare, urmând ca mai apoi aceiaşi colaboratori să copieze textele pe care tot ei le-au semnalat.

Să vedem cum s'a executat controlul la această muncă şi în acest scop să apelăm la instrucţiunile elaborate de responsabilul colectivului, Acad. C. Balmuş.

După ce în instrucţiuni se arată lucruri mărunte, ca de exemplu ce mărime vor avea hârtiile etc., de abia la ultima pagină există un pasaj în care se spune că: „secretarul colectivului primeşte fişele de depistare dela fiecare colaborator şi le clasifică pe localităţi, identificând numele vechilor localităţi, cu numele actuale. El va avea un registru de evidenţă la zi a fişelor. Fişele de depistare vor fi păstrate într'un dulap la Muzeu sub grija secretarului respectiv. Aceleaşi sarcini le va avea şi cu privire la articolele ce se vor redacta".

Iată deci controlul făcut de un tovarăş care are o muncă tehnică şi care inventariază doar numeric munca prestată. In ceea ce priveşte celelalte munci nu există încă un control.

La Secţia de Istorie Modernă şi Contemporană s'a lucrat timp de doi ani şi jumătate la Bibliografia periodicelor şi publicaţiilor între anii 1800—1900, care s'a intitulat după Prof. A. Oţetea: „Culegerea izvoarelor de istorie".

Vreau să arăt, în primul rând, că este vina Consiliului Ştiinţific, care, discutând această problemă, nu a reuşit să dea indicaţii clare, ca într'adevăr să se muncească după o concepţie ştiinţifică. De abia la sfârşitul anului 1952, s'a ajuns la acest lucru.

Felul în care s'a lucrat arată o supraapreciere a forţelor istoricilor, crezând că ei singuri pot face lucrări foarte largi care ar trebui efectuate în primul rând de Biblioteca Academiei. In acelaşi timp, s'a făcut un plan extrem de vast cu clasificări obiectiviste, necorespunzătoare cu necesităţile noastre ştiinţifice.

Intreb pe Prof. A. Oţetea şi Conf. V. Maciu în ce măsură astfel de lucrări constitue izvoare ale istoriei patriei noastre: acustica, optica, electricitatea, geologia, meteorologia, paleontologia, chirurgia, terapeutica generală, farmacologia, ajungând până acolo încât se vorbeşte despre *spiritism, ocultism,* etc. Dacă acestea sunt izvoare de istorie pentru secolul al XIX-lea, atunci înseamnă că tovarăşii au dreptate. Dar eu cred că nu au dreptate.

Neexecutarea controlului pe teren s'a reflectat foarte serios în necunoaşterea temeinică a cadrelor care lucrează la Colectivele din Secţia de Istorie Modernă şi Contemporană.

Iată un caz tipic: la 26 Octombrie 1952, în raportul Secţiei pe anul 1952, s'a evidenţiat printre alţii, Neagu, care „şi-a însuşit în bună parte tehnica colectivului, face progrese în domeniul ideologiei", pentru ca numai după zece zile acesta să fie exclus din Institut pentru grave incorectitudini. Cadrele tinere nu au fost suficient ajutate de Conf. V. Maciu şi, de aceea, nu este întâmplător că a existat în anii 1951 şi 1952 fuga unor tovarăşi tineri dela Secţia de Istorie Modernă şi Contemporană la Secţia de Istorie Medie. pentrucă nu există un climat favorabil de desvoltare a tinerelor cadre din punct de vedere profesional şi ideologic.

A existat o distanţă între conducerea colectivelor şi colaboratori, cazuri de înnăbuşire a criticii sub formă mascată. Aşa a fost cazul lui Dimitrie Ionescu care a fost mutat din colectivul Prof. A. Oţetea pentru simplul fapt că a îndrăznit să critice.

De aceea, nu este întâmplător că în această Secţie nu s'au realizat, în cursul anului 1952, lucrări individuale.

O altă problemă importantă este ridicarea nivelului profesional şi ideologic.

Trebue să spunem că şi din vina Consiliului Ştiinţific şi din vina Direcţiei, cât şi a Directorilor de Secţie, şi a responsabililor de colectiv, încă există nivel scăzut profesional şi ideologic în Secţii. Cum s'a reflectat acest nivel scăzut profesional şi ideologic.

în munca de fiecare zi? In primul rând, într'un nivel scăzut al concepției de interpretare a materialului: pe de o parte tehnicismul (Secția de Istorie Veche dar valabil și pentru Secția de Istorie Modernă și Contemporană), pe de alta, vulgarizarea unor teze esențiale ale marxism-leninismului. Cadrele tinere nu au fost suficient educate să studieze în spiritul marxism-leninismului istoria patriei noastre, pentru perioada în care lucrau. Acest lucru a făcut ca tinerii să nu aibă curajul să ia cuvântul de teama ca nu cumva amănuntele spuse „de specialiști" să aibă precădere, lucru ce a contribuit și la faptul că ei nu au avut curajul să critice pe șefii lor.

Acest lucru s'a remarcat la Secția de Istorie Veche, la Secția de Istorie Modernă și Contemporană și, în parte, la Secția de Istorie Medie. De aceea, este explicabil că, deși avem un număr de tovarăși mai vechi care lucrează de 2—4 ani, ei nu au dat până acum lucrări. Așa este cazul tov. C. Bodea, Slavca Diamandi, Vladimir Diculescu etc. Nivelul scăzut ideologic și profesional este mai vădit când vorbim de referate, de comunicări în Secție și plenarele Institutului.

Este bine, pentru înțelegerea mai clară a ceea ce înseamnă un referat și o comunicare, să apelăm la materialul sovietic

Iată ce ne învață un articol din revista „Vestnic Academii Nauc": „Prin *referat* se înțelege expunerea unei lucrări redând cu o concluzie maximă, conținutul ei, datele faptice principale și concluziile autorului. Referatul trebue deosebit de *adnotație*, a cărei sarcină este aceea de a desvălui mai mult sau mai puțin amănunțit tematica lucrării. In sfârșit, *recenzia* își propune ca scop să facă o apreciere amplă și argumentată a lucrării. Cu alte cuvinte, referatul ne arată *ce* anume conține lucrarea, adnotația ne spune *despre ce* anume se vorbește în lucrare iar recenzia ne vorbește despre *felul cum* este scrisă lucrarea".

Cum și în ce măsură s'au reflectat în referate, în recenzii, în comunicările de Secție și plenare, aceste două tendințe: pe de o parte tehnicitatea, și pe de altă parte o insuficientă aprofundare a tezelor marxist-leniniste?

Să dăm câteva exemple: în 1952, în ultimele două luni s'au ținut referate în colective, în Secții și plenare. Dacă am lua un exemplu de referat dintr'un colectiv, așa numitul colectiv al Problemelor Actuale, tov. Sotirescu, cu posibilități în interpretarea materialului, nu a reușit totuși, din cauza insuficienței aprofundări și studieri a materialului, să ne dea un referat așa cum trebuia Referatele ținute în Secție de Dersca Bulgaru sau cele din plenare a tov. Mihordea, Sava Iancovici etc., deși au adus fapte noi și prețioase nu au reușit însă să treacă la stadiul de generalizare a materialului, pe baza învățăturii marxist-leniniste.

In concluzie, noi trebue să spunem că nu am îndeplinit în totul planul pe 1952 Trebue să recunoaștem că în planul pe 1952 au fost îndeplinite anumite lucrări, care nu au fost incluse în plan, dar a căror realizare era necesară pentrucă însăși desvoltarea societății noastre impunea rezolvarea lor imediată.

Acest lucru nu justifică cu nimic faptul că noi nu am reușit să îndeplinim toate problemele prevăzute în plan.

Este iarăși adevărat că, în domeniul istoriei, mai ales al istoriei patriei noastre, s'au făcut schimbări fundamentale. Dar nici acest lucru nu scuză faptul că noi nu am reușit să îndeplinim planul pe 1952, pentrucă nu am depus suficientă muncă.

In 1953 vom lucra cu mai multă perseverență. Pentru acest lucru va trebui ca munca noastră colectivă să fie ajutată de Secțiunea a V-a a Academiei, de Consiliul Științific care va trebui să asculte regulat dările de seamă ale responsabililor de colectiv, ajutând în mod temeinic pe tovarășii tineri, să-și însușească nu numai concepția de lucru, dar să-și ridice nivelul ideologic. In felul acesta, vom reuși — noi credem că acest lucru este dorința tuturora — să îndeplinim cu succes planul pe 1953.

Tov. G. TOACĂ: Colectivul Probleme Actuale dela Institutul de Istorie al Academiei R.P.R. lucrează la cercetarea unei probleme deosebit de importante.

De aproape doi ani, acest colectiv are sarcina de a strânge materiale documentare cu privire la demascarea înrobirii țării noastre de către imperialiștii americani și englezi. Institutul de Istorie a Partidului se ocupă cu această problemă și, din anul trecut, are legături cu colectivul Institutului de Istorie al Academiei R.P.R.

Documentele găsite până acum confirmă și dovedesc acțiunile mârșave ale imperialiștilor americani și englezi de înrobire a României. Totodată, ele demască aspecte și fapte, ascunse în trecut, despre trădarea națională a burgheziei și a moșierimii române și despre complicitatea lor activă la înrobirea țării de către imperialiștii americani și englezi.

Din toate acestea, reiese deosebita importanță istorică și politică a cercetărilor cu care este însărcinat și acest colectiv. De asemenea, reiese necesitatea de a avea întotdeauna în vedere împletirea permanentă a punctului de vedere istoric cu cel politic.

In activitatea sa în a doua jumătate a anului 1952, colectivul a avut unele rezultate. In anul 1952, colectivul a cercetat materiale documentare din perioada 1917—1923 și o bună parte a materialelor dintre anii 1924—1929, prevăzute în planul de muncă.

Trecând la cercetarea materialelor din perioada stabilizării relative a capitalismului, în a doua jumătate a anului trecut, s'a organizat în colectiv studierea lucrărilor tovarășului Stalin în legătură cu această problemă.

In ceea ce privește problema cadrelor, numărul membrilor colectivului s'a redus aproximativ la jumătate față de situația dela începutul anului. In ultimul timp au fost atrase în munca colectivului mai multe elemente tinere. Deși elementele noi mai au lipsuri din punctul de vedere al pregătirii profesionale, s'au obținut și succese în creșterea lor.

Insă, pe lângă rezultatele obținute, activitatea colectivului în general nu a fost la înălțimea sarcinilor sale și în desfășurarea ei au persistat o serie de lipsuri și slăbiciuni serioase.

Principala lipsă a colectivului constă în nivelul lui scăzut din punct de vedere ideologic, în slăbiciunile sale mari în ceea ce privește o orientare justă în alegerea și aprecierea materialelor cercetate.

Din această lipsă au decurs o serie de alte lipsuri și greșeli.

In primul rând, la cercetarea materialelor nu s'a pus accentul pe principiul de bază — cuprins și în formularea sarcinii pe care o are colectivul — și anume, că materialele pe care le culeg și cercetează trebue să aibă un caracter de demascare. Trecându-se peste această necesitate, s'a procedat în general în așa fel încât s'a ales orice material din care reieșeau oarecare legături cu imperialiștii. Sau, în loc de a scoate în evidență anumite pasaje demascatoare, s'a dat materialul respectiv în întregime, sub motivul nejust, că aceasta este o metodă științifică. De exemplu: s'au scos din anumite materiale zeci de pagini, în timp ce textul legat de tema noastră a constat numai din câteva rânduri.

O altă metodă inutilă și dăunătoare era aceea de a înlocui textele originale cu rezumate redactate de cercetători și întocmite după aprecierea lor personală. Aceste rezumate nu au putut fi folosite deloc, deoarece nefiind originale, în caz de publicare ele nu mai pot fi autentice și nici nu pot fi citate. Pe de altă parte, rezumatele au avut un caracter general și nu au cuprins tocmai părțile esențiale ale documentelor respective.

In această muncă fără discernământ a fost caracteristică și tendința și practica de a se scoate și documente care nu aveau nicio legătură cu subiectul cercetărilor colectivului. De exemplu, s'au scos documente care nu au nicio legătură cu România, sau se referă la imperialismul german, la Austria, Ungaria, etc.

In muncă a existat astfel un spirit individualist destul de puternic cât și un spirit funcționăresc. Iar față de aceste aspecte, s'a practicat un liberalism inadmisibil. Atitudinea de îngăduință s'a reflectat și în rapoartele lunare despre activitatea colectivului. Aceste rapoarte au amintit doar lipsuri tehnice, dar, în general, au oglindit un fel de automulțumire și autoliniștire. In rapoarte s'a putut citi mereu că majoritatea cercetătorilor au lucrat mai bine în luna respectivă. S'a putut citi că ei au progresat, că materialul cules ar fi avut o valoare științifică etc.

Obiectivismul este legat în mod firesc și de tendințe cosmopolite și generează greșeli politice. In raportul din Martie 1952 s'a scris, de exemplu, următoarele: „Textele extrase confirmă anumite argumente, întărindu-le prin reconfirmarea lor de către oameni politici importanți (Churchill)..."

Dacă se va ști să se pună problemele în mod principial, atunci nu se vor întâmpla astfel de abateri și se va putea deosebi clar esențialul de ceea ce este neesențial.

Lipsa de principialitate și combativitate duce la o serie de alte greșeli în muncă și la urmări nesănătoase.

Scoaterea masivă a materialelor inutile se transformă într'o piedecă serioasă în planificarea justă a muncii, duce la nerespectarea termenelor și la amânarea lor continuă

Această metodă greșită și goana după cantitate a dus în mod firesc la faptul că s'a pierdut extrem de mult timp, fapt care a lovit nu numai în colectivul însuși, dar, în același timp, și în activitatea colectivului dela Institutul de Istorie a Partidului.

Metoda folosită de colectivul Probleme Actuale a dus la multe cheltuieli și irosire

de timp. Urmările concrete ale acestei metode pot fi deduse și din faptul că din 1303 documente scoase pentru perioada 1917—1922, nu au putut fi folosite decât cca 150 de documente.

Aceste aspecte impun o revizuire radicală a metodelor de muncă și întărirea spiritului politic și partinic al colectivului.

Pe la sfârșitul anului 1952, s'au făcut anumite eforturi pentru îmbunătățirea muncii, dar acestea nu sunt încă satisfăcătoare și în munca colectivului trebue făcută o cotitură serioasă. Tov. E. Campus, responsabila colectivului, în ultimele rapoarte lunare a trecut la analiza critică a muncii membrilor colectivului, dar nu dă încă dovadă de desvoltarea spiritului autocritic și încurajarea criticii de jos. Tov. E. Campus nu a reușit încă să vadă munca colectivului în ansamblul ei, să descopere rădăcinile lipsurilor, să arate perspectivele muncii și să indice propuneri și măsuri efective pentru îmbunătățirea serioasă a situației.

Fără îndoială, nu o mică răspundere și vină revine și colectivului dela Institutul de Istorie a Partidului în legătură cu situația dela colectivul Probleme Actuale fiindcă nu a urmărit în mod organizat și permanent activitatea acestuia și nu l-a ajutat la timp și cu îndrumări concrete.

Trebue făcute eforturi hotărîte ca metodele de muncă dela colectivul Probleme Actuale să se schimbe în mod fundamental în așa fel, încât cercetările să urmărească o linie justă și munca lui să fie pătrunsă de o înaltă principialitate.

Au mai luat cuvântul Prof. Plopșor, Acad. C. Balmuș, R. Vulpe, G. Florescu și alții.

In timpul desbaterilor, participanții la Consfătuirea Istoricilor din R.P.R. au discutat propunerile privind planul de cercetări științifice din domeniul istoriei pe anul 1953.

In domeniul *istoriei vechi,* majoritatea a susținut continuarea săpăturilor arheologice, în domeniul *orânduirii primitive,* la Baia de Fier (paleolitic), la Trușești (neolitic), la Traian (neolitic).

In domeniul *orânduirii sclavagiste* s'a propus continuarea săpăturilor la șantierele Histria și împrejurimi și la Grădiștea Muncelului.

In domeniul epocii prefeudale s'au susținut propunerile privind continuarea săpăturilor la Morești, la Garvăn ; în ce privește *orânduirea feudală,* propunerile au indicat continuarea săpăturilor dela Suceava și Hlincea și organizarea unor sondagii preliminare la Cetatea Neamțului.

Unii dintre cercetătorii din domeniul istoriei vechi s'au angajat să întocmească lucrări individuale, ca de pildă : „Concepția și metoda istorică a lui Tucidide", „Așezarea Dacică dela Costești" și altele.

In ce privește *istoria medie* s'a propus continuarea publicării colecției „Documente privind istoria României", șase volume urmând a fi predate Editurii în continuare, anul acesta ; în cadrul colecției „Cronici privind Istoria României' urmează a se preda Editurii un volum conținând cronicile veacurilor XV și XVI și un volum conținând opera lui Dionisie Eclesiarhul.

Tot în domeniul istoriei medii, s'a propus întocmirea anul acesta, pentru predare la tipar, a indicelui volumelor din colecția „Documente privind istoria României" (veacul al XVI-lea). Unii cercetători din domeniul medievisticii, s'au angajat să întocmească pentru 1953 lucrări individuale ca : „Situația târgoveților în secolele XV și XVI sub raportul de stăpânire a pământului", „Țara Românească în vremea lui Vlad Țepeș", „Participarea voluntarilor români în războaiele ruso-turce din secolul al XVIII-lea" și altele.

In domeniul istoriei *moderne și contemporane* s'a propus în timpul desbaterilor, continuarea publicării documentelor privitoare la războiul pentru independență, și strângerea documentelor privitoare la răscoala din 1821, la unirea Moldovei cu Țara Românească (1859).

S'a propus totodată să se continue și să se intensifice lucrarea intitulată: „Lupta poporului român împotriva aservirii țării noastre de către imperialiștii americani și englezi"

In domeniul istoriei moderne si contemporane s'au propus lucrări individuale ca : „Rolul lui Nicolae Bălcescu în istoriografia românească din secolul al XIX-lea", „Luptele greviste din România din 1918", „Politica agrară a guvernelor burghezo-moșierești din România în perioada 1929—33 dictată de interesele monopolurilor anglo-americane", „Politica regimului burghezo-moșieresc de aservire a României intereselor anglo-americane în preajma marilor lupte muncitorești din 1933", „Politica externă a guvernelor burghezo-moșierești din România în ajunul celui de al doilea război mondial", „Unele aspecte din activitatea blocului muncitoresc-țărănesc în preajma și în timpul crizei economice" și altele.

Desbaterile consfătuirii istoricilor s'au terminat cu următorul cuvânt de încheiere :

Acad. MIHAIL ROLLER, luând cuvântul la încheierea desbaterilor, se ocupă de *Unele probleme ale cercetării în domeniul istoriei R. P. R. în lumina genialei lucrări a lui I. V. Stalin „Problemele economice ale socalismului în U.R.S.S."* [1]).

Vorbitorul arată că o serie de legi noi au fost formulate pentru prima oară de tovarăşul Stalin. Geniala lucrare a tovarăşului Stalin şi documentele Congresului al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, cuvântarea tovarăşului Stalin, la Congres, deschid calea unui nou avânt ştiinţei în genere şi nemijlocit ştiinţei istorice. Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. a desbătut toate problemele trecerii dela socialism la comunism în lumina genialei lucrări « Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S. » în care tovarăşul Stalin a desvoltat şi ridicat pe o treaptă nouă, învăţătura marxist-leninistă.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că însemnătatea istorică mondială a Congresului al XIX-lea constă în aceea că a înarmat partidele comuniste, întreaga omenire progresistă cu uriaşa experienţă a partidului lui Lenin şi Stalin. Directivele de desvoltare economică a U.R.S.S. şi de creştere a nivelului material şi cultural al societăţii sovietice au însufleţit toate popoarele din lume, care văd tot mai clar aportul uriaş pe care această desvoltare îl aduce apărării păcii în lume. Congresul al XIX-lea, indicând căile de trecere treptată dela socialism la comunism, deschide drumul şi arată tuturor popoarelor, perspectiva ce o deschide întregii omeniri construirea socialismului şi comunismului.

„La baza lucrărilor Congresului — spune tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej — la baza tuturor documentelor sale, a stat noua operă genială a marelui corifeu al ştiinţei, clasic al marxism-leninismului, tovarăşul Iosif Vissarionovici Stalin — „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.". Această operă îmbogăţeşte tezaurul ştiinţei marxist-leniniste cu noi idei, cu noi teze, formulate pentru prima oară în istoria marxism-leninismului de tovarăşul Stalin. Creând această lucrare, tovarăşul Stalin a dat comuniştilor din întreaga lume o nouă carte de căpătâi, o nouă călăuză a activităţii lor" [2].

Analizând activitatea desfăşurată în anul 1952 în domeniul istoriei R.P.R., Acad. Mihail Roller arată că au fost obţinute o serie de succese, ca urmare a efortului depus de cercetători.

Dar în analiza activităţii noastre — spune vorbitorul — nu putem să ne mulţumim cu faptul că am înaintat faţă de nivelul lucrărilor de istorie de dinainte de 23 August 1944. Nu avem dreptul să ne mulţumim că suntem înaintaţi faţă de ceea ce au făcut istoricii burghezi. Clasicii marxism-leninismului ne învaţă că o nouă orânduire socială îşi poate asigura victoria dacă asigură un nivel superior de productivitate faţă de orânduirea trecută.

Ştiinţa istorică nouă, care se plămădeşte acum în ţara noastră, poate să se desvolte numai dacă dovedeşte că ştie să ridice cercetarea istorică la un nivel ştiinţific superior.

Noi trebue să răspundem la întrebarea : în ce măsură munca noastră corespunde cu nivelul sarcinilor noi pe care le ridică construirea societăţii socialiste ; în ce măsură ştim noi să luminăm, să generalizăm problemele pe care le studiem şi să le interpretăm la un înalt nivel ştiinţific.

La aceste întrebări, răspunsul nu este mulţumitor.

In geniala lucrare „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." tovarăşul Stalin arată caracterul obiectiv al legilor economiei politice şi al ştiinţei în genere. „Marxismul — spune tovarăşul Stalin — concepe legile ştiinţei — indiferent dacă este vorba de legile ştiinţelor naturii sau de legile economiei politice — ca oglindire a proceselor obiective care au loc independent de voinţa oamenilor. Oamenii pot să descopere aceste legi, să le cunoască, să le studieze, să ţină seamă de ele în acţiunile lor, să le folosească în interesul societăţii, dar ei nu pot să le schimbe sau să le suprime" [3].

Se ştie că istoricii burghezi din ţara noastră au contestat desvoltarea societăţii pe baza unor legi. Istoricii burghezi au căutat să răpească cercetării istorice caracterul de ştiinţă, să promoveze subiectivismul în domeniul istoriei.

Istoricul burghez Xenopol a susţinut că întocmirea unei lucrări de istorie este o artă şi depinde de talentul artistului pentru ca lucrarea să fie mai bună sau mai puţin bună [4].

---

[1] Reprodus după stenograma expunerii din 17 Ianuarie 1953.

[2] Gh. Gheorghiu-Dej, Insemnătatea istorică mondială a Congresului al XIX-lea al P.C.U.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 9.

[3] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 5.

[4] Istoria Românilor, prefaţa la ediţia I-a, v. I.

Prof. N. Iorga şi-a fundamentat lucrările pe concepţii idealiste, reacţionare, în care desvoltarea societăţii este determinată de capetele încoronate care fac şi desfac istoria după bunul lor plac.

Fascistul Giurescu susţinea că „istoria nu poate ajunge la LEGI aşa cum se întâmplă în ştiinţele fizicii" etc. [1].

Aceasta deschidea câmp liber arbitrariului şi falsificărilor în cercetarea istorică. Susţinând că „istoria nu poate ajunge la LEGI" istoricii burghezi negau însuşi caracterul de ştiinţă cercetării istoriei. Fiind în slujba burgheziei şi moşierimii, istoricii burghezi vroiau să răpească masselor populare posibilitatea de a prevedea ştiinţific mersul evenimentelor în viaţa ţării. Ei vroiau să ascundă masselor inevitabilitatea istorică a pieirii capitalismului şi să împiedece clasa muncitoare să cunoască — pentru a le folosi mai bine — legile obiective în lupta de doborîre a regimului burghezo-moşieresc şi de instaurare a unei orânduiri noi, socialiste.

Pentru a putea asigura desvoltarea cercetării în domeniul istoriei, se impune o luptă înverşunată de demascare a caracterului antiştiinţific reacţionar al istoriografiei burgheze. Dar una din formele de manifestare a influenţei burgheze în domeniul istoriei este însăşi dăunătoarea atitudine necritică şi aproape totala neglijare a demascării concrete a istoriografiei burgheze.

In întregul domeniu al cercetărilor de istorie — la institute, catedre şi reviste de istorie — nu există preocuparea de a combate şi demasca istoriografia burgheză. Cu o uşurinţă condamnabilă se citează *necritic* lucrările istoricilor burghezi Xenopol, Iorga etc. şi se încurajează — ca expresie a erudiţiei — aprecierea unor lucrări după cantitatea citatelor, fără a analiza concepţia lucrării, valoarea ştiinţifică a concluziilor.

Conducerile Institutelor de Istorie din Bucureşti, Cluj şi Iaşi dau deseori dovadă de atitudine de împăciuitorism faţă de istoriografia burgheză, faţă de cei ce mai sunt purtătorii unor „idei" străine de ştiinţă, de interesele poporului. In locul unei atitudini combative care să desvălue falsurile şi denaturările comise de istoricii burghezi cu privire la istoria României, întâlnim uneori la Institutele de Istorie o ploconire faţă de aşa zisa „erudiţie" a unor istorici burghezi.

Această situaţie se resfrânge şi asupra catedrelor de istorie ale instituţiilor superioare de învăţământ unde se predă Istoria R.P.R. fără a se trata critic istoriografia burgheză, deşi se recomandă ca bibliografie lucrările istoricilor burghezi.

Se cultivă în domeniul istoriei o atitudine aşa zis „academică" faţă de istoriografii burghezi, menajând cu grijă pe „magistri". Această atitudine, mascată uneori sub frazeologia valorificării trecutului, a slăbit vigilenţa conducerii Institutului de Istorie din Bucureşti şi a stat la baza conducerii Institutului de Istorie din Cluj, care a orientat greşit activitatea sa într'o serie de domenii.

Noi trebue să valorificăm critic lucrările cronicarilor, ale lui Cantemir, ale revoluţionarului Bălcescu etc. Trebue să folosim cu cea mai mare prudenţă materialul documentar din lucrările lui Xenopol, Iorga etc. şi să combatem cu înverşunare concepţiile idealiste, obiectiviste, reacţionare în diferitele forme în care ele s'au manifestat la istoricii burghezi ca V. A. Urechia, Xenopol, Iorga, Giurescu, Panaitescu etc., dacă vrem să desvoltăm ştiinţa istorică în ţara noastră.

In atitudinea împăciuitoristă şi de autoliniştire faţă de istoriografia burgheză găsim una din porţile deschise prin care îşi fac loc în cursurile şi în cercetările de istorie puternice influenţe subiectiviste, cosmopolite, şovine.

Pentru a putea asigura desvoltarea ştiinţifică a cercetărilor de istorie, trebue să ne debarasăm de influenţa concepţiilor burgheze, trebue să pornim în analiza fenomenelor istorice dela caracterul obiectiv al legilor desvoltării economice. Trebue să studiem cum au acţionat aceste legi în diferitele perioade de desvoltare ale societăţii, să ne fundăm studiile pe atotbiruitoarea învăţătură a lui Marx, Engels, Lenin, Stalin.

Pornind studiile noastre de istorie dela caracterul obiectiv al legilor economiei politice, trebue să ţinem seama de particularităţile acestor legi.

Tovarăşul Stalin ne învaţă că una din particularităţile legilor economiei politice constă în aceea că ele sau majoritatea lor nu sunt legi de lungă durată, că acţionează în decursul unei perioade istorice determinate, după care ele cedează locul unor altor legi economice, unor legi noi.

In studiile noastre trebue să cercetăm legile economice care au acţionat în fiecare formaţiune socială cunoscută în istoria României. Va trebui să cercetăm condiţiile în care

---

[1] **Istoria Românilor, p. 5.**

s'au schimbat aceste legi. Pentru a lămuri această problemă trebue să ținem seama de o altă particularitate a legilor economiei politice.

„Spre deosebire de legile științelor naturale, unde descoperirea și aplicarea unei legi noi se desfășoară mai mult sau mai puțin neted, în domeniul economic descoperirea și aplicarea unei legi noi, care atinge interesele forțelor societății, aflate pe cale de dispariție, întâmpină cea mai mare împotrivire din partea acestor forțe" [1]. Este nevoe prin urmare de o forță socială capabilă să învingă această împotrivire.

Noi trebue să studiem pentru fiecare formațiune socială, care a fost forța socială care s'a împotrivit aplicării unor legi noi și care a fost forța socială care a dus lupta pentru a asigura victoria legilor noi.

In strânsă legătură cu legile economice trebue să studiem cum s'a manifestat lupta de clasă și ce forme a îmbrăcat. Numai astfel vom vedea limpede care a fost în fiecare formațiune socială clasa înaintată, ce a luptat pentru progresul societății.

Studiind în mod temeinic tot ce era specific fiecărei formațiuni sociale cunoscute în istoria societății omenești — orânduirea comunei primitive, sclavagiste, feudale, capitaliste — trăsăturile caracteristice ce deosebeau fiecare formațiune socială de celelalte, nu trebue să alunecăm în analiza unilaterală a fenomenelor istorice. Tovarășul Stalin ne învață că sunt legi economice care acționează de-a-lungul întregii istorii. Forțele materiale de producție și relațiile de producție sunt diferite în fiecare orânduire socială. Dar sunt anumite legi *comune* tuturor formațiunilor sociale. De pildă: legea unității forțelor de producție cu relațiile de producție în producția socială unică; legea unității relațiilor dintre forțele de producție și relațiile de producție etc.

„Prin urmare, formațiunile sociale nu sunt numai separate una de alta prin legile lor specifice, ci sunt și legate una de alta prin legi economice, comune tuturor formațiunilor" [2].

Aruncând o privire în lumina acestor învățături asupra unor probleme cercetate de istorici în diferite sectoare ale istoriei — veche, medie, modernă și contemporană — constatăm grave lipsuri și greșeli.

Din multiplele probleme ce trebue cercetate, vom încerca să alegem câteva: problema bazei economice a statului dac, trecerea spre feudalism în Țările Române, nașterea și desvoltarea orașelor, apariția capitalismului, personalitatea lui N. Bălcescu, și unele probleme din istoria modernă și mai ales contemporană a României.

In sectorul *istoriei vechi a R.P.R.* a fost ridicată în repetate rânduri, atât verbal cât și în scris, de pildă problema caracterului orânduirii din Dacia, problema caracterului statului dac Unii istorici susțin că statul dac a avut un caracter sclavagist, dar că trăsăturile care erau proprii statului dac l-au deosebit de forma clasică a statelor sclavagiste din Grecia sau de Imperiul Roman.

Există însă multe confuzii și neclarități cu privire la această problemă. Până azi nu s'au studiat temeinic problemele economice ale orânduirii primitive de pe teritoriul patriei noastre. Nu avem până azi o lucrare care să lămurească științific viața economică, baza statului dac. Prof. C. Daicoviciu s'a preocupat mult de cetatea „sacră", enunțând mai multe ipoteze asupra felului în care slujitorii zeilor dacici s'au folosit de cetatea sacră dela Grădiștea Muncelului etc. Dar cercetătorii care au lucrat la desvăluirea așezărilor dacice, care au contribuit la desvăluirea marilor construcții monumentale ale așezării dacice, nu studiază încă serios structura *social-economică* a statului dac, forțele de producție și relațiile de producție ale formațiunii sociale din timpul statului dac etc. De aceea manifestă șovăială când au de lămurit această problemă, deși pe baza orizontului larg ce-l deschide învățătura marxist-leninistă ar putea să lămurească în complexul lor caracterul așezărilor civile, politice, militare și religioase din Dacia.

Nu este o întâmplare că unii redactori ai revistei „Studii și Cercetări de Istorie Veche" au opus rezistență publicării unui studiu care se ocupa de uneltele de producție din istoria veche a României. Avem un bogat material obținut prin strădania arheologilor și care poate să ajute la lămurirea vieții social-economice a Dacilor Dar acest material n'a fost încă valorificat și generalizat în studii istorice, pe baza marxism-leninismului.

In geniala sa lucrare „Marxismul și problemele lingvisticii" tovarășul Stalin a desvoltat învățătura cu privire la rolul bazei și suprastructurii în diferitele formațiuni

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952 p. 55.

[2] Ibidem, p. 78.

sociale cunoscute de-a-lungul desvoltării societăţii. Dar istoricii nu aplică încă temeinic această învăţătură la condiţiile concrete ale ţării noastre. Nu se poate afirma că nu s'a citit lucrarea. Unii au buchisit-o şi pot reproduce pe de rost multe pagini. Dar partidul ne învaţă că nu în aceasta constă însuşirea concepţiei marxiste şi nu în felul acesta se poate aplica la condiţiile concrete ale ţării noastre învăţătura marxist-leninistă.

Pe baza învăţăturii marxist-leniniste trebue să studiem şi să luminăm problemele privind baza economică a orânduirii din Dacia şi suprastructura ei, formele concrete ale bazei şi suprastructurii în orânduirea sclavagistă, acolo unde o astfel de orânduire a existat pe teritoriul patriei noastre.

Trebue să întocmim studii de generalizare privind istoria *social-economică* a statului dac, studii privind desvoltarea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie în cadrul statului dac. Studiul desvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie, măsura în care ele concordă sau nu şi lupta care se desfăşoară pentru a asigura concordanţa între ele etc., ne pot ajuta să lămurim caracterul statului dac, începuturile sale îndepărtate, desvoltarea sa în perioada preromană şi condiţiile în care s'a desvoltat şi s'a destrămat în timpul şi după ocupaţia romană. Cunoaşterea acestor probleme ne ajută să studiem şi să lămurim epoca de trecere spre feudalism pe teritoriul patriei noastre.

Cu privire la *epoca prefeudală* de pe teritoriul patriei noastre, adică cu privire la epoca apariţiei şi desvoltării elementelor feudale până la formarea cnezatelor şi constituirea statelor feudale de sine stătătoare, s'au obţinut succese. In al doilea an de activitate s'au intensificat cercetările şi se merge spre crearea în ţara noastră a unei arheologii prefeudale şi feudale.

Existau şi înainte elemente de arheologie prefeudală. Dar crearea unei arheologii prefeudale şi feudale a fost şi este o sarcină pe care şi-au asumat-o institutele create de regimul de democraţie populară şi există garanţia că această ramură a ştiinţei va fi creată prin efortul specialiştilor din ţara noastră.

Inceputurile în această direcţie au dat primele roade. La Moreşti, de pildă, s'a pus accentul pe cercetările prefeudale şi feudale. Dar acolo unde se credea că există mai ales o aşezare prefeudală şi feudală, se pot urmări aşezări omeneşti din vremurile cele mai îndepărtate, din neolitic, din epoca bronzului, din timpul Dacilor, din secolele I—III înaintea erei noastre, din timpul ocupaţiei romane (sec. I—III e. n.). Raportul colectivului din Moreşti arată că „prima fază prefeudală sezisabilă pe „Podei" datează *din secolele al IV-lea şi al V-lea*". Un număr de bordeie desvelite, fragmente de ceramică, ornamente, fibule găsite, scheletul *„cu un craniu deformat,* o *uzanţă de origină vădit răsăriteană, care se manifestă în regiunile noastre la începutul epocii prefeudale tocmai în perioada căreia îi aparţine şi bordeiul învecinat în aceeaşi suprafaţă",* reprezintă materialul pe care se bizue colectivul dela Moreşti în concluziile preliminare la care ajunge.

Colectivul dela Moreşti consideră că, pe lângă materialul din secolele IV—V, un număr de bordeie şi materialul arheologic, fragmente de vase, ceramica cenuşie, ţesătoria, fibule, morminte etc. datează din secolele VI—VII—VIII.

Nu analizăm materialul prezentat de colectiv cu privire la aşezarea dela Moreşti şi nici dovezile aduse cu privire la secolele care urmează. Ceea ce este însemnat, este că acest material fundamentează *succesiunea în timp* a aşezării dela Moreşti. Dacă legăm documentarea dela Moreşti de materialul prezentat în raportul dela Spanţov, datat secolul IV, de materialul prezentat în raportul dela Garvăn datat secolele IV—X, de materialul din raportul Hlincea-Iaşi, în care se vorbeşte de aşezări în Târgul Iaşi, ce datează din secolele IV—XI etc., constatăm că s'a pornit pe drumul strângerii documentării necesare cercetărilor pentru lămurirea desvoltării societăţii omeneşti pe teritoriul patriei noastre în secolele IV—XII, perioadă cu totul ignorată de istoricii burghezi.

Acesta este fără îndoială un succes al activităţii desfăşurate de arheologi şi istorici. Dar nu putem să ignorăm faptul că însuşi puţinul material ce a apărut, ridică probleme noi. Să luăm de pildă problemele ce se pun la şantierul dela Grădiştea Muncelului şi la şantierul Moreşti. Putem să le tratăm cu totul izolat, cum fac Prof. Daicoviciu şi Prof. Horedt? La Grădiştea Muncelului găsim o aşezare, o civilizaţie relativ înaintată a Dacilor înainte de ocupaţia romană. Totodată, între Grădiştea Muncelului şi Moreşti găsim aşezări care datează din jurul secolelor II—III—IV e. n. Se ştie că populaţia aşezărilor dacice în epoca preromană se ocupa cu agricultura, cu păstoritul, şi folosea câmpia pentru asigurarea hranei oamenilor. Acest lucru s'a întâmplat şi în timpul şi după ocupaţia romană. De ce nu am folosit ca punct de sprijin de pildă, aşezările dela Moldoveneşti (Turda), care se găsesc între Grădiştea şi Moreşti, pentru a vedea în ce măsură

se poate asigura pe o întindere mai mare studiul aşezărilor, al vieţii şi al luptei populaţiei omeneşti pe teritoriul patriei noastre, înainte şi după prezenţa Romanilor în Dacia.

Noi studiem încă izolat, localicist, problemele ce se ridică la diferitele şantiere. Nu tratăm încă problemele la un nivel general istoric. De aceea nu s'a studiat temeinic problema aşezărilor dela Grădiştea spre Moreşti, de o parte şi peste munţi spre Oltenia, de altă parte, cu scopul de a urmări continuitatea aşezărilor în această parte a teritoriului nostru, unde au existat trăsături comune în desvoltarea lor.

Se susţine că am avut în Transilvania, în Oltenia, în partea de Vest a Munteniei, orânduire sclavagistă, spre deosebire de Moldova şi de partea răsăriteană a Munteniei, unde a existat numai un sclavagism patriarhal. Nu s'au întocmit însă studii cu privire la acest proces de-a-lungul diferitelor etape: înainte de ocupaţia romană, în timpul ocupaţiei şi după eliberare, pentruca pe baza unei analize ştiinţifice să se tragă concluzii valabile nu asupra unor aşezări izolate, ci asupra procesului de desvoltare a aşezărilor pe care le găsim de-a-lungul vremii.

Găsindu-se sub influenţa istoriografiei burgheze, unii cercetători n'au înţeles însemnătatea studierii problemei trecerii spre feudalism, după retragerea aureliană până la închegarea statelor feudale de sine stătătoare pe teritoriul patriei noastre. Alţii au încercat să întreprindă cercetări în mod superficial, fără să aprofundeze problema, fără să o fundamenteze pe baze marxist-leniniste.

Tovarăşul Stalin arată că orânduirea sclavagistă a fost doborîtă de răscoalele sclavilor, colonilor şi de acţiunea popoarelor în migraţiune.

In ţara noastră a început să se acorde atenţie răscoalelor din Dacia. Un studiu temeinic al răscoalelor lipseşte însă. De asemenea a început să fie luată în desbatere acţiunea popoarelor în migraţiune. Un studiu complex al problemei eliberării Daciei de sub stăpânirea romană n'a fost încă întreprins. Este absent studiul temeinic al problemelor pe care le ridică *trecerea spre feudalism.*

E drept că recent istoriografia noastră a ridicat aceste probleme. Dar nu au fost întreprinse cercetări speciale cu privire la *baza economică* de pe teritoriul României în veacurile ce au urmat retragerii aureliene, până la constituirea Ţărilor Române ca state feudale de sine stătătoare.

Trebue să studiem baza economică a cnezatelor (Farcaş, Litovoi, Seneslav etc.), formele lor de vasalitate feudală faţă de statele feudale învecinate din acea epocă. Trebue să cercetăm şi să lămurim rolul Anţilor, al Slavilor, al Slavilor de Sud şi mai ales al Slavilor de Răsărit — neglijat sau falsificat de majoritatea istoricilor burghezi. Trebue să studiem şi să lămurim ştiinţific influenţa pe care a exercitat-o asupra procesului de formare a Ţărilor Române statul feudal din Chiev, care după cum spune Marx a avut o însemnătate deosebită în răsăritul Europei, rolul statului feudal bulgar, al cnezatului de Halici etc. Paralel cu intensificarea cercetărilor arheologice trebue să cunoaştem istoria ţarilor vecine şi mai ales a Slavilor, pentru a putea aprofunda problema *trecerii spre feudalism* după retragerea aureliană.

Se ştie în general că trecerea spre orânduirea feudală s'a făcut pe mai multe căi. Cunoaştem calea clasică de trecere dela orânduirea sclavagistă spre orânduirea feudală. Mai cunoaştem şi o altă formă de trecere spre feudalism. Acolo unde nu a existat orânduire sclavagistă, unde a existat numai un sclavagism patriarhal, de pildă în Rusia, Germania etc., trecerea spre feudalism s'a făcut dela formele mai vechi ale societăţii *sărind* peste etapa sclavagistă.

Prof. Horedt, care a tratat în mai multe rânduri unele probleme ale sclavagismului din Transilvania, vorbind despre secolele IV, V şi VI, tratează problema dispariţiei formelor *comunei primitive* pe teritoriul Transilvaniei [1], în epoca de trecere spre feudalism. Ar fi bine ca Prof. Horedt să întocmească un studiu în care să combată — dacă crede că acesta este adevărul — existenţa unui stat sclavagist dac pe teritoriul Transilvaniei. Dar atâta timp cât Prof. Horedt vorbeşte de sclavagism în Dacia, trebue să analizeze problema trecerii dela sclavagism la feudalism, dacă vrea să lămurească epoca prezentată.

Tratarea antiştiinţifică a problemei trecerii spre feudalism o găsim la unii colaboratori ai Institutului de Istorie din Cluj.

Revista „Studii" a primit dela Ştefan Pascu un articol intitulat „Ţărănimea ardeleană în epoca de formare şi de consolidare a relaţiilor feudale din Transilvania". Articolul a fost aprobat de Consiliul Ştiinţific şi de Direcţia Institutului de Istorie din Cluj. Nu analizăm aici întregul conţinut al textului, dar ca exemplificare cităm afirmaţia auto-

---

[1] Raport preliminar, p. 34—35.

rului că: *In sec. XIV și XV s'a dat o luptă hotărîtoare între orânduirea sclavagistă și cea feudală în Transilvania.*

Astăzi și elevii știu că în secolele XIV—XV au existat pe întregul cuprins al patriei noastre state feudale de sine stătătoare și că orânduirea feudală învinsese de mult pe teritoriul României.

Dar conducerea Institutului de Istorie din Cluj nu a organizat desbateri pentru lămurirea problemelor, și și-a asumat răspunderea unor greșeli, care nu fac decât să coboare nivelul științific al cercetărilor și să producă confuzii.

O tratare neștiințifică a problemelor ridicate pentru lămurirea etapelor de desvoltare a orânduirii primitive și sclavagiste, a epocii prefeudale și a orânduirii feudale găsim în materialul pregătit pentru întocmirea unui Repertoriu Arheologic.

S'au prezentat rapoarte din care reiese că s'au întocmit sute și mii de fișe. Nu ni s'a vorbit însă de *criteriile științifice* care au stat la baza întocmirii fișelor. Nu ni s'a arătat de ce n'au fost organizate desbateri largi pentru a asigura rezolvarea științifică a problemei. Conținutul fișelor despre care se face vâlvă este foarte discutabil. Vom da câteva exemple pentru a judeca *calitatea* și nu numai *cantitatea* fișelor care exprimă conținutul Repertoriului Arheologic.

Iată textul unor fișe:

1. „Axiopolis. Vase de pământ ars în colecția Dr. Slobozeanu".

2. „Lăpușata, raion Ladești, Reg. Vâlcea. Pe teritoriul satului se află măgura lui Mircea-Vodă, M. D. S. IV, 145".

3. „Pe cuprinsul *moșiei Tibănești* s'a găsit în 1916 „o sabie veche preistorică".

4. „Se... „semnaleaza" pe locul numit Siliștea, *situat pe proprietatea lui Matei Filipescu,* fragmente ceramice împrăștiate prin arături, care datează din epoca orânduirii primitive".

5. Vorbindu-se de „Brazda lui Novac" care străbate teritoriul satului Bacea se spune: „In sat valul trece pe lângă locuințele (1900) lui *N. Ciobanu* și a lui *Stancu Cleantu* și ese din sat pe lângă casele lui *Stan Toma* și *Gh. Gâma".*

Indicațiile „științifice" din fișele Repertoriului Arheologic se găsesc în rapoartele privind activitatea de pe șantiere. De pildă în raportul privind șantierul Corlățeni se spune la p. 21 „Dumăcheni... pe o ridicătură plată pe care se află... *fostul conac Docan* s'au constatat numeroase fragmente ceramice din perioada feudală moldovenească".

Sau în raportul privind șantierul Spanțov găsim la p. 1 „punctul arheologic amintit mai sus se situează în marginea de Sud-Vest a comunei în *ogrăzile locuitorilor Ioana Popescu și Dumitru Popescu..."* etc., etc.

Valoarea științifică a acestor fișe și „precizările" din raportul Acad. Balmuș, responsabilul Repertoriului, reies suficient din textele citate. Ele dovedesc un nivel științific scăzut. *Pentru a putea ajunge la rezultate valabile, materialul faptic pe care cu atâta trudă îl scot la iveală cercetatorii trebue să fie folosit cu discernământ. Din noianul de fapte trebue ales esențialul, fenomenele caracteristice care oglindesc legile de desvoltare ale societății. O parte din materialul adunat pentru Repertoriu poate sluji la generalizări valoroase, dacă vom patrunde conținutul materialului, dacă în locul superficialității, al tehnicismului îngust localicist vom da acestor materiale o interpretare istorică.* Dar felul neștiințific în care s'a lucrat Repertoriul, nu numai că nu ajută, ci împiedecă înțelegerea științifică a oricărui proces istoric, duce la confuzii și la grave erori.

Repertoriul și rapoartele arheologice ridică și problema unor *termeni folosiți* pentru fixarea așezărilor. La o serie de șantiere, unii arheologi fixează în mod arbitrar termeni, fie că e vorba de „conac", „moșie", „brazdă" sau „ogrăzile locuitorilor". Dacă noi vom baza cercetarile pe puncte de sprijin care indică *moșia* din Tibănești, *conacul* lui Docan, proprietatea lui Vrânceanu, Popescu etc., acestea vor încurca pe cercetătorii ce vor căuta mâine, poimaine locul așezării, indicat în fișe. Metoda de fixare a unor date științifice în legătură cu proprietatea — metodă obișnuită curent în trecut — ne creează și azi dificultăți. In fișele care indică așezări pe moșia boierului X sau Y avem de acum greutăți în a găsi plasamentul așezărilor, căci precum se știe, moșierii au fost expropiați în urma reformei agrare inițiate de P. C. R.

In procesul transformării socialiste a agriculturii nu există îndoială că din ce în ce mai mult țărani muncitori vor intra de bună voie în gospodăriile agricole colective, ceea ce va face ca haturile existente azi să nu mai poată fi mâine puncte de reper.

Trebue date indicații științifice, topografice, geografice etc., fără a lega aceste indicații de moșia, conacul sau proprietatea lui Popescu, Novac, Vrânceanu etc.

Mai găsim în fișele și rapoartele întocmite termeni ca: Sărata-Monteoru I. C. 1; I. C. 2; I. C. 3; etc., pe care le pot înțelege cel mult câțiva cercetători care au lucrat pe

şantier. In alte fişe şi în raportul privind aşezarea dela Histria, găsim termenii „sectorul economic", „zona rurală" etc. In raportul privind săpăturile dela Suceava se foloseşte termenul „câmpia şanţurilor". In rapoartele privind şantierul „Verbicioara" întâlnim o terminologie atât de complexă şi „savantă" încât ne îndoim dacă Conf. Berciu se mai descurcă în fazele şi etapele cu toate variantele geometrice ce le întovărăşesc.

Arbitrarul şi efortul vădit al unor cercetători de a născoci termeni — pe care-i strecoară în reviste şi-i declară apoi consacraţi din punct de vedere istoric — îngreuiază înţelegerea rezultatelor activităţii ştiinţifice, reprezintă o frână în răspândirea rezultatelor muncii ştiinţifice în rândurile oamenilor muncii.

O astfel de terminologie nu are nimic comun cu ştiinţa şi este o rămăşiţă puternică a regimului burghez, când unii credeau că apar mai mari savanţi dacă spun lucruri pe care nimeni nu le înţelege. Sunt puţini cei care înţeleg de pildă ce reprezintă „câmpul şanţurilor". Dar foarte mulţi înţeleg când se vorbeşte în loc de „câmpul şanţurilor" despre: „platoul ce se găseşte în apropierea zidului cetăţii Suceava". Unii cercetători n'au înţeles încă, că a fi om de ştiinţă în regimul de democraţie populară înseamnă în primul rând a exprima un conţinut ştiinţific într'o terminologie cât mai accesibilă masselor, înseamnă a face cunoscute lucrările ştiinţifice la un număr cât mai mare de oameni ai muncii în limba înţeleasă de popor şi făurită de popor de a-lungul vremurilor.

Pentru a asigura un înalt nivel ştiinţific rapoartelor şi Repertoriului Arheologic, este necesar să ne lepădăm de balastul ideologiei burgheze şi cosmopolite. Trebue să punem criterii ştiinţifice la baza întocmirii Repertoriului Arheologic, să valorificăm ştiinţific şi să redăm în mod clar materialul adunat pentru Repertoriu.

O problemă neglijată de istorici este studiul desvoltării oraşelor din patria noastră şi rolul pe care l-au jucat oraşele în diferitele formaţiuni sociale. In cercetările noastre de istorie ne-am ciocnit, nu odată, de interpretări false cu privire la originea şi desvoltarea oraşelor.

Nu discutăm aici caracterul marilor aglomerări de populaţie în centre politico-militare din orânduirea sclavagistă. Dar oraşe au existat, în feudalism, în capitalism, şi capătă o înflorire deosebită în socialism.

In vremurile prefeudale, când domnea economia naturală, când meşteşugurile şi comerţul erau relativ puţin desvoltate, se cunosc aşezări, puncte întărite ale centrelor în care se aflau fruntaşii militari, politici (cnejii). Din punct de vedere economic, ele nu se deosebeau în acele vremuri în mod esenţial de aşezările săteşti

Unii istorici burghezi susţineau că au existat oraşe, centre economice şi comerciale şi în vremurile prefeudale. Alţi istorici burghezi au creat diferite teorii şi susţin că oraşele şi instituţiile respective s'au desvoltat fie din domeniul feudal, fie din vechile obşti libere (marcă), din pieţele care se bucurau de o serie de drepturi sau din cetăţile cu privilegiile lor deosebite etc.

Istoricii sovietici (vezi B. B. Veselovski, B. B. Cazanhaus, M. N. Tihomirov, N. B Piatîşeva, L. S. Gordonov, D. E. Arkin ş. a.) combat tezele istoricilor burghezi care îşi bazează teoriile cu privire la originea oraşelor pe principii *politico-juridice* şi ignorează ceeace este primordial şi fundamental: cauzele *social-economice* care au determinat desvoltarea oraşelor.

Oraşele, ca centre meşteşugăreşti şi comerciale — ne arată istoricii sovietici — au apărut *pe baza desvoltării generale a forţelor de producţie, a diviziunii sociale a muncii, a separării meşteşugurilor de agricultură.*

Populaţia oraşelor se recruta de obicei din ţărani iobagi meşteşugari care se mutau sau fugeau de pe proprietatea feudală şi se stabileau pe acele locuri unde puteau să conteze pe o regulată desfacere a produselor muncii lor. „Din iobagii evului mediu — spun Marx şi Engels în „Manifestul Partidului Comunist" — au provenit târgoveţii primelor oraşe..." [1]. Aceasta nu înseamnă că oraşele în desvoltarea lor n'au cunoscut, fiecare în parte, trăsături proprii. Condiţiile istorice concrete ale desvoltării oraşelor sunt variate. Unele oraşe au apărut la zidurile reşedinţelor feudale (religioase sau laice); altele în apropiere de cetăţile şi castelele feudale sau în nodurile de încrucişare a drumurilor comerciale. In anumite cazuri, un număr de sate desvoltându-se, s'au transformat în oraşe. Sunt cazuri când oraşele au luat naştere pe fondul unor vechi aşezări antice.

Dar teoriile bazate exclusiv pe principii politico-juridice nu pot lămuri problema. Trebue să analizăm baza *social-economică*, care a determinat desvoltarea oraşelor. In ana-

---

[1] Marx-Engels, Manifestul Partidului Comunist, Ed. P.M.R., 1949, p. 33.

liza pe care o facem trebue să ţinem seama de toţi factorii, care au acţionat în condiţiile locale pe care le-am cunoscut în ţara noastră. Trebue studiate cauzele *social-economice* care au determinat transformările oraşelor, rolul ce l-au avut oraşele în diferitele epoci, procesul naşterii şi ascuţirii contradicţiilor de interese între oraş şi sat şi o serie de alte probleme pe care le ridică un astfel de studiu.

Nu aşa a procedat însă Prof. Nestor. La Suceava a fost pentru prima dată desvăluită o cetate Scheia, care. fără îndoială, în ansamblul cercetărilor istorice ale oraşului Suceava şi ale cetăţilor Moldovei din orânduirea feudală ne va explica o seamă de lucruri. Prof. Nestor a considerat însă această cetate ca un fenomen izolat, a contestat orice legătură cu cetatea din apropiere numită „Zamca", cu cetatea Domnească şi cu oraşul Suceava. Fără îndoială că o astfel de înţelegere a lucrurilor este falsă şi neştiinţifică.

Suceava, oraş de Scaun, reprezenta unul din cele mai puternice centre întărite ale domniei. E locul să amintim că în 1497 Suceava a fost asediată de o armată de 80.000 de ostaşi, şi bătută în zadar 3 săptămâni. Documentele istorice vorbesc de sistemul organizat de centre de apărare şi de semnalizare ce existau în Moldova. „Moldova — spune N. Bălcescu — era înconjurată de un brâu de cetăţi pe toate marginile sale... Afară de aceasta, Suceava, capitala, era tare întărită. La toate aceste cetăţi era comandant câte un pârcălab...; iar în cetatea Sucevei era hatmanul pârcălab. Aceste cetăţi fură multă vreme azilul libertăţii Moldovenilor. De aceea asupra lor vedem ţintuite toate silinţele vrăjmaşilor lor. Moldovenii se ilustrară în apărarea lor" [1].

Domnul se bizuia în mare măsură pe cetăţenii oraşelor pentru întărirea Domniei. El se folosea de o serie de cetăţi pentru a apăra teritoriul ţării. Aceste cetăţi aveau drept scop să slăbească duşmanul, să asigure un câştig de timp în vederea înfruntării adversarului la locul stabilit de domn.

Problema cetăţii Suceava nu poate fi aşa dar tratată izolat de toate cetăţile din Moldova, şi cu atât mai puţin de „Zamca", „Scheia" şi oraşul Suceava. Fără îndoială că fiecare cetate în parte a avut un rol bine determinat. Dar Suceava şi toate aşezările din Moldova au reprezentat un sistem economic, politic, militar şi civil în care se aveau în vedere multiplele laturi ale vieţii interne, printre care şi apărarea ţării şi a domnitorilor care luptau pentru independenţă. Alături de alţi factori trebue de asemenea luat în considerare şi faptul că Suceava, Capitala Moldovei, fiind mai bine apărată, era punct de atracţie pentru cei mai înstăriţi, care îşi apărau mai bine avuţia în cetatea mai depărtată de Constantinopol, mai puţin expusă decât la graniţa ţării de năvala otomană.

Necesitatea studierii problemelor în complexul lor istoric este o condiţie indispensabilă dacă vrem să lămurim rolul cetăţii Suceava şi, legat de aceasta, şi problema oraşului Suceava.

Săpăturile dela Suceava nu au numai menirea să găsească material nou, ci trebue să ne explice multe probleme: desvoltarea social-economică a Sucevei şi a Moldovei, diviziunea socială a muncii, ritmul separării meşteşugurilor de agricultură, adâncirea contradicţiilor între oraş şi sat, procesul desvoltării oraşelor din Moldova ca centre politice, meşteşugăreşti şi de schimb, şi în legătură cu aceasta ce rol au jucat în desvoltarea Sucevei fiecare în parte şi toate laolaltă — cetatea şi oraşul Suceava, complexul de cetăţi şi oraşele din Moldova.

Fără îndoială că şi în ţara noastră, la timpul său, unii locuitori fiind chiar în oraş s'au ocupat o vreme mai îndelungată parţial şi de munca câmpului, imprimând oraşelor un caracter semiagrar. Dar în procesul desvoltării meşteşugului şi comerţului s'au creat noi relaţii, obiceiuri noi, forme noi ale luptei de clasă. Pe baza transformărilor social-economice, a noilor relaţii sociale, s'a adâncit contradicţia dintre oraş şi sat.

Pe baza transformărilor social-economice s'a format şi un nou drept orăşenesc. Elementele juridice trebue luate şi ele în considerare. Tovarăşul Stalin ne învaţă că suprastructura nu este pasivă, ci activă, că ea ajută baza să se desvolte şi să se consolideze. Călăuzindu-ne în analizarea problemelor de primatul factorilor economici, nu avem dreptul a neglija elementele suprastructurale în care se încadrează şi legiuirile ce s'au creat.

Deşi existau deosebiri între legiuri dela un oraş la altul, acest drept orăşenesc crea treptat cetăţeanul oraşului. Inegalitatea socială continuă să existe în oraş. Dar cetăţeanul oraşului se elibera de sub tutela seniorului feudal. Dreptul orăşenesc menit să slujească intereselor exploatatorilor dela oraşe a fost făurit în luptă îndelungată. In general, acest drept orăşenesc fixa reguli de comerţ, de credit, de moştenire, de relaţii familiare şi mai ales măsurile de sancţionare împotriva celor ce se ridicau contra noilor privilegii ale bogaţilor dela oraş.

[1] N. Bălcescu, Opere, Ed. Acad. R.P.R., v. I, p. 129.

In lumina învăţăturii marxist-leniniste aplicată la condiţiile noastre concrete, rămâne abia să studiem apariţia şi desvoltarea oraşelor şi rolul lor în istoria Ţărilor Române. Cercetătorii vor trebui în primul rând să studieze baza economică. Va trebui să studiem de asemenea instituţiile şi legiuirile pe care le-a creat această bază economică, rolul pe care l-au avut la rândul lor instituţiile noi asupra bazei în desvoltarea oraşelor şi formele luptei de clasă în diferitele etape de desvoltare a oraşelor.

Pe baza legii concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie, va trebui studiat conflictul între creşterea forţelor de producţie şi relaţiile de producţie în condiţiile orânduirii feudale, întru cât acest conflict reprezintă baza obiectivă a luptei dusă de ţărani împotriva boierilor şi de către orăşeni (burghezi) împotriva feudalilor [1].

Trebue să ţinem seama că în Ţările Române, desvoltarea a fost îngreunată şi frânată de jugul otoman şi habsburgic. Aceasta a făcut ca lupta să fie mai aprigă, iar lupta socială să se împletească cu lupta pentru independenţă.

Va trebui să studiem rolul pe care l-au jucat oraşele împotriva fărâmiţării feudale, cum au ajutat pe voevozii care luptau împotriva jugului străin, cum au avut loc şi ce urmări au decurs prin transformarea oraşelor din *centre meşteşugăreşti şi comerciale* în *centre industriale* cu un proletariat — adică cum s'au desvoltat oraşele şi cum s'au adâncit contradicţiile între oraş şi sat în perioada capitalismului.

„Baza economică a acestei contradicţii — ne învaţă tovarăşul Stalin în noua sa lucrare „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." — este exploatarea satului de către oraş, exproprierea ţărănimii şi ruinarea majorităţii populaţiei rurale prin întregul mers al desvoltării industriale, comerţului, sistemului de credit în capitalism. De aceea, contradicţia dintre oraş şi sat în capitalism trebue privită ca o contradicţie de interese. Pe acest teren a apărut atitudinea duşmănoasă a satului faţă de oraş şi faţă de „orăşeni" în general".

Numai pe baza unei cercetări temeinice vom putea înlătura teoriile greşite şi anumite legende cultivate de unii cu intenţie cu privire la originea şi desvoltarea oraşelor în Ţările Române.

Astfel, vom putea aduce o contribuţie la cunoaşterea trecutului tuturor oraşelor ţării şi în primul rând al Capitalei R.P.R., al oraşului Bucureşti, care pe baza Hotărîrilor Comitetului Central al P.M.R. şi Guvernului ţării noastre. din iniţiativa tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej, au început să cunoască transformări corespunzătoare societăţii socialiste pe care poporul muncitor o clădeşte în ţara noastră.

Transformarea socialistă a oraşelor în procesul industrializării socialiste a ţării, măreşte posibilităţile clasei muncitoare de a ajuta ţărănimea muncitoare în lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Sintetizând experienţa U.R.S.S., tovarăşul Stalin arată :

„Ajutorul uriaş pe care oraşul socialist, clasa noastră muncitoare l-au acordat ţărănimii noastre pentru lichidarea moşierilor şi a chiaburimii a întărit terenul pentru alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea, iar aprovizionarea sistematică a ţărănimii şi a colhozurilor ei cu tractoare şi cu alte maşini de prima calitate a transformat alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea în prietenie reciprocă" [2].

In lumina învăţăturii tovarăşului Stalin, reiese însemnătatea studiului originii şi desvoltării oraşelor din patria noastră şi a măreţelor perspective ce se deschid oraşelor în orânduirea socialistă şi comunistă.

Lucrarea tovarăşului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U. R. S. S." ajută pe istorici să înţeleagă limpede problema producţiei de mărfuri şi a rolului producţiei de mărfuri în diferite formaţiuni sociale. Aceasta ne ajută să studiem problema genezei capitalismului în Ţările Române.

Există o mare neclaritate în problema genezei capitalismului în Ţările Române. Unii istorici vorbesc de apariţia capitalismului în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, alţii (Prof. Oţetea de pildă) consideră că se poate vorbi despre capitalism numai în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Mai sunt unii care — conştient sau inconştient — reeditează vechile teze greşite ale ideologului burghez St. Zeletin.

Se pune de obicei în nemijlocită legătură apariţia unor manufacturi în Ţările

---

[1] Vezi A. L. Sidorov, « Voprosi Istorii », 1952, Nr. 10.

[2] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 28—29.

Române cu apariţia capitalismului. Nu s'a studiat încă temeinic procesul evoluţiei manufacturilor în Ţările Române; cum manufacturile asigurau la început producţia de mărfuri cu mâna de lucru *iobagă, cu ţărani iobagi* de pe moşia proprietarului manufacturii; cum ulterior, manufacturile încep să producă cu *lucratori salariaţi*. De obicei, problema producţiei de mărfuri a fost pusă în legătură nemijlocită cu producţia capitalistă (Colecţia „Documente privind istoria României", Prefeţe). Tovarăşul Stalin a subliniat teza marxist-leninistă, că producţia de mărfuri este mai veche decât producţia capitalistă. Ea a existat şi în alte formaţiuni sociale care au premers capitalismului.

Procesul de transformare a producţiei simple de mărfuri, în producţie de mărfuri capitaliste este o problemă care trebue lămurită în studiul genezei capitalismului în Ţările Române. In ultimii ani există un interes crescând pentru studiul problemelor ce le ridică răscoala condusă de Horia, pentru răscoala din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu. Dar în lucrările ce se întocmesc (vezi de pildă S. Ştirbu „Studii" Ianuarie—Martie 1952. An. V. Nr. 1) sunt neglijate *problemele economice* ale epocii, oricare este aspectul tratat.

Trebue subliniată greşeala ce o comitem prin tratarea în *general* şi *egalitarist* a desvoltării capitalismului în prima jumătate a secolului al XIX-lea pe întregul teritoriu al României. In tratarea problemei trebue studiate trăsăturile comune, dar şi trăsăturile diferite ale naşterii şi desvoltării capitalismului în Moldova, în Ţara Românească, în Transilvania.

De asemenea, se tratează în general problema jugului otoman şi nu se ţine seama că urmările acestui jug au fost diferite, corespunzător diferitelor faze pe care le-a cunoscut desvoltarea şi destrămarea imperiului otoman.

Nu se poate trece peste faptul că războaiele duse de Rusia în secolele XVIII şi XIX şi victoriile obţinute împotriva Turciei, au fost obiectiv progresiste pentru Ţările Române, au avut în mod obiectiv *urmări pozitive*, binefăcătoare, asupra relativei desvoltări a forţelor de producţie, a cuceririi libertăţii comerţului, asupra luptei poporului pentru uşurarea şi apoi scuturarea jugului otoman.

De altă parte, trebue studiate şi căile multiple prin care au pătruns şi au aservit Ţările Române capitalul englez, francez, german etc. Capitalul englez şi francez au avut un rol destul de important în prelungirea jugului otoman, care în secolul al XIX-lea a însemnat în bună parte jugul englez şi francez sub firma otomană. S'a vorbit mult de interesul ce-l purta guvernul capitalist din Anglia grâului din ţara noastră. Ar merita de pildă să fie cercetat în ce măsură există vreo legătură între pătrunderea capitalului englez şi francez şi închiderea unor manufacturi de postav în Ţările Române în prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Se susţine pe drept că în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după legiuirea din 1864 şi cucerirea independenţei din 1877, ritmul desvoltării capitalismului în România a fost mai viu. Dar pentru lămurirea ştiinţifică a genezei şi desvoltării capitalismului la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi în secolul al XIX-lea, trebue întocmite studii serioase.

In aceste lucrări trebue să acordăm atenţie studiului *stării economice* dela sfârşitul secolului al XVIII-lea, din timpul răscoalei din 1821 etc. Deşi s'a scris mult în ultimii ani despre evenimentele dela 1848, noi nu avem azi un studiu temeinic care să trateze *baza economică* a Ţărilor Române din anul revoluţionar 1848. De asemenea va trebui studiat ritmul relativ sporit al desvoltării industriei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea etc.

Odată cu întocmirea acestor studii va trebui înlăturată confuzia care există în privinţa formării naţiunii şi a statului naţional.

Tovarăşul Stalin ne-a dat clasica definiţie a naţiunii. El ne-a arătat că elemente care compun naţiunea au existat şi în perioada precapitalistă, dar că naţiunea se formează ca atare numai în formaţiunea capitalistă. Tovarăşul Stalin a arătat procesul de transformare a naţiunii, dela naţiune burgheză la naţiune socialistă şi a indicat trăsăturile caracteristice fiecăreia în parte.

Călăuzindu-ne de această învăţătură, noi trebue să studiem procesul formării naţiunii burgheze în Ţările Române, etapele pe care le-a cunoscut acest proces, trăsăturile care i-au fost proprii.

In analiza acestei probleme noi trebue să studiem procesul de transformare a naţiunii burgheze în naţiune socialistă care are loc azi în R.P.R. în perioada de trecere dela capitalism la socialism.

In geniala sa lucrare „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", tovarăşul Stalin arată că:

1. „Folosirea proceselor economice, a legilor economice în interesul societății, are loc într'o măsură sau alta nu numai în socialism și comunism, dar și în alte formațiuni.
2. Folosirea legilor economice are întotdeauna și peste tot, în societatea divizată în clase, un substrat de clasă, stegarul folosirii legilor economice în interesul societății fiind întotdeauna și peste tot clasa înaintată, în timp ce clasele pe cale de dispariție se opun acestui lucru"[1].

In lumina acestei învățături a tovarășului Stalin, apar mai evidente greșelile unor istorici și filosofi din țara noastră în aprecierea rolului înaintat jucat în diferite epoci de diferite clase sociale

Această greșeală a ieșit la iveală mai ales într'o serie de materiale apărute cu prilejul comemorării a 100 de ani dela moartea marelui purtător de idei revoluționar-democrate în țara noastră, Nicolae Bălcescu.

Tovarășul Stalin arată că nu numai proletariatul, ci și alte clase care au condus revoluții în cursul istoriei, au folosit legile economice în interesul clasei lor.

Se știe că există o deosebire fundamentală între revoluția burgheză și revoluția socialistă. Revoluția burgheză nu urmărește să înlăture exploatarea omului de către om. Burghezia caută să înlocuiască exploatarea feudală, prin exploatarea capitalistă. Fără îndoială că în acele vremuri aceasta reprezenta un progres, dar nu înseamnă înlăturarea oricărei exploatări. Numai revoluția socialistă are sarcina de a înlătura orice exploatare a omului de către om. Aceasta este una din deosebirile fundamentale între revoluția burgheză și revoluția socialistă.

Corespunzător acestei sarcini istorice, rolul diferitelor clase care au să conducă o revoluție burgheză sau o revoluție socialistă este fundamental diferit. Dar asta nu înseamnă că o altă clasă decât clasa burgheză a avut misiunea să conducă revoluțiile burgheze din secolul al XVIII-lea sau începutul secolului al XIX-lea. In acea vreme proletariatul nu devenise încă o clasă „pentru sine". Abia la începutul anului 1848 apare „Manifestul Partidului Comunist" întocmit de fondatorii marxismului. Pentru întâia oară în istoria omenirii, a avut loc la Paris în 1848, pe baricadele din Iunie, prima ciocnire piept la piept între proletariat și burghezie.

Lenin, vorbind despre periodizarea istoriei secolului al XIX-lea, arată că până în 1871 capitalismul *în general* a cunoscut o perioadă de ascensiune.

Ținând seama de toate acestea punem întrebarea : care a fost clasa care a stat în fruntea luptei și a revoluției care a avut loc în 1848 în țara noastră ? Dacă citim articolele publicate recent cu privire la Nicolae Bălcescu, vedem că din lipsa de aprofundare a problemelor, din cauza nestudierii temeinice a învățăturii marxist-leniniste, unii istorici și filosofi pun pe aceeași treaptă, ca potrivnici ai revoluției din 1848, pe boieri și pe burghezi, iar alții nu fac deosebirea necesară între țelurile burgheziei și cele ale poporului.

Bogata literatură care a apărut acum, cu privire la Bălcescu, ne-a ajutat să cunoaștem mai bine viața și opera lui Bălcescu. A fost smuls vălul uitării pe care burghezia și moșierimea au încercat să-l arunce asupra acestei figuri istorice a poporului român. Acesta este un mare merit. Dar trebue să ducem până la capăt munca începută. Trebue să facem ca Bălcescu să apară în toată valoarea lui. De aceea problema trebue încă studiată temeinic.

In 1848, clasa muncitoare din țara noastră nu era încă o clasă „pentru sine" și nu putea fi hegemonul revoluției din 1848, revoluție cu un caracter burghez și în Țara Românească și în Transilvania. De aceea, în studiul forțelor sociale noi nu putem trata în general toată burghezia română din 1848 ca o clasă potrivnică revoluției. De asemenea nu avem voie să uităm că burghezia și diferitele ei grupări de pe teritoriul României erau inegal desvoltate în Moldova, Țara Românească, Transilvania. Se impune o aprofundare a problemei, o analiză a stratificării sociale și a intereselor fiecărei grupări din sânul clasei burgheze, studierea țelurilor revoluției în diferite faze de desvoltare etc., cu scopul de a vedea clar care au fost forțele care au frânat revoluția burgheză, care au fost forțele care au trădat-o, și care au fost acele forțe care au vrut să ducă la victorie revoluția burgheză, pentru a smulge dela boieri puterea politică, pentru a folosi legile economice în interesul clasei lor. Numai pe baza unei astfel de analize vom putea vedea clar măsura în care Nicolae Bălcescu, luptând pentru victoria revoluției burgheze, a depășit epoca sa, a văzut mai departe decât revoluția burgheză.

Bălcescu nu s'a ridicat la înălțimea socialismului științific. Dar Bălcescu a depășit ideologia burgheză și a fost în epoca sa purtătorul ideilor celor mai înaintate din țara noastră, întrecând în unele probleme pe socialiștii utopiști din apus.

---

[1] p. 55.

In ce constau ideile socialiştilor utopişti din apus, Fourier, Owen? Aceşti socialişti utopişti, dela începutul secolului al XIX-lea, au văzut răul pe care-l aduce societatea capitalistă. Dar când s'au gândit cum să înlăture răul, s'au retras în utopie, au conceput planuri şi visuri nelegate de realitate.

In ce au constat măreţia şi nivelul înalt al ideilor revoluţionarilor democraţi ruşi. Herţen, Belinschi, Cernîşevschi, Dobroliubov? Ei au luptat activ împotriva puterii boierimii, care trebuia dărîmată. Au combătut orânduirea ţaristă din Rusia, şi-au legat gândurile lor, atitudinea lor, de revoluţia ţărănească.

Revoluţionarii democraţi ruşi au influenţat — după cum spune Lenin — prin faptele vieţii lor şi prin lupta lor revoluţionară, toată epoca în care au trăit.

Nicolae Bălcescu, în gândirea lui, în cea mai mare — parte a acţiunilor lui şi-a legat viaţa de rezolvarea problemei agrare în Ţara Românească. El a dus lupta împotriva boierilor — boerul e boer, el nu e român, spune Bălcescu — şi a căutat să mobilizeze massele pentru a submina şi lichida orânduirea feudală. El a arătat că „revoluţie naţională fără revoluţie socială — nu e". El şi-a legat acţiunea lui de dinainte de 1848, de ideea revoluţiei; el şi-a legat activitatea lui de după 1848, până la moarte, de lupta revoluţionară a masselor pentru pregătirea unei noi revoluţii.

Bălcescu combătea pe cei ce considerau revoluţia ca rezultat al dorinţei unor persoane. El vedea revoluţia din 1848 ca o necesitate istorică, urmare a 18 veacuri de lucrare a poporului asupra lui însuşi. Concepţia lui de viaţă, activitatea lui este legată de lupta revoluţionară a poporului şi *în această problemă* ei s'a ridicat la o treaptă superioară faţă de socialiştii utopişti, care în secolul al XVIII-lea erau purtătorii ideilor înaintate, din Europa occidentală.

Această poziţie revoluţionară l-a dus pe Bălcescu şi la alte concluzii deosebit de valoroase. Gândirea lui social-politică era dialectică.

Bălcescu spune: „...poporul din *rob* se face *serf*, apoi *proletar*, apoi *posesor* şi acum asvârle cea mai din urmă exploataţie... Şi fiecare din aceste transformaţii succesive a fost un progres pe lângă starea de mai nainte şi a născut un progres" [1].

Bălcescu n'a văzut clar unele probleme. El a greşit de pildă atunci când a căzut de acord să se întocmească comisia agrară. El nu s'a lepădat de principii idealiste în tratarea unor probleme privind desvoltarea societăţii. Dar el a dorit ca poporul — în care vedea în primul rând pe ţărani — să devină posesorul bunurilor materiale şi culturale.

El n'a văzut şi n'a putut vedea exproprierea *tuturor* expropriatorilor şi nici transformările revoluţionare ce le făptueşte azi clasa muncitoare condusă de P.M.R. Dar felul în care a privit succesiunea schimbărilor sociale, aprecierea pe care a dat-o trecerii dela o fază de desvoltare a societăţii la alta, convingerea lui că *popoarele se vor ridica şi vor mătura rămăşiţele tiranilor de pe faţa pământului* dovedeşte gândirea lui înaintată, gândire care l-a însufleţit în lupta ce a dus-o în ajunul şi în timpul revoluţiei, pentru a doborî tot ce era vechi. Această gândire înaintată l-a întărit şi i-a menţinut un moral atât de înalt după 1848, până în ultima clipă când vedea că i se apropie sfârşitul şi când nu înceta să gândească la revoluţia pentru care a luptat şi care avea să facă fericite ţara şi poporul lui.

Problema revoluţiei, a unităţii şi independenţei naţionale, a frăţiei între popoare. Bălcescu le-a văzut în lumina celor mai înaintate idei cunoscute în acel timp în Ţările Române.

El a prevăzut că năzuinţele revoluţionare ale poporului român se vor realiza. „Tiranii vor putea îndoi cruzimile, vor putea întrebuinţa puterea lor, dar nu vor izbuti niciodată...."

Bălcescu mai spune: „Istoria omenirii nu ne înfăţişează decât lupta necontenită a dreptului în contra tiraniei, a unei clase desmoştenite de dreptul său contra uzurpatorilor ei, lupta arzătoare care adesea avu caracterul unei răzbunări, luptă fără sfârşit căci se urmează încă în timpurile de azi şi se va urma până când nu va mai fi umbră de tiranie, până când popoarele n'or fi întregite în drepturile lor şi egalitatea n'o domni în lume" [2].

In legătură cu valorificarea marii personalităţi a lui N. Bălcescu, trebue să studiem poziţia înaintată pe care el a avut-o faţă de Rusia.

K. Marx a arătat că la mijlocul secolului al XIX-lea ţarismul era jandarmul reacţiunii din Europa.

---

[1] N. Bălcescu, Opere, v. I, Mersul revoluţiei în istoria Românilor. Ed. Acad. R.P.R., 1953, p. 310.
[2] N. Bălcescu, Opere, v. I, Trecutul şi prezentul. Ed. Acad. R.P.R., 1953, p. 324—325.

V. I. Lenin a arătat în repetate rânduri că existau în acea vreme două Rusii: 1) Rusia ţaristă şi 2) Rusia populară reprezentată de Decembriştii Herţen, Belinschi, Cernîşevschi, Dobroliubov. Ridicându-se împotriva ţarismului, N. Bălcescu se plasa pe poziţia cea mai înaintată a vremii. El se găsea pe aceeaşi poziţie de luptă cu Rusia populară, împotriva ţarismului şi a înţeles just, conţinutul reacţionar al ţarismului.

N. Bălcescu s'a inspirat — problema este insuficient studiată şi va trebui lămurit dacă aceasta a avut loc direct sau indirect — din gândirea înaintată rusă.

Se vorbeşte de activitatea lui N. Bălcescu în Moldova, în ajunul revoluţiei din 1848.

Cu cine avea Bălcescu contingenţă în Moldova? Cu Negruzii şi Donici care au avut legătură cu Puşkin, şi care erau inspiraţi de ideile înaintate din Rusia; cu Asachi, care pentru prima oară a tradus în limba română istoria Rusiei şi care a fost printre acei care au ridicat problema că nu putem studia istoria României, fără a studia şi prezenta legăturile de veacuri dintre poporul român şi poporul rus; cu M. Kogălniceanu, care era membru al Societăţilor Istorice din Rusia, care cunoştea limba rusă şi se adăpa direct dela izvoarele culturii înaintate ruse; cu Alecu Russo, care a fost inspirat de marele gânditor rus Belinschi în întocmirea operei sale „Cântarea României", operă căreia Bălcescu i-a acordat o deosebită preţuire. N. Bălcescu cunoştea Rusia populară şi în anii care au urmat revoluţiei din 1848. De pe poziţia sa înaintată, N. Bălcescu, care a acordat atenţie rolului masselor în istorie, a ajuns la înţelegerea marii însemnătăţi a frăţiei între popoare, pentru a doborî tot ce este reacţionar şi tiran în lume.

După ce Revoluţia din 1848 în România a aşteptat în zadar ajutorul promis de Lamartine; după ce consulul englez l-a „sfătuit" pe Magheru să răspândească pandurii ce se pregăteau în Oltenia să pornească lupta cu arma în mână contra năvalei armatelor otomane; după ce a văzut că guvernele din Anglia şi Franţa sprijină „trupul putred şi cangrenat" al Imperiului otoman şi căutau cu orice chip să frâneze lupta poporului român pentru libertate şi independenţă, Bălcescu arată tuturor că „în zadar veţi îngenunchia şi vă veţi ruga pe la porţile împăraţilor" şi că singura soluţie este unirea în luptă a popoarelor, fiindcă împăraţii, domnii şi boierii nu dau decât ceea ce le smulg popoarele.

De aceea a militat N. Bălcescu pentru unirea în luptă a popoarelor, a Ruşilor, Polonejilor, Maghiarilor, Cehilor, Românilor, etc. în vederea realizării năzuinţelor lor.

Poziţia lui N. Bălcescu faţă de Rusia populară este însă insuficient studiată la noi. Este o problemă care trebue aprofundată.

Trebue să studiem în mod creator lupta şi opera lui N. Bălcescu.

Trebue să luptăm cu înverşunare împotriva falsificărilor comise de istoricii burghezi faţă de această mare figură a istoriei naţionale.

Să nu uităm că istoricii burghezi au încercat şi după 23 August 1944 să folosească cele mai mârşave mijloace cu scopul de a întuneca marea figură a lui N. Bălcescu.

Reacţionarul Zane a încercat să reediteze o provocare iniţiată de reacţiune acum un veac şi pe care Bălcescu a pus-o la punct încă în anul 1845. Aceasta se referă la atitudinea pe care ar fi avut-o Bălcescu în faţa organelor represive ale boierilor la începutul activităţii sale revoluţionare.

In „Gazeta de Transilvania" din 26 Iulie 1845 (an. VIII, Nr. 60) N. Bălcescu a publicat „o declaraţie" datată: Bucureşti 5 Iulie 1845, în care, lămurind o eroare care s'a strecurat în lucrarea „La Roumanie" a lui I. A. Vaillant, spune printre altele: „Victima unor uneltiri ticăloase şi fără de lege a unor oameni ai guvernului trecut, cari pentru ca să-şi mulţumească nişte vinovate dorinţi de răsbunare particulară nu au avut multă greutate de a găsi mai mulţi complezanţi ce au primit a juca într'o prefăcută conspiraţie, rola îndoită şi de conspirator şi de pârâtor, eu uitasem suferinţele ce am împărţit în anul 1840 cu o seamă de tineri, şi măcar că şi atunci ca şi acum aş fi putut da pe faţă toată intriga dar nu am vrut, căci opinia publică a protestat îndestul pentru nevinovăţia mea şi a aruncat ocara asupra aceluia care abuzând de drepturile autorităţii sale, au uneltit acea intrigă".

Este limpede că burghezia şi moşierimea română care au falsificat şi au făcut timp de un veac tot ce le-a fost cu putinţă pentru a da uitării pe N. Bălcescu, ar fi „folosit", n'ar fi lăsat să le scape un astfel de fapt pentru a lovi în Bălcescu.

Ceea ce n'a reuşit burghezia şi moşierimea, a încercat în disperarea sa, „epigonul" Zane, căutând să folosescă la o şedinţă a Institutului de Istorie lipsa de pregătire profesională a unor tineri şi slaba vigilenţă la unii vârsnici. El a fost demascat la acea şedinţă a institutului. Dar aceasta nu înseamnă că „selecţionaţii" dolarilor nu mai încearcă să uneltească.

De aceea, odată cu studierea în mod creator a luptei şi operei lui N. Bălcescu, se cere o întărire a vigilenţei faţă de uneltirile duşmane, care mai încearcă să falsifice istoria poporului.

In valorificarea critică a trecutului trebue să studiem limitele operei supuse analizei, dar totodată trebue să scoatem la lumină concepţia revoluţionară, bogăţia de idei, măsura în care a ajutat personalitatea sau opera studiată luptei poporului, desvoltării societăţii. Aşa cum ne învaţă tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej,

„...Invăţătorii şi profesorii trebue să cultive mândria naţională pentru tradiţiile revoluţionare progresiste ale poporului nostru, interesul şi dragostea pentru opera lui N. Bălcescu, Victor Babeş, Gh. Marinescu, Aurel Vlaicu, pentru operele realiste ale unor scriitori şi artişti ca Mihail Eminescu, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, Gh. Coşbuc, Th. Aman, Nicolae Grigorescu".

Lucrarea tovarăşului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." ne arată că există legi comune diferitelor formaţiuni sociale, dar că fiecare formaţiune socială are legi proprii care dispar odată cu formaţiunea socială respectivă. Aceasta ne înarmează în lupta împotriva istoriografiei burgheze care, slujind interesele burgheziei, încerca să ascundă legile obiective ale formaţiunii sociale capitaliste care duc la pieirea inevitabilă a capitalismului. Aceasta este una din cauzele pentru care istoriografia burgheză caută să ascundă procesul desvoltării istoriei moderne şi mai ales contemporane a ţării noastre, mijloc prin care istoriografia burgheză încerca să împiedice clasa muncitoare, massele populare, de a folosi cercetarea istorică ca armă de luptă împotriva regimului burghezo-moşieresc.

Sub masca „obiectivităţii" şi a „apolitismului" istoriografia burgheză nu a cuprins — cu rare excepţii — în cercetările iniţiate, evenimentele desfăşurate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi cele din secolul al XX-lea. Regimul burghezo-moşieresc a căutat să falsifice şi să ascundă în mod deosebit documentarea referitoare la evenimentele de seamă din aceste decenii, ocupându-se, în măsura în care trata aceste probleme, numai cu glorificarea reprezentanţilor burgheziei şi moşierimii.

Deosebit de grea a fost moştenirea pe care ne-a lăsat-o regimul burghezo-moşieresc în sectorul istoriei moderne şi contemporane.

Dacă aruncăm însă o privire asupra celor ce au realizat istoricii dela eliberare — 23 August 1944 — până azi, constatăm — cu toate realizările reale care există pe acest tărâm — că situaţia este foarte nemulţumitoare. *Trebue să recunoaştem cu curaj că lipsa unor lucrări temeinice în domeniul istoriei moderne şi contemporane se datoreşte influenţei concepţiei burgheze.*

Vina noastră este cu atât mai gravă cu cât noi am primit în această direcţie, din partea conducerii partidului un ajutor cu totul deosebit.

In Rezoluţiile şi Hotărîrile C.C. al partidului, în lucrările tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej, s'a dat o fundamentare teoretică problemelor centrale ale istoriei moderne şi contemporane a României.

Documentele de Partid au desvăluit caracterul profund reacţionar al monstruoasei coaliţii burghezo-moşiereşti şi rolul trădător şi antinaţional pe care l-a jucat monarhia de Hohenzollern. Era de datoria noastră ca, în lumina acestor teze să analizăm evoluţia burgheziei române, să desvăluim contradicţiile neantagoniste între diferitele grupuri ale burgheziei şi condiţiile în care burghezia română a încetat să lupte împotriva orânduirii feudale, devenind o forţă reacţionară şi apoi contrarevoluţionară.

De o importanţă deosebită este studiul desvoltării *economice* a României la sfârşitul secolului al XIX-lea şi în secolul al XX-lea. Noi nu avem încă cercetări temeinice cu privire la: ritmul desvoltării industriale a ţării şi însemnătatea pe care a avut-o fiecare ramură industrială în parte; caracterul înapoiat al economiei agrare şi felul în care acţionau ca frână, resturile feudale; în ce condiţii au apărut la noi trăsături ale imperialismului la începutul secolului al XX-lea (carteluri, concentrarea de capitaluri etc.), paralel cu starea înapoiată a industriei şi existenţa unor resturi feudale; măsura în care era aservită ţara capitalului american, englez, francez, german şi ciocnirile între reprezentanţii acestor capitaluri pentru aservirea economică şi politică a României, jefuirea de către imperialişti a bogăţiilor ţării noastre etc.

Prin astfel de studii are să apară clar caracterul şi formele de manifestare social-politică a coaliţiei burghezo-moşiereşti, politica mârşavă a imperialiştilor americani, englezi etc. precum şi poziţia şi formele concrete de luptă ale celorlalte forţe sociale din ţara noastră şi în primul rând lupta revoluţionară a clasei muncitoare.

Până azi nu avem încă studii privind lupta revoluţionară a ţărănimii, cum au fost răscoalele ţaranilor din 1888 sau marea răscoală din 1907.

Tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej a arătat că, încă dela sfârşitul secolului al XIX-lea proletariatul din România are rólul conducător în lupta de transformare revoluţionară a ţării. Noi nu am întocmit încă, pe baza acestei îndrumări, studii temeinice care să trateze procesul de transformare a clasei muncitoare, dintr'o clasă în sine, într'o clasă pentru sine; pătrunderea şi condiţiile în care s'a răspândit marxismul în ţara noastră; procesul contopirii socialismului cu mişcarea muncitorească; curentele social-democrate oportuniste care au trebuit să fie înfrânte pentru ca marxismul să iasă victorios în mişcarea muncitorească din ţara noastră; influenţa mişcării revoluţionare din Rusia şi, în deosebi, influenţa leninismului asupra mişcării revoluţionare din ţara noastră etc.

Clasicii marxism-leninismului au dat o definiţie clară asupra caracterului diferit al războaielor. Tovarăşul I. V. Stalin a dat în geniala sa lucrare „Istoria Partidului Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice — Curs scurt" — o definiţie clasică, cu privire la teoria şi tactica partidului în chestiunea războiului. Tovarăşul Stalin arată că, atâta timp cât există imperialismul, războaiele sunt inevitabile. Numai pe această bază putem lămuri caracterul diferitelor războaie pe care le-a dus ţara noastră. Dar noi n'am întocmit încă studii temeinice privind războiul pentru independenţă (1877—1878); nu am lămurit caracterul nedrept al participării României la al doilea război balcanic şi mai ales, caracterul nedrept al participării României burghezo-moşiereşti la războiul imperialist din 1914—1918, fără a mai vorbi de cotropirea Basarabiei şi de criminalul război antisovietic. Din această cauză, se comit atât la catedrele universitare, cât şi la Institutele de Istorie, greşeli grave, naţionalist-burgheze, în aprecierea caracterului unora din aceste războaie.

Analizând perioada istorică cuprinsă între anii 1917—1944, Acad. Mihail Roller arată însemnătatea istorică mondială pe care a avut-o Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie. Vorbitorul arată cum burghezimea şi moşierimea română au transformat România într'un avantpost al imperialismului la graniţele statului sovietic. El înfăţişează avântul revoluţionar din ţara noastră sub influenţa Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie, şi lupta clasei muncitoare condusă de grupurile comuniste şi apoi de P.C.R., pentru apărarea revoluţionară a U.R.S.S. El arată că desvoltarea istoriei contemporane a României s'a desfăşurat sub influenţa Revoluţiei din Octombrie. Subliniază formele concrete ale desvoltării economice şi ale luptei de clasă în anii avântului revoluţionar (1917—1923) în anii stabilizării relative a capitalismului (1923—1929) în timpul crizei generale (1929—1933) cu trăsăturile proprii României, unde criza industrială s'a altoit pe criza agrară, adâncită ca urmare a nerezolvării problemei agrare; lupta din anii premergători celui de al doilea război mondial şi în timpul criminalului război antisovietic. In toţi aceşti ani, trusturile imperialiste aservesc tot mai mult România, fie că e vorba de firma americană, engleză, germană etc., a acestor trusturi.

Analizând aceste probleme — continuă vorbitorul — în lumina învăţăturii tovarăşului Stalin, cu privire la *legea economică fundamentală a capitalismului contemporan*, constatăm că privitor la prima etapă a crizei generale a sistemului capitalist mondial, noi nu am demascat cu tărie prin studii şi lucrări de istorie, crunta exploatare la care a fost supusă clasa muncitoare sub regimul burghezo-moşieresc; cum s'a manifestat în mod concret pe spinarea poporului muncitor goana imperialiştilor pentru asigurarea profiturilor celor mai înalte; cum a fost fascizată şi târîtă România în războiul antisovietic. Noi nu am întocmit încă studii în care să se trateze: lupta clasei muncitoare organizată şi condusă de P. C. R.; cum P. C. R. a păstrat şi desvoltat pe o treaptă mai înaltă tradiţia revoluţionară de luptă a întregului popor; cum P. C. R. a fost apărătorul intereselor naţionale ale României în lupta pe care a dus-o pentru o politică de prietenie cu U.R.S.S. şi împotriva aservirii ţării noastre de către imperialiştii americani, englezi, germani...; cum P. C. R. a luptat pentru bolşevizarea partidului, demascând rămăşiţele gheriste, influenţele străine pătrunse în partid, cum a descoperit acţiunea duşmănoasă, contrarevoluţionară a lui Luca, sprijinit de Pauker şi Georgescu şi cum a asigurat şi asigură sub conducerea C. C. al P. M. R. în frunte cu tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej politica marxist-leninistă în lupta pentru construirea socialismului în R. P. R.

Vorbitorul arată apoi care au fost urmările nefaste pentru România în urma instaurării dictaturii fasciste şi transformării ţării într'un satelit al hitlerismului. El arată totodată însemnătatea istorică a eliberării României de către glorioasa Armată Sovietică de sub jugul fascist, lupta dusă de P.C.R. sub conducerea tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej pentru doborîrea dictaturii antonesciene, instaurarea regimului de democraţie populară şi etapele de desvoltare a regimului de democraţie populară.

„In prima sa etapă, regimul de democraţie populară a avut un caracter antifascist, antiimperialist şi antifeudal. Sub conducerea P. C. R., clasa muncitoare a fost hegemonul în lupta poporului muncitor pentru desăvârşirea revoluţiei burghezo-democratice.

Aşa cum ne arată tovarăşul Gh. Gheorghiu-Dej „Congresul al V-lea al partidului nu a putut prevedea formele concrete pe care le va lua desăvârşirea revoluţiei burghezo-democratice. La noi acest proces s'a petrecut în urma eliberării României de către forţele armate ale Statului Sovietic, care a deschis în faţa ţării noastre drumul desvoltării democratice, a dat putinţa poporului român să-şi ia soarta în propriile sale mâini şi să făurească regimul de stat în conformitate cu interesele şi voinţa lui" [1].

Această problemă atât de importantă *a revoluţiei din ţara noastră* nu a fost încă obiectul unor preocupări serioase a istoricilor. Nu au fost încă întocmite studii nici cu privire la cea de a doua etapă a revoluţiei din ţara noastră, când dela *revoluţia democrat-populară* am trecut la *revoluţia socialistă*. Partidul nostru se călăuzeşte în politica sa de legea economică fundamentală a socialismului descoperită de tovarăşul Stalin, care constă în „asigurarea satisfacerii maximale a nevoilor materiale şi culturale mereu crescânde ale întregii societăţi, prin creşterea şi perfecţionarea neîntreruptă a producţiei socialiste pe baza tehnicii celei mai înalte"[2].

Lupta condusă de partid pentru construirea industriei socialiste şi, în primul rând, a industriei grele; introducerea în ţara noastră a tehnicii celei mai noi, cu ajutorul frăţesc socialist pe care ni-l acordă U. R. S. S.; rezultatele concrete oglindite în îmbunătăţirea continuă a vieţii materiale şi culturale a poporului; eroismul clasei muncitoare în lupta pentru învingerea greutăţilor, pentru construirea victorioasă a socialismului; formele concrete istorice pe care le-a luat în etapele revoluţiei alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare; procesul de formare a unităţii moral-politice a poporului ca urmare a aplicării politicii staliniste în problema naţională etc., iată numai unele din problemele fundamentale care trebue să devină obiect de studiu.

Nouă, istoricilor, ne revine sarcina să contribuim la opera de construire a socialismului prin educarea tinerei generaţii în spiritul patriotismului socialist şi al internaţionalismului proletar, să contribuim la educarea masselor prin întocmirea de studii şi cercetări care să trateze, de pe poziţia clasei muncitoare, problemele de istorie contemporană a patriei noastre.

O astfel de poziţie cere să avem o atitudine combativă, să demascăm fără cruţare pe duşmanii poporului muncitor interni şi externi. După cum ne învaţă marxism-leninismul, în perioada de trecere dela capitalism la socialism, lupta de clasă nu se stinge, ci se ascute. Această lege o vedem oglindită în realitatea vieţii, în ascuţirea luptei de clasă din ţara noastră. Această luptă se desfăşoară în condiţii tot mai favorabile clasei muncitoare care deţine puterea politică în stat şi principalele pârghii economice. Dar în desfăşurarea acestei lupte, forţele reacţionare se cramponează de orice mijloc pentru a împiedeca, sau cel puţin pentru a întârzia, dispariţia lor de pe arena istoriei.

Noi, cercetătorii din domeniul istoriei trebue să dovedim, prin activitatea noastră concretă, cum îndeplinim sarcinile ce ne revin, în momentele acestea ale revoluţiei socialiste — cea mai înaltă culme pe care a atins-o până azi istoria României.

Luptând pentru a ne ridica la înălţimea sarcinilor noi ce ne revin, putem vedea mai limpede, de o parte luminoasele perspective ale ţărilor din lagărul socialismului şi păcii, ale României, şi de altă parte gradul de descompunere şi de decădere a ţărilor capitaliste, a ideologiei burgheze şi a purtătorilor ei.

Vorbitorul arată perspectiva ce se deschide R.P.R. şi ţărilor de democraţie populară prin construirea socialismului, perspectivele ce se deschid U.R.S.S. prin trecerea treptată dela socialism la comunism şi însemnătatea acestei desvoltări în lupta pentru apărarea păcii. El subliniază mizeria crescândă din ţările capitaliste, criminala politică a imperialiştilor şi mai ales a imperialismului american, care au cotropit Coreea şi aţâţă la un nou război mondial.

In această politică a imperialiştilor joacă un rol de seamă falsificarea istoriei şi propovăduirea unor „teorii" antiştiinţifice şi inumane.

In Statele Unite ale Americii se falsifică cu cinism studiul istoriei. Istoricii vânduţi imperialismului american caută să demonstreze că intrigile politicianiste dela curţile imperiale, şefii militari etc. reprezintă forţele motrice ale istoriei. Intr'un manual de istorie, întocmit de un istoric burghez se spune că: *toată istoria omenirii şi în special etapa ei actuală vine în sprijinul ideii că America trebue să conducă restul lumii*. Un alt istoric american, Ralph Fleming, formulând teza „dreptului natural" afirmă că: *în condiţiile*

---

[1] Gh. Gheorghiu-Dej „30 de ani de luptă a Partidului sub steagul lui Lenin şi Stalin". Ed. P. C. R. ed. a II-a, 1952, p. 34.

[2] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U. R. S. S. Ed. pentru literatura politică 1952, p. 45.

de azi multe națiii mici, nu au dreptul la existența și trebue să renunțe la suveranitatea lor.

In ultima vreme, imperialiștii folosesc din plin așa zisa teorie a lui Malthus. Marx și Engels, la timpul lor, au demascat caracterul antiștiințific al malthusianismului.

„Concluziile științifice ale lui Malthus — scrie Marx — sunt formulate în interesul claselor dominante, în general, și al elementelor reacționare ale acestor clase dominante în special. Cu alte cuvinte, pentru aceste interese el falsifică știința... Ura clasei muncitoare engleze față de Malthus... este, prin urmare, cu desăvârșire îndreptățită; cu instinctul său sigur, poporul a simțit aici că în față nu se află un om de știință, ci un avocat angajat, un apărător al intereselor vrăjmașilor săi, un nerușinat sicofant al claselor dominante" [1].

Engels, la rândul său, a înfierat teoria malthusiană, numind-o „o teorie josnică, ticăloasă... o batjocorire desgustătoare a naturii și a omului" [2].

Azi, imperialiștii americani lansează diferite variante ale malthusianismului. „Istoricii", „filosofii" în slujba imperialiștilor americani, cum este de pildă scutierul bombei atomice, lordul englez Bertrand Russel, caută să convingă pe cititorii săi că la baza comportării oamenilor și a vieții lor sociale, stau instinctele animale. In lucrarea sa „Patria și individul" el spune: „Nu trebue să ignorăm instinctele". Și pentrucă acest „filosof" consideră că „într'o lume în care toți se iubesc nu ar merita să trăiești"; el proslăvește instinctele animalice pe care „mintea omenească poate să le transforme până la proporții pe care nu le întâlnim nici la fiarele cele mai sălbatice".

Cu ce scop vrea Russel să intensifice instinctele animalice la om? „Eu cred cu fermitate — spune Russel — că natura este aceea care impune războaiele și alte forme de luptă distrugătoare dintre oameni".

...„Din timpurile cele mai îndepărtate — spune el — și până în zilele noastre, războiul a fost motorul principal al societății".

Iată așa dar, secretul pentru care acest purtător de cuvânt al imperialiștilor cultivă instinctele animalice. El proslăvește războiul cu scopul de a sluji cercurile imperialiste din America, care asasinează femei și copii în Coreea și care vor să deslănțue al treilea război mondial pentru asigurarea profitului capitalist maximal. El declară fățiș că este pentru războiul atomic, pentru războiul bacteriologic, pentru a-și atinge scopul de aservire și jefuire sistematică a popoarelor din alte țări, „prin instaurarea dominației mondiale a Statele Unite ale Americii" [3].

Acest reprezentant al ideologiei imperialiste calcă în picioare toate aspirațiile popoarelor. El se ridică împotriva popoarelor, care luptă pentru a-și apăra sau pentru a-și cuceri independența națională. Reprezentanții ideologiei imperialiste, vânduți imperialiștilor americani, spun toate acestea pentru „a asigura instaurarea dominației mondiale a Statelor Unite ale Americii".

In discursul ținut la Congresul al XIX-lea al P. C. U. S., tovarășul Stalin a arătat că burghezia își permitea, în anumite perioade, să facă lux de liberalism, să vorbească de libertate, de independență națională. Dar, în perioada contemporană a capitalismului — a spus tovarășul Stalin — principiul egalității în drepturi a oamenilor și națiunilor a fost călcat în picioare de către burghezie.

„Acum, burghezia vinde drepturile și independența națiunii pe dolari. Steagul independenței naționale și al suveranității naționale a fost aruncat peste bord. Nu încape îndoială că acest steag va trebui să-l ridicați voi, reprezentanții partidelor comuniste și democratice, și să-l duceți înainte, dacă vreți să fiți patrioți ai țării voastre, dacă vreți să deveniți forța conducătoare a națiunii. Altcineva nu are cine să-l ridice" [4].

Iată cât de profundă este deosebirea între putreda concepție imperialistă, propovăduită de Russel și de alți slugoi ai dolarului care cheamă la război, care cer să se calce în picioare tot ce este dragoste de țară, de independență și suveranitate națională de o parte și de altă parte concepția care stă la baza politicii Partidului și Guvernului R. P. R. în lupta pentru construirea orânduirii superioare, socialiste, concepții după care trebue să ne călăuzim în activitatea noastră în domeniul cercetărilor de istorie pentru a putea sluji activ poporul muncitor în făurirea cu succes a operei pe care a început-o.

O condiție fundamentală — fără de care nu se poate desvolta știința istorică în țara noastră — este folosirea curajoasă a armei criticii și autocriticii.

---

[1] Teoriile plusvalorii, Ed. rusă, v. II, partea a II-a, p. 208—209.

[2] K. Marx și Fr. Engels, Opere, Ed. rusă, v. II, p. 313.

[3] Reprodus după „Bolșevic", Nr. 9, 1952.

[4] I. Stalin, Cuvântare rostită la Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Ed. pentru literatura politică, 1952, p. 7.

In anul 1934, tovarăşul Stalin, vorbind despre sarcinile ce revin activiştilor de pe tărîmul muncii ideologice, spunea printre altele că o sarcină de seamă a unor luptători este de a nu cocoloşi, ci de a critica cu îndrăzneală abaterile unor tovarăşi dela marxism-leninism.

Trebue să recunoaştem că în instituţiile de istorie, atât în cele de cercetare cât şi în cele de învăţământ superior, se manifestă o lipsă de îndrăzneală în a critica.

Iată câteva exemple:

Recent a apărut sub redacţia Acad. Mihail Roller o ediţie nouă a manualului „Istoria R. P. R." pentru învăţământul mediu şi şcolile superioare pedagogice. Această ediţie este îmbunătăţită faţă de ediţia din 1947. Dar manualul mai conţine lipsuri şi în unele capitole găsim greşeli obiectiviste.

In periodizarea istoriei vechi, manualul foloseşte împărţirea făcută de Morgan (sălbăticie, barbarie etc.). Periodizarea lui Morgan a avut mare însemnătate, în desvoltarea istoriei, în haosul care a existat în periodizarea istoriei vechi acum 75 de ani. Dar în decurs de 75 de ani studiul istoriei vechi a dobândit noi succese, care cer o punere la punct a problemei. Această problemă a fost azi pusă în discuţie de cercetătorii sovietici. Dar aceasta se ignoră în manual. De asemenea nu este lămurit pentru ce se fixează începutul perioadei capitaliste în anul 1821 şi care este legătura între răscoala din 1821 şi revoluţia din 1848.

In manual nu se demască cu destulă tărie istoriografia burgheză şi se folosesc insuficient izvoarele marxist-leniniste, textele clasicilor marxism-leninismului care se referă direct la problemele istoriei României.

In manual nu sunt scoase în evidenţă cu suficientă claritate desvoltarea forţelor de producţie şi caracterul relaţiilor de producţie în unele formaţiuni sociale ale istoriei României. In tratarea unor formaţiuni sociale, nu se oglindeşte cum a acţionat legea concordanţei obligatorii a relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie şi cum au folosit clasele înaintate această lege în interesul lor.

Manualul are goluri serioase în tratarea problemelor din secolele XVI, XVII, XVIII. O problemă atât de importantă cum este de pildă lupta de clasă în aceste veacuri este deseori tratată în mod static. Intr'o serie de capitole se repetă deseori, fără explicaţie, că *fuga ţăranilor* este o formă a luptei de clasă.

Problema fugii are însă multe explicaţii. Ar trebui să luăm de pildă în discuţie şi următorul aspect: de ce fugeau ţăranii de pildă din Muntenia în Transilvania, sau în Moldova şi vice-versa. Adeseori noi constatăm fuga unor ţărani din Ţara Românească şi Oltenia spre Bulgaria, chiar spre regiuni apropiate de Constantinopol, centru politic al imperiului otoman, care asuprea Ţările Române.

Direcţia fugii ţaranilor nu era întâmplătoare. Ţăranii se îndreptau de obicei spre acele centre unde aveau loc lupte mai ascuţite împotriva asupritorilor, unde existau posibilităţi să scape de iobăgie, să se libereze. Aceasta explică şi de ce ţăranii se îndreptau deseori spre Nipru, spre căzăcime. Organizarea căzăcească scăpa un timp controlului puterii centralizate. Ţăranii fugari se îndreptau într'acolo tocmai fiindcă exista în acea vreme acolo o viaţă relativ mai liberă, pentrucă vedeau că forţele căzăceşti pot să-i ajute în lupta lor împotriva Turcilor pentru independenţă, de care ţăranii legau năzuinţa lor de eliberare din iobăgie. Ţăranii se îndreptau spre Rusia şi pentru faptul că vedeau în Rusia forţa care ducea lupta împotriva Turcilor ce subjugau Ţările Române.

Fuga ţăranilor a luat în cursul desvoltării istoriei noastre aspecte diferite, caractere diferite, având ecouri diferite. Problema aceasta merită să fie studiată. Aceasta ne-ar ajuta să încetăm a bate pasul pe loc în această problemă şi să vedem mai limpede cum au crescut în general forţele sociale ce înfruntau clasele condamnate dispariţiei în acea epocă şi ce rol a avut în acel cadru lupta ţărănimii şi diferitele forme pe care le-a luat această luptă.

Găsim de asemenea în noua ediţie a manualului „Istoria R. P. R." capitole cu greşeli obiectiviste. De pildă capitolele care tratează problemele culturii.

In manual am dat la început o definiţie generală justă a rolului culturii, a rolului artei populare, literaturii populare, folklorului etc., dar ele trebuiau să ne fie călăuză în interpretarea celorlalte capitole, care tratează problemele culturii din secolul al XVI-lea, al XVII-lea, al XVIII-lea etc. Trebuia să aplicăm principiile juste la condiţiile concrete ale Ţărilor Române. Nu am făcut-o. Din această cauză nu a reieşit în evidenţă *rolul ideilor înaintate în desvoltarea istorică a Ţărilor Române.*

Se mai foloseşte azi la catedre, programul de istorie a R. P. R. pentru învăţământul superior întocmit acum câţiva ani. Acest program nu a fost încă modificat pe baza genialelor lucrări ale tovarăşului Stalin şi pe baza documentelor de partid ce au apărut în ultimii ani. Aceasta constitue o serioasă greşală şi oglindeşte o gravă rămânere în urmă.

Lipsa de îndrăzneală în folosirea armei criticii s'a manifestat şi cu privire la lucrarea Acad. P. Constantinescu-Iaşi „Organizaţiile de massă...", apărută în anul 1952. Această lucrare cuprinde un număr de Comunicări prezentate la Secţia de Istorie a Academiei R.P.R. Ea cuprinde date bibliografice utile. Dar lucrarea conţine greşeli serioase. Nivelul ei ideologic este necorespunzător. Activitatea organizaţiilor de massă este ruptă de frământările social-politice ale vremii. Autorul uită uneori că Partidul Comunist a iniţiat şi condus organizaţiile de massă şi prezintă unele probleme astfel, încât s'ar putea crede că organizaţiile de massă au avut un rol conducător, ceea ce este greşit şi nu corespunde realităţii.

Presa noastră, revistele de specialitate, cercetătorii din domeniul istoriei care discută aceste probleme nu ne-au ajutat, n'au luat public poziţie critică.

Trebue să analizăm critic şi autocritic conţinutul revistelor noastre istorice care au un nivel nesatisfăcător.

Revista „Studii şi Cercetări de Istorie Veche" n'a reuşit încă să devină o revistă de istorie veche. Ea continuă încă să fie o revistă în care se publică material documentar, factologic, foarte puţin generalizat.

„Studii" revistă de istorie şi filosofie nu este încă acel organ combativ care să promoveze în mod creator gândirea ştiinţifică din domeniul istoriei, un organ care să desbată cu curaj problemele de istorie. Problemele însemnate de istorie nu capătă încă în revistă o generalizare teoretică. Tematica revistei nu oglindeşte problemele cele mai actuale ale luptei pentru construirea socialismului. Numerele de revistă sunt inegale, atât ca probleme, cât şi din punctul de vedere al nivelului. Prea rar se publică articole generale care atacă la un înalt nivel teoretic probleme de istorie ce se cer lămurite. Revista a publicat articole neadâncite (S. Ştirbu), sau articole care tratau superficial unele probleme (V. Maciu) etc.

Sarcini deosebit de mari stau în faţa revistelor de istorie. Ele trebue să desfăşoare largi desbateri critice. Revista „Studii", pentru a-şi îndeplini misiunea ce-i revine, trebue să organizeze în mod sistematic în paginile sale discuţii pe problemele de istorie şi mai ales pe problemele de istorie modernă şi contemporană. Trebue creată o rubrică de critică şi bibliografie, trebue publicate mai multe recenzii critice şi mai ales la un nivel ridicat.

Direcţia Institutului de Istorie şi conducătorii secţiilor trebue să ajute membrii colectivelor şi mai ales colaboratorii tineri să privească revista „Studii" ca un organ al lor, ca o tribună unde pot pune în desbatere, unde trebue să pună în desbatere problemele de istorie, unde pot să-şi valorifice propria lor creaţie, unde pot să se formeze şi să devină adevăraţi istorici.

Noi subestimăm rolul revistelor noastre. Redacţia nu mobilizează colectivele de conducere ale institutelor şi secţiilor respective, iar direcţiile institutelor, directorii de secţii şi fiecare istoric în parte nu folosesc această tribună pentru a desfăşura o mare bătălie, o adevărată luptă de opinii, fără de care nu putem să desvoltăm ştiinţa istorică din R. P. R.

O gravă greşeală a istoricilor este că nu acordă suficientă atenţie ridicării nivelului ideologic şi nu duc o luptă susţinută pentru întărirea vigilenţei revoluţionare în domeniul cercetărilor de istorie.

Problemele ideologice, problemele ştiinţelor sociale nu sunt totdeauna înţelese în adevărata lor valoare. Unii mai subapreciază însemnătatea luptei pentru o justă orientare ideologică, atât în ştiinţele sociale, cât şi în ştiinţele naturii.

Se manifestă încă la noi un liberalism putred şi o nepăsare condamnabilă faţă de greşelile şi denaturările ideologice. Aşa cum a arătat la Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. tovarăşul Malenkov „subaprecierea muncii ideologice poate aduce prejudicii ireparabile intereselor partidului şi statului. Nu trebue să uităm niciodată că orice slăbire a influenţei ideologiei socialiste înseamnă întărirea influenţei ideologiei burgheze".

Fără îndoială, că în analiza greşelilor noastre nu putem să ne oprim numai la membrii Secţiei a V-a şi ai Institutelor de Istorie. Trebue să vedem şi ajutorul pe care ni l-a dat şi mai ales pe care nu ni l-a dat Secretariatul şi Prezidiul Academiei R. P. R. Dacă Secretariatul şi Prezidiul Academiei R. P. R. ar fi avut grijă să primim un ajutor printr'o analiză critică a activităţii noastre, nu sporadic ci sistematic, am fi putut vedea mai clar şi am fi putut evita din timp multe din greşelile noastre.

Pentru a reuşi să înlăturăm greşelile noastre, pentru a ridica nivelul cercetărilor noastre, trebue să întărim vigilenţa revoluţionară pe frontul ideologic, trebue să studiem temeinic marxism-leninismul ; să studiem şi să folosim la maximum documentele de partid, lucrările tovarăşului Gh. Gheorghiu-Dej în care se aplică în mod creator învăţătura marxist-leninistă la condiţiile ţării noastre, să folosim ştiinţific documentarea istorică, izvoarele noastre, pe care să le interpretăm creator, pe baza ştiinţei marxist-leniniste şi nu dogmatic ; şi aşa cum ne învaţă partidul, să urmăm exemplul înaintatei ştiinţe istorice sovietice.

Convingerea pe care o au adevărații cercetători din țara noastră că datorăm în mare parte succesele noastre faptului că folosim literatura sovietică de specialitate, trebue să ne fie de îndemn pentru a crea posibilitățile să folosim mai intens această literatură direct dela izvoare.

Noua operă genială a tovarășului Stalin „Problemele economice ale socialismului în U. R. S. S." și documentele Congresului al XIX-lea deschid perspective largi de desvoltare tuturor oamenilor de știință. Sarcina noastră este ca, pe baza învățăturii marxist-leniniste, pe baza noilor teze descoperite de tovarășul Stalin, în genialele lucrări „Marxismul și problemele lingvisticii", „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.", să rezolvăm problemele teoretice de cercetare istorică în legătură strânsă cu problemele școalei, ale învățământului elementar, mediu și superior, în legătură nemijlocită cu educarea tinerei generații de constructori conștienți ai socialismului, în legătură cu educarea masselor în spiritul patriotismului socialist, al dragostei față de U. R. S. S., în spiritul internaționalismului proletar.

Se cere să depunem eforturi serioase pentru ridicarea nivelului nostru ideologic marxist-leninist.

Să folosim literatura sovietică și mai din plin decât a fost folosită până azi, pentru ca în mod creator, pe baza învățăturii marxist-leniniste să desvoltăm studiul istoriei patriei noastre, să generalizăm cercetările istoriei. In preocupările noastre să fim mai activi, mai rodnici. Să întocmim studii, monografii, tratate originale, care să reprezinte contribuția noastră la lupta pentru ridicarea culturii în țara noastră. Să desbatem aceste lucrări înainte de a începe să le întocmim — în timpul întocmirii și după publicarea lor — în mod critic și autocritic, luptând împotriva monopolului pe care unii — mai vârstnici sau mai tineri — vor să-l impună în cercetarea istorică.

Să înțelegem că munca noastră va fi mai rodnică, mai valoroasă dacă vom ridica noi cadre tinere de istorici, o pleiadă de istorici înarmată cu învățătura marxist-leninistă și cu vigilența revoluționară, care să contribue activ la înflorirea științei istorice în țara noastră. Acest lucru nu este un lucru ușor, dar este posibil. Această acțiune ne deschide perspective și ne dă satisfacția imensă pe care o poate avea un adevărat cercetător, atunci când slujește marea cauză a construirii socialismului în R. P. R., marilor idealuri ale omenirii — comunismului.

„Zorile unei vieți noi — spune tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — s'au ridicat asupra Patriei noastre. Un viitor luminos se deschide în fața poporului nostru muncitor. Pentru făurirea acestui viitor măreț, merită să ne dăm fiecare toate forțele, toate cunoștințele și tot elanul nostru revoluționar".

După expunerea Acad. Mihail Roller, lucrările consfătuirii istoricilor s'au încheiat.

DESPRE MIŞCĂRILE ŢĂRĂNEŞTI DIN 1899 ŞI CLUBURILE SOCIALISTE LA SATE

DE

GHEORGHE MATEI şi M. DAMASCHIN

Intre răscoalele ţărăneşti din anul 1888 şi marea răscoală ţărănească din 1907, se situează, la loc important, frământările adânci şi luptele ascuţite de clasă ce au avut loc la sate, în anul 1899. Ele prevestesc pe acelea şi mai mari din 1907. Astfel, mişcările ţărăneşti dela sfârşitul veacului al XIX-lea constituesc un fel de punte de legătură între cele două răscoale generale ţărăneşti, din 1888 şi 1907.

Care sunt cauzele frământărilor şi răscoalelor ţărăneşti din 1899?

Trebue să spunem că sunt aceleaşi care au provocat răscoala din 1888, agravate însă, între timp.

Pentru a ne lămuri asupra cauzelor puternicelor mişcări ţărăneşti din 1899, să lăsăm datele înseşi să vorbească. Ne situăm în sfera concretului. Analizând statisticile agricole dela sfârşitul veacului al XIX-lea constatăm *o cu totul nedreaptă distribuire a proprietăţii. Cca* 5.000 mari moşieri, reprezentând ~~7,5%~~ *din proprietarii agricoli* posedau aproape 4.000.000 hectare, *adică 49% din întinderea de pământ cultivabil a ţării,* revenind fiecăruia cca 800 hectare.

Cca 39.000 proprietari mijlocii, reprezentând *3,5% din proprietarii agricoli,* aveau 852.000 hectare teren cultivabil, adică *11% din întinderea totală,* revenind fiecăruia cca 22 hectare.

Iar 921.000 de ţărani, capi de familie, reprezentând *95% din proprietarii agricoli, stăpâneau cca* 3.000.000 hectare, adică *40% din întinderea totală cultivabilă,* revenind de capul de familie cca 3,25 hectare.

Dintre aceştia din urmă, 292.000 *(32%), ţărani, capi de familie* reprezentând cca 1.400.000 de suflete, *posedă sub 2 hectare de pământ,* deci o suprafaţă cu totul insuficientă pentru a-şi putea scoate hrana zilnică, nici măcar în ceea ce priveşte nutrimentul uscat, pâinea şi mămăliga [1]. Din aceleaşi statistici reiese că această aproape o treime din ţăranii capi de familie produc cu 35% mai puţin grâu şi porumb decât au nevoie pentru hrana lor şi a familiei de pe pământul pe care-l posedă, aceasta fără a mai

[1] G. D. Creangă, Proprietatea rurală în România. Bucureşti 1907, p. 55.

adăuga cheltuelile pentru altfel de hrană, carne, legume etc., sau pentru îmbrăcăminte, impozite, etc.[1].

De aici rezultă pentru țăranul din această categorie o serie de neajunsuri, care-l fac, fie să ia pământ în arendă și prin aceasta să fie în strânsă dependență de proprietarul moșiei care-l exploatează așa cum vrea, fie să-și arendeze altora propriul său pământ și să-și caute alte mijloace de trai în altă parte.

Deosebit de acești țărani săraci sau semiproletari, mai erau încă peste 400.000 de țărani fără de pământ, constituind proletariatul agricol, și care erau, în majoritate, salariați ai întreprinderilor agricole (cu ziua, cu luna sau cu anul).

Deci, constatăm la noi: pe de o parte, semiproletariatul agricol (țărănimea săracă) și proletariatul agricol, pe de altă parte, chiaburimea sau burghezia satelor, iar între ele țărănimea mijlocașă.

Această situație a felului cum este distribuită proprietatea agricolă în România ne face să înțelegem și revendicarea de căpetenie a țărănimii în toate mișcările și răscoalele ei și deci și în cea din 1899, aceea *de pământ*. Deci, cauza principală a mișcării țărănești din 1899 este *lipsa de pământ*.

Măsurile pe care au fost silite să le ia guvernele burghezo-moșierești, în urma frământărilor țărănești anterioare, prin modificările legii de învoieli agricole și vânzarea de pământuri din proprietatea statului, au dus la întărirea pozițiilor burgheziei satelor și la o și mai cruntă exploatare moșierească.

Din statisticile făcute de G. D. Creangă, reiese clar *înăsprirea exploatării țărănimii în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea,* deci în vremea frământărilor țărănești de care ne ocupăm[2]. Luând ca exemplu câteva moșii din fiecare județ, Creangă arată că *arenda în bani* a crescut, între anii 1880—1900, dela 30 la 60 lei la hectar, adică cu 100% în Jud. Dâmbovița: dela 24 la 36 lei la hectar, adică cu 50% în Jud. Vlașca; dela 24 la 60 lei la hectar, adică cu 150% în Jud. Teleorman.

Arenda în dijmă, cea mai obișnuită în Muntenia și Oltenia, în județele în care mișcarea țărănească din 1899 este mai puternică, prezintă și ea o creștere enormă[3].

Așa, la 1880, la o moșie din Jud. Romanați dată de statistica amintită, dijma era 1 proprietarului și 3 țăranului (1/3)[4], sau 25% proprietarului și 75% țăranului, iar ca suprasarcini rezultate din învoiala agricolă, fiecare țăran învoit trebuia să mai lucreze pentru proprietar 50 ari de grâu și 50 ari de porumb cu desăvârșire, apoi 2 zile cu carul, 6 zile cu brațele, să dea 3 pui de găină și 10 ouă. La 1900, pe aceeași moșie, dijma era 1 și 1 (1/1), sau 50% proprietarului și 50% țăranului, iar ca suprasarcini de persoană învoită : să lucreze pentru proprietar 100 ari cu desăvârșire, 3 zile cu carul, 300 dublidecalitri transport la gară, 2 pui de găină și 10 ouă.

In Jud. Dolj, la 1880, dijma pe una din moșiile prezentate de statistică era de 1 și 4 (1/4) sau 20% proprietarului și 80% țăranului, iar în plus

---

[1] G. D. Creangă, Proprietatea rurală în România, București 1907, p. 55.

[2] G. D. Creangă, Creșterea arenzii pământului în bani și în dijmă a pășunatului și a prețului muncilor agricole dela 1870—1906, București, 1908.

[3] Ibidem, p. 4—16.

[4] In raport, numărătorul reprezintă partea proprietarului și numitorul partea țăranului; nu este un raport aritmetic.

ca suprasarcini de persoană: 50 ari de grâu şi 50 ari de porumb, munciţi cu desăvârşire, pentru proprietar. La 1900, pe aceeaşi moşie, dijma era 1 şi 1 (1/1), sau 50% proprietarului şi 50% ţăranului, şi suprasarcini de persoană învoită: 150 ari de păioase, secerat, strâns, clăit, cărat, 50 ari de porumb, muncit cu desăvârşire şi 3,50 hectolitri transport la schelă.

In Jud. Olt, la 1880, pe o moşie, dijma era 1 şi 4 (1/4) sau 20% proprietarului şi 80% ţăranului, iar ca suprasarcini de persoană învoită: să lucreze 150 ari cu desăvârşire, 4 zile cu mâinile, 2 cu carul şi 1 transport la gară. La 1900, dijma era 1 şi 2 (1/2) sau 33% proprietarului şi 67% ţăranului, iar ca suprasarcini: 20 ari de muncit la tarla, de fiecare hectar luat în arendă, iar de persoana învoită 2 zile cu mâinile şi 1 transport la gară.

In Jud. Vlaşca, la 1880, pe una din moşii aleasă de noi, nu dintre cele mai grele prezentate de statistică, dijma era de 1 şi 6 (1/6), sau 14% proprietarului şi 86% ţăranului, iar ca suprasarcini de persoană: 50 ari de grâu lucraţi cu desăvârşire, 2 zile cu carul, 4 zile cu braţele şi 42 hectolitri transport la Giurgiu. La 1900, pe aceeaşi moşie, dijma era 1 şi 3 (1/3) sau 25% proprietarului şi 75% ţăranului, iar ca suprasarcini: 100 ari de grâu, muncit cu desăvârşire, de persoana învoită, plus 25 ari, cu desăvârşire, de fiecare hectar arendat, şi plus, de persoană, 4 zile cu carul, 6 cu braţele, 42 hectolitri transport la Giurgiu, 5 pui de găină.

In Jud. Teleorman, pe o moşie, la 1880, dijma era de 1 şi 5 (1/5) sau 17% proprietarului şi 83% ţăranului, iar ca suprasarcini: 10 ari lucraţi cu desăvârşire la hectar, iar de persoana învoită: 35 hectolitri transport la schelă, 4 găini şi 20 de ouă. La 1900, pe aceeaşi moşie dijma era de 1 şi 1 (1/1) sau 50% proprietarului şi 50% ţăranului, iar ca suprasarcini de persoană: 70 hectolitri transport la gară sau 105 hectolitri transport la schelă, 4 zile cu carul, 4 zile cu braţele, 4 găini şi 20 de ouă [1].

Abstracţie făcând de suprasarcini, la moşiile analizate de noi din amintita statistică, constatăm o creştere a dijmei, între anii 1880—1900:

100% în Jud. Romanaţi;
150% în Jud. Dolj;
65% în Jud. Olt;
78% în Jud. Vlaşca şi
194% în Jud. Teleorman.

De asemenea, în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea, se constată o creştere enormă a preţului păşunatului. Ţăranii, neavând islazuri, ne mai având voie să-şi pască vitele nici în pădurile statului, sunt siliţi să se învoiască cu proprietarii sau arendaşii pentru păşunatul vitelor, aceştia fixându-le în învoieli preţul ierbăritului, după bunul lor plac. Pentru a ne lămuri mai bine cum a crescut exploatarea ţărănimii şi în această direcţie, dăm mai jos un tablou edificator:

---

[1] G. D. Creangă, Creşterea arenzii pământului în bani şi în dijmă a păşunatului şi a preţului muncilor agricole dela 1870—1906, Bucureşti, 1908, p. 28—29.

TABLOUL Nr. 1

Prețul pășunatului pe capul de vită[1]

Județul	Vita mare lei		Vita mică lei	
	1880	1900	1880	1900
Romanați	4	6	0,50	0,50
Dolj	3	10	0,50	5,25
Olt	2	5	0,60	1
Vlașca	2,50	8	0,75	1
Teleorman	2	5	0,50	1,50

Din tabloul Nr. 1, constatăm o creștere a prețului pășunatului, între 1880 și 1900:

1. Pe o moșie din Romanați cu 50 % de vita mare;
pe o moșie din Dolj, cu 233 % de vita mare și 904 % de vita mică;
pe o moșie din Olt, cu 150 % de vita mare și 66 % de vita mică;
pe o moșie din Vlașca, cu 220 % de vita mare și 33 % de vita mică;
pe o moșie din Teleorman, cu 150 % de vita mare și 300 % de vita mică.

Menționăm că, din statistica amintită, n'am ales moșiile unde condițiile învoielilor erau cele mai grele, ci pe cele mijlocii. Aproape nicăieri prețul pășunatului n'a rămas staționar, iar prețurile pășunatului pe capul de vită în județele Teleorman și Dolj au crescut uluitor de mult.

Aproape în același ritm cu dijma și prețul pășunatului, au crescut și rușfeturile.

In schimb, prețul muncilor agricole, prevăzute în învoieli, în aceeași perioadă de timp, a crescut numai în foarte rare cazuri. In general, a rămas staționar, iar pe unele moșii, chiar a descrescut.

Tobloul ce urmează ne confirmă înăsprirea exploatării țărănimii și pe această linie.

TABLOUL Nr. 2

Prețurile muncilor agricole[2]

Județul	1880					1900				
	Arat	Prășit	Seceerat	O zi cu brațele	O zi cu carul	Arat	Prășit	Seceerat	O zi cu brațele	O zi cu carul
	Pe hectar lei					Pe hectar lei				
Romanați	10	10	10	1	2	10	10	14	1,5	3
Dolj	10	14	12	1	2	10	14	12	1	2
Olt	14	12	12	1	1	12	12	12	2	3
Vlașca	10	8	16	1,50	3	10	8	16	1,50	4
Teleorman	12	8	12	1	3	10,20	8	—	1—3	3—5

[1] G. D. Creangă, Creșterea arenzii pământului în bani și în dijmă a pășunatului și a prețului muncilor agricole dela 1870—1906. București, 1908, p. 51, 65, 73, 81, 85.

[2] Ibidem, p. 92, 97, 98, 100, 102.

In restul ţarii, cu foarte mici deosebiri, exploatarea ţăranimii crescuse în acelaşi ritm ca şi în judeţele analizate de noi.

Analizând două din învoielile agricole, mai clare, redate de noi în text cea din comuna Purani, Jud. Vlaşca şi cea din comuna Ciurari, Jud. Teleorman, constatăm că ţărănimea săracă, care ia pământ în arenda, munceşte de fapt în pierdere. De pildă, în com. Purani :

Ţăranul ia în arendă 8 pogoane de pământ, adică 4 hectare, pe care le seamănă cu grâu. Recolta o ia numai de pe 3 hectare, de pe 1 dând recolta ca dijmă proprietarului. Un hectar cu grâu producând în medie 13,5 hectolitri, ţăranul recoltează pentru el 40,5 hectolitri de grâu. Hectolitrul de grâu costa, în acea vreme, cca 10 lei. Deci, ţăranul învoit pe 4 hectare, semănate de dânsul cu grâu, are la sfârşitul unui an de muncă *un venit total de 405 lei.*

Să vedem ce dă în schimb ţăranul învoit :

1. Munca pe cele 4 hectare arendate, care îl costa cca 200 lei (1 hectar de grâu necesită, în medie, o muncă de : 5 zile cu braţele şi 8 zile cu carul; socotind ziua de muncă cu braţele la 2 lei şi cea cu carul la 5 lei, înseamnă că munca ţăranului pe 1 hectar costa 50 lei şi deci pe 4 hectare 200 lei).
2. Munca pe cele 4 hectare la tarlaua proprietarului conform învoielii, care îl costa tot 200 lei.
3. Sămânţa pentru 4 hectare, socotind că seamănă 2 hectolitri la hectar, care îl costă 80 lei.
4. Recolta de pe 1 hectar (dijma fiind de 1 şi 3, sau 25% proprietarului şi 75% ţăranului) care costa 135 lei.
5. Zece zile de muncă cu mâinile, care costau 20 lei.
6. 4 zile de muncă cu carul, care costau 20 lei.
7. Transportul a 105 dublidecalitri, costau 52,50 lei.
8. Ierbăritul pentru 2 boi şi 1 porc, 18 lei.
9. Pândăritul, 12 lei.
10. Ruşfeturile, 23 lei.

Deci ţăranul dă, în schimbul celor 4 hectare pe care le-a luat în arendă, 760,50 lei. Scăzând venitul de 405 lei, însemnează că ţăranul nostru are un *deficit total de 355,50 lei,* şi că a avut deci o pierdere de 88,87 lei la fiecare hectar luat în arendă.

Dacă analizăm celălalt caz, cel din com. Ciurari, Jud. Teleorman, vom constata acelaşi lucru.

Ţăranul ia în arendă 7 pogoane de pământ sau 3,50 hectare, semănându-le jumătate cu grâu şi jumătate cu porumb. El primeşte de pe 1,75 hectare semănate cu grâu, făcând aceeaşi socoteală ca mai sus, 236,25 lei. Mai primeşte 137,64 lei, de pe cele 1,75 hectare semănate cu porumb, socotind că un hectar de porumb produce cca 12,1 hectolitri, iar hectolitrul costând cca 6,50 lei.

Deci, ar fi trebuit să primească pe recolta celor 7 pogoane, la sfârşitul unui an de muncă, suma de 373,89 lei. Din această sumă însă, el dă ca dijmă 33% (învoiala fiind de 1 şi 2), adică dă 124,63 lei, rămânându-i *un venit total de 249,26 lei.*

Şi iată ce dă ţăranul în schimb :

1. Munca pe 1,75 hectare de grâu luat în arendă, care îl costă 70 lei (1 hectar de grâu muncit cu desăvârşire în Jud. Teleorman, în acea vreme, costa cca 40 lei).

2. Munca pe 1,75 hectare semănate cu porumb, care îl costa 87,50 lei (1 hectar porumb, muncit cu desăvârşire, costa cca 50 lei).
3. Costul muncii pe cele 2 hectare grâu, la tarlaua proprietarului era de 80 lei.
4. Costul muncii pe cele 1,75 hectare porumb la tarlaua proprietarului era de 75 lei.
5. Sămânţa pentru 1,75 hectare grâu costa 37,5 lei.
6. Sămânţa pentru 1,75 hectare porumb costa 5,69 lei.
7. Dijma valora 124,63 lei.
8. 10 zile de muncă cu braţele, a 1,5 lei care costau 15 lei.
9. 5 zile de muncă cu carul, a 3 lei, care costau tot 15 lei.
10. Transportul, cca 30 lei.
11. Ierbăritul, cca 9,60 lei.
12. Pândăritul, cca 10 lei.
13. Ruşfeturile, 16 lei.

Deci, în schimbul pământului luat în arendă, ţăranul dă 575,92 lei. Scăzându-i venitul de 249,26 lei, ţăranul are *un deficit total de 326,66 lei.* Aceasta înseamnă că el a avut o pierdere de 93,30 lei la fiecare hectar luat în arendă.

Menţionăm că în calculul făcut, nu am introdus şi cheltuelile ţăranului pentru hrana lui şi a vitelor cu care munceşte, nici cele pentru îmbrăcăminte şi unelte, care se uzează, şi nici n'am făcut scăderea suprafeţei de pământ furată de moşier sau arendaş la măsurare.

In toate monografiile de sate, întocmite pe la începutul secolului al XX-lea, la analiza bugetelor familiilor de ţărani, se constată că ţăranii săraci şi mare parte din cei mijlocaşi au bugete deficitare, că, an de an, ei muncesc în pierdere. Şi aceasta se vede în special la cei care au pământ puţin şi mai iau şi în arendă.

Comparând învoielile agricole prezentate de noi cu cele ce se găsesc în fruntea volumului „Răscoala ţăranilor din 1888"[1], constatăm că nu s'a făcut niciun fel de îmbunătăţire în favoarea ţăranilor, că schimbările introduse în legea din 1893 nu modificau cu nimic starea înainte existentă şi că unele din ele sunt chiar mai apăsătoare decât cele din 1888. De art. 4 din legea învoielilor agricole din 1893, care interzicea parte din ruşfeturi, nu s'a ţinut nicăieri seamă. Şi tot aşa nici de art. 3, care prevedea întinderea de islaz pentru capul de vită şi nici de art. 30, care prevedea ca Vinerea şi Sâmbăta să fie lăsate ţăranului pentru a-şi munci pământul propriu.

Din învoielile agricole prezentate de noi, mai constatăm că în această vreme, era în fiinţă, mai ales în Muntenia şi Oltenia, un sistem de învoieli în care se îmbina „arenda în muncă" cu „munca în dijmă" şi cu „dijma la tarla", aceasta din urmă reprezentând cea mai caracteristică rămăşiţă feudală. Cu alte cuvinte, pentru pământul luat în arendă, ţăranul, pe lângă renta în muncă (uneori în bani), mai dădea şi rentă în natură (dijma din produse) şi mai şi muncea pentru moşier, cu desăvârşire, dela arat şi până la cules şi cu unelte proprii, câte o bucată de pământ pe care i-o indica acesta (dijma la tarla)

De asemenea, la sfârşitul secolului al XIX-lea, la sate, *camăta* era în

[1] Documente şi mărturii privind Istoria Republicii Populare Române, îngrijite de Acad. Mihail Roller. Ed. Acad. R. P. R., 1950.

floare. Ţăranul sărac, muncind mereu în pierdere, nereuşind nici măcar să-şi scoată hrana dela an la an, se împrumuta cu bani, pentru a-şi cumpăra cele necesare traiului; se mai împrumuta pentru a-şi plăti impozitul sau pentru alte evenimente neprevăzute, nunţi, înmormântări, moartea unei vite etc. Odată împrumutat, ţăranul sărac şi de cele mai multe ori şi cel mijlocaş, nu mai reuşea să se scape de datorie zeci de ani, până când era deposedat de lotul său de pământ.

Cu alimente, ţăranii se împrumutau mai ales dela moşier sau dela arendaş, de cu iarna, pentru care ei se „învoiau" după cum hotărau aceştia. Cu bani însă, ei se împrumutau mai ales dela ţăranii înstăriţi din sat (chiaburi), dela cârciumari, negustori, notari, preoţi etc., dela aşa numita „albăstrime", care forma burghezia sătească.

Camăta ajungea la proporţii extraordinare, uluitoare. Iată ce scrie Vasile M. Kogălniceanu despre această racilă: „La sate ...camăta bântue într'un chip înspăimântător. O anchetă oficială a dovedit o stare de lucruri grozavă, din acest punct de vedere. Sunt localităţi unde sătenii plătesc la particulari dobânzi de 365 şi chiar de 520 la sută" [1].

In schimbul banilor împrumutaţi, „albăstrimea" lua în arenda pământul ţăranilor pe o perioadă de mai mulţi ani. Neputându-se achita de datorie şi camăta uriaşă sporindu-i necontenit suma iniţial împrumutată, ţăranul se vede silit să-şi lase pământul zeci de ani în mâna cămătarului. Acesta sau îl cultiva singur, sau îl subarenda altora în condiţii mai avantajoase pentru el. Arendarea aceasta a pământurilor ţărăneşti pe timp îndelungat nu era în fond decât o vânzare deghizată. Ii zicem deghizată, deoarece art. 7 al legii rurale, interzicând înstrăinarea loturilor ţărăneşti, pentru ca ţăranii ruinaţi să nu plece din sate şi moşierul să aibă la îndemână forţa de muncă necesară, ţăranii nu-şi puteau vinde pământul pe faţă şi atunci o făceau pe ascuns sau sub forma arenzii amintite.

In felul acesta, ţărănimea săracă şi o parte din ţărănimea mijlocaşă era în fapt expropriată, deposedată de pământurile ei, acestea concentrându-se în mâinile burgheziei satelor.

V. I. Lenin a arătat că măsurile reacţionare, care opresc circulaţia loturilor ţărăneşti nu sunt în stare să împiedece deposedarea ţăranilor de pământ şi concentrarea lui în mâinile chiaburimii. *„Se înţelege deci că ţăranii înstăriţi concentrează pământul în mâinile lor şi că această concentrare îşi găseşte o expresie mai puternică în procesul arendării, din cauza restricţiilor medievale de care e însoţită circulaţia loturilor de pământ ţărăneşti. «Prietenii poporului», care se pronunţă în favoarea acestor restricţii, nu înţeleg că aceste absurde măsuri reacţionare nu fac decât sa înrăutăţească situaţia sărăcimii; ţăranii ruinaţi şi lipsiţi de inventar trebue oricum să dea în arendă pământul, astfel încât interzicerea acestei arendări (sau vânzări) nu va avea ca urmare decât fie că pământul va fi dat în arendă pe ascuns şi deci în condiţii mai proaste pentru cel care-l dă în arendă, fie că sărăcimea sătească va da gratuit pământul ei «obştei» adică aceloraşi chiaburi"* [2].

---

[1] Vasile M. Kogălniceanu, Legislaţia agrară şi măsurile luate în favoarea agriculturii dela 1864 până azi. Bucureşti, 1902, p. 39.

[2] V. I. Lenin, Opere. Ed. P. M. R., 1950, v. I. p. 220.

Intr'adevăr şi la noi, vânzări propriu zise sau vânzări deghizate sub forma arendării pământului pe termene lungi sunt confirmate de ştiri oficiale. Aşa, la 6 Iulie 1899, Ministerul Agriculturii intervine la Ministerul Justiției, arătând că, „Din cauza crizei locuitorii săteni din Dobrogea vând pământurile cu pact de răscumpărare la cămătari, în care prețul hectarului este de 90 lei, cum prevede legea pentru regularea proprietății în Dobrogea, pe când în realitate ei nu plătesc decât 20 lei, aşa că în curând vor acapara toate terenurile", cere ca tribunalele să nu mai autentifice astfel de acte. Ministerul Justiției dă dispoziții în acest sens tribunalelor din județele Constanța şi Tulcea [1].

Un asemenea sistem, de altfel destul de ingenios şi de favorabil cămătarului, ne este semnalat şi de Agricola (D.P.). Cercetând 22 de comune din Jud. Dâmbovița, constată în toate satele acelaşi procedeu. Anume: țăranii nevoiaşi se împrumutau cu bani la negustorii din sat sau la țărani fruntaşi, cedându-le în schimb acestora pământul lor. Iată în ce fel: țăranul primeşte un împrumut de 7, 10 sau 12 lei de fiecare pogon propriu, pe care-l arendează țăranului fruntaş sau negustorului. In schimbul celor 7, 10 sau 12 lei de pogon, țăranul nevoiaş plătea tot el impozitul către stat pentru pogoanele arendate, pământul îl muncea tot el cu mijloacele lui, „având productul în parte cu d. arendaş şi sunt obligat — declară unul din țăranii datornici — a-i duce dijma la domiciliul d-sale; iar la caz de nu-l voi munci bine şi la timp, va fi liber dl. arendaş a-l subînchiria" [2].

Evaluarea producției anuale a unui pogon, în Jud. Dâmbovița, plasa Bolintin şi plasa Ialomița, era pe atunci, după socoteala lui Agricola, de 80, 90 sau chiar 100 lei. Din această sumă 40, 45 sau 50 lei, adică jumătate revenind cămătarului, reiese că acesta primea o dobândă de 400—500%.

Acest procedeu era răspândit şi în Jud. Prahova şi după însăşi părerea lui Agricola, „plaga bântueşte pretutindeni". Din cele 22 de comune cercetate de dânsul, în 10 comune, înstrăinările de pământ de natura aceasta cuprind între 10—35% din loturile împroprietăriților, în alte 6 comune, între 5—10% şi în alte 6, sub 5% [3].

In majoritatea cazurilor, pământul se arenda pe câte 5 ani. Dar nu trecea anul şi țăranul se împrumuta cu încă o sumă de bani şi-şi arenda acelaşi pământ, în continuare, pe alți 5 ani. Şi astfel, unii țărani săraci îşi aveau pământul cedat pe câte 15—20 ani.

Dintr'o statistică a Ministerului de Interne din anii 1905 — 1906, privitoare la arendarea pământurilor țărăneşti, deci la numai câțiva ani după mişcările țărăneşti de care ne ocupăm, reiese că:

a) Cel mai mare număr de țărani care şi-au arendat pământul este în județele Ilfov, Dolj, Ialomița, Dâmbovița, Teleorman, Vlaşca şi Romanați.

b) Din persoanele care au luat pământ în arendă dela țărani, 86% sunt tot țărani (în mare majoritate chiaburi) 7,2% sunt cârciumari şi 6,8% au alte profesiuni (negustori, notari, preoți etc.).

---

[1] Arhiva Ministerului de Justiție, dos. 193/99.

[2] Agricola. Camăta la sate. Bucureşti, 1904, p. 7.

[3] Agricola, op. cit., p. 9—10.

c) Preţurile arendării erau derizorii: între 1—3 lei pogonul. In unele locuri, ţăranii şi-au arendat pogonul de pământ chiar numai pentru o dublă de porumb [1].

d) Cauzele pentru care ţăranii şi-au arendat pământurile au fost următoarele:

1. 50% din ţărani şi-au arendat pământul din cauza nevoii de bani pentru hrană în timpul iernii, având pământ insuficient pentru traiul lor şi al familiei.
2. 8,9% din cauza lipsei de vite trăgătoare.
3. 9,6% şi-au găsit alte ocupaţii.
4. 9,6% nu şi-au luat loturile în stăpânire, fiind prea depărtate, în alte judeţe etc.

Cifrele de mai sus ne confirmă încă odată că cele arătate de V. I. Lenin pentru Rusia se potrivesc aproape întocmai şi la noi. Ţăranii săraci trec peste restricţiile legii agrare în privinţa circulaţiei loturilor lor de pământ şi, din cauza mizeriei, îşi cedează pamânturile aproape pe nimic unii plecând să-şi câştige mizera existenţă în oraşe, unde îşi vor vinde ceea ce le-a mai rămas, forţa lor de muncă. Pământurile lor se concentrează mai ales în mâinile burgheziei satelor, în creştere acum.

Iată principalele aspecte ale relaţiilor de clasă în satul românesc la sfârşitul secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea: un complex de contradicţii, împilări şi jafuri, care aduc ţărănimea muncitoare într'o situaţie extrem de grea. Din acest complex de împrejurări, trebue scos în relief acela al persistenţei marii proprietăţi moşiereşti şi al transformării ei lente (şi cu atât mai dureroase pentru massele de ţărani săraci) într'o gospodarie capitalistă. Majoritatea necazurilor şi suferinţelor ţărănimii muncitoare venind dela moşieri, lupta acesteia se continuă, mereu în forme mai ascuţite, pentru satisfacerea revendicării ei fundamentale: dreptul la pământ.

Care a fost atitudinea guvernelor burghezo-moşiereşti faţă de luptele ţărănimii, pentru rezolvarea pe cale revoluţionară a problemei agrare? Desigur, efortul disperat, cu toate mijloacele, pentru reprimarea sângeroasă a răscoalelor ţărăneşti, pentru salvarea poziţiilor de clasă ale moşierimii. Dar singură această cale nu se dovedea suficientă pentru atingerea scopurilor lor. Piedeca pe care o reprezentau puternicele rămăşiţe feudale în calea desvoltării capitalismului în genere şi în deosebi în agricultură, făcea ca acest proces de desvoltare să devină sguduitor şi extrem de dureros pentru massele exploatate din ce în ce mai crunt. Aceasta determina tot mai mari ridicări de masse, lupta generală pentru lichidarea acestei piedici. De aceea, burghezia şi moşierimea va căuta tot mai insistent să-şi asigure o bază de sprijin la sate, pentru menţinerea regimului ei monstruos şi combaterea luptelor ţărăneşti. Aşa se explică o serie de măsuri ale guvernelor burghezo-moşiereşti: legile de vânzări de pământuri ale statului, modificările legii învoielilor agricole, inalienabilitatea loturilor de pământ ale ţăranilor, creditul agricol, băncile aşa zise populare etc. Cele mai multe dintre acestea

[1] G. D. Creangă. Numărul ţăranilor care şi-au arendat pământul de bună voie şi cauzele acestei arendări. Bucureşti, 1907, p. XI.

s'au luat de guverne liberale, care reprezentau în primul rând interesele burgheziei şi deci, erau cele mai interesate în întărirea burgheziei satelor. Aici însă trebue subliniat faptul că chiar şi aceste măsuri, care duceau la largirea cadrului de desvoltare a relaţiilor de producţie capitaliste, au fost impuse burgheziei şi moşierimii prin luptele continue şi tot mai ascuţite ale masselor ţărăneşti asuprite şi exploatate. Dar şi aceste măsuri, în condiţiile de atunci, burghezia şi moşierimea le întocmea corespunzător intereselor lor de clasă.

Despre caracterul acestor măsuri luate de guvernele burghezo-moşiereşti, în toiul luptelor ţărănimii pentru pământ, grăiesc următoarele fapte :

— Intre anii 1868—1899 s'au vândut din pământurile statului 163.561 hectare la „neţărani", cum spune Vasile Kogălniceanu (cârciumari, învaţători, arendaşi, cămătari), adică 92,75% din totalul acelor vânzări, şi numai 22.549 hectare sau 7,25% la ţărani (ţăranilor muncitori). In faţa evidenţei faptelor, însuşi Vasile Kogalniceanu notează: „Procentele acestea condamnă mai mult ca orice politica agrară urmată cu împroprietărirea sau mai bine zis cu neîmproprietărirea ţăranilor" [1].

— In ceea ce priveşte creditul agricol şi băncile populare, acestea n'au ajutat decât burgheziei satelor şi la puţini dintre ţăranii mijlocaşi. Ţără nimea săracă, neavând ce amaneta, nu primea împrumuturi dela aceste instituţii. Pentru majoritatea ţărănimii mijlocaşe, acestea au însemnat ruinarea, sărăcirea, căci neputându-şi achita la vreme datoriile, li se vindeau vitele şi alte bunuri. In cele din urmă, îşi arendau pământurile şi plecau.

Referindu-se la măsuri ca cele amintite mai sus, V. I. Lenin arată că ele „nu sunt în stare decât să dea o mai mare desvoltare burgheziei şi s'o întarească"; „...nu va fi în stare să se folosească de toate aceste credite, îmbunătăţiri, bănci şi «progrese» de alt soi, decât acela care are anumite «economii», pe baza gospodăriei sale orânduite, solide, adică reprezentantul unei infime minorităţi, reprezentantul micii burghezii. Şi oricum aţi reorganiza banca ţărănească şi instituţiile de acelaşi fel, nu veţi schimba nici cu o iotă faptul fundamental şi esenţial că marea massă a populaţiei e expropriată şi continuă să fie expropriată, fără a dispune nici măcar de mijloacele necesare pentru a-şi asigura hrana, şi cu atât mai puţin pentru a-şi orândui o bună gospodărie" [2].

Lenin se referă apoi la faptul că toate aceste reforme „menite să intensifice desvoltarea economiei capitaliste" în Rusia, erau frânate de puternice rămăşiţe feudale.

Deci, poziţia burghezo-moşierimii faţă de lupta ţărănimii pentru rezolvarea revoluţionară a problemei agrare se poate exprima în chipul cel mai concis astfel :

— Pe de o parte, gloanţe şi prigoană sălbatică împotriva masselor ţărăneşti răsculate.

— Pe de altă parte, o politică de sprijinire a burgheziei satelor, ca punct de sprijin social şi politic al regimului burghezo-moşieresc.

[1] Vasile M. Kogălniceanu, Legislaţia agrară şi măsurile luate în favoarea agriculturii dela 1864 până azi. Bucureşti, 1902, p. 23—24.

[2] V. I. Lenin, Opere. Ed. P. M. R., 1950, v. 1, p. 232.

Sa trecem acum la un aspect din cele mai importante al problemei pe care o studiem, *la atitudinea mişcării muncitoreşti, a Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (P.S.D.M.R.) faţă de mişcarile ţărăneşti din 1899 şi înfiinţarea şi rolul cluburilor socialiste la sate.*

Se ştie că reforma agrară din 1864, deşi n'a lichidat marea proprietate moşierească, deci n'a rezolvat problema agrară, a însemnat totuşi, prin caracterul ei burghez, un punct de pornire spre o tot mai largă desvoltare a capitalismului în ţara noastră. Odata cu desvoltarea capitalismului, cu formarea unor importante centre industriale în ţara noastra în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, şi mai ales în ultimele decenii ale acestui secol, s'a întărit mereu proletariatul, forţa socială care avea să devină groparul capitalismului. Astfel, începând cu anul 1872 şi sub influenţa puternică a mişcării revoluţionare din Rusia, ia naştere la noi mişcarea muncitorească. Proletariatul, dintr'o clasă *„în sine"*, devine tot mai mult o clasă *„pentru sine"*, o forţă politică ce se manifesta independent şi ridică sus steagul luptei, conducând întregul popor muncitor în lupta pentru democraţie, pentru progres. Mişcarea muncitorească creşte mereu, se întăreşte. Aşa cum arată tov. Gh. Gheorghiu-Dej : „Ii revenea deci proletariatului din România, încă dela sfârşitul secolului al XIX-lea, sarcina istorică de a duce societatea înainte, sarcina de a fi conducătorul şi călăuzitorul transformărilor necesare în direcţia burghezo-democratică pe cale revoluţionară" [1]. In anul 1893 ia fiinţă Partidul Social Democrat al Muncitorilor din România. Dar, pe de o parte, lipsa unui proletariat puternic la noi, legat de o industrie grea (precumpănea încă în ţară mica industrie şi se desvolta o industrie de tip colonial : extractivă, de căi de comunicaţie, alimentară etc.) şi pe de altă parte, încercarea burgheziei de a se folosi de marxism pentru propriile ei interese, a dus la faptul că o serie de elemente burgheze au pătruns în conducerea P.S.D.M.R., ajungând chiar a avea o poziţie precumpănitoare în conducere.

O serie de puncte din programul P.S.D.M.R. erau expresia voinţei muncitorimii de a se împotrivi regimului burghezo-moşieresc, deci de a lupta pentru revendicări general-democratice, pentru progres; în problema agrară acestea exprimau punctul de vedere al burgheziei şi nu al clasei muncitoare. In această problemă, care era problema esenţială a desavârşirii revoluţiei burghezo-democratice, burghezia, prin exponenţii săi ajunşi la conducerea P.S.D.M.R., şi-a impus propriul ei punct de vedere.

In programul revendicărilor sale imediate din 1893, P.S.D.M.R. prevedea o serie de măsuri, care, în fond, nu se deosebeau de cele preconizate în Rusia de „prietenii poporului", demascaţi şi combătuţi până la sdrobire de Lenin. Nicăieri nu se prevedea în program exproprierea marii proprietaţi moşiereşti, din acest punct de vedere, programul P.S.D.M.R. rămânând în urma chiar a programului revoluţiei burgheze.

Al doilea congres al P.S.D.M.R., din 1894, discută şi problema: *Propaganda la sate şi Sindicatele de ţărani.*

Raportul Consiliului General al P.S.D.M.R., la congresul al II-lea al partidului, arată că este necesar să se facă propaganda la sate pentru a împiedeca răscoalele, pentru „a chema la respectarea legilor la sate",

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi Cuvântari. Ed. pentru Literatură politică, ed. a III a, 1952, p. 517.

pentru „căpătarea dela stat a unor legi trebuincioase țărănimei" etc. In raport, se mai spune că, „dacă social-democrația ar fi avut destulă putere la sate, ea ar fi împiedicat și revoltele și dureroasele și îngrozitoarele ei urmări" [1].

După închiderea discuției, congresul votează o moțiune, prin care se îndeamnă toate grupurile socialiste să înceapă agitația la țară, pentru înființarea de bresle țărănești, alipite cluburilor, cărora să li se împartă gratuit broșuri, „începând cu constituția și legea electorală explicate".

Amintită în congresul al IV-lea, chestiunea agrară se reia în congresul al V-lea, ținut la București, în zilele de 12—14 Aprilie 1898. Din desbateri, găsim necesar să scoatem în relief opiniile exprimate de C. Dobrogeanu-Gherea. Iată ce spunea el: „dacă e ușor să ridici satele, să faci mișcare socialistă printre țărani, nu cred că e tot atât de ușor a domina, a stăpâni o mișcare uriașe, care ar isbucni în urma propagandei la sate... Ceea ce putem și trebue să facem pentru țărănime, ar fi să lucrăm din toate puterile pentru a ajunge ca instituțiile democratice ale țării să devie o realitate vie și pentru țărani... Apărând interesele țărănimii în marginile instituțiilor democratice existente, socialiștii vor avea țărănimea în partea lor și atunci vor deveni în adevăr o putere politică" [2].

Deci, preconizarea tacticii legale la sate și a luptei pe cale parlamentară, în cadrul „instituțiilor existente", și nu a luptei revoluționare.

Congresul al V-lea al P.S.D.M.R. a votat apoi o moțiune, subliniind necesitatea propagandei la sate, precum și formarea unei comisiuni care să se ocupe special de această chestiune.

Luptele muncitorești și țărănești se ascut. O luptă — dusă între două tendințe diametral opuse — se duce tot mai dârz și în sânul P.S.D.M.R. De o parte erau elementele burgheze, așa zișii „generoși" care — asemenea „marxiștilor legali" din Rusia — urmăreau a folosi „steagul marxismului pentru a supune și a adapta mișcarea muncitorească intereselor societății burgheze"... și aruncau afară din doctrina lui Marx ceea ce era cel mai principal, în „doctrina revoluției proletare, a dictaturii proletariatului" [3], iar de altă parte erau elementele muncitorești revoluționare, care pătrundeau în număr mai însemnat în mișcare. Acestor elemente le revine meritul de a fi pornit o acțiune măreață de organizare a masselor țărănești în cluburi socialiste, de a fi căutat să înnoade lupta clasei muncitoare cu aceea a țărănimii, împotriva regimului burghezo-moșieresc.

Astfel, după modelul cluburilor muncitorești, la Zimnicea se întemeează o organizație asemănătoare, compusă însă în majoritatea ei din țărani. După înființarea clubului din Zimnicea și după modelul lui, se mai înființează și alte asemenea organizații în câteva sate din Jud. Teleorman. Elementele de frunte ale mișcării muncitorești pornesc o activitate largă pentru organizarea țărănimii, pentru înființarea de cluburi socialiste la sate. Din sat în sat se duce vestea organizării primelor cluburi țărănești. Massele

---

[1] Dare de seamă despre desbaterile Congresului al II-lea al social-democrației române, ținut la București, în zilele de 20, 21 și 22 Aprilie 1894. București, Tip. Nouă Gr. Alexandrescu, p. 57.

[2] Lumea Nouă, 14 Aprilie 1898.

[3] Cursul Scurt de Istorie a P. C. (b) al Uniunii Sovietice. Ed. a III-a P. M. R. 1948, p. 32.

ţărăneşti frământate iau calea organizării, după modelul şi sub imboldul muncitorimii, în vederea luptelor şi mai grele care stăteau înainte.

Aşa s'a ajuns ca, în scurt timp, până la sfârşitul anului 1898 şi în Ianuarie 1899, să se înfiinţeze numeroase cluburi în judeţele Teleorman. Vlaşca, Romanaţi, Olt, ca şi în judeţele Dolj, Argeş, Dâmboviţa, Buzău, dar în acestea din urmă mai puţine.

Din faptele arătate mai sus reiese cât de prielnic era terenul în care se aruncase sământa organizării masselor ţărăneşti, aduse în cea mai neagră mizerie, cât de adânc resimţită era lipsa conducerii ţărănimii de către clasa muncitoare.

Avântul organizării masselor ţărăneşti în cluburi socialiste a neliniştit burghezia şi moşierimea. Şi nu numai pe acestea. Inseşi elementele burgheze din conducerea P.S.D.M.R. manifestau nelinişte. Ele însă nu mai puteau stăvili pornirea generală spre organizare. Atunci, pe de o parte sub presiunea elementelor muncitoreşti înaintate din Partid, iar pe de altă parte cu gândul de a folosi cluburile ţărăneşti în interesele — în primul rând electorale — ale burgheziei. aşa zişii „generoşi" adoptă şi ei ideea organizării ţărănimii.

„Comisia agrară a P.S.D.M.R. se sesisează de înfiinţarea cluburilor socialiste în satele din Teleorman. Sunt trimişi la faţa locului delegaţi care propun apoi Consiliului General al Partidului alcătuirea unor „Statute ale clubului muncitorilor plugari". Linia tacticii legale, slujind interesele burgheziei la sate, se oglindeşte însă clar în cuprinsul statutelor. Scopul cluburilor, potrivit acestor statute, era:

a) unirea între toţi muncitorii şi mai ales muncitorii plugari;

b) „de *a lupta pe calea cea mai liniştită şi legală* (sl. n.) pentru luminarea şi deşteptarea tuturor muncitorilor şi mai ales pentru luminarea şi deşteptarea muncitorilor plugari"; şi

c) „de a ajuta toate luptele Partidului Social Democrat al Muncitorilor atât în ce priveşte îmbunătăţirea traiului cât şi în ce priveşte politica folositoare muncitorilor în întreaga ţară".

Statutele mai prevedeau ţinerea de întruniri în fiecare Duminică, la care să se citească şi să se explice „Lumea Nouă", precum şi broşurile trimise de Consiliul General al Partidului. Clubul va lupta în alegerea consiliului comunal, ca şi în alegerile pentru Cameră, pentru a se alege deputaţi, care să se îngrijească de ţărănime. Apoi se mai prevedeau o serie de îndrumări tehnice de organizare.

In cluburi, se preconiza a fi primiţi toţi ţăranii, fără deosebire, şi săraci şi bogaţi. Ba chiar unii conducători ai cluburilor erau din burghezia satelor, ţăranii bogaţi.

Astfel stăteau lucrurile în privinţa organizării cluburilor ţărăneşti. Trebue reţinut faptul că, în timp ce elementele muncitoreşti înaintate, şi ţărănimea nemulţumită concepeau aceste cluburi socialiste la sate ca instrumente eficace de luptă, accentul punându-se în acest caz, deci, pe împărţirea pământurilor moşiereşti la ţărani. elementele burgheze din conducerea P.S.D.M.R. le concepeau cu totul opus, ca instrumente ale promovării intereselor burgheziei la sate. In acest al doilea caz, nu numai că nu se vorbea nimic de împărţirea pământurilor moşiereşti, dar s'a căutat ca prin cluburi dominate de elemente burgheze din sate, să se abată atenţia

masselor ţăraneşti dela problema lor cea mai arzătoare, aceea a pământului. Ioan Nădejde declara că, „scopul cluburilor este de a se respecta legile" (Adevărul, 3420, 28 Ian. 1899).

Cluburile socialiste dela sate s'au format peste capul trădătorilor. Ele au căpătat în anumită masură un caracter combativ şi au pregătit massele pentru luptă.

Pentru felul cum au primit massele ţărăneşti apelul pentru organizare făcut de muncitori, cifrele pe care le dăm mai jos sunt destul de grăitoare. Din documentele pe care le-am găsit până în prezent, reiese că :

a) In Jud. Teleorman, din 127 de comune câte avea judeţul, în 1899, existau cluburi în 96 de comune, ceea ce reprezenta peste 75% din totalitatea comunelor

b) In Jud. Vlaşca, din 120 de comune, erau cluburi în 31 de comune, ceea ce reprezenta peste 25% din totalitatea comunelor.

c) In Jud. Romanaţi, din 116 comune, în 29 de comune existau cluburi (25%).

d) In Jud. Olt, din 102 comune, în 38 de comune existau cluburi (peste 37%) etc.

Având în vedere timpul relativ scurt în care au luat fiinţă aceste cluburi, 2 3 luni de zile, importanţa acestui număr este cu atât mai mare şi dovedeşte spiritul combativ al ţărănimii care caută să-şi rezolve problemele, pe calea luptei.

Din documentele pe care le-am cercetat, am stabilit în total existenţa de cluburi socialiste în 217 comune, deşi, desigur, numărul lor a fost cu mult mai mare. Menţionăm că în unele comune existau 2—3 cluburi, în fiecare catun câte unul. Acestea nu se cuprind în numărul de 217.

Dar mai e semnificativ şi un alt fapt, anume numărul mare al ţăranilor înscrişi în clubul socialist din satul lor. Aşa de exemplu, din cătunul Donca, com. Isbiceni, Jud. Romanaţi, din 125 capi de familie, 70 erau înscrişi în club, ceea ce reprezenta 56% din numărul total al capilor de familie; în com. Drăganeşti, Jud. Olt, din 700 ţărani capi de familie, 314 erau înscrişi în club, deci peste 44% din totalul lor; în com. Crăciuneii de Jos, Jud. Olt, din 448 de ţarani capi de familie, 363 s'au înscris în club, chiar dela constituirea lui, ceea ce reprezenta peste 81% din numărul lor total; în com. Vespeşti, Jud. Olt, din 139 ţărani capi de familie, 131 erau înscrişi în club, deci aproape 95% din numărul lor total, iar în Crăciuneii de Sus, acelaşi judeţ, *toţi* ţăranii capi de familie erau înscrişi în clubul din sat. Şi astfel era aproape în toate comunele.

In multe părţi ale ţării şi mai ales în acelea în care existau cluburi săteşti puternice, ţăranii se opun învoielilor după pofta moşierilor şi arendaşilor, impun consilii comunale din însuşi sânul cluburilor şi cer împărţirea pământurilor moşiereşti.

In faţa acestei situaţii, conducerea trădătoare a P.S.D.M.R. caută ca, prin propagandişti trimişi dela centru, să-i „liniştească" pe ţărani, să-i îndrepte spre „lupta liniştită şi legală", ca, „pe calea legilor, fără arme şi fără ciomag să-şi câştige un trai mai bun".

Trădătorii nu reuşesc însă totdeauna în scopurile lor. Acolo unde unii conducători ai cluburilor socialiste din sate caută să dea ascultare unor astfel de amageli dela centru, sunt repede înlocuiţi şi massa continuă lupta.

Astfel de exemple se pot vedea din documentele pe care le publicăm în anexă.

Muncitorimea de asemenea îşi intensifică acţiunile ei împotriva exploatării crunte şi a bunului plac al patronilor. Luptele muncitoreşti cresc. Grevele se înmulţesc. Semnalăm pe cea mai importantă dintre ele, greva tipografilor din Bucureşti, care are loc la sfârşitul anului 1898 şi în Ianuarie 1899. Guvernul burghezo-moşieresc caută să înlocuiasca pe grevişti cu soldaţi. De asemenea, în Ianuarie 1899, croitorii hotărăsc să proclame greva generală. Adresa lor către patroni este semnată de I. C. Frimu.

Valul de luptă împotriva regimului burghezo-moşieresc era în continua creştere.

Care a fost atitudinea guvernului burghezo-moşieresc, care se afla atunci la cârma ţării şi a trădătorilor din conducerea P.S.D.M.R. în aceste împrejurări?

La putere se afla, la începutul anului 1899 — deci în toiul frământărilor muncitoreşti şi ţărăneşti — partidul liberal sub conducerea marelui latifundiar D. A. Sturdza, Ministru de Interne fiind Pherekyde. Guvernul liberal, în faţa perspectivei unei noi răscoale ţărăneşti, de data aceasta mai pregatită decât cea din 1888, trece la măsuri drastice. Pe la jumătatea lunii Ianuarie 1899, el dispune desfiinţarea tuturor cluburilor socialiste dela sate, dând ordin în acest sens prefecţilor de judeţe. De asemenea, ordonă arestarea „capilor", prin aceştia înţelegând, în genere, comitetele cluburilor.

Conservatorii se unesc cu liberalii în problema gravă şi fundamentală a înnăbuşirii răscoalelor ţărăneşti. Pherekyde dă „certificat de bună purtare" conservatorilor, declarând în parlament că, în niciun caz, instigatorii ţăranilor nu sunt conservatorii, aceştia fiind „un partid serios de guvernământ".

Dar cine erau „instigatorii"? Şi liberalii la guvern şi conservatorii în opoziţie sunt unanimi în a declara că vinovaţi de noile răscoale ţărăneşti sunt muncitorii. Se iau măsuri sălbatice împotriva mişcării muncitoreşti. Se recurge din nou la legea expulzărilor, care loveşte într'o serie întreaga de fruntaşi ai mişcării muncitoreşti. Mulţi fruntaşi ai mişcării socialiste sunt arestaţi şi maltrataţi.

In acelaşi timp, o mulţime de ţărani sunt arestaţi, bătuţi, schingiuiţi, purtaţi pe drumul judecăţilor.

Ce fac în acest timp distinşii „generoşi", Morţun, Nădejde, Athanasiu etc.? Ei nu mai pot stăpâni mulţimile. Luptele muncitoreşti şi ţărăneşti care rup zăgazurile apelurilor lor la acţiune „pe calea cea mai liniştită şi legală", în folosul burgheziei, îi depăşesc, îi înspăimântă. Valul revoluţionar trece peste capul lor.

Zadarnice sunt toate proclamaţiile lor către ţărani, „să se liniştească".

Intr'un apel făcut la sfârşitul lui Ianuarie 1899, către ţărani şi apărut în „Lumea Nouă" se spunea între altele:

„Nu, în numele a tot ce aveţi mai sfânt, nu vă răsculaţi împotriva legilor şi autorităţilor, căci prin aceasta veţi aduce urgia cea mai mare pe capul vostru... Nu puteţi pune mâna pe moşiile proprietarilor căci asemenea faptă ar fi o tâlhărie după cum tâlhărie ar fi dacă proprietarii v'ar lua pământul ce-l aveţi... Odată învoelile făcute, trebue să le respectaţi cu sfinţenie".

Ion Nădejde scrie că ei (conducători burghezi ai P.S.D.M.R.) „au împiedecat mişcarea" ţăranilor să ia proporţii, „n'au ajutat-o".

Vasile Morţun declară în parlament, la 21 Ianuarie 1899:

„Vom vedea... împreună cari sunt vinovaţii şi să cerem pedepsirea lor fără nicio milă. Şi declar dupe acum că, dacă s'ar putea arunca, nu numai asupra mea, dar asupra partidului socialist (e vorba aici de conducerea trădătoare de sigur) — că a fost în ţara aceasta vinovat de veri-o răscoală ţărănească, îmi iau angajamentul moral de a-mi da demisiunea din cameră şi de a face să nu să mai audă de numele meu în politică câte zile voi mai avea"

Camera burghezo-moşierească — era şi firesc de altfel — a aplaudat pe un asemenea „socialist" şi „generos", dar nu cu massele exploatate. ci cu exploatatorii acestora.

Răsturnaţi în calculele lor de a se folosi de marxism, de influenţa tot mai puternică a acestuia în massele exploatate ale poporului, pentru interesele de clasă ale acelei părţi a burgheziei pe care o reprezentau, „generoşii" se pregătesc să treacă, cu bagaje cu tot, în partidul liberal, scontând a lichida mişcarea muncitorească.

Trădarea elementelor burgheze din conducerea P.S.D.M.R. se situează de altfel într'un cadru mai larg. Perioada care a urmat în Internaţionala a II-a, după moartea lui Engels, a corespuns cu perioada de trecere dela capitalismul premonopolist la imperialism.

Imperialismul aduce cu sine ascuţirea tuturor contrazicerilor interne şi externe ale capitalismului. El este, aşa cum a arătat marele Lenin, „capitalismul muribund" şi „epoca ajunului revoluţiei socialiste".

Dar imperialismul creează totodată în principalele ţări capitaliste şi baza socială pentru oportunism (aristocraţia muncitorească), care se hrăneşte din surplusul burgheziei imperialiste.

In sânul partidelor social-democrate se formează grupuri oportuniste mic-burgheze, care luptă pentru cucerirea conducerii acestor partide.

In Germania, în această perioadă, Bernstein pune bazele platformei teoretice a oportunismului internaţional, a revizionismului. El caută să revizuiască învăţătura lui Marx-Engels, neagă teoria luptei de clasă şi a dictaturii proletariatului, preconizează colaborarea de clasă şi propovădueşte integrarea paşnică a capitalismului în socialism etc.

Bernsteinismul a devenit un curent internaţional şi s'a afirmat în teoria şi activitatea şi a altor partide (marxişti-legali, economişti etc.).

In 1899, „socialistul" Millerand, în Franţa, a intrat în guvernul burghez, în care era ministru de război, călăul Comunei, Galifét. Acesta este cel mai clar exemplu de punere în practică a tezelor teoretice ale lui Bernstein. Manifestarea lui Bernstein şi cazul Millerand au provocat discuţii, lupte adânci în sânul partidelor social-democratice.

In niciun partid muncitoresc însă, înafară de cel din Rusia, în frunte cu V. I. Lenin, nu s'a dus o luptă susţinută împotriva oportunismului şi revizionismului. Numai bolşevicii călăuziţi de geniul lui Lenin şi Stalin au demascat şi au dat o lovitură nimicitoare revizionismului.

In aceste împrejurări generale din mişcarea muncitorească internaţională, a avut loc şi trădarea aşa zişilor „generoşi" din conducerea P.S.D.M.R

„Marxiştii legali" trădează deschis, iar trădarea aceasta a lor se manifestă prin trecerea directă la partidul liberal.

Nu tot aşa s'a comportat muncitorimea conştientă condusă de I. C. Frimu, Al. Ionescu etc... Aceasta a rămas pe poziţia de luptă sprijinind totodată lupta ţărănimii pentru pământ. Moţiunea „întrunirii de protestare" din 27 Februarie 1899, împotriva teroarei deslănţuite de guvernul liberal, ca şi articolul lui I. C. Frimu „Mergem înainte", publicat în „Lumea Nouă" din 18 Iulie 1899 şi al lui Al. Ionescu „Deşteptaţi-va" publicat în „Lumea Nouă" din 13 Iunie 1899, după evenimentele dela Slatina, sunt grăitoare în acest sens.

In faţa prigoanei deslănţuite de guvernul burghezo-moşieresc al liberalilor, în Ianuarie-Martie 1899, ţărănimea, organizată în cluburi socialiste şi sprijinită de muncitorii înaintaţi, a continuat cu dârzenie lupta.

In Jud. Teleorman şi mai ales în Jud. Olt, ţăranii s'au opus desfiinţarii cluburilor, bătând pe subprefecţi şi alungând organele administrative. S'a intervenit cu armata pentru a se aresta conducătorii cluburilor ţărăneşti şi a se înnăbuşi răscoalele. Alături de cei arestaţi, mergeau toţi ţăranii saraci din sat, strigând să-i aresteze pe toţi, căci toţi sunt la fel de „vinovaţi".

Aproape peste tot unde organele guvernului desfiinţau cluburile, ridicând actele ce le aveau, arestând comitetele, chiar de a doua zi după ce plecau organele administrative şi armata, luau fiinţă cluburi noi. Ţăranii animaţi de luptă făceau totul pentru continuarea acestor organizaţii ale lor. Ei trimeteau pe ascuns delegaţi la Clubul Muncitorilor din Bucureşti, cu veşti din satul lor şi cu procesul-verbal de reconstituire a clubului desfiinţat, purtau formulare de constituire de cluburi din sate în sate, ascunse în bastoane găurite, în căptuşeala cojocului, în talpa cismelor etc... Ei se îndârjeau tot mai mult împotriva asupritorilor şi exploatatorilor lor. Iar pe trădătorii dela centru, ţăranii îi numeau „şarlatani".

Ţăranii cer pământ, prin împărţirea pământurilor moşiereşti, dijma din 10 una, vot universal etc.

Satele sunt cuprinse de o fierbere generală, mişcările se înmulţesc. Documentele pe care le publicăm arată larga lor desfăşurare.

Vom atrage atenţia asupra uneia din cele mai ascuţite şi mai semnificative mişcări ţărăneşti din 1899. Este vorba despre răscoala dela Poiana Dolj. Aci se pare că exista şi un fel de tradiţie a răscoalelor, căci ţăranii din Poiana se mai răsculaseră şi în 1894 şi în 1896.

Peste 100 de familii de ţărani săraci din sat ocupă, în Februarie 1899, moşia proprietarului Ilariu Marian, şi se mută aci cu familiile şi cu ceea ce au. In vârful unei prăjini înalte, înfipte în pământul pe care l-au cucerit, *fâlfâie o bucată de pânză roşie*[1]. Apoi, ţăranii îşi împart între ei moşia. Temându-se că vor fi atacaţi, se organizează pentru apărare, construind şanţuri adânci în jurul locului unde se mutaseră. Dar represiunea n'a întârziat. Prefectul liberal de Dolj, Vrăbiescu, cere intervenţia armatei. Ţăranii răsculaţi s'au apărat dârz, n'au putut însă rezista. A urmat cea mai sălbatică represiune. Arestaţii au fost desbrăcaţi, legaţi cu funii şi lanţuri de copaci, în frigul iernii, şi torturaţi sub privegherea prefectului. Familiile lor au fost împrăştiate şi întregului lor avut sărăcăcios (bordeie

[1] „Voinţa Craiovei", 25 Februarie 1899. Nr. 102.

pluguri, căruțe şi alte instrumente de munca, împreuna cu hainele ce le aveau) i s'a dat foc.

Răscoalele întinzându-se, guvernul liberal nu poate să le facă față. Ii urmează un guvern conservator, în frunte cu alt mare latifundiar, G. Gr. Cantacuzino. In Mai 1899, au loc alegeri generale, desfăşurate într'o atmosferă de teroare înspaimântătoare, din care a fost scos un parlament cu o majoritate conservatoare.

In Iunie 1899 are loc marea mişcare țărănească dela Slatina. După luni de frământări adânci în satele din Jud. Olt, în Iunie, mii de țărani se îndreaptă spre Slatina, unde, voind sa pătrundă în oraş, se ciocnesc cu armata. Documentele în anexă lămuresc pe larg evenimentele dela Slatina şi cauzele care le-au dat naştere. Ceea ce e demn de subliniat e faptul că țăranii — aşa cum o arată documentele — s'au ridicat la luptă pentru pamânt şi că cei mai mulți erau din satele unde existaseră sau existau încă cluburi socialiste.

Guvernul conservator a trebuit să aducă forțe armate din alte părți, nefiind suficiente cele din Slatina. Mai ales din Craiova s'au adus trupe împotriva țăranilor. Alături de țăranii răsculați s'au aflat muncitorii din Slatina. Luptele paralele de până atunci ale muncitorimii şi țărănimii au cunoscut în acele momente o primă îmbinare. Ea era slabă deocamdată, dar va creşte mereu în viitor.

Sângele muncitorului Gheorghe Ilie Doinea, lucrător la gara din Slatina, s'a amestecat cu sângele fraților lui, țărani muncitori, ridicați la luptă pentru pământ şi libertate. Un altul, C. I. Mireanu, vopsitor din Slatina, a fost strapuns în piept de o baionetă. In dosul documentelor oficiale, câte alte nume de muncitori nu vor fi rămas ascunse!

Faradelegile s'au ținut apoi lanț împotriva țăranilor răsculați. Intr'un ziar se relata, la 10/22 Iunie 1899:

„Cavaleria aseară a taiat o mulțime de oameni, sunt mulți cu nasurile taiate... Aceasta a provocat o indignare teribilă şi acum țăranii sunt mai dârzi ca eri“ [1].

Urmează arestări, schingiuiri, procese...

Dar țărănimea se mişcă nu numai în județele amintite mai sus, ci şi în multe altele: Vlaşca, Prahova, Dâmbovița, Argeş, Mehedinți, Buzău, R. Sărat, Tulcea, Iaşi, Tutova etc.

Moşierii şi arendaşii ceruseră țăranilor din județele Buzău şi R. Sărat să smulgă grâul cu mâinile, nu să-l secere.

Au loc rascoale şi pe domeniile monarhului, la Zorleni-Tutova şi Poeni-Iaşi.

Răscoalele țărăneşti din 1899 n'au isbutit. Ca şi cele anterioare, ele au fost înnăbuşite în sânge de burghezo-moşierime. Problema agrară rămâne tot nerezolvată, ca o sarcină a viitorului.

Ca urmari imediate ale răscoalelor din 1899 s'au luat măsuri pentru

[1] „Voința Națională“, 10/22 Iunie 1899.

desfiinţarea cametei la sate, care însa n'au avut niciun efect şi totodata s'a dat şi o lege de întărire a jandarmeriei rurale (!).

Care este cauza principală a nereuşitei luptelor ţăraneşti? Este lipsa partidului revoluţionar al proletariatului şi a conducerii ţăranimii de catre proletariat, în lupta pentru rezolvarea revoluţionară a problemei agrare.

P.S.D.M.R. avea o conducere predominată de elemente burgheze, trădătoare, care în focul cel mai aprins al luptelor muncitoreşti, ţaraneşti, în prag de veac nou, a tradat cu totul massele ce-şi puseseră zadarnic speranţele în ele.

Astfel, vechiul partid muncitoresc din ţara noastră a fost vremelnic lichidat.

Apoi, nici chiar elementele cinstite, înaintate ale clasei muncitoare dela noi, în frunte cu Al. Ionescu, I. C. Frimu, nu se ridicaseră încă la înţelegerea necesităţii creării alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea, sub conducerea clasei muncitoare. Ei nu ajunseseră la înţelegerea necesităţii conducerii de către proletariat a luptei pentru desăvârşirea revoluţiei burghezo-democratice, a cărei esenţială sarcină este desfiinţarea proprietăţii moşiereşti, deci lichidarea resturilor feudale.

Abia după formarea P.C.R., Congresul al V-lea al P.C.R. va da un program cu totul revoluţionar, bazat pe ştiinţa marxist-leninistă, în problema agrară. V. I. Lenin a arătat cum, în condiţiile imperialismului, burghezia devine contrarevoluţionară. cum ea se teme a mai chema massele la lichidarea proprietăţii moşiereşti, care frânează totuşi desvoltarea relaţiilor capitaliste de producţie, de ţeamă că massele nu s'ar opri la desfiinţarea proprietăţii semifeudale, ci ar merge mai departe, atentând la însăşi proprietatea burgheză.

Chiar şi acea parte a burgheziei, care este interesată în lichidarea proprietăţii moşiereşti, în condiţiile creşterii forţei proletariatului şi a ascuţirii extreme a contrazicerilor de clasă, devine inconsecventă şi în cele din urmă se îndepărtează de propria-i revoluţie, trădează.

Singura forţă socială revoluţionară fără rezerve, fără şovăeli şi fară a privi înapoi, în epoca imperialismului, este proletariatul [1].

„Proletariatul trebue să ducă până la capăt revoluţia democratică, alaturându-şi masa ţărănimii, spre a sdrobi prin forţă rezistenţa absolutismului şi a paraliza nestatornicia burgheziei" [2].

Acest fapt fundamental, lipsa conducerii de către clasa muncitoare a luptei masselor largi ale poporului împotriva regimului burghezo-moşieresc, a fost cauza înfrângerii acestei lupte la sfârşitul secolului al XIX-lea, în ţara noastră.

Muncitorimea conştientă, după lovitura grea primită în primăvara anului 1899, prin trădarea „generoşilor", n'a plecat însă steagul în faţa duşmanului de clasă. Ea l-a înălţat mai sus şi s'a pregătit de organizare şi de luptă mai dârză. La început de veac nou, Frimu, Al. Ionescu şi alţii, un grup de muncitori înaintaţi, prevesteau zorile luminoase ale viitorului, declarând că

---

[1] V. I. Lenin. Două tactici ale social-democraţiei în revoluţia democratică, în Opere alese. Ed. P.M.R., 1949, v. I, partea a II-a, p. 105.

[2] Ibidem, p. 94.

„mişcarea muncitorilor nu moare". Viitorul a arătat că mişcarea muncitorească din ţara noastră nu numai că n'a murit, dar s'a întărit mereu şi a învins.

Ea a condus şi conduce spre victorie şi massele de milioane de ţărani, batjocoriţi şi jefuiţi sălbatic în trecut de moşieri şi chiaburi.

In multe sate, în care în 1899, 1907 şi în atâtea alte împrejurări, ţăranii capătau gloanţe şi torturi înspăimântătoare, în loc de pământ şi dreptate, iau fiinţă în zilele noastre gospodării agricole colective, prin care ţărănimea muncitoare, condusă de P.M.R., scutură jugul oricărei exploatări, şi-şi clădeşte o viaţă fericită.

La o jumatate de veac dela evenimentele la care se referă documentele culese în acest volum, calea cea mai luminoasă, a bunei stări şi a progresului nestăvilit, se deschide înaintea ţărănimii muncitoare din R.P.R., prin transformarea socialistă a agriculturii.

DOCUMENTE

ÎNVOIELI AGRICOLE ÎN VIGOARE PE ANII 1898—1899

1

Com. Purani, Jud. Vlaşca

Vedem că d-nii arendaşi ne-au pus nişte învoieli grele, pe care nu le mai putem suferi. Pentru 8 pogoane ce ni le dă, trebue să-i muncim şi d-sale 8 pogoane de grâu până la sfârşit. Dar din cele 8 pogoane ale noastre, două ni le ia tot d-sa cu dijmă. Din restul de şease ne ia pădurit 20 ocale de fiecare pogon. Facem zece zile cu mâinile, patru cu carul. Ziua cu mâinile făcând, ne prinde 70 de bani; nefăcând, doi lei, ziua cu carul făcând ne prinde un leu, şi nefăcând, 5 lei. Transportăm la gară 105 duble, iar dacă nu transportăm, plătim 50 bani de fiecare dublă. Vitele mari trăgătoare nu le putem da la câmp până nu se ridică recolta, şi totuşi d-nii arendaşi ne iea 7 lei noi de vita mare, deşi le ţinem în curte. Vitele mărunte le ţinem împiedecate, iar la luarea grâului le despiedecăm şi le dăm drumul la mirişte, plătind 2 lei de oaie, patru lei de porcul de Crăciun, deşi îl ţinem legat în curte, şi încă şi limba şi muşchiul pe care dacă nu i le dăm, ni le pune cu 5 lei în socoteală. Ii mai dăm şi 4 găini, iar nedându-le, îi plătim 2 lei găina; îi mai dăm 15 ouă, iar nedându-le, le plătim cu 3 lei noi; îi mai dăm 10 oca fasole, iar neavând, 50 bani de oca; îi mai dăm 10 dovleci, iar nedându-i, plătim 20 de bani de dovleac. Iar la aratul ogorului său, dacă nu ese 12 brazde la stânjen, plătim cu 20 de bani brazda, şi ne bate şi ne goneşte d'n moşie, fără a ne da nimic. Iar la socoteală ne scoate datori necontenit şi la dijmă ne ia porumburile toate, încât nu ne alegem cu nimic.

[„Lumea Nouă", 14 Martie 1899]

2

Com. Bîşcoveni, Jud. Vlaşca

Arendaş D. Georgescu.

1. Dijma din 4 una.
2. La 10 pogoane îi muncim 8 definitiv.
3. Una zi cu braţele de fiecare pogon.
4. Trei zile cu carul pe an.
5. Un pogon seceră, obligaţie plătită cu 6 lei.
6. Transport 20 dubledecalitre de pogon, pe distanţă de 2 poşte.
7. Erbăritul de vita mare 3 lei, iar de cele mici câte 80 bani.
8. Cei neînvoiţi cu muncă, numai cu vite erbărit, 6 lei vita mare, iar cele mici 1,20.
9. Una oca unt.
10. Muşchiul şi limba porcului,
11. Patru găini şi 25 ouă.
12. Ca izlaz este miriştea ce rămâne după ridicarea grâului secerat.
13. După ridicarea şi treerarea grâului, pune foc la mirişti, rămânând vitele muritoare de foame.
14. Nu avem cu ce ara.

[„Lumea Nouă", 31 Ianuarie 1899]

3

Com. Putineiu, Jud. Vlaşca

Proprietar A. D. Vrani, care locueşte la Buda-Pesta: învoiţi, locuitorii din 4 sate.

Avem învoiala la plan patru pogoane de un timp şi patru de altul. cu începerea dela ogor şi până la cules, iar porumbul dela arat, grăpat, prăşit, ralitat, cuibărit, cioplit, cules, curăţat şi dus la pătul. Cocenii îi tăiem şi-i luăm în jumătate. Când ducem porumbul la pătul, muncim şi noi şi boii, căci îi suim în pătul cu scripetele.. Afară de aceasta mai muncim patru pogoane, tot partea proprietarului, le arăm, le sămănăm cu sămânţa noastră, punând 5 duble la pogon, le plivim de buruieni, le secerăm cu mâinile, le întindem de câte 10—15 ori, până când se cară la maşină, unde le cărăm tot noi. Afară de acestea mai facem şi zile cu carul, îi ducem 15 cile mari transport la gara Salcea, îi umplem

saci în 2 3 zile, muncind cu copii cu tot, punând la fiecare transport la gară câte 25 de saci. Mai dăm apoi 30 de ouă și trei pui. Și din toată munca noastră boierul ia două părți, iar noi una.

Mai plătim erbăritul câte 5 lei perechea de vite mari pentru cei învoiți cu munca, iar cei neînvoiți plătesc 10 lei de vita mare; 50 bani oaia pentru cei învoiți, 2 lei pentru cei neînvoiți. Iar islaz nu mai avem deajuns, fiindcă și din ce este ni l-a oprit, spre a nu-i goni epurii de pe moșie, iar pe miriști lasă alți oameni străini, în loc să ne lase pe noi.

[„Lumea Nouă", 14 Martie 1899]

4

Com. Giuvărești, Jud. Romanați

(Moșia d-lui G. Ceatalopol)

...unde ne amărîm zilele. Dacă ne dă două pogoane în dijmă, în parte, trebue să-i muncim pentru ele un pogon cu desăvârșire; apoi îi facem un alt pogon analoghie; îi dăm 3 găini, 40 ouă și îi facem 2 zile cu mâinile și 1 cu caru; pentru pândărit ne ia un coș de 80 de ocale vechi, pe când în contract se spune că acest coș trebue să fie numai de 20 ocale. Noi, vrând nevrând, trebue să-i dăm tot ce ne cere, căci dacă nu-i dăm, ne dă afară după moșie, ori nu ne dijmuiește la timp, lăsându-ne bucatele pe câmp să se strice. Măsurătoarea este rea: în loc de 2 pogoane, cât trebue să ne dea, ne dă 1 și jumătate, iar la arendaș în loc de 1 pogon, muncim unu și trei sferturi. Erbăritul ne ia pentru 2 boi 10 lei, iar pentru podul umblător pe care dl. arendaș îl are peste Olt, și de care noi n'avem trebuință, ne ia iarăși 10 lei. Irsfârșit, trăim ca vai de noi, și n'avem să ne ducem în altă parte să muncim, trebue să răbdăm toate, căci d. Ceatalopul ține toate moșiile de prin împrejurimi. Fără pământ, fără vite, fără nimic, am dori mai bine să vie holera ori ciuma să ne curețe de pe fața pământului.

[„Lumea Nouă", 17 Ianuarie 1899]

5

Com. Ciurari, Jud. Teleorman

„Iată cum stăm cu învoielile în comuna noastră: Ni se dă 10 pogoane de muncă, adică 5 de grâu, 5 de porumb, iar în loc de 10 pogoane, sânt 7. Pentru acestea îi facem boierului 7 ogoare negre, trei pogoane de porumb definitiv, 4 de grâu definitiv. Și osebit de acestea, 10 zile cu mâinele, 5 cu carul, trei găini, 10 ouă, mușchiul și limba porcului și câte o oca de unt. Neavând să dea, omul plătește în bani: 1 leu găina, 4 lei mușchiul 2 lei limba, 30 bani oul și 4 lei ocaua de unt. Dijma ne ie din 3 una, și cu pândărit, cu una cu alta, ne iea tot în parte cu el dijma din cele 7 pogoane.

Până nu facem munca definitivă și toate condițiile, nu ne dijmuește. Pe vreme ploioasă, munca noastră putrezește pe câmp. Plătim erbăritul 4 lei de vită mare și 80 bani de oaie și islaz nu ne lasă de loc. Dacă îi cerem boierului islaz, ne ia la înjurături, zicând că nu-i de nasul vitelor noastre să calce pe moșia boierească.

Mai îi ducem, tot pe de-asupra, câte 60 de saci la gară. Ne socotește de două ori pe an, odată iarna și altă dată vara, când ne dijmue grâul, și la caz de nu i-am îndeplinit vreo condiție din ale lui, ne ia grâul sau porumbul tot, și noi rămânem muritori de foame.

Un locuitor dintre noi, Radu Abagiu, fiind cu grămada de porumbi la câmp și având un câine cu el, când veni arendașul și văzu câinele la grămadă, alături cu omul, i-a pus în vedere să omoare câinele. Omul neîndurându-se să omoare pe bietul dobitoc, la dijmă arendașul Ion Fulga, din comuna Drăgănești, cătunu Udobeanca, i-a luat 10 coșuri de porumb, zicând că aceasta ie pentru ceea ce a mâncat câinele cât a stat la grămadă".

[„Lumea Nouă", 14 Martie 1899]

6

Com. Segarcea, Jud. Teleorman

Pe moșia Segarcea din Vale, fostă proprietate a statului, au mai rămas 2600 pogoane, cari s'au dat în arendă negustorului Filip Popescu din T. Măgurele. Pe acest rest de 2600 pogoane se învoesc locuitorii din comunele: Segarcea din Vale, Lița, Olteanca,

Răioasa precum şi Moldoveni din Romanaţi. Aşa încât când vine timpul primăverii şi e ca arendaşul să împartă pogoanele, se adună 1000—1500 locuitori, aşteptând să se învoiască. Dar din aceştia de abia se pot învoi a zecea parte, după mari stăruinţi şi primind toate condiţiunile impuse de arendaş. Ceilalţi rămân cu toţii fără pământ.

Iată acum şi învoiala: din 2 pogoane ce i le dă omului să le muncească în parte mai munceşte unul numitului arendaş, de porumb sau de grâu, cu toată munca lui, la tarlaua destinată. Acest pogon ie, chipurile, ca pentru învoială, iar din cele două pogoane de mai sus, unul îl dă ca dijmă, încât arendaşului îi vine 2 pogoane şi muncitorului unul singur. Afară de acestea tot la cele 2 pogoane se obligă bietul om a mai face 2 zile cu mâinile, una cu carul, 2 pui de găină, 10 ouă, 12 lei pentru perechea de boi cu care munceşte pogoanele, un coş la 30 coşuri porumb pentru pândărit, 4 chile de porumb sau grâu transportat la schela din T. Măgurele, fără ca omului să i se dea vreun ban.

Iar pentru locuitorii cari n'apucă locuri e şi mai rău, că plătesc 20 lei erbărit de vita mare şi încă câte o zi cu mâinele de fiecare pereche. Asa că preţul cumpărării moşiei îi ese arendaşului numai din daraverile făcute pe de-asupra de bieţii oameni în'r'o singură vară, iar cei cari n'apucă locuri, aleargă să se învoiască la d. Eracle Kipa, proprietarul moşiei Liţa. Iar acesta drept răspuns spune locuitorilor că nu poate să frece bine pe cei de pe moşia lui, ce să facă cu ceilalţi? Să-i puie ca sperietori la şirile de paie sau la pătulele cu porumb?

[„Lumea Nouă", 14 Martie 1899]

CAMĂTA LA SATE

7

Mai anţerţ, pe vremuri de lipsă, ne-am împrumutat la domnul I. D., negustor din comuna P., cu bani — dar fără dobândă — Dumnealui n'a vrut să ne ia dobândă, dar ne-a cerut să-i dăm în arendă pogoaneşe de muncă, ce le avem dela împroprietărire; şi de nevoie, i le-am dat, unii cu 7, alţii cu 10, şi alţii cu 12 lei pogonul, pe an, după cum am putut scăpa.

Invoiala stă aşa: Una şi una, cu sămânţa şi munca noastră iar partea Dumnealui i-o ducem la arie sau la magazie. Dacă oprim pe seama noastră paele ori cocenii, trebue să plătim câte patru sau cinci lei de pogon. Eu am luat cinci poli şi i-am arendat două pogoane pe cinci ani. Pe un pogon am pus trifoi, iar pe celălalt pui, când grâu, când porumb. Din trifoiu i-am dat, an peste an, câte patru căruţe de nutreţ şi din bucate i-am dus, pe puţin câte o chilă, fie de porumb, fie de grâu, pe fiecare an. Acum vezi şi dumneata bine, dacă cu ce mi-au mai rămas, scăzând şi birurile, care mi le-a pus tot mie să le plătesc, pot eu să es din iarnă şi să duc toate angaralele până la anul.

[Agricola, Camăta la sate, Bucureşti 1904]

JUD. TELEORMAN

8

Se comunică din Alexandria că în urma faptului că s'au confiscat cărţile, registrele şi banii cluburilor din diferite comune, au sosit în oraş cam 150 de ţărani spre a protesta. Guvernul şi-a pierdut capul, ordonând dizolvarea cluburilor muncitoreşti. Se anunţă noi mişcări.

[„Adeverul", 26 Ianuarie 1899]

9

In comunele din jud. Teleorman, toate cluburile au fost desfiinţate, confiscându-se registrele, broşurile de propagandă, banii şi tot ce s'a găsit. Un mare număr din foştii membri ai acestor cluburi şi cari se presupun a fi agitat pe ţărani, au fost arestaţi.

[„Universul", 28 Ianuarie 1899]

10

Citim în „La Roumanie": O persoană autorizată, mare proprietar în judeţul Teleorman, ne afirmă că flagelul socialist, care bântue cu putere în acel judeţ, s'a propagat acum şi în rândurile armatei.

Un foarte mare număr de soldaţi din regimentul 20 Teleorman, cu garnisoana în Turnu-Măgurele, fac parte din cluburile socialiste ţărăneşti.

Faptul este însă şi mai grav în ceeace priveşte călăraşii cu schimbul. Aproape toţi fac parte din cluburi şi posed multe broşuri incendiare.

[„Epoca", 3 Februarie 1899]

11

Prefectul Bildirescu, inspectând săptămâna trecută toate comunele rurale, a desfiinţat cluburile socialiste de prin următoarele comune: Odaia, Liţa, Şegarcea din Vale, Râioasa, Pleaşov, Saiele, Uda-Paciurii, Uda-Clocociov, Mândra, Elisabeta, Glopii-Săviteşti, Băseşti, Crângeni, Dorobanţul, Vodă-Carol, Cârligaţi, Caravaneţi şi Segarcea din Deal.

...In comuna Uda-Paciurii, prefectul a întâmpinat o vie împotrivire; mai mulţi ţărani l-au ameninţat, l-au huiduit şi l-au insultat. Prefectul a fost nevoit să fugă din comună şi să trimită o secţie de geandarmi rurali în localitate ca să aresteze pe mai mulţi instigatori.

[„Epoca", 12 Februarie 1899]

12

Telegramă *

T. Măgurele, Nr. %; 12-II, ora 4

D-lui M. Pherekyde, Ministru Interne, Bucureşti

Răspund notei dv. telegrafice de eri: în acest judeţ sunt următoarele cluburi, în plasa Teleorman sunt 11 cluburi şi anume în Tecuci-Calenderu, Dobroteşti, Ciolăneştii din Deal, Ciolăneştii din Vale, Necşeşti, Stoboreştii, Zambreasca, Beuca, Gărdeşti, Barba şi Urlueni. — In plasa Târgu sunt 13, şi anume: Butuleşti, Peretu, Plosca, Nenciuleşti, Meri-Gola, Sfinţeşti, Radoeşti, Săceni, Călineşti, Olteni, netoţi, Belitori şi Orbasca de jos.

In plasa Călmăţuiu-Marginea sunt înfiinţate cluburi în toate comunele printre aceste cluburi, încetat de a mai funcţiona 16, adecă acele din comunele: Cioara, Flămânda, Măgurele, Odaia, Liţa, Segarcea din Deal, Năsturelu, Ţigăneşti, Furculeşti, Zimnicea, Rădoeşti, Peretu, Meri-Gola, Belitori, Troian şi Sfinţeşti. In nici o localitate nu s'a produs absolut nici o mişcare; raporturile între comitetul din Bucureşti şi acele dela sate se întreţineau prin membrii cluburilor din diferite comune, care corespundeau cu centrul şi mergeau singuri la Bucuresci. Aceste raporturi continuă încă: astfel câţiva membri ai cluburilor din comunele: Dobroteşti, Bârla au fost chiar zilele trecute la Bucureşti. Instigatorii daţi în judecată sunt: Călin T. Bădoi, Grigore Radu Mitroi, Marin Isac din Smârdoasa; Ion Burcu Muşat, Stan Paraschiva Balaur şi Dumitru Ion Zaharia din Ţigăneşti; Marin B. Cârjan şi Vasile Ion Oprea din Beuca. C-tin Grigorescu, Ion Radu Udrea, Constantin Oprescu, Savu Iancu şi Florea Barbu din Zămbreasca; Constantin P. Genescu din Seaca; Marin Şegărceanu, Florea Ciotec şi Leonida Rădulescu din Odaia. Parchetul a aplicat dispoziţiile art. 332, 333 şi 334 Codul Penal. Agitarea care domina la început spiritele populaţiunii rurale e în descreştere. Linişte complectă în tot judeţul.

Prefect Teleorman.
Bildirescu

13

Socialismul s'a întins din nou cu atâta putere prin satele din Teleorman, încât autorităţile nu mai îndrăznesc, de frica ţăranilor, să facă niciun pas.

Primarii din mai multe sate nu îndraznesc nici măcar să anunţe subprefectului ce se petrece prin comună.

In comuna *Slaviteşti*, prefectul şi subprefectul au fost huiduiţi şi goniţi din comună.

[„Epoca", 14 Februarie 1899]

---

* Documentele care nu au indicaţia depozitului sunt din Biblioteca Acad. R.P.R. msse — neinventariate.

14

Telegramă

Alexandria, Nr. 544; 27-II, orele 11,20
D-lui Ministru de Interne, Bucureşti

Timpul muncei pentru anul acesta apropiindu-se, am voit ca să eşim la câmp să începem ogoarele, însă am fost împiedecaţi în operaţiunile noastre de către actualui domn primar Bădescu-Roşiori, care prin agenţii sei a dat ordine ca nimeni să nu iasă la ogoare, până ce nu ne vom prezenta la primărie, înaintea D-sale. Ziua fixată pentru a ne prezenta a fost Duminică, 7 corent, când ne-am şi dus, însă d-nu Bădescu nu numai că nu ne-a spus nimic, dar a refusat să ne primească. Cu modul acesta caută a ne face şicane şi a ne lua locurile ce până acum le-am ocupat de mai mult timp, şi a căror arendă am plătit-o şi plătim în mod regulat. Singurul nostru mijloc de existenţă este numai aceste locuri. Aceşti domni conservatori, care caută să ne oprească pe toate părţile, strigă prin gazete că noi ţăranii suntem răsvrătitori, lipsiţi de respectul şi datoriile legii Supunem acest caz, cunoştinţii Dv., Domnule Ministru, şi vă rugăm a ne face dreptate. Mihai Brăneanu, Pavel D. Cioată, urmează încă 54 iscălituri.

15

Telegramă

Măgurele, Nr. 186; 27-II, ora 4,50
Minist. Interne. Bucureşti

Raportez că în câteva comune s'au arătat oarecari indicii de revoltă, provocate de instigatori socialişti, însă îndată am luat măsuri energice cu jandarmi, în unire cu Prefectul şi Parchetul, aducând pe cei vinovaţi. Astăzi este complectă linişte în judeţ.
Nr. 1783 Comand. Companiei de Geandarmi
Căpitan Paleologu

16

Telegramă

f. urgent

Măgurele, Nr. 195; 28-II, ora 4
Prefectura Poliţiei, Bucureşti

Astăzi cu trenul de ora 1 p. m. plecat din gara Papa, pt. Bucureşti 5 săteni din com. Serioştea în afaceri socialiste, pretextând că merg pentru a cumpăra vite. Doi din ei sunt membri ai clubului muncitorilor.
Rog dispozaţi în consecinţă.
Nr. 1533.

p. Prefect, Nicolini

JUD. VLAŞCA

17

Telegramă

Obedeni, Nr. 17; 12-II, ora 10
Prefect şi Procuror, Giurgiu

In prezent prin toate comunele populaţia rurală este liniştită. Cluburi înfiinţate 10 comune, arătate în lista trimesă cu raportul 1896 din 28. Acte de violenţă materială nu s'au manifestat nicăeri; se mărginesc a înscri aderenţi cu precauţiuni şi mare discreţie, din cluburile înfiinţate, nici unul încetat; caută să le înmulţească. Este greu de controlat

raporturile cu Bucureşcii; e sigur că se întreţin pe ascuns: mai toţi au trimes acolo să ia registre, sigilii, etc. De acolo aşteaptă cuvânt de orientare. Pentru darea în judecată a instigatorilor, am trimis procesele verbale cu raportul arătat. Aşteptăm să le înaintaţi parchetului spre a deschide urgent acţiune publică. Urmărirea trebue îndreptată contra preşedinţilor casierilor şi secretarilor, agenţi principali; ceilalţi sunt umplutură. Avem dreptul a crede că o acţiune urgentă a parchetului va fi eficace. Contrariul nu exclude temerea ca agitaţiunile curând sau mai târziu să ia o formă mai accentuată şi chiar violentă.

Scopul urmării fiind altul decât pământul cu dijma din 10 una.

Nr. 1245.

Subprefectul Dem. Rădulescu

18

Telegramă
foarte urgent

Giurgiu, Nr. 120; 12-II, ora 3,20
Ministru de Interne

Răspund ordinului dvs de eri; în cuprinsul acestui judeţ starea spiritelor populaţiunei rurale până în prezent este în general liniştită şi nu s'au produs violenţe sau mişcări mai serioase în nici una din comune, totuşi însă s'a observat oarecare nelinişte printre locuitorii din vreo 15 comune, care mai toate sunt invecinate cu jud. Teleorman, şi unde s'a constatat că sunt înfiinţate şi cluburi de către săteni; astfel sunt comunele: Bujor, Gânjani, Măgura, Băbăiţa, Tănăsăşti, Frăsineţ, Gleteni, Moşteni, Talpa, Băşcoveni, Talpa-Ogrăzile, Buteasca de Jos, Negreni, Ferbinţi, Vida-Furculeşti, Blejeşti, Vida-Cartojani.

In comuna Bujor şi Gânjani, desfiinţate aceste cluburi, iar în celelalte comune am luat măsuri asemenea pentru desfiinţarea lor şi a avea în deaproape supravegherea pe acei cari caută a răspândi această idee. Până în prezent, nici unul n'a fost dat judecăţii, îndată însă ce se vor primi procesele-verbale dela subprefecţi, se vor înainte parchetului. In ce priveşte de unde a pornit mai întâi aci ideea aceasta de înfiinţare de cluburi, veţi binevoi a cunoaşte, Domnule Ministru, după cum v'am mai raportat, că a pornit dela unii agitatori din jud. Teleorman cari sunt în legătură cu clubul muncitorilor din Bucureşti. Deasemenea mai iam cunoştinţă, după cum mi s'a comunicat de Şeful Siguranţei Poliţiei Bucureşti, prin rapoartele 641, 685 şi 703 Ianuarie curent, că câţiva locuitori din comunele Tănăsăşti, Blejeşti şi Buteasca, probabil după îndemnul agenţilor din Teleorman, au fost în zilele de 28 şi 30 Ianuarie la clubul muncitorilor din Bucureşti, spre a cere autorizare de înfiinţare de cluburi şi a li se da alte instrucţiuni. De tot ce se va mai petrece, vom căuta a vă ţine la curent.

No 650 p. prefect Vlaşca, Iacovache

19

Acum 3 zile s'a înfiinţat un club socialist în comuna Putinei, distanţă de o oră de Giurgiu.

Peste 300 de ţărani s'au înscris în club.

[„Epoca", 14 Februarie 1899].

20

Telegramă

Bucureşti, Poliţie Nr. 123; 28-II, ora 12,05.
D-lui Prefect Vlaşca, Giurgiu

Eri s'a prezentat la clubul muncitorilor săteni: Petrache Petre, Ion Drăghici şi Tănase Radu Dumitru, din comuna Letca Veche, plasa Câlniştea, acel judeţ, veniţi la clubul muncitorilor cu proces verbal şi o reclamaţie ascunsă într'un ciomag. Prin poştă trimis copie după proces şi acea reclamaţie; comunic spre sciinţă.

Nr. 1137

Şeful Siguranţei, Alexandrescu

21

Telegramă
urgent

Giurgiu, Nr. 158; 11-III, ora 7,15.
Secţia geandarmi, Obedeni

Sunt informat că la Talpa Ogrăzile ar fi izbucnit revolta. Imediat porniţi geandarmi faţa locului; astfel ca mâine la ora 2 p m., când voi sosi Obedeni, să ştiu rezultatul.

Executaţi ordinul întocmai.

Nr. 1953.

Comandantul Companiei Locotenent Cociu

22
Telegramă

Bucureşti, Politie Nr. 55; 11-III.
Confidenţial D-lui Prefect Vlaşca, Giurgiu

In ziua de 21 curent, s'a prezentat la clubul socialiştilor sătenii Stancu Trancu şi Ion Dumitru din com. Roata de Jos plasa Glavacioc, acel judeţ; li s'a luat procesele verbale de constituirea clubului. Azi s'au prezentat alţi trei: Dinu Aristea, Sandu Valvoi şi Ion Tra: cu, s'au prezentat cu proces semnat de sătenii d'n Roata de Jos, pentru a forma club. Dinu Aristea travestit în haine nemţeşti. Comunic spre sciinţă.

Nr. 1405

Şeful Siguranţei,
Alexandrescu

23

Telegramă

Giurgiu, Nr. %; 23-III, ora 4.30
D-lui Director General al telegrafului şi Poştelor, Bucureşti

Manipulantul oficiului Drăgănesci comunică că luni, 20/3 un geandarm a ridicat pe săteanul Mateiu Răducu Cucuruz, sub inculpare de furt de cai, în realitate însă, este capul socialiştilor, acela care a adus acte la clubul din Bucureşti. Marţi sătenii, în număr cam de 300, s'au dus la Stănesci, au liberat cu forţa pe suszisul sătean, şi s'au înapoiat la Cucuruz, unde au voit să bată pe primar, notar şi învăţător, sub cuvânt că au dat concurs geandarmului. Ţăranii foarte agitaţi, au pus caraule formate d'n ei, spre a nu lăsa nici să intre nici să iasă nimeni din sat. Populaţia îndârjită contra autorităţei şi învăţătorului care stau închişi în casă, cu arme de foc, gata a-şi apăra viaţa. Pe factor eri l-a oprit şi l-au întrebat pentru ce nu le aduce jurnalul „Lumea Nouă" .. sătenii mai sunt îndârjiţi şi contra arendaşului dl. Paichide. Eri noapte, miercuri, 22 III, sosit geandarmi cu subprefectul şi a ridicat 2 capi ai răscoalei. Azi 23. III-, sătenii au pus caraule din nou în toată împrejurimea satului. La această răscoală iau parte nu numai bărbaţii ci şi femei şi copii.

Diriginte, Florescu

24

Telegramă

Giurgiu, Nr. 337; 26-III, ora 9,10.
Personal Ministrului de Interne, Bucureşti

Cf. ordinului Dv am plecat îndată cu procuroru, un detaşament de 42 călăraşi şi 3 ofiţeri, comuna Cucuruz. Găsit linişte. Mişcarea contra autorităţii provenea din cauza refuzului acesteia de a le da ordinul imaginar de zeciuială; afară de cei 2 capi arestaţi,

de care v'am comunicat, am găsit încă 9 săteni, ridicaţi geandarmi şi duşi subprefectură, restul de ră vrătiţi fugiţi din sat. Presupunând a fi ascunşi pădurea vecină, călăraşi puşi în cercetare, găsit 2, care s'au trimis subprefectură. Detaşamentul rămas în comună pentru găsirea lui Matei Răducu şi altor 10 dispăruţi de 3 zile. Intors cu procurorul reşedinţă, astă seară.

Prefect Vlaşca, Christu

25

...In comuna Cucuruz, jud. Vlaşca, în ziua de 15 spre 16 Martie, subprefectul însoţit de jandarmi, după ce au bătut şi au schingiuit pe un membru al clubului din aceea comună au tăiat cozile femeiei lui şi citâm vorbele bietului om: „Mi-a dat D-zeu şi o fată şi nelegiuiţii au înţepat cu sabia sânurile ei, i-au luat o salbă scumpă de la gât şi s'au dus, lăsându-ne bătuţi şi neçinstiţi".

[„Lumea Nouă", 28 Martie 1899]

JUD. ROMANAŢI

26

Ţăranii din comuna Isvoarele s'au răsculat. Primarul a fost crunt bătut.

Prefectul Stăncescu a consemnat întreaga jandarmerie rurală şi cutreeră comunele.

In ultimul moment aflăm că răscoala a izbucnit şi în comuna Islaz.

Pe ziua de azi ni se semnalează două răscoale ţărăneşti, una în comuna Dobrosloveni din judeţul Dolj şi alta în comuna Drăgăneşti din judeţul Olt. In ambele localităţi a fost trimisă armata.

[„Epoca", 22 Ianuarie 1899]

27

Locuitorii din comuna Dobrosloveni întruniţi într'un club socialist, după ce au semnat o petiţie către Ţar, prin care se plâng că Regele Carol nu s'a ţinut de angajamentul luat de a le da pământ, au rupt învoelile ce le aveau cu proprietarul lor *şi au năvălit în curte, cerând să li se împartă moşia proprietarului.*

Proprietarul cu familia a fugit din comună prin livezi.

[„Epoca", 22 Ianuarie 1899]

28

Mişcarea s'a întins şi în judeţul Romanaţi, unde funcţionează deja zece cluburi socialiste.

Ţăranii din comuna Cezieni, proprietatea dlui Cezianu, au năvălit în număr mare în curtea proprietăţii şi insultând pe administrator l-au ameninţat că dacă proprietarul nu le dă moşia de bună voie în dijmă din zece una, ei vor intra de-a dreptul în stăpânirea moşiei.

In Islaz, ţăranii s'au pus în revoltă gonind pe subprefect. Prefectul Demetrian a plecat imediat la faţa locului, ca să calmeze pe săteni, dar abia sosit, a fost huiduit şi bruscat de către instigatorii socialişti şi nevoit să fugă înapoi la Caracal.

In comuna Dăbuleni din Romanaţi, ţăranii nu mai respectează învoelile cu proprietarul, declarând că în curând stăpânirea le va împărţi moşia.

In întreg judeţul fierberea este foarte mare şi teama de o răscoală generală iminentă, cu atât mai vârtos, că sătenii rătăciţi de către instigatori spun pe faţă ce şi cât mai aşteaptă.

[„Epoca", 23 Ianuarie 1899]

29

Telegramă
Confidenţial f. urgent.

Caracal, Nr. 42; 6-II, ora 2,50.

Ministru Interne, Bucureşti

Din constatări reiese că focarul tuturor instigaţiilor este în Teleorman, unde iau parte mulţi învăţători. Este nevoie absolută a se proceda la măsuri energice, căci toate măsurile noastre se cred pe jumătate. Imediat după plecarea noastră, interpreta blândeţea noastră drept frică de o stăpânire imaginoasă, ce-i autoriză a continua în mişcarea lor. Eri am plecat din Islaz şi a început noua suscripţie azi, pentru trimite delegaţi la Bucureşti. Aceasta pe cuvântul că la Teleorman comitetele sunt în acţiune.

Prefect, Demetrian

30

Telegramă
Foarte urgent, confidenţială.

Caracal, Nr. 83; 12-II, ora 4.
Ministru de Interne

Pe lângă informaţiunile din ultimul raport, pot adăuga: cluburi înfiinţate au fost la comunele: Islaz, Moldoveni, Giuvărăşti, Gârcov, Seliştioara. Tiu Mare, Celeiu, Gura Padinii. Brastavăţu, Cruşovu din plasa Balta; Fărcaşi, Stoeneşti, Cezieni, Preajma, Boroşteiu, Osica de Jos, Radomir din Ocol, Osica de Sus, Rusăneşti, Cioroiu din Olteţu. Mişcarea cluburilor s'a limitat, fiind mai toate în formaţiune, numai la instigaţii nesănătoase în scopul de a putea face încasări şi înscrie câţi mai mulţi locuitori în club. S'au supus judecatei 16 persoane: 3 din Islaz, 2 din Moldoveni, 1 din Gârcov, 2 din Săliştioara, 2 din Brastavăţu, 1 Cruşov, 3 Cezieni, 2 din Preajba şi 2 agenţi de propagandă, Banghereanu şi Ficşănescu. S'a avut în vedere la darea în judecată, partea ce luase instigatorii la mişcările produse, antecedentele lor şi pericolul ce prezentau aceste mişcări, dacă instigatorii erau lăsaţi liberi.

Calificaţiunea faptelor de parchet a fost diferită. Pentru instigatorii locali este escrocheria, iară agenţii principali Banghereanu şi Ficşănescu, au fost daţi judecăţii pentru înşelăciune, art. 332 Codul Penal, şi crimă, art. 81 cod. penal.

Toate aceste cluburi s'au desfiinţat. Convingându-se locuitorii de insanitatea propagandei, nu mai au nici o comunicare cu agenţii de propagandă. Am luat ca ultimă măsură, fiindcă încă locuitori sub impresiunea unui vis dispărut, ce le aducea foloase mari, pentru o cheltuială uşoară, ca învăţătorii, preoţii, revizorul, căpitanii la companiile lor, a face conferinţe asupra: patria, rege, munca, proprietate. Toţi aceştia la apelul făcut, s'au oferit cu întinsă bunăvoinţă.

no. n'are.

Prefect,
Demetrian

31

Telegramă
Urgentă, confidenţială.

Islaz, Nr. 10; 14-II, ora 7,30.

Ministru de Interne, Bucureşti.

Am vizitat din nou comunele unde a fost mişcare; sunt satisfăcut că s'a restabilit complect liniştea, observ însă încă oarecare nedumerire în spirite. Oamenii înşelaţi nu spun nici azi limpede adevărul, ascund lucrul ce s'a petrecut, aproape public, fapte văzute.

mărturisite de alții, sunt tăgăduite, denaturate. Contra opiniei d-lui Ministru de Justiție, comunicată mie, de procuror, la care veți bine voi a interveni.

Eu cred că instrucțiunea caută să urmeze cât de încet și cu multă prudență, celeritatea e chiar vătămătoare și liniștei complecte și instrucțiunei. Din faptele descoperite, e sigur că o răsculare în masă era proectată și e foarte grea adunarea probelor în scurt timp și imediat după surprindere. Chiar în această inspecțiune am descoperit agenți care umblă pe lângă locuitori a-i convinge ori amenința a nu spune nimic la instrucție de răscula.

no. n'are.

Prefect, Demetrian

32

Telegramă

Caracal, Nr. 115; 17-II.
Ministrul Justiției

La judele instructor, eri s'au ascultat martorii din Giuvărești și terminat afacerea. Mă voi întoarce azi înapoi, pentru noi informațiuni. S'au ascultat deasemeni martori din comuna Rusănești și Moldoveni. Instrucția continuă. Azi sunt la parchet mai multe acte, fără arestați, pe care voi înainta instrucțiunei, pt. acelaș fapt.

Procuror Tribunal-Romanați.
P. A. Puricescu

33

Telegramă

Caracal, Nr. 120; 18-II.
D-lui Prim Ministru

După anchetele din comunile de pe marginea Oltului, în Corabia, primesc raportul Primarului din Crusova că locuitorii comunei prin atitudinea lor pun în pericol ordinea publică. Tot aci directorul Prefecturei îmi telegrafiază că în comunile Cezieni, Preaba-Bașoteni și Radomir sunt mișcări pentru înființarea de cluburi cu tendințe sedițioase Rapiditatea, cu care se propagă mișcarea deși fără pericol imediat, mă îngrijește de ordinea publică, mai ales că locuitorii prin solidarizare, prin cluburi, a anihilat aproape autoritatea comunală, deaceea voi urmări și aresta pe șefii mișcării pentru excrocherie Cu singurul acest mijloc am reușit a restabili ordinea.

Comunele unde am trecut sunt liniștite. Azi am anchetat în comunele Brastavețu, Crusov, Gradini și Studina, am arestat pe capii mișcării fără nicio rezistență: am ordonat ca subprefectul de Ocol, însoțit de comandantul jandarmilor să ancheteze în comunile Cezieni și altele... In plasa Oltețul se inspectează toate comunele de subprefect.

Prefect, Demetrian

34

Telegramă

Caracal, Nr. 187; 27-II, ora 6,20.
Ministrul Justiției, București

Avem onoarea a răspunde telegramei 2206, că prin procesul ce s'a terminat s'a înțeles că instrucția afacerii din Caracal s'a terminat și conexându-se cu toate celelalte acte aflate la instrucție, relative la mișcările țărănești din acest județ, dosarul general ni se va înainta la rechizitoriu, după ce se va termina instrucția cu toate aceste afaceri.

p. Procuror Romanați,
Ștefan Scriban

no. 1029

35

Telegramă

Caracal, Nr. 96; 16-III, ora 1,30.
Ministru Justiţiei, Bucureşti

Astăzi terminat definitiv instrucţia în afacerile ţărăneşti; dosarul venit la rechizitor definitiv.
Rog dispozaţi.
1550 Procuror Romanaţi, P A. Puricescu

JUD. OLT

MIŞCĂRILE DIN IARNA ANULUI 1899

36

Aflăm că o gravă răscoală ţărănească a isbucnit în comuna Şerbăneştii de Sus din judeţul Olt Subprefectul, C. Perieţeanu, precum şi ajutorul subprefecturei, au fost bătuţi măr de ţărani.

Din ştirile laconice pe care le-am primit până acum, rezultă că răscoala se datoreşte agitaţiilor socialiste, tolerate de administraţia colectivistă.

Siguranţa şi averea proprietarilor în judeţele Olt, Teleorman, Vlaşca şi Romanaţi, unde agitatiile au luat un caracter periculos, sunt — în fiecare minut — puse în joc.

Neliniştea este foarte mare. Mai mulţi proprietari au scris personal d-lui Sturdza arătându-i în colori desperate ticăloasa administraţie a d-lui Ferechide şi exprimându-şi temerea că o răscoală generală ţărănească va izbucni în curând.

[„Epoca", 19 Ianuarie 1899]

37

Eri spre seară ministrul de interne a primit o lungă telegramă dela Dl. dr. Stăncescu, prefectul jud. Olt. Indată dl. Pherekidi a avut o convorbire cu dl. Dim. Sturdza şi apoi au chemat şi pe dl. Gen. Berendei, Ministrul de războiu, în urma acestei convorbiri, a dat ordin batalionului d-lui major Hristea să plece imediat la Slatina. Astă noapte la orele 3, batalionul a şi plecat cu un tren special la Slatina. Se spune că această măsură s'a luat din cauza că ţăranii din unele comune ale jud. Olt s'au răsculat.

[„Adeverul", 22 Ianuarie 1899]

38

Din Slatina primim ştirea că agitaţia sătenilor din judeţul Olt a ajuns pretutindeni la violenţe sângeroase.

Sătenii din comuna Buzeşti, de lângă gara Corbu, s'au revoltat şi au bătut de moarte pe primar, sub pretext că acesta refuză să execute ordinul primit dela stăpânire ca să li se dea moşia cu dijmă şi să dea proprietarului una la zece.

[„Epoca", 975—16, 22 Ianuarie 1899]

39

D. Dr. Stăncescu, prefectul judeţului Olt, a plecat luni în comuna Şerbăneşti de Sus ca să facă o anchetă în privinţa răscoalei ţăranilor din aceea comună şi mai ales în privinţa bătăiei suferită de subprefectul Perieţeanu şi de ajutorul său, din partea agitatorilor socialişti.

Prefectul nu şi-a putut îndeplini însă sarcina căci a fost huiduit de către socialişti şi fiind singur, a trebuit să fugă înapoi la Slatina.

[„Epoca", 22 Ianuarie 1899]

40

Agitaţiile sătenilor din Olt, Teleorman, Vlaşca, etc., ameninţă să ia proporţiuni mari

Sătenii cer să li se dea pământ, iar administraţia caută să înăbuşe cu violenţe aceste mişcări.

Sătenii s'au îndârjit mai mult, în urma măsurilor administraţiei.

In Olt sătenii ameninţă mai serios, ca în alte judeţe, să se răscoale, dacă nu li se dă pământ şi mişcarea a cuprins cea mai mare parte din satele acestui judeţ.

Prefectul de Olt şi după el şi prefectul de Teleorman, unde mişcarea sătenilor a luat deasemeni proporţiuni, au telegrafiat ministrului de interne, spuindu-i că forţele administrative de care dispun nu vor fi suficiente să înăbuşe o răscoală întinsă, care pare foarte apropiată.

In consecinţe, au cerut forţe extra-ordinare.

[„Dreptatea", 22 Ianuarie 1899]

41

Abia s'a potolit răscoala din comuna Şerbăneştii de Sus, judeţul Olt, unde prefectul Dr. Stăncescu a fost huiduit, iar subprefectul Perieţeanu şi ajutorul său bătuţi, şi s'a produs o nouă răscoală în comuna Drăgăneşti, sub îndemnul clubului socialist. Locuitorii din această comună s'au răsculat în contra arendaşului nemai voind să respecte învoelile şi au năvălit în curte ca să împartă între dânşii moşia.

Arendaşul a scăpat cu fuga.

Subprefectul încercând să potolească răscoala, a fost crunt bătut de către ţărani.

A trebuit să se recurgă la forţa armată pentru a se potoli răscoala care ameninţa să ia proporţiuni cu mult mai grave.

[„Epoca", 22 Ianuarie 1899]

42

...In urma unei telegrame a d-lui dr. Stăncescu, prefectul judeţului Olt, adresată d-lui Ferechide, *astă noapte la orele 3 a plecat din Capitală la Slatina batalionul III de vânători sub comanda d-lui maior Cristu,* cu un tren special, spre a potoli răscoala care ameninţă să se generalizeze prin tot judeţul.

[„Epoca", 22 Ianuarie 1899]

43

Ieri şi alaltăeri, parchetul din Slatina a arestat un mare [număr] de ţărani din comunele Beciu, Islaz, Moldoveni, Giuvăreşti, etc.

Intru cât sunt vinovaţi bieţii ţărani, ca să fie arestaţi cu sutele?

De ce nu arestează guvernul pe aliaţii săi, pe criminalii instigatori din Bucureşti?

[„Epoca", 23 Ianuarie 1899]

44

Din comuna Vespeşti ne vine ştirea că primarul a fost bătut în localul primăriei de către ţăranii răsculaţi, cari i-au cerut să meargă cu dânşii ca să împartă moşia proprietarului.

[„Epoca", 23 Ianuarie 1899]

45

Corespondentul din Slatina comunică:

Mişcarea vie printre săteni încă nu s'a potolit. Mişcarea cea mai mare este în partea judeţului spre Teleorman, unde sânt înfiinţate numeroase cluburi.

Agitaţia a început întâi la Drăgăneşti, unde au venit prefectul şi cu procurorul.

Sătenii au sărit asupra prefectului spre a-l ataca, dar procurorul a reuşit să-i potolească, arestând câtiva săteni cari erau în capul răsculaţilor. Mişcarea s'a întins în comunele Comani, Alimăneşti, Comana, toate sate mari. Procurorul a liniştit pe săteni cu mari greutăţi, după ce în cele din urmă i-a ameninţat cu armata.

[„Dreptatea", 23 Ianuarie 1899]

46

Acum după arestarea preşed. clubului, din Drăgăneşti, locuitorii par a fi mai lin'ştiţi. Dar această linişte e numai aparentă, căci locuitorii aşteaptă primăvara, când — spun ei — *vor intra cu sila în proprietaţi şi le vor ara.* In caz de împotrivire *din partea autorităţilor se vor rascula toţi din toată* ţara, fiind siguri că oştirea nu va trage într'înşii, căci soldaţii sunt fiii şi fraţii lor.

Proprietarii sunt foarte alarmaţi şi multora le e frică chiar să iasă din casă, spre a nu li se întâmpla ceva. Toţi au credinţa că la primăvară va isbucni o răscoală mult mai sângeroasă ca cea din 1888.

Acum ţăranii aşteaptă cu nerăbdare ziua de 4—5 Februarie când, — zic ei — *li se va trimite steagul roşu din Bucureşti, semn că a sosit timpul să li se implinească toate făgăduielile.*

Până acum s'au format cluburi socialiste prin toate comunele din plăşile Şerbăneştii şi Mijlocu, adică jumătate din judeţ.

[„Epoca", 24 Ianuarie 1899]

47

30 Ianuarie 1899

In Olt, Teleorman şi Romanaţi, izbucnesc oarecare mişcări ţărăneşti. Ele au un caracter destul de grav fiindcă prefectul şi procurorul de Olt au fost puşi pe goană de răsculaţi. Din nenorocire (!), agitaţia nu ia proporţii, totuşi somnolenţa colegului dela Interne e primejdioasă. Deşi de prin Decembrie era avizat de aceste agitaţiuni, nici o măsură nu s'a luat şi chiar acum se mărgineşte a lucra din cabinet numai cu autorităţile locale; i-am spus că ar face bine dacă ar trimite pe Moscuna şi alte persoane de încredere din Bucureşti să caute a potoli lucrul până când persuasiunea mai poate fi de folos. Nimic. Din contra fără a fi făcut o anchetă serioasă se grăbeşte a declara în Cameră că partidul conservator şi socialiştii constituiţi nu sunt *amestecaţi în mişcare.* Qui sait? Eu cred că socialiştii sunt pentru cea mai mare parte în această agitaţie, dar şi tipurile à la Alecu Catargiu şi Filipescu nu dau îndărăt de a sufla în foc când simte că se poate încinge.

[G. D. Pallade: Jurnal 1899
Acad. R.P.R. Ms. rom. 4895, f. 9

48

Telegramă

Gara Corbu, Nr. 4; 31-I, ora 9,35.
Ministru de Interne, Bucureşti.

„Stăm cu procurorii în com. Floru; aici ca şi la Icoana, unde lumea era adunată foarte multă ne-am înţeles foarte liniştit chiar cunoscând violenţele ce ni s'au făcut la Buzeşti. La Buzeşti până la ora 6 au stat pe linie, în grupe, depărtaţi de primărie, după ora 6 s'au retras în case. Nu ştiu ce se va întâmpla mâine, şi pentrucă am observat atitudinea lor *foarte îndârjită* şi cu desăvârşire nerespectuoasă faţă de toate autorităţile, spre a se evita conflicte mai mari, credem absolută nevoe de armată, care numai preumblându-se pe linie, vor aduce linişte; lăsându-i în credinţa că nu vine armată, desigur se vor încuraja. Hotărîrea a luat a trimite emisari şi în alte sate. Calmul şi prudenta nu ne va lipsi.

no. 415 Prefect Olt, Stăncescu

49

Telegramă

Slatina, Nr. 175; 31-I, ora 11.
Ministrul Justiţiei, Bucureşti.

Relativ la mişcarea socialistă din acest judeţ, astăzi v'am expediat un raport despre starea lucrurilor. Acum mi se comunică că în comuna Buzeşti, mişcarea a luat un caracter mai grav şi că primarul comunei, care vorbea ţăranilor a fost insultat şi chiar bătut.

Chiar subprefectul plasei care a sosit în localitate a fost ameninţat. Mâine pornesc în localitate împreună cu dl. Prefect cu comandantul geandarmilor şi cu două secţiuni de geandarm.

nr. 167 Procuror Olt, Ionescu

50

Telegramă

Urgent.

Gara Corbu, Nr. 3; 31-I, ora 11,25.

Ministrul Interne

Ajunşi în Buzeşti, locuitorii continuă a se agita; nu numai că nu vor a veni la Primărie, din contră, în trecerea noastră ne-a huiduit ameninţându-ne cu ciomagile, iar alţii chiar au dat lovituri, însă au fost parate. Pe linie au scos femeile, copiii, care ocărăşte şi ţipă; în vociferările lor injurioase, spun că legile socialiştilor sunt legile lor, că la primărie sunt ordine a li se da pământ, şi primarul le ascunde. Astăzi se vor forma delegaţi din ei şi porni la Bucuresci, la clubul socialist, numind pe aceştia ca adevăraţii lor părinţi. Despre arestarea vreunuia nici nu este vorbă; cum starea nu se calmează, trebueşte a se stabili aci o companie, şi cum soldaţii din Olt sunt rudele lor, ar fraterniza cu ei. Sunt de idee a ni se trimite din Bucuresci 2 companii în Gara Corbu, chiar azi. Intre ei sunt dorobanţi şi călăraşi cu schimbul. Acum, la o depărtare de 500 metri de primărie, sunt adunaţi cu ciomege peste 400, şi nici într'un chip nu putem intra între ei. Dela primărie am plecat într'o altă comună vecină; autoritatea comunală este ameninţată.

Prefect Olt, Stăncescu

51

Telegramă

Gara Corbu, Nr. 17; 31-I, ora 11,30.

D-lui Stoicescu, Ministrul Justiţiei, Bucureşti

Agitaţiunile sătenilor din întreaga plasă Şerbăneşti din Olt, cum şi şase comune din plasa Mijloc, se poate caracteriza ca mişcare socială izvorâtă din scrierile şi ideile socialiştilor de la „Lumea Nouă" din Bucuresci; agenţii socialiştilor se vede că pentru propagarea ideilor lor lucrează de mult neobservaţi de nimeni, căci mai în toate comunele s'au înfiinţat cluburi cu comitete în regulă; în toate părţile sătenii cer pământ şi micşorarea dijmei, păstrând respect şi supunere autorităţilor, afară de comuna Buzeşti, unde sătenii în grupuri mari şi pe drum, au arătat nesupunere, *opuindu-se ordinilor* autorităţilor şi ameninţând pe primar şi prefect. Contra capilor acestor turburări, dresându-se cuvenitele acte de procurorul tribunalului, au fost trimişi judecăţei; astăzi când am plecat din Buzeşti, totul era linişti şi credem mişcarea potolită cu totul aici. Armata nemai fiind necesară, s'a dispozat înapoierea.

no. n are.

Procuror general, Ştefu

52

Telegramă

Gara Corbu, Nr. 24; 3 II, ora 5.30.

Gen. Berendei, Ministru de Război, Bucureşti

S'a amânat plecarea batalionului. Este probabilitate a se răscula satul Milcoveni şi Corbu.

no. 430.

Maior Christea

53

Telegramă
Foarte urgentă

Gara Corbu, Nr. 22; 3-II, ora 5,30.
D-lui Ministru de Interne, Bucureşti

Deşi hotărîsem a părăsi comuna Buzeşti în momentul plecării batalionului s'a făcut ameninţări că dupe plecarea soldaţilor vor începe din nou a cere socoteală primarului de ce a adus armata. Ca urmare de precauţiune, am reţinut încă batalionul.

Prefect Stăncescu

54

Telegramă

Gara Corbu, Nr. 33; 3-II, ora 5,40.
D-lui Ministru de Interne, Bucureşti

Dacă s'a urmărit 20, s'a arestat numai 11; instigatori sunt numai 3; ceilalţi 5, daţi de procuror în judecată pentru ultragiu şi provocare la revoltă. Cu tot numărul mare de arestări, nu se face opuneri.

Prefect Stăncescu

Aseară s'au arestat doui ţărani cari veneau din judeţul Olt. Ei aveau cu dânşii câte un ciomag gros. Aceste ciomege erau găurite, iar în interiorul lor s'au găsit procese verbale de ale cluburilor săteşti

[„Universul", 4 Februarie 1899]

55

Din com. Corbu judeţul Olt ni se scrie:

In ziua de 24 curent ne pomenim cu comuna înconjurată de soldaţi din batalionul 6 Vânători, cari ne siliau să dăm pe locuitorii Ion Matei şi Păun Sandu, pârîţi de preşedintele comisiei interimare că sânt capii „revoluţiei"...

Venind căpitanul cu compania şi văzând pacea din comună strânse oamenii, vorbi cu dânşii şi, cum aceştia erau foarte liniştiţi, luă la ceartă pe primar.

In urma instigaţiilor primarului, căpitanul ceru sătenilor pe cei doi. Oamenii răspunseră cu toţii, că ei merg cu toţii la Buzeşti, dar pe cei doi consăteni nu pot să-i dea că's nevinovaţi.

Această propunere plăcu căpitanului şi toată comuna fu pusă între baionete şi transportată la Buzeşti, unde se afla maiorul comandant şi d. Alexandru Ghirghiu, directorul prefecturei Olt.

In faţa primăriei, maiorul spuse oamenilor să se întoarcă pe la casele lor şi să lase pe cei doi, că voieşte numai să le ia interogatoriul.

Oamenii se învoiră, însă pe urmă li se ceru încă patru din ei: Stan Nicula, Gh. Ilie, Traşcă Ion şi Ion Sandu, tot aşa de nevinovaţi, zicând că aceştia sânt chemaţi ca martori.

In momentul când vă scriu, aflu că locuitorii opriţi sânt bătuţi, schingiuiţi, cu oasele sfărâmate

[„Lumea Nouă", 7 Februarie 1899]

56

Telegramă
Foarte urgentă.

Slatina, Nr. 60; 10-II, ora 9.
Ministru Interne

Comunele Crâmpoaia şi Şerbăneştii de jos se liniştiseră; aseară au început a se agita din nou; au bruscat pe primar, oprindu-l a intra în primărie. Sub prefectul care se afla pe acolo, voind a cerceta, nu l-au lăsat. Plec în localităţi cu procurorul şi judele instructor.

no. 583 Prefect Stăncescu

57

Telegramă

Foarte urgent.

Gara Potcoava, Nr. 3; 10-II, ora 10,10.

M. de Interne

Sosit cu procurorul în Şerbăneştii de jos; nu s'a produs violenţe, oamenii pare a ne da ascultare, însă ne spun şi persistă în pretenţiunile lor exorbitante, bazaţi pe credinţa că guvernul nu-i va băga pe toţi în puşcărie. Nouă nu ne arată nesupunere dar se opun la arestarea capilor agitaţiunei, când am lua vreunul; nu am făcut, şi *nici n'am putea opera vreo arestare*. Nouă agitaţie a produs sosirea în comună a ziarului Lumea Nouă, nr. 10 venit după ce plecasem noi din comună la prima venire şi pe care o citesc în atrupamente pe uliţele satelor. Cred că vom fi feriţi de orice incidente.

no 491 Prefect Stăncescu

58

Telegramă

Slatina, Nr. 493; 11-II, ora 10,30.

Ministrul Interne, Bucureşti

Acum sosii din Crâmpoaia; persistau mult în menţinerea clubului. Preşedintele le declara că se lapădă; supăraţi afirmară că vor alege altul. După stăruinţe, plecai cu promisiunea că-l vor desfiinţa, dar din atitudinea lor hotărîtă şi solidară, mă face a crede că ascund ceva pentru viitor. Pentru care vom sta în supraveghere.

Prefect Stăncescu

59

Telegramă

Slatina, Nr. 83; 12-II, ora 7,50.

Ministrul de Interne, Bucureşti

Am onoarea a răspunde notei D-voastre telegrafice de eri.

In acest judeţ mişcarea a început prima dată în comunele Vespeşti, Bârseşti, Beciu şi Dudu plasa Şerbăneşti, la 6 Dec. 1898. Marin Săgărceanu şi Gelescu din com. Odaia-Teleorman a adus acolo broşuri, procese-verbale şi un manifest apel către toţi sătenii semnat Banghereanu. Scopul înfiinţării cluburilor, li s'a spus, ca cotisându-se câte 20 şi 30 bani fiecare, şi luptând energic strâns şi uniţi li se va scădea în primăvară dijma, din 10 una, se va reduce sau ierta răscumpărarea loturilor, li se va permite păşunatul în pădurile statului fară plată, tăerea lemnelor din pădurile statului, uşurarea învoelilor agricole, votul universal şi altele, îndemnându-i ca după formarea comitetului, să trimită 2 sau 3 în Bucureşti a se încredinţa, dându-le asigurări că în judeţul Teleorman în toate satele şi cătunele s'au format asemenea cluburi. Locuitorii lesne crezători s'au pus pe lucru; com. Beciu au şi trimis doi locuitori la Bucureşti, cari întorcându-se dela clubul socialist, unde au vorbit cu Ficşinescu şi Banghereanu i-au încredinţat că toate cele de mai sus se vor îndeplini, ca ţieranii să fie strânşi uniţi căci la toţi nu le poate face nimic stăpânirea; că în curând le va trimite registre, peceţi şi steaguri roşii. Dela comuna Beciu, după intoarcerea acestor doi manifestele se duceau în comune, dela unii la alţii, îndemnându-se a face ceeace au făcut şi ei şi celelalte judeţe. Subprefectul plasei chiar în ziua de 7 s'a şi transportat în arătatele comune, unde au găsit pe locuitori adunaţi în grupuri discutând promisiunile date din Bucureşti, şi silindu-se a-i convinge că sunt nimicuri aceste

promisiuni, sfătuindu-i a-şi desfiinţa cluburile, au dresat acte pentru darea în judecată a celoia ce au strâns bani, au confiscat toate broşurile, procesul verbal de constituirea clubului şi diferite manifeste găsite pe la locuitori, şi înaintându-le prefecturii, care la rându-i le-a trimis parchetului a-i da în judecată pe instigatori şi încasatorii de bani. Cu toate acestea un Ion Rădulescu din Beciu s'a dus şi în alte comune, propagând formarea şi acolo de cluburi şi astfel s'au întins în comunele Dudu, Frunzaru, Gostaveţu, Crăciunel-Jos, Mihăeşti-Sus, Crâmpoaia, Şerbăneşti-Sus şi de Jos, Drăgăneşti, Isvoarele, Alimăneşti, Seaca, Daneasa, Stoicăneşti, Tituleşti, Bălăneşti, din plasa Şerbăneşti, şi Coteana şi plasa Mijlocu.

Indată subprefectul a pornit prin comune a lua măsuri de desfiinţarea cluburilor şi darea instigatorilor în judecată, ceeace au şi făcut, ei însă, încurajaţi că nu au fost pentru moment arestaţi au continuat propaganda.

După acesta, am pornit şi noi, vizitând toate comunele din plasa Şerbăneşti. Unde am găsit cluburi înfiinţate, ne-am căsnit prin poveţe a-i face să înţeleagă că înfiinţarea cluburilor şi strângerea banilor sunt mijloace de speculaţiune pe socoteala lor; răspunsul ne era că ceeace li s'au spus în Bucureşti că se face în toată ţara, trebue să facă şi ei, şi că n'are nimeni dreptul să se amestece în mişcările lor. In unele localităţi sfaturile date mi-au fost ascultate, iar în altele, ca Isvoarele, Alimăneşti, Şerbăneştii de Sus, deşi ne făgăduise că vor desfiinţa cluburile totuşi au trimis delegaţi la Bucureşti ; în alte comune am întâmpinat rezistenţă şi răspunsuri necuviincioase şi totuşi am putut a-i face să înţeleagă. Din nou întorcându-ne la Isvoare şi Alimăneşti, atitudinea lor era cât se poate de nerespectuoasă şi necuviincioasă, aşa că fiind forţaţi să pronunţăm arestarea capilor s'au opus, zicând că merg cu toţii; am ridicat prin bună înţelegere pe cei arestaţi dintre dânşii şi i-au lăsat, porniţi unii la subprefectură, alţii la Slatina. După poveţe şi făgăduinţe că nu se vor mai agita, i-am pus în libertate; tot asemenea în comuna Coteanca, din plasa Mijlocu, lăsând pe subprefect cu greutate au arestat 3 din căpetenii, lozinca lor fiind că vor merge tot cu toţii.

In com. Drăgăneşti, reşedinţa subprefecturii Şerbăneşti, mişcarea luând caracter anarhic, subprefectu voind a pune capăt şi arestând în ziua de 10 Ianuarie pe un Florea Constantinescu, care era instigatorul şi în alte comune, locuitorii s'au adunat în faţa subprefecturii în număr de 300, cerându-l a-l libera. In urmă au făcut o telegramă pe adresa Ficşinescu-Bucureşti, prin care arătau arestarea preşedintelui şi celorlalţi membri, care însă nu era adevărat; au mers la Oficiul telegrafo-poştal, după ora 9 seara, cerând a li se transmite îndată telegrama. Dirigintele le spune că telegrama o transmite însă răspunsul nu le poate veni astă-seară; dar să se ducă acasă, că li-l va trimite când va sosi. Ei n'au voit şi au început a-l ameninţa, stând acolo timp de peste 2 ore, după care a început a se risipi, lăsând patrule pe stradele comunei, care au stat până după miezul nopţii.

Incunoştinţat telegrafic de subprefect, am pornit cu procurorul acolo, şi am găsit locuitorii adunaţi în grupuri pe linia satului, i-a chemat subprefectura unde au venit ca la 400; întrebându-i ce însemnează această mişcare şi pentru ce umblă pe linia satului în grupuri ne răspunse îndrăzneţ şi cu semeţie, că ce face o lume, fac şi ei, şi unde merge o lume, merg şi ei, cerând să liberăm pe preşedintele din arest. După poveţele şi sfaturile ce le-am dat, însă, timp de peste 3 ore, arătându-le calea greşită şi că îndemnurile ce au primit nu sunt decât pentru nenorocirea lor, am reuşit a-i linişti. Cu toate acestea, trei dintr'înşii, preşedintele şi doi membri, arătându-se foarte neînţelegători, nesupuşi şi îndemnând pe locuitori că nu trebue să se dea îndărăt, căci aşa le-au spus cei din Bucureşti procurorul i-a arestat, i-a ridicat cu geandarmi din mijlocul lor, fără a se produce vreo opunere. A doua zi, pe seară, Banghereanu din Bucureşti da lui Ioniţă N. Popescu telegrama nr. 6088, în cuprinderea următoare: „Fiţi liniştiţi. Stăruim pentru liberarea, răspunde amănunţit prin scrisoare !"

I s'a dus telegrama la arest şi el a adus-o la cunoştinţa a lor săi, spuindu-le că sunt şarlatani cei din Bucureşti.

Atunci s'a răspândit zgomotul că subprefectul Perieţeanu şi ajutorul său au fost bătuţi, zgomot ce s'a întins cu repeziciune şi despre care am avut grija de a vă arăta şi Dv. că sunt neadevăruri, căci nu fusese nici ameninţaţi. Abia înapoiat din plasa Şerbăneştii subprefectul de Mijloc cu telegrama 602 din 18 Ianuarie, mă anunţa că locuitorii comunei Buzeşti, întrunindu-se spre a strânge bani şi trimite delegaţi la Bucureşti, primarul ducându-se în mijlocul lor şi întrebându-i de scopul întrunirei, a fost îmbrâncit şi lovit, iar subprefectul ameninţat şi busculat. Este cu totul neesactă aserţiunea cum că primarul ar fi bătut un locuitor, atunci când a fost în mijlocul lor. In urma acestei

telegrame însoţit de procuror şi comandantul companiei de geandarmi, având şi 12 geandarmi concentraţi acolo, am mers în comuna Buzeşti, însă ne-au fost imposibil a face pe locuitori să se liniştească. Chiar dela intrarea în comună, satul fiind situat în lungime de 2 şi jumătate kilometri, până la primărie, întâlniam în drumuri atrupamente ce staţionau şi aveau atitudine provocatoare şi nerespectuoasă. De ce înaintam în interior, grupurile se înmulţeau; oprindu-ne la unul am întrebat de ce se strâng şi stau în drum, invitându-i să vină la primărie să ne spună păsul lor şi să le facem dreptate, unul din ei a apucat de dârlogii calului unui geandarm, s rigându-ne: „ce aţi venit să ne omorîţi? N'avem primărie! Nu mergem nicăiri!" Am încercat a-i linişti şi procurorul, şi pe când vorbiam, unul fără să audă ce ziceam, sau eu să-l văd, vine spre mine, în fuga mare, având un ciomag foarte mare, înjurând şi vo'nd să mă lovească. Zărit de comandantul companiei de geandarmi, acesta a putut a mă apăra de lovitură, când tot atunci un altul îmi veni în faţă tot în fugă, de pe linie, vrând şi acela să mă lovească. Şi iarăşi asemenea am fost apărat. Se auzeau unii d'n r'înşii strigând: „puneţi mâna pe securi şi topoare şi daţi de-i omorîţi". La plecarea noastră am fost huiduiţi de întregul sat. Abia am putut părăsi locul acela în care ne închisese, şi a merge la primărie. Aci am căutat a chema vreunul din ei şi nu s'au supus. Atunci am plecat către comuna Icoana, unde şi acolo, găsind format clubul, am vorbit cu locuitorii foarte liniştiţi, promiţându-mi a desfiinţa clubul. Totuşi noaptea a trimis delegaţi la Bucureşti. In acelaş timp v'am expediat şi telegrama 414, cerându-vă forţă armată şi ne-am retras în comuna Floru, unde iarăşi era club format şi locuitorii nu vrea să ne asculte poveţele ce le dam. După plecarea noastră din Buzeşti, un Niţă Ion Popescu, proprietar a 200 pogoane de pământ, om de moravuri rele dealtfel, a venit în mijlocul lor, la casa locuitorului Badea Gh. Barbu, le-au spus că bine au făcut şi noroc să le dea dumnezeu; le-au citit broşura „Desrobirea ţăranilor", le-au alcătuit procesul verbal de constituirea clubului, le-au formulat reclamaţiuni neadevărate, lăsându-se sub impresiuni că ce-au făcut este bine.

In dimineaţa zilei 21, sosind batalionul de vânători, am intrat cu el, Buzeşti. Maiorul, comandantul batalionului, în treacăt, au început a strânge dintre cei ce erau notaţi că ne atacase. Unii din ei s'au ascuns, iar alţii se opuneau, şi numai când şi-au dat seama că în urmă mai vin soldaţi, au început a se supune şi au venit la primărie. Aşa, sub escortă, cum se găseau, atitudinea lor era încă îndrăzneaţă, spuindu-ne că: de ce i-au luat pe ei? Să luăm tot satul. De pe liniile satului încă nu se risipeau grupurile. Către ora 4 p. m. a sosit şi dl. Procuror General Ştefu; am adunat câţiva din ei, pe care cercetându-i, le-a vorbit şi d-sa. A doua zi dl. procuror general, după ce a văzut pe cei declaraţi arestaţi de procurorul local, în număr de 11, pentru rebeliune, au plecat amândoi; rămânând eu şi adunând satul, le-am vorbit în faţa batalionului 2 ore, fără a vedea la unul măcar căinţă; din contră, apostrofări. Simţiseră că voi lăsa batalionul să plece, şi pe când eu credeam că se vor risipi, se forma deputaţiune şi vin înainte, pretinzându-mi că numai aşa se liniştesc, dacă dăm drumul celorlalţi, şi mai ales lui Niţă Popescu. A trebuit să cer majorului a-i risipi. Aceasta a făcut a mai ţine batalionul, şi a prins bine, căci primesc înştiinţare că în două comune, Tâmpeni din plasa de Mijloc şi Corbu, din plasa Oltu Vedea, locuitorii s'au răsculat contra primarilor. Am trimis îndată în comuna Corbu o companie cu un căpitan, cu recomandaţiuni de a nu face alt decât să-i liniştească în mod paşnic, iar eu am pornit cu 2 companii în com. Tâmpeni. Aci peste 500 oameni erau blocaţi la primărie. Le-am vorbit îndeajuns; şi persistau că vor să facă club, să-şi capete şi ei drepturi; să opuneau a aresta pe vreunul din ei, şi totuşi am arestat un puternic instigator şi un alt membru şi pentrucă în sat era o nuntă, unde se făcea petrecere şi beutură, a nu da ocazie peste noapte la scandaluri din întâlnirea soldaţilor cu locuitorii, am pornit înapoi la Buzeşti. După ridicarea acestor doi din Tâmpeni, lucrurile s'au liniştit. In Corbu însă, căpitanu au fost ameninţat, şi cu multă dibăcie le-au spus să vină câţiva la Buzeşti, a-şi arăta plângerea lor. Ei însă au plecat înarmaţi cu ciomege, un număr între 3 şi 400. Venind pe drum, căpitanul printr'o stratagemă ingenioasă, i-au făcut să-şi depună ciomagile grămadă, lăsând pentru paza lor doi oameni, împreună cu garda militară şi un ofícer. După ce s'au depărtat, oficerul a dat foc ciomegelor. Ei sosind la primăria din Buzeşti, au voit a lua dintre ei pe cinci, desemnaţi de capi ai lor; toţi s'au opus strigând că merg împreună şi numai intervenind batalionul s'au depărtat. Acei cinci s'au trimis la Slatina. Acilea, patru din ei arătând căinţă şi desemnând pe unul Ion Maftei, căruia îi strigau că i-a nenorocit, că el le-au adus râul în comună, că el îi îndemna a se răscula cu toţii, că n'are ce să facă întregii comuni, li s'au dat drumul reţinându-se numai Ion Matei.

Dacă Buzeştii s'au dat la violenţă şi nesupunere, este cred că subprefectul Perieţeanu, despre care se scrisese că au fost bătut, este proprietar aci, şi să dusese vestea că, arestând pe un preşedinte a fost destituit. Geandarmilor li s'au luat săbiile, şi deaceea locuitorii l-au bătut, omorându-l; credinţă ce nici astăzi nu le ese din minte.

In com. Floru şi Şerbăneştii de Sus, am găsit pe primar, dacă nu amestecat, dar menajând şi ascunzându-mi agitaţiile, pe cari i-am revocat.

In com. Bălteni şi Sineşti, din plasa Mijlocul, unde se formase cluburi, au rămas staţionare, fără a se produce nici un fel de mişcare. In rezumat, cluburile au fost în comunele: Dudu, Vespeşti, Beciu, Bârseşti, Gostăvăţu, Frunzaru, Poiana, Crăciunelii de jos, Mihăieştii de sus, Văleni, Tituleşti, Dăneasa, Stoicăneşti, Seaca, Crâmpoaia, Şerbăneştii de Sus, Şerbăneştii de Jos, Drăgăneşti, Bălăneşti, Comani, Isvoarele şi Alimăneşti, din plasa Şerbăneşti. Cotmeana, Buzeşti, Tâmpeni, Bălteni, Sineşti, Floru şi Icoana, din plasa Mijlocu, şi umbla a se forma acuma în două comune tot din plasa Mijlocu, Circasovu şi Turia, şi într'o singură comună, Corbu din plasa Olt-Vedea.

Din acestea s'au desfiinţat şi nu mai funcţionează: Seaca, Dăneasa, Stoicăneşti, Tituleşti, Bălăieşti, Isvoarele, Alimăneşti, Bârseşti şi Vespeşti din plasa Şerbăneşti Buzeşti, Tâmpeni, Floru, Icoana din plasa Mijlocu şi Corbu din plasa Oltu-Vedea. Celelalte, deşi nu fac nimic, totuşi pândesc factorii postali cu insistenţă a le da hârtiile ce le aduc din Bucureşti dela club.

In general spiritele sunt liniştite; în ascuns aşteaptă ceva, de care nu-mi pot da socoteala, şi pentru care nu trebue să perdem supravegherea. Arestarea lui Ficşinescu şi Banghereanu, deşi unii nu o cred, zicând că nu este scrisă la gazeta lor, i-a desconcentrat ! pe mulţi, şi aşteptarea lor pare a fi rezultatul acestora. In arest până astăzi sunt 20 din cari din com. Drăgăneşti 3, unul pentru excrocherie, doi pentru atrupament şi ultragiu. 3 din Coteana, pentru înşelăciune, 13 din Buzeşti, din cari 11 pentru rebeliune, 2 pentru înşelăciune, şi unul din Corbu, pentru înşelăciune.

Mai sunt date mandate de arestare pentru Rădulescu din Beciu, ca instigator, şi dat judecatei, trei din Tâmpeni, pentru înşelăciune, 2 din Bălteni, asemenea, şi unul din Şerbăneştii de jos tot pentru înşelăciune. Şi parchetul de Olt a dat în judecată pe Ficşinescu Banghereanu, pentru excrocherie, iar judele instructor a lansat deja citaţiunile.

Astăzi cred că nu mai au comunicaţiune cu clubul central din Bucureşti, în urma măsurilor luate acolo, totuşi ţăranii de prin diferite comune ale judeţului, pleacă în Bucureşti, pe la alte gări necunoscute nouă.

no. 660. Prefect Olt, Stăncescu

60

Telegramă

Confidenţială.

Poliţia Bucureşti, Nr. 49; 14-II, ora 6,30.
Prefect-Olt, Slatina

Astăzi au sosit la clubul muncitorilor Nicolae Ardeiu şi Ion Ardeiu, com. Turia, plasa Mijlocul jud. Olt. Ei au avut un proces-verbal pentru constituirea clubului în acea comună, semnat de 320 săteni, preşedinte Alex. Gh. Niculescu, procesul fiind ascuns într'un ciomag; comunic spre ştiinţă.

no. 766. Şeful Siguranţei, Alexandrescu

61

Telegramă

Poliţia Bucureşti, Nr. 107; 25-II, ora 10,20.
Prefecturii Oltu-Slatina

Astăzi sosit la Clubul muncitorilor, Ion Voicu şi Nicolae Ion Preoteasa, din comuna Perietzi, plasa Mijlocul, acel judeţ, având cel întâiu un proces semnat de 194 săteni, pt. constituirea clubului în acea comună, şi o reclamaţie contra arendaşului Grigore Vasiliu; aceste acte s'au găsit la cel dintâiu ascunse în tălpile cismelor, peste care pusese alte branţuri, pentru a nu se găsi. Actele sunt la noi.

no. 1062. Şeful Siguranţei, Alexandrescu

MIŞCAREA DIN VARA ANULUI 1899

62

Conductorul diligenţei ce a sosit aseară în Slatina dela Brebeni, spunea că văzuse, de o parte şi de alta a şoselei, un mare număr de ţărani căzuţi; că erau morţi sau răniţi, nu putea să afirme, dar de un lucru era sigur, că stau lungiţi jos, şi nu mişcau.

In Brebeni, dintre răniţii sosiţi, au murit patru.

[„Voinţa Naţională", 9 (21) Iunie 1891]

63

Intre ţăranii revoltaţi sunt foarte mulţi rezervişti şi soldaţi cu schimbul. Până acum s'au făcut 160 de arestări de rezervişti şi soldaţi cu schimbul. Arestaţii fac mărturisiri că au fost excitaţi la răscoală.

[„Tribuna", 10 Iunie 1899. Craiova]

64

Slatina, 8 Iunie, urgentă.

300 de soldaţi înaintează spre Slatina. In comuna Perieţii e o mare agitaţie. Ţăranii din satele vecine se mişcă din nou. S'a trimis armată în periferie la 50 km...

Ţăranii ziceau că e un ordin cu numărul 2116 prin care li se dă câte 2 tarlale de grâu.

Ei au declarat că veniseră să susţie candidatura d-lui Bogdan-Piteşti, care le făgăduise vă le va da pământ.

[„Universul", 10 (22) Iunie 1899]

65

Liniştea a fost restabilită şi ţăranii s'au retras. In total sânt 14 ţărani morţi şi 58 ţărani răniţi...

Astăzi de dimineaţă, peste 200 de ţărani au venit din nou spre gară, dar armata i-a împrăştiat.

Sunt arestaţi peste 30 de ţărani implicaţi ca răsvrătitori.

Iată trupele care sunt concentrate: Două companii din Batalionul 1 de vânători, 3 companii din regimentul 26 Rovine: regimentul 3 Olt; două escadroane de călăraşi; două baterii de artilerie călăreaţă şi un batalion din regim. 28 Argeş...

[„Universul", 10 (22) Iunie 1899]

66

La ora 1,53 trenul cu soldaţi plecat din Craiova soseşte în gara Slatina. Ţăranii la vederea trenului cu soldaţi, atacă trenul cu pari, pietre şi focuri de revolver. D. General Argintoianu comandantul Corpului I, de armată şi d. Ştefu, procuror general somează mulţimea să se linişteascâ. Totul e în zadar, soldaţii cad răniţi de focuri de revolver. Se fac 5 somaţii şi mulţimea nu se linişteşte. Se trag focuri oarbe, aceiaşi atitudine agresivă din partea ţăranilor. Se trag două salve şi cad 14 ţărani morţi, 10 grav răniţi; dintre soldaţi sânt 30 răniţi, 4 sergenţi, un căpitan şi un locotenent, răniţi. Apoi cavaleria şarjă mulţimea în timp de o oră, pe o distanţă de 8 kilometri.

[„Tribuna", 10 Iunie 1899, Craiova]

67

Un medic militar, care a fost prin sate şi a îngrijit de răniţi, spunea ieri, foarte mişcat, d-lui prefect: D-voastră ştiţi ce e în sate? Cavaleria a tăiat o mulţime de oameni, sunt mulţi cu nasurile tăiate. Aceasta a provocat o indignare teribilă, şi acum ţăranii sunt mai dârji ca ieri.

In adevăr se anunţă că ţăranii din Tăslăoani, Tâmpeni, Brebeni şi alte sate, au pornit în mase şi armaţi ca să vie în Slatina.

[„Voinţa Naţională", 10 (22) Iunie 1899]

68

„Cauzele rascoalei"

Nimeni nu credeam că va putea specifica în mod absolut adevărata cauză a răscoalei Administraţia susţine că ţăranii au fost instigaţi, ca li s'au dat bani şi că au fost îndemnaţi să vie la Slatina.

Se poate, dar credinţa multora este că una din principalele cauze ale mişcării, e şi seceta din anul acesta. Dovadă despre aceasta e faptul că sub-prefectul Munteanu, din plasa Mijloc, a fost nevoit să lase pe ţărani, fără voia d-nei Vlădoianu, proprie ărcasa moşiei Curtişoara, să-şi introducă vitele în zăvoiul moşiei, spre a paşte. Acelaş lucru l-a făcut, de-altfel şi la propria d-sale moşie, care e alăturată de aceea a d-nei Vlădoianu

Incă ceva: când a început fierberea, ţăranii spuneau că există ordinul cu no. 2116 prin care vitele lor au voie să mănânce dela arendaşi şi proprietari câte 2 tarlale de grâu. spre a nu le muri vitele de foame. In comuna Bărcăneşti, sătenii s'au dus la primărie să ceară ordinul acela cu no. 2116 şi primarul abia a scăpat cu fuga.

După cum se vede cauza răsvrătirei e mizeria, iar instigatorii, dacă au fost, n'au făcut decât să toarne untdelemn peste foc.

„Vin muscalii"

Ţăranii adunaţi în faţa gării Slatina, spuneau că aşteaptă pe deputatul lor d. Bogdan Piteşti, care trebue să sosească cu un tren plin de soldaţi muscali şi cu fiul lui Cuza.

In zadar le spunea prefectul şi procurorul că azi suntem ţară liberă, că avem u rege. Ţăranii răspundeau:

„Aşa e, dar tot muscalul e mai mare".

Iată numele ţăranilor răniţi:

Ion Gh. Ilie. în vârstă de 52 ani, din comuna Coteana. Un glonţ i-a străpuns regiunea ficatului.

Ion Nicolae, în vârstă de 41 ani, din comuna Coteana. Acesta are coapsa străpunsa de baionetă şi osul femurului fracturat.

Ilie Bugiu, din comuna Coteana. în vârstă de 45 ani, are o plagă cu baioneta în regiunea fesieră dreaptă.

Costică I. Mireanu, din Slatina, de meserie văpsitor, în vârstă de 25 ani, are pieptul străpuns cu baioneta.

Costache Stan Negoescu, de 32 ani, din comuna Dobrodineţ, e împuşcat sub rotila piciorului drept.

Gheorghe Bologan, din comuna Bălteni, în vârstă de 49 ani, are o plagă penetrantă în regiunea claviculară stângă.

Gheorghe Ciobanu, în vârstă de 60 ani, e împuşcat în pântece.

Florea Pătru, din comuna Bircii, are mâna dreaptă străpunsă de glonţ.

Militaru Dumitru din comuna Dobroteni, cătunul Petriş, e străpuns cu baioneta în coapsa stângă.

Iată numele câtorva din cei omorîţi:

Ştefan Radu, dorobanţu cu schimbul; Stoica Frunză, din comuna Clocociov, lasă după el nevastă şi doi copii; Toma Cârloveanu, din com. Dobrodineţu, lasă după el doi copii mici şi un al treilea militar la vânători; Marin Gheorghe Duţu, din comuna Proaspeţii, lasă doi copii; Gheorghe Ilie Doinea, lasă 5 copii. Acesta era lucrător la gară şi a trecut de partea ţăranilor, dând în soldaţi cu un drug de fier.

In total sunt 14 morţi şi 13 răniţi la spitalul judeţean.

Se crede însă că numărul acestora e mult mai mare, căci ţăranii, pe când fugeau, luau răniţii şi cadavrele. ducându-le în satele lor.

Se anunţă nelinişti la Perieţi şi la Zăloaga.

[„Universul" 10 (22) Iunie 1899]

69

...Patrusprezece ţarani — număr oficial — sânt morţi. E vorba de morţii care se cunosc, cari au fost duşi la morgă. Cei cari au asistat însă la măcelul din Slatina ne spun că morţii erau ascunşi prin prăvăţi, că alaturi de linia ferată erau sute de fiinţe cari zăceau

în nesimțire, că localul gării și împrejurimile erau cu totul săldate în sânge, că sătenii au luat cu ei un mare număr de răniți și chiar morți, că în sfârșit prin sate vecinic trag pe la biserici clopotele de mort. Cât despre răniți, numărul lor e necalculat încă. Oficialii au spus 70, acest număr însă nu e, de sigur, decât a zecea parte.

[„Lumea Nouă", 13 Iunie 1899]

70

A doua zi, guvernul a trimis la Slatina pe doctorul Demosthene, ca să cerceteze efectele ce gloanțele puștei Manlicher a făcut asupra țăranilor împușcați.

Sătenii din comuna Coteana, județul Olt, au dat foc la holdele de grâu ale lui Colibășeanu, prefectul de tristă amintire al acelui județ.

Oaricari ar fi motivul ce au îndemnat pe săteni, la acest act, noi nu-l putem aproba.

[„Voința Craiovei", 17 Iunie 1899]

71

Procesul-Verbal al procurorului de Slatina

Sosind am găsit un număr de câteva sute de țerani, cari cu toții strigau și amenințau. După ce cu multă greutate am reușit a-i liniști, am înțeles, din întrebările ce le-am pus, cum că dânșii au venit spre a protesta contra alegerei d-lui Radu Rădulescu dela colegiul III de Cameră, zicând că trebue proclamat ales d. Al. Bogdan-Pitesci, candidatul lor ; că s'ar fi comis ingerințe și bătăi cu ocasiunea acelei alegeri, cu toate că nici unul dintr'înșii nu ne făcuse nicio reclamațiune. Am înțeles că ei sosiseră în urma înscințărei făcută de veri unul din emisarii sau agenții d-lui Bogdan, cum că are să urmeze o anchetă asupra faptelor petrecute cu ocasiunea alegerei colegiului III, și că la venirea anchetei țăranii să sosească cu toții în oraș spre a fi de față. Le-am pus în vedere că orice plângere sau reclamațiune privitoare la o alegere, în ceeace privesce nulitatea sau validitatea ei, urmează să fie adresată președintelui biuroului alegerei sau Camerei, singura instanță care se pronunță asupra operațiunilor electorale că numai delictele petrecute cu ocasiunea acelei alegeri sunt de competința noastră și că în această privință să ne facă reclamațiuni, urmând ca noi să cercetăm faptele și să dăm judecăței pe culpabili.

Dânșii au refuzat de a face veri-o plângere, și au declarat că stau în permanență la barierile orașului până la sosirea d-lui Bogdan și a anchetei. Am plecat exortându-i să fie linisciți. In cursul zilei de eri șese Iunie, alte mese de țerani au sosit, adăugându-se la cei alți, și ocupând gara în număr de peste o mie, împedicând pe șeful gărei precum și pe cei alți funcționari de a'și face serviciul, și înșciințați de aceasta, ne-am dus din nou, atât noi, cât și d. procuror general, rugându-i să părăsească gara și să se ducă prin apropiere, dacă nu vor să plece definitiv. Toți au refuzat, rămâind în gară, unde au petrecut noaptea prin vagoanele de mărfuri, pe sub vagoane, precum și prin împrejurimi.

Față de această mulțime enormă de țerani, cari în tot timpul strigau și amenințau, s'a dispus de către d. procuror general, în unire cu d. comandant al garnizoanei și cu d. prefect, ca alte trupe să sosească în oraș, pentru menținerea ordinei.

Astăzi, șepte Iunie, ne-am transportat din nou, precum și d. procuror general lângă gară, unde se aflau aglomerați țeranii și i-am rugat să plece, lăsând numai câtiva din ei, cari să aștepte pe d. Bogdan. Cu toții ne-au refuzat, având o atitudine foarte amenințătoare și declarându-ne categoric că vor sta în permanență acolo și că vor mai veni și alții, până ce camera se va pronunța asupra alegerei.

Am plecat în oraș, și pe la orele 12 jumătate, am fost înscințat printr'o telegramă de catre d. major Popovăț, care comanda o parte din trupe la gară, cum că o încăerare s'ar fi întâmplat între țerani, și cere prezența noastră acolo. Imediat ne-am transportat la gară, împreună cu d. procuror general, d. prefect și d. colonel Leon, comandantul ganisoanei, am găsit gara, și peronul și împrejurimile în număr de câteva mii de țerani, ocupate, având ciomege în mâini și scoțând strigăte amenințătoare. In gară tocmai sosise trenul militar, aducând un batalion de vânători și un batalion de infanterie. Soldații nu puteau descinde pe peron din cauza țeranilor, cari stăteau până și pe linie. I-am somat de mai multe ori să se retragă și n'au voit a me asculta, amenințându-me și scoțând strigăte sălbatice.

Atunci trupa de vânători a început să iasă din vagoane și să respingă mulțimea. Țeranii s'au retras câți-va pași, și apoi, unii dintr'ênșii având ciomege, alții petre și alții revolvere, au năvălit asupra soldaților, lovind și rănind mai mulți dintre cari trei oficeri.

Armata găsindu-se în legitimă apărare, a fost nevoită să tragă focuri asupra rebelilor. Din această încăerare au eşit până în prezent tre-spre-zece ţărani morţi şi zece răniţi grav; iar din armată trei oficeri răniţi, precum şi doue zeci şi duoi de soldaţi dintre care patru grav, unul din aceştia rănit de un glonţ de revolver. Cu toate focurile trase, ţăranii au continuat asvêrlind cu pietre în gară, spărgând mai toate geamurile dela ambele etage, şi causând şi alte stricăciuni vagoanelor. Cu mare greutate armata a putut să-i risipească. Dupe ce am încunoştiinţat pe d. ministru al justiţiei de cele petrecute, şi am cerut să intervină a se declara starea de asediu în judeţul Olt, am dispus transportarea cadavrelor la morga spitalului, precum şi a răniţilor la spital, şi am părăsit gara, rămânênd a face cercetarile faptului.

De cele petrecute până în prezent, am dresat acest proces-verbal.

Procuror, C. Ionescu

[Desb. Ad. Dep., Nr. 6 din 6 Iulie 1899, p. 77—78].

72

Raportul procurorului general Ştefu asupra evenimentelor dela Slatina

In seara de 6 Iunie soseşte în Slatina d. general Argetoianu în inspecţie, pe care l-am pus în cunosciinţă de cele petrecute. A doua zi cu d-sa m'am dus la gară din nou. Acolo am găsit că numărul sătenilor crescuse ca la 2000, încongiurase gara, şi ocupase tot peronul gărei. Atât eu cât şi d. general nu am putut a ne înţelege cu dânşii; ei răspundeau într'una că nu mai cred în nimica, ci vor să vadă pe Bogdan-Piteşti şi să-l aleagă deputat. Explicându-le că nu se poate aceasta până nu se va invalida alegerea de cameră, au declarat că vor sta pe loc, până se va invalida alegerea. Dupe câteva momente plecând în oraş, am fost fluieraţi şi văzut printre ei oarecari agitaţie; iar pe la 11 ore, am fost informat că au voit să spargă cordonul pus la gară în apărarea oraşului. Norocul a fost atunci de s'a împiedecat intrarea lor în oraş, că sosise 2 escadroane de călăraşi, unul din Craiova şi cel-alt din Romanaţi, cari înaintând spre gară au avut puterea de a-i opri pe loc şi a nu merge mai departe.

Din nou am comunicat aceasta d-lui Prim ministru, care mi-a arătat că a pus în vedere d-lui ministru de războiu a se înţelege cu d. general Argetoianu.

La ora 1 şi jumătate, procurorul tribunalului primeşte o telegramă dela oficiul telegrafic, prin care i se aducea la cunoştinţă, că a început certuri şi bătăi între săteni. Plecând cu d. procuror al tribunalului la gară am găsit totul în linişte nefiind nici ceartă, nici bătaie, dar, fiind peronul ocupat peste tot de săteni, abea a avut timpul d. procuror al tribunalului să facă o invitaţie sătenilor a se retrage dupe peron, invitaţie, ce rămase fără niciun efect că soseşte în gară un tren, compus de 16 vagoane cu armată şi are loc desnodământul nenorocit. Soldaţii începând a se da jos şi a-şi face loc pe peron, care fiind ocupat de săteni, nu cedează a-l părăsi, împinşi, lasă peronul, însă în apropiere găsesc pietre, cu cari asvârlă în armată, respingând-o înapoi şi dă naştere acelui conflict între armată şi săteni descris în procesul-verbal al procurorului tribunalului în ziua de 7 Iunie

[Desb. Ad. Dep. Nr. 6, din 6 Iulie, p. 79]

73

Un raport al colonelului Leon asupra evenimentelor dela Slatina

La ora 8 şi jumătate dimineaţa (8 Iunie) o telegramă dată de maiorul Cernătescu îmi raportează că cete de ţărani au venit la barieră şi cer să intre în oraş, fiind îndemnaţi de primar că azi sunt alegeri.

M'am transportat la barieră, unde am dat ordin căpitanului Gârleşteanu, ca să pornească cu bateria călăreaţă şi prin bună înţelegere să împrăştie pe acei oameni.

Bateria la ora 1 şi 45 p.m., intrând din nou în oraş, mi-a raportat căpitanul că în explorarea ce a făcut, a întâlnit un grup de 60 ţărani, armaţi cu ciomege, cari au mărturisit că vin în spre Slatina şi că sunt din comunele Stoicăneşti şi Tâmpeni. Apoi, mai multe grupe mici au zărit înainte, dar cari, la vederea armatei, o luară la fugă. In tufărişul din valea Dârjovului a surprins vreo 14 ţărani ascunşi, din care unul a mărturisit că sunt îndemnaţi de Bogdan şi primar să vină la oraş.

Acest individ a fost arestat şi înaintat parchetului.

La orele 12 şi 30 m., dela bariera Pârliţii, de către maiorul Popovici, comandantul acelui detaşament, mi-a fost trimes un individ din Pârliţi (ţăran) care a voit să treac. prin linia sentinelelor şi asupra căruia s'a găsit un pistol încarcat. Şi acest ţăran a fost înaintat parchetului local.

Regimentul Olt no 3, am dat ordin ca în noaptea de 7 spre 8 Iunie, să fie consemnat în casarma regimentului şi la penitenciarul local, deoarece oamenii erau osteniţi.

Comandantul brigadei IV infanterie,
Colonel Leon

[Desb. Ad. Dep. Nr. 6 din 6 Iulie 1899, p. 79]

74

Raportul Gen. Argetoianu asupra evenimentelor dela Slatina

In urma inspecţiunei ce am făcut regimentului 5 artilerie, la Pitesci, am sosit în seara de 6 Iunie, cu trenul accelerat, în Gara Slatina, unde am găsit o mare aglomeraţiune de ţerani, cari cotropiseră întreaga gară. Intâmpinat de colonelul Leon, comandantul brigadei a 4-a infanterie, mi-a raportat că acea mare mulţime de ţerani, adunată acolo, era venită în scopul de a face presiune asupra administraţiei şi întregului oraş, pentru a alege, de îndată, ca deputat, pe un domn, anume Bogdan Pitesci, nevoind să ţină nicio seamă despre alegerile făcute şi nici de sfaturile date de procurorul local şi de procurorul general din Craiova, care se afla în Slatina. Măsurile luate de către colonelul Leon, în înţelegere cu procurorul-general, erau de a împiedica invasiunea oraşului de către aceşti răsvrătiţi, al căror numer crescea, pentru care scop, cu trupele de care dispunea (2 batalioane din regimentul Olt no. 3), păzea toate intrările în oraş.

Mergând dela gară în oraş, am căutat a vedea îndată pe d. procuror-general, pe care l am găsit foarte alarmat, spunendu-mi că, dupe informaţiunile ce are, numerul resculaţilor avea să crească în mod foarte considerabil în a doua zi, Luni, 7 Iunie, şi că trupele de care dispunea era imposibil a opri o năvălire asupra oraşului, şi, prin urmare, o mare nenorocire.

Prefectul lipsea din oraş, fiind dus în judeţ pentru a împărţi ajutoare la sătenii ce fuseseră incendiaţi. Dupe înţelegere cu d. procuror-general, am dat ordin telegrafic pentru venirea de urgenţă la Slatina a escadroanelor permanente din Dolj şi Romanaţi, şi am raportat cazul telegrafic d-voastre.

In noaptea de 6 spre 7 Iunie, nu s'a întâmplat nimic; numerul resvrătiţilor, însă a crescut considerabil, aşa că nu mai era posibilă circulaţia în gara Slatina. Am fost de dimineaţă, la orele 8, împreună cu d. procuror-general, la gară, pentru a vorbi sătenilor şi a i face să înţeleagă că trebue să se liniştească, mergând pe la casele lor, spunându-le că guvernul a luat act de protestările lor, că, în curând, corpurile legiuitoare se vor întruni şi vor decide asupra alegerilor contestate. Cu toate încercările ce am făcut, atât eu cât şi d. procuror-general, n'am izbutit a-i calma, fiind foarte iritaţi; ba, din contra, am fost ameninţaţi şi huiduiţi de dênşii. Intorcêndu-mê în oraş, am văzut şi pe d. prefect al judeţului, care se întorsese în Slatina şi conform ordinului d-voastră, m'am consultat cu dênsul şi cu procurorul general asupra mêsurilor ce ar fi de luat pentru înlăturarea marei nenorociri ce ameninţa sa isbucnească asupra oraşului dintr'un moment într'altul.

Am căzut de acord a aduce noui forţe în vederea scirilor din ce în ce mai alarmante ce veneau din diferite comune ale judeţului; am telegrafiat să vină dela Craiova batalionul 1 vênatori (3 companii) şi un batalion din regimentul Rovine no. 26 şi v'am cerut d-voastră telegrafic trimiterea încă a unui batalion dela Pitesci, care conform ordinului d-voastră, a sosit în Slatina, Luni seara, 7 Iunie. Prin ordinul d-voastră, mi-aţi făcut cunoscut că aţi dispozat ca regimentul 4 călăraşi intrând pe la sud în judeţul Olt, să exploreze toate comunele contaminate, până la Slatina.

Aceste măsuri luate, în vederea de a preîntâmpina răul, pe la orele 1 p.m., a plecat la gară prefectul, procurorul general şi procurorul local. împreună cu colonelul Leon, comandantul trupelor, cu intenţia de a căuta să împrăştie pe răsvrătitori, crezând că vor fi intimidaţi prin prezenţa celor 2 escadroane de cavalerie, cari sosise.

Subsemnatul am rămas în oraş, trimeţênd la gară, împreună cu persoanele mai sus citate, pe şeful de stat major al corpului de armată, care mă însoţea.

Atât din relaţiunile verbale, date de locotenent-colonel Gheorghiu, cât şi acelea ale colonelului Leon şi ale tutulor ce au fost la gară, reese în mod clar, că faptul s'a petrecut după cum urmează:

Ţeranii rêsvrătiţi, al căror număr crescuse cam la 4000 din ce în ce mai iritaţi, adăstau sosirea din Bucuresci a d-lui Bogdan Pitesci, pentru a face cu dênsul irupţiune asupra oraşului, irupţiune a cărei consecinţă ar fi fost mai mult ca dezastruoasă.

Pe la ora 1 şi 20 minute p.m., se anunţă sosirea unui tren în gară, şi ţeranii încep cu toţii a striga: Ura!, crezând că sosesce Bogdan-Pitesci; trenul însă era cu cele 2 batalioane dela Craiova.

La vederea armatei, strigătele de Ura! se schimb în strigăte de huidueli ameninţătoare, ţeranii grămădindu-se asupra vagoanelor, pentru a nu lăsa trupa să debarce. Procurorul local somează pe ţerani, în mod legal, să se retragă pentru a lăsa liberă debarcarea armatei, somaţiune, care repetată de procuror în multe rânduri, este acoperită cu urletele mulţimei înfuriate. Cu toate acestea, o companie de vênători isbutesce a debarca şi urmată de altă companie, începe, încet, încet, a împinge cu pepturile pe ţerani spre curte, pentru a libera peronul gărei, fără a atinge pe nimenea, astfel că trupele câştigând din ce în ce teren, se putea spera ca gara să fie deblocată, fără ciocnire, când de odată o ploaie torenţială de bolovani, buloane de căi ferate şi ciomege curge asupra trupei rănind mai mulţi oficeri, sub-oficeri şi soldaţi, destul de serios, încât unii au căzut ios imediat leşinaţi; ceva mai mult un caporal cade rănit grav de două gloanţe de revolver. Trupa văzându-se atacată în mod atât de violent şi fără veste, a dat înapoi fără a usa de arme contra sătenilor, cari profitând de acest moment de hezitare al trupei, câştigă teren şi reocupă din nou aproape tot peronul gărei.

De odată trupa, în legitima ei apărare, din propria ei iniţiativă, usează de arme, trăgând câte-va focuri probabil în sus (deoarece dupe primele detunături nici un ţeran n'a căzut).

Furia ţeranilor devine mai mare, aşa încât silesc pe cele d'ânteiu rânduri atacate. a se apăra trăgând focuri asupra atacatorilor, după cari mai mulţi dintre rebeli cad, unii morţi, alţii răniţi, ceeace provoacă o panică între răsvrătiţi, cari se retrag grămădindu-se unii peste alţii. Colonelul Leon, cu riscul persoanei sale, în învălmăşala în care se afla, face să răsune imediat încetarea focurilor, cari n'au durat decât un minut — sau un minut şi jumătate.

Răsvrătitorii sunt urmăriţi de către escadroanele de cavalerie şi împrăştiaţi până la depărtarea de 3 până la 4 kilometri de oraş, şi se procedează de îndată la ridicarea răniţilor, cărora li se dă ajutorul medical necesar, şi la transportarea morţilor la morga spitalului judeţean. Pentru oficeri şi trupă mai uşor răniţi, se improvizează o infirmerie în gara Slatina dându-se fiecăruia îngrijirile medicale necesare.

Aceasta este, domnul Ministru, purul adevăr, petrecut, parte sub ochii mei, parte sub ochii colonelului Leon şi locotenent-colonelului Gheorghiu, cari s'au găsit la gară în momentul ciocnirei. Oficerii şi trupa a fost mai mult decât răbdători, şi nu au usat de arme decât în momentul când viaţa lor era în pericol prin furia cu care resvretiţii năvăliseră asupră-le. Chiar în acest moment foarte critic, trupa a dat dovadă de cea mai mare disciplină, încetând imediat focurile, când au observat că răsvrătiţii fac un pas înapoi.

Toate autorităţile, atât civile, cât şi militare şi-au făcut datoria pe deplin, căutând a împiedeca răul în modul cel mai uman posibil, rău care nu cred să fie complectamente potolit, pe câtă vreme instigatorii acestor nenorociţi ţărani nu vor fi traşi la grea răspundere pentru faptele nelegiuite ce au comis.

Comandantul Corp. I de armată,
General Argetoianu

[Desb. Ad. Dep., Nr 6 din 6 Iulie 1899, p. 78—79]

75

Alt raport al colonelului Leon

In ziua de 27 Mai, d. prefect al judeţului, împreună cu d. director al prefecturii, mi a comunicat, că sunt informaţi positiv, că atrupamente de ţărani au plecat de prin sate si voesc a intra în oraş pentru a asista şi a alege ca deputat al colegiului III pe d. Bogdan-Piteşti.

Am disposat, în înţelegere cu d. procuror al judeţului şi am dat ordin ca regimentul Olt no. 3 să ocupe barierele pe unde se aşteaptă a intra ţăranii, chiar în noaptea de 27 In acelaşi timp d. prefect mi-a comunicat că a luat înţelegere cu d. ministru de interne şi a intervenit pe lângă d. ministru de războiu, pentru a trimete forţe armate cari să concure, cu regimentul Olt la paza şi buna ordine.

Am raportat casul d-lui comandant al divisiei.

Din noaptea de 27—28 Mai, cete-cete de ţărani au început să se strângă la barierele „Pârliţi" şi „Brebeni", unde fiind întâmpinaţi de detaşamente postate, au aşteptat la bariere până a doua zi de dimineaţă.

A doua zi, 28, dimineaţa, împreună cu d. prefect şi d. procuror, ne-am transportat la faţa locului, unde, prin sfaturi şi vorbe blânde, am căutat să-i convingem că degeaba s'au adunat, deoarece la alegeri nu vor putea să se ducă decât alegătorii şi delegaţii omunei. Singurul lor răspuns a fost că ei aşteaptă pe Bogdan să vină, deoarece pe el vrea să-l aleagă, căci numai el le va putea da pământ şi-i va putea scoate din nevoi.

In urma acestui răspuns, ne-am retras, iar la orele 12, am fost anunţaţi telegrafic că, cu trenul de 1 p.m., 170 de ţărani vin în Slatina pentru alegeri.

Imediat s'a postat o companie la gară, care a împiedecat intrarea ţăranilor în oraş.

Din nou ne-am transportat la faţa locului, unde găsind un număr mai mare de ţărani — cari se adunau din ce în ce am voit a da drumul numai la alegători şi delegaţi. Insă ţăranii i-a oprit strigând: că sau intră toţi în oraş, sau niciunul; deoarece în delegaţi nu au încredere. Procurorul găsind că cererea lor nu este întemeiată, şi pentru buna ordine, a hotărît a opri intrarea celorlalţi, sfătuindu-i şi îndemnându-i din nou a se retrage pe la casele lor. Primind în acelaşi timp telegramă dela căpitanul Nedeileanu — bariera Brebeni — prin care cerea forţe, ne mai putând singur să reziste, fără a trage focuri, fiind ţăranii îndârjiţi, am dat ordin escadronului 4 din regimentul 1 călăraşi, aflat sub comanda căpitanului Brăiloiu, de a merge la bariera Brebeni şi la gară, unde prin bună înţelegere, să caute să împrăştie şi să resiste mulţimei.

Către seară, parte din alegători şi delegaţi au intrat în oraş, iar escadronul 4 călăraşi, am dat ordin ca toată noaptea să patruleze prin oraş, fiind sute de ţărani pe străzi şi în cârciume. La barieră, am schimbat numai oficerii trupa rămânând.

In ziua de 29, ziua de alegere pentru colegiul III, acelaşi escadron a avut ordin de a patrula prin oraş, deoarece diferiţi alegători ai lui Bogdan-Piteşti, Rădulescu şi Leabu, erau gata a nelinişti buna ordine.

Văzând că surescitaţia ţăranilor creşte şi fiindu-mi teamă că reuşita unirei dintre propuşii deputaţi să nu dea naştere la verio ciocnire, văzând că şi pe la bariere oamenii nu se retrag, detaşamentele regimentului Olt fiind neschimbate de două zile, în înţelegere cu d. prefect am cerut d-lui comandant al diviziei noui forţe. La orele 9 seara cu un tren expres, au sosit două companii din batalionul I vânători, cu un efectiv de 50 oameni fiecare companie, iar la 11 şi 30 m. noaptea a sosit a 3 companie cu un efectiv de 82 oameni.

Am fost la gară şi pe la bariere, dispunând ca aceleaşi puncte să fie întărite de cele trei companii de vânători, deoarece telegrame sosite de prin comune, anunţau că oamenii fiind îndemnaţi de către Bogdan şi oamenii lui, pornesc mereu spre Slatina, anunţând că pe la bariera Brebeni vor năvăli vro 1040 ţărani, iar pe la bariera Pârliţi sosesc trei comune (Vlaici, Maldăr şi Optaşi), înarmaţi cu ciomege.

A doua zi (30) batalionul de vânători fiind cerut la Craiova, din ordinul d-lui general Stoilov, am disposat să pornească cu trenul de 10 şi 15, dar în locul său am chemat escadronul I, din regimentul 2 călăraşi, conform ordinului telegrafic al d-lui ministru de război, şi care escadron era pus la ordinele mele, aşteptând în Piatra Olt.

In ziua de 31, în înţelegere cu d. prefect am trimis acest escadron să patruleze şi să scotocească pădurea dela Brebeni, şi să sfătuiască pe locuitori să se retragă şi să nu mai caute a veni spre Slatina, deoarece vin degeaba, căci le este interzisă intrarea.

După raportul căpitanului Miclescu, comandantul acestui escadron, prin care arăta că a găsit ţărani, pâlcuri, pâlcuri, stând prin şanţ şi sfătuindu-se, i-a împrăştiat pe la casele lor, şi au trecut în urmă, din comună în comună, unde se petrecea acelaş lucru, mergând astfel până în Drăgăneşti.

Această operaţie a excadronului a fost de mare efect pentru ţărani.

După aceste faze, totul a trecut în tăcere şi linişte, dând astfel şi eu ordinul, în înţelegere cu d. prefect, ca trupele să plece prin garnizoanele lor.

Această linişte a domnit până în ziua de 5 Iunie, când d. prefect este din nou înştiinţat de autorităţi că ţăranii îndârjiţi de Bogdan şi oamenii lui, care le dădeau bani şi-i îndemnau să vie şi să protesteze contra alegerilor cari s'au făcut şi să aleagă din nou pe Bogdan.

In ziua de 6 Iunie dimineaţa, suntem din nou informaţi, că cete mari de ţărani au plecat spre Slatina. Am ordonat regimentului Olt no. 3, să ocupe cu detaşamente, aceleaşi puncte, iar subsemnatul, împreună cu d. prefect, d. procuror general şi d. procuror al judeţului, ne-am transportat la faţa locului, unde, îndemnând pe ţărani să se retragă, ne-a răspuns că aşteaptă pe Bogdan să vie, până atunci nu se mişcă.

Spre seară din nou ţăranii se aglomerau. Am raportat telegrafic casul d-lui comandant al diviziei; seara, sosind d. general Argetoianu şi raportându-i cele petrecute în timpul zilei şi temerile pentru a doua zi, a dat ordin a veni două escadroane de cavalerie unul dela Craiova şi altul dela Caracal.

In ziua de 7 Iunie dimineaţa, ştiri telegrafice de pe la comandanţii de detaşamente sosiau şi raportau că ţăranii se strâng în mod considerabil şi toţi năvălesc spre gară Şeful staţiunei, prin nota telegrafică cerea evacuarea gărei. La ora 9 dimineaţa am fost la faţa locului din nou cu d. general Argetoianu, comandantul corpului I de armată, cu d. procuror general şi d. procuror al judeţului.

D. general a căutat să-i convingă prin sfaturi, ei însă refuză şi de pe la toate barierele se adună la gară, aşteptând trenul de 1.

La orele 10, câţiva ţărani dau ştirea că Bogdan este închis în oraş şi că trebue să-l caute. Se deleagă 4 inşi dintre ei, cari apoi după ce străbate oraşul, se reîntorc înapoi.

La orele 10 dimineaţa, d. general Argetoianu dă ordin telegrafic la Craiova, pentru a veni cu trenul expres, batalionul 1 vânători, un batalion din regimentul 26 Rovine şi 120 oameni călări din regimentul 1 artilerie.

La orele 11 şi 15 sosesc ştiri telegrafice dela comandantul detaşamentului maiorul Velescu, prin cari anunţă că peste 600 de ţărani sosesc şi încă vor mai veni.

Iar la orele 12, primind telegramă dela detaşament că ţăranii sunt alarmaţi şi neliniştiţi, cerând prezenţa d-lui procuror, am plecat însumi la gară. Acolo, aşteptându-se trenul de 1, am ordonat, ca un pluton de 40 oameni, din regimentul Olt, să stea pe peron, pentru a îndepărta ţăranii şi a păstra buna ordine. In aceste momente, peste 2000 de ţărani erau în gară şi prin împrejurimile gărei. Trenul plecă, iar la ora 1 şi 20 minute. când trenul militar cu batalionul 1 vânători şi batalionul 26 Rovine, debarcă la peron. ţăranii toţi dau năvală peste soldaţi. In acest moment d. procuror general şi d. procuror al judeţului, împreună cu d. prefect, erau la faţa locului. Soldaţii neputând înainta niciun pas, d. procuror somează mulţimea „în numele legei“ să evacueze peronul. Mulţimea riposteează prin sgomot; procurorul „în numele legei", ordonă ca armata să respindă aglomeraţia, care năvălea cu furie. Atunci compania 3 din batalionul 1 vânători, sub comanda căpitanului Fulgulescu, făcând ocolire la stânga, împinge mulţimea cu peptul. In acelaş moment şi compania 2, sub comanda căpitanului Marghiloman, făcând ocolire la dreapta şi având oficeri în fruntea companiei s'a vârît în mulţimea ţăranilor, care opuneau resistenţă cu ciomegele cu cari începuse a da în soldaţi, cari însă reuşiră a-i scoate afară de pe peronul gărei.

In acest moment, o ploaie de pietroaie şi ciomege cade asupra soldaţilor şi detunături se aud. Un ofiţer din această companie şi sergentul-major cad la picioarele companiei, scăldaţi în sânge. Alt soldat se rostogoleşte la pământ, lovit grav la cap. La aripa opusă a peronului, aceiaşi ploaie de pietroaie şi ciomege încep. Căpitanul Fulgulescu rănit grav la cap, împreună cu alţi soldaţi, iar un caporal din batalionul regimentului Rovine no. 26, cade lovit îndărăt de un glonte de revolver. Ţăranii îndârjiţi, năvălesc cu furie; soldaţii, pentru un moment se retrag copleşiţi de ploaia bolovanilor de piatră şi de loviturile ciomegelor; viaţa tuturor pentru un moment este în cea mai mare primejdie. Căpitanul Măcărescu, care se găsea pe peron, lângă subsemnatul, este lovit de pietre în cap; trupa şi ofiţerii fiind asediaţi, asomaţi şi loviţi de ţăran, au deschis foc, care, pentru moment, se trage pe deasupra.

Ţăranii auzind focurile, însă fără efect, năvălesc iarăşi şi soldaţii văzând pe camarazii şi ofiţerii lor căzând, scăldaţi în sânge, trag, deşi nu aveau loc din cauza gărei, a vagoanelor şi a aglomeraţiei de oficeri, trupă şi civili, cari nu puteau intra în acţiune, nici a se retrage fiind înconjuraţi de bombardamentul de pietroaie. Frontul ţăranilor atacatori era atât de apropiat în momentul dărei focului, încât primii morţi au căzut chiar pe peron, la uşa restaurantului, iar la aripa opusă, un mort căzut în faţa oficiului postal.

Cădeau morţi din ceata lor şi totuşi năvăleau.

Batalionul 3 din reg. 26 rovine, sub comanda maiorului Cernătescu, împinge pe ţărani la aripa dreaptă, spre bariera Brebeni, unde dând peste şoseaua, din nou împietrită, năvălesc cu pietroaie asupra batalionului; ofiţeri şi soldaţi sunt răniţi, în care moment trag foc; ţăranii se retrag.

După un minut 30", ţăranii înspăimântaţi de acei morţi în faţa lor, au început a se retrage în desordire, când am dat imediat semnalul încetărei focului.

Ţăranii se împrăştie, fiind urmăriţi la aripa dreaptă de escadronul 1 călăraşi (căpitan Brăiloiu), împingându-i spre sat iar la aripa stângă, urmăriţi de escadronul 4 Romanaţi, împingându-i spre Brebeni (căpitan Miclescu).

După aceasta, medicul batalionului 1 de vânători, dă primele îngrijiri oficerilor și soldaților răniți; se procedează de îndată cu procurorul și medicul la constatarea morților și răniților țărani de pe câmp, cari sunt ridicați și transportați la spitalul județului, iar cei răniți au fost pansați în gară de medicul orașului, Mețculescu, și apoi trimiși la spital. S'a telegrafiat urgent autorităților și d-lui general Argetoianu, care se găsea în garnisoană. Apoi pe o rază de 1800 metri, s'a stabilit cordonul de sentinele; am recomandat comandanților de detașamente de a pune cea mai mare grijă și am ordonat ca toate exçadroanele de călărași să împrăștie țăranii cari se aflau cam la vreo opt sute (800) m. la bariera Brebeni. In urmă raportând detaliat, verbal, d-lui general Argetoianu, mi s'a spus că a ordonat că încă un batalion din regimentul 28 Radu Negru, a fost chemat telegrafic și care va sosi la ora 10 și jumătate seara, precum și un regiment de călărași din Teleorman.

Am ordonat ca escadronul 4 din regimentul 2 călărași. sub comanda sublocotenentului Schipor să plece în județ în comunele Proaspeți, Dobrotineț, Curtișoara și Teslui, unde în unire cu sub-prefectul respectiv, să menție buna ordine și a observa atitudinea locuitorilor.

Seara o companie din regimentul Olt a fost postată, sub comanda unui căpitan la temniță, iar escadronul 1 călărași (Romanați) a fost însărcinat cu patrularea orașului și barierelor. In același timp, două companii din batalionul 28 Radu Negru, au fost postate la barierea Brebeni, și alte două companii din acelaș batalion la barierea Pârliți, unde se găsea și șeful batalionului, maior Popovici.

La ora 9 a sosit bateria călăreață din regimentul 1 artilerie, sub comanda căpitanului Gârleșteanu, căruia i-a ordonat să odihnească oamenii și caii. Am lăsat ordin la orice pericol în timpul nopții, să fiu anunțat.

Acestea fiind evenimentele petrecute dela început până în present în răzvrătirea țăranilor din 10 sau 12 comune din împrejurimile Slatinei, semnalez că oficerii și trupele, în aceste grele împrejurări, au dat dovadă de disciplină, devotament și bărbăție și merită lauda și atențiunea șefilor.

Cu ocasiunea respingerei țăranilor în ziua de 7 Iunie, cari năvălesc asupra trupelor au căzut morți și răniți din partea țăranilor precum și răniți oficeri și trupă din acele două companii de vânători, precum și din batalionul 26 Rovine, după cum se arată în alăturatul tablou nominal pentru oficeri și trupă și numerică pentru țărani, deoarece până în prezent nu este constatată identitatea lor.

Trupa și caii, conform ordinului d-lui general, comandantul Corpului I armată, au avut hrana îmbunătățită.

Comandantul brigadei IV infanterie,
Colonel Leon

TABLOU

1	Căp. Batalion 1 vânători,	Fulgulescu Th. — la cap.
2	Sergent-major ,	Averche — grav la cap.
3.	Sergent-adjut ,,	Grigorescu — în tâmple.
4.	Soldat ,,	Ion Gh. Gheorghe la cap
5.	,, ,	Mitrescu ,
6	,, ,,	Soltescu I. ,,
7.	,, ,	Lingoci M. ,,
8.	,, ,,	Blidea I. ,,
9.	,, ,	Murtea I. la degete .
10	, ,,	Mutu M. la cap
11.	Căpitan Reg. Rovine 26	Lupescu, la cap
12.	Locotenent ,, ,	Mihăilescu, capul spart
13.	,, Batal. 3	Leoveanu, spate, coate, genunchi
14.	Caporal ,, ,,	Desrobitu, împușcat de revolver în ambele fese
15.	Soldat ,, ,,	Trăistaru Nicolae, capul spart
16.	,, ,,	Gheorghe Ion ,, ,,

Incă 11 soldați răniți ușor la cap, de pietre și ciomege total 27 răniți
total țărani, 10 răniți, 12 morți

[Desb. Ad. Rep., Nr. 6 din 6 Iulie 1899 p. 79—81]

76

Depeșa prefectului de Olt, Colibășanu

7 Iunie, ora 1,50.

La descinderea trupei armate cu tren expres, mulțimea aglomerată pe peronul gărei în număr de peste una mie oameni, a devenit agresivă, asvârlind cu pietre asupra trupei și asupra gărei. La somațiunile făcute de d. procuror general să se retragă, au răspuns din nou cu urlete și cu asvârlitul de pietre, spărgând capul la mai mulți soldați. Trupa, în legitimă apărare, a tras focuri omorând mai mulți oameni și nu știu câți răniți.

Vă rog, să dați ordin să se declare starea de asediu.

Prefect, C. Colibășanu

[Desb. Ad. Dep., Nr. 7 din 8 Iulie 1899, p. 91]

77

Depeșa comandantului companiei de gendarmi Olt

7 Iunie, ora 5,40.

Astăzi dimineața a sosit la Slatina un escadron permanent din regimentul 2 călărași, Caracal; la ora 12 a sosit un alt escadron din regimentul 1, Craiova; la ora 1 și jumătate a sosit cu un tren special, un batalion din regimentul Rovine no. 26 și un batalion de vânători, Craiova. In gară, când au voit să se dea jos, au fost atacați de țărani, aruncând cu pietre și ciomege, rănind 12 soldați și duoi oficeri, în urma cărora, făcându-le somațiunile legale, nu au voit a se retrage. Atunci s'a întrebuințat forța armelor au rămas morți 11 țărani și șase grav răniți.

Comandantul companiei de geandarmi Olt
Căpitan Tărtașescu

no. 297.
[Desb. Ad. Dep., Nr. 7 din 8 Iulie 1899, p. 91].

78

Depeșa procurorului tribunalului de Olt

7 Iunie 1899, ora 1,50.

Chiar de astăzi de dimineață atitudinea țăranilor adunați la gară, în număr de peste una mie, era turburată și amenințătoare. Astfel, d. general Argetoianu, comandantul corpului I de Armată, venit aci pentru inspecțiune, însoțit fiind de d. colonel Leon și de d. procuror general, la gară au fost aproape insultați, la ora unu și douăzeci, când a sosit trenul militar, aducând batalionul de vânători. Țăranii ocupau literalmente gara și peronul și vânătorii nu puteau descinde din vagoane. Atunci, fiind acolo noi, împreună cu d. procuror general și cu d. colonel Leon, comandantul garnisoanei, *i-au somat sa se retragă*, spre a lăsa peronul liber. Țăranii au refuzat și soldații vânători s'au dat jos din tren și au început să-i împingă, spre a libera peronul.

Țăranii, armați cu pietre, ciomege și unii din ei, chiar cu revolvere, au asvârlit asupra soldaților vânători, lovindu-i și rănindu-i. Trupa găsindu-se în legitimă apărare a tras focuri asupra țăranilor. Din această încăerare au ieșit 13 țarani morți și 10 răniți grav. Din armată un căpitan rănit ușor, din regimentul Olt no. 3, opt soldați vânători răniți, dintre care trei grav, unul din aceștia rănit de glonț de revolver, 13 soldați răniți ușor și unul grav din regimentul no. 26, plus duoi d-ni căpitani raniți.

Cu toate focurile trase, țăranii au atacat gara cu pietre și ciomege spărgând mai toate geamurile și causând și alte stricăciuni. Cu mare greutate armata a putut să-i risipească. Acum ni se anunță că cei din comuna Drăgănești vor să vină din nou asupra orașului. Toată acea mulțime de țărani venise așteptând pe d. Bogdan. Dintre țărani am arestat șapte.

No. 2207
[Desb. Ad. Dep., Nr. 7 din 8 Iulie 1899, p. 91]

Procuror Olt
Ionescu.

JUD. DOLJ

79

Ni se afirmă că în unele comune din apropierea Craiovei, cum Cârcea, Coşovenii, Preajba, etc., de către chiar slujbaşi ai statului ca de pildă preoţii şi învăţătorii se face propagandă socialistă, îndemnându-se ţerănimea la răscoală.

[„Tribuna", 26 Ianuarie 1899, Craiova]

80

Ţăranii din Bârca-Dolj, 2 ani au fost în grevă, refuzând să-şi vândă forţa de muncă arendaşului, care impunea învoeli agricole barbare. A adus pe preţ mai mare bulgari şi arnăuţi care lucrează.

[„Adeverul", 27 Ianuarie 1899].

81

Craiova, 29 Ianuarie. — Astăzi a venit înaintea cabinetului instructor secţia I afacerea instigatorilor care au provocat răscoalele între ţeranii din comunele Coşoveni şi Carcea. S'au arestat zece ţărani, între cari e şi învăţătorul comunei Carcea.

[„Universul", 31 Ianuarie 1899]

82

Craiova, 1 Febr. — Mâine prefectura judeţului Dolj va trimite la Bucureşti alţi ţerani implicaţi în revoltele ţărăneşti.

[„Universul", 3 Februarie 1899]

83

In urma investigaţiilor făcute de prefectul Vrăbiescu din Craiova, s'a descoperit că învăţătorii Enculescu din comuna Carcea şi Şerbănescu din Preajba, adună pe săteni prin cârciumi şi-i îndeamnă să ia la goană pe proprietari, căci proprietatea mare fiind o hoţie, se cuvine să fie împărţită sătenilor.

Parchetul sesisat de aceste instigaţii, a arestat imediat pe aceşti doi învăţători.

[„Epoca", 3 Februarie 1899]

84

Telegramă
Urgent.

Calafat, Nr. 149; 23-II, ora 3.
D-lui Ministru Interne.

Am onoarea a comunica că aseară cele două companii soldaţi sosit Poiana; totuşi locuitorii care eşiseră la câmp, au rămas neclintiţi pe porţiunea de moşie ocupată de dânşii, unde ridicaseră corturi şi făcuseră bordeie.

Considerând că orice alte încercări pacinice ar fi fost inutile, azi dimineaţă, însoţit de d-nii comandanţi ai trupei, prim-procuror şi comandant. Jandarmi şi urmat de cele două companii soldaţi, am mers la faţa locului, unde după somaţiunile legale de a se răspândi şi intra în comună, constatând nesupunerea, atunci ordine au fost date a se aresta agitatorii principali. Indată după intrarea în acţiune întreaga bandă înspăimântată s'a răspândit în toate direcţiunile. Urmăriţi de jandarmi şi soldaţi, vreo douăzeci indivizi au fost arestaţi şi duşi la localul primăriei, unde dl. prim procuror procede la cuvenitele cercetări. Corturile şi bordeiele ridicate de proprietatea Marincu au fost distruse. In momentul acesta sunt fericit a vă face cunoscut că liniştea cea mai complectă domneşte în comuna Poiana fără să avem de înregistrat vreun incident nenorocit.

no. 631

Prefect, Vrăbiescu

85

Telegramă

Craiova, Nr. 268,24.II ora 1.
Ministrul Justiţiei

Dl. Prefect Doljiu îmi telegrafiază din com. Poiana, unde se află, că acolo sunt agitaţii între săteni, ca în 1896, fiind o comună mare, care numără 11 mii suflete, am crezut necesar a delega pe dl. prim procuror a se transporta la faţa locului, însoţit de comandantul companiei Jandarmilor, care cu trenul de 4 p. m. pornesc; i-a făcut cunoscut a lucra cu prudenţă şi a ne ţine în curent de tot.
no. 970

Procuror general,
Ştefu

86

Telegramă

Craiova 25-II, ora 5
Ministru de războiu

Răscoală Poiana liniştită, fără incident; capii arestaţi de administraţie şi parchet. O companie rămasă până la terminarea instrucţiei, una întors Calafat cu cei arestaţi.
no. 14.563

Din ordinul Şef Stat major
lt. Colonel Gheorghiu

87

Din Craiova. primim ştirea că o răscoală a isbucnit în marea comună Poiana, din judeţul Dolj.
Răscoala are un caracter aşa de grav, încât administraţia a fost nevoită să ceară intervenţia forţei armate.
S'au trimes la faţa locului două companii de infanterie.

[„Epoca", 15 Februarie 1899]

88

Răscoala din Poiana a fost potolită, cel puţin în aparenţă. Spre ruşinea însă a autorităţilor şi în prima linie a prefectului Vrăbiescu, trebue s'o recunoaştem că pentru potolirea ei, bătăi şi torturi îngrozitoare nu au lipsit. Ba ca culme a sălbăticiei din partea prefectului Vrăbiescu, — din ordinul acestuia s'a dat foc ţoalelor, nutreţului şi instrumentelor de muncă, ale celor bănuiţi ca capi ai răscoalei.

[„Tribuna", 23 Februarie 1899, Craiova]

89

Potolirea rascoalei din Poiana

Arestaţii au fost desbrăcaţi, legaţi cu funii şi cu lanţuri de copaci şi torturaţi sub priveghérea prefectului.
După terminarea primei serii de tortură, toate căruţele, plugurile şi celelalte instrumente de muncă, împreună cu hainele sătenilor torturaţi au fost strânse la un loc şi li s'au s'au dat foc în faţa torturaţilor.

[„Epoca", 24 Februarie 1899].

90

„...Se trâmbiţează că suntem stat civilizat — avangarda apusului civilizat în orientul Europei; .....şi în mijlocul „Belgiei Orientului", prefecţii, sub-prefecţii, primarii şi toţi cei care fac parte din administraţie bat, înjură şi tortureazà pe nenorociţii ţărani,

fără ca opinia publică să se mişte, fără ca autorităţile superioare să-ş facă datoria, fără ca tineretul cult să se nelinişteascǎ, fără ca, însfârşit, curentul general al lucrurilor să se întrerupă câtu-şi de puţin din mersul liniştit şi monoton.

Ie înspăimântătoare atmosfera noastră morală.

Se leagă ţăranii de pari şi se schimgiuiesc groaznic din ordinile unui prefect; li se dă foc instrumentelor cu care îşi câştigă o mizerabilă bucată de mămăligă; şi li se ard vizuinile în cari îşi odihnesc trupurile rupte de povara unei vieţi urgite, — şi nu se turbură nimeni. nu se ridică acel curent general de protestare şi stigmatizare care caracterizează societăţile civilizate şi progresiste! Gazetele relatează sălbăticiile făptuite cu câteva comentarii violente, dacă sunt democrate, şi atâta tot!

Da domnilor, fiecare dintre noi trebue să recunoaştem că mergem cu paşi gigantici spre progres! Să ne fie de bine!

Vas

[„Lumea Nouă", 28 Februarie 1899]

91

Telegramă
Conf. şi personală.

Craiova, Nr. 54; 5-III, ora 12.
D-lui Ministru Interne, Bucureşti

Primarul comunei Cetatea comunică că indivizii Ilie Vagă şi Ion Dabă au încercat să răscoale locuitorii şi să ocupe moşia d-lui Iancu Pleşea. Ambii neizbutind au dispărut din comună, şi eri, 20 corent, numitul Ilie Vagă a fost arestat în gara Craiova şi înaintat parquetului. Liniştea domneşte acum în comună.

Prefect,
Vrăbiescu

92

Telegramă
Urgent.

Calafat, Nr. 833; 11-III, ora 8,50.
Ilariu Marian — Hotel Central — Bucureşti

Asearǎ a intrat toţi locuitorii în comună; s'a liniştit totul; s'a astupat gropile făcute, în fine, ordinea restabilită. Pentru capi până moment nu luat nici o măsură.

Marincu

JUD. ILFOV

93

Telegramă
Extra urgent.

Ferbinţi, Nr. 29; 24-II, ora 1,5.
D-lui Prefect Ilfov

Sosit reşedinţă ora 1. Notarul comunei Drăgoeşti, scăpat cu fuga, îmi comunică că primarul Drăgoeşti a fost bătut şi este arestat şi păzit de locuitori. Causa revoltei ar fi că mai mulţi locuitori au voit să dea afară cu forţa din'r'o casă pe un alt locuitor; primarul s'a dus şi le explica că fără judecată nu se poate; din această cauză s'au revoltat contra lui; se crede că locuitorii au putut fi ademeniţi de inginerul care le măsoară chiar acum locurile. Plec imediat localitate cu jandarmii dela reşedinţă. Am telegrafiat secţiei Belciugătele şi Pantelimon să vie localitate. Cred absolut necesar prezenţa procurorului şi

judelui instructor. Rog trimiteţi comandantul jandarmeriei cu toţi jandarmii disponibili Vă voi ţine în curent de toate.
no. 1254

Sub-prefect, Iatropolo

94

O încercare de răscoală ţărănească a fost acum câteva zile în comuna Drăgoeşti judeţul Ilfov.

[„Epoca", 24 Februarie 1899]

JUD. DÂMBOVIŢA

95

Telegramă
Confidenţial.

Găeşti, Nr. 57; 27-II, ora 12,20.

Prefectului de Argeş-Şuici

Subprefectul G. Broşteanu anunţă nelinişte şi la Slobozia; a restabilit liniştea. La fel în Mozăceni. La Răscăeţi linişte.
no. 217

96

Telegramă
Confidenţial.

Târgovişte, Nr. 184; 25-III, ora 9,30.

Gen. Candiano Popescu, sf. Vineri 11, Bucureşti

Lt. col. Budişteanu raportează, lumea pare liniştită. Judecătorul instrucţiei cercetează; d'ntre capii răscoalei sunt refugiaţi satul Orbeasca din Teleorman, adevăratul focar al propagandei socialiste. Crede, duminică poate părăsi localitatea.
no. 244

Maior Rădulescu

JUD. ARGEŞ

97

Se semnalează mişcări şi în satele limitrofe cu jud. Olt şi Teleorman. Ajutorul de subprefect întreprinde o adevărată goană printre săteni, mai ales în satele: „Stolnici, Martologi, Hărseşti, Cochineşti".

[„Adeverul", 6 Februarie 1899]

98

Aflăm că instigaţiile socialiste au ajuns deja şi în judeţul Argeş.
In comuna Costeşti s'a înfiinţat acum trei zile un club socialist.
Procurorul Râmniceanu din Piteşti a plecat eri în Costeşti ca să facă ancheta şi sa aresteze pe instigatori.

[„Epoca", 14 Februarie 1899]

99

Telegramă
Confidențial

Poliție, București, No. 58; 17-II, ora 11,30.

Prefect de Argeș, Pitești

Sătenii Radu C-tin și Radu N-lae din com. Gălășești, acel județ, plasa Cotmeana-Gălășești, acel județ, au venit la clubul muncitorilor cu o reclamațiune contra proprietarului moșiei, și un proces verbal de constituirea unui club în acea comună. Vă comunic spre știință.

no. 817

Șeful siguranței, Alexandrescu

100

Telegramă

Pitești, Nr. 364; 26-II, ora 6.

Ștefan Stătescu, procuror general, Polonă 100, București

Conform ordinului Dv. am fost cu dl. Instructor la persoanele indicate de Dv. din comunele Suseni, Ionești și Mozăceni, unde din cercetări rezultă că nu sunt amestecate în afacere, fiind acolo liniște. In comuna Mozăceni, la sosirea noastră a fost un început de mișcare, dar la intervenția noastră s'a aplanat; s'a confiscat: o listă, o copie de proces-verbal pentru constituirea de club și câțiva bani; arestări nu s'a făcut nefiind cazul. Din cercetare reese că copia de proces verbal a fost procurată dela Tudor Zugravu din comuna Uduzu, jud. Teleorman, și ea poartă stampila clubului Muncitorilor din Orbeasca de Jos, același județ. Rog comunicați chiar azi, dacă mai trebue a se continua cercetările și în celelalte comune, prevăzute în ordinul Dv; pentru un moment pretutindeni liniște.

Procuror Argeș, Râmniceanu

101

Telegramă

București, Nr. 9; 26-II, ora 9.

Procurorului din Pitești

In orice comună sunteți informat că s'a constituit cluburi socialiste cu locuitori țărani, este utilă și legală descinderea Dv. Este a înșela, când se adună cotizațiuni de la locuitori spre a-i face să se declare de socialiști; socialistu propagă ideia desființărei proprietății private, pe când țăranul din contra, crede că luptă pentru a i se mai da peste ce are. Oricine încasează pe această bază, comite o înșelătorie. Mă refer deci la prudența Dv.

Procuror General, Stătescu

102

Aflăm că în comuna Slobozia, jud. Argeș, a isbucnit o gravă răscoală țărănească.
Prefectul județului, d. Manolescu, însoțit de mai mulți jandarmi, precum și comandantul garnisoanei, d. colonel Budișteanu, împreună cu o companie de soldați, au plecat Duminică seara în localitate.

[„Epoca", 11 Martie 1899]

103

Telegramă

Piteşti, Nr. 177; 14-III.
Minist. Interne, Bucureşti

Neliniştea sau mişcarea din Slobozia s'a manifestat şi la Izvorul. Ele însă mi s'au descris astfel de dl. Subprefect, că nu am dat importanţă pentru a vă comunica şi Dv. ...Spiritele sunt liniştite.

Prefect Argeş, M. Manolescu

104

Telegrama

Târgovişte, Nr. 156; 21-III, ora 11,50.
D-lui Ministru Interne, Bucureşti

Dela dl. Subprefect al Plăşii Cobia acest judeţ, am primit următoarea telegramă azi noapte: — astă seară a trecut pe aci locot. de jandarmi Piteşti, care venia ca şi fugit dela com. Slobozia, jud. Argeş, unde a fost azi dimineaţă mişcare, spunându-mi că el şi subprefectul împreună cu 6 jandarmi au sosit seara acolo, din ordinul Prefectului ca să ia măsuri contra capilor clubului, şi azi dimineaţă, 8 Martie începând a lovi pe jandarmi, care au fost nevoiţi să intre în primărie, împreună cu dânsul şi subprefectul. Acolo am fost blocaţi şi prin înţelegere, pe fereastră, au fost nevoiţi a le revoca primarul; a le numi pe cine au vrut şi a le încredinţa şi pecetia, şi aşa liniştindu-se puţin, au putut pleca. Mai spunea că are cunoştinţă că azi s'a dus şi Prefectul cu Colonelul acolo, iar dânsul a plecat la Piteşti. Fără a putea garanta exactitatea faptelor, lucrul petrecându-se în alt judeţ, m'am crezut totuşi dator a vă comunica respectuos cele de mai sus.

Prefect Dâmboviţa, Constantin Nicolaescu

105

Telegramă

Piteşti, Nr. 281; 22-III, ora 7.
Ministru Justiţiei, Bucureşti

Telegramei 3513: azi la ora 11 domnul Prefect mi-a comunicat că la 8 Martie, subprefectul împreună cu comandantul jandarmilor, fiind în comuna Slobozia, au fost înconjuraţi de locuitori, cu bâte; pentru ca să libereze pe un arestat, a lovit cu bâtele pe jandarmi. Autorităţile refugiindu-se în primărie au fost blocaţi, iar sătenii cereau pe primar să-l omoare. Până azi la ora 11, nu am ştiut nimic, autorităţile administrative neţiindu-ne la curent.

In urma intervenirei Domnului Prefect la Ministeru Internelor azi a plecat un batalion de soldaţi, iar la noapte plecăm noi, cu domnul jude instructor şi Prefect. Vă vom raporta la întoarcere.

Procuror Argeş, Rimniceanu

106

Telegramă

Costeşti-Argeş; 22.III, ora 11,30.
D-lui Director General al telegrafelor şi poştelor, Bucureşti

La Slobozia fiind mişcări ţărăneşti, în mese mari, ameninţă totul. Respectuos vă transmit textul unei depeşi officiale cu no. 3, ce notarul din Slobozia adresează subprefecturei locale, al cărui conţinut este următorul:

„Dlui Subprefect Costeşti: Viaţa noastră pericol. Primaria înconjurată de ciomăgaşi. Luaţi măsuri urgente"

Notar Slobozia. Dumitrescu
Diriginte N. Brăilescu

107

Telegramă
Foarte urgent.

Gara Găeşti, Nr. 10; 24-III, ora 8,20.

Ministru Interne, Bucureşti

Sosit Slobozia, împreună cu trupa, cu dl. Prefect şi jude instructor, la ora 2 p.m întâmpinat resistenţă, un soldat a fost lovit doi alţii au avut armele sdrobite de lovituri de ciomag. Trupa s'a purtat cu mare prudenţă şi grabnic a fost stăpână pe toţi câţi n'au apucat să fugă din sat, fără a întrebuinţa focuri şi nici chiar violenţă. S'au operat numeroase arestări, cea mai mare parte din capi sunt prinşi. Parchetul a început cercetările, ordinea restabilită.

Prefect Argeşiu, M. Manolescu

108

Telegramă

Găeşti, Nr. 60; 24-III, ora 11.
Ministru Interne, Bucureşti

Liniştea continuă în Slobozia; cercetările urmează; cerut prefecţilor de Teleorman şi Dâmboviţa a trimete aci pe subprefecţii plăşilor Teleorman şi Găeşti, pentru prinderea mai multor capi instigatori, refugiaţi în aceste două judeţe.

Prefect Argeş, M. Manolescu

109

Telegramă
Confidenţială.

Târgovişte, Nr. 75; 24.-III, ora 12,45.

Gen. Arion, Bucureşti

Comandantul Regimentului Argeş, raportează: sosind Slobozia însoţit de Prefect, jude instructor şi Procuror, întâmpinat rezistenţă—. Un soldat uşor lovit la faţă, două arme rupte la uluc, din lovituri ciomege. S'a arestat parte din capii revoltei. Violenţe nu s'au întrebuinţat. Trimiterea unui batalion, în loc de 2 companii a fost nemerită.

no. 243 General Candiano Popescu

110

Telegramă

Rociu, Nr. 5; 25-III, ora 6,30.
Ministru Interne, Bucureşti

Mâine dimineaţa plec cu trupa din Slobozia, unde liniştea este complect restabilită, la Şerbăneşti, unde ni se semnalează de subprefectură că s'au produs oarecare mişcare şi că doui locuitori au plecat la Bucureşti cu jelbi şi acte de abonament la clubul

muncitorilor. S'a telegrafiat poliţiei Capitalei, se va proceda la Şerbăneşti cu aceiaşi prudenţă şi energie, cu care s'a procedat la Slobozia, şi după aceasta sunt sigur că liniştea va domni în toată plasa Cotmeana-Gălăşeşti. Prefecţii de Teleorman şi Dâmboviţa nu mi-au trimis încă pe subprefecţii respectivi, cari ar fi fost foarte necesari aici, mai cu seamă că le putem da multe detalii importante, cari le pot fi folositoare.

Prefect de Argeş, M. Manolescu

111

Telegramă

Confidenţial.

Costeşti-Argeş; 25-III, ora 9.30.

Dlui Dir Gen. al Telegr. şi Poşt., Bucureşti

Respectuos vă fac cunoscut că în comuna Şerbăneşti s'a ivit capii revoltatori. Vă transmit cu onoare textual depeşa primarului din Şerbăneşti, ce adresează administraţiei locale, cerând adjutor, şi al cărui text este: „Subprefect Costeşti... rog veniţi urgent localitate, că sunt mulţi capi revoltători. Stau închişi în casă, nu voesc ca să deschidă uşile: sunt aproape a se revolta."

no. 293

Primar Şerbăneşti, G. Stoică
Diriginte N. Brăilescu

112

Telegrama

Confidenţial.

Costeşti-Argeş; 25-III, ora 11.

Dlui Dir. Gen. al Telegr. şi Poşt., Bucureşti

Cu referire la telegrama ce notarul comunei Şerbăneşti a adresat subprefectului local, ad-straţia încuroştinţează cazul Prefectului şi Procurorului ce sunt în Slobozia cu depeşi, ambele identice la text, a cărui cuprindere este: Prefect Slobozia-Rociu: „Primarul Şerbăneşti raportează telegrafic că locuitorii de acolo sunt agitaţi şi gata a se revolta. Ei au format acte pentru constituirea unui club, pe care le a trimis la Bucureşti prin Radu Ion Gheran, Florea Alexe Pavelescu, mai cu seamă căci din Şerbăneşti a agitat şi pe cei din Tutuleşti Rog dispuneţi în consecinţă.

no. 2567

p. subprefect, Paunescu
Diriginte N. Brăilescu

113

Telegramă

Piteşti, Nr. 317; 25-III, ora 12.

Procuror Gen. Curtea de Apel, Bucureşti

Subprefectul plăşei Cotmeana-Gălăşeşti, prin telegrama 2569, raportează că locuitorii din comunele Şerbăneşti şi Tzutzuleşti sunt agitaţi şi gata a se revolta; arată că a anunţat despre aceasta pe domnii procurori şi prefect la comuna Slobozia. In aceasta afacere am delegat pe subprefect a se transporta în localitate spre a linişti lucrurile Aşteptăm ordinele d-voastră.

no. 1246.

Procuror delegat al Trib. Argeş, Poni

114

Telegramă
Foarte urgent.

Roșiu, Nr. 8; 26-III, ora 7.
Proc. Gen., București

Ordinului 2244— Cauza revoltei din Slobozia este înființarea clubului socialist și credința ce au locuitorii că numai grație lui vor căpăta pământ și vor eftini dijma. Toate acestea cred dânșii că le vor veni din partea Împărăției Rusiei.

Procuror Argeș, Al. Râmniceanu

115

Telegramă

Roșiu, Nr. 13; 26-III, ora 9.
Ministru Interne, București

Sosit Șerbănești, unde am găsit situația mult mai bună ca în Slobozia; club s'a înființat și aci, luându-se formularele dela comuna Udup din Teleorman. Cercetările început; până mâine sper că totul se va termina și că liniștea va domni pretutindeni.

Prefect Argeș, M. Manolescu

116

Telegramă
Urgent confidențial.

Costești-Argeș, Nr. 59; 26-III, ora 1.
Min. Interne

In privința agitației din Șerbănești și Tutulești, transportându-ne în localitate, am constatat că primarul având informațiuni sigure că în comună există un club socialist, a început a ancheta în această privință, și aducând la primărie pe mai mulți locuitori bănuiți, spre a le lua interogatoriile, tovarășii lor, în număr de peste 40, s'au opus, declarând că se fac solidari cu ceilalți, și i-au eliberat cu forța la Tutulești, autoritatea comunală bănuind ca în comuna s'ar fi înființat asemenea un club, a arestat pe 4 instigatori socialiști săteni, ceeace a provocat adunare la primărie a unui număr de vreo 50 locuitori, cerând liberarea celor deținuți, ordinea a fost restabilită și locuitorii din ambele comune plecați liniștiți pe la casele lor. Mâine trece și d-l. Prefect însoțit de d. Procuror și jude instructor prin aceste comune.

Directorul Prefecturii Argeș, Nicu Iorgulescu

JUD. PRAHOVA

117

Telegramă
Foarte urgentă.

Ploești, Nr. 47; 4-II, ora 11,40.
Ministru de Interne

Locuitorii com. Ceptura, instigați de un act al unui comitet format sub președenția d-lui C. Porumbaru din Urlați, cum că s'a desființat embaticurile și otojnițele, au luat primăria cu asalt și ultragind pe primar, au cerut să le dea ordinul de desființare.
Se face anchetă.

p. Prefect, D. C. Popescu

JUD. MEHEDINŢI

118

Ni se vesteşte că subprefectul plăşii Motrul de Sus, din jud. Mehedinţi, anume d. Bengulescu, mergând într'o comună ca să potolească un început de răscoală a ţăranilor şi ţiganilor, a fost bătut în mod îngrozitor de câţiva instigatori.

Sub prefectul abia a putut scăpa cu viaţă din comună. A doua zi o secţie de jandarmi... a arestat pe mai mulţi instigatori...

Răscoala a fost potolită deja.

[„Epoca". 26 Februarie 1899]

JUD. BUZĂU

119

In ziua de 3 Febr. s'au prezentat în comuna Jugureni, plasa Tobani. din jud. Buzău doi socialişti, trimişi de clubul din Bucureşti.

S'a înfiinţat club, s'au înscris 80 membri... Instigatorii le-au vândut unele broşuri de propagandă.

[„Epoca", 6 Februarie 1899]

120

Săptămâna trecută un început de revoltă ţărănească s'a produs în comunele Gura-Sărăţei, Dara şi Mihăileşti din jud. Buzău.

Directorul de prefectură însoţit de mai mulţi jandarmi au plecat imediat în cele trei comune spre a restabili ordinea.

Din informaţiile primite rezultă că ţăranii s'au revoltat în urma instigaţiilor unor socialişti, care le-ar fi împărţit cereri litografiate pentru darea pământurilor şi împărţirea moşiilor

[„Epoca", 2 Martie 1899]

121

Mai mulţi arendaşi din judeţul nostru pretind dela sătenii învoiţi cu dijmă în moşie, ca grâul să nu fie secerat ci smuls cu mâna, căci, spun ei, paiul fiind scurt, necrescut din cauza secetei, prin seceriş s'ar atinge boabele, care ar cădea jos

Delegaţii de ţărani din comunele Cochirleanca, Săgeata şi Zilişteanca s'au prezentat la prefectură în ziua de 9 Iunie cu plângeri.

[„Universul", 17 (29) Iunie 1899]

JUD. IAŞI

122

Aflăm că instigaţiile criminale ale socialiştilor au pătruns şi pe domeniile particulare ale M. S. Regelui, pe domeniile Zorleni din Tutova şi Poeni, din judeţul Iaşi. *La Roumanie* află că în aceste două comune s'a înfiinţat câte un club socialist.

Instigatorii sunt un profesor şi un institutor din Vaslui, d-nii Spiridon Popescu şi Pastia.

Dela desfiinţarea cluburilor şi până azi, au fost reînfiinţate 68 de cluburi.

[„Epoca", 15 Februarie 1899]

123

Iaşi, 24 Iunie

Azi a izbucnit o revoltă în cătuna Căneşti, din jud. Vasluiu.
Până acum sunt 600 de ţărani revoltaţi.
Proprietarul moşiei de teama pericolului a dispărut.

Lanurile de cereale ale proprietarului au fost distruse de revoltați.
Parchetul a plecat la fața locului.

Miereanu

[„Universul", 28 Iunie (10 Iulie) 1899]

124

Iași, 26 Iunie

In acest moment a sosit la Iași vestea că în comuna Căinești la o mică departare de gara Scânteia, — a patra stație din Iași — a isbucnit o revoltă țărănească...

Nu se știe cu preciziune care-i cauza revoltei, dar se bănuește că purtarea neomenoasă a proprietarului, unită cu mizeria oamenilor, a dus pe țarani la rasvrătire.

Telegrama care a sosit la Iași spune că locuitorii răzvrătiți sunt în număr de 400. Se poate însă ca numărul să fie și mai mare, căci cătunul Căinești e foarte mult populat...

In drumul lor, revoltații au incendiat toate lanurile cu cereale, așa că proprietarul nu mai poate scoate nimic din pământul său.

Apoi, toți înarmați cu ciomege, au asediat pe proprietar în casă, cerând o mulțime de revendicări.

Puținele autorități de acolo au intervenit; nimic însă n'a putut ajuta, căci locuitorii erau foarte îndârjiți.

Parchetul a fost înștiințat telegrafic...

[„Universul", 29 Iunie (11 Iulie) 1899]

125

In momentul când scriu această corespondență, aflu că nu departe de Iași, în apropiere de Podul Iloaei, țăranii sunt în nemulțumire și că ar fi încercat să se revolte..

Miereanu

[„Universul", 1 (13) Iulie 1899]

126

...mulțime de locuitori din Tomești s'au împotrivit păzitorilor moșiilor, și cu forța și-au introdus vitele la păscut pe pământul Statului și încă pe acelea rezervate pentru fânețe. S'a încins chiar o bătaie între săteni și păzitori, din care funcționarii statului au ieșit cu totul deprimați, unii chiar grav răniți. Parchetul nostru îndată ce a primit vestea, a orânduit o anchetă, înștiințând pe d. subprefect al plășii, ca să plece la fața locului... Se crede că ordinea va fi foarte curând restabilită...

Miereanu

[„Universul", 29 Noembrie 1899]

JUD. VASLUI

127

Iași, 11 Octombrie

— Vine știrea că sătenii din comuna Popornița jud. Vaslui, sunt în plină fierbere, din cauza unei neînțelegeri cu administrația de acolo.

Subprefectul plășii, însoțit de căpitanul jandarmeriei rurale Aurel Rășcanu, a plecat să facă o anchetă. Se speră că ordinea va fi repede restabilită.

[„Universul", 13 Octombrie 1899]

JUD. BRĂILA

128

Brăila. 31 Iulie

In comuna Insurăţei a isbucnit o revoltă ţărănească. Autorităţile au luat măsuri.

[„Universul", 2 August 1899]

* * *

129

Atât prin satele unde există cluburi socialiste cât şi în Capitală s'a pornit o goană turbată în contra socialiştilor.

Intr'o mulţime de comuni ţăranii din comitetele cluburilor agricole, au fost arestaţi şi porniţi sub escortă la Capitalele de judeţ. Aşa s'a întâmplat în Islaz, jud. Romanaţi, în Drăgăneşti, Vespeşti, Izvoarele, jud. Oltu, în Caravaneţi, Moldoveni, Seaca, jud. Teleorman, etc., etc.

La gara de Nord sânt arestaţi toţi ţăranii cari sosesc din judetele Olt Teleorman şi Romanaţi în Capitală, li se face o minuţioasă percheziţie şi se confiscă toate hârtiile ce se găsesc la dânşii.

In Capitală redacţia ziarului „Lumea Nouă" şi localul clubului Muncitorilor sânt înconjurate de agenţi de poliţie, cari veghează pe toţi cei ce intră şi es.

Un ţăran care eşise aseară pe la orele 8 din localul clubului a fost arestat şi dus la poliţie. Alţi ţărani, cari au fost găsiţi rătăcind prin oraş au fost deasemenea arestaţi.

[„Dreptatea", 23 Ianuarie 1899]

130

Dupa informaţiunile luate de la ministerul de interne, liniştea a fost pe deplin restabilită în toate satele unde ţăranii se răsculaseră. Cu toate acestea, armata e tot consemnată şi întreg aparatul administrativ din judeţe veghiază cu multă vigilenţă.

[„Universul", 25 Ianuarie 1899]

131

Poliţia capitalei continuă deasemenea cercetările, în unire cu parchetul. Eri a fost ascultat d. C. Buzdugan, redactor la ziarul „Lumea Nouă". Tot eri s'au făcut mai multe arestări de ţărani la cari s'au găsit broşuri socialiste şi ziarul „Lumea Nouă".

Toate secţiile au ordin ca să vegheze de aproape pe ţăranii cari vin în Capitală şi să raporteze poliţiei.

[„Universul", 28 Ianuarie 1899]

132

Ministrul de interne a dat ordin ca toate cluburile socialiste de la sate să fie desfiinţate în pripă, spre a se preveni astfel vr'o nouă încercare de agitaţie.

După ştirile care ne vin din provincie ordinul acesta se execută cu multă stricteţe.

Parchetele celor trei judeţe, unde s'au produs agitaţii ţărăneşti, continuă cu instrucţia.

Mai mulţi săteni din judeţul Teleorman au fost chemaţi la T. Măgurele, şi după ce judecătorul de instrucţie le-a luat un lung interogatoriŭ, a dat în potriva lor mandate de arestare.

In capitală sosesc zilnic săteni din judeţele limitrofe şi vin la clubul muncitorilor Aceştia însă, îndată ce es din club, sunt duşi la poliţie şi trimişi la satele lor.

[„Universul", 28 Ianuarie 1899].

133

Citim în ziarele guvernamentale că Min. de Interne a dat ordin ca toate cluburile socialiste dela sate să fie desfiinţate în pripă, spre a se preveni astfel vre'o nouă încercare de agitaţie. După ştirile cari ne vin din provincie, ordinul acesta se execută cu multă stricteţă... Prin urmare dacă aceasta e adevărat, minciunile presei conservatoare şi aberaţiile „Independenţei", au găsit credincioşi şi adepţi în guvern. Curios!

[„Lumea Nouă", 31 Ianuarie 1899]

134

Instigatorii agitaţiunilor socialiste de prin sate, depuşi până azi în penitenciarul de aici sunt: Leonida Rădulescu, cârciumar, com. Odaia, Florea Ciotec, cârciumar, com. Odaia, Constantin Genescu, cârciumar din Seaca, Marin Şegărceanu, fost agent de percepţie, Popescu, com. Peatra, Ion B. Muşat, Stan Paraschiv Balaur şi Dumitru Ion Zalana din com. Ţigăneşti, Călin Tudor Bădoi, Marin Isac şi Grigore Radu Mitroi din comuna Smârdioasa, Ion Georgescu Stoaşe din com. Peatra, Marin Rusescu din comuna Uda-Clocociov, Mihai Ion Vespie din comuna Uda-Paciurea, Gheorghe Marinescu din Zimnicea, Dobre Ivan Manea, Radu Ion Dinu şi Ion Marinescu, din comuna Cârligaţi.

[„Jos reacţiunea", 14 Februarie 1899]

135

Pe lângă cei 17 instigatori depuşi mai înainte şi publicaţi în numărul trecut, în săptămâna aceasta au mai fost constataţi de instrucţiune şi depuşi: Marin Bunescu şi Ion Lungu din Suhaia. Dumitru P. Laudă, Ion D Tacoi şi Ştefan Chivu din seaca, Dumitru P Chiriţescu, Dumitru N. Ceoreanu şi Christea N. Fereşteanu din Conţeşti, Andrei Boală Veche din Cervenia, Dumitru Bunescu din Voivoda, Oprea Mitroescu din Segarcea din Vale, Constantin Grigorescu, Constantin Oprescu, Savu Iancu, Florea Barbu şi Ion Radu Udrea din Zâmbreasca, Gheorghe St. Neacşiu din Perii-Râioşi, Stancu P. Roată din Belitori. Petre Stroescu şi Ion Stroe, din Peret, Florea Nicolae din Drăgăşănei, Ion Ispas Grecu. Petre Stoicea şi Stan Ciupitu din Liţa.

[„Jos reacţiunea", 21 Februarie 1899]

136

Pe lângă cei 43 instigatori depuşi mai 'nainte şi publicaţi în numerile trecute, au mai fost constataţi de instrucţiune şi depuşi:

Marin Cârjan din comuna Pleşovul. Stancu Pascu din comuna Uda-Clocociov. Neagu Priţescu (învăţător) din comuna Belitori. Lambe Minea din com. Frumoasa. Marin Dima Gaciu. Florea Matei şi Anghel Ionescu din comuna Găurici. Barbu Crăciun Marinescu şi Ion Mazilu din comuna Băsesci.

[„Jos reacţiunea", 7 Martie 1899]

137

La 19 Septembrie a venit în faţa Curţii cu juraţi din Craiova, procesul celor 12 ţărani din Poiana. Procesul s'a amânat.

Timp de nouă luni oamenii aceştia au suferit chinurile preventiei...

[„Lumea Nouă", 3 Octombrie 1899]

138

Ţăranii din Măgurele, după ce au înfiinţat clubul, scriu gazetei „Lumea Nouă": „...pe când ţărănimea se lupta pe câmpul de războiu, fiii de boieri steteau pe la depouri, iar azi aceştia au slujbe mari, iar noi n'avem niciun deget de pământ".

Cei din Băbăiţa-Vlaşca, deasemenea scriu: „legile de astăzi sânt făcute pentru cei mari, şi ca să ne unim spre a le face bune şi pentru noi... chiar legile pe care le avem mai bunicele, sânt călcate în picioare de primari şi de toţi ceilalţi oameni ai ciocoilor"

[„Lumea Nouă", 17 Ianuarie 1899]

139

Parchetul din Capitală a deschis o anchetă în privinţa instigaţiilor clubului socialist din capitală.

...Dl. prim procuror Caracaş a constatat din scriptele descoperite, că în judeţele Olt, Teleorman, Vlaşca şi Romanaţi, funcţionează în total 175 cluburi socialiste.

[„Epoca", 23 Ianuarie 1899]

140

Existau în satele din Vlaşca, Teleorman, Romanaţi şi Olt circa 175 cluburi socialiste

[„Adeverul", 23 Ianuarie 1899]

141

Din comuna Beciu-Olt a fost arestat preşedintele clubului Ion Rădulescu şi încă un membru al comitetului clubului.

[„Adeverul", 23 Ianuarie 1899]

142

In comuna Floru-Olt, subprefectul cu o companie de soldaţi bruschează şi torturează oamenii, femeile şi copiii.

In comuna Crâmpoaia-Olt, prefectul Stăncescu şi subprefectul Perieţeanu, înjurând şi insultând oamenii, au confiscat actele clubului. Primarul a arestat pe membrii comitetului clubului.

[„Lumea Nouă", 31 Ianuarie 1899]

143

Un ofiţer, care a luat parte la înnăbuşirea mişcării ţăranilor din jud. Olt, a declarat că o mai mare solidaritate ca atunci, el n'a văzut. „Arestând 2—3, venia tot satul (120 oameni) şi se declarau arestaţi, spunând: ori toţi, ori niciunul".

[„Adeverul", 31 Ianuarie 1899]

144

Ministerul Instrucţiunii se plânge Minist. de Justiţie în Febr. 1899 că unii membrii ai corpului didactic cu ocazia mişcărilor ţărăneşti, au fost condamnaţi fără ca Ministrul de Instrucţiune să ştie, că să ia cuvenitele măsuri. Se răspunde că s'a dat dispoziţiune parchetelor şi judecătoriilor de ocoale în acest sens.

[Arhiva Minist. de Justiţie, dos. 193/99]

145

Din comuna Corbu-Olt, au fost ridicaţi ţăranii, Ion Matei, Păun Sandu, Stan Nicula, Ion Sandu, Gh. Ilie, Trască Ion, bătuţi schingiuiţi, şi apoi cu oasele sfărâmate aruncaţi la închisoare.

[„Adeverul", 1 Februarie 1899]

146

Din comuna Coşovenii de Sus-Dolj, au fost arestaţi Nic. Ionescu, învăţător, Pantele Stănescu, picher, Niţă Demetrescu, comersant, Smarandache Dumitru, Radu Barbu şi Dumitru Stancu, inculpaţi ca „revoluţionari sociali".

Din comuna Coşovenii de Jos-Dolj, a fost arestat învăţătorul Dumitru Şerbănescu.

Din comuna Preajma Dolj au fost arestaţi învăţătorul Iosif Enculescu şi alţi patru ţărani.

[„Adeverul", 2 Februarie 1899]

147

Cei dintâiu care au dat alarma în chestiunea agrară au fost conservatorii. Inaintea tuturor prefecţilor din ţară, ei au descoperit pregătirea unei răscoale generale; zi cu zi se ocupă să descopere pe instigatori şi adună acte ca culpabilii să fie daţi în judecată.

[„Tribuna", 3 Februarie 1899, Craiova]

148

In urma intervenţiei arendaşilor, la 23 Ianuarie este adus batalionul 6 de vânători în comuna Buzeşti, pentru potolirea mişcării ţăranilor. Ei trec şi în comunele Floru, Tâmpeni şi Şerbaneşti. In acest sat din urma, ţăranii s'au speriat. „Oamenii după cum declară ei nu ştiau ce este şi credeau că a venit timpul zaverei".

[„Lumea Nouă", 7 Februarie 1899]

149

Din judeţul Tulcea se semnalează agitaţia socialistă care se face printre săteni, mai ales de învăţătorii şi preotul Bucur Ionescu din Meidanchioi.

[„Epoca", 16 Februarie 1899]

150

Ţăranii din comuna Poiana-Dolj se răscoală. Prefectul Vrăbiescu, venit sa-i potolească, este alungat şi fuge la Calafat, unde este găzduit chiar de proprietarul moşiei ocupate de ţarani. Ilariu Marian. Pleacă cu 2 companii de soldaţi din Calafat.

[„Adeverul", 16 Februarie 1899]

151

Din Coteana-Olt, subprefectul a arestat şi depus la închisoare pe sătenii Ion Mazilu. Marin Florea, Catană şi Vasile Mladen.

[„Lumea Nouă", 21 Februarie 1899]

152

O cauză a „revoltei" ţăranilor, după cum arată deputatul Poenaru-Bordea, era şi „excrocheria ce s'a făcut cu legea vânzării bunurilor statului". In loc să se împroprietărească ţăranii, loturile se dădeau subprefecţilor, revizorilor, ofiţerilor de poliţie. Aşa s'a întâmplat în multe locuri, ca: Broştenii-Vechi, Mândreşti, Plăvăneşti, Belceşti din jud. Iaşi; Călăraşii Vechi-Ialomiţa, Perişoru-Dolj, etc. In genere 3/4 ajung în alte mâini decât ale ţăranilor.

...jaful, incuria şi fărădelegea ce domnesc, sunt cauzele.

[„Adeverul", 23 Februarie 1899]

153

In comuna Stăneşti-Teleorman, subprefectul tortureazǎ pe soţia şi copiii unui sătean, pentru a spune unde sunt ascunse actele clubului.

Deoarece numărul jandarmilor era prea mic pentru o patrulare regulată în toate satele din Teleorman, prefectul Bildirescu a cerut călăraşi, lucru pe care Ministrul de Interne l-a aprobat.

[„Epoca", 24 Februarie 1899]

154

Revolta dela Poiana

Joi, 11 Febr., subprefectul raportează că: „o parte din locuitorii comunei Poiana s'au răsculat, cerând împărţirea moşiei d-lui I. Marincu". Prefectul şi revizorul se duc la faţa locului, la Poiana, sat mare de 10.000 locuitori şi cam 4.200 capi de familie... „40 de locuitori... se instalaseră pe proprietatea d-lui Marincu, unde-şi săpaseră bordee, făcuseră coşare şi prin tragerea de brazde, delimitara porţiunea de teren asupra căruia credeau că aveau drept de proprietate. In faţa acestui cantanoment ei înfipseseră o prăjină înaltă, în vârful careia fâlfâia o bucată de pânză roşie". Prefectul încercă să-i convingă pe ţărani de pericolul la care se expuneau. Totul însă e de prisos. Revoltaţii răspundeau într'un singur glas: „Nu ne mişcăm de aci, voim pământ".

Vineri, 12 Febr., numărul ţăranilor stabiliţi pe moşie era de 170. Vine din nou prefectul şi ei îl înconjură şi-l ameninţă. Prefectul, la rândul lui, îi ameninţa cu pierderea capetelor lor, ale soţiilor şi copiilor lor, daca-l vor atinge. Ţăranii revoltaţi strigau: „Puteţi să faceţi orice, aduceţi procurori, armată, nu vom pleca de aci, până nu ni se va da pamânt". Prefectul Vrăbiescu în seara aceleiaşi zile cere generalului Poenaru armată şi cheamă şi pe procurorul Geblescu.

Sâmbătă, 13 Febr.; vine Geblescu şi maiorul Căplescu cu două companii de soldaţi din regimentul 21 Calafat, şi deasemenea întreaga secţie de jandarmi din Calafat, condusă de căpitanul Ipceanu. Emisarii trimişi de răsculaţii din Poiana la alte 6 comune din jur, ca şi ele sa se rascoale, sunt prinşi de prefect. Erau 10 ore de dimineaţa. Armata în linie de bătae se afla la 50 metre distanţă de revoltaţi. Sătenii, strânşi în cerc, păreau foarte agitaţi şi mulţi din ei aveau o atitudine ameninţătoare. Procurorul şi prefectul îi someaza să se liniştească, dar ei refuză, strigând: „Omorâţi-ne, dar nu ne vom mişca de aci, până ce nu veţi împărţi acest pământ între noi". Procurorul face somaţiunile legale, dar ţăranii în loc să se retragă, strigă toţi într'un glas: „Voim pământ". Se dă ordin de arestare a capilor revoltei. Intâi Gheorghe Ioan Ghiţă Lungu. Ţăranii nu vor să-l dea. Năvălesc jandarmii, ţăranii se aruncă asupra lor, un jandarm e rănit grav. Se sună alarma şi năvăleşte armata, care reuşeşte să împrăştie pe ţărani. Sunt arestaţi vreo 20 din ei, restul reuşind să fugă.

[„Voinţa Craiovei", 25 Februarie 1899]

155

Dintr'o anchetă facută la Buzeşti, se constată ca mişcarea ţaranilor a pornit „din bătăile, cruzimile, arestările ilegale făcute de primar şi prefect". Dintre ţăranii închişi la Slatina, ***Niţă Popescu,*** a fost arestat pentrucă a făcut o jalbă ţăranilor din sat, adresată lui Pherekyde, împotriva sălbăticiilor prefectului şi primarului; Tudor Cristea a fost bătut cu bastonul de primarul Niculescu şi apoi arestat; Nae Kiriţă, de 55 ani, a fost arestat şi bătut. „Toţi făcură declaraţii categorice că primarul, prefectul şi lt-colonelul Şendrea s'au purtat ca nişte adevăraţi zbiri.

Au fost bătuţi fiecare peste obraz şi gât, până la sange de către chiar lt col Şendrea cu o cravaşă, în corpul de gardă, şi pe urmă cu chingi, înainte de a fi predaţi autorităţilor".

[„Lumea Nouă", 28 Februarie 1899]

156

Prin telegrama nr. 437, dată în Zimnicea, la 27 Febr., către Ministerul Justiţiei şi către Ministerul Instrucţiunii Publice, 147 de săteni din Suhaia. cer eliberarea învăţătorului lor „nevinovat" şi bun dascăl, arestat, „bănuit ca socialist".

In comuna Găurici-Teleorman, jandarmii au vrut să aresteze pe preşedintele, secretarul şi casierul clubului local, precum şi pe primarul socialist, dar n'au reuşit. din cauză că toţi sătenii s'au opus.

[„Adeverul", 28 Februarie 1899]

157

In comuna Frăsinetu-Vlaşca, jandarmii desfiinţează clubul la 23 Ianuarie. A doua zi, la 24 Ianuarie, 100 de ţărani înfiinţează altul.

[„Lumea Nouă", 8 Martie 1899]

158

Prefectul judeţului Vlaşca este anunţat telegrafic de un subprefect, că ţărănimea este liniştită, dar că cluburile socialiste trebuesc date în judecată. Există teama că: „agitaţiunile curând sau mai târziu să ia o formă mai accentuată şi chiar violentă, scopul urmărit nefiind altul decât pământ, cu dijma din zece una".

Printr o cerere, la 8 Martie 1899, ţăranii din com. Conţeşti-Teleorman, cer primului ministru D. A. Sturdza eliberarea săteanului Dumitru P. Chiriţescu, arestat şi depus la închisoarea din T-Măgurele, pe motivul că era socialist, cap al clubului. Ţăranii arată că era al 216-lea pe lista celor înscrişi în club, deci nu era „cap", şi cer să-l elibereze.

159

Jandarmii, până la urmă, au reuşit să aresteze pe capii socialişti din Găurici. Dar sătenii din comună „însoţesc toţi pe cei 3 arestaţi până la Prefectură, cerând eliberarea lor"

[„Adeverul", 10 Martie 1899]

160

Din comuna Cucuruzi-Teleorman, este arestat pe ascuns un ţăran. Două sute de săteni pleacă să-l caute şi găsindu-l la Stăneşti, curăţind grajdul subprefectului, îl iau cu ei. Jandarmii îi atacă şi caută să-l aresteze din nou, dar nu reuşesc, fiind puţini. Se duc cu întăriri.

[„Adeverul", 14 Martie 1899]

161

In Perii Răloşi-Teleorman, subprefectul comite mari abuzuri la îndemnul arendaşului Mihalache Mihăilescu. Preşedintele clubului, Gheorghe Stan, a fost arestat şi trimis la Turnu-Măgurele.

In comuna Blejeşti-Vlaşca, membrii clubului sunt ameninţaţi cu împuşcarea, dacă nu predau actele clubului

[„Lumea Nouă", 14 Martie 1899]

162

La 8 Aprilie 1899, se judecă procesul frământărilor ţărăneşti, la Slatina, dintre ţarani, 28 au fost condamnaţi.

[„Lumea Nouă", 19 Aprilie 1899]

163

I. Vrăbiescu, prefectul liberal de Dolj, care instiga pe ţărani când era în opoziţie, şi-i tortura când era la putere, era el însuşi un exploatator al ţăranilor de pe moşia sa Tiziacu, zisă şi Creţeşti. Era cămătar, dând ţăranilor bani cu împrumut, cu o camătă de 12% pe an, dar plătită în muncă, „ori la ce vom fi chemaţi" ...„dacă la caz că nu vom fi achitaţi până la 1 Iulie, tot acest an, atunci ne obligăm a-i plăti dobândă de 12 la sută pe lună, până la achitare", declară ţăranii de pe moşia amintită.

[„Tribuna", 21 Mai 1899, Craiova]

164

La Turnu Măgurele, în 5 Iunie se continuă procesul celor 52 de inculpaţi socialişti ţărani, amestecaţi în răscoale. Din aceştia, 15 sunt în libertate, iar 37 arestaţi.

Aproape toţi martorii (cca 100) cu excepţia a 5 inşi, depun în favoarea inculpaţilor.

Procurorul Demetrescu cere condamnarea lor.

[„Universul", 9 (21) Iunie 1899]

165

In Iunie la Slatina, infanteria trăgea la distanţă mare, după ţărani. Unii au fost ucişi chiar la 900 m. depărtare de gara Slatina. Cavaleria i-a şarjat fără cruţare până la o distanţă de 8 km. Numărul morţilor trece de 35. Erau din comunele Slatina, Milcov, Bălteni, Barcă, Coteana. Au fost scene sfâşietoare, bătrânii târându-şi după sine fiii morţi

[„Voinţa Naţională", 11 (23 Iunie) 1899]

166

Ca şi în jud. Buzău în jud. R. Sărat se cere ţăranilor să smulgă grâul, nu să-l secere. Ţăranii protestează şi vreo 300 din ei vin la Prefectură. Se dau circulări drastice In urma acestor circulări, ţăranii văzând că n'au încotro, s'au pus pe muncă, astfel că aproape toţi au eşit pe câmp la smuls.

[„Universul", 23 Iunie 1899]

167

In vara anului 1899, se semnalează existenţa unui club socialist în cătunul Pleşoi, com. Arceşti (Romanaţi), cu ramificaţii în comuna Dranovăţ.

[„Universul", 2 (14) Iulie 1899]

168

Procesul ţăranilor din Poiana Mare

Se judecă la Curtea cu juraţi din Craiova, în 23 Sept. 1899. Toţi afirmă altceva decât instrucţia. Intrebaţi de ce acum spun altfel, ţăranii mărturisesc:

«Ioan Danciu Pârvu»: la primărie legat şi bătut; la instrucţie oribil maltratat, încât ce i s'a spus să declare, a declarat: „dacă mi-ar fi zis să spun că am omorît pe tatăl meu, deja mort aşi fi spus şi aceasta, numai să scap".

Pe un ţăran (Tănase Oprea Cichira) îl fac martor al acuzării, dar la proces şi el declară că la instrucţie a vorbit altfel, — „sub presiunea teroarei şi suferinţelor îndurate dela d. căpitan de geandarmi Ipceanu" — Procesul se amână. Erau implicaţi 9 ţărani, ca agenţi provocatori.

[„Universul", 26 Septembrie 1899]

169

Moţiune de protestare

In şed. din 23 Ian. dela Club-Muncitorilor, s'a reclamat „Muncitorii din Bucureşti, întruniţi în sala Clubului Muncitorilor în seara de Sâmbătă 23 Ian., faţă de nenorocita agitaţie a conservatorilor printre ţărani şi faţă cu arestările şi torturile căpeteniilor cluburilor săteşti şi a desfiinţării acelor cluburi, protestează cu energie contra acestor fapte şi îndeamnă pe muncitorii dela sate a lucra pe calea legilor pentru unirea lor pacinică, spre a face ca legile să fie respectate.

[„Lumea Nouă", 31 Ianuarie 1899]

170

„Ministrul Instrucţiunii Publice a delegat 2 inspectori (Halitza şi Kiriţa) sa faca o anchetă în judeţele cu răsculaţi, pentru a pedepsi pe învăţătorii participanţi"

[„Universul", 3 Februarie 1899]

171

Sâmbătă 27 Februarie 1899, la clubul muncitorilor din Bucureşti se ţine o întrunire de protestare. Iau parte peste 300 de muncitori. Vorbesc: C. Z. Buzdugan, Al. Georgescu, M. Moldoveanu, V. Loarnă şi Al. Ionescu. In urmă se citeşte următoarea moţiune:

„Membrii clubului muncitorilor din Bucureşti, întruniţi în seara de 27 Februarie, având în vedere nelegiuirile săvârşite la sate şi la oraşe de către administraţiunea guvernului liberal;

Având în vedere că guvernul de fapt a suspendat Constituţia la sate, desfiinţând cluburile muncitorilor plugari, iar la oraşe abuzând de o lege infamă, ruşinoasă, a expulzat pe o mulţime de muncitori şi ziarişti evrei pământeni;

Având în vedere că în urma acestei nedemne terori Consiliul general al partidului social-democrat s'a descomplectat din cauza diferitelor neînţelegeri asupra tacticei.

Pentru aceste motive, membrii clubului muncitorilor din Bucureşti pe de o parte protestează în contra tuturor infamiilor săvârşite de către guvernul liberal şi administraţia lui, iar pe de alta, muncitorii români, încredinţaţi că singura lor mântuire e în organizarea lor temeinică, *declară că nu părăsesc cu nici un preţ steagul social-democraţiei şi hotărăsc organizarea clubului muncitorilor din Bucureşti şi continuarea propagandei legale, atât la orase cât si la sate"* *.

Până la noi dispoziţiuni, invităm pe membrii Comitetului Executiv de a lua conducerea întregei organizaţii, înainte pe căile legale, lăsând guvernului sarcină de a nesocoti legile şi constituţiunea ţărei".

[„Lumea Nouă", 8 Martie 1899]

172*

Partidul muncitorilor

către sătenii din Olt, Romanaţi şi Teleorman

Iubiţi săteni! In grelele nenorociri princare trec astăzi o mulţime de familii ţărăneştr venim să vă amintim o datorie mare şi sfântă pe care trebue să o aibă fiecare din voi.

Ştiţi, iubiţi săteni cât de nelegiuit s'au purtat cu voi aceia care au fost până mai ieri la guvern. Ştiţi că atunci când voi n'aţi voit decât legea, când aţi lucrat cu linişte, cu pace, după drepturile ce vi le dă legile ţărei, oamenii cari stăpâneau ţara au călcat până şi legea legilor, şi s'au pornit cu străşnicie asupra voastră.

Astăzi o mulţime de fraţi de ai voştri zac în închisoare nevinovaţi. Să nu perdeţi însă nădejdea. Judecătorii dela Caracal au achitat, după cum poate aţi primit ştire, pe cei pe nedrept învinuiţi. Asta vă dovedeşte că la urma urmei, tot este o dreptate, tot mai sânt oameni cari ţin la legi la bine şi la adevăr. Şi fraţii voştri cari zac în închisori, nu va trece multă vreme, şi fiind fără vină, vor fi cu toţii achitaţi de justiţia ţărei şi se vor întoarce slobozi la casele lor.

Până atunci însă vor mai trece săptămâni şi poate şi luni. In acest timp, dacă ajutorul vostru, al celor ce sânteţi acasă, nu ar veni, ogoarele fraţilor voştri închişi ar zace în părăsire, nelucrate, şi familiile lor, nevestele şi copilaşii lor, ar rămâne muritori de foame.

A ajuta pe semenii noştri este o faptă bună tot-d'a-una; a-i ajuta când sunt în nenorocire şi mai ales când pe nedrept sânt loviţi, este cel mai mare bine care se poate face. Şi voi, iubiţi prieteni dela sate, daţi astăzi dovada că sânteţi în adevăr oameni de bine şi că nu uitaţi pe aceia cari sufăr în închisoare pentru că au voit să vă arate drepturile scrise în legi.

---

* subl. noastră.

In orice parte unde un tată sau un frate zace închis pentru dreptate şi nu e cine să lucreze câmpul la vreme, voi, cei cari aţi rămas pe la casele voastre, *uniţi-vă, puneţi plugurile voastre, araţi şi semănaţi ogoarele fraţilor voştri închişi.* Şi aceasta să se facă numai decât. Gândiţi-vă că orice întârziere pune în primejdie avutul şi viaţa atâtor familii.

Lucrând astfel vă veţi îndeplini o datorie, şi răsplata o veţi avea în mulţămirea sufletească, că aţi făcut o faptă bună.

Şi încă odată fiţi liniştiţi, nu vă plecaţi urechea la aceia cari vă făgăduiesc lucruri, primejdioase sau cari nu se pot îndeplini, gândiţi-vă că numai cu pace şi cu linişte, *prin lege*, veţi ajunge ca să vi se facă şi vouă dreptate.

Cu bine şi cu sănătate oameni buni!

Comitetul executiv
al clubului muncitorilor din Bucureşti

[„Lumea Nouă", 9 Mai 1899]

173

Din articolul lui Al. Ionescu, „Deşteptaţi-vă"! extragem:

„Ori cât de îngrozitor e măcelul tâlhăresc dela Slatina, oricât de dureros e să vezi atâtea fiinţi nevinovate căzute sub loviturile de gloanţe şi baionete, ori cât de mare ţi-e jalea de a vedea părinţi, văduve şi orfani, rămaşi pieritori de foame, totuşi măcelul sălbatic şi criminal de la Slatina va avea ca efect sigur că mizerabilii din stăpânire, cari au ordonat măcelul se vor convinge că nu mai merge ca ţărănimea să fie vecinic batjocorită şi necinstită.

De acum, politicienii vor trebui să înţeleagă că ţărănimea cere dreptul la viaţă politică; că ea a început a înţelege că reformele economice nu se pot obţine decât luptând pe căile politice

[„Lumea Nouă", 13 Iunie 1899]

174

Extragem din art. „Mergem înainte" de Ioan C. Frimu, următoarele:

„...Propaganda la ţară, începută şi dusă cu atâta foc, nu a încetat un moment şi nu va înceta, cu tot numărul de jandarmi pe care îl vor înmulţi. In judeţele unde mişcarea stătuse sau părea că a stat, a reînceput. Sub ochii patrulelor de cavalerie cari cutreieră satele, ţăranii se adună şi se organizează. Lupta de clasă este bine definită în clasa muncitorilor plugari. Astăzi văd că între cei cari muncesc, cari produc, şi între arendaşi, proprietari şi toţi cei care formează clasa stăpânitoare, cari trăesc de pe urma muncii lor, e mare deosebire".

[„Lumea Nouă", 18 Iulie 1899]

LISTA
COMUNELOR ÎN CARE AU EXISTAT CLUBURI SOCIALISTE

Jud. Teleorman

1) Adămeşti
2) Albeşti
3) Alexandria
4) Antoneşti
5) Atârnaţi
6) Cătunul Băcăleşti
7) Cătunul Băduleasa
8) Bălţaţi
9) Băneasa
10) Barba
11) Băseşti
12) Beiu
13) Belitori
14) Beuca
15) Bogdana
16) Bragadiru
17) Brânceni
18) Butculeşti
19) Călineşti
20) Caravaneti
21) Cârligaţi
22) Cervenia
23) Căt. Cetatea
24) Ciolăneştii din Deal
25) Ciolăneştii din Vale
26) Cioara
27) Ciurari
28) Conţeşti

29) Crângeni
30) Dobroteşti
31) Dorobanţu
32) Dracea
33) Dracşănei
34) Drăgăneşti
35) Dulceanca
36) Elisabeta
37) Flămânda
38) Fontânele
39) Frumoasa
40) Furculeşti
41) Gărdeşti
42) Gărăgăn
43) Găurici
44) Läceni
45) Lisa
46) Liţa
47) Măgurele
48) Măldăeni
49) Mândra
50) Merli-Gola
51) Nanov
52) Năsturelu
53) Necşeşti
54) Nenciuleşti
55) Netoţi
56) Odaia
57) Ologi
58) Olteni
59) Orbasca de Jos
60) Peatra
61) Petrii Râioşi
62) Peretu
63) Pielca
64) Pleaşov
65) Plopii Slăviteşti
66) Plosca
67) Paroschia
68) Putineiu
69) Radoeşti
70) Râioasa
71) Săceni
72) Saele
73) Salcia
74) Seaca
75) Scrioştea
76) Sfinţeşti
77) Slobozia-Mândra
78) Smârdioasa
79) Spătărei
80) Stoboreşti
81) Storobăneasa
82) Suhaia
83) Segarcea din Deal
84) Segarcea din Vale
85) Tecuci-Calenderu
86) Traian
87) Turnu-Măgurele
88) Ţigăneşti
89) Uda-Clocociov
90) Uda-Paciurea
91) Udupu
92) Urlueni
93) Vânători
94) Vârtoapele
95) Viişoara
96) Vodă Carol
97) Voivoda
98) Zâmbreasca
99) Zimnicea

Jud. Vlaşca

1) Băbăiţa
2) Bâţcoveni
3) Blegeşti
4) Bujoru
5) Buteasca de Jos
6) Cosmeşti
7) Cucuruzi
8) Drăgăneşti
9) Fierbinţi
10) Flămânda
11) Frăsinet
12) Găujani
13) Găleţeni
14) Cât. Gugureni
15) Letca Veche
16) Măgura
17) Moşteni
18) Negreni
19) Putineiu
20) Roata de Jos
21) Scurtu
22) Stăneşti
23) Talpa-Bâţcoveni
24) Tămăşeşti
25) Talpa Ogrăzile
26) Trestenicul de Jos
27) Vida-Cartojani
28) Vida-Furculeşti

Jud. Romanaţi

1) Basoteni
2) Brastavăţu
3) Celeiu
4) Cezieni
5) Cioroiu
6) Corabia
7) Cruşovu
8) Dăbuleni
9) Cât. Donca
10) Dobrosloveni
11) Dranovăţ
12) Fărcaşul de sus
13) Fărcaşul de jos
14) Fărcaşul de mijloc
15) Gârcovu
16) Giuvăreşti
17) Grădini
18) Gura Padinii
19) Izbiceni
20) Islaz
21) Moldoveni
22) Osica de Jos
23) Cât. Pieşoiu
24) Preajba
25) Radomir
26) Rusăneştii de Sus
27) Rusăneştii de Jos
28) Siliştioara
29) Stoeneşti
30) Studina
31) Tia Mare
32) Vişina

Jud. Olt

1) Alimăneşti
2) Bălăneşti
3) Bălteni
4) Bălţaţi
5) Bârseşti
6) Beciu
7) Buzeşti
8) Cireaşovul
9) Comani
10) Corbu

11) Coteana
12) Crăciuneii de jos
13) Crăciuneii de sus
14) Crâmpoaia
15) Dăneasa
16) Drăgăneşti
17) Dudu
18) Floru
19) Frunzaru
20) Gostavăţu
21) Icoana
22) Isvoarele
23) Mărunţei
24) Mihăieştii de jos
25) Mihăieştii de sus
26) Perieţi
27) Poiana
28) Seaca
29) Sineşti
30) Stoicăneşti
31) Şerbăneştii de jos
32) Şerbăneştii de sus
33) Tâmpeni
34) Tituleşti
35) Turia
36) Văleni
37) Vespeşti
38) Viişoara

Jud. Dolj

1) Cârcea
2) Coşovenii de jos
3) Coşovenii de sus
4) Poiana
5) Preajba

Jud. Dâmboviţa

1) Mozăceni
2) Răscăeţi

Jud. Argeş

1) Cochineşti
2) Cisteşti
3) Gălăşeşti
4) Hârseşti
5) Ioneşti
6) Izvorul de jos
7) Isvorul de sus
8) Martologi
9) Slobozia
10) Stolnici
11) Suseni
12) Şerbăneşti
13) Ţuţuleşti

Jud. Buzău

1) Jugureni

Jud. Tutova

1) Zorleni

Jud. Iaşi

1) Poeni

PROBLEMA FORMĂRII POPORULUI VECHII RUSII ÎN LUMINA LUCRĂRILOR LUI I. V. STALIN*

DE

B. A. RÎBACOV

Spre deosebire de națiuni, popoarele au fost studiate în măsură foarte mică de către istorici. Or, studiul desvoltării popoarelor prezintă un mare interes pentru înțelegerea justă a unei serii întregi de probleme.

Lucrarea lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii" a deschis o eră nouă în studiul problemelor formării triburilor, popoarelor și națiunilor.

Știința burgheză a substituit problemei formării poporului rus pe cea a „originii Rus-ei", opunându-i pe Rusi Slavilor și străduindu-se să-i înfățișeze pe Rusi ca străini, cuceritori, creatori ai statalității slave. Fără a pătrunde mai adânc în imensa istoriografie a acestei probleme, istoriografie care numără deja o mie de ani, dintre care 200 de ani îi ocupă polemica dintre antinormaniști și normaniști, trebue să ne propunem următoarele obiective: în primul rând, trebue să dăm o definiție a poporului ca formă de comunitate a oamenilor, a trăsăturilor lui distinctive și a locului lui în rândul celorlalte comunități; în al doilea rând, obiectivul nostru este studierea teritoriului poporului rus și a schimbărilor pe care le-a suferit în decursul istoriei (e de dorit să aplicăm metoda retrospectivă); în al treilea rând, ne vom ocupa cu căutarea acelui nucleu inițial (a uniunii de triburi), care a servit ca bază a poporului, ca forma lui cea mai timpurie.

Abia după rezolvarea acestor trei părți ale obiectivului general, se va putea trece la expunerea succesivă a desvoltării istorice a poporului vechii Rusii. In procesul acestei expuneri, trebue să se rezolve și problema despre „originea Rus-ei".

Poporul este o comunitate de oameni, istoricește constituită, care precedează formarea națiunii. „Națiunea este o comunitate stabilă de oameni, istoricește constituită și care a luat ființă pe baza comunității de

* Articol apărut în „Voprosî Istorii", 1952, Nr. 9.

limbă, de teritoriu, de viață economică și de factură psihică ce se manifestă în comunitatea culturii“ [1].

Vorbind despre perioada care a precedat formării națiunii, I. V. Stalin a scris: „...Elementele națiunii — limba, teritoriul, comunitatea culturala etc. — nu au căzut din cer, ci s'au creat treptat încă în perioada precapitalistă” [2]. Apariția unor legături economice trainice și necesare, bazate pe diviziunea muncii între regiuni, este tocmai aceea care transformă poporul (sau popoarele) din epoca feudală în națiunea „epocii capitalismului ascendent“ [3].

Asemănarea dintre națiune și popor constă în aceea că ambele aceste comunități de oameni se constitue istoricește. Națiunea este mai stabilă decât poporul, deoarece ia ființă în prezența unui semn distinctiv atât de important pentru cimentare, cum este comunitatea economiei. De aceea, în destinele națiunilor aproape că nu cunoaștem exemple de destrămare, înafară de emigrarea în massă, sau, dimpotrivă, exemple de contopire a câtorva națiuni într'una singură. Un element comun pentru națiune și pentru popor îl constitue și raportul lor față de stat și față de teritoriul statului: atât națiunea, cât și poporul, pot să nu coincidă cu statul nici sub raport teritorial, nici sub raportul limbii. Aceasta însemnează o mai mare stabilitate a lor în comparație cu formațiunile politice.

Formarea națiunii și a poporului este un proces îndelungat și mai mult sau mai puțin spontan. Apariția unor formațiuni statale trainice poate să influențeze în parte acest proces. Deosebirea dintre popor și națiune constă înainte de toate în stabilitatea mai mică a poporului care decurge din condițiile lipsei de unitate economică din epoca precapitalistă.

Noi cunoaștem un număr mare de exemple, în primul rând de contopire a câtorva popoare și triburi într'o singură națiune (cu victoria unei limbi asupra tuturor celorlalte), iar în al doilea rând, de scindare a unui singur popor în națiuni înrudite. Faptul că poporul este supus schimbărilor istorice nu iese la iveală numai la sfârșitul existenței sale, când el (sau o parte a lui) se transformă în națiune. In decursul întregii sale vieți istorice, poporul poate să se schimbe, atât pe socoteala asimilării complete a unor vecini de altă limbă, cât și prin scindarea lui în diverse părți.

Locul poporului a fost determinat de către I. V. Stalin în enumărarea etapelor de desvoltare a limbii „dela limbile gentilice la limbile triburilor, dela limbile triburilor la limbile popoarelor și dela limbile popoarelor la limbile naționale...“ [4]. Aici poporul este pus după trib și înaintea națiunii. In realitatea istorică concretă, istoricii nu sunt întotdeauna în stare să sezizeze trecerea dela triburi la popoare.

Nu încape îndoială că, acolo unde s'au format relații feudale, noi avem de a face deja cu popoare. Deoarece știm că comunitatea etnică a oamenilor nu este legată direct și nemijlocit de stat, și cu atât mai puțin de unul atât de netrainic ca statul feudal timpuriu, se poate admite că popoarele încep să se formeze înaintea constituirii statului feudal, în perioada formării uniunilor de triburi.

---

[1] I. Stalin, Opere, v. 2, p. 296; Ed. P. M. R., p. 312.
[2] I. Stalin, Opere, v. 11, p. 336; Ed. P. M. R., p. 369.
[3] I. Stalin, Opere, v. 11, p. 338; Ed. P.M.R., p. 372.
[4] I. Stalin, Marxismul și problemele lingvisticii. Gospolitizdat, 1950, p. 12; Ed. P.M.R., p. 27.

Statele antice şi medievale, să zicem imperiul lui Cirus sau Alexandru cel Mare, ori imperiul lui Cesar sau Carol cel Mare, reprezentau „uniuni militaro-administrative vremelnice şi netrainice... Imperiile acestea reprezentau un conglomerat de triburi şi de popoare care îşi trăiau viaţa lor proprie şi avea fiecare limba lui". Aceste triburi şi popoare „aveau o bază economică proprie şi o limbă formată din timpuri străvechi"[1].

Prin urmare, popoarele existau alături de triburi încă înaintea formării imperiilor din perioada sclavagistă timpurie şi din perioada feudală timpurie. E posibil ca unul din semnele distinctive ale comunităţii constituite de triburi care formează un popor, să fie numele colectiv. Dacă un grup de triburi înrudite capătă la diferiţi vecini unul şi acelaşi nume colectiv, atunci se poate pune problema despre faza iniţială a formării poporului. Nu este suficient ca numele colectiv să apară numai la unul din popoarele învecinate. In cazul acesta se întâmplă deseori ca numele unui trib, care era cel mai apropiat, să se extindă asupra unei regiuni mai mari, locuite, poate, chiar şi de triburi neînrudite. Numai în cazul când numele colectiv poate fi urmărit la popoare vecine cu diferite limbi şi îndepărtate unul de altul şi când el s'a fixat în etnonimia triburilor limitrofe ale acestui grup, putem vorbi despre naşterea poporului. Astfel, de exemplu, numele Venezilor apare în primele secole al erei noastre la scriitorii romani şi greci ca nume colectiv al slavilor apuseni, răsariteni şi sudici. Şi aproape la toate hotarele teritoriilor slave, acest nume este fixat în etnonimie: Vinzii şi Venzii în Polabie[2], Viaticii pe Oca, Anţii (dela „венеты" — „в А ты" [Venetî-Ventî]) pe Nistru, Nipru şi la Bosfor. Estonienii şi Finii îi numesc pe Ruşi până în prezent „vänä". In acest exemplu cu Venezii, nu avem de a face numai cu o menţionare literară întâmplătoare, ci cu întrebuinţarea tradiţională a numelui colectiv al Venezilor pe imensul teritoriu dela Elba până la Oca şi dela Baltica până la Marea Neagră, de către popoare care vorbeau diferite limbi.

Poporul este precedat de comunitatea de triburi care este desemnată prin termenul convenţional de „familie de limbi". Familia de triburi cu limbi înrudite nu trebue neapărat să aibă un teritoriu comun neîntrerupt. Triburile care fac parte dintr'o singură familie, pot să simtă într'o măsură foarte neînsemnată unitatea lor lingvistică şi să fie slab legate între ele.

Desvoltarea forţelor de producţie, complicarea structurii sociale, formarea şi activizarea drujinelor[3], desvoltarea schimbului, creşterea desimii populaţiei — toate acestea au dus, în primul rând, la destrămarea comunităţii gentilice şi la înlocuirea ei printr'o comunitate teritorială, iar în al doilea rând, la consolidarea triburilor în uniuni. Şi iată că aici, a avut un rol vechea înrudire de limbă: lărgirea legăturilor fiecărui trib se desfăşura mai des în direcţia triburilor învecinate înrudite; mai rare erau cazurile de încrucişare a unor triburi cu limbi diferite şi care duceau la victoria uneia din limbi. Epoca formării uniunilor de triburi a fost, se vede, epoca apariţiei iniţiale a acelei comunităţi pe care o numim popor.

Nu trebue să credem că formarea poporului rus a început abia după ce dispăruseră definitiv „triburile" pomenite de letopiseţe, adică în secolele

---

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii. Gospolitizdat, 1950, p. 12—13; Ed. P.M.R., p. 27—28.

[2] Regiunea Elbei.

[3] Cete de ostaşi liberi.

XI-XII. Radimicii, Drevlienii, Crivicii pomeniţi de letopiseţe, precum şi alţi Slavi răsăriteni, nu erau triburi în sensul actual al cuvântului [1].

E suficient să comparăm datele ruseşi cu cele vest-slave, pentru a ne convinge de compoziţia complexă a „triburilor" ruse. Să luăm ca exemplu pe Liuticii baltici. Uniunea de trib a Liuticilor s'a format din opt triburi în condiţiile luptei împotriva vecinilor. Aceştia au fost Ranii, Hijanii, Cerezpenienii, Moricienii, Dolencienii, Rîtarii, Gavolienii şi Sprevanii. Repartiţia lor poate fi arătată pe hartă. Dintre „triburile" pe care le găsim în letopiseţe, să-i luăm pe Radimici, care, judecând după datele arheologice, ocupau o suprafaţă egală ca mărime cu teritoriul Liuticilor. Letopisetul nu cunoaşte niciun fel de subdiviziuni ale teritoriului Radimicilor. Însă o serie de caracteristice arheologice (de exemplu, detaliile ritului de înmormântare, cartografiate de către G. F. Soloviova) ne permite să distingem, în interiorul teritoriului Radimicilor, aproximativ şase regiuni separate. Probabil că ele corespundeau unor triburi mai mărunte care alcătuiau o uniune destul de stabilă, cu particularităţi de cultură materială foarte pronunţate şi comune pentru întreaga uniune. Prin urmare, formarea uniunilor de triburi s'a petrecut la Slavii răsăriteni mai devreme decât la cei baltici şi letopisetul nu mai cunoştea triburile iniţiale. In epoca asupra căreia letopiseţul putea să arunce o privire, adică secolele IX—X, tot teritorul rusesc era deja pe de-a'ntregul împărţit între uniunile de triburi.

Cronicarul rus din secolul al XII-lea ne-a povestit întreaga preistorie a Rusiei Chievene şi a nivelat prea mult „triburile" enumerate de el. Printre „triburile" din letopiseţe erau şi uniuni mai mici, cum ar fi Radimicii, Dregovicii, Viaticii, Drevlienii, Slovenii, Ulicii, Severienii, erau şi uniuni uriaşe care luaseră fiinţă câteva veacuri înaintea letopiseţului. Printre acestea din urmă putem număra uniunea de trib a Crivicilor care este posibil să fi întrunit şi Slavi şi o parte din triburile lituaniene, precum şi pe Volînieni şi, în mod ipotetic, şi pe Polieni. Uniunile mari puteau să se scindeze, iar numele de trib, comun pentru întreaga uniune, putea să rămână pentru o parte mică, nucleul uniunii. Aşa s'a întâmplat, după toate probabilităţile, cu Polienii şi cu Volînienii, despre a căror putere s'au păstrat reminiscenţe, dar prea neclare pentru a putea reconstitui istoria lor completă.

Procesul creării uniunilor de triburi şi al consolidării lor treptate, însoţit de destrămarea comunităţii gentilice, nu-i altceva decât procesul formării poporului.

Uniunea de triburi poate să-şi capete numele dela unul din triburile care fac parte din ea (de exemplu, Bodricii), sau poate să capete un nume nou care desemnează întreaga uniune dată şi care are semnificaţie de nume comun (de exemplu, Liuticii). Numirea poporului provine de cele mai multe ori dela denumirea principalei uniuni de triburi şi astfel poate

---

[1] Terminologia letopiseţelor nu coincide deloc cu terminologia ştiinţifică·

Letopisetul:	Semnificaţia actuală:
„trib"	— familie
„gintă"	— tribul iniţial

Pentru uniunea de triburi nu exista în letopiseţe un substantiv comun, şi de obicei se întrebuinţa denumirea concretă a respectivei uniuni.

să provină şi dela numele unui singur trib, dacă acesta a fost nucleul şi hegemonul întregii uniuni.

Comunitatea de triburi, care alcătuesc timp mai mult sau mai puţin îndelungat o uniune, poate să se menţină multă vreme, manifestându-se prin particularităţi etnografice şi în întrebuinţarea unui singur dialect. Numele uniunii de triburi poate să devină cu timpul numai o numire geografică şi să se păstreze ca rămăşiţă foarte mult timp. Astfel sunt, de exemplu, numirile de Severieni şi Volînieni, cunoscute nu numai letopiseţului din secolul al XII-lea, ci şi mult mai târziu („Severescaia Ucraina" în secolul al XVII-lea, „Volînscaia gubernia" în secolul al XX-lea).

Enumerarea uniunilor de trib est-slave pe care o face letopiseţul din secolul al XII-lea în legătură cu evenimentele din secolul al X-lea, nu este în contradicţie cu faptul că poporul rus a început să se formeze cu mult înainte de secolul al X-lea. Intr'un anumit interval de timp, formarea uniunilor de triburi şi formarea poporului se desfăşură paralel, fiind urmarea uneia şi aceleiaşi cauze — destrămarea orânduirii comunei primitive în genere.

Fiind o categorie istorică, poporul, ca şi naţiunea, este supus schimbărilor istorice. In istoria poporului rus, se pot distinge clar următoarele momente: fără îndoială că poporul rus există încă în secolele X—XI, având asemenea semne distinctive ca o limbă unică cu toată existenţa dialectelor, un teritoriu unic, o cultură unică şi legături economice, atât cât permitea caracterul feudal al economiei. Unitatea statală a teritoriului din secolele X—XI a întărit unitatea internă a poporului, care nu s'a destrămat nici în epoca fărâmiţării feudale. Abia după cucerirea mongolă şi separarea politică a diverselor părţi ale Rusiei, care i-a urmat, din poporul rus unic se desprinde poporul ucrainean şi poporul bielorus. Pentru a evita confuzia este mai bine să numim poporul rus dinaintea secolului al XIV-lea poporul vechii Rusii, subînţelegând prin acest termen pe strămoşii Ruşilor, Ucrainenilor, şi Bieloruşilor care trăiau pe atunci o viaţă istorică unică. Pentru noi cel puţin, este clar procesul formării poporului vechii Rusii.

Sarcina articolului de faţă constă în încercarea de a arunca lumină asupra etapei iniţiale a formării poporului vechii Rusii, încercare de a determina acea uniune de triburi care a devenit nucleul poporului în formare şi care i-a dat numele ei. Cu alte cuvinte, sarcina lui este încercarea de a da un răspuns la vechea întrebare cu privire la originea Rus-ei.

Niciuna din problemele formării poporului vechii Rusii şi a statului vechii Rusii nu poate fi rezolvată fără a examina ce se înţelege prin „Rus", ce se înţelege prin „Rusii". Istoriografia vastă şi plină de contradicţii a acestei probleme cunoaşte aproximativ vreo 20 de răspunsuri diferite şi care se exclud unul pe altul [1]. După cum se ştie, Rusii erau consideraţi şi Varegi şi Lituanieni şi Slavi baltici şi Fini şi Slavi răsăriteni şi Aorsi din Asia de mijloc, şi, în sfârşit, pierzându-se speranţa definirii lor etnice, ei erau consideraţi un grup social compus din diferite triburi.

[1] Istoriografia problemei referitoare la Rus merită o cercetare specială. Incercarea întreprinsă de V. Moşin în 1931, de a da un studiu istoriografic, nu epuizează nici pe departe întregul material. Vezi V. Moşin, Problema varego-rusă. „Slavia", 1931, Nr. XI.

In istoriografia privitoare la Rus, lupta principala s'a desfăşurat între normanişti şi adversarii lor, luând deseori forme înverşunate. Aceasta nici nu e de mirare, deoarece de rezolvarea într'un fel sau altul a controversei depindea stabilirea izvoarelor locale sau străine ale Statului Rus. După ce multe concluzii ale normaniştilor au fost desminţite, teoria normanistă a rămas undeva la graniţa între erudiţia conservatoare şi pamfletul politic. Falsificatorii fascişti ai istoriei în Germania hitleristă, în S. U. A. şi în celelalte ţări imperialiste, au făcut din teoria normanistă drapelul lor, au transformat legenda despre chemarea cnezilor, într'un simbol al întregii istorii ruse. Ca exemplu de falsificare tendenţioasă poate servi cartea lui G. Vernadschi, „Ancient Russia", care reînvie rătăcirile normaniste demult desminţite de ştiinţă.

Existenţa îndelungata a controverselor cu privire la originea Rus-ei se explică în anumită măsură prin contradicţiile din izvoare, prin abundenţa ficţiunilor şi a supoziţiilor la cei mai vechi autori. In izvoare găsim, atât indicaţii directe că Ruşii sunt Varegi, cât şi mărturii tot atât de directe ale caracterului lor slav. Ruşii sunt numiţi nomazi (patriarhul Fotie), când se spune că nici caii nu pot să-i ducă (Zaharia). Când sunt numiţi triburi compuse din Slavi (Ibn-Hordadbe), când îi deosebeşte de Slavi şi chiar îi opune Slavilor. Pământul Rusesc ba cuprinde teritoriul întregii Europe Răsăritene, ba i se atribue proporţiile unei mici insule mlăştinoase.

Din această enumerare de contradicţii nu se poate alege vreo teză, nici nu se poate face încercarea de a împăca afirmaţiile contradictorii cu ajutorul unor compromisuri. Trebue să se explice cauzele ivirii cutărui sau cutărui punct de vedere în fiecare izvor şi să se examineze totalitatea datelor ce ne sunt accesibile.

Dată fiind multilateralitatea problemelor şi dat fiind caracterul contradictoriu al izvoarelor, sunt necesare atât sinteza diverselor date, cât şi aplicarea metodei retrospective care asigură o înaintare precaută în adâncul veacurilor, dela cunoscut la necunoscut.

Pe de o parte, izvoarele au desemnat prin termenul „Pământul Rusesc" totalitatea teritoriilor est-slave în unitatea lor etnografică, lingvistică şi politică, atestând formarea poporului vechii Rusii pe întinderea imensă dela Carpaţi la Don şi dela Ladoga la „Marea Rusă". In acest sens Pământul Rusesc era opus Poloniei, Cehiei, Ungariei, Cumanilor, Bizanţului, atât sub raport etnic, cât şi sub raport statal.

In epoca fărâmiţării feudale a Rus-ei, în secolele XII—XIII, în ciuda existenţei câtorva zeci de cnezate, unitatea poporului rus era foarte bine resimţită şi se oglindea în terminologie — se făcea o deosebire între întregul Pământ Rusesc şi ocinele izolate ale cnezilor învrăjbiţi între ei. Aceasta este o semnificaţie a cuvintelor „Rus" şi „Pământul Rusesc".

Alături de această semnificaţie, în unele şi aceleaşi izvoare ,se întâlneşte o determinare incomparabil mai restrânsă a cuvântului Rus: Pământul Chieven, regiunea centrală a Niprului. O analiză amănunţită a câtorva date din letopiseţe a fost făcută de către M. N. Tihomirov [1]. Dar, conclu-

[1] M. N. Tihomirov, Originea numirilor „Rus" şi „Pământ Rusesc". „Sovietscaia etnografia", M.-L., 1947, Nr. VI—VII. Sunt citate şapte exemple din diferite letopiseţe (p. 61).

žiile lui M. N. Tihomirov şi ale predecesorilor săi au fost contestate recent de către D. S. Lihaciov în comentariile lui pentru „Povestea anilor de altă dată"[1]. D. S. Lihaciov scrie în mod extrem de neconvingător că „semnificaţia cea mai veche, principală, a cuvintelor „Rus" şi „russchi" este o semnificaţie generală care se referă la toate teritoriile ruse şi întregul popor rus în întregimea lui"[2]. Această concepţie este cu desăvârşire lipsita de o tratare istorică a problemei formării poporului. Asemenea izvoare din secolul al XII-lea ca, de exemplu, „Povestea anilor de altă dată", care aruncă o lumină retrospectivă asupra evenimentelor din secolul al X-lea, ne dau istoria întregului Pământ Rusesc şi de aceea întrebuinţează termenul general corespunzător. Letopiseţele din secolul al XII-lea sunt pline de determinări geografice pentru diversele evenimente care au avut loc în diferite colţuri ale Rus-ei şi dacă printre aceste determinări întâlnim „Crivicii", „Rus", „Radmicii", trebue să le considerăm nu ca elemente noi, ci ca elemente străvechi care s'au păstrat până în secolul al XII-lea datorită tradiţiei ce s'a dovedit mai puternică decât elementele geografice cu adevărat noi — contururile variabile ale cnezatelor feudale.

Ultimul studiu din punct de vedere cronologic, consacrat acestei probleme, este cartea lui A. N. Nasonov[3]. Autorul analizează în mod amănunţit şi foarte interesant, problema privitoare la „Rus" în sensul restrâns al cuvântului. Fiind de acord cu ideea principală a lui A. N. Nasonov, nu prea sunt de aceeaşi părere cu el în ceea ce priveşte detaliile geografice: în determinarea hotarelor extreme apusene şi răsăritene şi în datarea momentului stabilirii unităţii Pământului Rusesc la Sud[4].

Importanţa temei şi prezenţa divergenţelor ne obligă să ne ocupăm cu examinarea mai amănunţită a acestei probleme, bazându-ne pe studiul integral şi nu pe alese, al letopiseţelor.

Toate letopiseţele care ni s'au păstrat cunosc bine întrebuinţarea cuvintelor „Rus", „Pământ Rusesc" cu sensul de totalitate a Slavilor răsăriteni, de popor rus unic, de Stat Rus unic. In „Povestea anilor de altă dată" acest sens este chiar cel predominant, ceea ce se explică prin faptul ca ni se descrie acolo mai ales perioada unităţii Rus-ei.

Letopiseţul I din Novgorod cunoaşte ambele semnificaţii, dar uneori el ataşează Novgorodul de Rus, iar alteori îl opune Rus-ei (Sudice). Letopiseţul lui Lavrentii separă de cele mai multe ori Pământul Vladimirului şi Susdalului de Rus în sensul restrâns al acestui cuvânt. In letopiseţul dela mânăstirea sfântului Ipatii, în cronografia lui Mstislav Vladimirovici, a Olgovicilor şi a Rostislavicilor, există concomitent şi accepţiunea retorică

---

[1] Povestea anilor de altă dată, M.-L., 1950, partea a II-a, anexe, p. 238—244.

[2] Ibidem, p. 241.

[3] A. N. Nasonov, „Pământul Rusesc" şi formarea teritoriului statului vechii Rusii. M., 1951.

[4] „...Pământul Rusesc s'a format în epoca jugului cazar care a slăbit în cursul secolului al IX-lea" (Ibidem, p. 42). In lucrarea sa A. N. Nasonov rezolvă definitiv şi în mod just problema încurcată privitoare la identificarea Ruşilor cu Varegii, făcută în izvoarele ruse şi bizantine din secolul al XI-lea, considerând că Varegii erau numiţi cu termenul Rus când au ajuns în Sud, pe Pământul Chievean. Dar uneori A. N. Nasonov pune în mod inutil pe primul plan pe Cazari, presupunând că noţiunea „Pământul Rusesc" înseamnă acele triburi slave care erau supuse Cazarilor (p. 41).

a unității Rus-ii („Volodimer... și-a șters multă sudoare pentru Pământul Rusesc") și imaginea concretă a Rus-ei ca parte sudică a întregii unități ruse.

Teritoriul poporului vechii Rusii din secolele IX—XIII poate fi reconstituit după o serie întreagă de izvoare eterogene, atât scrise, cât și arheologice, deși cronicarii din secolul al XII-lea nu ne-au lăsat o descriere sistematică a granițelor lui.

In primul rând, teritoriul Pământului Rusesc, în sensul larg al cuvântului, poate fi considerat ca suma teritoriilor tuturor triburilor est-slave, pornind dela teza cronicarului că, „limba slavă și cea rusă e una și aceeași...". In al doilea rând, o oarecare idee despre granițele Pământului Rusesc din secolele XI—XII poate să ne-o dea harta orașelor ruse pomenite în letopisețe cu o ocazie sau alta [1]. Aceasta nu este o enumerare sistematică a orașelor ruse, și de aceea sunt posibile omisiuni, dar în linii generale, harta orașelor pomenite în letopisețe ne dă o idee despre teatrul de operațiuni al Rus-ei feudale.

Date mai mult sau mai puțin sistematice despre popoarele neruse, vecine sau tributare Rus-ei, conține partea introductivă a „Povestei anilor de altă dată": „Acestea sunt celelalte neamuri care dau tribut Rus-ei: Ciud, meria, ves, muroma, ceremis, mrdva, perm, pecera, iam, litva, zimigola, cors, neroma, lib..." [2]. Dacă vom trece pe hartă toate aceste popoare, ele vor desemna hotarele de Vest, Nord și Est ale teritoriului Rus-ei, hotare care coincid cu orașele ruse dela graniță.

Date geografice exacte cu privire la teritoriul poporului rus sunt cuprinse în poeticul „Cuvânt despre pieirea Pământului Rusesc" [3]. Aici Pământul Rusesc este determinat după popoarele vecine, începând cu Ungaria și mai departe după acele ceasornicului: „De aici până la Ugri și până la Liahi, până la Ciahi, dela Ciahi până la Iatviazi și dela Iatviazi până la Litvi, până la Germani (ordinul teuton și ordinul livonian), dela Germani la Coreli, dela Coreli la Ustiuga, acolo unde erau acei păgâni și dincolo de marea spumegândă, dela mare la Bolgari, dela Bolgari la Burtasi, dela Burtasi la Ceremisi, dela Ceremisi la Mordvi". Menționarea Cumanilor care își speriau copiii prin numele lui Monomah care inspira teamă, încheie descrierea vecinilor Rus-ei la Sud [4].

---

[1] Vezi B. A. Rîbacov. Hartă schematică a localităților din Rus premongolă. Istoria culturî drevnei Rusii, 1948, v. I.

[2] Povestea anilor de altă dată, p. 13.

[3] Vezi H. Lopariov, Cuvânt despre pieirea Pământului Rusesc, monument nou găsit al literaturii secolului al XIII-lea. „Pamiatnichii drevnei pismenosti", 1892, v. XXXIV, fasc. I. O datare mai precisă a „Cuvântului" a dat-o M. N. Tihomirov în articolul: Unde și când a fost scris „Cuvântul despre pieirea Pământului Rusesc". Lucrări ale Secțiunii de Literatură Rusă Veche a Institutului de Literatură Rusă al Academiei de Științe a U.R.S.S., 1951, v. VIII, p. 243—244. Localitatea în care a fost scris este, după M. N. Tihomirov, Novgorodul, iar timpul — anul 1225.

[4] Mai departe este adăugat în text că în timpurile lui Vladimir Monomahul, când Nemții mai erau dincolo de mare, o serie de triburi răsăritene făceau apicultură în folosul marelui cneaz: Burtasii, Ceremisii, Viadii și Mordvii. In comentariile la „Cuvânt..." apărut în crestomație, N. C. Gudzi consideră că „Viadii" sunt Vozii (N. Gudzi, Crestomație de istoria literaturii ruse vechi, 1952, p. 154, nota lui G. M.). M. N. Tihomirov consideră că este vorba despre „Vattcaia mordvă" de pe râul Piana, cunoscută din documentele secolului al XVI-lea. Mie mi se pare că aici nu este vorba despre grupul mic „Vattcaia mordva" și cu atât mai puțin despre Vozii pribaltici, ci despre Udmurții din regiunea Viatca.

Ultimul şi cel mai sistematic izvor la care trebue să recurgem este Lista oraşelor ruse, întocmită aproximativ în 1396, concomitent cu alte articole geografice şi inclusă în letopiseţ în dreptul acestui an[1]. Lista cuprinde toate oraşele ruse, indiferent de apartenenţa lor politică. In timpul fărâmiţării feudale, când în jurul Moscovei era adunată numai o cincime din teritoriile vechii Rusii, apariţia unei asemenea liste care reînvia în mod conştient unitatea poporului rus, a fost fără îndoială expresia unei idei înaintate.

„Acestea sunt numele tuturor oraşelor ruse, îndepărtate şi apropiate"[2]. Trecând aceste oraşe ruse pe hartă, vedem o coincidenţă aproape completă între contururile generale ale Pământului Rusesc, aşa cum se prezenta el alcătuitorului listei din secolul al XIV-lea şi Pământul Rusesc aşa cum l-am determinat după oraşele din secolul al XI-lea până la începutul secolului al XIII-lea.

Ambele contururi coincid în toate părţile principale şi diferă numai în detalii neînsemnate. Ele nu sunt în contradicţie nici cu listele vecinilor Rus-ei. O asemenea coincidenţă poate atesta caracterul stabil al poporului vechii Rusii care a continuat să fie conştient de unitatea sa, în ciuda izolării feudale a sute de cnezate ruse din secolul al XIV-lea.

După aceste date, hotarele Pământului Rusesc coincid în linii generale cu totalitatea teritoriilor triburilor est-slave. Iată care sunt excepţiile: în primul rând, în componenţa teritoriilor ruse sunt incluse regiunile Merilor şi Vesilor de dincolo de Volga şi de pe Bieloozero; se vede că aici s'a desfăşurat foarte intens procesul rusificării acestor triburi; în al doilea rând, nu sunt incluse teritoriile de dincolo de Carpaţi ale Croaţilor Albi; în al treilea rând, cursul inferior al Dunării până la Tîrnov este numit rusesc. Acest lucru oglindea, se vede, vechea mişcare colonizatoare a Anţilor spre Dunăre şi spre Balcani.

Apariţia, la sfârşitul secolului al XIV-lea, a desemnării exacte a întregului Pământ Rusesc poate atesta că, în epoca bătăliei déla Culicovo, unitatea poporului vechii Rusii mai exista între aceleaşi hotare ca şi în timpurile statului vechii Rusii.

La determinarea timpului formării poporului vechii Rusii pot să ne ajute asemenea fenomene arheologice ca stabilirea pentru secolele IX—X a răspândirii generale a ritului înmormântării în tumuli, a răspândirii unei ceramici uniforme, a „podoabelor din salbe" de acelaşi fel şi a gătelilor pentru păr cu variaţii locale. Toate acestea coincideau în timp cu

---

[1] Letopiseţul dela mânăstirea Voscresensc. PSRL (Culegerea completă de letopiseţe ruse). St. Petersburg, 1856, v. VII, p. 240—241. Letopiseţul lui Ermolinschi, PSRL, St. Petersburg, 1911, v. XXIII, p. 163—164. Letopiseţul patriarhului Nicon, PSRL, St. Petersburg, 1897, v. XI. In dreptul anilor 1395 şi 1396 sunt cuprinse aici articolele „Aceştia sunt numele celor ce trăiesc lângă Permi" şi „Aceştia sunt numele acelor teritorii şi împăraţii pe care le-a înrobit Temir-Acsac", p. 158, 159, 165, 248.

[2] Lista conţine 350 de oraşe. A fost, pare-se, întocmită după oarecare liste regionale din anii 1380—1390, probabil de origine bisericească. Unele grupuri de oraşe oglindesc hotarele unor cnezate. Astfel, de exemplu, „oraşele chievene" reflectă hotarele cnezatului lui Vladimir Olgherdovici. Locul de întocmire a fost probabil Chiev, deoarece toate oraşele din Nord-Est sunt numite oraşe „de dincolo de pădure". Lista generală putea fi întocmită în cancelaria mitropolitului, de exemplu a lui Ciprian, care a trăit timp îndelungat la Chiev.

formarea unei limbi unice (cu dialecte). Toate analogiile cu materialul arheologic din secolele IX—X nu se raportează la triburile lituaniene şi ugrofine care vorbeau alte limbi, ci la Slavii înrudiţi din Europa Centrală.

Pentru determinarea hotarelor Pământului Rusesc în sensul restrâns al cuvântului de Rus sudică, noi folosim două metode: în primul rând metoda excluderii, adică vom enumera toate regiunile care nu au făcut parte din Rus sudică, iar în al doilea rând, indicaţiile directe ale letopiseţului cu privire la apartenenţa la Rus propriu zisă [1].

Regiunile şi oraşele ruse care nu au intrat în noţiunea „Rus" în sens restrâns sunt: Marele Novgorod (călătoriile din Novgorod la Chiev, Cernicov, Pereiaslavl erau considerate întotdeauna de către cronicarul din Novgorod ca nişte călătorii în Rus) [2], Vladimir-pe-Cliazma, Rostov, Suzdal, Riazan (oraşele din cnezatele Vladimirului şi Suzdalului şi din cnezatul Riazan erau excluse din noţiunea de Rus în sens restrâns) [3], regiunea Viaticilor (Nerinsc, Cozelsc?, Briansc?, Dedoslavl?) (în timpul expediţiei lui Sviatoslav Olgovici în anul 1147 împotriva Davîdovicilor vin la el la Nerinsc iscoade din Rus, comunicând despre treburile din Cernigov şi Starodub); regiunea Viaticilor, conform contextului letopisețului, nu este inclusă în Rus, ci opusă ei [4]; Smolensc (Iziaslav Mstislavici al Chievului şi fratele lui Rostislav Mstislavici al Smolenscului fac schimb de daruri la Smolensc: „Iziaslav a dat lui Rostislav daruri d e l a P ă m â n t u l R u s e s c şi dela toate pământurile împărăteşti, iar Rostislav a dat lui Iziaslav daruri dela pământurile d e s u s şi dela Varegi". „...Veni la el Rostislav cu toate oştirile Ruse şi cu cele din Smolensc..." [5], Polţoc (Mstislav Vladimirovici al Chievului trimise la Ţarigrad doi cnezi mici din motivul că „nu se supun voinţei lui şi nu-l ascultă, când îi cheamă în P ă m â n t u l

[1] Toate trimiterile următoare la letopiseţe sunt făcute după ediţiile enumerate mai jos: Letopiseţul în copia lui Lavrentii, St. Petersburg, 1897; Letopiseţul dela mânăstirea sfântului Ipatii, PSRL, St. Petersburg, 1843, v. 2; Letopiseţul I din Novgorod în versiune veche şi nouă. M.-L., 1950; Povestea anilor de altă dată, ediţia indicată.

[2] De exemplu: „In acelaşi an pleacă iarna în Rus arhiepiscopul Nifon cu cei mai buni bărbaţi şi găsi pe chieveni cu cernigovţeni stând împotriva lui..." Letopiseţul I din Novgorod anul 1135, p. 24; vezi de asemenea în dreptul anilor: 1132 (p. 22), 1142 (p. 26), 1146 (p. 27), 1149 (p. 28), 1156 (p. 30), 1165 (p. 32), 1167 (p. 32), 1177 (p. 35), 1179 (p. 36), 1180 (p. 36), 1181 (p. 37), 1201 (p. 45), 1211 (p. 52), 1214 (p. 53), 1215 (p. 53), 1218 (p. 58), 1221 (p. 50), 1232 (p. 71), 1257 (p. 82).

[3] De exemplu: „In acelaşi an pleacă Ghiurghi cu fiii lui şi cu cei din Rostov şi cu cei din Suzdal şi cu cei din Riazan şi cu cnezii din Riazan în Rus..." Letopiseţul lui Lavrentii, anul 1152 (p. 320), vezi de asemenea la anii: 1154 (p. 324), 1154 (p. 326), 1156 (p. 329), 1175 (p. 348), 1175 (p. 352), 1175 (p. 353), 1205 (p. 399—400), 1207 (p. 408), 1223 (p. 424); Letopiseţul dela mânastirea Sf. Ipatii la anii: 1154 (p. 74), 1154 (p. 77), 1174 (p. 109), 1175 (p. 116), 1175 (p. 117), 1177 (p. 119).

[4] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1147 (p. 30). O opoziţie de acest fel găsim şi în Letopiseţul lui Lavrentii în dreptul anului 1154 (p. 324), unde sunt pomeniţi Viaticii şi Cozelsc. Iuri Dolgoruchi, îndreptându-se spre Rus, nu ajunse la ea şi se întoarse înapoi dela teritoriul Viaticilor.

[5] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1148 (p. 39 şi 40). Afară de aceasta, vezi în dreptul anului 1155 (p. 78) şi în dreptul anului 1197 (p. 151). In cazul din urmă, se spune că cneazul Smolenscului David Rostislavici „trimise pe fiul său Constantin în Rus, încredinţându-l fratelui său Riuric". In timpul acela Riuric era cneaz al Chievului şi al Pământului chievean.

Rusesc în ajutor)[1], Halici-pe-Nistru (Iurii Dolgoruchi merge în anul 1152 în Rus, „atunci auzind Volodimerco (cneazul Haliciului) ca merge în Rus pleacă spre Chiev[2], Vladimir-Volînschi (în descrierea expediţiei Olgovicilor împotriva lui Vladimir în anul 1144, oştirile volîniene sunt opuse celor ruse)[3], Vrucii (Ovruci a fost domeniul princiar al lui Riuric Rostislavici şi când el pleca dela Chiev la Ovruci, cronicarul vorbea despre plecarea lui din Rus)[4], Berlad (Andrei Bogoliubschi trimite vorbă lui David Rostislavici al Smolenscului: „Du-te la Berlad, iar pe Pământ Rusesc nu-ţi poruncesc să fii"). Apanajul lui David în Rus era Vîşgorod[5].

In „Povestea anilor de altă dată" găsim de asemenea câteva exemple de delimitare geografică a noţiunii „Rus": Drevlienii (omorându-l pe Igor în anul 945, Drevlienii spun: „Vom omorî pe acest cneaz Rus; vom lua pe nevasta lui Volga[6] pentru cneazul nostru Mal..."[7], Radimicii (după victoria voevodului Volcii Hvost[8] asupra Radimicilor" şi Rus-ei se supun Radimicii..." Radimicii „plătesc tribut Rus-ei, au obligaţia de a le pune la dispoziţie căruţe şi până în ziua de azi„)[9].

Deosebit de interesantă este lista triburilor care au luat parte la expediţia lui Igor împotriva Bizanţului în anul 944. „Igor a strâns mulţi ostaşi: Varegi, Rus şi Polieni, Sloveni şi Crivici şi Tiverţi şi Pecenegi..."[10]. In ceea ce priveşte identificarea dintre Rus şi Polieni suntem informaţi din aceeaşi „Poveste". Evident că celelalte triburi (Slovenii, Crivicii şi Tiverţii) trebue să le recunoaştem ca nefăcând parte în secolul al X-lea din componenţa Rus-ei propriu zise, ceea ce este în deplină concordanţă şi cu datele letopiseţelor din secolul al XII-lea (Novgorod nu e Rus, Smolensc nu e Rus, Berlad nu e Rus).

Să tragem câteva concluzii din materialul disparat şi întâmplător care este expus mai sus. Din componenţa Rus-ei propriu zise, Rus-ei în sens restrâns (iniţial ?), nu au făcut parte conform acestor date necomplete teritoriile următoarelor triburi şi următoarele oraşe. Triburile: Drevlienii, Radimicii, Viaticii, Slovenii, Crivicii, Tiverţii, Polienii?, Varegii; oraşele: Novgorod, Smolensc, Vladimir-pe-Cliazma, Rostov, Suzdal, Riazan, Poloţc, Vladimir-Volînschi, Halici, Ovruci, Nerinsc, Berlad.

In felul acesta, pentru Rus rămâne regiunea centrală a Niprului cu: Chiev, Cernigov, Pereiaslavl şi Pământul Seversc-ului care nu e opus Rus-ei nici măcar o singură dată.

Să trecem acum la a doua parte a problemei de care ne ocupăm – deter-

---

[1] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1140 (p. 15).

[2] Letopiseţul lui Lavrentii, anul 1152 (p. 320). Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1152 (p. 66, 68, 69); vezi de asemenea Letopiseţul I din Novgorod în dreptul anului 1145 (p. 37), Letopiseţul lui Lavrentii, anul 1202, (p. 396).

[3] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1144 (p. 20).

[4] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1190 (p. 140), anul 1193 (p. 143).

[5] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1174 (p. 108—109).

[6] Volga pentru Olga *(Nota trad.)*.

[7] Povestea anilor de altă dată, anul 945 (p. 40).

[8] Vladimir Sviatoslavici *(Nota trad.)*.

[9] Povestea anilor de altă dată, anul 984 (p. 59). Cuvintele „şi până în ziua de azi" atestă că şi în timpurile lui Vladimir Monomahul, Rus putea fi opusă Radimicilor.

[10] Povestea anilor de altă dată, anul 944 (p. 33—34). E interesant că, tot în acelaşi fragment, puţin mai departe, toate aceste drujine sunt numite în mod colectiv Rus.

minarea în limita posibilităţii a acelor regiuni şi oraşe care în secolele X—XII erau incluse în definiţia geografica restrânsă a Rus-ei. Cel mai vechi document rus — un fragment al tratatului lui Oleg cu Bizantinii din anul 907 (911?) — defineşte în modul următor oraşele principale din Rus: „Venind în Rus să se adăpostească la sfântul Mama, şi apoi împărăţia noastră, şi să scrie numele lor, şi atunci îşi vor lua ceea ce li se cuvine: mai întâi dela oraşul Chiev şi iarăşi din Cernigov şi din Pereiaslavl, şi din celelalte oraşe“ [1].

Apartenenţa fiecăruia din aceste trei oraşe la principalul nucleu al Pământului Rusesc este confirmată de letopiseţe în multe rânduri. In ceea ce priveşte Chievul şi regiunea Chievului avem multe date; cnezii spuneau des: „du-te în Pământul Rusesc Chiev“ [2]. Apartenenţa oraşului Pereiaslavl la Rus e confirmată în multe rânduri: în anul 1132 „merse Vsevolod în Rus în Pereiaslavl“ [3]. In cronografia oraşului Pereiaslavl al Suzdalului, care ne-a fost păstrată prin Letopiseţul lui Lavrentii, Pereiaslavl-ul de Sud este numit de opt ori Rusesc (Rusischi Pereiaslavl, Ruschii, Ruscii) [4] Apartenenţa oraşului Cernigov la Rus propriu zisă este confirmată de letopiseţ şi pentru secolele XII—XIII [5].

Afară de aceasta, din componenţa Rus-ei propriu zisă făceau parte, conform datelor din letopiseţe, şi alte oraşe care ne permit cel puţin în parte să precizăm hotarele nucleului principal al Pământului Rusesc. Acestea sunt Belgorod şi Vişforod. In anul 1174, când Andrei Bogoliubschi i-a alungat pe Rostislavici din aceste oraşe, atunci „Rostislavicii s'au plâns foarte mult că îi privează de Pământul Rusesc“ [6]; mai departe — Torţchi, Trepol, Corsum, Boguslavl, Canev. In anul 1195. Vsevolod Bolsoie Gnezdo i-a cerut zadarnic lui Iuric Rostislavici aceste oraşe şi s'a plâns: „Iar acum tu te-ai aşezat în Chiev şi mie nu mi-ai dat aceste părţi în Pământul Rusesc“ [7]. Din Rus făceau parte şi alte oraşe de pe râurile Ros şi Stugna: Canev, Dveren, Vasiliev [8]. Din pământul Rusesc făcea parte şi Gorodeţ Osterschi — avantpostul urmaşilor lui Monomah pe Desna, între Cernigov şi Chiev. In anul 1195, Vsevolod trimise un jude „în Rus şi creă un oraş pe Gorodeţ pe Vistra, reînoindu-şi ocina“ [9]. Dispunem de

---

[1] Povestea anilor de altă dată, anul 907 (p. 25).

[2] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1146 (p. 25); vezi de asemenea anii 1141 (p. 17), 1151 (p. 58); Letopiseţul lui Lavrentii, anii 1152 (p. 320), 1154 (p. 326), 1155 (p. 329), 1156 (p. 329), 1180 (p. 368); letopiseţul I din Novgorod, anul 1135 (p. 24), 1146 (p. 27), 1149 (p. 28), 1156 (p. 30), 1165 (p. 32), 1167 (p. 32), 1179 (p. 36), 1180 (p. 36), 1181 (p. 37), 1201 (p. 45), 1211 (p. 52), 1215 (p. 53), 1223 (p. 60). In toate menţionările treburilor bisericeşti, când episcopii din Novgorod, Smolensc sau Suzdal plecau în „Rus“ scopul călătoriilor lor era scaunul mitropolitan—Chiev.

[3] Letopiseţul I din Novgorod, anul 1132 (p. 22); vezi de asemenea Letopiseţul lui Lavrentii, anul 1175 (p. 352).

[4] Letopiseţul lui Lavrentii, anii 1198 (p. 393), 1199 (p. 394), 1200 (p. 395), 1213 (p. 416), 1227 (p. 427), 1228 (p. 429), 1230 (p. 432), 1239 (p. 446).

[5] Letopiseţul I din Novgorod 1135 (p. 23, 24); letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1147 (p. 30); letopiseţul lui Lavrentii, anul 1207 (p. 408).

[6] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1174 (p. 108).

[7] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1195 (p. 144—145).

[8] Letopiseţul lui Lavrentii anul 1195 (p. 391); vezi de asemenea Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1151 (p. 65).

[9] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anii 1192 (p. 141), 1193 (p. 143).

date cu privire la câteva oraşe de pe malul stâng al Niprului, înalară de Cernigov, Pereiaslavl şi Gorodeţ Osterschi. In anul 1147, când Sviatoslav Olgovici stătea la Nerinsc, pregătindu-se să pornească împotriva Davidovicilor, „în acelaşi timp, veniră din Rus şi îi comunicară că Volodimer este la Cernigov, iar Iziaslav la Starodub"[1].

Din Rus în sens restrâns poate fi considerat că făcea parte şi Trubcevsc (când cneazul din Trubcevsc, Sviatoslav, pleca din marele Novgorod înapoi în ţara sa, atunci cronicarul spunea: «Se întoarse înapoi cneazul Sviatoslav în Rus") [2] precum şi Gluhov (în anul 1152 „Ghiurghevi mergând spre Rus ajunse la Gluhov" [3]. Dacă cronicarul a întrebuinţat forma „ajunse", atunci fără îndoială el considera Gluhov ca găsindu-se în Rus. Evenimentele din anul 1139, când Vsevolod Oligovici, abia înscăunat, începu să ocupe cnezate, arată că în mâinile lui se afla „întregul Pământ Rusesc", inclusiv şi Cursc, unde îl alungă pe Andrei Vladimirovici din Pereislavl [4].

Intru câtva izolate de oraşele „ruseşti" stau oraşele din regiunea râului Gorîn, în legătură cu care există câteva mărturii. In anul 1152, oraşele de pe cursul superior al râului Gorîn — Bujesc, Siumesc, Tihoml, Vigoşev şi Gnoiniţa — sunt numite de două ori „oraşe ruseşti" spre deosebire de Pământul Haliciului şi odată sunt numite „voloste ale Pământului Rusesc" [5]. E greu de spus dacă trebue să le includem în componenţa Rus-ei propriu zise sau dacă ele erau vreo cucerire a cnezilor „ruşi" şi constituiau volosta apuseană extremă a Pământului Rusesc.

Trebue să mai examinăm datele cu privire la „întregul Pământ Rusesc" în accepţiunea cronicarilor din secolul al XII-lea. Foarte des prin cuvântul „Rus" se desemnează regiunile ruseşti sudice în genere [6]. Uneori cronicarii vorbesc mai precis, incluzând în noţiunea „întregului Pământ Rusesc" regiunea Chievului şi teritoriul de pe malul stâng al Niprului sau numai regiunea Chievului. Aceasta este identificarea menţionată mai sus a „întregului Pământ Rusesc" cu posesiunile lui Vsevolod Olgovici în anii 1139—1140, când el a devenit cneaz al Chievului. Posesiunile lui se întindeau spre răsărit până la Cursc. In dreptul anului 1145, Letopiseţul din Novgorod descrie expediţia împotriva Haliciului: „a pornit întregul Pământ Rusesc împotriva Haliciului... A pornit şi din Novgorod ajutor cneazului" [7]. Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii ne dă o listă a cnezilor care au luat parte la această campanie. Din listă, aflăm despre regiunea de mobilizare: Chiev, Novgorod-Severschii, Cernigov [8].

Cu această semnificaţie de regiunea Chievului şi Cernigov — regiunea Seversc-ului, termenul de „Pământ Rusesc" apare şi în legătură cu

[1] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1147 (p. 30).
[2] Letopiseţul I din Novgorod, anul 1232 (p. 71 şi 280).
[3] Letopiseţul lui Lavrentii, anul 1152 (p. 320).
[4] Letopiseţul lui Lavrenti, anul 1139 (p. 292); letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1140 (p. 16); Andrei spune lui Vsevolod: „Ţie, frate nu-ţi ajung volostele, ţinând întregul Pământ Rusesc".
[5] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1152 (p. 68 şi 69).
[6] Iată menţionările din letopiseţe: Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anii: 1140, 1141, 1144 1148 1149, 1150 1152, 1154 1155 1174, 1175 1177 1180 1187, 1190, 1195; Letopiseţul lui Lavrentii, anii 1139, 1204, 1205, 1249; Letopiseţul I din Novgorod, anii 1142, 1218, 1257.
[7] Letopiseţul I din Novgorod, anul 1145 (p. 27).
[8] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1146 (p. 21—22).

evenimentele din anul 1180. Pe Nipru, în apropiere de Vîşgorod au ieşit la vânătoare cu bărcile, cnezii cu nevestele şi cu drujina lor. Sviatoslav Vsevolodici care domnea în Chiev împreună cu Riuric Rostislavici, s'a gândit să se folosească de această vânătoare pentru a da o lovitură adversarilor săi: şi „s'a gândit în mintea sa, cum să-l am pe David, pe Riuric îl voi culca la pământ şi voi lua eu singur puterea rusească şi cu fratele şi atunci mă voi răzbuna pe Vsevolod pentru obidă"[1]. De aci rezultă, în primul rând, că teritoriul Vladimirului şi Suzdalului al lui Vsevolod Iurevici nu intra în noţiunea volostei ruseşti şi în al doilea rând că, în compoziţia volostei ruseşti intrau: Chievul, Vîşgorodul, Belgorodul (unde stăteau Rostislavicii) şi teritoriile „fratelui" Sviatoslav, adică Cernigov, Novgorod-Severschi, Cursc, Trubcevsc şi alte oraşe „din regiunea Cernigovului".

Să tragem câteva concluzii. In noţiunea geografică a Pământului Rusesc, sau ale „întregului Pământ Rusesc", opusă Haliciului, Suzdalului, Smolenscului şi Novgorodului, erau incluse următoarele oraşe: Chiev, Cernigov, Pereiaslavl-Rusesc, Vîşgorod, Belgorod, Vasilev, Treptol; oraşele din regiunea râului Ros: Corsun, Boguslavl, Caniev, Dveren, Torţchi; „volostele Pământului Rusesc" (oraşele din regiunea râului Gorîni): Bujesc, Şumesc, Tihoml, Vîgoşev, Gnoiniţa; oraşele „din regiunea Cernigovului": Starodub, Trubeci, Gluhov, Cursc, Novgorod-Severschi.

Dacă vom trece pe hartă, în primul rând, toate regiunile menţionate în letopiseţe ca nefăcând parte din Rus propriu zisă, iar în al doilea rând, regiunile Rus-ei, atunci vom vedea că ele nu coincid, nu se suprapun, ci sunt strict delimitate, excluzându-se unele pe altele. Acest lucru este foarte important pentru confirmarea autenticităţii datelor scoase din menţionările întâmplătoare ale diferiţilor cronicari.

Aşa dar, regiunea Rus-ei propriu zise am schiţat-o. Aceasta este o regiune considerabilă care acoperea câteva vechi triburi pomenite de letopiseţe şi multe cnezate feudale[2].

In timpul când cuvântul „Rus" era întrebuinţat în calitate de denumire geografică, pe acest „Pământ Rusesc" existau totdeauna câteva cnezate învrăjbite între ele: cnezatul Chievului, ocina din Cernigov-Severschi a Olgovicilor şi altele. De aceea nu se poate nicidecum să reducem noţiunea geografică din secolul al XII-lea de „Pământ Rusesc", la vreo unitate politică a acestei epoci. Pentru epoca lui Iuri Dolgoruchi şi Sviatoslav Vsevolodici, această unitate nu este decât o tradiţie istorică îndepărtată

Inainte de a trece la timpuri mai vechi, când această unitate putea să fie o realitate politică, să facem încă o încercare de folosire retrospectivă a datelor secolului al XII-lea.

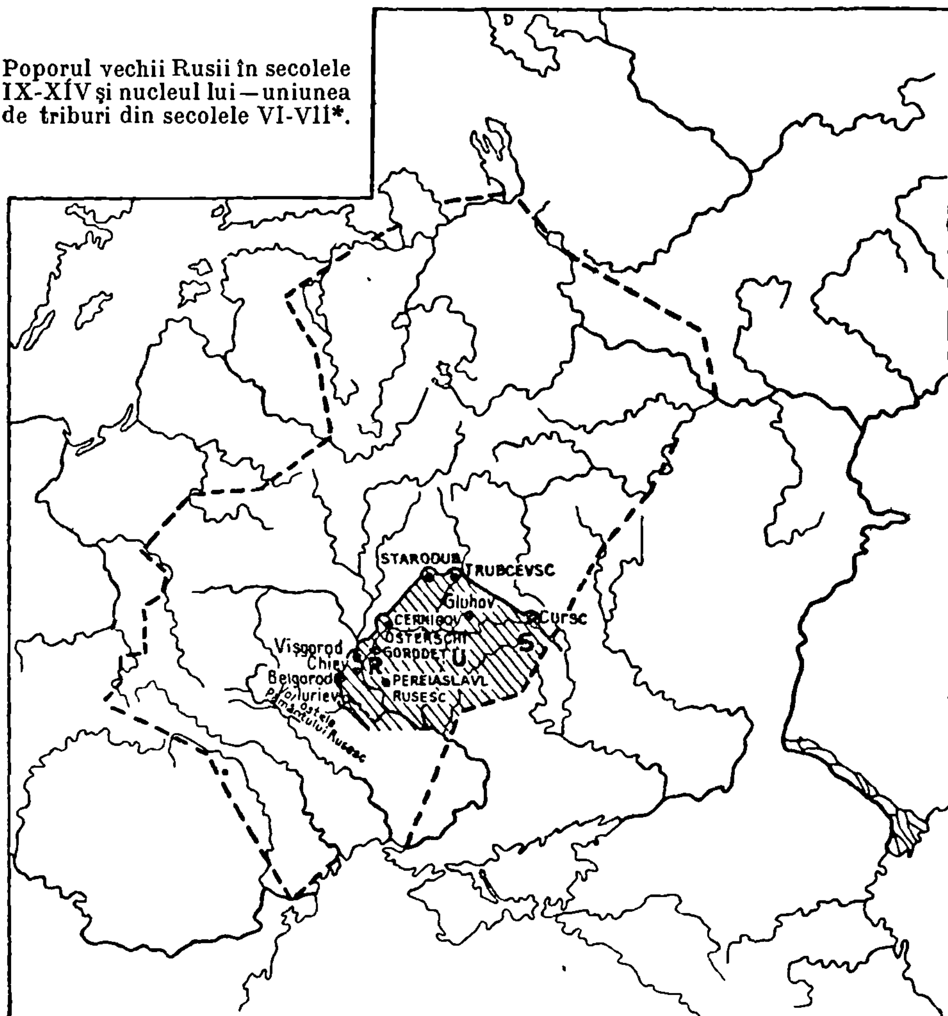
In interiorul teritoriului schiţat, putem să distingem o regiune şi mai mică — Rus, în interiorul Rus-ei. Astfel, în anul 1146, Sviatoslav Olgovici care domnea la Novgorod-Severschi, Putivl şi Cursc, invită pe Iuri Dolgoruchi: „Du-te în Pământul Rusesc Chiev iar eu aici (în cnezatul

---

[1] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1180 (p. 122).

[2] Eu nu prea sunt de aceeaşi părere cu A. N. Nasonov în ceea ce priveşte determinarea hotarelor Rus-ei propriu zise: în primul rând, eu nu includ în componenţa ei volostele de pe Gorîni, iar în al doilea rând, socotesc necesar să includ regiunea râului Seim de lângă Cursc (vezi A. Nasonov, op. cit, harta „Pământul Rusesc" în secolul al IX-lea).

Severscului) voi fi ajutorul tău"[1]. In anul 1189, Sviatoslav Vsevolodici dă Haliciul adversarului său coregent Riuric Rostislavici, iar pentru sine vrea „întregul Pământ Rusesc d e l â n g ă C h i e v"[2]. O asemenea înţelegere

Poporul vechii Rusii în secolele IX-XIV şi nucleul lui—uniunea de triburi din secolele VI-VII*.

* Partea haşurată arată teritoriul Rus-ei — al uniunii de triburi slave în secolele VI şi VII; cu linia punctată este însemnat teritoriul poporului vechii Rusii în secolele IX—XIV (fără Sud-Est).

restrânsă a Pământului Rusesc apare şi intr'o serie de definiţii pe care le dau letopiseţele uniunii politice a regiunii Chievului cu Ciornîi Clobuchi[3]. Astfel 'n anul 1149 Rostislav Iurevici spune tatălui: „am auzit că vrei

[1] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1146 (p. 25).
[2] Letopiseţul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1189 (p. 138).
[3] Popor de origină turcă, înrudit cu Pecenegii, Cazarii *(Nota Red.)*.

întregul Pământ Rusesc și Ciornîie Clobuchi"[1]. In anul 1154 această îmbinare a Rus-ei cu Ciornîie Clobuchi se întrebuinţează ca o formulă petrificată: „şi a plâns după el (după Iziaslav Mstislavici) întregul Pământ Rusesc şi Ciornîie Clobuchi ca după împăratul şi stăpânul lor". „Chievienii toţi îl întâmpinară cu bucurie mare pe cneazul lor; şi se bucurară întregul Pământ Rusesc şi Ciornîie Clobuchi, când Rostislav (Mstislavici) veni la Chiev"[2].

Massa principală a Ciornîie Clobuchi-Berendei a fost colonizată de cnezii din Chiev în regiunea râului Ros şi pe malul drept al Niprului. Ei au fost aşezaţi în calitate de călăreţi mercenari printre aşezările ruseşti în partea de Sud a Pământului Chievean. Formula „întregul Pământ Rusesc şi toţi Ciornîie Clobuchi" presupune un sens şi mai restrans al Pământului Rusesc decât cel stabilit mai sus. Acolo unde se foloseşte această formulă, se înţelege prin Pământ Rusesc un triunghiu relativ mic, al cărui vârf era Chievul, una din laturi Niprul dela Chiev la Canev, iar baza — basinul râului Ros.

Regiunea Cernigovului nu intra în noţiunea aceasta de Pământ Rusesc şi Ciornîie Clobuchi, ceea ce reiese din povestirea letopisețului din anul 1161. Rostislav Mstislavici al Chievului trimite vorbă lui Sviatoslav Olgovici al Cernigovului: „trimite la mine copilul Olgăi, ca să cunoască pe Chievienii cei mai buni şi pe Berendia[3] şi pe Torchii[4]. Toate expediţiile ale Cornîi Clobuchi şi a Berendeilor sunt legate de regiunea „Chioveană", „Rusească" a Niprului ca punct de plecare. Ciornîie Clobuchi şi Berendeii sunt întotdeauna aliaţii sau vasalii cnezilor din Chiev, ei „mor pentru Pământul Rusesc şi-şi dau capul", ei servesc mereu pe cnezii din Chiev în lupta împotriva Cumanilor şi în lupta împotriva Olgovicilor de pe malul stâng. De aci, trebue să tragem concluzia că, în secolul al XII-lea a existat un înţeles extrem de limitat al „Pământului Rusesc".

Examinarea amănunţită a definiţiilor contradictorii pe care le dau letopiseţele Pământului Rusesc în secolele XI—XII, ne-a dus la concluzia despre existenţa a trei regiuni geografice denumite în acelaşi fel Rus sau Pământ Rusesc: în primul rând, Chievul şi regiunea râului Ros; în al doilea rând, Chievul, regiunea râului Ros, Cernigov, Pereiaslavl, Pământul Seversc-ului, Cursc şi poate partea răsăriteană a Volîniei, adică zona de silvostepă dela râul Ros până la cursul superior al râului Seim şi al Doneţului; în al treilea rând, toate teritoriile est-slave dela Carpaţi până la Don şi dela Ladoga până la stepe şi Marea Neagră (rusă).

E posibil ca regiunile Rus-ei, enumerate mai sus să fie etape istorice ale desvoltării poporului rus dela trib la uniunea de triburi şi dela uniunea de triburi la popor.

---

[1] Letopisețul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1149 (p. 41). In anul 1152, Iziaslav a făcut o expediţie, luând cu sine „toţi Ciornîie Clobuchi şi întreaga drujină din Chiev (p. 66).

[2] Letopisețul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1154 (p. 74 şi 75). „Torchii şi Chievenii" sunt pomeniţi ca oştirea principală a cneazului Rostislav Mstislavici în anul 1154 (p. 75). In anul 1174 Sviatoslav Vsevolodovici, pornind în expediţie împotriva Rostislavicilor, „Chievenii au strâns şi pe Berendici şi pe cei de pe râul Ros şi întregul Pământ Rusesc" (p. 109).

[3] Torchii şi Berendicii — popoare nomade de origină turcă *(Nota Red.)*.

[4] Letopisețul dela mânăstirea Sf. Ipatii, anul 1161 (p. 89).

Pământul Rusesc din secolele IX—XIV, în sensul larg al cuvântului, este teritoriul poporului vechii Rusii cu o limbă şi cultură unică şi granițe de stat unice. Această noțiune este pe deplin clară pentru noi. Dar ce reprezenta Rus din regiunea Niprului, dela Chiev la Cursc, Rus în sensul restrâns? Aceasta nu este o noțiune efemeră, care apare într'un singur izvor. Aceasta este o noțiune stabilă, trainică, bine cunoscută tuturor cronicarilor ruşi fără excepție, fie ei originari din Chiev, Vladimir, Halici sau Novgorod. Noțiunea Rus (în sensul Rus-ei din regiunea Niprului) era larg întrebuințată în calitate de punct de orientare geografic, considerându-se că locuitorii din Novgorod sau cei din Suzdal nu aveau nevoie de niciun fel de expicație, când se spunea: „mergând în Rus".

Teritoriul Rus-ei din regiunea Niprului, al Rus-ei sudice, includea Chievul cu regiunea râului Ros pe malul drept al Niprului şi Desna cu regiunea râului Seim, pe malul stâng. Granița de Sud a acestui teritoriu este pentru noi insezisabilă, deoarece in cazurile când cronicarii pomeneau despre incursiunile Cumanilor pe „Pământ Rusesc", acestea erau incursiuni în genere asupra Rus-ei şi în special asupra Rus-ei sudice. Se vede că hotarul de Sud trecea pe acolo, unde de fapt se terminau aşezările ruseşti în stepă. Rus sudică era pe de-a'ntregul aşezată in zona de silvostepă, fără s'o depăşească.

E foarte important de relevat că unitatea acestui teritoriu nu corespunde cu realitatea istorică din secolele XI-XII. In acea epocă, când toți cronicarii erau de acord de a distinge Rus sudică față de celelalte părți ale Rus-ei, această separare nu era prin nimic întemeiată. Pe teritoriul vast al Rus-ei sudice existau câteva cnezate care aparțineau Iurevicilor, Rostislavicilor, Davidovicilor şi Olgovicilor, în permanență învrăjbiți între ei. Aici existau de asemenea şi centre de sine stătătoare: Chiev. Cernigov, Pereiaslavl Rusesc, Novgorod-Severschi, Putivl, Cursc. Toate aveau dinastii proprii de cnezi, cronografii proprii, politică proprie. Nici în secolul al XI-lea această regiune nu reprezenta o unitate politică. E suficient să admitem evenimentele din anul 1026 când Iaroslav şi Mstislav „şi-au împărțit pe Nipru Pământul Rusesc". Chiar şi în menționările pe care le fac letopisețele în legătură cu triburile, zona de silvostepă apare împărțită între triburile Polienilor, Severienilor şi Ulicilor. Nici în materialul arheologic din secolele X—XII nu găsim o unitate a zonei de silvostepă. Aici găsim şi morminte la suprafață şi concomitent cu ele înhumări în gropi adânci şi incinerări şi morminte cu acoperământ. Şi inventarul tumulilor este foarte variat.

Evident că, pentru secolele XI—XII, unitatea Rus-ei sudice nu era decât o amintire istorică, care nu corespundea cu împrejurările politice şi culturale din acea epocă. Prin urmare, pentru determinarea timpului şi condițiilor alcătuirii unității Rus-ei sudice, noi trebue să trecem peste pragul datelor arheologice şi din letopisețe, din secolele X—XII, şi să pătrundem cu câteva veacuri mai adânc.

Cele mai vechi monumente care în mod indiscutabil pot fi legate de Slavi, sunt câmpurile de urne. Regiunea Rus-ei de lângă Nipru se încadrează pe deplin în regiunea mai largă a câmpurilor de urne de tip Cerniahov, constituind întreaga ei parte sud-estică. Civilizația Cerniahov din secolele II—V, pronunțată şi bine determinată, este prin extinderea ei mult mai largă decât regiunea Rus-ei de lângă Nipru. Civilizația Cerniahov este

cunoscută pe malul stâng al Niprului, pe râul Ros şi mai departe spre Vest — în Podolia şi în Volînia, întâlnindu-se cu civilizaţiile concomitente şi foarte apropiate de ea, de pe teritoriul Poloniei[1]. In interiorul teritoriului câmpurilor de urne, se observă diverse particularităţi locale, dar deosebirile dintre regiuni sunt mai puţin numeroase decât asemănările. Regiunea schiţată de letopiseţele noastre din secolul al XII-lea ca Rus propriu zisă, nu se deosebeşte în mod vădit de regiunea generală a câmpurilor de urne. Prin urmare, separarea stabilă a pământului Rus-ei de pe Nipru care s'a păstrat până în secolul al XII-lea nu putea să provină din epoca câmpurilor de urne, ci trebue să fi apărut mai târziu.

Intr'adevăr, dacă ne vom adresa unei epoci mai recente, — secolele V—VII — vom găsi aici, în materialul arheologic o unitate foarte pronunţată a regiunii Rus-ei de pe Nipru care ne interesează pe noi. Această unitate a fost relevată pentru prima oară de cunoscutul arheolog-sitematizator A. A. Spiţîn[2] şi interpretată istoriceşte de el ca „antichităţile Anţilor". Cu ocazia definirii civilizaţiei ante, A. A. Spiţîn a pornit dela aceea că, „odată ce Anţii erau un trib sedentar, teritoriul lor în această regiune (undeva dincolo de Marea Azovului) se determină mai mult sau mai puţin exact — în zona silvostepă pe cernoziom". „Ante vor fi acele monumente ale antichităţii secolelor VI—VII, care se întâlnesc pe teritoriul lor şi au acelaş caracter"[3]. A. A. Spiţîn a demonstrat în mod foarte convingător unitatea regiunii fibulelor digitate şi a stabilit în mod just data. Intr'o serie din lucrările mele, m'am sprijinit pe concluziile la care a ajuns A. A. Spiţîn şi după exemplul lui am legat această regiune de Anţi[4].

In componenţa complexelor „ante", întâlnite aproape întotdeauna sub forma de descoperiri întâmplătoare, intră: fibule digitate şi zoomorfe, garnituri de cingători din plăci găurite, inele de câteva tipuri, de prins în păr deasupra tâmplelor, diverse podoabe si arme, o mulţime de obiecte de argint găsite în tezaure. Hărţile întocmite ne conving de apartenenţa antă a acestei civilizaţii, deoarece regiunea răspândirii ei corespunde formulei lui Procopie din Cesareea, care a localizat „nenumăratele triburi ale Anţilor" la Nord de Meotida. Corespunde şi cronologia — complexele „ante" din secolul

---

[1] Vezi V. Hvoico, Câmpurile de urne din Regiunea Centrală a Niprului. ZRAO (Analele secţiunii arheologice ruse), St. Petersburg 1901, v. XII, fasc. 1—2; A. Spiţin, Câmpurile de urne funerare, „Sovietscaia arheologhia", M.—L., 1948, fasc. X; Sistematizare făcută de A. A. Spiţîn în anul 1930; E. Mahno, Monumentele civilizaţiei câmpurilor de urne de tip Cerniahov „Arheologhia", Chiev, 1950, fasc. IV; I. Luţchevici, Materiale pentru harta răspândirii monumentelor civilizaţiei câmpurilor de urne pe teritoriul regiunii Harcov. „Arheologhia", Chiev, 1948, fasc. II; M. Smişco, Câmpurile de urne în regiunile apusene ale R.S.S. Ucrainiană (ibidem); M. Tihanova, Civilizaţia regiunilor apusene ale Ucrainei în primele secole ale erei noastre. M. I. A. (Muzeul Inst. de arheologie) M.—L., 1941, fasc. VI; P. Tretiacov. Triburile est-slave. M.—L. 1948 (harta dela p. 47); I. Cuharenco, Graniţa sud-estică a răspândirii triburilor vechi. Autoreferatul disertaţiei. M. 1951.

[2] A. Spiţîn, Antichităţile Anţilor. Culegere în cinstea lui A. I. Sobolevschi, L., 1928.

[3] Ibidem.

[4] B. Rîbacov, Anţii şi Rusia Chieveană. „Vestnic drevnei istorii" 1939, Nr. 1. harta dela p. 320; Idem, Polienii şi Severienii „Sovietscaia etnografia". 1947, v. VI-VII harta dela p 100, des. 8; Idem, Meşteşugurile în vechea Rusia, M., 1948, harta dela p. 51. des. 4; Punctul de vedere al lui A. A. Spiţîn e susţinut pe deplin de M. I. Braicevschi în articolul: Materiale arheologice pentru studierea civilizaţiei triburilor slave răsăritene din secolele VI—VII. „Arheologhia", Chiev, 1950, v. V. In acest articol, sunt urmărite în mod foarte interesant legăturile „antichităţilor Anţilor" cu câmpurile de urne (p. 48).

al VI-lea sunt contemporane cu expedițiile anților împotriva Bizanțului pe care le-a descris Procopie. Totuși, în acest mod de a pune problema sunt ascunse câteva contradicții.

Prima contradicție este cronologică. „Antichitățile anților“ din secolele VI—VII se referă la aceea perioadă a vieții lor, când numele anților dispăruse deja de pe scenă (ultima menționare datează din anul 602) Povestirea lui Jordan despre Anții secolului al IV-lea nu poate fi pusa în legătură cu aceste antichități. A doua contradicție este geografică. Regiunea „antichităților Anților“ descoperite de Spițîn ocupă colțul sud-estic al teritoriilor slave și poate să corespundă numai localizării teritoriului ant, pe care o face Procopie din Cesareea — la Nord de Meotida. Dar afară de localizarea făcută de Procopie, există datele lui Jordan despre teritoriul Anților dintre Nistru și Nipru, precum și datele din legenda longobardă care atestă că, înainte de anul 490, pe drumul lor dela Elba în Moravia, Longobarzii au trecut prin ținutul „Anthaib“ (pământul Anților). Trebue să-l căutăm undeva în partea nordică a Carpaților, pe teritoriul triburilor est-slave ale Croaților albi și ale Volinienilor. Nici pe Nistru, și cu atât mai puțin în regiunea Carpaților nu există „antichități ante“. Aceasta pune la îndoială identificarea pe care o face Spițîn între civilizația fibulelor digitate și Anții și limitează așezarea Anților numai la o singură regiune : cea a fibulelor digitate.

Noțiunea geografică referitoare la Anți este mai largă decât regiunea fibulelor digitate. Aria fibulelor digitate din secolul al VI-lea, ca și regiunea Rus-ei de lângă Nipru, se încadrează în întregime în regiunea Anților, dar ea este mai mică decât această regiune, acoperind numai partea sud-estică a întregului teritoriu ant. Și numai în acest sens restrâns complexele cu fibule digitate pot fi numite ante [1].

Care sunt deci monumentele arheologice care trebue legate de „nenumăratele triburi“ ale Anților ? In anul 1943, am renunțat la definiția lui Spițîn și am propus o altă rezolvare a acestei probleme, legând de Anți civilizația câmpurilor de urne [2]. Vasta regiune a câmpurilor de urne din secolele II—V dela Carpați la Donețul Seversc-ului corespunde pe deplin datelor izvoarelor scrise despre răspândirea Anților. De aceea, pentru a evita confuzia, „antichități ante“ trebue numită nu civilizația din secolele VI—VII indicată de A. A. Spițîn, ci civilizația câmpurilor de urne care i-a precedat și care de mult a fost legată de Slavi.

Regiunea fibulelor digitate și a altor obiecte din secolele V—VII relevate de A. A. Spițîn, coincide atât de perfect cu Rus de pe Nipru despre care e vorba în letopisețe, încât „antichitățile ante“ ale lui Spițîn trebue numite „antichități ruse“, recunoscând că Rușii sunt o parte a Anților. In linii generale, această regiune poate fi desemnată ca punctul de intersecție între basinele Niprului și Donețului Seversc-ului, și larga zonă de silvo-stepă. Aici, undeva, în Sud-Estul lumii slave, i-a căutat pe Rusii și P. N. Tretiacov [3]. Chiev, Pereiaslavl, Cernigov, Starodub, Cursc. Oscol și întreaga regiune a râului Ros intră în această regiune. Este interesant că diverse

[1] Gorodiștele de tip Romen din secolele VII—X care au apărut pe teritoriul ant, nu pot fi puse în legătură cu Anții, din cauza intervalului cronologic considerabil.

[2] Vezi B. Rîbacov. Vechea civilizație a Slavilor răsăriteni. „Istoriceschi Jurnal“, 1943, Nr. 11—12 p. 75, 76.

[3] Vezi P. Tretiacov, Anții și Rus. „Sovietscaia etnografia“. 1947, Nr. 4.

descoperiri ale „antichităţilor Rusilor" din secolele VI—VII s'au făcut şi mai la Vest de regiunea principală — în „volostele Pământului Rusesc", în Miropolie pe râul Sluci.

Regiunea „antichităţilor Rusilor" poate fi subîmpărţită după materialele existente, în două sectoare care corespund aşezării a două triburi apropiate între ele. Ele au alcătuit în secolele V—VII o uniune care stăpânea teritoriile dela Ros până la Oscol, apărându-se împreună împotriva nomazilor şi făcând împreună expediţii în stepă. Aceste două triburi sunt Rusii şi Severienii. Lor li s'au alăturat, probabil, ceva mai târziu, Polienii, care păstraseră o serie de trăsături specifice ale culturii materiale. Uniunea de trib rusă a fost, după toate probabilităţile, de lungă durată şi trainică deoarece în interiorul ei s'a creat o cultură materială originală şi stabilă, păstrată în parte şi în secolele XI—XII în inelele de prins în păr deasupra tâmplelor, ale Severienilor.

Marîle schimbări care au avut loc în lumea slavă în secolele V—VI şi care s'au oglindit în separarea diverselor regiuni arheologice, nu au trecut fără să lase urme pentru cercetătorii de astăzi. Vechile uniuni de triburi s'au destrămat. In noile condiţii au apărut uniuni noi. „Numele lor (Venezii) — scrie Jordan — se schimbă acum în funcţie de trib şi de loc".

Una din regiunile care s'au separat, a fost partea sud-estică a masivului Venezilor, partea sud-estică a civilizaţiei câmpurilor de urne. Aceasta este regiunea fibulelor digitate, regiunea „antichităţilor Rusilor" care a păstrat până în secolul al XII-lea denumirea de Pământ Rusesc. In perioada dintre anii 550 şi 560, când Jordan a scris despre schimbarea numelui venezilor în funcţie de naşterea unor noi formaţiuni de trib, în partea răsăriteană a imperiului Bizantin, un autor sirian anonim a amintit pentru prima oară numele poporului Ros. In anul 555, opera lui Zaharia Retorul a fost completată cu o descriere geografică a teritoriilor şi popoarelor situate la Nord de Caucaz: „Pământul Bazgun (Abhazia?) cu limba sa care se învecinează şi se întinde până la porţile Caspice şi până la mare, aflate pe teritoriul Hunilor. Dincolo de porţi trăiesc Bulgari cu limba lor; popor păgân şi barbar (ei au oraşe) şi Alanii (ei au cinci oraşe). Intre hotarele Dadu (Daghestan) trăiesc în munţi, ei au fortăreţe. Auangur este un popor care trăieşte în corturi, augar, sabir, bulgar, curtargar, avar, cazar, dirmar, sirurgur, bagrasig, culas, abdel, eftalit — aceste treisprezece popoare locuiesc în corturi, trăiesc din carne de vită şi peşte, animale sălbatice, şi au arme. Mai departe de ei este poporul Amazraţilor şi oamenii-câini; la apus şi la miazănoapte de ei — amazoanele... Vecini cu ei poporul „Hros" (Ros sau Rus) — oameni înzestraţi cu corpuri uriaşe; ei n'au arme şi caii nu pot să-i ducă din cauza proporţiilor lor. Mai departe spre răsărit în ţinuturile nordice există încă trei popoare negre (?)" [1].

Să încercăm să descurcăm reprezentările geografice ale autorului care a menţionat pentru prima oară pe Rusi. Ca şi mulţi geografi din răsărit care au scris după el în secolele IX şi X, continuatorul lui Zaharia Retorul

---

[1] Vezi N. Pigulevscaia, Izvorul sirian din secolul al VI-lea despre popoarele Caucazului. „Vestnic drevnei istorii" 1939, Nr. 1, p. 114—115; A. Diaconov, Informaţiile lui Pseudo-Zaharia despre vechii Slavi. „Vestnic drevnei istorii", 1939, Nr. 4, p. 84—87.

şi-a reprezentat destul de clar populaţia stepelor. Acestea sunt treisprezece triburi care trăiesc în corturi de nomazi — iurte. Dar popoarele care trăiesc dincolo de hotarele stepelor capătă la el un colorit legendar. Nouă ne este foarte greu să localizăm în mod just pe hartă teritoriile Amazraţilor (piticilor?) şi ale oamenilor-câini. Prin amazoane, vechii autori subînţelegeau deseori pe Sarmaţii „conduşi de femei" şi îi localizau pe Don. E posibil că în epoca post-hună descrisă de Pseudo-Zaharia, vechea populaţie sarmato-alană fusese în parte înghesuită spre colţul nord-vestic al stepelor sud-ruse. După datele arheologice, se poate vorbi despre aşezarea Sarmaţilor la hotarul de Sud al silvostepei, dela Doneţul Seversc-ului şi mai departe spre Vest până la cursul inferior al Niprului. Judecând după faptul că, în afară de cele treisprezece triburi de limbă turcă (Avarii, Cuturgurii, Cazarii, Bolgarii etc.), autorul nu menţionează niciun fel de popoare de limbă iranică, se poate crede că pe nomazii de limbă iranică, el i-a întrunit sub numele convenţional de amazoane, care trăiau la Nord şi la Vest de cele treisprezece triburi; aceasta este pe deplin verosimil din punct de vedere istoric pentru epoca secolului al V-lea până la începutul secolului al VI-lea.

Autorul nu confundă poporul Ros, înzestrat cu o statură uriaşă, cu amazoanele şi nu-l prezintă ca înrudit cu acestea, ci vorbeşte numai despre vecinătatea lor. Din ce anume parte poporul Ros se învecina cu „amazoanele"? Sudul şi Estul se exclud, deoarece textul vorbeşte făţiş că vecinii din aceste părţi erau nomazi, Amazraţii şi oamenii-câini. Rămâne să admitem că Rusii erau vecinii apuseni sau nordici ai „amazoanelor" nomade. Poporul „Ros" este opus nomazilor aproape în acelaşi fel cum sunt opuşi, la Tacit, Venezii Sarmaţilor. Absenţa de arme la voinicii Rusi trebue înţeleasă de asemenea numai în comparaţie cu nomazii care trăiau, conform cuvintelor autorului, într'o permanentă stare de război. A. P. Diaconov a indicat că scrierea siriană a numelui acestui popor de voinici poate fi pronunţată în două feluri: Ros şi Rus.

Aşa dar, teritoriul geografic al poporului Ros trebue să corespundă hotarului sud-estic al triburilor ante, unde vechii Venezi din timpurile lui Tacit s'au amestecat cu Sarmaţii. Aici, în zona de silvostepă, găsim şi Pământul Rusesc al letopiseţelor noastre şi civilizaţia fibulelor digitate care ne poate ajuta la localizarea geografică a poporului Ros-Rus din mijlocul secolului al VI-lea.

Analiza retrospectivă pe care am început-o cu examinarea datelor istorico-geografice din secolele XIV, XIII şi XII şi pe care am terminat-o cu analiza materialelor istorice şi arheologice din secolele IV—V, ne-a dus la următoarele concluzii:

1. La scriitorii din secolele XII—XIV, noţiunea „Pământul Rusesc" avea două semnificaţii principale: în primul rând, prin ea se desemna teritoriul poporului rus (mai exact al poporului vechii Rusii) sau al statului rus (pentru secolul al XI-lea). In al doilea rând, prin termenul „Pământ Rusesc" se desemna numai partea sud-estică a teritoriilor ruse, Rus din regiunea Niprului, care cuprindea zona de silvostepă dela Chiev până la Cursc.

2. A doua noţiune, cea restrânsă, numai a Rus-ei din zona de silvostepă, era întrebuinţată de către cronicari în mod anacronic ca o determinare geografică. In secolele X—XIII ea nu corespundea deloc realităţii politice,

deoarece pe teritoriul „Pamântului Rusesc” în sensul restrâns al cuvântului, existau în secolele XI—XIII câteva cnezate învrăjbite între ele.

3. Materialul arheologic din secolele X—XIII confirmă în întregime unitatea poporului rus în cadrul geografic al Pământului Rusesc în sensul larg al termenului. Insă, în raport cu Rus de silvostepă din regiunea Niprului, materialul arheologic din secolele X—XIII, la fel ca şi datele geografiei politice din acea epocă, nu ne premite să vorbim despre vreo separare a acestei regiuni din componenţa tuturor teritoriilor ruse.

4. Stabilind lipsa de concordanţă între noţiunea de „Pământ Rusesc“ din letopiseţe în sensul ei restrâns, cu realitatea istorică din secolele X—XIII, şi recunoscând aceasta noţiune ca anacronism pentru epoca letopiseţelor, noi am întreprins căutarea unor complexe arheologice din epocile precedente secolului al X-lea, complexe a căror arie ar corespunde regiunii Rus-ei de pe Nipru. A rezultat că numai în secolele VI—VII, regiunea Rus (în sens restrâns) reprezenta o unitate indiscutabilă, demonstrată prin numeroase complexe cu fibule digitate. Aria complexelor din secolele VI—VII, care în anul 1928 au fost numite de A. A. Spiţin „antichităţi ante”, coincide cu exactitate uimitoare cu regiunea Rus-ei de lângă Nipru. Aceasta ne permite, în primul rând, să numim aceste antichităţi, antichităţi ruse, iar în al doilea rând, să raportăm separarea „Pământului Rusesc” (în sens restrâns), ca un întreg istoric determinat, la secolele VI—VII.

5. Epoca secolelor VI — VII, spre deosebire de epoca precedentă a câmpurilor de urne, este extrem de săracă în material arheologic slav. Pretutindeni, inclusiv şi în „Pământul Rusesc”, au fost deocamdată foarte slab studiate locurile aşezărilor, deoarece există foarte puţine complexe de cimitire. Dintre toate teritoriile slave, „Pământul Rusesc” din secolele VI—VII este cel mai bogat în descoperiri arheologice. Aici, s'au găsit garnituri de cingători bărbăteşti cu plăci de argint, destinate pentru purtarea de arme, garnituri pentru femei, bogat reprezentate prin fibule şi inele de prins în par la tâmple, de diferite tipuri. In ciuda caracterului fragmentar al datelor arheologice, noi putem să tragem o serie de concluzii istorice. Una din cele mai importante concluzii este aceea că podoabele din secolele VI — VII, pentru femei, ne permit să împărţim în mod distinct „Pământul Rusesc” în două sectoare izolate: cel răsăritean, legat de tribul Severienilor de pe râul Psel, Seim şi Doneţ, şi cel apusean, legat de tribul Rusilor propriu zişi din basinul râului Ros. Unele indicii ne permit să-i distingem şi pe Polieni în jurul Chievului.

6. „Pământul Rusesc” din secolele VI — VII era compus numai din acele teritorii care intrau în secolele II—V în regiunea vastă a câmpurilor de urne. Prin urmare, „Antichităţile Rusilor” se trag din teritoriul slav străvechi. Din punct de vedere geografic, „Pământul Rusesc” constituia partea sud-estică a regiunii câmpurilor de urne, îndreptate spre stepele sarmate. Studierea în viitor a câmpurilor de urne trebue să-şi propună drept sarcina între altele, scoaterea în evidenţă a variantelor locale şi să pătrundă în adâncul istoriei triburilor Severienilor şi Rusilor propriu zişi.

7. Descoperirile arheologice din secolele IV—V în partea sud-estică a regiunii câmpurilor de urne, atestă expediţiile Rusilor şi Severienilor spre Sud, în regiunea Mării Negre, de unde au fost aduse obiecte de fabricaţie bosforică şi bizantină. Legăturile trainice cu Sudul le atestă şi însuşi caracterul obiectelor ruse din secolele VI—VII, care constitue varianta din

regiunea Niprului a obiectelor de pe litoralul Mării Negre din secolul al V-lea, obiecte care s'au răspândit larg în Europa în legătură cu „marea migrațiune a popoarelor". Legături între Slavi și litoralul Mării Negre puteau exista și într'o epocă mai veche. Unui studiu mai aprofundat trebue supuse semnele ruse de proprietate, care ne sunt cunoscute atât din basinul râului Ros, cât și din regiunea de pe litoralul Mării Negre.

8. O serie de antichități ale „Pământului Rusesc" din secolele VI—VII, atât din regiunea Seversc-ului, cât și din regiunea rusească propriu zisă, sunt legate în mod genetic cu materiale mai recente de tumuli din secolele IX—XII (inelele de prins în păr la tâmple, ale severienilor), și au de asemenea analogii directe cu materialul etnografic rus, ucrainian și bielorus din secolele XVIII—XIX. Indicăm, de exemplu, detaliile cocoșnicului[1] din tezaurele din basinul râului Ros, care au analogii cu cocoșnicele ruse din Nord, precum și caracterul îmbrăcămintii bărbătești din secolul al VI-lea, care coincide în întregime cu îmbrăcămintea etnografică a acestor locuri (cămașă cu broderie la piept, băgată în pantaloni).

Acestea sunt concluziile principale ale studierii retrospective a problemei originii Rus-ei. Din cele expuse, rezultă clar că originea Rus-ei este o problemă care nu e deloc legată cu Normanii-Varegii, ci care pătrunde cu câteva veacuri înainte de prima apariție a Varegilor. Inaintând dela mai cunoscut (mai nou) la ceea ce este mai necunoscut, noi am ajuns până în secolul al IV-lea. Se poate ca, cercetări ulterioare să permită o pătrundere și mai adâncă.

In încheiere, este necesar să se expună pe scurt problema originii Rus-ei și a formării poporului rus în succesiunea istorică a evenimentelor și a fenomenelor. Lucrările tovarășului Stalin au arătat principalele etape ale desvoltării comunității de oameni, etapele desvoltării limbilor : gintă — trib — popor — națiune[2].

Despre Rus ca trib se pot spune următoarele. In legătură cu poporul rus noi deocamdată nu putem să punem problema distingerii, în trecutul preistoric, a grupelor gentilice. Dar nici problema originii Rus-ei nu ajunge până la epoca pretribală. Dar, tribul slva (ant) rus, concret, noi îl putem sezisa în mod ipotetic.

Amintesc că cronicarii ruși din Sud, din secolul al XII-lea, folosind termenul de „Pământ Rusesc" și în sens larg și în sens restrâns, îl restrângeau câteodată și mai mult și atunci prin cuvintele „întregul Pământ Rusesc" se subînțelegea numai : Chievul, regiunea râului Ros, și o parte neînsemnată a malului stâng al Niprului. Tocmai aici, în secolele IV—VII, se poate urmări în materialul arheologic oarecare caracter specific: Fibule cu două capete, antropomorfe și zoomorfe (concomitent cu fibule digitate, mai larg răspândite), „cocoșnicele", imense inele de prins în păr la tâmple în formă de spirală și un tip stabil de însemne de proprietate pe cingători.

---

[1] Găteală la femeile ruse ; are forma unui scut rotund ce se prinde în jurul capului (Nota Red.).

[2] I. Stalin, Marxismul și problemele lingvisticii, p. 12 ; Ed. P.M.R., p. 27.

Trecând toate aceste date pe hartă, obţinem un teritoriu nu prea mare, de 150 ×100 km pe malurile râului Ros, ale afluentului său Rossava, pe Nipru (dela Trepol până la „Ruscaia Poliana", lângă gura Tiasminului) şi, în parte, pe răul Sul. Aceasta este marginea sudica a zonei de silvostepa. In epoca câmpurilor de urne de tip cerniah (secolele II—V e. n.) pe teritoriul Rusilor erau multe aşezări şi cimitire. Câmpurile de urne se întâlnesc şi mai la Sud de Rusii — la, Cotul Niprului, unde putem să le legăm în mod ipotetic de Ulici. Cele mai bogate tezaure din secolele V—VI au fost ingropate lângă cursul inferior al râului Ros. E posibil că tocmai aici să fi fost centrul tribului Rosilor-Rusilor. La gura râului Ros, după toate probabilităţile, pe locul cunoscutei gorodişti „Cneajia Gora", se afla vechiul oraş Rodnia, cunoscut din povestirea letopisețului despre lupta lui Iaropolc Sviatoslavici şi Vladimir Sviatoslavici din anul 980. Oraşul Rodnia era bine cunoscut în Rus, deoarece în legătură cu asediul din anul 980, s'a menţinut timp de 100 de ani zicala: „Nenorocire ca în Rodnia". Nu stă oare denumirea oraşului Rodnia in legătură cu denumirea enigmatică a Rusilor: „Rodii numiţi Rusii..." [1]. Un centru mare al Rosilor-Rusilor era de asemenea gorodiştea Pasterscoe, situată în Sudul teritoriului lor.

Ca cea mai veche formă a denumirii tribului trebue considerată forma „ros", atestată de Jordan şi de continuatorul lui, Zaharia Retorul. In cazul acesta, râul Ros avea un nume de trib, dar este de asemenea posibil ca tribul să fi primit numele după râu, aşa cum cronicarul explică, de exemplu, denumirea Polocienilor — „după râuleţul Polot..." Mai târziu, în secolele IX—X, s'a stabilit forma „rus", în acelaşi fel cum numele conducătorului ant Boza (Jordan) s'a transformat mai târziu în Busa („cuvânt despre oastea lui Igor").

Fiind situat în Sudul lumii slave, tribul Rosilor nu putea să rămâie la o parte de tendinţa spre bogatele oraşe sudice, tendinţă comună pentru toate popoarele din acea epocă. Găsindu-se pe Nipru — drumul principal spre Marea Neagră — acest trib putea mai uşor decât multe alte triburi ante, să trimeată mereu drujine care sa participe la expediţiile împotriva oraşelor Romei sclavagiste.

Pornind dela condiţiile epocii, se poate admite că în secolele III—V o parte din drujinele ruse trăiau un timp mai mult sau mai puţin îndelungat la Sud, printre drujinele sarmato-alane şi gote, însuşindu-şi oarecare trăsături ale culturii materiale sarmato-alane. E posibil ca urme ale şederii Rosilor la Sud să fie acele „semne enigmatice de pe litoralul Mării Negre" care sunt identice cu semnele întâlnite pe râul Ros. „Rosomonii" („poporul ros") lui Jordan locuiau, se vede, în Sud, în apropiere nemijlocită a taberei conducătorului Goţilor, Ermanarich. Aceasta nu este deloc în contradicţie cu faptul că masivul principal al tribului se găsea în regiunea centrală a Niprului: în primul rând, distanţa dela teritoriul Rosilor până la gura Niprului era egală cu cinci zile de mers călare, şi în al doilea rând, noi cunoaştem o serie de exemple de scindare a triburilor în procesul înaintării

[1] P. S. R. L., v. IX, p. 13. Letopisețul patriarhului Nicon a păstrat o variantă foarte veche a povestirii (secolele IX—X) despre expediţia Rusilor împotriva Ţarigradului în anul 860, în care se şi întâlneşte această denumire interesantă a Rusilor ca „Rodii".

spre Sud: Severienii pe Desna şi Severienii pe cursul inferior al Dunării, Obodriţii la Marea Baltică şi Obodriţii în regiunea centrală a Dunării etc. [1].

Aproximativ, epocii lui Bus şi Ermanarich îi aparţin o serie întreagă de obiecte şi morminte din regiunea centrală a Niprului, conţinând obiecte numeroase, caracteristice pentru secolele IV — V, de origine bosforica sudică. Aceasta este încă o mărturie a legăturilor Rusilor şi vecinilor lor cu Sudul. La obiectele ruse locale din secolele IV—VI se observă un stil specific, abundenţa tematicii teratologice şi prezenţa permanentă a acelui motiv care s'a menţinut în broderia rusă până în secolul al XIX-lea: o figură omenească între doi cai [2]. Tribul Rosilor din secolele IV—V ni se prezintă ca unul din puternicele triburi ante (est-slave), care au fost legate mai strâns şi mai devreme de litoralul Mării Negre. „Rosomonii" constitue drujine ruse la Sud care, ba intrau în alianţă cu conducătorul Goţilor, ba erau învrăjbiţi cu Goţii.

Rus ca uniune de triburi se reliefează mai clar. In secolele II—V, în epoca câmpurilor de urne de tip Cerniahov, se poate admite existenţa în rândul triburilor venedo-ante, a vastei uniuni de trib a Polienilor, care cuprindea regiunea dela Nipru la Vistula şi care se crease probabil pentru lupta împotriva Romei. Această presupusă uniune de triburi ar fi putut să servească drept nucleu al poporului slav, dar împrejurările istorice au dus prin schimbarea lor la destrămarea acestei uniuni şi la formarea unor noi uniuni de triburi. Lupta împotriva Hunilor şi Avarilor pe întregul hotar sudic al teritoriului slav, precum şi marile expediţii şi deplasări ale Slavilor în adâncul Bizanţului, care au început în secolul al VI-lea, au regrupat triburile slave. In secolul al VI-lea, triburile ante sud-vestice au format uniunea Volînienilor, iar la Sud-Est, unde trebuia înainte de toate să se ţină piept pericolelor din partea stepelor, s'a format uniunea de triburi care a căpătat numele de Rus. Acest nume s'a menţinut pentru acest teritoriu timp de şase veacuri.

Din uniunea de trib rusă, făceau fără îndoială parte înşişi Rusii (Rosii) şi Severienii (Sever), care alcătuiau nucleul principal al uniunii. Judecând după datele arheologice, aceste triburi au trăit o viaţă comună nu mai puţin de două secole — al VI-lea şi al VII-lea. E posibil că ceva mai târziu să fi intrat în uniunea rusă şi Polienii Chievieni („Polienii care acum sunt numiţi Rusi") şi Ulicii de pe Nipru, dacă ei pot fi identificaţi cu tribul rus „Iudjaga", menţionat de Masudi. In afară de aceste triburi slave, din Rus puteau să facă parte şi coloniştii sarmaţi din zona de silvostepă, asimilaţi de către Slavi.

La majoritatea autorilor vechi, triburile est-slave apar în secolul al VI-lea încă sub numele de Anţi (forma dialectală dela „венеты" „в Анты"). Autorii vorbesc despre scindarea Slavilor care începuse, şi despre apariţia unor denumiri noi, dar numele poporului Ros, popor de viteji, ni s'a păstrat numai într'un singur izvor din secolul al VI-lea.

[1] Povestirea lui Jordan despre Rosomoni prezintă un mare interes. Din ea, aflăm că un oarecare Ros nobil a fost aliatul sau supusul lui Ermanarich şi s'a răsvrătit împotriva lui. Atunci conducătorul goţilor porunci ca nevasta acestui Ros, Sunilda, să fie ruptă de cai, după care fapt fraţii Sunildei (Rosomoni şi ei) l-au omorît pe Ermanarich în virtutea răzbunării de sânge. Aceasta se putea întâmpla cu condiţia ca Rosomonii să fi fost nu un trib supus ci aliaţi cu drepturi egale.

[2] Vezi B. Rîbacov, Elemente vechi în creaţia populară rusă. „Sovietscaia etnografia", 1949, Nr. 1.

In secolul al VII-lea numele Rusilor înlătură definitiv denumirea învechită a Anţilor. Uniunea de trib rusă din secolele VI — VII a luptat cu succes împotriva Avarilor, Bolgarilor şi Cazarilor. Ne sunt complet necunoscute antichităţi de nomazi în interiorul zonei de silvostepă. Aceasta constitue o mărturie a faptului că drujinele ruse nu au lăsat ca oamenii stepei să pătrundă pe pământul lor.

Rus era foarte activă şi înafară de teritoriul ei. Cu greu ne putem îndoi de faptul că triburile ruse, desemnate prin numele colectiv al Anţilor, au luat parte la cucerirea Bizanţului. Tribul rus al Severienilor a pătruns în cursul inferior al Dunării. E posibil ca „oraşele ruse de pe Dunăre", care ne sunt cunoscute după însemnări din secolul al XIV-lea, să provină dela acea populaţie rusă care se ivise aici în secolul al VI-lea. Cu mişcarea Rusilor spre Sud-Vest trebue, poate, pus în legătură şi oraşul bolgar Ruse pe Dunăre şi Poiana Ruscă în partea Sudică a Carpaţilor. Autorul georgian Gheorghii Mtaţmindeli scrie că, în anul 626, Rusii au asediat Constantinopolul. Concomitent cu aceasta, oarecum anticipând marile expediţii ale cnezilor chieveni spre Sud-Est, Rusii din secolul al VII-lea tind şi spre Marea Caspică. Astfel, în anul 643, conducătorul Derbentului îşi atribue meritul de a opri înaintarea Rusilor războinici. In mod ipotetic, poate fi pus în legatură cu înaintarea Rusilor spre Sud-Est, cunoscutul mormânt din Borisovschi din secolul al VII-lea de lângă Ghelendjic. In cursul secolelor VI VII, uniunea de trib rusă pregătea gruparea unei serii de triburi din Europa răsăriteană. Diverse descoperiri de obiecte ruse s'au făcut în Volînia, unde în secolul al XII-lea se pomenesc „voloste ale Pământului Rusesc". Tamga rusă din secolul V—VI o găsim pe Oca (tezaurul din Moscinsc), obiecte ruse tipice pătrund pe de o parte în Crimeea (Suuc-Su), iar pe de altă parte pe Oca, pe teritoriile mordvino-murome. Se poate crede că pe Oca au pătruns nu numai obiecte ruse, ci şi oameni ruşi, deoarece descoperiri de antichitaţi ruse s'au făcut tocmai acolo unde mai târziu au apărut oraşele ruse Riazan şi Murom (morminte din Borosc şi Podbolotie). Teritoriile riazano-murome se găseau la celălalt capăt al zonei de silvostepă şi aveau o comunicaţie comodă prin stepe cu regiunea Rus. Oare nu s'ar putea ca din timpul acesta să fi început apropierea basinului Ocăi inferioare de către Rusi? Intr'o epocă îndepărtată. anterioară letopiseţelor, Rusii au pătruns pare-se, şi în basinul Ilmenului, unde e cunoscut oraşul Staraia Rusa, care era socotit în ştiinţa nobilaro-burgheză ca loc de formare a Rus-ei.

Uniunea de trib rusă a fost o formaţie de lungă durată şi trainică, care şi-a creat o cultură proprie pe întinderea dela Chiev până la Voronej şi care a îndeplinit funcţiuni importante de apărare împotriva nomazilor şi de grupare iniţială a triburilor est-slave. Trăinicia uniunii Rusilor şi Severienilor reiese şi numai din faptul că teritoriul lor comun, unit în secolul al VI-lea, s'a menţinut în memoria poporului până în secolul al XII-lea. Atât timp cât uniunea de trib rusă nu cuprindea toate triburile est-slave, la străinii care au scris despre Europa răsăriteană, apărea câteodată o opunere a Rusilor faţă de Slavi în sens etnic. Cu Rusii din secolele VII—VIII noi putem pune în legătură o serie de morminte (incinerări) cu garnituri splendide de harnaşament şi arme (Voznesenscoe, Topoli, Novo-Pocrovca etc.). Aceştia erau acei Rusi despre care autorii din răsărit au spus că „ei luptă împotriva tuturor triburilor din jur şi ies învingători",

In sfârşit, datele despre Rusi ca popor pot fi expuse în felul următor. Uniunea de trib rusă care cuprindea triburile ante ale rusilor şi severienilor (iar mai târziu, se poate, şi ale Polienilor şi Uficilor), a fost, dupa cum am văzut, stabilă şi activă. „Uniunea de triburi inrudite care în virtutea cutăror sau cutăror condiţii istorice s'a dovedit a fi trainică şi durabilă, se transformă în mod inevitabil deja dupa 1—2 secole în popor"[1]. Fiind de acord cu această teză, noi trebue să recunoaştem că, în limitele geografice ale Pământului Rusesc (în sensul restrâns al cuvântului — dela Chiev la Cursc), în secolele VI—VII era în formare încă dinainte poporul rus, care se separa de celelalte triburi slave. Insă, aproape concomitent cu separarea poporului rus care se năştea, se petrecea atragerea de triburi est-slave, mereu altele şi altele, în orbita uniunii de trib ruse.

Nu ne este deloc clar procesul grupării triburilor şi a uniunilor de trib în jurul Rus-ei în secolele VII—VIII, noi nu cunoaştem decât rezultatul final — formarea în secolele IX—X a unei culturi unice, a unei limbi unice, a unui teritoriu de stat unic. Este însă clar că acest proces se desfăşură foarte intens şi peste tot. De aceea, nu prea este adecvat să numim uniunea de trib rusă, popor; aceasta era nucleul poporului vechii Rusii care se forma şi care a grupat toate triburile est-slave şi a asimilat o serie de triburi de altă limbă.

Formarea uniunii de trib a fost ultimul pas pe drumul formării poporului. Pe la începutul secolului al IX-lea noţiunea de Pământ Rusesc s'a lărgit pentru a treia oară — acuma au început să fie numite Pământ Rusesc teritoriile tuturor triburilor est-slave strânse în cadrul statului vechii Rusii. In această epocă, s'a format poporul vechii Rusii, care a inclus pe strămoşii Ruşilor, Ucrainenilor şi Beloruşilor şi care avea o limbă unică şi o cultură unică. Fără îndoială că existau deosebiri regionale în cultură şi în limbă.

E foarte important de relevat că principalele dialecte ale limbii ruse şi limbii ucrainene pe care le-a arătat I. V. Stalin (dialectul din regiunea Cursc şi Oriol şi dialectul din regiunea Poltava şi Chiev) coincid sub raport teritorial cu vechea Rus din secolele VI—VII, cu uniunea de trib rusă care a precedat formarea statului vechii Rusii din secolul al IX-lea. Această coincidenţă reprezintă un mare interes şi necesită cercetări continue, deoarece între vremea existenţei uniunii de trib ruse şi timpul separării dialectelor, au trecut câteva secole.

Stabilirea timpului şi locului uniunii de trib ruse ne va permite să rezolvăm mai exact o serie de probleme importante ale istoriei statului vechii Rusii din secolele IX—X. Astfel, este de pildă, problema despre cele „trei centre ale Rus-ei" — Cuiavia, Slavia şi Artania care, pare-se, trebue căutate între hotarele Rus-ei din zona de silvostepă (poate Chiev, Perciaslavl, Cernigov).

Problema despre cauzele opunerii Rusilor faţă de Slavi se rezolvă uşor: „Rusii" sunt triburi slave, — membrii unei federaţii anumite, strâns legaţi cu stepele din Sud-Est, iar „Slavii" sunt celelalte triburi slave vecine, care nu au intrat în această federaţie.

---

1 B. Gornung, V. Levin, V. Sidorov, Problema formării şi desvoltării familiilor de limbi. „Voprosî iazîcoznanie", 1952, Nr. 1, p. 50.

Materialele arheologice ne permit să completăm insuficienţa monumentelor scrise şi să urmărim transformarea treptată a tribului nu prea mare al Rusilor (pe râul Ros) în uniunea de trib rusă, care a întrunit în secolul al VI-lea o serie intreagă de triburi ante din zona de silvostepă, precum şi transformarea grupului de triburi în popor, iar a uniunii de triburi într'un stat extrem de puternic din Europa.

Pentru această cale istorică, dela trib la popor, a fost nevoie de aproximativ şase secole. Iar pentru ca poporul vechii Rusii să se transforme în naţiunea rusă, naţiunea ucraineană şi naţiunea belorusă, a fost nevoie de încă aproape 1000 de ani.

DESPRE ROLUL GENOVEZILOR LA GURILE DUNĂRII ÎN SECOLELE XIII-XV

DE

BARBU T. CÂMPINA

Problema raporturilor dintre Moldova şi Genova a făcut obiectul unor numeroase cercetări în istoriografia burgheză din ţara noastră. Totuşi, în ciuda publicării unor valoroase materiale documentare, trăsăturile principale ce caracterizează aceste raporturi au fost ţinute ascunse în întuneric. Toate lucrările speciale, închinate problemei, au stăruit în a exalta rolul pe care l-a jucat la gurile Dunării activitatea negustorilor italieni; s'a format o adevărată „şcoală" în istoriografia românească, în special în epoca dintre cele două războaie mondiale, unde un rol de seamă i-a revenit fascistului Gh. Brătianu, care de pe poziţii antipatriotice, cosmopolite, atribuia Genovezilor şi drumurilor comerciale pornite din Marea Neagră aproape toate meritele progresului economic şi chiar politic realizat de societatea de pe teritoriul Moldovei în secolele XIV—XV. Este necesar să subliniem chipul în care, înaintând pe această cale, apologeţii comerţului genovez dela Nordul Dunării au mers până la falsificarea materială a faptelor [1], desfigurând treptat imaginea reală a desvoltării feudalităţii româneşti.

I

Instalarea Genovezilor în colonia Vicina dela gurile Dunării spre sfârşitul veacului al XIII-lea şi alungarea ultimei lor colonii din Marea Neagră în 1475, — acestea sunt cele două evenimente prin care un întreg curent al istoriografiei burgheze a pretins să delimiteze perioada de belşug şi putere politică a statelor feudale româneşti. Inceputul şi sfârşitul înfloririi acestor state erau astfel puse în legătură cu soarta istorică a activităţii unor negustori, arătaţi ca principalii animatori ai vieţii feudale dela Nordul Dunării; în special, desvoltarea Moldovei medievale a fost pusă în funcţiune de măsura în care Genovezii stăpâneau viaţa comercială din Marea Neagră.

---

[1] O acumulare puţin obişnuită de confuzii teoretice a făcut cu putinţă (în unele cazuri, explică) stăruinţa concluziilor greşite trase de aceste falsificări. Tocmai de aici necesitatea, în cadrul discuţiei ce încercăm mai jos, a unor digresiuni mai lungi în domeniul istoriei economice generale a Moldovei.

S'a atribuit negustorilor italieni până şi meritul principal al aşa-numitei „întemeieri" a statului feudal [1] pe teritoriul Moldovei. Constatând existenţa, în 1339, a drumului organizat de Genovezi între Liov şi Marea Neagră, Gh. Brătianu „adaptează" la situaţii româneşti o teorie de largă întrebuinţare în istoriografia fascistă declarând: „principatul *(Moldovei, nota noastră)* s'a instituit ca paznic al acestei căi începătoare de comerţ şi se poate spune că, aici, *drumul a creat în adevăr un Stat"* [2]. Este uşor de recunoscut „aici" o simplă variantă a faimoasei teorii normaniste prin care în special istoriografia germană a pretins să explice naşterea statului feudal dela Chiev pe baza „drumului Varegilor la Greci". Răspunsul nimicitor dat de ştiinţa istorică sovietică acestei „teorii", şi care înlătură de asemenea extinderea ei ca explicaţie sociologică generală, ne scuteşte de a discuta mai pe larg fondul problemei; ceea ce vrem să subliniem, este răspândirea pe care a avut-o la un moment dat, în istoriografia din ţara noastră, aplicarea „sociologiei drumurilor" la fenomenele istorice româneşti.

O adevărată emulaţie s'a produs în această privinţă în epoca dintre cele două războaie mondiale, când epigonii şcoalei istorice burgheze se precipitau să „descopere", pe întrecute, noi forme de manifestare a influenţei drumurilor de comerţ asupra istoriei medievale a ţărilor române. Astfel a fost cu putinţă până şi încercarea de a se explica *„De ce au fost Ţara Româneasca şi Moldova ţări separate"* [3] pe baza faptului că au existat două drumuri comerciale cu direcţii deosebite [4]. Orice începător în cercetarea ştiinţifică a istoriei ştie că fenomenul politic al *fărâmiţării feudale* (şi deci, de asemenea, al separatismului politic dintre Moldova şi Ţara Românească) nu este posibil decât tocmai în condiţiile precumpănirii *economiei naturale;* dar atotputernicia istorică a drumurilor de comerţ devenise într'o asemenea măsură o obsesie pentru istoriografia burghezo-moşierească, încât se atribuia acestor drumuri până şi aptitudinea de a da naştere unor stări aflate în contrazicere cu însăşi funcţiunea lor comercială.

In genere vorbind, desvoltarea statelor feudale române a fost descrisă ca un fenomen istoric determinat în desfăşurarea sa prin progresul şi prin decăderea negustorimii genoveze. In deosebi istoria epocii lui Ştefan cel Mare a fost scrisă în întregime în acest spirit, punându-se în legătură cu cucerirea cetăţii Caffa de către Turci o răscruce în soarta istorică a societăţii omeneşti pe teritoriul patriei noastre. Era atât de însemnat acest postulat pentru nevoile de coerenţă internă ale „teoriei", încât, în ciuda constatării evidente că *puterea lui Ştefan cel Mare îşi află apogeul după dispariţia corăbiilor italiene din Marea Neagră,* istoricienii burghezi nu au ezitat să atribue evenimentelor dela 1475 un rol plin de tragice urmări pentru Moldova.

Este suficient să citām aici lucrarea lui I. Ursu (principala monografie asupra Moldovei în a doua jumătate a secolului al XV-lea), unde se rezumă

---

[1] Studiul lui N. Iorga, „Drumurile de comerţ creatoare ale statelor româneşti" (Bucureşti, 1928) cuprindea în însuşi titlul său, un adevărat program; un program pe care l-au îndeplinit cu mult zel epigonii lui Iorga, deşi autorul său şi-a părăsit curând teoria întru cât îl privea. (Cf. N. Iorga, Istoria Românilor, t. III, Bucureşti, 1937, p. 200—222).

[2] Notes sur les Gênois en Moldavie, Bucureşti, 1935, p. 6.

[3] Este titlul unei lucrări de P. Panaitescu, din 1933, reprodus şi în volumul „Interpretări româneşti", Bucureşti, 1947, după care citām.

[4] Ibidem, p. 135—137 şi p. 140.

tezele curente ale istoriografiei burgheze în chipul următor: „Prosperitatea economică a Moldovei care-i dase tăria politică și forța de aparare, provenea, în bună parte, din legăturile cu puternicile cetăți genoveze din Marea Neagră... Pentru ca să dea lovitură Moldovei trebuia să-i taie legaturile cu cetățile genoveze dela mare și să distrugă arterele principale ale comerțului moldovean. După ce se vor fi ocupat orașele genoveze... va fi ușor Sultanului ca să aducă Moldova la supunere, *căci trunchiul ei va cadea dela sine, dupa ce i se vor fi tăiat rădăcinile*"[1] *(sublinerea noastră).*

Se prezentau astfel faptele încât se atribue până și sultanului turcesc ideile școalei cosmopolite burgheze; i se atribue în orice caz lui Mehmet al II-lea *o politică* orientată după ideea că *activitatea coloniilor italiene din Marea Neagră ar fi fost adevăratul factor regulator al desvoltării societății de pe teritoriul Moldovei.* Tocmai în această prezentare a rolului Genovezilor la gurile Dunării constă caracteristica principala a explicațiilor oferite de istoriografia burgheză pentru mai toate fenomenele istorice românești din secolul al XV-lea și chiar al XVI-lea. P. Panaitescu a stăruit astfel să vadă în desvoltarea drumurilor comerciale alimentate de negoțul Genovezilor, cauza însăși a nașterii orașelor Moldovei[2]; decăderea acelorași drumuri i-a „explicat"... până și „legarea de glie" legiferată de Mihai-Viteazul[3].

Merită citată aici încă o lucrare, ultima inspirată de tendința pe care o discutăm; într'o carte apărută în 1948, tratând despre luptele feudale din Moldova dintre urmașii lui Alexandru cel Bun, autorul declară cu seriozitate că, în veacul al XV-lea, datorită Genovezilor, „viața occidentală pătrunsese în țară, iar influența ei binefăcătoare se resimțea. *In această situație țărănimea ducea o viață mai ușoară...* Acestor legături se datorește *formarea unui număr de bancheri (!) moldoveni* din rândurile boierilor și negustorilor"[4].

In mod vădit, în etapa descompunerii sale, istoriografia burgheza se apropia treptat de nivelul critic al cronicarilor medievali, colportorii celor mai absurde legende despre Genovezi. Este semnificativă aici împrejurarea că încă din secolul al XVIII-lea, marele cărturar Dim. Cantemir știuse sa răspundă tăios naivităților cronicărești despre ispravile „Ghenovezilor": *„Acest feli de istorie iaste a babelor carele spun noaptea povești pentru ca să-și adoarmă copiii, ales când sint flamânzi"*[5].

Teoriile burgheze citate pâna aici nu merită să fie mai amănunțit discutate decât cele sumar respinse de Cantemir; sub forma „universitară" pe care au căpătat-o în veacul al XX-lea, ele nu fac decât să oglindească o concepție, tipic burgheză, care a fost de mult înlăturată de Marx și care consta în umflarea monstruoasa a rolului jucat de către comerț, în genere. *„Corespunde de altfel orizontului burghez, unde afacerile constitue obiectul tuturor preocupărilor, ca să nu se vadă în caracterul modului de producție baza modului de schimb care îi corespunde, ci invers"*[6]. Dar asemenea teorii aparțin stadiului copilăriei în știință. Marx a arătat că întreaga economie

---

[1] I. Ursu, Ștefan cel Mare și Turcii, București, 1914, p. 57.
[2] P. Panaitescu, op. cit., București, 1947, p. 163—164.
[3] Op. cit., p. 128—129.
[4] N. Grigoraș, Din istoria diplomației moldovenești în 1432—1457, Iași, 1948, p. 87—88.
[5] Dimitrie Cantemir, Hronicul vechimei a Romano-moldo-vlahilor, ed. Tocilescu, București, 1901, p. 134.
[6] K. Marx, Capitalul, Ed. P.M.R., București, 1951, v. II, p. 98.

politica *„nu a devenit cea adevarat ştiinţifica decât atunci când a trecut dela observarea procesului de circulaţie la a celuia de producţie"* [1].

In ce priveşte rolul negustorilor în societăţile-precapitaliste, Marx a elaborat, pe baza unui uriaş material faptic, o caracterizare amănunţită a *limitelor* înăuntrul carora se poate desvolta influenţa reală a comerţului. Dacă este adevărat că asupra modului de producţie al societăţii feudale, de pilda, activitatea negustorilor a jucat la un moment dat *„o acţiune disolvantă"*, rezultatul istoric al acestei acţiuni a fost în întregime determinat de starea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie. *„Cât de departe merge această descompunere a vechiului mod de producţie, aceasta depinde în primul rând... de propia lui structură internă. Unde va duce acest proces de descompunere, adică ce mod de producţie nou va lua locul celui vechi, aceasta nu depinde de comerţ ci de însuşi caracterul modului de producţie"* [2].

Pe baza indicaţiilor tovarăşului Stalin, istoriografia sovietică a înlăturat formele de vulgarizare a marxismului în această problemă promovate de aşazisa „şcoală Pocrovschi". Astfel, ştiinţa istorică marxistă din U.R.S.S. a adus un bogat material concret ilustrând rolul precumpănitor al relaţiilor de producţie feudale în desvoltarea societăţii ruse din secolele IX—XVIII. Au fost nimicite cu acest prilej teoriile formulate de Pocrovschi în care „capitalul comercial" era pus să explice soarta statului dela Chiev, sau a statului moscovit din secolul al XV-lea. Nu încape îndoială că teoriile citate mai sus, privind rolul Genovezilor la gurile Dunării, reprezintă sub acest aspect o simplă variantă care nu merită o atenţie deosebită; înlăturate ele înşile adeseori prin rectificări de simplă cronologie [3], ele nu prezintă nici macar interesul de principiu pe care l-ar avea o poziţie teoretică nouă.

Dar. în dosul unor asemenea teorii se ascund idei a caror absurditate este mai puţin aparentă şi care. tocmai de aceea continuă, în parte, să circule [4], deşi sunt greşite. Ne propunem să analizăm aici, nu teoriile care se înlătură singure prin propria lor exagerare, ci ideile (rareori formulate în chip explicit) pe care acele teorii le-au împins până la ultimile lor consecinţe. Este vorba de principiul iniţial al tuturor cercetărilor burgheze privind rolul drumurilor comerciale din Moldova, principiu prin care se admite o *colaborare* mai mult sau mai puţin desinteresată a negustorilor italieni la desvoltarea economică locală. Intr'adevăr, indiferent de *gradul de eficacitate* pe care cercetătorii l-au atribuit influenţei genoveze asupra Ţărilor Române, ei au acceptat ca un adevăr dela sine înţeles *natura binefăcătoare* a activităţii comerciale desfăşurate pe acest tărâm.

Sub forma sa cea mai moderată, poziţia apologeţilor comerţului genovez la Nordul Dunării are o înfăţişare aparent acceptabilă; astfel, de pildă, în formularea dată de I. Nistor care se mărgineşte să declare că, *prin negustorii italieni*, „o importantă ramură a curentului mondial de

---

[1] K. Marx, Das Kapital, ed. a III-a, Hamburg, 1911, v. III, 1, p. 319.

[2] Ibidem, p. 316—317.

[3] Este suficient să amintim că, astăzi, şi copiii din învăţământul mediu cunosc *veacurile de desvoltare feudală pe teritoriul Moldovei, de dinaintea apariţiei Genovezilor la gurileDunării*; cum ar mai putea ei crede că statul feudal al Moldovei a fost *consecinţa* activităţii Genovezilor?

[4] Astfel, revistele sovietice de specialitate au arătat recent că lucrarea istoricului polonez Malovist: „Caffa, colonia genoveză din Crimeea şi problema orientală în 1453—1475", publicată în 1947, în ciuda meritelor sale a rămas sub influenţa tendinţei de înfrumuseţare a rolului jucat de Caffa în economia Europei răsăritene. (Cf. „Vizantiischi Vremennic", 1951, IV, recenzie de V. V. Stocliţcaia-Tereşcovici).

schimburi s'a revarsat asupra Moldovei, punând în valoare ţara din punct de vedere economic şi comercial"[1]. Dar sub această forma „moderată", aprecierea rolului jucat de Genovezi rămâne la fel de greşită căci ea postulează pe tăcute desvoltarea *solidară* a doi factori aliaţi prin interese comune, — negustorimea apuseană şi structura economică a Moldovei, — prezentându-le ca două feţe ale aceleiaşi medalii de prosperitate.

Se redeschide astfel calea unei falsificări grosolane a realităţii, o cale cu atât mai primejdioasă cu cât punctul său de plecare se află de obicei doar implicit în tezele istoriografiei burgheze. Socotim necesară discutarea pe larg a unor asemenea teorii, pentru înlăturarea rămăşiţelor adeseori inconştiente ce ele au lăsat[2].

Forma „moderată" a poziţiei burgheze în tema noastră se caracterizează prin acceptarea unui fel de raport direct proporţional între intensitatea comerţului genovez în Marea Neagră, pe de o parte, şi prosperitatea Moldovei, pe de altă parte. Fără a fi fost la drept vorbind controlat vreodată, acest raport aritmetic a fost admis ca şi cum era stabilit de însăşi firea lucrurilor.

Vederile generale ce păreau atât de fireşti istoriografiei burgheze sunt însă desminţite în modul cel mai categoric de comparaţia dintre evoluţia istorică a celor doi factori puşi în relaţie, de îndată ce curba acestor două evoluţii este corect descrisă, pe bază de fapte.

Apogeul activităţii genoveze în Marea Neagră coincide cu vremea în care dominaţia jefuitoare a Tătarilor a acumulat ruinele pe teritoriul dela răsăritul Carpaţilor[3]. Vom vedea în cele ce urmează că *volumul afacerilor italiene la Nordul Dunării scade rapid în veacurile XIV şi XV şi anume, exact în măsura în care se accentuiază progresul economic al Moldovei,* ba chiar că acest progres din Moldova se consolidează *în funcţie* de alungarea treptată a Genovezilor din Marea Neagră.

Departe de a putea surprinde, imaginea astfel restabilită a raporturilor moldo-genoveze nu este decât reproducerea unui proces istoric general şi necesar, explicat de Marx în studiile sale asupra capitalului comercial al epocii premergătoare producţiei capitaliste[4]. Cercetând în mod amănunţit

---

[1] I. Nistor, Handel und Wandel in der Moldau, Cernăuţi, 1912, p. 7. Alte formulări ale autorului, atât în lucrarea citată, cât şi în „Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau" merg pe linia celei mai vulgare idealizări a rolului jucat de Genovezi.

[2] Astfel, într'o comunicare din 1951, nu lipsită de interes de altminteri, despre „Comerţul cu piei şi prelucrarea lor în Moldova", V. Neamţu afirmă că prelucrarea pieilor *în ţară* a început după 1500, căci „*lipsa unor produse străine de pe piaţa Moldovei sileşte pe meşteşugarii noştri să le înlocuiască*" (p. 11). Materialmente inexactă, afirmaţia nu poate avea altă origină decât „*obsesia drumurilor*" în istoriografia noastră; vom vedea mai jos că înlănţuirea de cauze şi urmări este prezentată aici răsturnată cu capul în jos, că progresul economic intern al Moldovei de pe la mijlocul veacului al XV-lea a fost mai degrabă *cauză* decât *efect* al dispariţiei Genovezilor dela gurile Dunării.

[3] Gh. Brătianu însuşi a trebuit să recunoască în lucrarea sa „La Mer Noire" („Revue hist. du sud-est européen", 1944, XXI), că în *general* amploarea maximă a traficului comercial din Marea Neagră a fost atinsă „*în jurul lui 1300*" (p. 50), după care a urmat „*depresiunea din secolul al XIV*-lea" (p. 58 şi urm.). Dar el pretinde că această decădere priveşte numai activitatea Genovezilor în Crimeea (unde ea ar fi fost cauzată numai de încordarea politică dintre colonişti şi Tătari) şi că ea *ar fi fost* compensată *de creşterea negoţului genovez în Moldova* în secolele XIV—XV (op. cit., p. 64—65).

[4] K. Marx, Das Kapital ed. a III-a, Hamburg, 1911, v. III, 1, p. 312 şi urm.

particularitaţile acestei epoci, Marx stabileşte principalele trăsături ale funcţiunii economice îndeplinită aici de negustor, luând ca exemplu tipic însuşi „comerţul de transit“ [1] efectuat de Veneţieni şi Genovezi. Marx constata că *„Veneţienii, Genovezii, Olandezii etc. obţineau profitul lor principal nu prin desfacerea marfurilor produse în mediul lor, — ci mijlocind schimbul între produsele unor popoare slab desvoltate din punct de vedere comercial şi în genere economic, — aşa dar exploatând pe producatorii ambelor popoare“*. Acest gen de comerţ, cu izvorul său specific de beneficii, *„decade în aceiaşi masură în care progresează desvoltarea economica a popoarelor pe care el le exploatase in chip bilateral şi a căror stare de înapoiere fusese baza propriei sale existenţe“* [2]. Marx studiază apoi mecanismul acestei exploatări, desvăluind mijloacele politice de o brutalitate tipic colonială pe care le folosea şi a căror necesitate decurgea din însăşi natura comerţului practicat de Genovezi. Lămurirea marxistă a rolului îndeplinit de astfel de negustori explică atât îngustarea raporturilor comerciale moldo-genoveze, cât şi poziţia politică adeseori contradictorie a ţăranilor, orăşenilor şi domniei, faţă de coloniile italiene din Marea Neagră. In lumina acestor constatări şi explicaţii vor căpăta de asemenea un înţeles deplin faptele din anii 1471—1475, peste care istoriografia burgheză a trecut foarte repede, ignorând în mod voit *războiul condus de Ştefan cel Mare împotriva negustorilor din Caffa pentru consolidarea independenţei economice şi politice a Moldovei.* Este vorba de unul dintre cele mai însemnate momente ale politicii marelui domn, unde lupta dusă împotriva Turcilor apare strâns legată de măsurile sale pentru protecţia unor astfel de forţe interne, ca târgoveţimea, de pildă.

Evenimentele politice din Moldova, în a doua jumătate a veacului al XV-lea, corespund însa cu nivelul obiectiv al forţelor de producţie şi al relaţiilor de producţie ale acestei vremi. Pentru înţelegerea unor asemenea procese economice (care s'au desfăşurat, în liniile lor generale, în chip analog pe teritoriul ţarii noastre şi în restul Europei) este de o uriaşă însemnătate fundamentarea teoretică genială pe care a dat-o recent tovarăşul Stalin cercetării producţiei de mărfuri în Evul Mediu. In lucrarea sa *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“*, tovarăşul Stalin arata că : *„Nu poate fi identificată producţia de mărfuri cu producţia capitalistă. Sunt două lucruri diferite“* [3]. Desvăluind apoi condiţiile istorice în care poate funcţiona producţia de mărfuri, tovarăşul Stalin precizeaza că : *„Ea a existat sub feudalism şi l-a deservit, totuşi, deşi a pregătit unele condiţii pentru producţia capitalistă, nu a dus la capitalism“* [4].

In aceste teze, tovarăşul Stalin concretizează esenţa însăşi a unei întregi faze a istoriei societăţii medievale. Este tocmai faza de desvoltare a socie-

---

[1] „carrying trade“ în orig. lui Marx.
[2] Op. cit., p. 313.
[3] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 16.
[4] Op. cit., p. 17.

tății în care au fost înlaturate și ultimele ramașițe ale activitații Genovezilor și în care a apărut de asemenea acțiunea politică a lui Ștefan cel Mare. Un moment glorios al istoriei Moldovei se explică astfel prin legi obiective de desvoltare puse în lumină prin învățătura stalinista despre istoria societății.

Mai mult ca oricând, sarcina istoriografiei din țara noastră constă în demascarea pozițiilor istoricilor burghezi, care au tăinuit în mod sistematic acest moment din trecutul Moldovei și au falsificat întreg procesul desfașurat pe teritoriul ei în veacurile XIII—XV. Este o sarcina de mare însemnătate, arata tovarașul Malencov, *„să ducem o lupta hotarîta împotriva liberalismului și a nepăsării fața de greșelile și denaturările ideologice"* [1]. In condițiile concrete de desvoltare a cercetarilor din țara noastra pe tărâmul istoriei medii a României, este necesar să nu întârziem a arata care a fost adevăratul rol al Genovezilor la gurile Dunarii în veacurile XIII—XV.

II

Studiul problemei astfel enunțate are nevoe în primul rând de evaluări cantitative cu privire la amploarea comerțului genovez pe teritoriul nostru, în diferite momente ale evoluției sale, pentru a se putea determina astfel *direcția* în care el a evoluat. Stadiul izvoarelor acestei epoci nu permite, bineînțeles, precizări de o rigoare absolută : totuși ordinea de mărime a valorii mărfurilor mânuite de Genovezi poate fi fixată înlăuntrul unor termene de comparație și aceste evaluări definesc (de astă dată fără nicio aproximație) sensul transformărilor suferite de activitatea negustorilor italieni, arătând anume *prăbușirea catastrofală a volumului său,* de-a-lungul celor două veacuri care ne interesează.

Se poate stabili în mod satisfăcător ordinea de importanță a comerțului genovez la sfârșitul secolului al XIII-lea, ceea ce ne va ingădui să cunoaștem evoluția legăturilor economice studiate aici chiar dela punctul său de plecare. Dispunem de un material foarte prețios pentru evaluarea volumului și naturii comerțului genovez la gurile Dunării, îndată după întemeierea coloniei de administrație bizantină (dar de stăpânire economică genoveză) dela Vicina : este vorba de registrul ținut de Gabriele di Predono, în orașul Pera din fața Constantinopolei, în vara anului 1281 [2]. In acest registru,

---

[1] G. M. Malencov, Raportul de activitate al Comitetului Central al P. C. (b) al U.R.S.S. la Congresul al XIX-lea al Partidului, Ed. pentru literatură politică, 1952, p. 112.

[2] Acest registru a fost publicat într'un mod care a împiedecat până azi analiza sa amănunțită: fragmentele privitoare la relatiile dintre Pera și Vicina au fost publicate în „Bulletin de la section historique" al Academiei Române, t. X, 1923, p. 167—189. Restul contractelor notariale înregistrate de Predono au fost publicate în Gh. Brătianu „Actes des notaires genois de Péra et Caffa", București, 1927, fără ca editorul să prevină în mod explicit pe cercetători că actele privind Vicina au fost lăsate la o parte; astfel, această din urmă ediție, *singura utilizată de istoricii* străini și de majoritatea istoricilor români, căci este mult mai comodă și mai ușor de găsit, nu cuprinde știrile cele mai prețioase pentru problema noastră. (Editorul însuși este silit, în introducere, să recurgă la ediția mai veche când vrea să discute comerțul genovez la gurile Dunării: cf. „Actes des notaires gênois", Introducere, p. 59, nota 9.)

notarul înscrie numeroase contracte de tipul celor pe care dreptul comercial nascând le denumeşte „accomendatio” [1]. Contractele de comandită, permit unor negustori şi bancheri stabiliţi la Pera să intre în legături comerciale cu ţinuturi depărtate, fără a se deplasa ei înşişi, ci servindu-se de intermediari împuterniciţi prin contract; aceşti curtieri, mărunţi navigatori cărora le lipsea capitalul iniţial necesar negoţului pe cont propriu, se însărcinau să se deplaseze până la gurile Dunării în locul (şi în profitul) comanditarilor lor.

Contractele înregistrate de Gabriele di Predono prezintă avantajul (comun de altfel practicilor notariale din secolul al XIII-lea) de a preciza cuantumul şi obiectivul negoţului ce urmează să facă diferiţii curtieri trimişi la Vicina. Pe această bază se poate calcula amploarea legăturilor de comerţ între regiunea gurilor Dunării şi una dintre cele mai puternice colonii genoveze, cea dela Pera. Trebue subliniat, însă, că cifra globală astfel obţinută, nu reprezintă decât o parte foarte mică din volumul total al afacerilor realizate de negustorii italieni în regiunea care ne interesează.

Este suficient să amintim numai câteva dintre faptele de comerţ care, prin natura lor, ieşeau din sfera de probleme a lui Gabriele di Predono, şi care deci nu sunt înregistrate de el, fără a fi pentru aceasta mai puţin însemnate în viaţa economică dela Dunărea de Jos.

In primul rând, notarul se ocupă numai de interesele concetăţenilor săi *din Pera,* şi registrul oglindeşte numai activitatea *acestor* Genovezi în direcţia Mării Negre, lăsând la o parte pe toţi Genovezii având o altă reşedinţă decât Pera. Dar la Vicina erau instalaţi numeroşi negustori italieni [2] care cumpărau şi vindeau în tot ţinutul înconjurător; sediul lor comercial, fixat chiar la gurile Dunării, făcea din ei principalii agenţi ai negoţului purtat de Genovezi în părţile ţării noastre la sfârşitul secolului al XIII-lea. Legătura economică *nemijlocită* pe care ei o stabilesc între localnici şi alte centre economice ale lumii de atunci [3] exclude însă cu desăvârşire înregistrarea activităţii lor, sub orice formă, în oficiile notariale din faţa Constantinopolei. In registrul ţinut de Gabriele di Predono nu se oglindesc aşa dar afacerile negustorilor celor mai bine plasaţi pentru a întreţine schimbul cu populaţia dela Vicina şi din împrejurimile ei; adăugăm că registrul oglindeşte tot atât de puţin legăturile dintre această populaţie şi alte colonii genoveze, cum este Caffa de pildă [4], la fel de puternică poate şi mult mai interesată, de sigur, decât Pera, în comerţul dela gurile Dunării.

Este de reţinut de asemenea faptul că la sfârşitul secolului al XIII-lea Vicina nu era unicul „punct înaintat“ al negustorilor italieni pe litoralul

---

[1] Asupra tehnicii contractuale a „comanditei” medievale, v. Actes des notaires gênois, Introducere, p. 55—59.

[2] Registrul lui Gabriele di Predono menţionează el însuşi (dar numai prin excepţie) asemenea negustori rezidând la gurile Dunării. Astfel este întâmplător pomenit un oarecare Pantaleone „*de Vecina*” (fragm. din „Bull. hist.” Acad. Roum., t. X, 1923, doc. XXXVI, p. 187) sau negustorul Toma Camariano din Ancona „*care locueşte la Vicina*” (doc. XXXVIII, p. 188—189).

[3] Negustori stabiliţi la Vicina aduceau mirodeniile şi mătăsurile orientale de pe coastele Asiei Mici, prin Trapezunt etc.; ei trimeteau produsele locale în Mediterana, spre Apusul Europei. Nici într'un caz, nici în celălalt, ei nu aveau de încheiat la Pera contractele ce fac obiectul activităţii notariale a lui Gabriele di Predono.

[4] Tot numai întâmplător, cointeresarea unui negustor din Pera prilejueşte înregistrarea de către notar a unui transport de *in* adus dela Caffa spre a fi vândut la Vicina, la 23 Septembrie (1281, op. cit., doc. XXXIV, p. 186).

Mării Negre, în dreptul teritoriului care ne interesează în studiul de față. Izvoarele menționează printre punctele vizitate de corăbierii genovezi, în secolele XIII—XIV, localități ca Licostomo (Chilia), Constanța, Mangalia și chiar Cernavoda [1]. Alături de acestea, vechea cetate Moncastru îndeplinea tocmai funcțiunea economică de a înlesni pătrunderea negustorilor din Marea Neagră pe văile Prutului și ale Siretului; existența traficului genovez purtat prin acest port dela gura Nistrului la sfârșitul secolului al XIII-lea este la fel de sigură [2] pe cât este de grea calcularea importanței sale [3].

Astfel, registrul lui G. di Predono pierde cu totul din vedere afaceri genoveze care, prin volumul lor, întrec cu mult legăturile de negoț purtate numai între Pera și Vicina ; dar este necesar să arătăm aici că registrul oglindește în chip imperfect valoarea globală chiar numai a acestor din urmă transacții.

Intr'adevăr, majoritatea contractelor de comandită lasă curtierilor o libertate destul de mare în ce privește alegerea itinerariului pe care urmează să fructifice capitalul încredințat lor de către comanditari. Astfel, un număr nedeterminabil de afaceri, purtate în realitate la Vicina, apar în registrul amintit prin mențiuni ca : „voi vinde sau voi cumpăra unde dumnezeu mă va purta spre mai binele meu" sau „unde mă va purta... în imperiul Romaniei" [4] (adică în imperiul bizantin înlăuntrul hotarelor căruia se afla și Vicina).

La aceasta se adaugă un obstacol de altă natură care împiedecă registrul nostru notarial să înregistreze întreaga activitate comercială urmărită aici : nu trebue să uităm că, prin însăși funcțiunea pe care o îndeplinea, di Predono era legat de negoțul concetățenilor săi din Pera numai în măsura (incompletă) în care acest negoț este silit să recurgă la *instrumentele juridice* făurite de un notar. Contractele de comandită, cărora Predono le dădea prin transcriere putere legală formează unica lui preocupare, dar ele nu însotesc în chip obligator *faptul economic* în sine, adică vânzările și cumpărările care ne interesează pe noi. In adevăr, aceste fapte de comerț

---

[1] Portulanele navigatorilor din secolele XIII—XIV sunt un izvor prețios în această privință. Descrierea amănunțită a basinului Dunării de Jos oglindește frecvența cu care aceste locuri erau vizitate de către negustorii pentru uzul cărora se alcătuiau portulanele. (Analiza acestor hărți, cu lista mențiunilor care ne privesc, în M. Popescu - Spineni, România în istoria cartografiei București, 1938, t. I, p. 70—83).

[2] Actul datat din Caffa, 8 Mai 1290, amintește transacția (în valoare de 800 aspri) ce avea de efectuat la Moncastru un navigator comanditat de Enrico Salvatore din Caffa. (Act publicat separat în „Bull. hist." Acad. Roum., t. XIII, 1927, p. 31).

[3] Că totuși aceste legături erau departe de a fi fost cantitativ neglijabile, este dovedit prin prezența la Moncastru, încă din 1286—1314, a principalilor auxiliari politici ai negustorilor genovezi: *„misiunile" de călugări franciscani.* (Asupra întemeierii la gura Nistrului a unei mânăstiri franciscane și a luptelor politico-religioase purtate împotriva lor de „Bulgari" ortodoxi în jurul anului 1300, cf. P. G. Golubovich, Biblioteca Bio-bibliografica della Terra Santa, Quaracchi, 1913—1919, II, p. 72 și III, p. 65—66; cf. Gh. Moisescu, Catolicismul în Moldova până la 1400, București, 1942, p. 87, passim. Despre negoțul purtat aici de corăbierii *„Frânci"* (adică italieni) la începutul secolului al XIV-lea, vorbește și „Viața sfântului Ioan dela Suceava", scrisă în 1402—1404 de Gr. Țamblac (cf. ediția acestui text, în pregătire la Institutul de Istorie al Academiei R.P.R.).

[4] Astfel de mențiuni caracterizează majoritatea contractelor din registrul lui Gabriele di Predono, în partea tipărită în „Actes des notaires gênois de Péra et de Caffa" (p. 73—170) și însumează o valoare mai mare decât a contractelor cuprinse în fragmentul editat în „Bull. hist." Acad. Roum., t. X, 1923.

apar în registrul notarului *numai dacă ele se desfaşoară prin intermediul unor curtieri comanditaţi*; numai *în acest caz* intervine necesitatea unui contract menit sa lege pe curtier de comanditarul său din Pera.

Este uşor de văzut, însă, că negustorii genovezi şezători la Pera puteau sa intre în legături comerciale cu părţile dunărene şi fără a mai recurge la serviciile navigatorilor (carora trebuiau să le cedeze un sfert, uneori jumătate din profituri). Ii vedem câteodată pe aceşti negustori trecând prin faţa notarului, înainte de a pleca ei înşişi la Vicina într'o călătorie de afaceri fără *intermediari*. Astfel, plecarea la Vicina a negustorului Gandulfo de Quarto din Pera este amintită de Predono cu prilejul înscrierii contractului prin care Gandulfo încredinţează prăvălia lui unor croitori din oraş, pe tot timpul absenţei sale[1]. Dar e evident că numai aranjamentul lăsat în urma lui de Gandulfo prilejuise intervenţia notarului. Aşa dar izvorul nostru nu menţionează totdeauna asemenea deplasări şi niciodată nu ne informează despre amploarea legăturilor comerciale astfel stabilite de negustorii din Pera.

Rămâne în fine de arătat că Gabriele di Predono nu era unicul notar din Pera; el însuşi menţionează încă 19 notari[2] dintre care mai mult de jumatate funcţionau în acelaşi timp cu el în oraşul său de reşedinţă[3] dar este imposibil de stabilit cât erau de numeroşi notarii pe care G. di Predono nu îi pomeneşte şi care vor fi fost la fel de activi ca el în mijlocirea legăturilor negustoreşti pe care le studiem.

Credem că analiza registrului Predono stabileşte fără putinţă de tagadă o concluzie: dacă registrul nu este suficient pentru calculul exact al cifrei globale de afaceri genoveze la Vicina în 1281, în schimb el precizează cu toată certitudinea *un minimum*, volumul transacţiilor reale fiind în orice caz *cu mult mai mare* decât cel pe care îl evaluăm noi pe baza contractelor de comandită înscrise acolo[4]. Reducem o parte a diferenţei dintre realitatea economică şi „expresia notarială“ a acesteia, făcând o presupunere, perfect justificată de izvoare: considerăm că transacţiile neînregistrate în isvorul

---

[1] Registrul lui Predono, partea publicată în „Bull. hist." Acad. Roum., t. X, 1923, doc. XXVI şi XXVII, p. 181—182.

[2] Lista acestora, în „Actes des notaires gênois de Péra et Caffa", Introducere, p. 33—34.

[3] Este cu putinţă într'adevăr ca unii dintre aceşti notari să fi fost numai în trecere prin Pera. Este motivul, oricum, pentru care în lucrarea „La Mer Noire" se foloseşte într'un calcul analog cu al nostru numai existenţa a 10 notari, la fel de activi ca di Predono în oficiul lor (registrul acestuia fiind socotit a reprezenta *o zecime din întreaga activitate notarială a oraşului Pera*). Cf. „Revue hist. du sud-est européen" 1944, XXI, p. 48 şi urm.

[4] Baza de calcul constă în însumarea valorii tuturor contractelor ce ne privesc înscrise de G. di Predono (adică a contractelor în care comanditarul obligă pe curtier să negocieze la Vicina) şi în *înmulţirea acestui rezultat cu coeficientul 10*. Este sistemul folosit în „La Mer Noire" (cf. nota precedentă). Il adoptăm şi noi pentrucă urmărim să stabilim *un minimum*. Amintim că numai analiza extrem de superficială a registrului l-a împins pe Brătianu să diminueze în mod arbitrar, la jumătate, coeficientul de înmulţire (printr'o apreciere arbitrară a numărului de notari funcţionând la Pera). Se omite, între altele, faptul că extrem de numeroasele afaceri genoveze dela Vicina, pe care Predono nu le înregistrează, compensau pe larg posibilitatea ca unii dintre notarii pomeniţi de Predono să fi rezidat în altă parte decât la Pera.

nostru sunt *în parte* compensate de valoarea vânzarilor şi a cumpararilor încheiate cu localnicii dela Sudul Dunării (deci de pe teritoriul dobrogean[1] de care nu ne ocupăm în studiul de faţă).

Folosind această baza de calcul rezulta ca *între 1—24 Iulie 1281, negustorii genovezi au vândut sau au cumpărat marfuri în valoare de mult peste 33.000 perperi*[2] *în legăturile lor de negoţ cu populaţia dela Nordul Dunării.*

Pentru utilizarea acestui rezultat, în comparaţie cu datele din secolul al XV-lea, este necesar să exprimăm cifra de afaceri de mai sus într'o monetă a cărei valoare intrinsecă nu a variat în perioada ce ne interesează. Este cazul florinului sau al ducatului de aur italian[3]. Or, la sfârşitul secolului al XIII-lea, perperul bizantin era echivalent cu florinul sau cu ducatul[4] reprezentând în mijlocie 1 : 1,18 din valoarea lor[5]. Acest din urmă rezultat stabilit prin evaluarea conţinutului metalic al perperului, poate fi controlat cu ajutorul unei preţioase ştiri cuprinsă chiar în registrul nostru; actul transcris de G. di Predono la 24 Septembrie 1281 stabileşte în adevăr că perperul valorează la aceasta dată cât 29,489 g argint curat[6]. Aceasta însemnează, în funcţie de raportul dintre aur şi argint la sfârşitul veacului

[1] Lista reprodusă mai sus a bazelor comerciale genoveze pe teritoriul dobrogean dovedeşte că Vicina, *prin poziţia sa geografică*, organiza schimburi cu populaţia dela Sudul Dunării într'o măsură *mult mai mică* decât Constanţa, Mangalia şi Cernavoda, de pildă. Transacţiile înregistrate de Predono nu aveau deci, decât foarte rareori, parteneri recrutaţi pe teritoriul dobrogean.

[2] Totalul contractelor înregistrate în acest răstimp de Predono, cu destinaţia Vicina se ridică la 3303 perperi şi 19 carate. Lacunele registrului şi ştersăturile unor documente din August ne împiedecă să calculăm traficul dintre Pera şi Vicina pe un timp mai lung.

[3] Florinul, a cărui emisiune a început la mijlocul veacului al XIII-lea, a păstrat vreme îndelungată conţinutul său metalic de 3,536 g aur curat. (v. Fr. Casaretto, „La moneta genovese" etc. în „Atti della societa ligure di storia patria", 1928, LV, p. 142—143, passim). Ducatul veneţian, emis la 1284, avea 3,559 g aur, păstrându-şi greutatea şi titlul metalic mai multe veacuri (G. Luzzatto, „Oro e argento nella politica monetaria veneziana" în „Rivista storica italiana", 1937, II, fasc. III, p. 21).

[4] E. Stein, „Untersuchungen über spätbyzantinische Verfasunngs- und Wirtschaftsgeschichte" (extras din „Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte", 1922—1925, II) p. 12, socoteşte perperul egal cu ducatul veneţian la sfârşitul veacului al XIII-lea, ceea ce pare puţin exagerat. De altfel, ibidem, se arată că titlul metalic al perperului scăzuse la 3:4 în această vreme, constatare desigur exactă şi care (dat fiind conţinutul nominal al perperului de 4,48 g aur) ne duce la valoarea de 3,36 g aur (ceva mai puţin deci decât ducatul). Cf. Andréadès, „Byzantion", 1924, I, p. 76, 78, 100.

[5] Fr. Casaretto, op. cit., p. 134—146, stabileşte conţinutul metalic al perperului (folosind şi o analiză chimică a monetelor lui Mihail VIII Paleologul); rezultă că în veacul al XIII-lea perperul conţine 3—3,15 g aur curat. Admitem, pentru sfârşitul veacului, conţinutul cel mai slab; în comparaţie cu conţinutul-aur al florinului obţinem raportul de valoare 3:3,536 (adică 1:1,18).

[6] Actul (publicat în „Bull. hist." Acad. Roum., t. X, 1923, doc. XXXV, p. 187) preci zează că M. Traverso va primi în Pera din mâinile lui M. Negrino suma de 53 perperi 18 carate în locul celor *„cinci libre de argint curat"* pe care acesta i le datorează (şi anume de când Traverso împrumutase la Vicina cu 51 perperi pe un asociat al lui Negrino). Este limpede că 5 libre reprezintă o valoare egală cu 53 perperi 18 carate (adică cei 51 perperi iniţiali plus dobânda care din pricina interdicţiei bisericeşti asupra cametei se camuflează în foarte numeroase contracte medievale sub forma unor asemenea „parităţi monetare"). Pentru realizarea calculului ţinem seama că „libra" de care este vorba aci nu este o monetă ci o măsură ponderală, reprezentând *argint curat în greutate de 317 grame* (Casaretto, op. cit., p. 40—41).

al XIII-lea (minimum 1 : 9,06 şi maximum 1 : 11 [1] că *moneta curent folosită în socotelile contractelor noastre se află*, dupa propria mărturie a acestor contracte, *în raportul 1 : 1,08 — 1,31 faţă de florin* [2].

Adoptând şi de data aceasta baza de calcul cea mai coborîtă, pentru a evita orice exagerare într'un sens favorabil tezei noastre, obţinem că activitatea Genovezilor la Vicina în 1281 însuma acte de comerţ în valoare de *mult peste 25.000 florini pe lună*, în cifre rotunde [3]. Este un rezultat care explică locul ocupat de Vicina în cadrul comerţului internaţional din această vreme. Se poate determina însemnătatea acestui loc şi pe o altă cale, dacă analizam volumul total al afacerilor iniţiale la Pera şi căutăm să determinăm partea ce revine fiecăreia dintre principalele localităţi cu care fac comerţ negustorii acestei colonii [4]; obţinem că *sumele învestite în negoţul cu Vicina ocupă 20,2% din valoarea totală a afacerilor purtate de Genovezii din Pera*, adică mai mult chiar decât valoarea negoţului dintre Pera şi Genova (18,0%) şi de două ori şi jumătate mai mult decât valoarea negoţului dintre Pera şi Caffa (8,7%). Este limpede că la sfârşitul veacului al XIII-lea, regiunea gurilor Dunării forma una dintre principalele baze de operaţii ale comerţului prin care Genova îşi asigura uriaşele beneficii ce caracterizau activitatea negustorilor săi. Determinarea chipului în care a evoluat în veacurile următoare această activitate la gurile Dunării, capătă astfel o însemnătate deosebita şi care depăşeşte cadrul istoriei poporului român.

Un foarte preţios document din anul 1448 [5] îngădue stabilirea unui plafon maximal al activităţii genoveze în Moldova, puţină vreme înainte de căderea Constantinopolei, — deci înainte de evenimentul politic pe care istoriografia burgheză l-a făcut răspunzător de *începutul* decăderii negoţului

---

[1] Legile care au reglementat în 1284 emisiunea ducatului de aur veneţian presupun raportul 1: 11 dintre aur şi argint. (Cf. G. Luzzatto, „Oro e argento nella politica monetaria veneziana", op. cit., p. 23—24). Dar se admite în istoriografie că *raportul comercial*, la sfârşitul veacului al XIII-lea, este 1: 9,06 — 9,45. (Este raportul pe care se întemeiază şi calculele din „La Mer Noire" cf. „Revue hist. du sud-est européen", 1944, XXI, p. 49; dacă l-am aplica şi noi, valoarea în florini a afacerilor genoveze la Vicina ar fi încă şi mai mare).

[2] Aplicând la perperii împrumutaţi de clientul lui Predono raportul dintre aur şi argint admis mai sus, rezultă că *un perper conţine 2,681 — 3,254 g aur curat*. Or, florinul conţine după cum am văzut 3,536 g ceea ce duce la raportul dintre perper şi florin calculat în text.

[3] Cifra exactă, corespunzătoare valorii *în perperi* a traficului dela Vicina, este de *25.190 florini*, dacă aplicăm raportul de 1: 11 dintre aur şi argint la interpretarea contractului din 24 Septembrie 1281. Dar am văzut că raportul comercial (pe care de sigur îl aplicau între ei clienţii lui G. di Predono) este mai favorabil argintului şi duce astfel la un rezultat superior cifrei de 30.000 florini.

[4] Calculul priveşte tot contractele cuprinse în registrul lui G. di Predono grupând aceste contracte după localităţile de destinaţie ale curtierilor plecaţi din Pera; valoarea sumelor astfel învestite de clienţii lui Predono în fiecare localitate se raportează apoi la valoarea totală a afacerilor înregistrată de notar. Pentru calculul cifrelor de mai jos utilizăm totalizările tabelului din „La Mer Noire" („Revue hist. du sud-est européen", 1944, XXI), p. 48; este a spune că aceste cifre trebue luate numai ca *indicaţii generale*, fără a li se atribui exactitate absolută. (Nu am putut controla în tabloul citat decât datele referitoare la Vicina; dar ele arată că Brătianu este la fel de certat cu aritmetica elementară ca şi cu legile mai subtile ale economiei politice).

[5] Actul a fost publicat de N. Bănescu în volumul „Inchinare lui Iorga" Cluj, 1931, p.35, doc. 1. Datarea, ibidem, p. 33. Rămânând pitit în această publicaţie puţin răspândită şi niciodată reprodus de atunci într'o colecţie curentă de documente, actul a rămas necunoscut în genere cercetătorilor problemei noastre.

italian în Marea Neagră. Actul din 1448, niciodată folosit de istorici, ca atare, cuprinde un ordin adresat de comuna Genovei consulului său din Caffa pentru instituirea unei taxe de „jumătate la suta" asupra *„tuturor mărfurilor şi bunurilor genoveze care sunt duse* (spre vânzare) *sau transportate la Moncastru, cât şi asupra tuturor celor care vin şi sunt aduse de acolo pe mare"* [1]. Taxa extraordinară hotărîtă de metropolă urma să producă suma necesară pentru împlinirea datoriei de 10.000 aspri pe care comuna o avea faţă de un oarecare Antoniu de Francis.

Detaliile acestei vămuiri, pline de interes pentru istoria Moncastrului din toate punctele de vedere [2], ne privesc pe noi deocamdată numai prin condiţiile practice şi termenele de plată hotarîte de Genova. Intr'adevăr, se ordonă consulului să pună la Caffa în licitaţie arendarea acestei taxe, fixând arendatorului condiţia să plătească cei 10.000 aspri lui Antonio de Francis în şase luni; beneficiarul licitaţiei urma să se despăgubească apoi din venitul vămii atât timp cât va fi necesar pentru recuperarea sumei avansate de el [3].

Este limpede că perceperea normală a taxei prin intermediul autorităţilor vamale obişnuite era apreciată ca insuficientă pentru acoperirea datoriei; cu alte cuvinte, taxa de „jumătate la sută" nu era capabilă sa producă ea însăşi cei „10.000 aspri în şase luni", sumă şi termen prin care Genova se legase faţă de creditorii ei. Inţelesul şi necesitatea operaţiei instituită prin ordinul din 1448 consta în faptul că beneficiarul licitaţiei urma să împrumute comuna cu suma arătată până ce vama dela Moncastru va produce banii (într'un timp evident mai lung de şase luni).

Aşa dar guvernul genovez cunoştea (şi folosea în socotelile sale) limitele traficului comercial care trecea prin Moncastru, apreciind că *valoarea totală a mărfurilor supuse impunerii era inferioară sumei de două milioane aspri în şase luni:* altminteri, o taxă de 0,5% ar fi produs în acest răstimp o sumă egala sau mai mare ca 10.000 aspri şi licitaţia dela Caffa ar fi devenit inutilă din punct de vedere financiar, stânjenind în schimb în mod considerabil activitatea organelor specializate însărcinate cu administraţia vămilor genoveze din Marea Neagră.

Pentru înţelegerea valorii acestui rezultat, trebue să subliniem că la data documentului nostru — anul în care s'au instalat la Chilia garnizoanele şi politica lui Ioan de Hunedoara [4], — Genovezii nu puteau face decât *numai prin Moncastru* legătura dintre Moldova şi Marea Neagră. Pe de altă parte, felul în care ordinul metropolei definea mărfurile supuse impunerii, ne arată că plafonul calculat mai sus se referă la valoarea *totală* a mărfurilor purtate de Genovezi în Moldova la 1448, — fie că este vorba de

[1] *„super omnibus et singulis rebus et mercibus Januensibus que deferentur aut conducentur Moncastrum et que exinde extrahentur de eo loco per mare".*

[2] Astfel (după cum vom vedea mai jos) acest ordin este semnificativ pentru raporturile dintre Genovezi şi autoritatea care exercita *suveranitatea politică* în oraş, în această vreme.

[3] Op. cit., De subliniat că operaţia vamală, în sine, nu putea fi realizată decât tot de funcţionarii consulului; textul nu o spune dar nici nu era nevoie, căci lucrul reiese dela sine. Nu vedem cum ar fi improvizat un simplu particular, beneficiar al licitaţiei aparatul administrativ necesar urmăririi acestei taxe.

[4] Se ştie că tocmai în acest an voevodul Transilvaniei a ocupat gurile Dunării (Letopiseţul dela Putna, în „Vechile cronice mold.", ed. I. Bogdan, p. 194) în cadrul unei politici generale care a înlăturat şi activitatea Genovezilor, în acest port.

marfuri vândute acolo, cumpărate din ţara sau chiar numai transitate de-a-lungul Moldovei, pe drumul Liovului.

Ţinând seama, în fine, de valoarea asprului faţă de florinul de aur [1], moneta de bază a calculului nostru, obţinem un rezultat extrem de grăitor în comparaţie cu cifra de afaceri din 1281. Rezultă, în adevăr, că *încă dinainte de cucerirea Constantinopolei de către Turci,* mărfurile vămuite la Moncastru reprezentau o valoare *mai mică de 8.000 florini pe lună,* aşa dar o valoare mult mai mică decât o treime din investiţiile genoveze pe teritoriul dela Nordul Dunării în vremea jefuirii brutale a acestui teritoriu de catre stăpânirea hanilor tătari.

Este o primă aproximare, destul de palida deocamdată, a decăderii reale pe care a suferit-o activitatea negustorilor italieni în Moldova încă din veacul al XIV-lea şi din prima jumătate a veacului al XV-lea.

Condiţiile materiale ale calculului de mai sus, născute din natura izvoarelor care ne stau la îndemână, prezintă un avantaj dar şi un grav neajuns.

Pe de o parte, aceste izvoare stabilesc cu toate garanţiile unei certitudini ca îngustarea comerţului genovez la Nordul Dunării a început înainte de data la care s'au produs primele intervenţii militare otomane pe teritoriul Moldovei şi anume, în vremea în care negustorii genovezi întreţineau raporturi excelente cu sultanii, fiind sprijiniţi în mod activ de guvernarea turcească [2]. Această concluzie, a cărei însemnătate este hotărîtoare pentru înlăturarea teoriilor burgheze în problema noastră, se găseşte întărită de împrejurarea că diferenţa dintre cifrele calculate mai sus este *cu mult mai mică* decât diferenţa reală între volumul global al negoţului genovez la Nordul Dunării, la 1281 şi la 1448. Am văzut într'adevar că prima cifra reprezintă un minimum, amploarea afacerilor organizate de negustorii dela Vicina fiind de sigur mult mai mare la acea dată; cifra din 1448 este la rândul ei un simplu termen de comparaţie, negoţul genovez în Moldova reprezentând de astă dată o valoare mult mai mică.

Pe de altă parte, însă, proporţiile exacte ale crizei de care este lovita activitatea negustorilor italieni în Ţările Române vor rămâne ascunse în umbră şi de împrejurări de altă natură, atât timp cât nu cunoaştem conţinutul concret al negoţului măsurat prin calculele de mai sus; vor rămâne ascunse în aşa măsură, încât am risca să pierdem din vedere nu numai *proporţiile* ruinei genoveze dar şi unele trăsături *ale naturii şi originilor sale.* Este necesar de aceea să trecem dela evaluări cantitative globale, la analiza din punct de vedere calitativ a diferitelor acte de comerţ cuprinse în cifrele de afaceri dela 1281 şi 1448.

---

[1] In Dalmaţia şi Serbia, un florin este socotit la 40 aspri (cf. aşezămintele arhiepiscopului Paul Angelo de Durazzo din 8 Nov. 1462, în N. Iorga, „Notes et extraits", IV, p. 196). Dar la Constantinopole asprul apare faţă de florin în raportul 1 : 50—54 (Zinkeisen, Geschichte des osmanischen Reiches, III, p. 798).

[2] Cf. de pildă N. Iorga „Privilegiul lui Mohamed al II-lea pentru Pera din 1 Iunie 1453". Bucureşti, 1914. Asupra colaborării turco-genoveze, îndeobşte cunoscută, vom reveni mai jos în măsura în care ea a atins problema rezistenţei opusă de Români agresiunii otomane.

Nu trebue să uităm, într'adevăr, ca repertoriul manifestărilor concrete ale comerţului practicat de Genovezi la Nordul Dunării cuprinde o serie de activităţi de o însemnătate foarte eterogenă şi pe care totuşi istoriografia burgheză le-a confundat sistematic în aceiaşi însumare. Părasind „metoda" acestor istorici, vom distinge trei înfăţişări principale sub care apar Genovezii în Moldova, în secolul al XV-lea: *a)* cumpărând produse moldoveneşti; — *b)* vânzând unor Moldoveni obiecte produse în alte ţări; — *c)* transportând, în simplu transit, pe drumurile ce străbăteau Moldova, mărfuri ce nu erau destinate nici vânzarii şi nici cumpărării înăuntrul hotarelor ei.

Funcţiunea caracteristică a negustorilor de care este vorba aici, consta în organizarea schimbului dintre producători aflaţi la mare depărtare unii de alţii. Dar această funcţiune economică, omogena numai din punctul genovez de vedere, capătă pentru economia Moldovei trei înţelesuri sensibil diferite în cele trei forme concrete sub care se înfăţişează relaţiile moldo-genoveze: caracterul acestor relaţii diferă, anume, *după măsura în care actele de comerţ iniţiate de negustorii italieni antrenează producţia unor mărfuri locale în circuitul internaţional al schimburilor.* Intr'adevar, analizând conţinutul celor trei activităţi comerciale enumerate mai sus, apare limpede că economia Moldovei nu se găsea în toate trei cazurile sau nu se găsea *în acelaşi fel* la unul din capetele circuitului de schimburi organizat de Genovezi.

In cazul transitului simplu, circulaţia mărfurilor se mărgineşte la *aspectul material al transportului* şi nu da vreun prilej de schimburi propriu zise pe teritoriul ţării; cu alte cuvinte, negustorul parcurge ţara fără a stabili o legătură *economică* trainică între locuitorii ei şi piaţa internaţională.

Chiar în celelalte două cazuri, negustorii italieni ocupă poziţii diferite faţă de *modul de producţie local* şi îl influenţează deci în două chipuri cu totul distincte. Când un asemenea negustor *cumpără mărfuri locale,* el intră în legatură nemijlocită cu însăşi produsele muncii în societatea de pe teritoriul Moldovei şi deci cu ansamblul relaţiilor de producţie în cadrul cărora au fost obţinute mărfurile[1]. Importanţa activităţii Genovezilor, sub această formă, este aşa dar de altă natură decât în cazul în care negustorul *vinde la Dunărea de Jos produse străine* (de pildă piperul); în acest din urmă caz el nu ia contact, de obicei, decât cu nevoile consumului de lux al vârfurilor societăţii feudale şi nu influenţează decât modul de viaţă parazitară al acestora (şi numai în mica masură în care ospeţele lor nu se pot dispensa de mirodenii).

Conţinutul economic foarte variat al activităţii Genovezilor pe teritoriul Moldovei ne obligă să studiem evoluţia specifică a fiecărui capitol comercial amintit; este imperios necesar să deosebim, în orice caz, evoluţia transitului simplu, de evoluţia celorlalte două ramuri ale activităţii negustorilor italieni. dacă vrem să cunoaştem rolul adevărat jucat de Genovezi pe teritoriul Ţărilor Române.

De altminteri, necesitatea în sine a unor reguli metodologice atât de fireşti, nici nu ar fi trebuit să fie discutată dacă ele nu ar fi fost sistematic

---

[1] K. Marx, Capitalul, Ed. P.C.R., 1948 v. I, p. 112 arată chipul concret în care are loc înrăurirea, în aceste împrejurări; vom folosi indicaţiile lui Marx mai jos, cap. III, în legătură cu materialul istoric *intern.*

călcate în picioare de istoriografia burgheză. Vom vedea îndată că, voită sau nu, confuzia sistematică promovată aici de istoriografia burgheza a fost la originea falsificării realităţilor istorice din secolul al XV-lea prin afirmarea unor „strânse raporturi dintre Moldova şi Genova" în vremea în care ele erau de fapt aproape inexistente. Devine necesar, tocmai din pricina rolului jucat în ştiinţă de această confuzie, să ne oprim mai staruitor asupra conţinutului real şi a rolului practic jucat de transit.

Transitul simplu al negustorilor italieni de-a-lungul Moldovei este adeverit, prima oară la 1339, de o menţiune explicativă înscrisă pe portulanul lui A. Dulcerto, în dreptul Liovului [1]: portulanul (alcătuit pentru nevoile marinarilor care străbăteau Mediterana şi Marea Neagră) lămureşte corabierilor rostul Liovului spunând *„către acest oraş merg negustorii şi merg apoi prin marea Gothalandiei* (Baltica) *către părţile Flandrei, îndeosebi către Bruges"*.

Rolul jucat de Liov, ca extremitate nordică a activităţii Genovezilor a framântat în secolele XIV—XV istoria comercială a Poloniei şi a lăsat urme documentare numeroase, graţie privilegiilor obţinute de acest oraş pe care Cracovia a căutat să le împărtăşească [2]. Documentele regilor poloni repetă până în 1472 [3] clauzele dreptului „de depozit" acordat Liovului pentru mărfurile aduse de *„negustorii transmarini... prin Moldova"* [4]. Prin astfel de menţiuni, privilegiile amintite oglindesc perfect situaţia transitului genovez pe drumurile Prutului şi ale Siretului.

Transitul se efectua pe calea principala care începea la Moncastru (foarte rar la Chilia) şi continua prin Suceava spre Liov. Negustorii acestui din urmă oraş nu aşteptau de altminteri, întotdeauna, ca mărfurile să ajungă în „depozitul general"; adeseori ei veneau să caute ei înşişi mărfurile la jumătatea drumului, astfel că privilegiile domnilor moldoveni, începând din 1408, prevăd cazul în care liovenii *„vor cumpăra marfă tătărească în Suceava precum... mătăsuri, piper, tămâie, vin grecesc"* [5].

In acest fel s'a desvoltat rolul Sucevei ca „etapă" a transitului internaţional de mărfuri; capitala Moldovei a devenit sediul unei activităţi febrile, atrăgând aici negustori care se îndeletniceau cu transmiterea mărfurilor orientale spre centrul Europei. Este tipic în această privinţă cazul bancherului genovez Dorino Cattaneo care se instalează la Suceava, pe la mijlocul secolului al XV-lea [6]; devenind curând *vameş al Sucevei,* el îşi exercita funcţiunile cu ajutorul unor mari curtieri ai transitului internaţional, ca Iulian Gebeletto „de Caffa" pe care-l vedem apărând într'un proces ca „om de

---

[1] M. Popescu-Spineni „România în istoria cartografiei", I, p. 74—75; harta, reprodusă op, cit., II, pl. 27.

[2] Lupta dusă între Liov şi Cracovia pentru aceste privilegii a avut un răsunet puternic şi asupra raporturilor moldo-polone; cf. C. Racoviţă. „Rev. Ist. Rom.", X, 1940, p. 306 şi urm.

[3] Privilegiul din 1472, ultimul după câte ştim cuprinzând formula care ne interesează a fost publicat şi în colecţia Hurmuzaki, II, 2, p. 215—218.

[4] Hurm., II, 2, p. 217.

[5] „Documente moldoveneşti dinnainte de Ştefan cel Mare"; ed. M. Costăchescu, II, p. 633

[6] Era de altfel însurat cu o localnică. Acte şi Fragmente, ed. N. Iorga, III, p. 43.

încredere" al vameşului [1]. Ei formau astfel o asociaţie care participă pe tărâm comercial şi administrativ în acelaş timp la organizarea „segmentului moldovenesc" al drumului dintre Liov şi Marea Neagră [2]. In jurul mărfurilor depuse de Genovezi în capitala Moldovei [3] în aşteptarea achizitorilor lioveni, mişună astfel o lume turbulentă şi pitorească al cărei neastâmpăr [4] atrage (şi înşeală) privirile.

Pentru problema noastră este de cea mai mare însemnătate faptul în deobşte recunoscut [5] că tocmai *acest gen de activitate formează obiectul sdrobitoarei majorităţi a informaţiilor privind raporturile moldo-genoveze din secolul al XV-lea.* Este tocmai motivul pentru care apologeţii acestor legături au „neglijat" să analizeze rolul specific al transitului, ca simplu transport de mărfuri, în comparaţie cu celelalte forme de activitate genoveză în Moldova. Intr'adevăr, dacă în acest sector prezenţa negustorilor italieni se înfăţişează sgomotoasă, dând naştere la tot felul de procese şi contracte, deci de documente istorice, — însemnătatea reală a activităţii lor pentru economia Moldovei este practic vorbind, atât de redusă încât o putem considera ca neglijabilă într'un calcul de felul celui pe care-l încercam aici.

Să privim mai de aproape rolul unor negustori ca D. Cattaneo şi I. Gebeletto; legătura lor cu economia Moldovei este absentă atât timp cât activitatea lor specifică se caracterizează tocmai prin organizarea unui circuit economic de mărfuri străine localizat printr'o simplă coincidenţă geografică pe teritoriul Moldovei şi străbătând acest teritoriu fără a da nastere aici la vânzări sau cumpărări. Intre o asemenea activitate comercială şi modul de producţie local nu există, propriu vorbind, nicio atingere şi astfel dispare până şi prilejul vreunei temeinice înrâuriri reciproce.

Ni se oferă de altminteri putinţa să constatăm în ce măsură transitul rămâne în fond indiferent faţă de organismul social al ţării, într'un caz concret deosebit de sugestiv. Contactul dintre ţară şi circulaţia mărfurilor transitate se mărgineşte la contactul material dintre purtătorii mărfurilor şi sistemul administrativ al căilor de trecere prin ţară; este un contact a cărui principală (dacă nu unică) manifestare are loc cu prilejul unor acte *de vămuire sau de transport.* Tocmai de aceea este suficient să aruncăm o privire asupra organizării vamale din secolul al XV-lea pentru a înţelege la ce se reduce „rolul istoric" al transitului genovez în desvoltarea societăţii româneşti. Intr'adevăr, dacă vom constata incapacitatea completă a transi-

---

[1] Actele unui proces judecat la Liov în care apar amândoi la 16 August 1465, Cattaneo ca împricinat şi Gebeletto ca martor, cu precizarea bizarei lor asociaţii, (Studii şi documente ed. N. Iorga, t. XXIII, p. 296, doc. XIV).

[2] Afacerile purtate la Liov de Gebeletto între 1463—1475, *ibidem*, p. 295 (doc. X şi XII), p. 301 (doc. XXXII—XXXIII), p. 304 (doc. XL) etc.

[3] Astfel, în 1449—1450, negustorul genovez Petru de Gravaigo avea în depozit la Suceava 18 baloturi de bumbac, 100 de căciuli şi două baloturi de tafta (marfă care îi este confiscată cu prilejul unui proces: cf. reclamaţia procuratorului instituit de Gravaigo, Acte şi fragmente, ed. N. Iorga III, p. 28).

[4] Printre necontenitele contestaţii şi diferende ridicate de aceşti negustori, v. plângerea fraţilor Craveotto care declară la 6 Martie 1444 că au fost păgubiţi de domnul Moldovei cu suma de 4.500 ducaţi, plus cheltuelile unor zadarnice procese purtate la Suceava timp de 18 luni (Acte şi fragmente, III, p. 16—21).

[5] In rarile cazuri în care istoricienii burghezi îşi aduceau aminte să vorbească despre cumpărăturile sau vânzările efectiv încheiate de negustorii italieni cu locuitorii Moldovei, ei trebuiau să recunoască faptul că « *acest comerţ local* (sic) *era puţin lucru faţă de marele comerţ de transit* ». P. P. Panaitescu „Interpretări româneşti" p. 114.

tului de a înrâuri asupra formelor de organizare a vamilor şi a transportului, cu atât mai puţin ne putem aştepta la vreo influenţa serioasă exercitată asupra bazei economice a societăţii noastre pe tărâmuri mai indirect legate de viaţa drumurilor comerciale.

Documentele domneşti din secolul al XV-lea atestă existenţa unei instituţii pe care istoriografia burgheza a ignorat-o complet: e vorba de *„vămile feudale interne"*, cu alte cuvinte dreptul marilor feudatari de a socoti hotarele moşiilor lor drept ceea ce ar fi în concepţia modernă un hotar comercial de stat, cu vămi şi grăniceri.

Marii boieri şi mânastirile principale din Moldova şi din Ţara Românească erau împuternicite de domnie să vămuiască orice acte de comerţ efectuate pe moşia lor: *„din toate târguelile, să le fie lor toată aceasta vamă"* [1]. Uneori dreptul de vămuire se aplică şi asupra oricărui transport efectuat de un străin care strabate moşia; astfel vămuirea apare ca un drept născut din stăpânirea feudala şi este asimilata cu formele rentei funciare [3].

Pe de altă parte, frecventele confirmări în posesiunea feudalilor a vadurilor şi aşa numitelor „poduri umblatoare" [4] reprezintă mult mai mult decât simpla asigurare a unor venituri; se instituie pe această cale, în beneficiul stăpânului teritorial, *un drept de monopol asupra mijloacelor materiale ale transportului* în punctele obligate de trecere, precum şi *puterile administrative şi de poliţie* legate în totdeauna de monopolurile feudale.

Nu este necesar sa împingem prea departe cercetarea acestei teme în fond secundara pentru problema pe care o tratam aici; faptele invocate mai sus sunt suficiente, credem, pentru a ilustra existenţa în secolul al XV-lea, pe teritoriul nostru a unor stări considerate în chip unanim drept *indicele clasic al înapoierii în organizarea vămilor şi a transportului.* Se ştie în deajuns că vămile feudale interne şi implicaţiile lor politice-administrative nu sunt posibile decât în condiţiile unei relativ slabe circulaţii a mărfurilor, exprimând în fond slaba necesitate de utilizare a drumurilor într'o societate.

Or, aceste stări de „fărâmiţare vamală", corespunzând unei vieţi lipsita de obiceiul generalizat al transportului se constată pe teritoriul Ţărilor Române în secolul al XIV-lea, *puţin timp după apogeul comerţului italian la Dunarea de Jos;* în schimb, cele dintâi semne ale decaderii acelor stari *au*

---

[1] Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, ed. N. Costăchescu, II, p. 324 etc. De altfel *în mod curent* se plătea vamă *în sate* (unde ea nu putea fi plătită decât unui stăpân teritorial, adică de obicei, unui boier sau unei mânăstiri); o arată actul din 1 Aprilie 1470, un privilegiu excepţional de scutiri acordate mânăstirii Neamţului care spune: „nicăeri să nu plătească, nici în târguri, *nici în sate*" („Documentele lui Ştefan cel Mare", ed. I. Bogdan, I, p. 144).

[2] In Ţara-Românească se întăreşte la 3 Februarie 1507 mânăstirii Cozia dreptul de a încasa *„vămeşia"* pentru *„orice se va vinde pe ocina"* mânăstirii; de asemenea *„Oricâte bărci vor merge pe Dunăre, dacă vor ieşi pe ocina sfintei mânăstiri, ele să plătească perperul călugărilor"* (în colecţia „Documente privind istoria României", ed. Acad. R.P.R., veacul XVI, B, Ţara Românească, v. I, p. 41, doc. 37).

[3] Numele însuşi de *„vamă"* este folosit fără deosebire pentru a desemna taxa aplicată unor acte de comerţ sau diferitele moduri ale rentei (ca *„vama oilor"*, *„vama porcilor"* etc., etc.).

[4] Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare, ed. M. Costăchescu, II, p. 213, p. 282; Doc. lui Ştefan, ed. I. Bogdan, I, p. 10, p. 429 etc. etc. In Ţara-Românească o danie făcută mânăstirii Xeropotam dela muntele Athos, în primii ani ai sec. XVI cuprindea bălţile *„câte sunt din apa Jiului... şi cu vadul ce se numeşte al Ciobanului, unde umblă podul, să ia călugării toată vama şi venitul podului"* (Actul în „Docum. Athos", ed. Nandriş, p. 228—236).

început să apară în secolul al XVI-lea[1] *după dispariția negustorilor genovezi din Marea Neagră.* Este evident deci, ca unificarea vamală a Moldovei (precum și însuși procesul de intensificare a folosirii drumurilor, pe care această unificare o oglindește), nu datorează absolut nimic desvoltării transitului organizat de Genovezi. Dimpotrivă, progresul material și administrativ al drumurilor moldovene se desfășoară după legi interne aflate într'o vădită opoziție față de ritmurile evoluției istorice a transitului.

Rezultă că activitatea unui negustor de tipul lui D. Cattaneo sau al confraților lui, oricât de țipătoare ar fi fost și oricâte procese ar fi lăsat în urmă, nu a isbutit să influențeze măcar domeniul de care era nemijlocit legată, —domeniul organizării vămilor, adică al punctelor de contact dintre transit și țară. Influența transitului nu a putut să fie decât extrem de mică dincolo de pragul material al transporturilor care străbăteau Moldova, de vreme ce nu a isbutit să modeleze după nevoile sale nici măcar structura organizatorică a acestui prag. Cu atât mai puțin se poate admite că drumurile comerciale, în existența lor materială ca simple „șleauri", ar fi putut să fie creatoare de forme superioare de viață social-economică.

Discutând rolul transitului ca factor de transformare a societății, nu am avea de analizat problema *veniturilor* pe care le trăgeau boierii și domnia din vămuirea mărfurilor transitate. Intr'adevăr, aceste *venituri parazitare* nu puteau influența nici modul de producție al Țărilor Române și nici organizarea lor comercială; totuși îmbogățirea unor beneficiari de drepturi vamale ar putea să pară un fapt relativ important, măcar prin urmările sale social-politice. Am văzut că istorici burghezi au căutat să explice puterea lui Ștefan cel Mare prin venitul vămilor sale.

Impotriva unei asemenea erori se ridică mărturia directă a celor mai luminați dintre conducătorii politici români, contemporani cu transitul genovez. Este suficient să cităm scrisoarea domnului Țării Românești[2], în care Basarab punând problema activității negustorilor străini în țară, fixează cu același prilej poziția *de principiu* a politicii sale; el restrânge această activitate și *renunță la veniturile vamale legate de ea* pentru motivul clar enunțat că *are nevoie de bani foarte mulți și deci de o țară bogată.*

Motivarea domnească nu este paradoxală decât în aparență.

Fapt este că, după dispariția veniturilor vamale produse de activitatea Genovezilor în Moldova, se constată că domnia dispune de o cantitate de monetă mult superioară celei pe care o mânuia în prima jumătate a seco-

---

[1] Colecția „Documente privind istoria României", veacul XVI, B, Țara Românească t. I, p. 14, p. 26—27 etc. și *Prefața*, p. III—IV (unde se analizează aceste acte). In Moldova se întâlnesc de abia pe timpul lui Alexandru Lăpușneanu, primele manifestări ale organizării *de către domnie* (deci de autoritatea centrală a Statului) a administrației comerciale. Asupra acestor probleme pe care nu le putem discuta pe larg aici, vom reveni într'un studiu special unde vom discuta și neroziile istoriografiei burgheze privind activitatea organizatoare domnească... pe timpul lui P. Mușat și Alexandru cel Bun.

[2] Scrisoarea (pe care înclin a o atribui lui Basarab Țepeluș) este publicată în „534 documente slavo-române", ed. Tocilescu, p. 257; am văzut cu alt prilej luptele deslănțuite de protecționismul comercial născând, lupte în care se încadrează de asemenea declarația politică cuprinsă în scrisoarea citată și care motivează legătura de idei formulată acolo. Cf. Barbu T. Câmpina „Desvoltarea economiei feudale și începuturile luptei pentru centralizarea statului în Moldova și Țara-Romînească" (extras din „Lucrările Sesiunii Generale Științifice a Academiei R.P.R." din 2—12 Iunie 1950) p. 15—16. Tot acolo, despre faptul că *programul enunțat în această scrisoare în chip explicit se regăsește de asemenea, implicit, în politica lui Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare.*

lului al XV-lea [1]. Experienţa vie a guvernării confirmase astfel că belşugul adevărat (inclusiv belşugul cămării domneşti) era produs de munca ţăranilor şi orăşenilor *dinlăuntrul ţării*, că acest belşug nu era produs de desvoltarea activităţii pe care se rezemau *veniturile vamale*, ba chiar putea intra în contradicţie cu această desvoltare. Fără a anticipa asupra formelor şi cauzelor antagonismului evocat aici, este suficient să reţinem deocamdată faptul în sine, adeverit de practica vieţii, că transitul organizat de Genovezi nu contribuia la desvoltarea resurselor ţării.

Rezultă din toate acestea o concluzie limpede. Dacă vrem să cunoaştem rolul efectiv jucat de Genovezi la gurile Dunării, — forma şi caracterul înrâuririi reciproce dintre activitatea lor şi viaţa economică de pe teritoriul Moldovei, — suntem obligaţi să neglijăm faptele care ţin de transitul simplu pentru a obţine astfel imaginea „purificată" a celorlalte două mari sectoare de activitate (vânzarea mărfurilor aduse de negustorii italieni la Nordul Dunării şi mai ales cumpărarea de către ei a produselor locale) căci aceste două sectoare sunt acele în cadrul cărora are loc contactul viu, apt de influenţă creatoare, între Genovezi şi economia Ţărilor Române. Pentru a determina *sensul* influenţei de care e vorba, trebue aşa dar să căutăm a preciza evoluţia istorică a comerţului genovez fixându-ne atenţia numai asupra transacţiilor de vânzare-cumpărare efectiv încheiate la Nordul Dunării.

Cu alte cuvinte, în determinarea transformărilor istorice marcate prin cifrele globale de afaceri din 1281 şi 1448, trebue să scădem de fiecare dată din valoarea totală a operaţiilor comerciale cuprinse în acele cifre, valoarea mărfurilor trecute în simplu transit. Insemnătatea practică a acestei concluzii (şi care îndreptăţeşte, credem, lungimea explicaţiei de mai sus) reiese din constatarea foarte simplă că *transitul Genovezilor de-a-lungul Moldovei, pe drumul Liovului a început* în a doua treime a veacului al XIV-lea [2], în orice caz *după data la care G. di Predono ţinea registrul său din Pera* [3]. Este a spune că cifra globală calculată pentru vremea instalării coloniei italo-bizantine la gurile Dunării reprezintă în întregime transacţii nemijlocit încheiate de Genovezi în mediul populaţiei locale.

Am văzut însă că, prin însăşi condiţiile calculului privind mărfurile vămuite la Moncastru în 1448, cifra obţinută pentru mijlocul veacului al XV-lea reprezintă *în cea mai mare parte* mărfuri transitate. Dacă vrem deci să obţinem măsura exactă a legăturilor comerciale care, singure, oglindesc prezenţa efectivă a Genovezilor la noi la 1448, trebue să scădem cel puţin

[1] Op. cit. p. 24 26.

[2] După cum am arătat mai sus, prima menţiune documentară a acestui drum datează din 1339. Cf. textul ei, p. 16, care aduce în acelaşi timp dovada că deschiderea transitului nu a putut fi mult anterioară primei sale atestări documentare; într'adevăr, menţiunea de pe portulanul lui Dulcerto din 1339 subliniază că „drumul Liovului" are pentru navigatorii din Marea Neagră rostul de a face legătura dintre activitatea lor şi circuitul comercial din Europa centrală *„către părţile Flandrei, în deosebi către Bruges"*; dar se ştie că activitatea Hansei, la Bruges, a atins importanţa pe care o presupune notiţa lui Dulcerto *de abia la începutul veacului al XIV-lea* H. (Pirenne, Histoire de Belgique, ed. a 5-a, v. I, p. 268).

[3] Registrul lui Predono înscrie contracte privind aducerea postavului flamand, *prin Pera*, la Vicina („Bull. hist." Acad. Roum., X, 1923, p. 180). Or, după cum era firesc (cf. nota precedentă) şi după cum ne va dovedi mai jos analiza documentelor interne moldoveneşti, desvoltarea drumului dintre Liov şi Marea Neagră a făcut ca acest postav să vină la gurile Dunării pe căile terestre ale Europei centrale şi nu pe drumul mediteranian; este o dovadă în plus că, la 1281, Liovul încă nu era legat de Vicina *printr'un schimb de mărfuri*.

jumătate (în realitate, mult mai mult de sigur) din cifra de 8.000 florini pe lună, calculată pentru această vreme.

Rezumând rezultatele la care am ajuns până aici, vom avea de precizat, în primul rând, proporţiile cantitative ale decăderii activităţii genoveze la Nordul Dunării. Constatăm că este vorba de o reala *ruinare* a poziţiilor ocupate aici de negustorii italieni şi că ea s'a produs înainte de intervenţia turcească în ţesutul comercial al Mării Negre. Dacă *la sfârşitul veacului al XIII-lea, Genovezii schimbau cu populaţia dela Nordul Dunarii mărfuri în valoare de mult peste 25.000 florini pe lună,* aceste legături se reduc în prima jumătate a veacului al XV-lea la *mult mai puţin de 15% din cifra calculată pentru 1281.*

Sub această primă formă, rezultatele calculului de mai sus sunt suficiente pentru a înlătura definitiv orice îndoială privind natura contribuţiei adusă de Genovezi la progresele hotărîtoare marcate de economia Ţărilor Române după înlăturarea ruinelor lăsate de Tătari. Este imposibil de admis că aceste progrese s'ar fi datorat, chiar numai în parte activităţii comerciale a Genovezilor, atunci când faptele arată cum „colaborarea" lor se manifestă printr'o retragere precipitată de pe pieţele dela Dunărea de Jos.

Teoriile puerile ale istoriografiei burgheze asupra modului participării negustorilor italieni la înaintarea civilizaţiei româneşti [1] apar însă într'o lumină nouă de îndată ce facem un pas mai departe în analiza cifrelor de mai sus. Este decisivă aici împrejurarea că nivelul marcat la 1448 de comerţul genovez nu exprimă atât scăderea în sine a nivelului de schimburi dintre Moldova şi pieţele cu care populaţia ei fusese în contact la sfârşitul veacului al XIII-lea prin intermediul negustorilor dela Vicina; transformarea esenţială constă în faptul că la 1448 aceste schimburi se realizează prin mijlocirea altor negustori [2] în mare măsură *prin mijlocirea aparatului comercial şi de transport al orăşenilor Moldovei.*

La 9 Iunie 1456 orăşenii aflaţi sub autoritatea domnitorului Petru Aron al Moldovei primesc din partea sultanului Mehmed al II-lea un privilegiu, menit să le asigure condiţii administrative prielnice pentru ca ei *„să vină cu corăbiile lor la Adrianopol, Brussa şi Constantinopol, făcând negoţ cu localnicii, atât vânzări cât şi cumpărări, atât la venirea cât şi la întoarcerea lor... Iar beii, subaşii şi spahii să nu aducă risipă sau pagubă sufletului, capului şi mărfurilor acestora"* [3]. Textul acestui privilegiu, ale cărui semnificaţii multilaterale nu au fost urmărite cu seriozitatea pe care o comportă importanţa lui, ridică foarte numeroase probleme dintre care unele depăşesc cadrul studiului de faţă (iar altele, făcând parte din acest cadru, vor trebui să fie reluate, mai jos). Desprindem deocamdată două informaţii cuprinse în textul istoric discutat şi care lămuresc pe deplin caracterul transformărilor suferite de comerţul genovez la Nordul Dunării.

---

[1] „Negustori care vorbeau limbi stranii şi purtau costume din ţări depărtate, dar care au făcut (!) prin ridicarea economică a ţării, puterea şi strălucirea domniilor unui Mircea sau unui Ştefan". (P. Panaitescu, op. cit., p. 137).

[2] A existat, în special în domeniul importului de postavuri în Moldova, o înlocuire a negustorilor italieni prin negustorii din Liov; acest fenomen pe care îl vom studia mai jos este însă mult mai puţin important pentru noi decât concurenţa dintre Genovezi şi orăşenii Moldovei.

[3] O traducere românească destul de aproximativă a privilegiului a fost publicată de N. Iorga în „Revista istorică" 1924, X, p. 105 (după Kraelitz). Folosim aici textul tradus de M. Guboglu pentru lucrările Institutului de Istorie al Acad. R.P.R.

In primul rând, privilegiul este categoric în a constata existența unor legături comerciale directe *între Moldova și exact aceleași piețe meridionale, al căror interes pentru regiunea dunăreană se oglindise în registrul lui G. di Predono,* la sfârșitul veacului al XIII-lea. Este vorba în textul nostru de vânzari și cumpărări nemijlocit efectuate de orășenii domnului Moldovei în mediul populației de pe un întins teritoriu aflat la mijlocul veacului al XV-lea sub autoritatea administrativă și politică a sultanului. Lista localităților enumerate de privilegiu nu este de altminteri limitativă în această privință ; este vorba de localitățile în care se aflau, la data emiterii privilegiului, „beii, subașii și spahii" lui Mehmed al II-lea, — dar vom vedea îndată că prezența orășenilor moldoveni era deosebit de activă *la Pera,* de asemenea, și în alte locuri unde autoritatea administrativă interesată nu era cea turcească (deci unde activitatea lor nu putea fi garantată de textul politic emis de sultan la 1456).

In al doilea rând (și mai ales) privilegiul lui Medmed al II-lea ne informează că schimburile între Moldova și piețele meridionale se realizează prin mijlocirea negustorilor lui Petru Aron și că aceștia transportă *„cu corăbiile lor"* toate mărfurile de care este vorba, atât produsele moldovenești vândute pe malurile Mediteranei, cât și mărfurile străine importate la Nordul Dunării. Importanța acestei știri reiese din însăși comparația cu împrejurările dela 1281. In contrast cu vremea în care Genovezii dețineau monopolul exclusiv al mijlocirii schimburilor dintre Pera și Vicina, constatăm că la mijlocul veacului al XV-lea circulația mărfurilor dintre aceste regiuni ale lumii este asigurată de o nouă categorie de intermediari, în rândurile cărora au apărut orășenii moldoveni [1]. Este în deosebi semnificativ pentru nivelul activității acestora din urmă, faptul că ei organizează atât circulația propriu zis comercială (intervenind în transacțiile de vânzare-cumpărare) cât și *transportul mărfurilor,* folosind aici mijloace proprii de navigație.

Pentru înțelegerea corectă a datelor pe care ni le transmite privilegiul din 9 Iunie 1456 este însă necesar să stăruim pentru înlăturarea unei confuzii ce s'ar putea naște prin contaminare, dat fiind rolul care s'a atribuit în genere politicei turcești în transformarea raporturilor moldo-genoveze. Este necesar să subliniem anume că împrejurările descrise mai sus nu s'au *născut* din privilegiul sultanului (și nu sunt în legătură cu înaintarea otomană) ci sunt pur și simplu înregistrate de izvorul nostru, ca stări de lucruri *anterioare principalelor victorii ale lui Mehmed al II-lea.* Nu trebue să uităm că primele manifestări ale presiunii turcești asupra pozițiilor economice moldovene sau genoveze s'au produs în urma evenimentelor dela 1453 [2] și a celor care au provocat „închinarea dela Vaslui din 1456 [3]. Or,

---

[1] Aci și în restul studiului de față facem abstracție de împrejurarea că printre negustorii aflați sub autoritatea domnului Moldovei se găseau și negustori armeni sau de alt neam; criteriul după care îi grupăm pe toți aceștia sub rubrica de « negustori moldoveni » constă în împrejurarea că ei locuesc în orașele Moldovei și *exprimă interesele economice locale,* fiind legați de producția de mărfuri a țării printr'o evidentă solidaritate. Cercetăm aici lupta lor împotriva negustorilor genovezi ca fenomen economic și nu sub forma unui conflict etnic.

[2] Nu numai că înainte de cucerirea Constantinopolului de către Turci nu poate fi vorba nici de umbra unei opoziții de interese între Turci și Genovezi dar vom vedea că veniturile acestora din urmă s'au sprijinit pe *colaborarea* cu guvernarea otomană până la mijlocul veacului al XV-lea (Cf. mai jos, cap. IV).

[3] Asupra împrejurărilor în care Petru Aron și marea boerime au silit Moldova să accepte plata haraciului, după prima presiune otomană, cf. datele recent discutate în revista „Studii", III, 4 (Iulie—Septembrie 1952).

izvoarele dela mijlocul veacului al XV-lea stabilesc cu toată claritatea existenţa şi amploarea legăturilor organizate de negustorii moldoveni pe pieţele mediteraneene, *înainte de cucerirea Constantinopolei.*

Incă din 1449, ştiri genoveze[1] pomenesc activitatea *„moldoveanului Petruman, locuitor din Suceava"*, care vinde mărfuri din ţara la Pera, punând să i se cumpere în schimb piper de către asociatul sau I. Simicfal, un negustor originar din Liov; încurcăturile provocate de acesta din urmă dau naştere unui lung proces în dosarul căruia aflăm însemnate ştiri privind problema noastră[2]. Ne interesează aici cu deosebire sentinţa dată la 17 Mai 1452 de guvernul Genovei şi transmisă autorităţilor sale în subordine din Colonia Pera; hotărîndu-se aplicarea unor „represalii" împotriva negustorilor moldoveni, se ordonă coloniei să pună sub sechestru mărfurile aparţinând acestora[3]. Actul precizează că este vorba de mărfurile care *„vor fi găsite în Pera"* şi din care se va confisca „numai" cât este nevoe *pentru acoperirea sumei de 4.000 ducaţi.* Cronologia înaintării turceşti (în comparaţie cu datele procesului nostru) arată că isprăvile oştilor lui Mehmed al II-lea nu pot în niciun caz să explice activitatea lui Petruman şi a concetăţenilor lui, *deşi această activitate*, încă din 1449, *se desfăşoară în condiţiile prevăzute în textul privilegiului din 6 Iunie 1456.* Este a spune cu alte cuvinte că privilegiul este departe de a fi *creat*, această activitate, că el nu face decât să înregistreze *(şi să descrie mai explicit)* un sistem de legături comerciale care aveau o origine străină de expansiunea otomană.

Actele procesului lui Petruman fixează data acestor legături, dar permit de asemenea să ne facem o idee despre amploarea lor cantitativă; ele aduc în această ordine de idei o precizare datorită căreia putem trage acum concluzii depline asupra înţelesului cifrei din 1448, privind valoarea mărfurilor vândute sau cumpărate de Genovezi pe teritoriul Moldovei. Rezultă într'adevăr că Petruman şi ceilalţi negustori moldoveni aveau în depozit în oraşul Pera mărfuri în valoare de peste 4.000 ducaţi. Comparaţia cu mărfurile aparţinând negustorilor genovezi care se vămuiau la Moncastru în aceeaşi vreme stabileşte aşa dar *raportul dintre participarea negustorilor moldoveni şi aceea a negustorilor italieni în cadrul schimbului de mărfuri dintre gurile Dunării şi pieţele meridionale;* rezultă limpede că aceste schimburi se realizau la mijlocul veacului al XV-lea, *în mod precumpănitor*, prin intermediul orăşenilor moldoveni[4].

Drumul istoric marcat prin cifrele globale din 1281 şi din 1448—1452, capătă astfel înfăţişarea unei *eliminări treptate a Genovezilor de pe piaţa dunăreană în profitul unor reprezentanţi nemijlociţi ai desvoltării economice locale.* Este o încheiere ce caracterizează însuşi conţinutul catastrofei care a lovit activitatea negustorilor italieni la Nordul Dunării, o încheiere ce ne avertizează că există într'adevăr o legătură cauzală între soarta coloniilor

[1] Acte şi fragmente, ed. N. Iorga, III, p. 28.
[2] Actele procesului sunt publicate, op. cit., III, p. 27 şi urm.
[3] Ibidem, p. 30—31.
[4] Comparaţia de care este vorba presupune că mărfurile nu rămâneau în depozit la Pera, *mult mai mult de o lună de zile*, până la vânzarea lor (în cazul unor produse moldoveneşti) sau până la îmbarcarea lor pe corăbii, după cumpărare (în cazul unor mărfuri meridionale ce urmau să fie importate la Nordul Dunării). In acest caz rezultă într'adevăr că negustorii moldoveni realizează afaceri de peste 4.000 ducaţi la Pera, în timpul în care Genovezii negociază pentru mult mai puţin decât 4.000 florini pe teritoriul Moldovei.

italiene din Marea Neagră şi aceea a economiei Moldovei, dar că ea constă în exact contrariul legăturii postulată de istoriografia burgheză ca un adevăr „dela sine înţeles". Impotriva teoriilor emise de apologeţii colonialismului genovez (şi împotriva explicaţiilor invocate de ei în legătură cu alungarea corăbiilor italiene din Marea Neagră „din pricina cuceririlor turceşti") se înalţă imaginea desvoltării în *antagonism istoric* a celor doi factori economici care se întâlneau la gurile Dunării. Datele cifrice de mai sus sugerează din capul locului că evoluţia divergentă a economiei româneşti şi a comerţului genovez de-a-lungul veacurilor al XIV-lea şi al XV-lea reprezintă cu totul altceva decât contrastul doar întâmplător dintre un progres şi o decădere, puse alături printr'o simplă coincidenţă geografică. Cercetarea ce urmează va arăta că există, dimpotrivă, o condiţionare reciprocă strânsă între aceste două evoluţii; explicată pe plan teoretic de analiza lui Marx, ea se manifestă în chip isbitor când studiem forma concretă pe care a luat-o decăderea negoţului italian *în funcţie de procesele desfăşurate concomitent în sfera economiei româneşti*. Vom constata, de pildă, că îngustarea activităţii genoveze înlăuntrul societăţii dela Nordul Dunării s'a accelerat *in chip inegal* pe diferitele domenii de manifestare ale acelei activităţi şi anume, într'un chip care corespunde întocmai progresului la fel de inegal, în aceleaşi domenii ale vieţii economice locale. Analizând aceste *variaţii concomitente* ce caracterizează evoluţia societăţii Moldovei pe de o parte şi a activităţii Genovezilor pe teritoriul ei pe de altă parte, vom putea trage concluzia că ele oglindesc *unitatea* profundă a procesului istoric desfăşurat în Nordul Dunării, că progresul unora şi decăderea altora nu sunt decât două *expresii* ale *unei singure şi aceleaşi transformări* prin care raporturile comerciale s'au adaptat la noile condiţii ale *modului de producţie local.*

III

După cum s'a vazut, formele concrete ale activităţii negustorilor italieni la gurile Dunării trebue clasificate în două grupuri principale, al vânzărilor şi al cumpărărilor, fiind bine înţeles că al doilea grup era mult mai important decât primul pentru desvoltarea economiei locale. Dar înlăuntrul acestor grupuri trebue să distingem de asemenea, în funcţie de caracterul mărfurilor ce făceau obiectul transacţiilor de vânzare-cumpărare.

In genere vorbind, Genovezii se specializaseră în comerţul cu *mirodenii şi mătăsuri scumpe orientale* fapt care explică denumirea de „mărfuri tătăreşti" ce li se dă acestora [1] în veacul al XV-lea; se ştie că acest nume înseamnează mărfuri aduse de negustorii „din părţile tătăreşti" (adică de negustorii coloniilor italiene din Crimeea stăpânită în această vreme de Tătari). Este un gen de mărfuri pe care Genovezii îi aduceau la Vicina încă dela sfârsitul secolului al XIII-lea [2] şi care devine treptat obiectul exclusiv al activităţii lor.

Importanţa economică a desvoltării importului de mărfuri străine într'o societate ca aceea dela Nordul Dunării în secolul al XIII-lea, este deter-

---

[1] Marturi ca *„vinul grecesc"*, „piperul, tămâia" etc. apar sub această denumire („Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare" ed. M. Costăchescu, II, p. 633) deşi, bineînţeles, ele nu erau aduse de Tătari şi cu atât mai puţin produse de ei.

[2] Registrul lui di Predono, „Bull. hist." Acad. Roum., t. X, 1923, doc. XX, p. 177 — 8, doc. XXIX, p. 182 — 183 etc.

minată de măsura în care ele pot fi cumpărate de un cerc mai larg de consumatori. Numai atunci când asemenea mărfuri capătă o anumită răspândire în mediul local, devenind obiectul unor cerinţe curente ale vieţii, negustorii care se îndeletnicesc cu aducerea lor dobândesc un rol oarecare (foarte mărginit de altminteri) în descompunerea economiei naturale a acestei societăţi [1]. Este evident că negustorii genovezi nu au putut juca nici măcar acest rol mărginit atât timp cât vindeau numai mărfurile tătăreşti, la gurile Dunării. Cu alte cuvinte, rolul pe care ei l-au jucat în genere în domeniul importului de mărfuri străine trebue apreciat în funcţie de măsura în care ei aduceau şi alte produse decât cele de mare lux şi mai ales după chipul în care această măsură a evoluat istoriceşte.

Trebue subliniat aici faptul că negustorii din Pera trimiteau în 1281 la Vicina *peste 1.000 suluri de postav pe lună* [2]; se pomeneşte în contracte postavul „de Lombardia" sau „francez" [3] (acesta din urmă fiind bine cunoscutul postav produs în ţesătoriile din Flandra). Deşi cumpărătorii acestor mărfuri nu se puteau recruta decât din rândurile clasei stăpânitoare, nu este mai puţin adevărat că *măcar printre ei* folosirea unui asemenea postav căpătase o răspândire apreciabilă, mai ales în perioada formării de state feudale de sine stătătoare; în orice caz, în comparaţie cu toate celelalte mărfuri aduse de Genovezi la Nordul Dunării, de-a-lungul veacurilor XIII—XV, postavul se apropie cel mai mult de caracteristicile unui produs care poate face obiectul unor schimburi economiceşte semnificative. Tocmai de aceea evoluţia importului de postav, prin intermediul Genovezilor, trebue apreciată ca încercarea principală a rolului pe care ei l-au jucat în domeniul puternicei desvoltări generale a importului de mărfuri străine pe teritoriul Moldovei în veacurile XIV—XV.

Se ştie că privilegiile domneşti acordate negustorilor din Liov şi Transilvania oglindesc fazele de creştere a unor asemenea importuri în veacul al XV-lea; mărfurile aduse de ei se înmulţesc treptat, cuprinzând tot mai numeroase „mărfuri măruntele" [4] de întrebuinţare curentă şi a căror cerinţă pătrunde uneori (deşi probabil că foarte rar deocamdată) chiar în mediul sătesc [5]. Este vorba de o lărgire a pieţii moldoveneşti, în genere şi care se desfăşoară pe *baza progresului intern* al forţelor de producţie şi al diviziunii muncii. Fără a exagera amploarea fenomenului nu putem totuşi

---

[1] K. Marx, Capitalul, Ed. P.C.R., 1948, v. I, p. 112 arată cum, pe această cale consumatorii mărfurilor străine devin la rândul lor producători de mărfuri; am văzut că Marx subliniază pe de altă parte *caracterul mărginit* al acţiunii negustorului asupra modului de producţie; caracterul *subordonat* al acestei acţiuni asupra *modului de producţie*. („Capitalul", Ed. P.M.R. Bucureşti, 1951, v. II, p. 98).

[2] Contractele înregistrate de G. di Predono în cursul lunii Iulie 1281 şi care prevăd trimiterea de postav dela Pera la Vicina, *însumează valoarea totală de 1.260 perperi şi 10 carate.* Ţinând seama de preţul mărfii (op. cit. doc. IV, p. 175) această sumă reprezintă peste 126 suluri de postav; am văzut însă mai sus că Predono înregistrează cel mult o zecime din activitatea totală a concetăţenilor săi din Pera.

[3] Registrul lui Predono, op. cit., doc. XXIV, p. 180, passim.

[4] Lista mărfurilor grupate sub acest nume în privilegiile Liovenilor în „Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare", II, p. 635, p. 672, p. 792 şi „Doc. lui Ştefan", ed. I. Bogdan, II, p. 277—278.

[5] Incepând din 1455 privilegiile negustorilor vecini pomenesc extinderea activităţii lor „*în târguri şi în sate*" („Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare", ed. M. Costăchescu, II, p. 772).

trece cu vederea existența lui [1]; în comparație cu vremea în care hanul Nogai (contemporanul lui G. di Predono) pustia nestânjenit teritoriul dela Nordul Dunării, sfera circulației mărfurilor se lărgise în chip considerabil pe acest teritoriu. Problema care se pune în legătură cu tema noastră constă în a determina participarea negustorilor genovezi la fenomenul economic desfășurat în societatea Moldovei.

Izvoarele din veacul al XV-lea păstrează însă o tăcere absolută în ce privește aducerea măcar a unui sul de postav de către negustorii italieni. In schimb, și aceasta este hotărîtor pentru domeniul comercial pe care-l analizăm, privilegiile domnești acordate Liovenilor menționează alături de „mărfurile mărunțele" (produse de obicei în orașul lor) locul însemnat pe care-l ocupă în activitatea acestor negustori aducerea postavului atât în Moldova [2] cât și în Țara Românească [3]; negustorii Transilvaniei aduc și ei, alături de „pânza săsoaicelor" [4], numeroase varietăți de postav din Ypres, Louvain, Colonia și din Cehia [5].

Este vădită legătura dintre tăcerea izvoarelor privind pe Genovezi și bogăția informațiilor lor privind importul de postav prin negustorii din Liov și Transilvania. Această legătură este întărită și explicată într'o clauză, remarcabilă în multe privinți, prin care boierii moldoveni își iau grija să precizeze în toate privilegiile Liovenilor, începând din 1408: *„se va socoti prețul postavului la Suceava ca și la Liov"* [6].

Negustorii din Liov aveau temeinice motive să accepte această clauză, în fond oneroasă pentru ei; cunoaștem într'adevăr avantajele foarte largi care li se fac în Moldova pentru comerțul mărunt [7] și care vor fi compensat de departe paguba provocată aici [8]. Dar însăși tocmeala pe care o presupune fixarea *în acest mod* a prețului postavului este importantă pentru noi; ea dovedește că în cadrul circulației acestei mărfi în Moldova nu mai încăpea loc și pentru intervenția negustorilor genovezi. Intr'adevăr clauza analizată aici pe lângă că asigura obținerea mai ieftină a postavului de către boierii moldoveni, arată prin însăși formularea dată de acești boieri că pentru ei prețul postavului „cotează" la un fel de bursă a Liovului, cu alte cuvinte că *ei considerau orașul vecin ca furnizorul lor normal, încă dinainte de 1408.*

Se explică astfel nu numai dispariția oricăror mențiuni despre negoțul cu postav al Genovezilor la Nordul Dunării, dar și apariția termenului de „mărfuri tătărești" în veacul al XV-lea cu cele două înțelesuri vădit echivalente pe care le are acest nume în vorbirea vremii; el înseamnă, la propriu,

[1] Luptele date de târgoveții din Bacău, Trotuș și alte orașe încă de prin 1435, pentru monopolul desfacerii acestor „mărfuri mărunțele" (op. cit., II, p. 678, p. 695) oglindesc nivelul acestei desvoltări interne pe care vom căuta să îl determinăm mai exact în funcție de ansamblul izvoarelor, la sfârșitul acestui capitol.

[2] „Documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare", ed. M. Costăchescu, II, p. 634.

[3] Op. cit. și privilegiul dat în 1409 de Mircea cel Bătrân negustorilor lioveni. P. Panaitescu „*Mircea cel Bătrân*", anexa II, p. 353) unde postavul este așezat în primul rând al mărfurilor aduse de acești negustori în Țara Românească.

[4] „534 docum. ist. slavo-române", ed. Tocilescu, p. 51.

[5] Op. cit. p. 5, passim.

[6] « Documente moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare », ed. M. Costăchescu, II, p. 635.

[7] Aceste avantaje erau în orice caz mai mari decât cele pe care le aveau, în genere, negustorii moldoveni în propria lor țară.

[8] Trebue să ținem seamă de faptul că Liovenii sunt astfel siliți să renunțe a adăuga la prețul postavului chiar *costul transportului din orașul lor până la Suceava.*

mărfuri aduse de Genovezi [1], dar este totodata termenul generic pentru mărfurile de mare lux ca de pildă *„camhă, piper, tămâie, vin grecesc"* [2]. Echivalența celor două sensuri ale cuvântului s'a format odată cu procesul istoric datorită căruia asemenea mărfuri au devenit, spre sfârşitul veacului al XIV-lea, obiectul exclusiv al importului de produse străine în Moldova prin intermediul negustorilor italieni. In veacul următor chiar clasa stăpânitoare a Moldovei încetase de a-şi satisface prin Genovezi orice altă cerință în afara celor atât de neînsemnate pe tărâm economic la care se adresau „mărfurile tătăreşti" [3]. Cu atât mai străini rămâneau negustorii italieni față de cercul consumatorilor moldoveni din rândurile orăşenilor şi chiar al sătenilor care începeau în veacul al XV-lea să cumpere mărfuri străine şi pe care activitatea Genovezilor nu i-a avut niciodată în vedere.

Semnificațiile generale ale procesului descris aici vor putea fi mai uşor desprinse dacă ne gândim că negustorii italieni au fost înlocuiți de Lioveni şi Transilvăneni, adică de către negustorii a căror formă principală de activitate în Moldova consta în desfacerea „mărfurilor mărunte" produse *de meşteşugarii din propriile lor oraşe* [4]. Tocmai pe *această* bază ei au preluat rolul de furnizori ai pieții moldoveneşti în genere (inclusiv ai pieții postavului), iar prețurile curente în mediul lor au devenit un criteriu de orientare valabil pentru întreg consumul de mărfuri străine în Moldova. Astfel, înlăturarea Genovezilor de către concurenții lor nu este un episod neînsemnat din domeniul luptelor duse între negustorii de neamuri diferite, disputându-şi întâietatea pe tărâmul aceluiaşi comerț; avem de a face, dimpotrivă cu etapa de trecere dela o formă de comerț la una calitativ diferită. Nu este locul să anticipăm aici asupra analizei progresului *intern al forțelor de producție* care stă la originea modificărilor survenite în raporturile comerciale externe ale Moldovei, înlăturând pe curtierii marelui transit şi punând în locul lor o negustorime strâns legată de meşteşugarii săi. Este suficient să constatăm deocamdată că pozițiile specifice ocupate de Lioveni şi Transilvăneni în circulația mărfurilor mărunte pe teritoriul Moldovei şi al Țării Româneşti, au lucrat ca un fel de magnet asupra itinerariului parcurs de postavul flamand până la gurile Dunării, silindu-l să părăsească circuitul mediteranean pe care-l urma la sfârşitul veacului al XIII-lea şi aducându-l, un veac mai târziu, pe drumurile din Centrul şi Nordul Europei. Soarta acestui „itinerariu al postavului" nu este însă decât o expresie concretă nemijlocită a procesului de decădere suferit de activitatea curtierilor marelui transit în Moldova; sub forma sa generală,

---

[1] Cf. mai sus, p. 24, nota 1.

[2] „Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare", ed. M. Costăchescu, II, p. 633.

[3] Această situaţie este plastic zugrăvită de o anecdotă pe care o relatează în 1468 consulul cetăţii Caffa. Cu ocazia trecerii sale prin Moldova, consulul genovez îl roagă pe Ştefan cel Mare să-şi exprime o dorinţă, pentru ca negustorii să-i poată face un dar pe placul său; marele Domn cere să i se dea o sabie făcută « *după felul românesc* » şi rămâne neînduplecat în această din urmă stăruinţă, spre necazul consulului care constată că la Genova nu se ştie cum arăta o asemenea sabie (Acte şi fragmente, ed N Iorga, III, p. 42—43). Este vădit că înafară de sensul său de subliniere a unei politici de prestigiu şi mândrie moldovenească, cererea lui Ştefan cel Mare oglindeşte tocmai dispariţia desăvârşită *a obişnuinţei Moldovenilor* de a cumpăra dela Genovezi până şi obiecte de oarecare lux.

[4] Datorită acestui fapt, comerţul Liovenilor şi Transilvănenilor se deosebeşte *în mod calitativ* de activitatea curtierilor marelui transit. Marx a arătat că trăsătura caracteristică a acestora din urmă constă tocmai în independenţa lor completă faţă de producătorii din mediul lor (K. Marx, Das Kapital, ed. a III-a, Hamburg, 1911, v. III, 2, p. 313).

această decădere se caracterizează prin împrejurarea că *mărfurile de consum mai larg ies de sub controlul comercial al Genovezilor pe măsură ce creşte şi se generalizează în Moldova cerinţa claselor stăpânitoare de produse străine.*

Rămâne de analizat forma cea mai însemnată pentru noi a negoţului genovez; este vorba de evoluţia cumpărăturilor de *mărfuri produse la Nordul Dunării* şi care formau mai mult de jumătate din valoarea totală a afacerilor realizate de Genovezi la Vicina în 1281 [1].

Principalele produse locale de care se interesau Genovezii în această vreme erau cerealele şi mierea [2]. Imprejurarea este cât se poate de firească. Prin însaşi natura activităţii lor, curtierii marelui tranzit nu puteau decât să dispreţuiască produsele meşteşugăreşti locale ca şi vitele care ar fi încărcat fară profit corăbiile lor [3]. Trebue să menţionăm însă că nu ne vom ocupa aici de mărfurile pe care se bazau principalele beneficii realizate de Genovezi, în calitate de vânzători pe piaţa internaţională a „produselor locale"; e vorba de *sclavii* din traficul cărora s'a născut în cea mai mare parte interesul negustorilor italieni pentru populaţia de pe ţărmurile Mării Negre" [4]. Intr'adevăr acest „capitol comercial" de un tip deosebit se referă la „mărfuri" care, în mod evident, nu erau produse de forţele economice din regiunea gurilor Dunării, ci de practicile coloniale genoveze şi el trebue studiat ca atare, printre problemele pe care le ridică politica agresivă şi cotropirile militare ale negustorilor italieni [5].

Aici, în *domeniul comerţului relativ paşnic,* organizat de Genovezi la gurile Dunării, vom avea de cercetat *numai* cumpărările de grâne locale căci numai astfel de legături comerciale pot apărea, măcar principial, ca un prilej de colaborare între negustorii italieni şi progresul economiei româneşti din veacurile XIV-XV. Nu se poate nega a priori că, sub această formă, activitatea Genovezilor putea într'adevăr să contribue la desvoltarea producţiei de mărfuri în sânul economiei româneşti [6]. Mai mult încă: dacă în genere vorbind a existat o astfel de contribuţie, ea trebuia să se manifeste

---

[1] In registrul lui Predono cca 40% din valoarea totală a contractelor constă în bani trimişi „în aur" sau sub formă de monetă la Vicina. Contractele din 3 şi 24 Iulie 1281 (op. cit., doc. II, p. 168 şi doc. XXII, p. 179) dovedesc deosebit de limpede că, în genere, sensul unor asemenea contracte constă în trimiterea de bani lichizi pentru achiziţionarea la Vicina a mărfurilor produse la gurile Dunării. Pentru evaluarea totalurilor cumpărăturilor, trebue să adăugăm însă la valoarea acestor contracte banii rezultaţi din vânzarea la Vicina a postavului lombard, de pildă, şi cu care negustorul, de sigur nu se întorcea acasă sub formă de monetă, ci îi schimba de obicei în produse locale.

[2] Registrul lui Predono, op. cit., doc. XXXVII, p. 76 înregistrează o cumpărătură de ceară, dar în genere (cf. nota precedentă) nu ne informează despre *natura* produselor cumpărate la gurile Dunării: Isvoarele din veacul XIV analizate mai jos întregesc însă această lacună.

[3] Se ştie că „idealul comercial" al acestor negustori consta în mărfuri de volum cât mai mic şi de valoare cât mai mare, căci numai acestea reduceau (sau justificau) costul transportului pe lungi distanţe.

[4] Cf. V. V. Stocliţcaia — Tereşcovici, în recenzia publicată în „Vizantiischi Vremennic", IV, 1951, la lucrarea istoricului polonez Malovist.

[5] Cf. lucrarea de faţă, cap. V.

[6] K. Marx, Capitalul, ed. P.C.R., 1948, v. I, p. 112 analizează modul în care schimbul dintre comunităţi contribue la desvoltarea circulaţiei mărfurilor înlăuntrul comunităţilor economice.

în primul rând pe tărâmul negoţului cu grâne unde negustorii italieni au investit capitaluri importante în jurul lui 1300, unde ei au întâmpinat în Moldova în veacul al XV-lea un proces de desvoltare ascendentă mai puternic şi mai adânc decât toate celelalte forme ale progresului economic local, — unde, în fine, prin însăşi natura activităţii lor, Genovezii se aflau în contact mai strâns cu forţele de producţie a căror creştere o înregistrăm.

Este esenţială, din acest punct de vedere, însemnătatea pe care grânele produse la gurile Dunării au căpătat-o în prima jumătate a veacului al XIV-lea pentru veniturile negustorilor italieni [1]. Rolul acestor grâne era la mijlocul veacului relativ suficient de mare, încă, pentru ca ele să devina obiectul unor conflicte politice dintre Genova şi Veneţia; astfel, lupta dusă de aceste oraşe pe tărâmul foarte întins pe care se ciocneau interesele lor, a atins la un moment dat şi regiunea gurilor Dunării unde Genovezii se instalaseră ca stăpânitori politici [2] întărind cu garnizoane proprii cetatea Licostomo (Chilia Veche). In anul 1360 ambasadorul veneţian la Genova prezintă într'un larg memoriu [3] neajunsurile suferite de concetăţenii lui, relatând între altele chipul în care Genovezii uzează şi abuzează de poziţiile cucerite la *„Licostomo... unde sunt schele de grâne"* [4]. Tabloul pe care-l înfăţişează Veneţienii la această dată, înlăturaţi de concurenţii lor prin şicane, înşelăciune şi violenţă, ar putea deveni înduioşător dacă nu am şti că ei înşişi se foloseau de practici asemănătoare când aveau mijlocul să o facă. La gurile Dunării, însă, unde garnizoanele erau genoveze, nu le mai rămânea Veneţienilor decât să se plângă prin ambasadori împotriva monopolului instituit acolo în favoarea unor *„societăţi de cumpărat cereale"* complet dominate de Genovezi. Memoriul constată că din această pricină în anul 1359, „două corăbii au plecat din Licostomo... [dar] nu au putut încărca nici jumătate din capacitatea lor, spre cea mai mare pagubă a negustorilor noştri şi a comunei veneţiene".

Procedee asemănătoare sunt folosite de Genovezi pe tot malul dobrogean al Mării Negre [5], dând naştere unor proteste veneţiene la fel de zadarnic repetate în toată a doua jumătate a veacului al XIV-lea; astfel la 15 Februarie 1385 senatul veneţian reînoeşte demersurile sale [6] stăruind pe

---

[1] Preţuirea care se acordă „grânelor dela Vicina" pe la 1335 în manualul lui Pegolotti Prattica della mercatura oglindeşte importanţa acestora *în experienţa comună a negustorilor italieni* din prima jumătate a veacului al XIV-lea. Este sigur că o parte nu neglijabilă a celor peste 15.000 florini pe lună (valoarea minimă a cumpărăturilor genoveze la Vicina, în 1281) reprezintă *cumpărături de grâne.*

[2] Asupra împrejurărilor în care Genovezii au luat în propriile lor mâini sarcinile administrative şi militare ale organizării coloniei Licostomo (după ruina coloniei bizantine dela Vicina, în jurul anului 1335) cf. lucrarea de faţă, cap. V.

[3] Thomas *„Diplomatarium veneto — levantinum"*, II, doc. 31, p. 57 şi urm. (Pasajul care ne priveşte în N. Iorga *„Chilia şi Cetatea Albă"*, p. 49).

[4] *„caricatoria frumenti"* (loc. cit.)

[5] Cf. N. Iorga, „Veneţia în Marea Neagră", I (extras din „Analele Acad. Rom., Mem. Sec. Ist." seria a II-a, t. XXXVI, 1914) p. 9 şi urm.

[6] Deliberările senatului la această dată (act publicat de N. Iorga, op. cit., doc. XVII, p. 26—27) reamintesc că „Genovezii din părţile Levantului... nu îngădue corăbiilor, cetăţenilor şi supuşilor noştri să meargă şi să facă negoţ" în ţinutul lui Dobrotici în ciuda faptului, că, la stăruinţele mai vechi ale Veneţiei, guvernul genovez ordonase el însuşi supuşilor săi să înceteze cu aceste molestări. Trebue subliniat, că senatul *insistă asupra aplicării păcii dela Turin,* arătând că procedeele incriminate sunt nepomenit de grave, *„et contra formam pacis vetere et nove"* (op. cit., p. 27).

lângă guvernul genovez pentru a-l sili să respecte prevederile păcii dela Turin în *„ținuturile supuse lui Dobrotici"*.

Apare cu toată claritatea, din confruntarea acestor date, că izvorul marilor beneficii realizate de negustorii italieni la gurile Dunării, la apogeul expansiunii lor, era în mare parte în legătură cu stăpânirea unor „schele de grâu" prin care ei colectau producția locală; violența luptei dusă de acești negustori pentru ocuparea pozițiilor cheie dela Licostomo, precum și locul pe care-l ocupă această luptă în conflictul general dintre Veneția și Genova înainte și după pacea dela Turin[1] oglindesc în mod concludent importanța pe care ei o atribuiau grânelor produse la gurile Dunării socotindu-le de sigur baza unor câștiguri considerabile.

Aceste constatări pun suficient în lumină amploarea în sine a comerțului de care ne ocupăm dar ele sunt cu totul neconcludente pentru a lămuri problema principală urmărită aici și anume rolul jucat de negustorii italieni *față de populația locală* producătoare de cereale. Nu trebue să uităm într'adevăr că izvoarele din veacul al XIV-lea omit să ne spună dacă Genovezii umpleau „schelele" lor cu grâu pe baza cumpărării normale de mărfuri în cadrul unor raporturi contractuale libere dintre ei și producătorii acelor mărfuri. Tot ce știm, în schimb, despre natura raporturilor dintre Genovezi și populația de pe țărmurile Mării Negre în genere[2] (ca și despre stăpânirea de tip colonial a Genovezilor la Chilia, în particular), ne obligă să ținem seama de posibilitatea funcționării la gurile Dunării, de asemenea, a raporturilor aplicate pe teritoriul coloniilor italiene din Crimeea. Dar în această ipoteză producătorii faimoaselor cereale nu erau decât rareori *proprietarii* produsului muncii lor și marile beneficii scontate în lupta dintre negustorii italieni izvorau din vânzarea unor grâne produse pe un pământ care era proprietatea coloniei[3]; în acest din urmă caz, rolul Genovezilor ar consta în înăsprirea unor raporturi de aservire feudală a producătorilor în beneficiul nemijlocit și exclusiv al coloniei negustorești și nu au contribuit la desvoltarea producției locale de mărfuri, nici măcar în beneficiul îngust al boierilor pământeni.

Ne lipsesc izvoarele directe care ar putea dovedi existența unor asemenea raporturi pe ogoarele coloniei dela Licostomo, dar indicații cu atât mai prețioase se pot obține indirect, analizând evoluția comerțului cu grâne în veacul al XV-lea și determinând poziția pe care Genovezii o ocupă față de procesul desvoltării producției de cereale — marfă desfășurată *în această vreme* în regiunea gurilor Dunării. Socotim că această poziție *constitue criteriul fundamental de apreciere al rolului pe care l-au jucat în genere negustorii italieni față de desvoltarea economică locală.* Dacă vom constata de pildă că în veacul al XV-lea, grânele se produc tot mai mult în Moldova *și pentru vânzare* nu numai pentru consumul pe moșie, dar că totodată au dispărut orice legături dintre aceste grâne și Genovezi — va trebui să admitem că interesele unor astfel de negustori nu erau deloc

[1] Se știe că în 1381 pacea dela Turin a pus capăt formelor militare ale luptei dintre Veneția și Genova, elaborând o încercare de împărțire a piețelor comerciale între negustorii italieni, fără a putea totuși împiedica reisbucnirea periodică a luptei sub forme politice.

[2] Asupra acestor raporturi găsim informații prețioase în lucrarea istoricilor sovietici Zevachin și Pencicov *„Schițe din istoria coloniilor genoveze"* (publicată în „Istoriceschi Zapischi", 1938, Nr. 3, p. 72 și urm.).

[3] Ibidem, p. 105. și în această lucrare, infra, cap. V.

solidare cu desvoltarea producției de marfa în agricultura noastră și va trebui să aflăm motivul acestei opoziții. Dacă vom ajunge astfel la concluzia că îngustarea activității Genovezilor nu este fortuită ci este rezultatul unei presiuni exercitată dinauntrul societății românești, va trebui sa admitem de asemenea, că natura activității lor corespunde în veacul al XIV-lea tipului colonial obișnuit căci tocmai acest gen de comerț se găsește în contrazicere cu progresul circulației marfurilor înlăuntrul societății pe care o exploatează.

Insemnătatea acestei probleme a fost presimțită și de istoriografia burgheză și anume, sub forma aplicării bine cunoscutei metode de a afirma, ca și cum era un fenomen dela sine înțeles, creșterea cantității de grâne moldovenești cumpărate de negustorii italieni în veacul al XV-lea. Dar în afara unui ton fără de replică, istoricienii burghezi nu au putut aduce niciodată în sprijinul acestei asertiuni mai mult decât mărturia a două izvoare șovăelnice; este necesar să analizăm aceste mărturii cu toată atenția întrucât ni se pare din capul locului destul de straniu ca un negoț presupus intens, să fi lăsat atât de puține urme tocmai *în epoca în care, în genere, informația istorică abundă* [1].

Primul dintre documentele de care este vorba aici, constă într'o scrisoare de explicații trimisă în 1455 de către patru negustori din Caffa unui corespondent aflat în Italia; ei motivează refuzul lor de a se ocupa cu trimiterea unor grâne în Mediterana, arătând că populația din Crimeea și Tartaria refuză să vândă grâu Genovezilor, iar în Moldova cerealele sunt mult prea scumpe [2]. Al doilea document este un raport trimis metropolei la 14 Septembrie 1474 de către consulul Caffei [3]; magistratul genovez arată că neputându-se aproviziona cu grâne din Crimeea, tot din pricina unor ostilități politice, a trimis negustori și corăbii spre Moldova unde *„speră"* să poată cumpăra provizii, căci acolo „sunt destule" [4].

Dacă, în primul caz, avem deci o informație negativă, aducând cel mult explicații pentru faptul că Genovezii *nu* cumpără grâu moldovenesc — al doilea document (de astădată un *raport oficial)* aduce numai știrea că Genovezii se gândesc a recurge la depozitele bogate ale Moldovei. Este în această din urmă constatare, o simplă întărire a cunoștințelor noastre despre desvoltarea producției de cereale — marfă în ultima treime a veacului al XV-lea în Moldova, dar din punctul de vedere al cumpărăturilor genoveze actul nu constată transacții efectuate în mod pozitiv ci exprimă o nădejde, și nimic mai mult. Temeiul acestei speranțe și valoarea lui exactă ne sunt de altminteri lămurite într'un „post-scriptum" al aceluiași raport consular: magistratul genovez arată că a trimis soli lui Ștefan cel Mare *„pentru restabilirea păcii"* și pentru a obține ca negustorii din Caffa *„să poată face comerț în deplină siguranță pe întreg teritoriul lui"*. Solul nu s'a întors încă, dar consulul adaugă *„sper că va izbândi"* [5].

Erau aici prea multe speranțe pentru un singur raport administrativ. In fapt, după cum se va vedea mai jos, pacea nu s'a mai încheiat niciodata

---

[1] Este bine cunoscut că dela publicarea codicelui Vigna, viața coloniilor genoveze din Marea Neagră în secolul al XV-lea este incomparabil mai bine cunoscută decât cea din veacul anterior.

[2] Vigna „Codice diplomatico delle colonie tauro-ligure", I, p. 368.

[3] Op. cit., III, p. 117—124.

[4] Op. cit., III, p. 121.

[5] Op. cit., III, p. 124.

între Moldova şi această colonie genoveză [1]; starea de „nădejde" a magistratului Caffei este de fapt aici (ca şi în problema aprovizionării cu cereale), mai puţin o manifestare de nefirească exuberanţă şi mai degrabă mărturisirea ocolită a neputinţei sale de a aplica *soluţiile practice* cerute unui funcţionar.

Atât scrisoarea celor patru negustori, cât şi mai ales raportul consular sunt deci departe de a dovedi existenţa relaţiilor comerciale pe care istoricienii burghezi au vrut să le stabilească; dispunem însă şi de mărturii directe, mai convingătoare decât simpla constatare a tăcerii unor documente, pentru a tăgădui importul de grâne moldovene prin intermediul Genovezilor în secolul al XV-lea. Deosebit de preţioase sunt aici concluziile unor cercetări sovietice asupra coloniilor italiene din Marea Neagră: lucrarea istoricilor Zevachin şi Pencicov [2] stabileşte că adeseori, în al treilea sfert al secolului XV, colònia negustorilor din Caffa *suferea literalmente de foame* [3]. De fiecare dată ce intervenea un conflict între colonişti şi populaţia producătoare de cereale din Crimeea (şi cazurile izolate se prefac dela un moment dat într'o stare cronică de ostilitate) se constată la Caffa o violentă lipsă de grâne care împiedecă nu numai rentabilul comerţ de dinainte, dar chiar şi aprovizionarea negustorilor pentru trebuinţele alimentării lor curente. Gravitatea împrejurărilor care transformaseră astfel, în chip radical, situaţia coloniilor italiene din Marea Neagră este ilustrată în special de *cererile repetate adresate de cetatea Caffa metropolei sale mediteraneene pentru aducerea grânelor din Italia în Crimeea.* Se înţelege că asemenea apeluri exclud dela sine practica unui import de grâne moldoveneşti, fie chiar şi numai sporadic folosit de către negustorii genovezi.

Plin de semnificaţii în această privinţă este răspunsul pe care îl dă guvernul genovez în 1456, unuia dintre apelurile înfometaţilor din Caffa. O corabie cu provizii este trimisă dela Pera în Marea Neagră, în ajutorul coloniei, dându-se comandantului ei următoarele instrucţiuni: *„dacă pe timpul călătoriei noastre întâlniţi vreo corabie cu o încărcătură de cereale, vă ordonăm să o opriţi şi să o duceţi la Caffa cu forţa dacă nu se supune. In caz că ea aparţine unor Genovezi sau unei naţiuni prietene nouă, atunci veţi da stăpânului corăbiei o poliţă în numele nostru pe care noi o vom achita după dreptate* [4].

La data la care e redactat acest ordin de curată piraterie, corăbii „prietene" cu Genova erau destul de rare prin Marea Neagră. Rămânea însă deschisă, după cum vedem, posibilitatea întâlnirii unor vase neprietene şi între acestea trebue numărate, în 1456, *corăbiile moldovene* ce făceau legătura cu Constantinopole şi Brussa exact pe itinerariul urmat de comandantul genovez. Am analizat mai sus privilegiul ce ele îl căpătaseră tocmai în acel an, dela Mehmet al II-lea [5] şi care nu lăsa vreo îndoială despre prezenţa acestor corăbii în drumul Genovezului. Rămâne să analizăm acum izvoarele interne care ne încredinţează că şi încărcătura şi sentimentele

---

[1] Caffa a cazut la 6 Iunie 1475, după ce a refuzat propunerea de alianţă îndreptată împotriva Turcilor pe care i-o făcuse Ştefan cel Mare, învingătorul dela Vaslui.

[2] „Istoriceschi Zapischi", 1938, Nr. 3, p. 72—129.

[3] Op. cit., p. 94 şi urm.

[4] Vigna „Codice diplomatico delle colonie tauro-ligure", I, p. 438.

[5] Privilegiul publicat în „Revista istorică", X, 1924, p. 105.

politice ale corăbierilor Moldovei corespund semnalmentelor date de ordinul comunei.

In confruntare cu aceste izvoare, răspunsul adresat Caffei de guvernul genovez oglindeşte nu numai situaţia obiectivă foarte grea a coloniştilor din Marea Neagra, dar o şi explică: lipsa de grâne de care se plâng în chip repetat negustorii genovezi, nu se datoreşte câtuşi de puţin unor recolte proaste pe litoralul pontic ci împrejurărilor prin care *stapânii acestor recolte* (Moldovenii între alţii) *refuzau să-şi mai vândă grânele Genovezilor preferând să le exporte prin mijloace proprii, pe corăbiile lor.* Pentru întărirea şi lămurirea acestei concluzii de care depinde şi înţelegerea împrejurărilor din veacul al XIV-lea, trebue să stăruim a dobândi o imagine mai clară despre desvoltarea producţiei de cereale-marfă în Moldova şi despre formele exportului lor în a doua jumătate a veacului al XV-lea.

Clasicii marxismului subliniază că a doua jumătate a veacului al XV-lea şi în deosebi ultima lui treime reprezintă *în toată Europa* unul dintre principalele momente ale transformării modului de producţie feudal [1]. Acumulările cantitative ale progresului forţelor de producţie din perioada precedentă dau naştere acum unor schimbări economice la fel de însemnate în apusul ca şi în răsăritul Europei, deşi conţinutul procesului istoric de care e vorba nu era neapărat identic pe întregul teritoriu european; în apus principalele ţări încep să treacă dela feudalism la capitalism iar în răsărit, în Rusia de pildă, cercetători subliniază *„cotitura survenită în istoria economică a Rusiei la sfârşitul secolului al XV-lea şi în secolul al XVI-lea* [2], caracterizând conţinutul procesului istoric cristalizat în această vreme şi deosebirile regionale pe care el le-a cunoscut în cadrul unei desfăşurări totuşi unitare în trăsăturile sale generale pe tot teritoriul dela răsărit de Elba [3]. Acad. Grecov subliniază *„elementul cel mai important din viaţa societăţii feudale“* în aceste ţări şi care constă în faptul că „agricultura“ se transformă într'un sector al economiei producătoare de mărfuri, sub influenţa, înainte de toate, a pieţei interne“ [4]. Este vorba de procesul clasic de desvoltare în cadrul căruia creşterea oraşelor ca centre meşteşugăreşti şi comerciale constitue întotdeauna indicele creşterii pieţei interne“ [5].

---

[1] Fr. Engels, Decăderea feudalismului şi ridicarea burgheziei, Ed. P.C.R. 1945, p. 15—16, arată extinderea geografică şi momentul istoric de apariţie al fenomenului pe care l-a definit analiza clasică a lui K. Marx, Capitalul, (Ed. P.C.R., 1948), v. I, p. 305 şi urm., p. 636 şi urm.

[2] Cerepnin („Problema periodizării istoriei U.R.S.S.“ în „Izvestia Academii Nauc“, seria istorie-filosofie, Nr. 2, 1952), la reluarea acestei desbateri, în 1952, înregistrează în aceşti termeni încheierile trase de participanţii la discuţie pe baza monografiilor academicienilor Grecov şi Rîbacov; materialul faptic foarte bogat adunat şi interpretat de aceste monografii în domeniul istoriei agriculturii şi al meşteşugurilor a făcut cu putinţă clarificarea procesului istoric general din ultima treime a veacului al XV-lea. Vezi B. D. Grecov, op. cit., p. 537 şi urm. Rîbacov, Meşteşugurile în Rusia veche, M.-L., 1948, p. 692 699.

[3] Cf. Cerepnin, op. cit., a cărui contribuţie la problema periodizării istoriei U.R.S.S constă în deosebi în integrarea fenomenelor istorice ruse în cadrul procesului istoric general desfăşurat pe teritoriul popoarelor neruse şi, în genere, pe teritoriul european. Cf. R. Wipper, Ivan Grozny, Moscow 1947, p. 11 şi urm.

[4] B. D. Grecov, op. cit., p. 543.

[5] Ibidem, p. 545.

Intreg procesul istoric desfăşurat în Europa răsăriteană începând cu a doua jumătate a veacului al XV-lea apare într'o lumină puternică dela apariţia genialei lucrări a tovarăşului Stalin *„Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.“* Aici se dă o fundamentare teoretică precisă studiului unei lungi perioade a istoriei medii europene în care producţia de mărfuri s'a desvoltat în cadrul orânduirii feudale şi care *„nu a dus la capitalism*[1]. Tovaraşul Stalin caracterizează în aceste cuvinte conţinutul economic al raporturilor istorice din vremea pe care o studiem acum şi care reprezintă un moment nou al orânduirii feudale. In etapa de până aici, după cum a arătat Lenin, în gospodăria *„cea mai tipică“* a regimului economic *„nu există încă deloc nici capitalism, nici producţie de mărfuri, nici circulaţie de mărfuri“*[2]; de aici înainte, dimpotrivă, principalele moşii feudale încep să producă cereale destinate vânzării şi fenomenul se generalizează pe măsura ce creşte diviziunea socială a muncii[3] în primul rând diviziunea muncii dintre sat şi oraş. *„Pe măsură ce se transformă acest raport dintre oraş şi sat societatea se transformă în întregime“*[4].

Nu este locul să discutăm în mod amănunţit aici toate laturile procesului istoric desfăşurat în acest cadru *şi pe teritoriul Moldovei.* Este necesar să recapitulăm însă formele de manifestare şi ritmul transformărilor ce au marcat progresul economic general înfăptuit de poporul român în acest timp, pentrucă ele explică desvoltarea laturii care interesează în deosebi problema noastră, pe tarâmul negoţului cu grâne[5].

Trebue să subliniem din capul locului că izvorul şi principala manifestare a procesului istoric cunoscut de poporul român ca şi de popoarele vecine în a doua jumătate a veacului al XV-lea, constă în *creşterea forţelor de producţie, legată de desvoltarea diviziunii muncii şi a oraşelor,* cu alte cuvinte în fenomenele clasice ale unui *proces de desvoltare internă* care nu poate avea nicio legătură cu „influenţele din afară“. Creşterea amintită se manifestă atât în domeniul meşteşugurilor[6] (unde se oglindeşte prin desvoltarea producerii în Moldova a „mărfurilor mărunţele" încă din a doua treime a veacului al XV-lea[7]), cât şi pe tărâmul producţiei agricole. In acest din urmă domeniu ea a fost deosebit de puternică fiind marcată

---

[1] I. Stalin, Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S., Ed. pentru literatura politică, 1952, p. 17.

[2] Lenin, Opere, Ed. P.M.R., v. III, p. 353—354.

[3] Lenin arată că *„baza economiei de mărfuri este diviziunea socială a muncii"* (op. cit., p. 19).

[4] K. Marx, Mizeria filosofiei, Ed. P.C.R., p. 112.

[5] Este vorba de determinarea fazelor principale ale progresului economic românesc în veacul al XV-lea; pentru a nu lungi aici inutil discutia materialului, ne vom referi la încheierile la care am ajuns în comunicarea despre „Desvoltarea economiei feudale... în Moldova şi în Ţara-Românească (extras din „Lucrările Sesiunii Ştiinţifice a Academiei R.P.R.", 2—12 Iunie 1950).

[6] Op. cit., p. 16 şi p. 29-32.

[7] Momentele principale ale acestui proces sunt marcate prin apariţia, *în 1435* a luptei dusă de orăşenii din Bacău şi Trotuş pentru a împiedeca orăşenii din Transilvania de a aduce astfel de mărfuri peste munte şi prin victoria, *după 1460,* a acestei lupte; izbânda orăşenilor moldoveni se oglindeşte în eforturile politicii protecţioniste a regelui Matei Corvin, care înregistrează cu începere din 1466 cucerirea pieţei moldoveneşti a pieilor, încălţămintei etc. de către meşteşugarii şi negustorii localnici (ibidem).

de o largă acţiune de defrişări[1] completată prin intensificarea muncii agricole pe terenurile desţelenite[2].

Ansamblul progresului economic de care vorbim se exprimă în *tendinţa de creştere a valorii satelor cumpărate şi vândute de boieri.* Vizibil în toate cazurile în care acelaşi sat trece prin câteva transacţii de vânzare-cumpărare în răstimpul studiat aici[3], fenomenul este încă şi mai bine pus în evidenţă prin calculul preţului mijlociu pe care se negociază satele în genere în fiecare perioadă de 5 sau 10 ani[4]; rezultă că *în 1440—1450 un sat valorează în medie 52,50 zloţi iar în 1501—1505 valorează peste 250 zloţi.*

Este uşor de înţeles că în condiţiile în care ea a fost calculată, creşterea „valorii" satelor înseamnă urcarea generală a veniturilor produse de locuitorii acelor sate în beneficiul boierilor. Este vorba aici de creşterea absolută a cantităţii de grâne produse pe moşie, în condiţiile de sporită productivitate a muncii pe care le oglindesc de pildă, importurile de unelte agricole din Liov[5] în Moldova. Oricât ar fi însă de însemnată în sine, această constatare este departe de a explica întreaga urcare de preţuri înregistrată mai sus. Intr'adevăr, unul dintre elementele alcătuitoare ale preţului unui sat într'o vânzare este desigur *valoarea întinderii de pământ* aparţinând boierului[6]; creşterea valorii acestor terenuri oglindeşte însă un fenomen istoric mult mai general pentru înţelegerea căruia trebue să apelăm la fapte care se petrec în afara vieţii economice de pe moşie.

Cercetând factorii care determină preţul pământului în orice societate producătoare de mărfuri[7], Marx a dovedit că *„valorificarea proprietăţii asupra pământului... prezintă particularitatea de a depinde nu de activitatea beneficiarului ei, ci de întreaga desvoltare a activităţii sociale la care proprietarul nu ia parte şi asupra căreia el nu are vreo înrâurire„*[8]. Pentru a dovedi această lege, Marx analizează *tendinţa istorică generală de creştere a valorii pământului,* tendinţă care s'a manifestat în toată Europa pe măsură ce a progresat societatea. Este vorba tocmai de fenomenul pe

---

[1] Barbu T. Câmpina, op. cit., p. 19—25.

[2] Momentul hotărîtor al creşterii productivităţii muncii în agricultură este depăşit *în 1460*, când constatăm că unelte agricole ca seceri, coase şi fiare de plug sunt cumpărate dela Liov de către ţărani moldoveni.

[3] Op. cit., p. 19—21.

[4] Calculul preţului mijlociu, pe perioade scurte, al satelor Moldovei şi Ţării Româneşti în secolele XV—XVI, a fost urmărit sub conducerea autorului acestor rânduri de către un colectiv compus din tov. D. Mioc, M. Turbatu, Lia Lehr, Gh. Diaconu, în cadrul Institutului de Istorie al Academiei R.P.R. Până la publicarea rezultatelor statistice amănunţite, utilizăm aici datele generale ale lucrării privind perioada de până la 1540 în Moldova (calcule efectuate de M. Turbatu şi D. Mioc).

[5] Documentele lui Ştefan cel Mare, ed. I. Bogdan, II, p. 278.

[6] Este vorba cu alte cuvinte de deosebit aici preţul pământului formând „rezerva" boierului (şi asupra căruia el are *„proprietatea utilă"*) de preţul delniţelor ţărăneşti (peste care se aşează *stăpânirea feudală* a boierului). Această discriminare (neglijată de autorul acestor rânduri în comunicarea citată mai sus) ne îngădue să pătrundem mai în adâncime în înţelegerea fenomenelor oglindite de evoluţia valorii satelor.

[7] Ne referim la cercetările clasice ale lui Marx asupra rentei funciare în „Das Kapital" v. III, 2, partea a VI-a. In capitolul XXXVII se analizează legile generale care guvernează, mişcarea rentei funciare şi a preţului pământului *în orice societate producătoare de mărfuri* şi, în deosebi, în societatea capitalistă; aceste legi pot fi aplicate şi în cazul nostru căci boierul *ca proprietar al „rezervei"*, îşi valorifică pământul în cadrul producţiei de mărfuri (după cum o dovedeşte, între altele chiar frecvenţa deosebit de mare a cazurilor de vânzare-cumpărare pe baza cărora s'a putut alcătui statistica folosită aci).

[8] Ibidem, p. 216.

care-l întâlnim desvoltându-se cu deosebită putere în Moldova în a doua jumătate a veacului al XV-lea concomitent cu un proces analog desfăşurat în Rusia şi anume, *„creşterea preţurilor* (agricole — *nota noastră) dela sfârşitul secolului al XV-lea până la 1560, când în Rusia se observă un avânt al forţelor productive şi succese economice"* pe tărâmul pieţii interne [1]. Acest fenomen istoric general este explicat de Marx în deosebi prin *„extinderea luată de piaţa produselor agricole"* ; desvoltarea lui are loc *„pe măsură ce, odată cu creşterea populaţiei neagricole creşte de asemenea nevoia şi cererea de produse alimentare şi de materii prime sub formă de mărfuri"* [2].

In urcarea *de peste cinci ori* a preţului mijlociu al satelor Moldovei între 1450 şi 1500, trebue să citim aşa dar o creştere corespunzătoare a producţiei de cereale-marfă pe moşiile feudale din ţară, sub imboldul cererii sporite a acestor mărfuri de către o orăşenime pe care diviziunea socială a muncii o îndrepta tot mai mult spre activitatea meşteşugărească sau comercială. Se poate într'adevăr constata în a doua jumătate a veacului al XV-lea, *o creştere a populaţiei oraşelor Moldovei,* atingând în *unele cazuri* proporţii comparabile cu ritmul de desvoltare al unor ţări foarte înaintate: este deajuns să menţionăm că în ajunul distrugerii sale de către Turci, Chilia ajunsese la *o populaţie de 20.000 locuitori* [3].

Fenomenul, care se manifestă sub această formă în Moldova, este în chip sugestiv ilustrat de către istoria târgului Siret. Acest străvechi oraş [4] a cărui moşie forma împreună cu ocolul Olhovăţului un fel de „apanagiu" al soţiilor domnitorilor Moldovei, a trecut în veacul al XV-lea prin câteva schimbări de proprietate; astfel, desvoltarea lui este mai limpede zugrăvită de izvoarele noastre [5] putând să fie pusă în lumină prin comparaţia dintre diferitele acte succesive de dotare a personagiilor din casa domnească. La 13 Decembrie 1421, Alexandru cel Bun dărueşte Rimgailei *oraşul nostru Siret şi Olhovăţul, împreună cu satele şi cătunele... atârnătoare de oraşul mai sus zis şi de Olhovăţ"* [6]. La 29 Iunie 1456, însă, *aceeaşi* moşie este descrisă în termeni care subliniază diferenţierea elementelor sale alcătuitoare; se enumeră acum *„oraşul Siret împreună cu suburbia şi cu satele care atârnă de el precum şi satul Olhovăţ împreună cu celelalte sate care atârnă de acesta din vechime"* [7]. Este limpede că între cele două acte s'a produs pe teritoriul „apanagiului" domnesc un fenomen din pricina căruia deosebirea calitativă între ocolul Siretului şi acela al Olhovăţului a fost mult accentuată: este vorba de apariţia unei suburbii, adică a cartierelor

---

[1] B. D. Grecov, Ţăranii în Rusia, p. 559.

[2] K. Marx, loc. cit.

[3] După informaţii veneţiene („Acte şi fragmente", ed. N. Iorga, III, p. 85). Este sugestivă comparaţia cu numărul locuitorilor din marile oraşe ale Flandrei: Bruges şi Gand au avut în momentul maximei lor expansiuni 50.000 locuitori, dar Ypres avea sub 40.000 locuitori şi *majoritatea oraşelor din Ţările de jos au avut, până în veacul al XVI-lea, o populaţie de 10 000 locuitori.* (Cf. calculul la H. Pirenne, „Histoire de Belgique", I, p. 285—287).

[4] Siretul este pomenit încă din anul 1340 de cronica franciscanilor (Wadding, Annales minorum, VII, p. 242; cf. bibliografia problemei la Moisescu „Catolicismul în Moldova", p. 87).

[5] Este a spune că fenomenul istoric înregistrat de izvoarele târgului Siret s'a petrecut desigur şi în alte oraşe ale Moldovei care dacă n'au cunoscut vicisitudini izvorând din politica matrimonială a domniei, nu erau desigur mai slab desvoltate decât Siretul.

[6] Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare, ed. M. Costăchescu, I, p. 145.

[7] Op. cit., II, p. 781.

în care se strânge sărăcimea târgurilor pe măsură ce se desvoltă economia orăşenească [1].

In condiţiile desvoltării generale a meşteşugurilor pe care o constatam în Moldova în exact aceiaşi vreme [2], apariţia noilor cartiere din Siret reprezintă *creşterea unei populaţii neagricole* a cărei alimentare presupune *cumpărări de grâne*; ea nu este decât o altă faţă a fenomenului petrecut în satele Moldovei, unde producţia sporită de cereale este determinată de cererea acestora, sub formă de marfă, pe piaţa târgurilor dinlăuntrul ţării Astfel, noua valorificare a terenurilor agricole ce are loc *în cadrul creşterii preţului satelor* este rezultatul unui proces economic multilateral pe care îl rezumă (dar în chip destul de incomplet) desvoltarea schimbului dintre oraş şi sat [3].

Transformarea ce a avut loc în societatea moldovenească, în a doua jumătate a veacului al XV-lea, nu a putut rămâne fără consecinţe asupra raporturilor externe de schimb; în special, creşterea producţiei săteşti de cereale-marfă, odată apărută sub imboldul pieţii interne, a trebuit să se reverse de asemenea în afara graniţelor ţării. Izvoarele de care dispunem înregistrează efectiv o creştere a exportului de grâne moldoveneşti, în deosebi pe pieţele mediteraniene [4], unde cumpărarea lor interesează în chip nemijlocit problema raporturilor moldo-genoveze. Dat fiind obiectul cercetării noastre, va trebui să stăruim asupra acestui din urmă aspect al fenomenului oglindit în diagrama valorii satelor moldoveneşti în veacul al XV-lea.

Trebue să reţinem în primul rând că diagrama — însăşi evocă importanţa pe care o are, în determinarea „valorii" satelor, activitatea negustorilor de cereale instalaţi în porturile Moldovei. Analizând mai în de aproape forma mişcării de preţuri în acest domeniu, constatăm într'adevăr că după o fază de statornică urcare a preţului mijlociu calculat deceniu cu deceniu are loc o bruscă scădere a acestui preţ după 1485 — de abia în 1495 apărând iarăşi o tendinţă de rapidă creştere a valorii satelor. Astfel, în cadrul procesului general de desvoltare oglindit în diagramă, s'a produs o întrerupere deosebit de bruscă prin intensitatea şi prin durata sa *în jurul datei la care Turcii au cucerit Chilia şi Akerman.* Ni se pare evident că suntem în faţa urmărilor provocate de distrugerea, în 1484, a sistemului comercial care asigurase până atunci exporturile moldoveneşti; înafară de ocupaţia otomană, despre care ştim că a întrerupt pentru un timp orice activitate comercială în porturile Moldovei [5], nu cunoaştem *la această dată*

---

[1] Asupra semnificaţiilor economice generale ale suburbiei, cf. Rîbacov, Meşteşugurile în Rusia veche.

[2] Este în deosebi sugestivă comparaţia dintre fenomenele petrecute în hotarul târgului Siret şi cele pe care le oglindeşte deslănţuirea războiului vamal cu Transilvania, unde Sibienii şi Braşovenii caută să împiedece *cumpărarea masivă de materii prime* de către meşteşugarii Moldovei şi Ţării Româneşti (Hurmuzaki, XV, p. 61 şi p. 130—131).

[3] K. Marx, Capitalul, Ed. P.C.R., v. I, p. 330.

[4] Singurele pieţe externe pe care se puteau vinde grânele Moldovei erau cele mediteraniene căci ţările vecine erau ele înşile producătoare de cereale şi încă în proporţii superioare celor din Moldova.

[5] Se cunoaşte forma brutală a cuceririi turceşti, urmată de distrugerea organizării comerciale a celor două porturi. Informaţii din sursă venetiană subliniază că *„dintre cei 20.000 locuitori* (ai Chiliei), *au rămas .00 de familii de pescari"*; deşi în ajunul atacului Turcii promit negustorilor din oraş respectarea averii şi a persoanelor lor, aceştia vor împărtăşi soarta concetăţenilor lor, vânduti ca sclavi în lupanarele constantinopolitane (Cronica lui Malipiero, în „Acte şi fragmente", p. 85).

niciun alt fenomen ce ar putea explica variaţiile înregistrate de preţul satelor în ultima treime a veacului al XV-lea. De altminteri, aceste variaţii în spasme ne indică prin însăşi forma lor că avem de a face cu intervenţia brutală a unui factor neeconomic turburând desfăşurarea unui proces de adâncime al cărui curs se înfăţişează mai lent, însă care sfârşeşte prin a domina forţele deslănţuite împotriva lui.

Nu este greu de identificat acest proces în mediul căruia apar după 1484 ravagiile unei violenţe de tip militar ; reluarea cursului său ascendent îndată după aceea confirmă că urcarea valorii satelor Moldovei era, în mare parte, în funcţie de exportul grânelor produse pe ogoarele lor, căci acest export (efectiv întrerupt la data ocupării oraşelor maritime de către Turci) ne este arătat pe la 1500 ca desvoltându-se din nou în condiţiile determinate de pacea dintre Moldova şi imperiu.

Nivelul raporturilor comerciale cu Turcia în primii ani ai veacului al XVI-lea este definit între altele de creşterea bruscă şi foarte puternică a circulaţiei monetelor otomane la Nordul Dunării în această vreme. Inţelesul economic al acestui curios fenomen monetar este desvăluit de izvoare directe ca şi de studiul condiţiilor generale în care se produce. Afacerile purtate în imperiul otoman de către negustorul Ştefan din Suceava sunt pomenite în 1502 [1] exact la data la care hanul Mengli Ghirai afirmă că galbenii turceşti înlocuiseră complet moneta de fabricaţie genoveză (până atunci dominantă) ca instrument al schimbului în Moldova [2]. De altfel însăşi slaba răspândire a galbenilor turceşti în afara graniţelor imperiului indică în deajuns că ei nu puteau ajunge *în massă* în pungile boierilor moldoveni decât datorită faptului că începuse vânzarea sistematică a produselor de pe moşiile acestora pe piaţa constantinopolitană.

Nu este cazul să discutăm în cadrul acestui studiu, fenomenele complicate din pricina cărora exportul de grâne româneşti în Turcia în veacul al XVI-lea a devenit un instrument de exploatare a muncii ţăranilor, transformându-se într'o pricină de ruinare a întregii economii româneşti [3]. Inlăuntrul limitelor cronologice pe care le implică studiul legăturilor moldo-genoveze ne interesează numai constatarea în sine a existenţei acestor exporturi în jurul lui 1500 şi numai pentru a pune în lumină paralelismul dintre vicisitudinile comerţului cu cereale moldoveneşti şi variaţiile marcate de preţul satelor Moldovei. Stabilirea acestui paralelism ne îndreptăţeşte să admitem că şi *până la 1484* creşterea valorii satelor exprimă *ritmul de creştere a cantităţii de grâne produse de acele sate şi vândute prin Chilia sau Moncastri spre pieţele mediteraniene.*

---

[1] Ele sunt pomenite cu prilejul unei lichidări de datorii la Liov în 24 August 1502 (Studii şi documente, ed. N. Iorga, XXIII, p. 329).

[2] Hanul scrie cneazului Ivan al III-lea al Moscovei că a ajutat cu bani pe solii ruşi aflaţi în Moldova dar că a trebuit să se împrumute căci *„la Ştefan voevod umblă* <numai> *banii turceşti"*. (Scris. din Noembrie 1502 în „Sbornic imp. ruscavo istoricescavo obşcestva", t. XLI, p. 446). De subliniat că astfel *hanul a trebuit să schimbe zloţii „tătăreşti"*, adică moneta genoveză.

[3] Deosebirea calitativă, *survenită în prima jumătate a veacului al XVI-lea*, a izvorit din condiţiile *de monopol* în care negustorii imperiului au început a cumpăra grâne româneşti sub scutul unui sistem comercial-militar în care garnizoanele turceşti dela Nordul Dunării jucau un rol de seamă.

Această interpretare este confirmată în mod cât se poate de limpede prin mărturia directă a contemporanilor [1]. Este suficient să reamintim printre izvoarele externe raportul din 14 Septembrie 1474 prin care consulul cetăţii Caffa asigura pe superiorii săi că în depozitele dela Moncastri, cereale *„sunt destule"* [2]. Bogăţia acestor schele de grâu oglindeşte însăşi legăturile dintre negustorimea oraşului şi producţia de cereale-marfă pe moşiile din Moldova ; studiul acestor legături, formate în condiţiile de desvoltare economică apărute în a doua jumătate a veacului al XV-lea, poate fi mai lesne urmărit în izvoarele interne care, pe lângă faptul că înregistrează naşterea lor, au darul de a preciza totodată ordinea lor de importanţă înlăuntrul societăţii româneşti.

Cea mai veche menţiune documentară din câte ni s'au păstrat cu privire la organizarea producţiei de cereale, sistematic îndreptată în direcţia exportului de către una din moşiile feudale ale Moldovei, *datează din 15 August 1471 :* este o carte de scutiri vamale pe care domnia o acordă călugărilor mânăstirii Pobrata la cererea acestora, pentru *grâul şi mierea ce ei vor vinde la Chilia* [3].

Formularul unor asemenea scutiri arată că ele se acordau numai în cazul iniţierii unor schimburi care nu aveau loc o singură dată, ci se desfăşurau *în chip sistematic.* De obicei, cărţile domneşti precizează chiar periodicitatea transporturilor şi volumul lor şi tocmai acest fapt ne îngădue să fixăm proporţiile exacte şi etapele unui proces de treptată lărgire a circulaţiei mărfurilor înlăuntrul Moldovei.

Privilegiile vamale cerute de mânăstiri precizează că vor merge pe un anumit drum şi *numai odată pe an* căruţele ce transportă peşte şi miere înlăuntrul ţării ; mânăstirea Moldoviţa înscrie în aceste condiţii „două care pe an" la 21 Septembrie 1442 [4], şi mânăstririle Homorul, Neamţul, Voroneţul, cer în aceiaş vreme privilegii la fel redactate [5]. Ele sunt confirmate deseori de-a-lungul veacului al XV-lea cu adăugarea treptată a câte unei căruţe de transport [6]. Tendinţa de creştere a amploarei schimbului este subliniată de actul prin care la 17 Martie 1490, mânăstirea Putna capăta scutiri pentru *„trei căruţe ce vor merge de două ori pe an, odată toamna şi odată primăvara"* [7].

Constatăm aşa dar că punctul de plecare al procesului analizat aici era la începutul veacului al XV-lea atât de coborît încât de sigur că în epoca anterioară, proporţiile schimbului intern pot fi considerate ca socialmente *neglijabile ;* chiar în prima jumătate a veacului al XV-lea practicarea curentă în societate a schimbului de mărfuri, deşi apare în unele cazuri de

[1] Există în această privinţă, însăşi mărturia lui Ştefan cel Mare, mult desbătută în istoriografia noastră ; interpretarea absurdă care i s'a dat ne obligă să reluăm pe larg mai jos discuţia înţelesului celebrei ambasade din 1477.

[2] Vigna, Codice diplomatico tauro-ligure, III, p. 121 (cf. discuţia mai sus, p. 31-32). In acelaşi sens aduc indicaţii indirecte izvoarele care pomenesc legături negustoreşti la Pera şi chiar în insula Creta, organizate de corăbieri moldoveni (de sigur exportatori de grâne). Cf. „Acte şi fragmente", III, p. 28, 30—31 şi raportul rectorului Candiei (Columna lui Traian, a. IV, 1883, p. 39).

[3] „Documentele lui Ştefan cel Mare", ed. I. Bogdan, I, p. 158.

[4] „Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare", ed. M. Costăchescu, II, p. 118.

[5] Op. cit., II, p. 235, p. 513 „Documentele lui Ştefan cel Mare", ed. I. Bogdan, I, p. 168 etc.

[6] „Documente moldoveneşti dinainte de Ştefan cel Mare", II, p. 441 ; „Documentele lui Ştefan cel Mare", ed. I. Bogdan, I, p. 143.

[7] Op. cit., I, p. 431.

gospodării mai evoluate, se desvoltă încet şi rămâne încă foarte mărginită. Cu atât mai însemnată ne apare însă creşterea cantitativă a circulaţiei mărfurilor în a doua jumătate a veacului când ea *înaintează cu paşi aproape la fel de repezi ca şi valoarea satelor vândute sau cumpărate de boieri.*

Este de reţinut, pe de altă parte, faptul că gospodăriile feudale mânăstireşti reprezintă, prin bogăţia lor, plafonul superior pe care nu-l putea depăşi economia celorlalte moşii feudale. In special, nevoile de consum ale comunităţilor călugăreşti de amploarea Neamţului, Putnei etc. creiau condiţii favorabile pentru lărgirea sferei de schimburi şi pentru stimularea producţiei de mărfuri. De acest fapt trebue ţinut seama dacă vrem să apreciem corect intensitatea desvoltării pieţei în Moldova; ea este mărginită în secolul al XV-lea la conţinutul celor două până la şase căruţe de produse transformate anual în marfă de către gospodăriile cele mai înaintate din ţară.

Acesta este cadrul înlăuntrul căruia se desvoltă aşa dar la noi producţia de cereale-marfă pe moşiile feudale şi care determină de asemenea condiţiile de desvoltare ale exportului de grâne pe pieţele Mării Negre şi ale Mediteranei. Analizând pe această bază rezultatele la care am ajuns până aici, socotim necesar să desprindem două serii de concluzii, privind două aspecte distincte ale procesului istoric de transformare a raporturilor moldo-genoveze în veacul al XV-lea; este vorba de precizat pe de o parte fazele şi ritmul de creştere a cantităţii de grâne care făceau obiectul schimburilor dintre gurile Dunării şi pieţele meridionale, iar, pe de altă parte, trebue precizată provenienţa negustorilor care mijloceau aceste schimburi, beneficiind de organizarea unui aparat comercial şi de transport propriu. Aceste două înfăţişări ale problemei noastre sunt bineînţeles solidare între ele, dar nu putem înţelege natura acestei solidarităţi decât dacă avem grijă să le distingem mai întâi, pentru a le cunoaşte în parte.

Trebue să arătăm în primul rând că până la mijlocul veacului al XV-lea, proporţiile exportului de grâne moldoveneşti nu puteau fi încă decât foarte meschine; în această perioadă, activitatea negustorilor exportatori nu era alimentată decât prin vânzările în cea mai mare parte *întâmplătoare* ale producătorilor de grâne dinlăuntrul ţării [1]. De abia în a doua jumătate a veacului şi *în special în ultima lui treime,* apar condiţiile în care astfel de exporturi puteau să se desvolte [2], întemeindu-se pe organizarea specifică a unor moşii ca cele ale mânăstirii Pobrata, unde o parte a producţiei de grâne şi miere este menită sistematic vânzării prin Chilia. Dacă în ansamblul acestei perioade, producţia de mărfuri creşte de cel puţin trei ori înlăuntrul Moldovei [3], *ritmul desvoltării exporturilor* are o înfăţişare destul de neregulată. Putem preciza existenţa a cel puţin trei faze de desvoltare, fixând

---

[1] Ţinând seama de evoluţia privilegiilor vamale acordate mânăstirilor (şi mai cu seamă de caracterul inovator al privilegiului Pobratei din 1471) socotim că în perioada de care vorbim aici, negustorii dela Chilia şi Moncastru trebuiau să meargă ei înşişi în satele Moldovei dacă voiau să cumpere grânele produse de acestea şi să le solicite producătorilor; deosebirea calitativă dintre această perioadă şi cea următoare, *determinată de caracterul producţiei pe marile moşii din Moldova,* se resfrânge în mod decisiv asupra *amploarei* exportului studiat aici.

[2] Este vremea în care se depăşeşte *momentul principal din acea epocă al desvoltării meşteşugurilor şi în genere al oraşelor de atunci din Moldova,* fenomen din pricina căruia se desvoltă şi producţia de cereale-marfă, în genere (deci şi producţia de grâne pentru export).

[3] Valoarea satelor creşte *de cinci ori,* în timp ce numărul de căruţe care transportă mărfurile produse pe moşiile mânăstireşti creşte *de trei ori*; dar am arătat mai sus de ce urcarea valorii satelor nu este *în întregime* explicată de creşterea producţiei de mărfuri.

delimitările lor cronologice cu ajutorul indicaţiilor concordante ale izvoarelor folosite până aici [1].

După un răstimp de tranziţie (foarte însemnat ca pregătire a evenimentelor următoare, dar în care progresul este încet şi în orice caz lipsit de consecinţe decisive pe pieţele externe) distingem o primă fază de *creştere puternică a exportului de grâne moldoveneşti în anii 1465—1484* [2]; este perioada în care mărturiile contemporane se completează reciproc, oglindind formarea unor legături sistematice de schimb între moşiile moldoveneşti şi pieţele externe, precum şi acumularea pe această bază a unor cantităţi considerabile de grâne în „schelele" portuare dela Marea Neagră. Subliniem, pentru nevoile discuţiei care va urma, *caracterul foarte constant al creşterii exportului înlăuntrul acestei întregi perioade* înainte ca şi după *anul 1475*.

Urmează, îndată după 1484, o întrerupere de scurtă durată [3] a acestor exporturi pricinuită de distrugerea „schelelor" dela Marea Neagră şi care se oglindeşte atât în scăderea veniturilor boiereşti cât şi în dispariţia privilegiilor vamale privind negoţul mânastirilor. In fine, în ultimii ani ai veacului al XV-lea, pornesc din nou să crească exporturile de grâne şi anume într'un ritm care începe prin a fi impresionant de rapid în jurul lui 1500, tinzând să se încetinească însă treptat în cursul primei jumătăţi a veacului al XVI-lea; puterea excepţională a tendinţei de care e vorba în primele momente ale acestei faze se exprimă prin împrejurarea că *imediat după 1500, nivelul dinainte de 1484 este atins şi depăşit*. Este vremea în care urcarea în salturi a preţului satelor coincide cu desvoltarea cumpărăturilor turceşti de grâne produse la Nordul Dunării, în timp ce reapariţia privilegiilor vamale pentru negoţul mânăstirilor marchează o cantitate de produse destinate vânzării, de trei ori mai mare decât cea prevăzută la mijlocul veacului al XV-lea.

Fără a exagera amploarea vânzărilor de grâne moldoveneşti pe pieţele mediteraniene [4], este incontestabilă *tendinţa* generală de creştere a acestora. Pe noi ne interesează însă tocmai valoarea *de comparaţie* şi nu însemnătatea absolută a cifrelor în care se exprimă exportul de grâne în diferite momente ale veacului al XV-lea; tendinţa în sine a creşterii şi etapele principale prin care a trecut, reprezintă într'adevăr un mijloc foarte preţios de a controla informaţiile istorice privind al doilea aspect al problemei noastre şi anume, provenienţa negustorilor care au beneficiat de desvoltarea schimbului de mărfuri în fazele definite mai sus. Este suficient să procedăm

---

[1] Baza schemei cronologice pe care încercăm să o definim aici este alcătuită de indicaţiile furnizate de diagrama valorii satelor; aceste indicaţii concordă de altfel, în întregime cu toate celelalte izvoare contimporane (la care ne referim mai jos fără a le cita din nou pe fiecare în parte).

[2] Este singurul moment în care Ştefan cel Mare *a stăpânit gurile Dunării*; este incontestabil că evenimentele prin care Chilia a revenit Moldovei în 1465 au influenţat considerabil desvoltarea ulterioară a exporturilor ei.

[3] Nu putem fixa bineînţeles o limită cronologică precisă (de pildă *anul* reluării exporturilor); este probabil că în *1490—1495* (în orice caz foarte curând după pacea turco-moldovenească din 1487) s'au creat condiţiile în care exportul grânelor Moldovei (mai cu seamă în Turcia) a fost din nou posibil.

[4] Ne este imposibil să evaluăm amploarea lor în cifre, în stadiul actual al izvoarelor noastre; dar ţinând seama de producţia internă de cereale-marfă, este vizibil că Moldova nu putea exporta mai mult de 100 « maje » pe an (admiţând că existau 15 moşii la fel de puternice ca Putna, fapt, de sigur, puţin probabil).

prin eliminare analizând pe rând poziția diferitelor centre comerciale interesate în exportul grânelor moldovenești.

Trebue mai întâi precizată, din acest punct de vedere, situația negustorilor din imperiul turcesc și care, fie că erau Greci sau de alt neam, reprezentau interesele desvoltării economice ale acestui imperiu. Este sigur că asemenea negustori au început a cumpăra grâne din Moldova de abia în jurul lui 1500; în măsura în care au existat legături comerciale între Moldova și imperiu înainte de 1484, ele erau reglementate de privilegiul din 6 Iunie 1456 care chema pe negustorii lui Petru Aron să organizeze *„cu corăbiile lor"* schimbul de mărfuri între țara lor și locuitorii din Brussa, Constantinopol sau Adrianopol [1].

Este necesar să subliniem că, de altfel, aria geografică a pieții pe care se vindeau grânele Moldovei depășea în această vreme hotarele imperiului turcesc. Incă din 1462 este semnalată sosirea unei corăbii moldovenești în insula Creta [2]; legăturile negustorești stabilite în această regiune de către proprietarul corăbiei reprezintă continuarea celor care se cifrau în 1452 în mărfuri de peste 4.000 ducați lăsate în depozit la Pera [3]. Ele sunt primele manifestări ale unui comerț care se desvoltă însă mai cu seamă *după 1465* și tocmai această împrejurare este concludentă pentru teza enunțată mai sus.

Intr'adevăr, războiul împotriva Turcilor condus de Ștefan cel Mare (și care a durat până în 1487 [4] exclude cu desăvârșire prezența negustorilor imperiului pe teritoriul Moldovei începând cel mai târziu din 1467, dacă nu chiar din 1465 [5]; el a stânjenit de asemenea, în cea mai mare parte a timpului, vânzarea grânelor în Turcia, chiar în condițiile prevăzute de privilegiul lui Mehmet al II-lea din 6 Iunie 1456. Se înțelege lesne însemnătatea pe care o dobândește în discuția noastră creșterea nestânjenită a exportului de grâne moldovenești până la 1484 și anume, într'un ritm care atinge apogeul tocmai în anii războiului; rezultă limpede că în toată această perioadă, și începând chiar dela 1465, principala clientelă a exportatorilor de grâne moldovenești se găsește în afara granițelor imperiului căci, altminteri, războiul ar fi trebuit să dea naștere unei crize măcar temporare în activitatea acestor exportatori, pe durata cel puțin a unei *faze de adaptare* [6].

Dacă excludem așa dar din discuție pe negustorii aflați sub protecția sultanului, rămâne să vedem în care chip au participat la organizarea

---

[1] Privilegiul (publicat în „Revista Istorică", X, 1924, p. 105, cf. discuția mai sus) a fost, de sigur, respectat de către Turci; nu din scrupule legaliste, ci din pricina slabei lor organizări comerciale din această vreme.

[2] Raportul rectorului venețian al Candiei (căruia i se pare foarte normală călătoria pe *aceste meleaguri* a unui corăbii moldovenești) a fost utilizat de istorici numai pentru știrile politice aduse de corăbier și transmise de Venețieni (cf. raportul publicat în revista « Columna lui Traian », a. IV, 1883, p. 39) deși este evident că vasul transporta în primul rând mărfuri (și numai accidental informații).

[3] Acte și fragmente, III, p. 30—31; cf. discuția mai sus

[4] Despre încheierea acestei păci, cf. cronicarul turc anonim, contimporan cu evenimentele (trad. rom. a cronicei în „Revista Istorică" XXIII, 1937, p. 235).

[5] Războiul turco-moldovenesc a avut după 1473 forma unor ostilități militare aproape neîntrerupte; dar ostilitățile politice, începute încă din 1465, erau suficiente pentru ca Ștefan cel Mare să fi interzis pătrunderea negustorilor imperiului în Moldova.

[6] Exemplul din 1484—1490 arată limpede în ce chip se manifestă o asemenea fază de adaptare, atunci când un războiu stânjenește activitatea negustorilor.

comerţului analizat aici, negustorii din Caffa, Chilia şi Moncastrum. Am văzut că încă din anii 1448—1452 orăşenii Moldovei deţineau o parte mai însemnată decât Genovezii în exportul mărfurilor produse la Nordul Dunării [1]. Modul în care a evoluat acest raport *în anii următori*, pe măsură ce creştea volumul mărfurilor exportate, se oglindeşte în contrastul dintre situaţiile celor două categorii de negustori: în faţa Caffei (a cărei colonie suferă periodic de foamete şi care pentru a-şi asigura alimentarea este nevoită să aducă pâine din Mediterana) ne apare acum activitatea crescândă a corăbiilor moldoveneşti care străbat, încărcate cu grâne, până la Pera sau în insula Creta. Sunt cunoscute de altminteri indicaţiile furnizate de singurele documente care pomenesc grâul Moldovei în legătură cu Caffa; ele arată că această legătură se realizează în a doua jumătate a veacului al XV-lea numai în măsura în care Genovezii isbuteau să fure cerealele în plină mare [2], prin atacuri asemănătoare cu pirateria sau să înduplece pe domnitorul Moldovei cerându-i pâine prin complicate demersuri diplomatice [3] Suntem îndreptăţiţi a presupune că nesigura cantitate de grâne astfel obţinute [4] putea cel mult să folosească la completarea aprovizionării negustorilor italieni dar încetaseră în orice caz să facă obiectul unui comerţ sistematic din partea lor.

Toate aceste indicaţii ale mărturiilor documentare izolate pot fi acum controlate prin date de ansamblu care determină etapele de desvoltare a producţiei de cereale-marfă în Moldova şi ale exportului lor în a doua jumătate a veacului al XV-lea. Deosebit de însemnate sunt rezultatele la care se poate ajunge procedând din nou „prin eliminare", cu alte cuvinte izolând *în acest cadru de desvoltare generală* perioada anilor *1475—1484*; este vorba de vremea în care distrugerea cetăţii Caffa şi războiul turco-moldovenesc făceau din negustorii dela Chilia şi Moncastrum singurii organizatori posibili ai exportului grânelor ţării. Intr'adevăr, creşterea puternică şi uniformă a acestui export până la 1484 şi pe care *nu a influenţat-o, aşa dar, cu absolut nimic dispariţia negustorilor italieni din Marea Neagră*, stabileşte în mod definitiv că participarea Genovezilor la organizarea comerţului de care ne ocupăm dispăruse ea însăşi mult înainte de 1475.

Istoriografia burgheză din ţara noastră a făcut mult caz de solia trimisă puterilor europene de către Ştefan cel Mare în 1478 [5] şi prin care domnul Moldovei subliniază importanţa apărării celor două porturi dela Marea Neagră declarând că *„ele sunt Moldova toată"* [6]. Interpretarea dată acestui text de către apologeţii comerţului genovez la Nordul Dunării, oglindeşte

[1] Cf. discuţia de mai sus, prin comparaţia dintre mărfurile genoveze vămuite la Moncastrum în 1448 şi mărfurile moldoveneşti confiscate la Pera în 1452.

[2] Ordinul adresat în 1456 corăbiei genoveze plecată spre Caffa (Vigna, Codice diplomatico delle colonie tauro-ligure, I, p. 438).

[3] Raportul consular din 14 Septembrie 1474, op. cit., III, p. 121, 124; se vorbeşte despre trimiterea unui ambasador la curtea lui Ştefan cel Mare a cărui sosire este aşteptată cu tot felul de asigurări de „nădejde".

[4] Pentru a nu mai pomeni de atacul armat (căruia vor fi ştiut corăbierii moldoveni să-i răspundă) este de ajuns să arătăm că pacea nu s'a putut încheia între Moldova şi Caffa, în ciuda „speranţei" consulului. (Cf. ştirile din Caffa, la 15 Februarie 1475, op. cit., III, p. 203 211).

[5] „Documentele lui Ştefan cel Mare", ed. I. Bogdan, II, p. 343 şi urm.

[6] Op. cit., p. 346.

uşurinţa cu care ei au putut împinge tendinţa studiilor lor până la falsificarea materială a unor fapte evidente. Cuvintele lui Ştefan cel Mare au fost invocate ca o dovadă despre... însemnătatea drumurilor de transit şi, în genere, a legăturilor moldo-genoveze, deşi *la data la care au fost rostite,* aceste cuvinte nu puteau decât să dovedească în ce măsură faimoasele legături erau invers-proporţionale faţă de progresul Moldovei, în tot cursul veacului al XV-lea. Cum s'ar putea explica altminteri faptul că trei ani după părăsirea Mării Negre de către corabiile italiene [1], *continua să crească* importanţa celor două porturi până la nivelul evocat de energica formulă a soliei ?

Este incontestabil că înafară de importanţa lor militară [2], desigur precumpănitoare, Ştefan cel Marea avea în vedere şi rolul lor ca „schele de grâu“ [3], că el era deci perfect conştient de consecinţele economice pe care urma într'adevăr să le aibă ocuparea lor de către armatele sultanului. Am văzut mai sus paguba efectiv suferită de veniturile boierilor, de îndată ce negustorii şi corabierii Moldovei au fost înlăturaţi din bogatele schele. Previziunea domnească, deplin confirmată de evenimentele din 1484 [4], arată însă că înlănţuirea de cauze şi urmări ce se oglindeşte în diagrama valorii satelor era suficient de puternică pentru a se impune înţelegerii contemporanilor. Domnul Moldovei constatase aşa dar prin propria lui observaţie că progresul puternic al exporturilor de grâne din anii 1475—1484 era în funcţie numai de activitatea negustorilor şi corăbierilor ţării, că soarta exporturilor discutate era în genere la fel de solidară cu prosperitatea acestora pe cât era de indiferentă faţă de distrugerea bazei genoveze dela Caffa.

Imprejurările din anii 1475—1484 constitue astfel un adevărat experiment critic care aruncă o puternică lumină retrospectivă asupra ultimei faze de desvoltare a raporturilor moldo-genoveze. Alături de celelalte informaţii ale veacului al XV-lea, ele dovedesc că negustorii italieni (foştii stăpâni ai schelei de grâu dela Licostomo din 1360) au fost cu desăvârşire înlăturaţi de pe tărâmul comerţului cu cerealele produse la gurile Dunării în vremea în care apăruse şi se desvolta rapid producţia acestor cereale sub formă de marfă în satele ţării. Este la fel de semnificativ că ei au fost înlocuiţi de către orăşenii localnici, cu alte cuvinte de către reprezentanţii direcţi ai progresului producţiei de mărfuri a Moldovei ; Genovezii sunt departe de a apărea drept autorii şi principalul suport al înaintării civilizaţiei moldoveneşti şi, dimpotrivă, ruinarea activităţii lor la gurile Dunării se dovedeşte a fi o urmare a desvoltării economice locale.

---

[1] Problema este cu atât mai gravă cu cât, după cum vom vedea mai jos (cap. VI), Genovezii nu mai comunicau cu Moldova decât prin ambasadori, câţiva ani înaintea căderii Caffei. Apare astfel că exporturile de grâne româneşti au continuat *mai bine de zece ani* să crească fără a se fi simţit turburate de desistarea negustorilor italieni.

[2] Sub *această* formă este subliniată importanţa punctelor strategice cucerite în scrisoarea trimisă de însuşi sultanul Baiazid II, pentru a-şi anunţa isbânda la 2 August 1484 (*Fontes rerum transylvanicarum,* ed. A Veress, IV, p. 38—39).

[3] Faptul reiese din contextul soliei, unde Ştefan asociază problema apărării celor două porturi la *planul recuceririi Caffei.*

[4] Caracterul trecător al scăderii veniturilor boiereşti, după 1484, nu scade cu nimic îndreptăţirea îngrijorărilor lui Ştefan cel Mare; dimpotrivă, gândul domnesc implică o extrem de lucidă înţelegere a urmărilor (de astă dată *strict politice*) pe care le va produce reluarea legăturilor dintre boierime şi negustorii celor două porturi în condiţiile stăpânirii lor de către Turci (când astfel de legături cereau *menţinerea păcii cu imperiul).*

Istoria comerţului genovez la gurile Dunării trece printr'o serie de faze ale căror trăsături generale trebue recapitulate aici.

Apogeul activităţii Genovezilor pe teritoriul care ne interesează, în jurul anului 1300, este marcat prin veniturile obţinute la Vicina în cadrul unui negoţ în valoare de mult peste 25.000 florini pe lună; aceste venituri fac din colonia dela gurile Dunării unul dintre principalele centre ale comerţului internaţional de transit fiind socotit de negustorii din Pera, de pildă, ca cea mai însemnată bază comercială de pe întreg litoralul Mării Negre (negoţul acestora cu Vicina fiind chiar mai mare decât cel cu oraşul capitală Genova).

Decăderea comerţului genovez la Nordul Dunării a început încă din a doua jumătate a veacului al XIV-lea; în prima jumătate a veacului următor ea înaintează cu paşi repezi astfel încât la 1448 volumul total al acestui negoţ reprezenta mult mai puţin de 15% din cât însumase ca valoare un veac şi jumătate în urmă. Dispariţia oricărei activităţi comerciale a Genovezilor în Moldova s'a produs câţiva ani înainte de distrugerea cetăţii Caffa de către Turci[1].

Dacă, în genere, îngustarea activităţii genoveze este străină de influenţele înaintării otomane în Marea Neagră, ea corespunde în schimb cu etapele progresului economic al Moldovei nu numai în cronologia sa generală, ci mai ales prin formele concrete pe care le-a luat această decădere în diferitele domenii de contact ale negustorilor italieni cu economia noastră. Este isbitor aici faptul că Genovezii au pierdut controlul lor comercial în primul rând asupra exportului de mărfuri produse în Moldova şi într'o măsură mai mică asupra consumului de lux al vârfurilor societăţii feudale; pe de altă parte, în acest din urmă domeniu ies din sfera de activitate a Genovezilor tocmai produsele relativ mai frecvent folosite, măcar între boieri, dar mirodeniile şi mătăsurile orientale continuă în veacul al XV-lea să fie legate de negustorii „părţilor tătăreşti". Aceste variaţii ale ritmului de decădere a comerţului genovez, corespund întocmai cu depărtarea specifică a fiecărui domeniu de activitate a negustorilor italieni, faţă de sectorul principal al progresului Moldovei reprezentat prin creşterea forţelor interne de producţie şi prin creşterea schimbului de mărfuri. Modul în care îşi corespund fenomenele petrecute concomitent în sfera comerţului genovez şi în aceea a economiei moldoveneşti stabileşte condiţionarea reciprocă a celor două serii istorice analizate separat; reiese că activitatea negustorilor italieni pe teritoriul Moldovei a decăzut în funcţie de progresul forţelor de producţie şi al circulaţiei interne de mărfuri pe acest teritoriu.

Nu a fost locul să discutăm pe larg modul în care s'a produs înlocuirea Genovezilor din poziţiile comerciale ocupate de ei la gurile Dunării încă dela sfârşitul veacului al XIV-lea şi la începutul veacului următor[2], când negustorii din Liov şi Transilvania sunt principalii beneficiari pe acest tărâm ai transformărilor pe care le-a produs progresul economic al Moldovei;

[1] Indepărtarea completă a Genovezilor de pe piaţa moldovenească la sfârşitul anilor 60 ai veacului al XV-lea reiese şi din materialele discutate mai sus dar va apărea încă şi mai limpede în lumina războiului dintre Ştefan cel Mare şi Caffa care exclude, începând măcar din 1471, orişice asemenea negoţ.

[2] Lipsa de ştiri interne pentru această perioadă îngreunează mult discuţia şi astfel lămurirea pe larg a problemei ar cere investigaţii în materialul polon şi maghiar pe care nu le putem face aci.

pentru tema noastră este mult mai însemnat momentul în care, în a doua treime a veacului al XV-lea [1], negustorii localnici intervin cu propriile lor mijloace comerciale şi de transport în schimbul de mărfuri dintre gurile Dunării şi pieţele meridionale.

Activitatea acestora din urmă la mijlocul veacului al XV-lea, deşi începătoare încă, întrecea ca volum total de afaceri activitatea Genovezilor în acelaşi domeniu. In anii următori, orăşenii Moldovei desvoltă rapid exporturile ţării şi înlătură complet pe concurenţii lor de pe piaţa internă [2]; este esenţial aici faptul că desvoltarea activităţii comerciale a negustorilor localnici a fost determinată de legătura dintre ei şi o producţie de mărfuri care creşte necontenit în satele şi oraşele dela Nordul Dunării. Creşterea puternică a acestei producţii la sfârşitul veacului al XV-lea [3] ilustrează pe deplin caracterul raporturilor dintre Caffa şi progresul economiei româneşti; ea pune în lumina sa adevărată însăşi alungarea Genovezilor din Marea Neagră care s'a definitivat cu prilejul unor evenimente militare, dar care era anunţată printr'o lungă pregătire economică anterioară.

(continuare în Nr. viitor)

---

[1] Este, de asemenea, momentul în care apare lupta dintre negustorii localnici şi cei din Liov şi Transilvania pentru cucerirea pieţii interne a Moldovei; începutul perioadei este marcat de apariţia luptelor dela Bacău şi Trotuş din 1435 şi sfârşitul ei, prin victoria orăşenilor localnici (pe care nu-i vedem întâmpinând concurenţă, cel puţin în ultima treime a veacului, pe piaţa pentru care luptaseră). Asupra tuturor acestor împrejurări, cf. Barbu T. Câmpina, op. cit.

[2] Victoria acestor orăşeni asupra concurenţilor lor din Liov şi Transilvania (cf. nota precedentă) reprezintă un material de comparaţie extrem de preţios cu privire la lupta dusă de ei împotriva Genovezilor.

[3] Subliniem că producţia internă de mărfuri a crescut necontenit şi anume, *fără întreruperea* marcată de *exportul* acestor mărfuri după 1484, fiind tocmai prin caracterul său continuu la originea reluării exportului analizat aici. Se vădeşte astfel, încă odată, că fenomenele din domeniul *producţiei* determină forma şi cursul *circulaţiei* de mărfuri.

NOTE ASUPRA SERVICIULUI SANITAR ROMÂN ŞI A LEGĂTURILOR MEDICALE ROMÂNO-RUSE IN TIMPUL RĂZBOIULUI PENTRU INDEPENDENŢĂ DIN 1877—1878

Regimul burghezo-moşieresc, făcând jocul puterilor apusene, a neglijat pregătirea armatei pentru războiul de eliberare naţională, deşi de doi ani popoarele din Sudul Dunării luptau împotriva jugului otoman şi pentru independenţă. Odată războiul declarat, aşa cum arată documentele[1], moşierimea şi burghezia au profitat de jertfele făcute de ţărănime şi muncitorime, pentru a-şi pune la adăpost averile şi a se îmbogăţi. Intr'o corespondenţă, publicată în Februarie 1878, în ziarul „Travailleur" (Muncitorul), scos de democratul francez, geograful Elisée Reclus[2], precum şi într'un articol publicat în revista „Obşcina" (Comunitatea) a revoluţionarilor ruşi din Geneva[3], Nicolai Petrovici Zubcu Codreanu a arătat cum, datorită acestei nepregătiri, desechilibrului finanţelor statului şi jafurilor din timpul războiului, „ţărănimea a fost ruinată în massă" şi a fost pus „....tot greul pe umerii poporului, muncitorului". N. P. Zubcu a demascat falsul patriotism sub care clasele exploatatoare îşi ascundeau afacerile şi hoţiile. La adăpostul legii rechiziţiilor, se lua singurul cal al ţăranului sărac şi tot câte un cal se lua şi dela proprietarii care aveau zeci de cai; se luau ultimele provizii de grâne şi legume dela ţărani, în timp ce arendaşii şi moşierii făceau speculă cu aceste produse pentru armată. Au fost trimişi forţat în cărăuşie, pentru nevoile armatei, zeci de mii de ţărani cu căruţele şi vitele lor, vite care în mare parte au pierit din lipsă de nutreţ şi din cauza epidemiilor; cărăuşii s'au întors pe jos, flămânzi şi bolnavi, găsind acasă gospodăria distrusă; în schimbul biletului de rechiziţie nu au căpătat nimic sau, în rare cazuri, o sumă ridicolă.

Aceeaşi politică reacţionară a făcut ca doctorului Carol Davila, excelent organizator, care era pe atunci şeful serviciului sanitar al armatei, să nu i se pună la dispoziţie mijloacele necesare. Legat de năzuinţele de eliberare ale poporului nostru, Davila propusese Ministerului de Război încă din 1876 un sistem complet de organizare a ambulanţelor şi ceruse fondurile necesare, dar nu obţinuse decât sume derizorii. In 1876 şi la începutul lui 1877, în numeroase rapoarte, Davila studiază cu minuţiozitate nevoile de material sanitar pentru armata teritorială şi miliţii, în caz de mobilizare şi reduce cererile sale la suma de 1.500.000 lei, pentru materialul strict necesar. Davila recomandase articolele cele mai ieftine, iar pentru multe materiale, preconizase fabricarea lor în ţară. Ca răspuns primeşte ordinul Nr. 314, din 16 Ianuarie 1877, prin care i se punea în vedere să nu mai facă nicio cerere, nefiind fonduri. In acest fel, în primăvara lui 1877, în ajunul intrării noastre în război, zestrea sanitară de care dispunea serviciul sanitar al armatei, era rudimentară: întregul material reprezenta o infimă parte din cel cerut, în valoare de numai 290.000 lei[4].

In ajunul războiului, Davila face la Paris o importantă comandă de instrumentar chirurgical, fără a mai aştepta aprobările care întârziau. Deşi acest material a fost de cea mai urgentă necesitate, permiţând utilarea spitalelor de campanie, Ministerul de Război a refuzat plata comenzii şi numai în urma ameninţării că va strânge bani prin colectă

---

[1] Documente privind Istoria României, Războiul pentru independenţă, Ed. Acad. R.P.R., 1952, v. II.
[2] Mihail Roller, Nicolai Zubcu Petrovici. Ed. P.C.R. 1946, p. 24.
[3] G. Haupt, „Studii", II, anul 3, Aprilie-Iunie 1952.
[4] Dr. G. Z. Petrescu, viaţa şi opera lui Carol Davila, Acad. Română, Memoriile Secţiunii Ştiinţifice, seria III, t. VI, Mem. 2, p. 54, 55.

publică, Davila a obţinut la sfârşitul războiului, achitarea datoriei [1].

La 30 Iunie 1877 a fost dat ordinul Ministerului de Război, ca să nu se mai concentreze medici miliţieni fără autorizaţia Ministerului de Interne. Intrigile care domneau şi concepţia reacţionară de subestimare a necesităţilor serviciului sanitar militar, reies cum nu se poate mai plastic din adresa Ministerului de Interne din 17 Aprilie 1877: „Vă rog dar să daţi ordine Inspectorului General al Serviciului Sanitar al Armatei să nu atingă pe niciunul din medicii civili din cei ce au a servi ca miliţiani, decât numai dacă va fi o neapărată trebuinţă şi atunci, după ce se va cere deslegarea Ministerului de Interne, ca pentru un caz excepţional, căci d. Inspector a adus desordine în tot Serviciul medical de prin districte, ca să-şi facă o armată de medici mai mare decât ceilaltă" [2].

Dr. Constantinescu, medicul regimentului 1 Dorobanţi, raportează în Ianuarie 1877, că din pricina lipsei de echipament de iarnă, a cazării mizerabile şi a regimului forţat de muncă, fără repaus „...vom fi ameninţaţi a vedea regimentul întreg afectat de febră tifoidă, cu totul mortală, căci oamenii fiind de pază cu forţele epuizate nu vor putea rezista în contra dezastrelor boalei" [3]. Prevederile medicului s'au adeverit, èpidemii de febră tifoidă au făcut ravagii în timpul războiului.

Medicul batalionului 2, din regimentul IV linie, cere să se ia măsuri pentru încălzirea camerelor în care sunt încartiruiţi soldaţii care se încălzesc cu pae — şi semnalează numeroase cazuri de bronşite generalizate, pneumonii şi cazuri de febră tifoidă din cauza condiţiilor neigienice. Dr. I. Şerbănescu, medicul şef al brigăzii, I Active, arată că infirmeria brigăzii din Calafat este vătămătoare bolnavilor, agravându-le boala. Din alte rapoarte reiese că s'a cerut în repetate rânduri mutarea acestei infirmerii, dar fără rezultat. Infirmeria era instalată în fostul spital al oraşului, spital care fusese închis din pricină că devenise un focar de febră tifoidă. Numeroşi soldaţi internaţi în infirmerie pentru alte boli, s'au contaminat acolo de tifos şi au murit [4].

Lipsurile grave în înzestrarea şi organizarea serviciului sanitar al armatei sunt arătate în raportul către Ministerul de Război, pe care-l face Davila în 1881. Arătând că a adus ambulanţelor toate îmbunătăţirile cunoscute, el scrie: „Aceste ambulanţe au funcţionat în războiul Independenţii şi dacă poate au fost insuficiente, este că mi s'a refuzat materialul pe care-l cerusem cu mult înainte şi personalul la care aveam dreptul". Davila arată că numărul ambulanţelor nu a fost proporţional cu cel al trupelor mobilizate. Serviciul sanitar nu a putut aduce servicii decât în proporţia personalului şi materialului ce i-a fost acordat. „Ar fi putut cu toate acestea să aducă mai mari foloase, dacă i se dădea materialul cerut, dacă medicii miliţieni nu ar fi fost dispensaţi de datoriile militare, primind diurne în loc de soldă şi dacă nu s'ar fi distrus unitatea de direcţie" [5]. Acest fapt a creat un gol pe front, unde numărul mic de medici, de ambulanţe şi de spitale de campanie, nu acoperea necesităţile. In această direcţie este de menţionat patriotismul medicilor români ardeleni stabiliţi în ţară, care au lucrat în spitalele de zonă interioară şi pe front. O serie de medici din Ardeal s'au angajat de asemenea de bunăvoie în serviciul sanitar român [6].

Lazaretele şi spitalele din zona interioară, instalate în condiţii neigienice, au dus lipsă, în deosebi, de personal sanitar auxiliar, care era compus din bărbieri, miliţieni şi convalescenţi.

Cu toate aceste condiţii grele, serviciul nostru sanitar a isbutit să facă faţă necesităţilor frontului şi epidemiilor, datorită energiei şi capacităţii lui Davila, secondat de foştii săi elevi dela Şcoala Naţională de Medicină şi Chirurgie şi de tinerii medici şi studenţi ai Facultăţii de Medicină din Bucureşti, deschisă în 1870. Patriotismul şi spiritul de sacrificiu şi abnegaţie al subchirurgilor şi brancardierilor ridicaţi din popor, a salvat numeroase vieţi. Un sprijin de seamă a fost dat de Societatea Română de Cruce Roşie, înfiinţată în 1874, din iniţiativa lui Davila. Massele populare au contribuit din plin la subscripţiile pentru ambulanţele Crucii Roşii şi trebue remarcat că printre ajutoarele trimise din Ardeal, o parte au reprezentat contribuţiile ţăranilor, mai ales ale celor din Galaţii Făgăraşului [7].

O lipsă importantă în organizarea serviciului sanitar militar în timpul războiului

[1] Elena g-ral Perticari Davila, Din viaţa şi corespondenţa lui Carol Davila, Bibl. documentară, Buc., 1935, p. 385.
[2] Documente privind Istoria României, Războiul pentru independenţă, Ed. Acad. R.P.R., 1952, doc. Nr. 506.
[3] Ibidem, doc. Nr. 27.
[4] Documente privind Istoria României, Războiul pentru independenţă, Ed. Acad. R.P.R., 1952. doc. Nr. 35, 37.
[5] Elena g-ral Perticari Davila, op. cit., p. 443—44.
[6] Valeriu L. Bologa, Ajutorul românilor Ardeleni pentru răniţii războiului independenţei, Bibl. Medico-Istorică, Sibiu, 1941, p. 3, 17.
[7] Valeriu L. Bologa, op. cit., p. 19.

pentru independenţă — din cauza intrigilor şi politicii antinaţionale a guvernului — a fost aceea a unei unităţi de conducere. S'a atribuit generalului Davila serviciul sanitar de campanie în Bulgaria, până la malul Dunării, iar în ţară, conducerea serviciului sanitar de zonă interioară a fost încredinţată doctorului Capşa, profesor de clinică obstetricală. Acest fapt a îngreuiat mult buna funcţionare a evacuării şi îngrijirii răniţilor şi bolnavilor.

Indată după trecerea Dunării de către trupele noastre a luat fiinţă un spital temporar la Bucureşti, la Cotroceni şi un spital temporar al Crucii Roşii („Independenţa") la Turnu-Măgurele; pe lângă acest spital, cu 80 de paturi, s'au mai ridicat câteva barăci anexe. Cel dintâi mare transport de răniţi a sosit acolo la 2 Septembrie 1877. Spitalul „Independenţa", bine utilat, a avut o intensă activitate chirurgicală, fiind condus de Dr. Kalinderu şi Dr. Fialla, chirurg primar al spitalului Filantropia din Bucureşti. In timpul asediului Plevnei, Davila era instalat în ambulanţa dela Griviţa, unde se concentrase prima linie a serviciului sanitar; de acolo, el conducea întregul câmp de acţiune al formaţiilor sanitare militare, precum şi ale Crucii Roşii.

Serviciul Sanitar Român cuprindea în total 706 oameni dintre care 106 medici, 36 de farmacişti, 107 oameni constituind personalul lazaretelor şi o companie sanitară cu 4 ofiţeri şi 443 de soldaţi. Cartierul general avea o ambulanţă cu patru secţii. Exista câte un medic şef la cele două corpuri de armată, pe care le aveam (A. Fotino şi G. Otremba) şi câte un medic principal clasa I la fiecare din cele patru divizii care operau pe front (I. Vercescu, Z. Petrescu, Gh. Stavrescu şi S. Georgescu).

Ambulanţa fiecărei divizii avea, pe lângă medicul principal, nouă medici şi chirurgi, doi farmacişti şi un ofiţer combatant cu 80 de soldaţi. Ca material, ambulanţele de divizie posedau: două trăsuri ambulanţe, şase căruţe mari şi zece căruţe de transport, amenajate după sistemul Lipovschi; şase căruţe cu podeţe, un butoi cu apă şi o bucătărie de campanie. Pentru adăpostirea răniţilor: zece corturi mari, patru mici şi un cort de operaţii; de asemenea un depozit de materiale sanitare şi spitaliceşti.

Serviciul sanitar regimentar avea câte trei medici, un farmacist şi 24 de sanitari la regimentele de infanterie şi câte doi medici, un farmacist şi 12 sanitari la regimentele de cavalerie şi artilerie. Ca material: o trăsură ambulanţă cu zece brancarde, patru coşuri de pansamente şi instrumente şi o geantă sanitară: escadroanele de cavalerie şi bateriile de artilerie aveau câte un subchirurg.

Formaţiile Crucii Roşii Române. organizate cu fonduri strânse prin subscripţii publice, cuprindeau 27 de medici şi 168 oameni constituind personalul auxiliar. Materialul era format din şapte ambulanţe, 60 de trăsuri ambulanţe şi trăsuri pentru furaje.

Crucea Roşie a organizat spitalul „Independenţa" dela Turnu-Măgurele, un spital la Calafat, unul la Cetate şi un spital de rezervă la Craiova. In afară de acestea, a mai format mici unităţi spitaliceşti pe lângă mănăstiri. Sistemul de ambulanţe organizat de Davila s'a dovedit de o mare utilitate. El a avut iniţiativa practică de a amenaja carele de transport în căruţe cu târgi pentru evacuarea răniţilor.

Serviciul sanitar de campanie a funcţionat astfel: după instalarea sa la Griviţa, Davila a format două etape la Mecica şi Muselim-Selo. De aici, după primele ajutoare, răniţii grav erau evacuaţi prin Nicopole pe podul de peste Dunăre, la spitalele din Turnu-Măgurele, care, împreună cu barăcile şi corturile aveau o capacitate de cca 2.000 de paturi. La Muselim-Selo, se afla un spital de etapă, pentru răniţii care nu puteau suporta transportul până la Turnu-Măgurele. Ambulanţa dela Mecica cuprindea 33 de corturi mari, putând adăposti câte zece oameni şi era împărţită în trei secţii: pentru grav răniţi, uşor răniţi şi bolnavi; existau de asemenea corturi speciale pentru bolnavii de tifos exantematic. După ocuparea Plevnei, s'a instalat un spital de campanie la Arcer-Palanca, condus de Dr. Zaharia Petrescu şi un al doilea spital la Lom-Palanca. Capacitatea acestor ambulanţe şi spitale era de cca 2.000 de paturi. Dela aceste spitale, bolnavii erau evacuaţi la Turnu-Severin, Poiana şi Băileşti. Transportul lor se făcea în căruţe cu câte cinci răniţi până la Turnu-Măgurele; aici erau îmbarcaţi în cele două trenuri sanitare existente, care aveau câte 15-20 de vagoane de marfă, amenajate cu târgi suspendate. Răniţii şi bolnavii erau lăsaţi la Craiova, Slatina, Piteşti şi Bucureşti. In Capitală erau repartizaţi la spitalele Colţea, Filantropia, Colentina, Brâncovenesc, spitalul de copii, la spitalul baracă amenajat la Cotroceni şi în cazărmi. In aceste instituţii au fost trataţi răniţi şi bolnavi de orice naţionalitate [1].

[1] T. C. Văcărescu, Luptele românilor în resbelul din 1877—1878, Buc. 1887; Ludovic Fialla, Reminiscenţe din resbelul româno-ruso-turc, anul 1877 şi rolul societăţii « Crucea Roşie » în timp de pace şi resbel. Buc., 1896; Gh. Sabin, Amintiri din războiul independenţei, Buc 1912; Titus Fr. Mayer, Serviciul sanitar în campania din 1877—78, Buc., f. d.

Mare a fost numărul celor căzuţi în luptele date de ostaşii români alături de ostaşii ruşi la Griviţa şi Plevna. Aproape un sfert din efectivul de luptă; au fost răniţi 1.335 de oameni din trupă şi 15 ofiţeri, iar morţi 1.176 oameni din trupă şi 41 de ofiţeri, cifre care reprezintă 24% din efectivul trupelor angajate.

Multe victime au făcut epidemiile de febră tifoidă şi tifos exantematic, care au bântuit dela căderea Plevnei şi au durat până după evacuarea Vidinului. In mijlocul trupelor ruse s'a declarat o epidemie de febră recurentă [1].

La un număr de cca 40.000 de oameni, care au constituit efectivul trupelor noastre pe teatrul de operaţii (efectivele mobilizate au fost: 40.353 de activi, 67.763 de teritoriali şi 47.747 de miliţii, în total 155.863) au fost 18.810 bolnavi; 74 de medici au căzut bolnavi; 15 au murit de febră tifoidă. Şeful spitalului din Arcer-Palanca, Dr. Zaharia Petrescu s'a îmbolnăvit de febră tifoidă şi a fost înlocuit cu Dr. Corvin; şeful spitalului din Lom-Palanca, Dr. Mihail Popescu a murit de tifos [2]. Malaria a dat un mare număr de bolnavi. Intr'o statistică care însumează 1 130 de cazuri de îmbolnăviri, malaria figurează cu 550 de cazuri (din care 35 mortale) şi febra tifoidă cu 290 de cazuri (din care 43 mortale) [3]. Ca tratament în febră tifoidă, se aplica atunci mai ales metoda lui Brand, hidroterapia rece.

Datorită lui Davila au fost organizate din timp spitale de izolare pentru trupele în retragere. Personalul sanitar era foarte redus în spitalele temporare din Bulgaria şi se întâmpla adesea să fie numai câte un medic la 500—600 de bolnavi. Mulţi dintre aceşti medici rămaşi anonimi, au desfăşurat o muncă uriaşă în condiţii din cele mai grele.

Ambulanţele organizate de Davila la Griviţa, Riben, Mecica şi Muselim-Selo au izbutit să adăpostească şi să îngrijească peste 13.000 de răniţi şi bolnavi.

Cu un adevărat eroism, care însufleţea întregul corp sanitar, Davila în tot timpul luptelor dirija ambulanţele, călare, în primele linii, sub gloanţele inamicului. Asediul Plevnei, în iarna grea a lui 1877 a arătat spiritul de sacrificiu al brancardierilor, sanitarilor şi medicilor, conduşi de Davila. Intr'o scrisoare către familia sa, din Decembrie 1877, Davila scrie: „N'am curajul să vă descriu suferinţele soldaţilor...“; el mai scrie că este „...înfometat, îngheţat, chinuit de soarta sărmanilor soldaţi bolnavi şi răniţi pe care îi căutăm prin ceaţa deasă“ [4].

In privinţa tratamentului răniţilor, antisepsia nu era încă bine cunoscută. Teza doctorului N. Russel, care apare în 1877: „Asupra metodei antiseptice de tratament în chirurgie“ popularizează metoda lui Lister cu acid fenic, care fusese menţionată la noi, de o lucrare a lui Z. Petrescu. Plăgile de război erau tratate mai mult cu sesquiclorur de fier, cu acţiune hemostatică şi caustică. In legătură cu aplicarea metodei antiseptice în chirurgia de război, menţionăm că chirurgul rus I. I. Burţev, care a introdus în Rusia, în 1870, metoda antiseptică cu acid fenic, a fost şeful spitalului militar rus Nr. 56 din ţara noastră, în 1877—78 [5]

Metoda antiseptică şi narcoza în chirurgia de război a fost aplicată pe scară largă în spitalele ruse de campanie, de marele chirurg Nicolai Vasilievici Sclifosovschi, elev şi colaborator al lui Pirogov. Sclifosovschi a preconizat, alături de Pirogov, asistenţa medico-chirurgicală pe terenul de luptă, practica bandajelor gipsate la răniţi, formarea în timpul verii de spitale în corturi şi măsuri de strictă igienă în spitalele militare. Sclifosovschi împărţea personalul medical în trei grupe: de triaj, de operaţii şi de aplicare de gips, isbutind astfel să trieze şi să trateze în câteva zile, în spitalul de campanie pe care-l conducea, 9.000 de răniţi. El a criticat lipsurile care domneau în organizarea sanitară militară ţaristă. Activitatea sa a fost mult apreciată de Pirogov [6].

O muncă plină de devotament pentru soldaţii bolnavi a dus în timpul războiului din 1877—1878 şi marele clinician S. P. Botchin, de asemenea elev al lui Pirogov [7].

Instituţiile sanitare din zona interioară au fost lăsate serviciului sanitar civil — pus sub conducerea doctorului Capşa — care avea sarcina organizării spitalelor de rezervă şi transportului bolnavilor în interiorul ţării. In fiecare judeţ s'a constituit o comisie sanitară sub preşedinţia prefectului, alcătuită din medicul primar de judeţ şi primarul capitalei de judeţ; această comisie avea drepturi largi de rechiziţie. Lazaretele au fost înfiinţate în edificiile publice, transfor-

[1] I. Felix, Tratat de igienă publică şi de poliţie sanitară. Buc. 1889, v. II, p. 243.
[2] T. C. Văcărescu, op. cit.
[3] M. Pârvulescu, Originile şi evoluţia serviciului sanitar militar. Bucureşti, 1932.
[4] Elena g-ral Perticari Davila, op. cit., p. 393.
[5] I. S. Breido, „Vestnic Hirurghii“, 1951, Nr. 2.
[6] I. M. Gheizer, „Sovietscaia mediţina“, 1950, Nr. 10.
[7] F. P. Borodulin, „Terapeuticevschi arhiv“, 1950, Nr. 2.

mate „ad hoc", ca de pildă cazărmile vânătorilor din Piteşti, Turnu-Măgurele sau Turnu-Severin. Aceste lazarete au funcţionat în condiţii neigienice şi au suferit de lipsa personalului auxiliar calificat [1].

Câteva date asupra serviciului sanitar rus. Serviciul sanitar rus a pus în funcţiune în campania din 1877—78, un număr de 84 de spitale de război temporare: 27 au lucrat în Bulgaria, 13 în România şi 44 în Rusia. Pe front au funcţionat 75 de ambulanţe şi 15 spitale cu o capacitate de 20.000 de paturi. In ţara noastră spitale temporare ruse au funcţionat la Iaşi, Bacău, Bârlad, Buzău, Galaţi şi la spitalul Pantelimon din Bucureşti. Aceste spitale îşi schimbau reşedinţa: singurul stabil a fost cel din Iaşi. Sfaturile date de Pirogov, ca aceste spitale şi mai ales cele din zona de operaţii, să fie înzestrate cu mijloace de adăpost transportabile — după experienţa războiului din Crimeea— au fost neglijate de oficialităţile ţariste. Importanţa observaţiilor lui Pirogov a fost recunoscută atunci când au isbucnit epidemiile de febră tifoidă şi de febră recurentă şi când spitalele înseşi au devenit focare de contagiune [2]. Crucea Roşie Rusă, înfiinţată de Pirogov, a adus o importantă contribuţie: formarea de trenuri sanitare cu vagoane special amenajate pentru transportul răniţilor şi bolnavilor, a însemnat un mare progres. Ziarul „Steaua României" din Galaţi, scria, în 19 Iunie 1877: „Ieri au sosit în gara noastră vreo 20 vagoane ambulanţă venite din Rusia şi destinate a transporta răniţi în interiorul imperiului. Modul aranjamentului interior al acestor vagoane este în adevăr de admirat. Crivatele, bandajele, articolele de chirurgie, farmacia, rezervoarele de apă, etc., sunt dispuse cu atâta rânduială încât au atras admiraţiunea celor ce le-au vizitat" [3].

Un fapt demn de remarcat, care arată caracterul înaintat al medicinii ruse de atunci — datorit medicilor progresişti în frunte cu Pirogov — este participarea femeilor în serviciul sanitar. La spitalul temporar rus din Zimnicea au desfăşurat o mare activitate două femei medici, care au dovedit o înaltă calificare profesională, o femeie chirurg a lucrat pe vasul ambulanţă rus dela Giurgiu, iar în zona frontului au funcţionat 117 surori de caritate.

Numeroase au fost legăturile frăţeşti de colaborare medicală româno-rusă, atât în ambulanţele de pe linia frontului şi în spitalele din Bulgaria, cât şi în zona interioară. Incă din timpul războiului dintre Turcia, Serbia şi Muntenegru din 1876, s'au stabilit legături medicale între ambulanţa Crucii Roşii Române şi cele ale Crucii Roşii Ruse. Pentru a veni în ajutorul Sârbilor şi Muntenegrilor care luptau pentru libertate, o ambulanţă a Crucii Roşii Române, organizată de Davila şi întărită cu opt medici militari şi material al armatei [4], pleacă din Bucureşti spre front la 13 Iulie 1876, dar este oprită la Turnu-Severin din ordinul Ministerului de Război, pe baza politicii de neutralitate a regimului burghezo-moşieresc. Deşi guvernul turc refuză să recunoască Crucea Roşie şi nu garantează neutralitatea ambulanţei, aceasta trece Dunărea şi ajunge în 20 Iulie la Cladova şi în 24 Iulie la Negotin, unde ia legătură cu colonelul Leşanin, comandantul armatei din Timoc. Ambulanţa română urmează trupele acestuia şi se stabileşte în spitalul din Ciupria unde a funcţionat dela 1 August la 10 Septembrie. La 19 August au sosit la Ciupria două ambulanţe ale Crucii Roşii Ruse, sub conducerea medicilor Tauber şi Suditchi, care au ocupat un spital şi o baracă. In acelaşi timp, ambulanţa română a fost întărită prin sosirea din ţară a şase medici şi un farmacist; ea era înzestrată cu o trăsură pentru transportul răniţilor grav. Personalul ambulanţei noastre a lucrat neîntrerupt în diverse localităţi, dela 1 August până la 7 Decembrie 1876, îngrijind 6831 de răniţi şi bolnavi, fără deosebire de naţionalitate. Ambulanţa română a îngrijit în bune condiţii numeroşi soldaţi şi ofiţeri ruşi voluntari, precum şi sârbi şi muntenegreni. Au existat şi schimburi de materiale între ambulanţele ruse şi cea română. Aşa de pildă, în staţionarea din localitatea Rojan, ambulanţa română a dat ambulanţei ruse de sub conducerea doctorului Molofu o cantitate de medicamente, care au fost preluate de către farmacistul Dimitrov. La plecare, ambulanţa rusă a lăsat celei române o mare cantitate de materiale, aparate de fracturi, pansamente, precum şi pânzărie şi lingerie; acestea au fost distribuite, parte refugiaţilor sârbi şi parte lăsate autorităţilor din Rojan, la plecarea ambulanţei române [5].

[1] Dr. Odiseu Apostol ne-a dat un sprijin preţios în coroborarea datelor tehnice privitoare la organizarea şi funcţionarea serviciului sanitar.
[2] F. Mayer Titus, op. cit. p. 105; R Kepp, Ştiri Medicale şi sanitare din războiul independenţei. Teză, Cluj, 1935, p. 19.
[3] C. A. Mucuţă, Ştiri din unele periodice româneşti ardelene, despre îngrijirea răniţilor în războiul din 1877—78. Teză, Cluj, 1935.

[4] G. Z. Petrescu, op. cit., p. 54.
[5] „Gazeta medico-chirurgicală", Buc., 25 Martie 1877, p. 10.

In primăvara lui 1877, domneşte o strânsă colaborare între serviciul sanitar român şi cel rus reprezentat de generalul Crasinschi, inspector general sanitar al armatei ruse care dirijează instalarea celor 13 spitale militare temporare din Moldova. Influenţa organizării sanitare înaintate ruse se vădeşte în ordinul de zi Nr. 6, din 27 Aprilie 1877, al Marelui Cartier General Român, privind organizarea serviciului sanitar al armatei, ordin semnat de colonelul Slăniceanu şi de Davila, care prevede printre altele, ca spitalele temporare de bolnavi sau răniţi, să fie instalate în barăci speciale. „Este de cea mai mare importanţă din punct de vedere higienic atât pentru bolnavii armatei cât şi pentru populaţiunile civile, ca această măsură să fie executată cu cea mai mare rigoare şi pentru armata noastră, cum s'a procedat pentru cea Russă" [1].

Pe front, serviciile sanitare ale celor două armate au conlucrat în chip constant. La cucerirea Nicopolului de către trupele ruse, ambulanţele diviziei a IV-a române au dat ajutor răniţilor ruşi. După terminarea grelelor lupte dela Plevna, medicii diviziilor a II-a şi a V-a ruse împreună cu medicii şi sanitarii trupelor române, au lucrat împreună la culegerea răniţilor şi darea primelor ajutoare [2]. Intr'o scrisoare adresată lui Davila, în care îl felicită pentru decorarea cu ordinul rus Stanislav, doctorul Fotino scrie: „Dacă n'aş avea mâine foarte mult de lucru din cauza răniţilor ruşi ce am primit azi, mi-ar face o adevărată bucurie să viu la Griviţa să-ţi strâng mâna" [3]. Intr'o inspecţie făcută pe front, marele savant Pirogov, însoţit de medicul şef generalul Köcher şi de medicii superiori ruşi, au vizitat ambulanţele române din faţa Griviţei, lăudând buna lor organizare şi felicitându-l pe Davila. După datele lui G. Z. Petrescu, prin mâinile lui Davila au trecut peste 11.000 răniţi şi bolnavi ai armatei noastre, câteva sute de ruşi şi aproape 1500 răniţi şi bolnavi turci (deşi pentru aceştia exista ordinul superior al guvernului reacţionar de a nu-i îngriji [4]. Brancardierii ruşi şi români culegând, cot la cot, răniţii, sub focul inamicului au dat dovadă de mult eroism, trebuind să înfrunte în acelaşi timp başbuzuci, care măcelăreau pe răniţii turci, pentru a nu cădea în mâinile „ghiaurilor". Iată unul din numeroasele fapte care arată frăţia româno-rusă, descris de P. C. Fortunatov [5]. „După un atac nereuşit dat de către Români şi Ruşi asupra redutei Griviţa, pe câmpul de luptă au rămas câţiva răniţi români, care se găseau în bătaia focului turcesc. Auzind de acest lucru, doi subofiţeri ruşi Naletov şi Anisimov şi soldaţii Muratov, Osetzov şi Grigorenco, cu preţul vieţii au salvat răniţii români". Turcii nu au respectat neutralitatea Crucii Roşii.

In Bucureşti, în tot timpul războiului, Azilul Elena Doamna, înfiinţat de Davila, a găzduit surorile de caritate ruse, care au lucrat cu mult devotament sub conducerea sorei Sabinini, iar casa lui Davila a fost pusă la dispoziţia medicilor ruşi [6]. Aceştia lucrau în două mari barăci instalate în curtea azilului, barăci, care au fost apoi transformate în ateliere de ţesături pentru armată. O mare activitate au depus medicii şi surorile de caritate ruse din Bucureşti, în timpul epidemiei de febră tifoidă; numai în spitalul Pantelimon, erau internaţi atunci peste 800 de soldaţi ruşi, bolnavi de tifos.

Un alt fapt important de colaborare medicală româno-rusă s'a petrecut la sfârşitul campaniei. Din iniţiativa Crucii Roşii Ruse s'a instituit în 1878, sub îndrumarea lui Pirogov, o comisie de asanare a câmpurilor de luptă. Această comisie a luat măsuri cu caracter profilactic, antiepidemic, în toate fostele spitale temporare ruse şi române din Bulgaria şi România, cât şi în toate casele şi curţile în care locuiseră bolnavi. Administraţia sanitară civilă română şi-a însuşit această formă organizatorică şi a numit în fiecare judeţ o comisie care să lucreze în această direcţie, în colaborare cu comisiile ruseşti. Autorităţile ruseşti şi-au luat ca sarcină asanarea completă a localităţilor Zimnicea şi Frăţeşti. Datorită energicelor măsuri luate din timp de Crucea Roşie Rusă precum şi colaborării sanitare ruso-române, s'a putut stăvili epidemia de febră tifoidă ce bântuia.

Un capitol deosebit al relaţiilor medicale româno-ruse din timpul războiului pentru independenţă, îl constitue activitatea medicilor refugiaţi din Rusia ţaristă, care au fost luptători pentru libertatea şi sănătatea poporului nostru: Nicolai Petrovici Zubcu-Codreanu, Nicolae Russel şi Petru Alexandrov. Veniţi în România ca refugiaţi politici — urmăriţi de ohrana ţaristă — pentru a

---

[1] Documente privind Istoria României, Războiul pentru Independenţă, Doc. Nr. 849.
[2] „Gazeta medico-chirurgicală", Buc., 1877, p. 67, 84.
[3] Elena g-ral Perticari Davila, op. cit., p. 392.
[4] G. Z. Petrescu, op. cit., p. 55.

[5] P. C. Fortunatov, Războiul din 1877—78 şi eliberarea Bulgariei. Moscova, 1950, p. 61 (vezi şi recenzia „Studii" II, anul 5, Aprilie-Iunie 1952, v. II, p. 199).
[6] Ludovic Fialla, op. cit.

asigura legătura între mişcarea ilegală revoluţionară din Rusia şi Elveţia, unde era centrul emigraţiei revoluţionare ruse, aceşti medici revoluţionari s'au asimilat în totul intereselor poporului nostru şi luptei lui pentru progres şi libertate. Activitatea cea mai importantă în timpul războiului a fost dusă de Nicolai Petrovici Zubcu.

N. P. Zubcu, venit în ţară în 1874, înfiinţează, împreună cu studentul Eugen Lupu şi alţii, primul cerc revoluţionar la Iaşi, constitue un al doilea cerc la Bucureşti şi stabileşte cu ajutorul lui N. Russel, P. Alexandrov şi alţii, centre de legătură la Iaşi şi Galaţi, pentru transmiterea peste Prut de materiale ilegale revoluţionare sosite din Geneva. După ce-şi termină studiile la Facultatea de Medicină din Bucureşti în 1876, el merge să practice la ţară, în mijlocul poporului, ca medic de plasă, la Pueşti-Tutova, păstrând legătura cu elementele revoluţionare. De acolo, în Mai 1877, într'o scrisoare către prieteni, Zubcu îşi manifestă intenţia de a lupta pentru independenţa ţării noastre, considerând aceasta ca o datorie patriotică şi, în acelaşi timp, ca o luptă împotriva autocraţiilor. Impletind activitatea de propagandist revoluţionar cu munca medicală, N. P. Zubcu se înrolează ca voluntar în serviciul Crucii Roşii Române şi funcţionează din Septembrie 1877, ca medic al Crucii Roşii la Piteşti, la spitalul răniţilor de pe lângă gări. Acolo, cu un devotament fără margini, îngrijeşte pe răniţii români şi ruşi aşa cum îngrijise şi pe ţăranii din Pueşti. Nicolae Russel, venit în ţară în 1875, a funcţionat la început ca intern la spitalul din Ploeşti, înfiinţând acolo, împreună cu alţi refugiaţi, al treilea cerc revoluţionar din ţara noastră şi a lucrat împreună cu N. P. Zubcu la trecerea materialului ilegal în Rusia. In timpul războiului pentru independenţă, a muncit cu multă abnegaţie în calitate de chirurg la spitalul militar din Ploeşti.

Petru Alexandrov, evadat din Siberia, ajunge la noi prin 1876, locuind la început la Iaşi, unde a lucrat alături de N. P. Zubcu la trecerea materialului clandestin pe la Sculeni peste Prut; urmărit de ohrana s'a refugiat în Dobrogea, în satele de pescari lipoveni din delta Dunării, ţinând de acolo legătură cu ceilalţi revoluţionari în timpul războiului.

Războiul din 1877—1878 a constituit prilejul unei intensificări a propagandei revoluţionare ruse; ţara noastră a devenit unul din centrele principale ale acestei propagande. Organizatorul plin de pasiune şi în acelaşi timp plin de abilitate al acestei importante acţiuni a fost N. P. Zubcu. In Mai 1877, el vine la Bucureşti, unde primeşte din Geneva mari cantităţi de publicaţii revoluţionare. Acestea au fost difuzate în mijlocul armatei ruse, până pe front, de către tovarăşii de luptă ai lui Zubcu, din cercurile secrete, printre cari mulţi erau medici: Lupu la Iaşi, N. Russel la spitalul militar din Ploeşti, C. D. Gherea pe lângă spitalele ruse din Brăila, C. Stăuceanu la spitalul de copii din Bucureşti şi P. Alexandrov în Dobrogea. Depozitele principale erau la locuinţa lui N. P. Zubcu din Bucureşti, în Str. Teilor Nr. 20 şi în camera studentului în medicină C. Stăuceanu, intern la spitalul de copii. Medicii refugiaţi, şi mai ales N. P. Zubcu, au stabilit legături cu medicii armatei ruse, printre care acesta a găsit foşti colegi dela Academia Medico-Chirurgicală din Petersburg.

Prin intermediul acestor medici democraţi, mii de publicaţii revoluţionare au luat drumul Rusiei, cu trenurile speciale ale Crucii Roşii. Cărţile şi broşurile erau împachetate în lăzile de pansamente cu emblema Crucii Roşii, schimbul făcându-se în locuinţa doctorului N. P. Zubcu din Str. Teilor [1].

Se cunoaşte contribuţia lui N. P. Zubcu la apariţia ziarului „Socialistul" şi scrisorile lui despre exploatarea ţăranilor din România din timpul războiului.

In vara anului 1878, Nicolai Petrovici Zubcu conduce munca de organizare a unor noi cercuri revoluţionare, în condiţiile nemulţumirilor ţărănimii, ruinate de povara războiului şi datorită stării de spirit creată în multe locuri de soldaţii ruşi revoluţionari, care agitau problema împroprietăririi ţăranilor. El începe a călători prin centrele principale din ţară, dar, urmărit de poliţie, se îmbolnăveşte în cursul urmăririi şi abia isbuteşte să ajungă la Curtea de Argeş, unde moare la 31 Decembrie 1878, în braţele tovarăşului său de luptă Dr. Russel. Russel va duce mai departe munca revoluţionară la Iaşi, unde activează până în 1881, când este arestat şi expulzat de guvernul prezidat de Brătianu.

Munca medicală în mijlocul poporului, pentru ridicarea din groaznica situaţie în care îl lasa regimul burghezo-moşieresc, începută de Nicolai Petrovici Zubcu Codreanu, Alexandrov şi alţii, a fost continuată de Ştefan Stânca şi de medicii progresişti, până la medicina noastră de azi, realizată cu sprijinul medicinii sovietice.

I. Gheler, B. Horodniceanu

[1] C. Z. Arbure, In exil, Craiova, 1896, p. 391, 401.

TERMENUL ДОМ (DOM) ÎN ACTELE SLAVO-ROMÂNE

Avem o serie de termeni în izvoarele noastre a căror semnificaţie nu a fost precizată sau a fost stabilită greşit.

Cu ocazia Comunicărilor ţinute la Institutul de Istorie şi Filosofie al Academiei R.P.R., a fost ridicată de câteva ori problema referitoare la termenii slavoni prin care se desemnau casele de locuit în Evul Mediu în Ţările Române. De obicei se credea că termenul дом înseamnă *casa de locuit*. Se punea însă chestiunea: dacă termenul дом se referă la *orice fel de casă*, atât la cea boierească, cât şi cea ţărănească, sau dacă au existat termeni deosebiţi.

Am socotit că este necesar să revizuim această tradiţie referitoare la traducerea termenului дом prin casă, adică casă de locuit :

Cercetarea am întemeiat-o pe analiza izvoarelor noastre din secolele XIV—XVI, precum şi pe baza celor mai vechi izvoare slavone, în special a celor juridice, ca „Ruscaia Pravda" şi „Zaconnic Ştefana Duşana".

In actele slavone, în Moldova şi Ţara Românească din secolele XIV—XVI, termenul дом se întâlneste des.

In Ţara Românească acest termen nu este legat de o anumită formulă. In actele cele mai vechi din Ţara Românească termenul este folosit mai ales în următoarea asociaţie de cuvinte ѿ дома господства-ми (dela casa domniei mele). Folosirea termenului дом în actele Ţării Româneşti nu a atras în mod special atenţia istoricilor.

In Moldova însă, termenul дом apare de obicei într'o anumită formulă гдѣ му ест дом sau гдѣ был дом (unde-i este casa sau unde i-a fost casa). Această formulă, demult a atras atenţia istoricilor români şi a fost supusă unor interpretări diferite. Intr'un studiu din 1946, „Formarea beneficiului în Moldova", am încercat să dăm o nouă interpretare arătând că formula pomenită mai sus se folosea în diplomatica românească pentru desemnarea unui beneficiu acordat boierilor, în calitatea lor de vasali, de către domnii români. Atunci însă nu ne-a preocupat problema însăşi a termenului şi nu ne-am oprit asupra lui.

In hrisoavele de danie a domnilor Ţării Româneşti acordate diferitelor mânăstiri, atunci când este vorba de danie făcută în produse naturale — grâu, vin, ceară, miere, brânză — se arată că această danie este făcută dela „casa domniei mele" (ѡт дома госпосподства ми) expresie despre care am pomenit mai sus.

In hrisovul lui Dan I, din 1385, dat mânăstirii Tismana este menţionată o danie în produse naturale: „...dela casa domniei mele, pe fiecare an, 10 burdufe de brânză, 10 caşcavale, 10 pături şi 10 postavuri de mantale şi 10 postave de încălţăminte, iar miere şi ceară pe măsură cât va aduce anul"[1].

In alt hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 1392 dat mânăstirii Cozia este precizat: „...am adăogat puţin *obroc* din casa mea (ѡт дома) pentru hrana călugărilor ce se află în mai sus zisa mânăstire făcută de mine, care este aceasta: pe fiecare an câte 300 găleţi de grâu şi 10 butoaie de vin şi 12 burdufe de brânză şi 12 caşcavale şi 12 bucăţi de postav"[2].

In aceste două hrisoave ale Ţării Româneşti, în special în cel de al doilea, ni se pare caracteristică întrebuinţarea termenului *obroc* (obroc din casa mea — (ѡброк ѡт своего домꙋ), precum şi faptul că printre produsele naturale figurează şi grâul.

Faptul că domnii Ţării Româneşti acordă danii în produse naturale, care conţin şi grâul, presupune existenţa unei gospodării, unui *domeniu*. Folosirea termenului *obroc*, specific pentru economia feudală, întăreşte presupunerea de mai sus, întru cât *obrocul*, adică renta feudală plătită în natură, a fost primită de domnul ţării dela ţărani aşezaţi pe pământul domeniului său şi o parte din acest obroc a fost donat mânăstirilor. In act chiar este precizat că dania reprezintă

---

[1] Documentele Ţării Româneşti, 1938, I, Nr. 5.
[2] Ibidem, Nr. 10.

„puţin obroc", deci acest puţin presupune o cantitate mai mare din care face parte.

De aceea credem că termenul домъ în actele Ţării Româneşti se referă la domeniul voevozilor români în sensul feudal - domeniul seniorului—care, alături de gospodăria acestuia cuprinde şi reşedinţa lui.

Trecând la actele moldoveneşti ne isbim de formula care conţine termenul домъ şi care a fost pomenită mai sus.

In primul rând trebue semnalat că persoanele în actele cărora se întrebuinţează formula cu casa sunt boieri, unii cu dregătorii, alţii fără. In perioada dintre 1409—1437, când formula este mai frecventă, găsim printre ei vornici, logofeţi, pârcălabi şi preoţi. Ei sunt numiţi pani şi *slugi*. In hrisoavele lor de stăpânire, în care sunt menţionate casele lor, satele din acte le-au fost acordate pentru dreapta şi credincioasa lor slujbă.

In 1414, Alexandru cel Bun întăreşte boierului Crăciun Belcescul şi fiilor săi două sate. In primul sat aşezat în Valea Albă „...îi este casa din veac" (гдѣ мꙋ нз ѥст домъ вѣкꙋ). Belcescu stăpâneşte aceste sate, deoarece „...el a servit mai înainte sfânt răposaţilor" înaintaşi ai lui Alexandru cel Bun... ,cu dreapta şi credincioasă slujbă şi astăzi slujeşte nouă (adică lui Alexandru cel Bun) cu dreapta şi credincioasa slujbă" [1].

In hrisoavele din stăpânire din timpul lui Alexandru cel Bun, menţiunea formulei cu casa este foarte frecventă. Iar când în 1429 apare termenul „vîslujenia", formula conţinând termenul домъ devine mai rară. De obicei, termenul „vîslujenia" apare alături de formula care conţine termenul.

La 1429, Alexandru voevod îi întăreşte boierului Dan Uncleata „..„drept credincioasa lui vîslujenia şi i-am dat în ţara noastră, în Moldova, şase sate, anume Polova şi Zumbrăuţii, la Prut, unde este casa lui" [2].

La 1436 Ilie şi Ştefan voevozi întăresc boierului Oană Portarul, satele lui; i-am dat şi i-am întărit drept credincioasa lui vîslujenia, în ţara noastră, în Moldova, la Vaslui, anume Brudereşti unde este casa lui" [3].

La 1437, aceiaşi voevozi întăresc boierului Tofan „...drept credincioasa lui vîslujenia, 5 sate la Racova, anume Pungeşti, unde este casa lui..." [4].

Este foarte preţioasă seria de acte ale lui Popa Iuga: de danie, de confirmare şi reconfirmare.

In actul de danie din 1424 este vorba de un singur sat acordat pentru dreapta şi credincioasa slujbă ca să-i fie uric cu tot venitul. Acest hrisov nu are nicio menţiune specială" [5].

In 1434, Ştefan voevod întăreşte satul Buciumenii cu specificare „unde este casa lui" [6] şi vîslujenia.

Iar în 1439 în hrisovul de reconfirmare pentru 11 sate ale lui Popa Iuga, apare din nou satul Buciumenii cu menţiunea „unde este casa lor" [7].

Prin urmare, în Moldova termenul домъ este folosit în formula гдѣ мꙋѥст домъ, în special în perioada dintre anii 1409—1437, iar după această dată în hrisoave de stăpânire asupra satelor, alături de termenul de „vîslujenia".

Folosirea formulei cu домъ se referea la reşedinţa unui boier, precum şi la domeniul unui feudal. In condiţiile de viaţă ale vremii nu ne putem închipui reşedinţa unui boier decât ca un centru al unui domeniu, de care depindeau satele ce se aflau în stăpânirea boierului respectiv.

Termenul „vîslujenia", care apare alături de formula cu домъ după 1437 accentuiază şi mai mult faptul că daniile de sate au fost făcute în schimbul serviciului prestat faţă de domnie. Termenul „vîslujenia" se referă la beneficiul unui feudal care reprezintă domeniul său în hotarele căruia se găseşte şi reşedinţa sa.

Un act moldovenesc din 1518 dat de Ştefăniţă voevod ne dă unele precizuni în ceea ce priveşte conţinutul termenului.

Ştefan voevod întăreşte mânăstirii Neamţului dania făcută de către boierul Cozma Şarpe postelnic. Satul dăruit are menţiunea că acolo „a fost casa Oancăi". Acest Oancă a avut privilegiul dela Alexandru cel Bun pentru satul" unde a fost casa Oancăi pe Cracău, şi cu o moară, în Cracău şi o mânăstire"... [8].

Acest sat a fost cumpărat de tatăl boierului Cozma Şarpe dela fiica Oancăi — Marusca, iar Cozma Şarpe îl dărueşte mânăstirii Neamţului.

Deci, este vorba de un sat, unde a fost casă, cu moară şi cu mânăstire. Existenţa satului presupune şi prezenţa ţăranului. Este evident că e vorba de un domeniu boieresc care este pus în valoare prin muncă prestată de către ţăranii aşezaţi în hotarul moşiei.

Ne rămâne să vedem dacă termenul домъ a fost folosit în actele slavone ale popoarelor vecine.

[1] M. Costăchescu, Documente moldoveneşti, 1930 — 1931 I, Nr. 38.
[2] Ibidem, Nr. 87.
[3] Ibidem, Nr. 151.
[4] Ibidem, Nr. 159.
[5] Ibidem, Nr. 53.
[6] Ibidem, Nr. 23.
[7] M. Costăchescu, Documente moldoveneşti, 1930 — 1931 I, Nr. 156.
[8] M. Costăchescu, Documente moldoveneşti dela Ştefăniţă Vodă, Nr. 18.

Din cercetările izvoarelor slavone rezultă că termenul apare în izvoarele cele mai vechi începând cu secolul al XI-lea. El este folosit în Russcaia Pravda și în alte izvoare rusești, precum și în Zaconnic Ștefana Duana deci la mijlocul secolului al XIV-lea.

In textele codului Russcaia Pravda termenul домъ, apare de obicei în legătură cu stăpânirile boierilor asupra pământului.

In articolul 92 referitor la moștenirea averii boierului apare termenul домъ în următoarea formulare: „Dacă cineva murind imparte *casa* (домъ) la copiii săi — voința lui rămâne neclintită; iar dacă cineva moare fără să lase testamentul totul rămâne copiilor înafară de acea parte ce se va da pentru pomenirea sufletului" [1].

Istoricii ruși și sovietici care s'au ocupat cu interpretarea acestui articol din Russcaia Pravda" au acordat termenului домъ înțelesul de domeniu, în care intră atât pământul, țăranii așezați pe acest pământ, inventarul agricol, cât și curtea boierului cu tot ce conținea.

Trebue să ținem seama și de faptul că articolul precedent — 91 — tratează despre domeniile boierilor și drujnicilor în ceea ce privește dreptul de transmisiune a domeniului la fii și fiice. Articolul 92, de care ne-am ocupat mai sus, vine parcă în continuare ca să întregească pe cel precedent arătând ce se întâmplă în cazul când a fost lăsat un testament și în cazul când acesta nu a existat.

B. D. Grecov care examinează aceste două articole din „Russcaia Pravda" afirmă că ele se referă la domeniile boierești [2].

In cercetările sale, istoricul sovietic revine de câteva ori asupra termenului домъ arătând că el apare cu înțelesul de domeniu și în alte izvoare rusești. Astfel, în cronicile rusești găsim următoarea expresie: домы дрѹжинны Игоревѣ и Всеволожевѣ — *casele* drujinei lui Igor și a lui Vsevolod [3].

De asemenea B. D. Grecov semnalează folosirea termenului домъ în actele din Novgorod cu înțelesul de domeniul mânăstiresc. Expresia *„casa* (домъ) Sf. Sofia" din Novgorod înseamnă domeniul bisericii Sf. Sofia din Novgorod [4] de asemenea, expresia „casa Sf. Mântuitor" — se referă la domeniul bisericii Sf. Mântuitor [5].

Autorul ne dă chiar o descriere mai amănunțită a unui domeniu boieresc desemnat în „Russcaia Pravda" prin termenul домъ...: In centrul domeniului „...se află întotdeauna „curtea stăpânului". Copiii o numeau „a tătălui" părintească. Curtea se compunea din casa de locuit a stăpânului și din tot felul de acareturi. In curte, cu cât ea era mai bogată, cu atât erau mai multe categorii de slujitori. In dosul curții se aflau casele de locuit ale țăranilor, ale smerzilor, riadovicilor și holopilor. Mai departe se întindeau ogoarele lucrate de smerzi riadovici — zacupi și holopi, în parte pentru stăpân, în parte pentru ei... [6].

B. D. Grecov mai semnalează folosirea termenului домъ în înțelesul de domeniu și în tratatele încheiate între cnezii Tverului și cei din Moscova. Este vorba despre domeniile boierilor și ale slujitorilor cneazului [7].

Astfel, din cercetarea izvoarelor rusești rezultă să termenul домъ este folosit acolo cu înțelesul de *domeniu.*

In Zaconnicul lui Ștefan Dușan termenul домъ îl întâlnim în diferite articole. De exemplu articolul 61, în care se spune: „când vine un boier (властѣлин) cu oastea sa acasă (домомь) sau oricare oștean (воиникь), dacă îl chiamă cineva la judecată să fie acasă 3 săptămâni apoi să fie la judecată" [8].

Articolul 66 spune: „Frații care sunt la un loc, într'o casă (коукїо), când cineva îi chiamă în judecată cu privire la casă домъ care este a lor, pe acela să-l apuce; iar dacă îl găsește la curtea domnească sau judecătorească, să meargă și să zică: voiu da pe frate meu mai mare la judecată: să îl dea, cu sila să nu-l apuce" [9].

Articolul 61 referitor la boierul care se întoarce cu oastea lui acasă este apropiat de articolul 58, în care se vorbește despre pronia și cu articolul 62 în care se arată că un boier nu poate fi chemat în judecată fără carte de judecată. Iar articolul 66 se referă la frații care stăpânesc pământul împreună — fratele cel mai mare fiind reprezentantul lor.

Faptul că articolul 61 și 66 sunt apropiate cu articolele care cuprind dispoziții referitoare la stăpânirile boierilor și proniarilor ne face să credem că peste tot este vorba despre *proprietatea feudală.* Termenul домъ care apare în articolele 61 și 66 — credem că se referă la domeniile feudalilor. In articolul 66 chiar se face deosebire între cei doi termeni folosiți домъ și коукїе. Termenul домъ este folosit în sensul de domeniu, iar termenul коукїе cu înțelesul de

[1] Russcaia Pravda, v. II, p. 633.
[2] B. D. Grecov, Țăranii in Rusia din timpurile cele mai vechi și până în secolul al XVII-lea, Ed. Acad. R.P.R. 1952, p. 109—110.
[3] Ibidem.
[4] Ibidem, p. 121.
[5] Ibidem p. 121.
[6] B. D. Grecov, op. cit., p. 121.
[7] Ibidem, p. 526.
[8] Zaconnicul lui Ștefan Dușan, București, 1905, p. 23.
[9] Ibidem, p. 24.

familie, de casă — „fraţii care stau într'o casă".

Examinarea termenului дом şi în alte articole din Zaconnicul lui Ştefan Duşan ne face să credem că în acest izvor el are acelaşi conţinut ca şi în „Russcaia Pravda", precum şi în alte izvoare ruseşti anterioare Zaconnicului cu înţelesul de *domeniu*, prin care se înţelege un complex economic care asigura unui feudal existenţa lui, a familiei sale şi a oştenilor săi.

Este interesant de semnalat pe baza cercetărilor istoricilor sovietici că şi în Bizanţ termenul grecesc οἶκος, care corespunde cu дом, se referă la un domeniu al seniorului.

Ne rămâne să vedem acuma dacă termenul дом se referă numaidecât la un domeniu boieresc, considerat ca un complex economic.

Studiul izvoarelor ne arată că termenul дом cu înţelesul de un complex economic poate să desemneze şi o gospodărie ţărănească.

Intr'un act din Moldova în 1443 se vinde o jumătate din sat"... cu toate casele (нсъ устыми домы)... şi jumătate din tot hotarul, ce ascultă de satul Bălăneşti".[1]

Credem că în cazul acesta este vorba de gospodăriile ţărăneşti-delniţa şi tot ce ţine de gospodărie. Pomenirea hotarului are în vedere şi tot ce era de obicei în folosinţa comună — pădurea, izlazul, apele.

Intr'un alt act moldovenesc, din 1555, se vinde „un loc de trei case" „мѣсто з трн домове", din satul Băiseşti, pe Moldova. Acest loc de 3 case se vinde pentru 130 zloţi tătăreşti[2]. Acest preţ plătit de boier nu poate să se refere la acel petec de pământ pe care se vor face trei cocioabe ţărăneşti. Este evident că e vorba şi de delniţele aferente celor trei case, adică de tot complexul gospodăriei ţărăneşti în care intră pământul arabil, casa de locuit şi tot ce se ţine de această gospodărie.

B. D. Grecov semnalează că, în izvoarele ruseşti, termenul дом a fost utilizat şi cu privire la *gospodăria ţărănească*[3].

Rezumând cercetările lui B. D. Grecov pe bază de izvoare ruseşti ne sprijinim şi pe următoarea definiţie a istoricului sovietic: de a avea în stăpânire casele lor (домы) însemna de a stăpâni propriile lor gospodării[4]. Termenul дом se referă în primul rând la *un complex economic*, fie că este vorba de economie boierească fie că este vorba de gospodărie ţărănească.

Dacă din cercetarea izvoarelor româneşti şi a celor slavone rezultă că termenul дом nu se referа la o casă de locuit, să vedem care este termenul uzitat în perioada de care ne ocupăm.

In izvoarele noastre, înafară de termenul дом cunoaştem şi cel de хижа. I. Bogdan traduce acest termen prin cuvântul bordei, atribuindu-i deci sensul unei case sărace, cum ar fi unei case ţărăneşti.

Din cercetarea izvoarelor nu rezultă acest lucru. Termenul хижа este întrebuinţat de obicei cu privire la o casă de locuit şi chiar la o familie. Această afirmaţie o bazăm pe o serie de exemplificări:

„Vrajmaşii pradă ţara... beau şi mănâncă în casele voastre[5]). ѣдѫт н пїют ѫ ваше, хнже). „Trăiesc, doar fii aceluiaş om într'o casă". ѫ едноѫ хнжѫ[6]). „Visteria furată se află în casele voastre". ѫ вашнх хнжах[7])

Din aceste exemple luate din izvoarele Ţarii Româneşti se vede că termenul хнжа se referă la o casă de locuit. Rămâne să vedem dacă este vorba de orice fel de casă sau nu. Cercetarea izvoarelor ne arată că orice fel de casa de locuit era desemnată cu termenul de хнаж chiar şi casa domnească.

Intr'un act dela sfârşitul secolului al XV-lea (1496—1507), Radu domn al Ţării Româneşti într'o scrisoare adresată pârgarilor din Braşov comunică că a trimis pe jupan Alexi în acest oraş ca să-i cumpere"... nişte cojoace pentru *casa* domniei mele щоми трѣбѫют ѫ хнжѫ господства мн şi nişte postav ce mi-a rămas să împart curţii (да раздѣлим дворѫ) domniei mele[8].

Alăturarea termenilor хнжа şi двор defineşte oarecum conţinutul lor: хнжа apare ca o casă particulară a domnului, iar двор căruia el este dator să împartă postav, este reprezentată prin oştenii săi.

De asemenea în actele noastre termenul хнжа este întrebuinţat ca să desemneze şi bordeiele robilor. Nu odată se întâlneşte expresia — хнжн татарове. In această privinţă este foarte interesant un act moldovean din 1436. Ilie voevod întăreşte mănăstirii Neamţului satul Temişeşti, care este denumit „un sat tătăresc" şi în acest sat se află zece bordeie de tătari а оу го сели десят хнж татарскнх anume Mamai cu copiii săi, Albaş cu copiii săi — urmează

[1] M. Costăchescu, Documente moldoveneşti, 1930—1931, II, Nr. 131.
[2] T. Bălan, Documente bucovinene, I, p. 48—54.
[3] B. D. Grecov, op. cit., p. 207.
[4] Ibidem, p. 526.

[5] I. Bogdan, Relatiile Ţării Româneşti cu Braşovul 1905, p. 126.
[6] Ibidem, p. 113.
[7] Ibidem, p. 270.
[8] Ibidem, p. 242.

enumărarea familiilor din cele zece bordeie[1].

Prin faptul că aceşti tătari formează un sat — este evident că fiecare are şi un petec de pământ pe care lucrează. Iar precizarea celor zece familii care locuesc în bordeie, denumite cu termenul slavon хижа, ne permite să credem că aici termenul дом se referă la o casă de locuit a unei familii.

Cercetarea izvoarelor Ţării Româneşti şi a Moldovei ne duce la concluzia că termenul дом a fost folosit în actele noastre din secolele XIV—XVI şi, pentru desemnarea unui domeniu, unei curţi boiereşti; putea de asemenea să desemneze şi o gospodărie ţărănească. El se referea la un complex economic — fie curtea boierească fie gospodăria ţărănească.

Termenul хижа se referea la o casă de locuit a unei familii — care putea fi a domnului ţării, dar putea fi şi a robului.

V. Costăchel

[1] M. Costăchescu, Documente moldoveneşti, I, Nr 155

ISTORIA MODERNĂ ŞI CONTEMPORANĂ A CHINEI. STUDIU SCURT

Traducere din limba chineză de A. V. COTOV şi L. P. DELIUSIN. Redactare şi prefaţă de V. N. NICHIFOROV.

Ed. de Stat pentru Literatura Ştiinţifică, 1952, 288 p., 3 hărţi.

„Istoria modernă şi contemporană a Chinei, studiu scurt" a fost întocmită de către un grup de profesori ai Academiei Militare Politice din Dunbei (R. P. Chineză), care au participat activ la războiul de eliberare naţională dus de poporul chinez împotriva cotropitorilor japonezi.

Cartea conţine un bogat material referitor la istoria luptei eroice dusă timp îndelungat de către poporul chinez pentru libertate şi independenţă naţională, începând cu răscoala taipinilor (1851—1865) şi terminând cu înfrângerea cotropitorilor japonezi, ca urmare a ofensivei victorioase a armatelor sovietice în Manciuria (1945).

O atenţie deosebită se acordă războiului de eliberare naţională a poporului chinez de sub jugul japonez (1937—1945), şase capitole din cele douăsprezece ale cărţii ocupându-se de această perioadă.

Autorii demască politica trădătoare şi antipopulară a Gomindanului, care slujea interesele imperialismului japonez şi american, subliniind în acelaşi timp faptul că singurii apărători şi organizatori ai luptei pentru independenţa şi suveranitatea poporului chinez împotriva imperialiştilor cotropitori au fost forţele progresiste revoluţionare ale Chinei în frunte cu Partidul Comunist Chinez.

Fiind una din primele încercări de expunere sistematică a unei perioade istorice mai îndelungate din lupta poporului chinez împotriva imperialismului japonez, englez si american precum şi împotriva agenturii lor — Gomindanul — şi aducând material nou, mai ales în ceea ce priveşte perioada 1937—1945, lucrarea prezintă un deosebit interes atât pentru istorici cât şi pentru marele public care se interesează de istoria poporului chinez.

Lucrarea a fost publicată pentru prima dată la Mucden, în Aprilie 1949.

Un an mai târziu, dovedind interesul viu pe care publicul sovietic îl acordă cunoaşterii istoricului luptei de eliberare a popoarelor Chinei, a apărut la Moscova în cadrul Editurii pentru literatura străină, o ediţie sovietică (traducere) a acestei lucrări.

Ediţia românească a cărţii este traducerea ediţiei sovietice.

Apărând în traducerea lui A. V. Cotov şi L. P. Deliusin, studiul este precedat, în ediţia sovietică, de o prefaţă aparţinând lui V. N. Nichiforov, care, de altfel, este şi redactorul traducerii în limba rusă.

Prefaţa lui V. N. Nichiforov are menirea ca, alături de prezentarea critică a lucrării profesorilor chinezi, să sublinieze importanţa teoretică deosebită a tezelor staliniste cu privire la periodizarea şi importanţa diferitelor etape ale luptei revoluţionare antiimperialiste şi antifeudale a poporului chinez.

Pornind dela cunoscuta teză stalinistă că victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie a deschis o eră nouă în istoria omenirii trezind la luptă revoluţionară massele muncitoare ale popoarelor asuprite din Orient şi antrenându-le în lupta împotriva imperialismului mondial, V. N. Nichiforov, autorul prefeţei, subliniază faptul că, în condiţiile existenţei Uniunii Sovietice şi a crizei generale a capitalismului, revoluţia chineză trebuia să păşească şi a păşit pe făgaşul revoluţiei socialiste mondiale, al luptei antiimperialiste deschise, iar prin aceasta „poporul chinez a devenit un aliat al proletariatului din Rusia şi din lumea întreagă, în lupta împotriva imperialismului"[1].

[1] Istoria modernă şi contemporană a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, 1952, p. 5-6

Ca urmare a victoriei Marii Revoluţii din Octombrie, care a însemnat pe plan ideologic, triumful leninismului şi falimentul Internaţionalei a II-a, marxismul pătrunde larg în China. Creşterea numerică a clasei muncitoare şi a conştiinţei sale de clasă, precum şi răspândirea marxismului în China creează condiţiile favorabile înfiinţării Partidului Comunist Chinez şi, prin aceasta, erau create condiţiile ideologice ale unei victorii depline a poporului chinez în lupta sa de eliberare.

Un al doilea eveniment internaţional hotărîtor pentru desvoltarea victorioasă a mişcării revoluţionare din China care atrage atenţia autorului prefeţei este victoria strălucită repurtată de armatele Uniunii Sovietice în cel de al doilea război mondial asupra blocului fascist germano-japonez şi urmările istorice ale acestei victorii.

Nichiforov subliniază în continuare însemnătatea excepţională pe plan internaţional a victoriei revoluţiei chineze şi a tratatului de alianţă ce s'a încheiat între China populară şi Uniunea Sovietică.

Aceste două evenimente „transformă prietenia sovieto-chineză într'o atât de mare şi puternică forţă în opera de consolidare a păcii în lumea întreagă încât nu are şi nu a avut egal în istoria omenirii" [1].

V. N. Nichiforov relevă abundenţă de material nou care se observă mai ales în capitolele cărţii care cuprind războiul din anii 1937—1945.

„Spre deosebire de toate cărţile autorilor burghezi americani şi din Europa Occidentală, care se ocupă de istoria războiului chino-japonez, în această scurtă expunere a istoriei Chinei — remarcă recenzentul sovietic — autorii se ocupă în special de cel mai important front al războiului de eliberare şi anume de frontul din Regiunile Eliberate ale Chinei" [2].

O altă latură pozitivă a lucrării — observă autorul prefeţei ediţiei sovietice — este demascarea puternică şi de un conţinut variat a reacţionarismului şi a terorii pe care o instaurase Gomindanul în regiunile controlate de el.

Cartea cuprinde fapte noi privind politica trădătoare a clicii lui Cian Kai Şek, sângerosul călău al poporului chinez, care cade la înţelegere cu cotropitorii japonezi cedându-le, fără luptă, imense teritorii ale Chinei numai pentru a avea mână liberă în lupta sa împotriva comuniştilor.

Aşa cum remarcă V. N. Nichiforov, clica gomindanistă prefera cucerirea ţării de către imperialiştii japonezi, unei înţelegeri antijaponeze cu comuniştii chinezi, considerând că imperialiştii japonezi sunt mai puţin primejdioşi pentru interesele lor de clasă decât comuniştii.

Această teză este de o însemnătate foarte mare pentrucă reprezintă în fond, esenţa politicii reacţionare şi trădătoare pe care a practicat-o clica gomindanistă de-a lungul întregii perioade a războiului antijaponez.

„...reacţionarii gomindanişti — spune Nichiforov — înspăimântaţi de creşterea rapidă a forţelor lagărului democratic-revoluţionar din China, condus de Partidul Comunist, şi constrânşi de aceste forţe să înceapă războiul împotriva Japoniei, nădăjduiau să distrugă democraţia chineză cu ajutorul baionetelor japoneze [3].

Infrângerile suferite de fasciştii germani şi japonezii din Europa şi apoi din Asia ca şi eroica rezistenţă a trupelor comuniste în China conduse de Mao Ţze-dun au zădărnicit însă aceste planuri, atât cotropitorii japonezi cât şi clica lui Cian Kai Şek fiind măturaţi de forţa revoluţiei populare chineze.

Pe lângă partea pozitivă a lucrării, recenzentul sovietic observă că „Istoria modernă şi contemporană a Chinei" are o serie de lipsuri şi greşeli. Astfel: „Concentrându-şi atenţia exclusiv asupra istoriei interne a Chinei, autorii nu au reuşit să arate pe deplin marele rol eliberator pe care l-a jucat Uniunea Sovietică în tot timpul istoriei contemporane a Chinei şi importanţa pe care a avut-o, pentru soarta Chinei, Marele Război pentru Apărarea Patriei, dus de Uniunea Sovietică. Apoi autorii nu demască până la capăt politica expansionistă pe care au dus-o statele imperialiste şi mai ales S.U.A în China. De asemenea, autorii nu au examinat prima perioadă a imperialismului, la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea". [4]

De asemenea, Nichiforov atrage atenţia asupra unor greşeli teoretice. Astfel, în ce priveşte periodizarea, autorii studiului nu au ţinut seama de indicaţiile tovarăşului Stalin cu privire la cele trei etape ale revoluţiei chineze.

„După ce relatează trădarea lui Cian Kai Şek din Aprilie — se scrie în prefaţă — autorii trec imediat la trădarea lui Van Tzin-vei (Iulie 1927). Astfel, perioada dintre Aprilie şi Iulie 1927 este trecută cu vederea. Or aceasta este o perioadă foarte importantă a

---

[1] V. M. Molotov, Cuvântare ţinută în ziua de 10 Martie 1950 la adunarea electorală a alegătorilor circumscripţiei electorale „Molotov" din oraşul Moscova. Ed. P.M.R., 1950, p. 22.

[2] Istoria modernă şi contemporană a Chinei, Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p. 10.

[3] Istoria modernă şi contemporană. a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p. 11.

[4] Ibidem p. 12.

revoluţiei din 1925—1927 când, după trădarea marii burghezii naţionale, revoluţia chineză a intrat în etapa a doua, etapă superioară în desvoltarea sa, cunoscută sub numele de „perioada Uhan" [1].

In sprijinul afirmaţiilor sale, Nichiforov citează pasajul din cuvântarea tovarăşului Stalin la plenara comună a Comitetului Central şi a Comisiei Centrale de Control a P. C. (b) al U.R.S.S., rostită la 1 August 1927, în care tovarăşul Stalin face o periodizare a revoluţiei chineze.

„Care sunt etapele revoluţiei chineze? — spune tovarăşul Stalin. — După mine, trebue să fie trei etape:

prima etapă — revoluţia frontului unit al întregii naţiuni, perioada cantoneză, când revoluţia şi-a îndreptat lovitura mai ales împotriva imperialismului străin, iar burghezia naţională sprijinea mişcarea revoluţionară;

a doua etapă — revoluţia burghezo-democratică — după ce trupele naţionale au ajuns la fluviul Iantzî, când burghezia naţională a părăsit revoluţia, iar mişcarea agrară s'a transformat într'o puternică revoluţie a zecilor de milioane de ţărani... ;

a treia etapă — revoluţia sovietică — care încă n'a venit dar care va veni" [2].

Nichiforov consideră deci ca o lipsă serioasă tratarea superficială de către autorii cărţii a „perioadei Uhan", care coincide cu începutul celei de a doua etape — etapa revoluţiei burghezo-democratice — având ca ax principal în China lupta pentru doborîrea feudalismului şi, legată strâns de aceasta, împroprietărirea ţăranilor.

In această etapă, revoluţia se lărgeşte considerabil cuprinzând zeci de milioane de ţarani. Organizaţi în uniunile ţărăneşti revoluţionare, aceştia vor fi un sprijin de nădejde al Partidului Comunist Chinez în lupta antiimperialistă şi antifeudală, care urmărea concomitent eliberarea naţională şi socială a masselor populare ale poporului chinez de sub jugul asupritor din afara şi dinăuntrul ţării.

Nichiforov remarcă de asemenea ca o greşeală faptul că, în periodizarea războiului antijaponez, nu se reflectă momentul începerii Marelui Război pentru Apărarea Patriei dus de Uniunea Sovietică şi nici importanţa cotiturii hotărîtoare, în desfăşurarea celui de al doilea război mondial, pe care a avut-o victoria dela Stalingrad.

Fiind scrisă în 1947, din „Istoria Modernă şi contemporană a Chinei" lipseşte perioada victoriosului razboi popular de eliberare a poporului chinez, dus împotriva imperialismului american şi a agenturii sale gomindaniste (1946—1949).

In încheiere, recenzentul sovietic face o rapidă trecere în revistă a transformărilor sociale, economice, politice care au avut loc în China până la jumătatea anului 1950, dată la care apare ediţia sovietică.

Pentru a înlesni o înţelegere judicioasă a diferitelor evenimente, a sensului diferiţilor termeni specific chinezeşti, pentru a elimina posibilitatea de confuzii în cazul întâlnirii mai multor persoane purtând acelaşi nume, dar făcând parte uneori din tabere diferite, redactorul ediţiei sovietice, V. N. Nichiforov, însoţeşte traducerea sovietică de un aparat critic în subsolul paginilor, destul de bogat.

Notele din subsol constitue un ajutor preţios pentru cititor.

In ceea ce priveşte conţinutul cărţii, Nichiforov consideră oarecum pretenţios titlul de „Istorie modernă şi contemporană a Chinei", chiar dacă este vorba de un studiu scurt.

In realitate, este vorba de o istorie politică şi militară, pe scurt, a luptei revoluţionare a poporului chinez în epoca moderna şi contemporană a Chinei.

Autorii folosesc date privind desvoltarea economică, socială şi culturală a ţării, nu mai atunci când vor să explice desfăşurarea unor evenimente tot de natură politică sau militară. In al doilea rând, aşa cum observă V. N. Nichiforov, lucrarea suferă de o inegalitate în sistematizarea, în tratarea diferitelor perioade din istoria modernă şi contemporană a Chinei.

Numai 20 de pagini din totalul de 280, tratează într'un stil, uneori telegrafic, perioada 1851—1914.

Aceasta cauzează o tratare excesiv de sumară a evenimentelor. Nu se spune, de pildă, nimic precis despre războaiele chino-japoneze sau despre răscoala boxerilor.

In cele 20 de pagini este redată, relativ pe larg, răscoala taipinilor, sunt enumerate privilegiile principale pe care le-au obţinut străinii în China până în ajunul lui 1911, este descrisă pe scurt perioada cantoneză precum şi desvoltarea mişcării de opinii care cuprinde diferitele cercuri în China şi care are un rol însemnat în pregătirea ideologică a luptei antiimperialiste.

Pe scurt, acesta este rezumatul capitolului I (1850—1914). Din cauza spaţiului redus ce se acordă epocii 1850—1914 în această parte a lucrării lipsesc materiale sau date noi.

Este o parte slabă a lucrării.

Restul, adică cea mai mare parte a cărţii (11 capitole), cuprinde evenimentele de după

---

[1] Istoria modernă şi contemporană a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p.12.

[2] I. Stalin, Opere. Ed. P.M.R., v. 10, p. 14-15.

primul război mondial. Autorii le acordă acestora o atenţie deosebită, ceea ce se resimte favorabil în bogăţia şi noutatea materialelor prezentate, privitoare mai ales la desfăşurarea mişcării revoluţionare chineze

Istoricul mişcării revoluţionare, în general şi istoria mişcării muncitoreşti şi a Partidului Comunist Chinez (în Mai 1920 lua fiinţă Partidul Comunist Chinez) în special, este de altfel una din cele mai pozitive părţi ale lucrării.

Mai ales această parte are pentru publicul nostru o valoare excepţională, având meritul că — deşi conţine unele greşeli ideologice, care au fost de altfel arătate în prefaţa ediţiei sovietice — ea aduce un material cu totul nou în legătură cu lupta poporului chinez pentru libertate şi independenţă.

De asemenea, trebue spus, că, în lucrarea autorilor chinezi, se reflectă prea puţin transformările şi repercusiunile imediate sau depărtate pe care le-au avut cele două războaie mondiale pentru desvoltarea istorică a poporului chinez.

Nu reiese, de pildă, clar că, în urma intrării în război a U.R.S.S. şi a începerii războiului japonezo-anglo-american, forţele principale ale cotropitorilor japonezi sunt îndreptate fie în vederea sdrobirii anglo-americanilor, fie, mai ales, sunt massate la frontiera U.R.S.S. în scop provocator — ceea ce a slăbit, temporar, presiunea japoneză împotriva armatei de eliberare chineză. De asemenea, în urma cuceririi Indochinei, Malaiei, Indoneziei, Japonia care era sleită de războiul îndelungat dus împotriva Chinei, pune mâna pe importante rezerve strategice în oameni şi materiale pe care le îndreaptă, de data aceasta, împotriva Chinei (vezi ofensiva japoneză din 1942—1943).

In afara acestor observaţii generale lucrarea cuprinde o serie de materiale interesante, atât pentru specialiştii în istorie generală modernă şi contemporană cât şi pentru publicul larg de cititori.

Pe baza unui material de prima mâna ca şi a unor statistici oficiale asupra pierderilor suferite de cele două tabere în perioada războiului antijaponez, autorii studiului demonstrează, fără putinţă de tăgadă (fapt relevat de autorul prefeţei sovietice V. N. Nichiforov), că cei care au dus greul războiului antijaponez nu au fost gomindanişti, cum fals se afirma. Principalul şi cel mai important front, front pe care japonezii au suferit de altfel şi înfrângerile cele mai severe, mai înainte de intrarea armatelor Uniunii Sovietice în Manciuria, a fost frontul din regiunile eliberate ale Chinei (regiuni eliberate în spatele frontului inamic).

Pe baza unui şir de tabele prezentate în lucrare, rezultă că 64% din efectivul trupelor japoneze şi 95% din efectivul trupelor marionetă (trupele guvernului naţionalist projaponez din Nanking) au dus lupte împotriva regiunilor eliberarte, deci în spatele frontului „principal".

In 1943, după datele Statului Major al trupele japoneze expediţionare în China trupele Partidului Comunist Chinez au purtat 15.000 de lupte, aceste operaţiuni reprezentând 75% din totalul operaţiunilor din China .

Trăgând concluzia logică a acestei situaţii, un autor japonez care prezenta acest bilanţ conchidea: „Armata imperială [1] îşi va îndeplini importanta sa misiune numai atunci când va efectua operaţii decisive pentru nimicirea trupelor Partidului Comunist din China de Nord".[2]

Făcând bilanţul celor 7 ani de război, autorii studiului arată că „în total trupele comuniste au susţinut peste 115.000 de lupte împotriva inamicului. Pierderile în morţi şi răniţi, provocate de aceste armate în rândurile trupelor japoneze şi ale trupelor marionetă, trec de 960.000 oameni. Au fost luaţi prizonieri peste 280.000 soldaţi, aparţinând trupelor japoneze şi trupelor marionetă; din rândul trupelor japoneze mulţi s'au predat, din rândurile trupelor marionetă au trecut de bună voie de partea Chinei [3] peste 100.000 soldaţi. Pierderile totale ale trupelor japoneze şi ale trupelor marionetă se ridică la peste 1.360.000 oameni. Au fost capturate dela inamic: 1028 piese de artilerie, peste 7700 mitraliere şi peste 430.000 puşti şi carabine" [4].

La aceste pierderi trebue adăugate pierderile mari pe care le suferă japonezii şi acoliţii lor după începerea marii contraofensive din Martie 1945, care se va contopi cu înaintarea trupelor sovietice şi va duce la înfrângerea completă a cotropitorilor japonezi.

In condiţii grele, având de înfruntat mari lipsuri, forţele comuniste au fost principala forţă armată antijaponeză de-a-lungul războiului chino-japonez.

Cu totul altfel s'a comportat clica lui Cian Kai Şek în acest război. Departe de a lupta împotriva armatelor japoneze invadatoare, principalul ţel al conducerii trupelor gomindaniste a fost lovirea pe la spate şi lichidarea forţelor comuniste, adică a acelora care duceau greul luptei antijaponeze.

---

[1] Japoneză.

[2] Istoria modernă şi contemporană a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p. 256

[3] Populare.

[4] Istoria modernă şi contemporană a Chinei, Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatura ştiinţifică, p. 256-257.

In acest fel, Gomindanul, în frunte cu Cian Kai Şec comitea o dublă trădare.

In primul rând, luând trupe de pe frontul japonez, frontul slăbea, ceea ce permitea înaintarea Japonezilor; în al doilea rând, în înţelegere cu Japonezii, au desfăşurat trei mari campanii anticomuniste care au pricinuit mari pagube unităţii de acţiune în lupta antijaponeză. Nu odată Gomindanul a dus tratative de capitulare cu Japonia. Numai teama de massele populare care urau de moarte pe Japonezi, ca şi schimbările survenite în situaţia internaţională după înfrângerea fasciştilor germani la Stalingrad i-au oprit pe banditii gomindanişti dela acest act de mare trădare. Nu s'a realizat nici dorinţa lui Cian Kai Şek ca, în colaborare cu Japonezii, să lichideze pe comunişti.

Având sprijinul nelimitat al majorităţii populaţiei, armatele comuniste au putut face faţă greutăţilor impuse de un război pe două fronturi.

De altfel, un merit deosebit al cărţii este acela că reuşeşte să arate, pe de o parte, izolarea politică a regimului trădător gomindanist condus de Cian Kai Şek, iar pe de altă parte, pe baza unor argumente solide şi a unor date concludente, se scoate în evidenţă caracterul profund popular al luptei antijaponeze conduse de Partidul Comunist Chinez.

Este scoasă în evidenţă, sub diferite aspecte, *faţa hidoasă* a regimului de dictatură al lui Cian Kai Şek. Proprii acestui regim sunt corupţia, descompunerea morală şi politică, ploconirea în faţa imperialiştilor, trădarea neruşinată a intereselor naţionale, jaful populaţiei muncitoare, mizeria şi foametea masselor populare alături de luxul şi desfrâul claselor săpânitoare. Pentru a da numai un exemplu, în provincia Gansu s'au strâns impozite în valoare de trei miliarde iuani. Dar numai 100 milioane au ajuns în casieriile statului. Această stare de lucruri se reflectă puternic şi în armată. Armata gomindanistă, cedând aproape fără lupte regiuni întinse ale ţării în mâinile Japonezilor, se deda la represalii de o cruzime rară, la un jaf neîntrerupt al populaţiei în spatele frontului. Transformând războiul antijaponez într'un război de jaf al propriei sale ţări, nefiind pătrunsă de justeţea războiului pe care-l ducea (nu trebue să uităm că trupele gomindaniste se luptau când cu Japonezii când, mai ales, cu comuniştii), în sânul armatei gomindaniste decompunerea ia proporţii uriaşe. Un rezultat direct al acestui proces îl constitue faptul că, la începutul anului 1943, predarea trupelor gomindaniste la inamic a luat un caracter general.

Conduşi de generalii trădători, armata gomindanistă a încercat în repetate rânduri să nimicească forţele armate comuniste, dar a primit, de fiecare dată, o replică usturătoare. De asemenea, procentul cel mai mare de prizonieri capturaţi de japonezi provine dela armatele gomindaniste. Astfel, în 1943, 85% din numărul prizonierilor capturaţi de Japonezi pe frontul chinez aparţineau trupelor gomindaniste. După cum observă autorii cărţii, treptat, majoritatea elementelor cinstite din sânul trupelor gomindaniste au trecut de partea trupelor comuniste, slăbind şi mai mult forţa de luptă a gomindaniştilor.

Acest fenomen va lua un caracter de massă în timpul războiului popular din 1940—1949.

Făcând un bilanţ al politicii gomindaniste, autorii chinezi trag concluzia că, clica gomindanistă şi armatele sale, departe de a fi constituit un sprijin real în lupta împotriva Japonezilor, s'a transformat, dimpotrivă, într'o unealtă a imperialismului japonez în lupta acestuia contra armatelor comuniste, singurele care luptau pentru eliberarea ţării de cotropitori.

Tot atât de evident reiese, pe baza materialelor prezentate, caracterul cu totul deosebit al luptei comuniştilor.

Imbinând lupta pentru eliberarea naţională cu lupta pentru un trai mai bun pentru massele de oameni ai muncii, Partidul Comunist Chinez a strâns în jurul său toate forţele vii, progresiste ale ţării, formând un front larg de luptă antiimperialist şi antifeudal.

Răspunzând năzuinţelor fierbinţi, de veacuri, ale poporului chinez, programul comuniştilor a câştigat de partea lui majoritatea populaţiei şi a mobilizat-o împotriva acelora care reprezentau atunci cea mai mare primejdie naţională, împotriva cotropitorilor japonezi. Unirea poporului cu armata a constituit una din glorioasele pagini din istoria apărării regiunilor eliberate împotriva atacurilor japoneze şi gomindaniste. Totodată, această unire va fi „secretul" victoriilor decisive pe care le vor repurta mai târziu armatele comuniste în lupta împotriva imperialismului american şi a agenturii lui gomindaniste.

Armata populară, dând dovadă de eroism şi abnegaţie, înfruntând mari greutăţi şi lipsuri, a putut obţine importante victorii împotriva cotropitorilor datorită faptului că fiecare soldat ştia că războiul împotriva Japonezilor este un război just, de apărare a patriei. Pe plan internaţional, lupta trupelor comuniste împotriva fascismului japonez a căpătat un caracter profund antiimperialist, antifascist, încadrân

du-se în frontul popoarelor care au luptat şi au sdrobit fiara fascistă în Europa ca şi în Asia.

Pentru a ne da seama de succesele deosebite repurtate de trupele comuniste în războiul antijaponez, este deajuns să amintim că, la începutul anului 1945, în regiunile eliberate, numărul populaţiei chineze era de aproximativ 95 milioane de locuitori, iar în momentul capitulării Japonezilor de 150 milioane de Chinezi, adică o treime din întreaga populaţie a ţării.

Demnă de relevat este de asemenea uriaşa muncă organizatorică politică pe care a dus-o Partidul Comunist Chinez în Regiunile Eliberate, concomitent şi în legătură strânsă cu războiul antiimperialist.

In Regiunile Eliberate, a fost instaurată o conducere nouă, democratică şi s'au organizat guverne de coaliţie pe baza celor „trei treimi". Cu privire la aplicarea sistemului celor „trei treimi", găsim informaţii preţioase în notele ediţiei sovietice.

In lucrarea sa „Problemele tacticii frontului actual unit antijaponez" (1940), Mao Ţze-dun spune următoarele cu privire la sistemul celor „trei treimi": „Componenţa organelor puterii de Stat trebue să fie următoarea: membrii Partidului Comunist alcătuesc o treime şi reprezintă proletariatul şi ţărănimea cea mai săracă; elementele progresiste de stânga alcătuesc şi ele o treime şi reprezintă mica burghezie: ultima treime o formează elementele intermediare care nu aparţin nici elementelor de stânga, nici celor de dreapta, reprezentând burghezii de mijloc şi pe senşi progresişti [1].

Datorită acestei largi participări la conducere a tuturor păturilor interesate în victoria împotriva cotropitorului japonez, conducerea Regiunilor Eliberate avea caracterul unui larg front naţional de luptă antijaponeză.

Pentru a zădărnici blocada economică impusă de cotropitorii japonezi, ca şi de Gomindan, noua putere democratică a iniţiat o puternică mişcare pentru sporirea producţiei. In acest fel s'a asigurat aprovizionarea cu alimente, echipament etc. atât pentru nevoile armatei cât şi ale populaţiei civile. S'au redus arenzile şi impozitele ţărănimii ceea ce a ridicat nivelul de trai al acesteia. Acest lucru a avut o deosebită însemnătate deoarece în condiţiile de atunci ale Chinei, arenzile şi birurile apăsau cel mai greu ţărănimea săracă chineză.

Are loc o uriaşă muncă de culturalizare care urmăreşte în deosebi lichidarea analfabetismului şi educarea politică a populaţiei; apar noi capodopere ale literaturii chineze ca de pildă, opera „Fata cu părul cărunt", „Să răzbunăm sângele şi lacrimile" etc.

Autorii cărţii redau un fragment din lucrarea lui Sun Iuan-fan, „Regiunea de graniţă Şansi-Ciahar-Hebel, regiune călită în luptă", din care reiese clar, cum, ca un rezultat al aplicării lucrărilor în legătură cu reducerea arenzilor, a mişcării pentru mărirea producţiei şi a întăririi puterii democratice, viaţa satelor şi a cătunelor din regiunile eliberate se transformă în mod radical.

Se descrie extinderea metodei superioare în munca agricolă, metodă care cuprinsese în ajunul capitulării Japoniei mai bine de jumătate din numărul total al ţăranilor muncitori din Regiunile Eliberate. Grupele de ajutor reciproc în muncă, creând un spirit nou faţă de muncă, erau în acelaşi timp şi scheletul grupelor de partizani ţărani care hărţuiau de pretutindeni „expediţiile de curăţire" japoneze sau gomindaniste. Seara, după terminarea lucrului sau al luptelor, se discuta critic şi autocritic activitatea din timpul zilei. Odată pe săptămână, avea loc o adunare generală pe tot satul.

In grup există o disciplină temeinică care urmărea realizarea planului de muncă privind îndeplinirea sarcinilor de producţie, conducerea luptelor, învăţământul.

După cină, bărbaţii mergeau la şcoala populară pentru a asculta lecţii; femeile şi copii mergeau după amiază.

Ca urmare a acestei activităţi, conştiinţa oamenilor a crescut mult şi, odată cu aceasta, forţele populare revoluţionare din Regiunile Eliberate s'au întărit considerabil.

Făcând un bilanţ al acestei munci organizatorico-politice, autorii conchid: „Faptul că Regiunile Eliberate au fost organizate pe un teritoriu vast, că a fost alcătuită puternica Armată a 8-a şi Noua armată a 4-a şi că în Regiunile Eliberate a fost aplicat principiul „pământul să fie al celor ce muncesc" — toate acestea au rezolvat o problemă ce nu putuse fi rezolvată de mişcările populare din decursul a o sută de ani. Politica Partidului Comunist se bucură de sprijinul şi simpatia forţelor progresiste democratice din China şi din lumea întreagă. Şi de aceea, prin lupta eroică a întregului popor şi a armatei din Regiunile Eliberate, poporul chinez va câştiga în mod sigur independenţa, pacea şi democraţia. [2]

[1] Mao Ţze-dun, Opere alese în limba chineză. Harbin, 1948.

[2] Istoria modernă contemporană a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p. 288.

Lucru care s'a şi întâmplat, deoarece, doi ani după redactarea lucrării (1947) în anul 1949, forţele populare chineze au eliberat întreaga Chină cu excepţia Taiwanului — cotropit de imperialiştii americani, şi au isgonit pentru totdeauna de pe pământul chinez pe imperialişti şi pe slugile lor gomindaniste.

Un interes deosebit îl prezintă descrierea luptelor.

Este descrisă astfel prima bătălie de mare anvergură pe care trupele comuniste, reorganizate, o poartă împotriva cotropitorilor japonezi, bătălia cunoscută sub denumirea de „bătălia celor o sută de regimente".

In vreme ce, la începutul anului 1940, Gomindanul, condus de clica trădătoare a lui Cian Kai Şek, boicota lupta activă împotriva cotropitorului japonez, cedând acestuia regiuni întinse, aproape fără lupte, şi îşi pleca urechea la sfaturile „desinteresate" ale Germaniei şi Italiei fasciste care doreau să servească de „intermediari" pentru încheierea unei păci ruşinoase pentru China (aceasta pentru a-i da mână liberă Japoniei în vederea atacării bazelor anglo-americane din Extremul Orient) — Partidul Comunist Chinez se afirmă odată mai mult ca partizan al „continuării cu hotărîre a războiului de eliberare şi a luptei împotriva capitulanţilor, de apărarte hotărîtă a unităţii tuturor forţelor populare, împotriva sciziunii pentru progres, împotriva reacţiunii.

„Pentru a zădărnici planul inamicului în ceea ce priveşte ofensiva militară împotriva Chinei, pentru a linişti poporul chinez şi pentru a-i întări încrederea în victorie, diminuând prin aceasta primejdia capitulării şi a sciziunii, Armata a 8-a a început în spatele frontului inamic „bătălia celor 100 de regimente", bătălie care a îngrozit pe duşmani" [1].

Această bătălie uriaşă care a durat trei luni şi jumătate (dela 20 August până la 5 Decembrie 1940) este împărţită de autorii studiului în trei perioade.

Datorită marilor succese din primele două etape şi a luptei eroice defensive din etapa a treia şi ultima (care a zădărnicit între altele intenţia inamicului de a începe o viguroasă ofensivă în direcţiile Ciunţin, Kunmin şi Sian, în scopul scoaterii Chinei din război) inamicul şi-a pierdut încrederea în „invincibilitatea" sa şi în „tactica de încercuire a trupelor chineze într'un inel de fier").... Japonezii au fost siliţi să renunţe la ofensiva lor spre Kunmin, Ciunţin şi Sian şi să se îndrepte împotriva bazelor de sprijin ale Armatei a 8-a din Nordul Chinei, „pentru a întreprinde o mare expediţie de represalii" [2].

Şi această campanie de represalii s'a terminat cu un eşec. Japonezii nu au isbutit să sdrobească mişcarea de eliberare condusă de Partidul Comunist Chinez

In această bătălie, Japonezii şi trupele marionetă au pierdut în total, aproximativ, 100 mii de oameni, o însemnată cantitate de material de război, iar principalele căi de comunicaţie au fost scoase pentru o bună perioadă de timp din circulaţie; dar, ceea ce este mai important, Japonezii au pierdut iniţiativa, şi capitularea pe care o pregăteau, atât clica lui Cian Kai Şek, cât şi Japonezii, nu a mai putut avea loc.

Una dintre cele mai grele perioade ale războiului antijaponez fusese depăşită.

Această victorie strălucită, atât militar cât şi politică prin importanţa ei, întrece cu mult pierderile dureroase în oameni şi cadre de conducere pe care le suferă trupele comuniste în această grea şi sângeroasă bătălie.

Smulgând masca „de pe chipul hidos al tuturor elementelor care pregăteau o înţelegere cu inamicul şi capitularea în faţa lui şi a tuturor aţâţătorilor la un război civil antipopular" [3], această mare bătălie constitue totodată „o pagină glorioasă în istoria războiului de eliberare naţională a poporului chinez".

In vreme ce trupele comuniste erau încleştate într'o luptă grea cu Japonezii, Gomindanul a pornit o nouă campanie anticomunistă provocând grele pierderi trupelor comuniste care îşi concentraseră principalele forţe împotriva cotropitorilor japonezi.

Şi această nouă campanie anticomunistă a Gomindanului sfârşeşte printr'un eşec.

Această acţiune mârşavă a creat încă o puternică reacţie chiar în sânul unora din cercurile gomindaniste.

Sub presiunea opiniei publice, Cian Kai Şek a fost silit să suspende provizoriu campania anticomunistă.

Descrierea luptelor duse cu eroism şi abnegaţie de poporul chinez sub conducerea Partidului Comunist Chinez de-a-lungul celor opt ani de război antijaponez, descrierea cuprinsă în ultimile cinci capitole ale cărţii, constitue o însemnată contribuţie a cunoaşterii acelei părţi din istoria naţională a popoarelor Chinei.

Este una din cele mai documentate, mai vii, mai interesante părţi a studiului.

---

[1] Istoria modernă şi contemporană a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p. 213.

[2] Ibidem, p. 214.

[3] Istoria modernă şi contemporană a Chinei. Studiu scurt. Ed. de Stat pentru literatură ştiinţifică, p. 218.

Fiind contemporani ai evenimentelor, autorii s'au orientat cu uşurinţă în orice problemă din frământata istorie modernă şi mai ales contemporană a Chinei, fie că a fost vorba de informaţii cu caracter politic, diplomatic, militar, fie de probleme cu caracter social-economic.

„Istoria modernă şi contemporană a Chinei" este prima traducere apărută la noi, care tratează sub diferite aspecte şi atât de complet o epocă atât de mare şi de complexă din istoria marelui popor chinez.

Ea vine să umple un gol adânc resimţit de toţi cei care se interesează de lupta revoluţionară pe care a dus-o în ultimul secol poporul chinez, atât împotriva cotropitorilor străini, cât şi împotriva propriilor săi asupritori.

Adresându-se cititorului sovietic, care are la dispoziţie surse mai bogate de informare privind istoria modernă şi contemporană a Chinei, decât cititorii noştri, prefaţa lui V. N. Nichiforov trece cu vederea ca ceva cunoscut o serie de materiale interesante, cu totul noi sau prea puţin desbătute în rândurile istoricilor ca şi ale cercurilor largi de cititori din Republica Populară Română.

De aceea, considerăm că traducerea lucrării, fără a fi însoţită de o prefaţă la ediţia românească, prefaţă care ar fi dat cititorilor noştri o serie de informaţii suplimentare asupra unor evenimente sau situaţii pe care cititorii noştri, spre deosebire de cititorii sovietici, nu le cunosc, este o lipsă a colectivului care a asigurat ediţia românească.

Faptul că s'au strecurat şi câteva greşeli regretabile de tipar, dintre care unele mai grave şi care au fost lăsate în text (ne existând o erată), trebue să constitue pentru conducerea Editurii de Stat obiectul unei mai atente îndrumări a colectivelor care lucrează la redactarea unor astfel de lucrări.

Publicarea lucrării constitue încă o contribuţie preţioasă la strângerea legăturilor de prietenie între poporul nostru muncitor şi marele popor chinez.

Traian Udrea

JEAN BRUHAT, *Istoria mişcării muncitoreşti franceze.*
Editions Sociales, Paris 1952, v. I, 286 p.

„Istoria mişcării muncitoreşti franceze" expune în patru volume întreaga istorie a mişcării muncitoreşti din Franţa dela origini şi până în zilele noastre. Volumele cuprind, în ordinea apariţiei lor, etapele următoare:

1. Dela origini până în 1834.
2. Din 1834 până în 1871.
3. Din 1871 până în 1917.
4. Din 1917 până în zilele noastre.

Volumul I pe care-l recenzăm se ocupă de perioada până la 1834, momentul înfrângerii celei de a doua răscoale a ţesătorilor din Lyon. Lucrarea este scrisă într'o formă simplă, accesibilă tuturor celor ce o citesc. Ea poate servi cu atât mai mult, cu cât abordează problemele interesante ale începuturilor mişcării muncitoreşti franceze şi ale evoluţiei ei paralel cu clasa ce a creat-o — burghezia industrială. Primul volum cuprinde un bogat şi divers material documentar, interpretat ştiinţific pe baza învăţăturii marxiste, materialist-istorice, a societăţii. Lucrarea ne înfăţişează pentru prima dată istoria producătorilor de bunuri în luptă necruţătoare cu burghezia, proprietara mijloacelor sociale de producţie Ea desvălue o serie de aspecte ale acestei lupte şi lămureşte unele probleme lăsate în întuneric de istoriografia burgheză mincinoasă. Lucrarea trece în revistă oamenii şi lupta acestora, legate de condiţiile materiale ale epocii analizate, şi pune în adevărata lor lumină marile figuri ale clasei muncitoare. Ea face să se desprindă, ca un fir roşu călăuzitor, caracterul de exploatare al statului burghez, contradicţiile ce îl macină dinăuntru, lupta masselor şi inevitabilitatea victoriei proletariatului francez, condus de P.C.F., împotriva regimului capitalist din Franţa, împotriva ocupanţilor americani aţâţători la un nou război. „Istoria mişcării muncitoreşti franceze" arată ce înseamnă cunoaşterea trecutului. Cunoaşterea bătăliilor de ieri, a cauzelor pentru care ele au fost când victorioase, când înfrânte, înseamnă a pregăti în condiţii bune bătăliile de azi şi de mâine.

Lenin spune că istoria contemporană trebue scrisă în aşa fel, încât munca de cronicar să vină în ajutorul participanţilor mişcării, proletarilor eroi. Şi ea trebue scrisă aşa cum spune Lenin, pentrucă lupta muncitorilor împotriva capitaliştilor se loveşte de organele de represiune ale acestora (poliţie, magistratură). Lupta muncitorilor devine deci o luptă politică, care reprezintă un nivel mai ridicat al conştiinţei de clasă şi care cere cunoaşterea aprofundată a faptelor. Pe măsură ce lupta se lărgeşte, ea nu rămâne izolată, ci se leagă de lupta proletariatului internaţional, nepierzându-şi cu nimic caracterul său naţional. Legătura cu mişcarea muncitorească internaţională se poate manifesta sub forme diferite: adeziune la organizaţii internaţionale, manifestări de solidaritate în favoarea muncitorilor altor ţări, adaptarea experienţelor câştigate de mişcarea muncitorească din afara frontierelor Franţei etc. Cine poate rămâne nepăsător în fata faptelor petrecute fie mai demult, fie într'un trecut apropiat? Nu există muncitor care, cunoscând lupta muncitorimii, să nu fie optimist, văzând cum organizaţiile muncitoreşti, lovite adesea de duşman se refac cu repeziciune, şi continuă lupta, mai tari, mai puternice Studiind trecutul istoric putem fi siguri, aşa cum spuneam mai sus, de triumful definitiv al proletariatului, constatând că mersul mişcării muncitoreşti se îndreaptă în sensul istoriei, iar victoria sa inevitabilă este condiţia neapărată a progresului umanităţii.

Istoria luptei poporului francez îşi are începuturile în timpuri îndepărtate. Ea începe cu răscoalele repetate ale sclavilor, extrem de numeroşi în Galia. Noile relaţii de producţie duc la fărâmiţarea statelor sclavagiste şi în special al celui roman şi la instaurarea unei noi orânduiri, bazată pe un nou sistem de relaţii de producţie: orânduirea feudală. In această orânduire, munca de sclav este înlocuită cu munca semiliberă a iobagului legat de pământ prin servituţi personale şi reale. Exploatarea feudală, grea, apăsătoare,

a dus în tot timpul Evului Mediu la răscoalele ale ţăranilor francezi, marcate prin cele ale „golanilor" şi „prostimii". Despre ei, truverul Benoît de Sain'e-More spune:

„Sunt ei cei ce fac să traiască pe alţii, care îi hrănesc... şi care îndură cele mai mari suferinţe. zăpezile, ploile, furtunile. Şi fără această rasă de oameni, eu nu ştiu în adevăr cum ar putea rezista alţii". Cazurile de revoltă a ţăranilor sunt extrem de numeroase vom reţine pe cele mai caracteristice.

In 1008, ţăranii bretoni se ridicară împotriva ducelui. In acelaşi timp se revoltară şi ţăranii normanzi. O veche cronică ne aduce ecoul acestor revolte :

„Când ducele a auzit, el a trimis de îndată împotriva lor pe contele Raoul, cu o mulţime de soldaţi, pentru a înrăbuşi această ferocitate şi a împrăştia adunarea rustică".

Din secol în secol, revoltele se înmulţiră: în secolul al XIII-lea a avut loc mişcarea păstorilor şi mai ales, marea Jacquerie, din 1358. Revolta — isbucnită spontan, ca urmare a unor suferinţe de neîndurat — începu la Compiègne, în Mai, şi se întinse repede în regiunea cuprinsă între Paris şi Amiens. Ţăranii găsiră un aliat în staros'ele negustorilor din Paris, Ştefan Marcel, ridicat împotriva regelui cu negustorii mari şi mici ai oraşului. Ţăranii aveau un şef în persoana lui Guillaume Carle, „un om înţelept, bun vorbitor cu o figură şi o statură frumoasă". Jacqueria dură cinci săptămâni. Represiunea fu cruntă. In bătăliile dela Meaux şi Clermont-Beauvaisis, ţăranii pieriră cu miile. Şeful lor, căzut victimă unei curse, fu ucis în torturi groaznice. Copiii şi femeile ţăranilor fură masacraţi. Mişcările ţăranilor fură numeroase şi în secolul al XVII-lea, în provinciile din Vest, Centru şi Sud. Mai cunoscu'e au fost revolta „Picioarelor goale" în Normandia (1639), a „Calicilor", în anii 1643—1644. Cauza imediată era pe deoparte ura împotriva fermierilor generali şi pe de altă par'e, fiscalitatea excesivă. Revoltele din Bretania din 1675 şi din Carhaix erau îndreptate împotriva seniorilor. Doamna de Sévigné, cu neobrăzarea ei de mare doamnă, putea să scrie că „soldaţii se amuzau punând în frigare un copilaş". Impotriva exploatării crunte la care era supusă ţărănimea, se vor ridica scriitorii din preajma revoluţiei burgheze din 1789. In secolul al XVIII-lea, formele meşteşugăreşti de lucru s'au desvoltat. Alături de meşteşugar a apărut negustorul întreprinzător ce va monopoliza diversele categorii de produse finite şi, odată cu acumularea capitalurilor, cu creşterea pieţei, apare şi manufactura. Manufactura, care are la bază diviziunea muncii, adună la un loc un mare număr de muncitori lucrând aceeaşi meserie. Nevoile pieţei în creştere cereau noi metode de lucru. Odată cu descoperirea maşinii o nouă etapă începea.

Naşterea proletariatului este contemporană cu naşterea fabricii. Incepând dela revoluţia industrială se poate vorbi de o mişcare muncitorească. Din cauza condiţiilor grele, mişcări puternice încep în industria textilă. Ele cuprind cu iuţeală toate regiunile textile: Bruges, Douai, Tournai, Caen, Reims etc.

Mişcările acestea, care iau un veritabil caracter insurecţional, se apropie mai mult de Jacquerie, care le este contemporană.

Deşi cuvântul grevă nu există, se poate vorbi însă de „taquehan" pe care un jurist al vremii o defineşte astfel:

„...alianţă care este făcută pentru profitul comun, când muncitorii promit sau asigură, sau se înţeleg, că ei nu vor lucra mai mult la preţuri mai mici decât înainte, dar care măresc salariile din autoritatea lor propr[illegible] se înţeleg de a nu mai lucra şi hotărăsc între ei pedepsele sau ameninţările împotriva tovarăşilor care nu vor ţine cu ei...".

Secolul al XVI-lea cunoaşte de asemenea o perioadă de turburări. Este perioada în care descoperirile geografice şi umanismul, primii paşi ai capitalismului în sânul feudalităţii, ridică pentru massele populare ameninţarea dureroasă a acumulării primitive a capitalului, care se amestecă cu începuturile centralizării politice, reflexul desvoltării comerţului şi industriei.

Este atacat în mod violent sistemul economic, social şi politic al vremii, desvăluindu-se mizeria masselor. Se arată bunăstarea celor puţini, a bogaţilor proprietari de pământ, a industriaşilor, a bancherilor. Originea răului este proprietatea individuală. Utopiile lui Thomas Morus şi Campanella în neputinţa lor de a găsi pentru epoca aceea clasa care să sfărâme organizarea socială nedreaptă, îşi găsesc rezolvarea în cadrul unor idilice republici, în care să domnească „fericirea pentru toţi", în care proprietatea este comună şi în care să nu existe interese private care să se opună intereselor comunităţii. Munca va fi limitată la 6 ore şi, pentru ca nimeni să nu încerce să acapareze fructul muncii altora, producţia va fi mai mult decât suficientă.

„Utopia lui Campanella — a putut scrie Paul Lafargue — este una din cele mai îndrăsneţe, cele mai complete şi mai frumoase care au fost scrise vreodată..., abordează şi rezolvă cu toată libertatea de spirit, problemele sociale pe care le pune epoca sa şi pe care le pune încă secolul al XIX-lea" [1].

Se înţelege as'fel uşor de ce Campanella urmărit de ura duşmanilor săi neîmpăcaţi, a

[1] „Le devenir social", revue marxiste mensuelle, septembre, 1895.

at 27 de ani în închisoare. Putem înțelege de ce, ținând seama de condițiile istorice, Jules Gue de a putut spune într'o zi în Camera deputaților: „...noi revendicăm, ca a noastră tradiția preistorică, marele vis comunist al tuturor acelora care, cu creierul sau cu mâna, au luptat pentru bunăstarea și fericirea comună. Pe aceia noi îi salutăm". Secretul acestei lupte ce lua forme tot mai ascuțite, între burghezul corporațiilor și muncitorul corporatist sau zilierul liber ni-l desvălue Friedrich En els care spune că dela nașterea sa, burghezia conținea în sine contrariul său; capitaliștii nu pot exista fără salariați și, pe măsură cu burghezul corporațiilor Evului Mediu devenea burghezul modern, în aceeași măsură membrul corporațiilor și muncitorul zilier liber deveneau proletari. Iată deci rațiunea profundă a turburărilor sociale ale secolului al XVI-lea, turburări care au la bază ciocnirea dintre calfe și meșteri și a acestora uniți, împotriva negustorilor. Lupta ascuțită de clasă se duce u tărie în aceas ă perioadă, în care meșterii exclud dela titlul de meșter pe lucrători, mărind drepturile de reprezentare și instituind din 1565, „capodopera" obligatorie. Dreptul la titlul de meșter devine proprietatea unei oli arhii. Corporațiile devin în felul acesta un sistem închis, retrograd, opus desvoltării continue a forțelor de producție. Împotriva lor se îi dreaptă burghezia în ascensiune care lovește fără cruțare în bazele sistemului înapoiat corporativ. De asemenea meșterii, ruinați de marii antreprenori care trec la producția manufacturieră reducându-i la dependență și mizerie, se plâng cu amărăciune de aceștia. Procesul de proletarizare a micii burghezii este în curs. Din aceste motive secolul al XVI-lea a fost o epocă de lupte. Cea mai cunoscută este aceea a lucrătorilor tipografi dela Lyon. Aceștia au formulat revendicări concrete cerând: îmbunătățirea salariului vărsat pentru hrană, reorganizarea orelor de muncă, cunoscut fiind faptul că un lucrător lucra dela orele 2 noaptea până la orele 8 seara, limitarea numărului ucenicilor. Greva isbucni în 1539 și a fost admirabil organizată. S'a creat o asistență muncitorească și s'au format companii muncitorești pentru organizarea a ceea ce se va numi mai târziu vânătoarea celor „galbeni" și, în cazuri speciale, pentru lupta cu poliția. Agitația lyoneză nu a încetat decât în 1572. Măsuri severe de represiune au fost luate de puterea regală. Privitor la greva lyoneză, Francisc I a dat ordonanța dela Vilers-Cotterets care interzicea toate coalițiile, fie ale meșterilor, fie ale lucrătorilor. Ca urmare a acestei măsuri se pun bazele unui larg sistem de întovărășiri. Întovărășirile luptă împotriva monopolului meșterilor și corporațiilor. Ele vor supraviețui revoluției burgheze din Franța, dar vor dispare odată cu terminarea revoluției industriale.

Aceasta era situația în preajma anului 1789.

In anumite regiuni se observau concentrări de lucrători, ca de pildă în orașele de coastă unde apare industria rafinăriilor de zahăr, distilerii, șantiere de construcții navale, etc., sau în centrele miniere (Carmaux, Aniche, Huzim), unde se constituiseră puternice companii de exploatare a cărbunilor.

Muncitorii sunt însă relativ slabi ca număr, orizontul lor nedepășind în această epocă locul lor de muncă. Luptele lor sunt locale, izolate. Ei nu se ridicaseră la conștiința solidarității de clasă. Atitudinea și viața lor se amestecă cu cea a țăranilor. De aceea proletarul este jumătate țaran, jumătate muncitor. El trăește din ceea ce îi poate aduce artizanatul cu mijloace de lucru rudimentare și duce o viață grea. Situația aceasta persistă și în meșteșugurile urbane unde un număr redus de mari negustori, eliminând pe micii negustori, au ajuns stăpânii pieței și fac schimburile cu străinătatea, fixând prețul fiecărei bucăți lucrate. Iată deci pentru ce marea preocupare a lucrătorilor lyonezi este tariful sau prețul la bucată. Viața este extrem de grea. Prețurile lucrurilor strict necesare s'au urcat cu 65 % în perioada 1785—1789, în timp ce salariile au urcat numai cu 22 pentru 1786—1789. Puterea de cumpărare a muncitorilor este în continuă scădere. Grevele se înmulțesc în această perioadă cu toată represiunea exercitată de puterea regală.

Este interzis muncitorilor dreptul de asociere, de întrunire, de rezistență în fața cererilor exagerate ale patronilor. Exploatarea muncitorilor este nemiloasă. Pretutindeni în manufacturi, în mine, muncitorii au tratamentul ocnașilor. Salariile sunt insuficiente. La Saint-Grobain, în 1788, muncitorii lucrează Duminecа și în zilele de sărbătoare. Copiii și femeile sunt folosiți la muncile cele mai grele. Turgot, ministrul lui Ludovic al XVI-lea, recomandă munca copiilor „în propriul lor interes" într'un „Memoriu asupra mijloacelor de a procura printr'o creștere a muncii resurse poporului Parisului", în cazul creșterii prețului cerealelor. Salariul muncitorului în manufacturi este foarte mic și întrebuințarea masivă a copiilor și femeilor duce la scăderea salariilor. Și aici, același Turgot, în a sa „Reflexie asupra formării și distribuției bogățiilor", scrie că, dintre muncitori, exploatatorul burghez poate alege pe cei mai buni. „Muncitorii sunt deci obligați de a scădea prețul din invidie unii față de ceilalți".

In felul acesta, burghezul hrăpăreț și exploatator rupe unitatea, destul de slabă în acea epocă, a muncitorilor. Concurență între

calfă şi muncitorul din manufacturi, concurenţă între femei şi bărbaţi, concurenţă între tată şi fiu. Muncitorii nu pot astfel să formuleze revendicări clare şi generale în cadrul prezentării Caietelor de doleanţe ale Statelor Generale. Foarte puţin, aceste caiete amintesc de situaţia grea a muncitorului zilier şi de salariul său insuficient. Caietele din Gournay-sur-Marne emit parerea că „salariul nenorocitului zilier trebue reglat în mod echitabil, în concordanţă cu nevoile comune ale umanităţii". Caietul ţăranilor din Chaillaud în Maine evocă viaţa de exploatare nemiloasă a muncitorilor care lucrează într'o forjă. Muncitorului nu-i este asigurat dreptul de muncă, el fiind expus exploatării burgheze şi foamei.

In preajma revoluţiei burgheze din Franţa se observă *în primul rând*, prezenţa formelor de organizare industrială: meşteşugul, întreprinderea (care implică dominaţia comercială a negustorului asupra meşteşugarului), manufactura, fabrica, ultimele două având un caracter eminamente revoluţionar.

In al doilea rând, forţa muncitorilor în societatea regimului feudal nu este însemnată. Ei nu joacă niciun rol politic şi sunt adesea nebăgaţi în seamă. Jean-Jacques Rousseau urmăreşte visul utopic al unei societăţi de mici producători independenţi. Insă Enciclopedia lui Diderot spune: „Societatea, respectând marile genii care o luminează, nu trebue deloc să întineze mâinile care o servesc". *In al treilea rând*, muncitorii nu au o conştiinţă clară a intereselor lor. Feudalitatea trebue mai întâi nimicită, pentru ca burghezia să-şi găsească în proletariatul unit şi conştient de misiunea sa istorică, groparul său. Este dificil, în perioada revoluţiei burgheze, să se facă o diferenţiere între muncitori şi massele populare cu care ei se confundă. Se va putea pune problema partidului politic al clasei muncitoare odată cu revoluţia dela 1848 şi cu publicarea de către K. Marx şi F. Engels a Manifestului Partidului Comunist. *In al patrulea rând*, lupta muncitorimii în perioada revoluţiei burgheze din Franţa este o luptă economică dominată de problema hranei. Distincţia pe care o vor face massele în lupta pentru o mai justă repartiţie a bunurilor între consumatori va opune nu muncitorimea burgheziei, ci pe săraci bogaţilor.

De aici, concluzia că lupta de bază a acestei epoci este aceea dintre burghezie şi clasa feudală. Burghezia desvoltată mult în secolul al XVIII-lea, stăpâna comerţului, industriei şi finanţelor, se lovea de feudalism în lupta pe care o dădea pentru cucerirea puterii politice. Formele feudale de producţie se opuneau organizării capitaliste a producţiei. Corporaţiile, cu sistemul lor închis, reacţionar, ce se opunea noilor invenţii, vămile interioare care frânau comerţul, diversitatea sistemului de greutăţi şi măsuri, sistemul fiscal care asigura privilegiaţilor o viaţă parazitară şi, în sfârşit, regalitatea, ca instrument şi păzitor al acestor forme, trebuiau distruse. Măsurile administrative luate de Turgot în 1774, prin care se admitea libera circulaţie a grâielor şi suprimarea corporaţiilor din 1776 nu opri mersul istoriei. Dar rezolvarea problemei nu o putea aduce Turgot, ci o revoluţie care să poată aplica programul burgheziei în raport cu creşterea forţelor de producţie şi desvoltarea mijloacelor de producţie în noile condiţii istorice.

„Pe o anumită treaptă de desvoltare a acestor mijloace de producţie şi de schimb — spune „Manifestul Partidului Comunist" — relaţiile în care societatea feudală producea şi făcea schimb, organizarea feudală a agriculturii şi manufacturii, într'un cuvânt relaţiile feudale de proprietate nu mai corespundeau forţelor productive care se desvoltaseră. Ele stânjeneau producţia, în loc să-i dea imbold. Ele se prefacuseră în tot atâtea cătuşe. Ele trebuiau sfărâmate. Ele au fost sfărâmate" [1].

„Revoluţia care se anunţă va fi deci o revoluţie burgheză, dar ceea ce va distruge feudalitatea va fi asaltul masselor populare, atâta cât este adevărat că nu există nimic sub soare care să aparţină numai burgheziei chiar însăşi revoluţia sa", a spus Jean Jaurès.

Revoluţia burgheză din Franţa nu a fost opera ideilor unui pumn de conspiratori, cum a încercat să o prezinte istoriografia mincinoasă şi venală burgheză, ci *a masselor populare*. Lupta lor, eroismul lor, sângele lor a fost factorul decisiv chiar al victoriei revoluţiei din 1789—1794, în care burghezia a fost clasa conducătoare.

„Revoluţia s'a născut din conflictul între desvoltarea forţelor productive şi relaţiile de producţie [2]. Revoluţia, distrugând relatiile feudale de producţie şi de proprietate, a pus capăt la 1000 de ani de dominaţie feudală.

Dar burghezia nu putea învinge fără sprijinul masselor populare. Tratând problema revoluţiei burgheze din Anglia din 1648 şi Franţa 1789, K. Marx a observat că în aceste două revoluţii, burghezia a fost clasa care s'a găsit în mod real în capul mişcării. V. I. Lenin a spus că revoluţia franceză a fost o revoluţie în care massa poporului, majoritatea sa, păturile sociale inferioare cele mai profunde, copleşite de jug şi de exploatare, se ridicaseră spontan şi au imprimat asupra întregului curs al revoluţiei pecetea revendi-

---

[1] Marx-Engels. Manifestul Partidului Comunist. Ed. P.M.R., 1949, p. 37.

[2] Jean Bruhat, Istoria mişcării muncitoreşti franceze. Ed. Sociales, 1952, v. I, p. 101.

cărilor lor, a încercărilor de a construi după felul lor o nouă societate în locul celei vechi pe care ele o distrugeau.

Este deci clar că massele populare au făcut să iasă victorioasă revoluția, că massele au salvat Franța de invazie, cerând pedepsirea trădătorilor și încercând să realizeze o revoluție burghezo-democratică. Massele populare erau nemulțumite de condițiile în care se zbăteau. Redevențele feudale, recoltele proaste din 1788 și 1789, prețul urcat al pâinii, șomajul în creștere în orașe, consecință a tratatului comercial defavorabil încheiat cu Anglia în 1786, care luase pâinea la 500.000 de muncitori și distrusese 10.000 de case de comerț, erau cauze care contribuiau din plin la ridicarea masselor.

Asaltul feudalismului a început la 5 Mai 1789, prin deschiderea Statelor Generale, după o odihnă de 175 de ani. Burghezia credea că victoria va fi ușoară și consideră declararea Adunării Constituante la 9 Iulie 1789 ca o victorie decisivă. In timpul acesta, regimul feudal reacționează. Se strâng trupe la St. Denis, Saint-Cloud, la Sèvres și chiar pe Câmpul lui Marte. Cuvintele burgheziei nu pot nimic în fața regimentelor și *numai intervenția masselor populare va fi decisivă*. Bastilia cade la 14 Iulie și căderea ei, scrie Marat, se datorește, în cea mai mare parte, *celor 10.000 de muncitori săraci din cartierul St. Antoine*. La 15 Iulie, trupele sunt rechemate. In Octombrie, femeile Parisului îl aduc pe rege în capitală. Mișcări de masse au loc la Lyon, la Rouen, la Marsilia. Țăranii nemulțumiți se răscoală. Jacqueria începe. Ea este cunoscută sub numele de „Marea teamă", Jacqueria aceasta se întinde în toată Franța. Ea nu se ridică împotriva „cetelor de borfași" așa cum afirmă istoriografia burgheză, ci împotriva exploatării feudale.

Infăptuirile din noaptea de 4 August, realizate prin intervenția țăranilor, suprimă servituțile feudale personale, în timp ce servituțile reale pot fi răscumpărate în condiții grele pentru țărani. Câteva zile mai târziu, Adunarea Constituantă votă „Declarația drepturilor omului și cetățeanului". Dreptul de proprietate devine baza noului regim. In perioada ce urmează, condițiile de viață se agravează. Ziarele populare în frunte cu „Prietenul poporului", își deschid coloanele corespondențelor muncitorești. In 1790, apare Clubul „Cordelierilor", în care se face educația politică a muncitorilor. Muncitorimea nu are nici șef, nici program. Ea urmează pe acei șefi ai burgheziei, care, ca Robespierre, cer unirea forțelor populare și votul universal. In acest timp, marea burghezie, stăpâna Adunării Constituante, vrea o monarhie constituțională, un regim electoral care să acorde drepturi numai proprietarilor. De aici, interzicerea organizațiilor muncitorești, lupta împotriva republicanilor. In 1791, corporațiile sunt desființate, fiind fiecare liber de „a face acel negoț sau de a exercita acea profesie, artă sau meșteșug, pe care o va găsi bună". In privința muncitorilor, Constituanta nu a făcut nimic. Ca urmare a acestei situații, răscoale muncitorești isbucnesc la St. Etienne în 1790 și la Lyon. Broșura muncitorului lyonez Lange, intitulată „Plângeri și reproșuri ale unui cetățean decretat pasiv, către cetățenii decretați activi", denunță cu vigoare egoismul bogaților și arată că produsele „nu au valoare" decât prin mâinile muncitorilor. Muncitorii se organizează. După 1789, manifestările pur muncitorești se înmulțesc. La 3 Ianuarie 1791, muncitorii de goblinuri au impus o nouă reglementare. 17.000 de șomeri în Montmartre intră în acțiune. Garda națională intervine. La 22 Octombrie 1789, Adunarea Constituantă votează legea marțială, care interzice adunările. Lege de represiune a burgheziei, lege de clasă, folosită adesea în lupta contra muncitorilor. Agitația muncitorească crește. Ea câștigă pe muncitorii constructori, care crează „Uniunea frățească a muncitorilor din arta construcției". Burghezia reacționează, votând la 14 Iunie 1791 legea antimuncitorească Le Chapelier.

Impotriva acestei legi, ce se va aplica numai muncitorilor, Marat publică în ziarul său, la 12 Iunie 1791, scrisoarea a 340 de muncitori împotriva burghezilor. In scrisoare se spune:

„Acești oameni lași care... nu au adus niciodată vreun serviciu națiunii, s'au ascuns în subterane în zilele de 12, 13 și 14 Iulie. *Atunci când au văzut că, clasa sărmanilor făcuse singură revoluția*, ei au ieșit din vizuina lor, pentru a ne trata ca pe hoți... ei beau vinurile cele mai delicate, se culcă pe puf, sunt plimbați în trăsuri și uită, în abundență și plăceri, nenorocirile noastre, refuzând adesea familiei unui muncitor rănit sau ucis la prânz, salariul începutului zilei..."

Legea Le Chapelier este un document fundamental pentru înțelegerea revoluției franceze și pentru studiul mișcării muncitorești franceze. Ea arată ce înseamnă libertatea burgheză și felul grosolan de încălcare a principiilor lui 1789. Lege de clasă, care plasează pe producătorii de bunuri la cheremul patronilor și satisface pofta de câștig a burgheziei, prin stoarcerea muncitorilor obligați de foame să-și vândă ieftin forța de muncă. Lege care jefuiește clasa muncitoare de dreptul de asociere pe care aceasta îl cucerise cu greu, privează pe muncitori de singurul mijloc pe care îl au de a-și ameliora situația în regimul capitalist: organizarea luptei.

Nici chiar regimul teroarei nu a atins cu nimic aceas'ă lege şi, ceea ce este demn de amintit, teroarea l-a ghilotinat pe Le Chapelier ca suspect şi nu ca organizator al legii antimuncitoreşti. Cons'ituţia lui 1791 îndepărteaza dela conducerea statului pe „adevăraţii acţionari ai marii antreprize sociale" (Sieyès) transformându-i în cetăţeni pasivi şi dă conducerea unui pumn de „cetăţeni activi", deţinătorii averilor, aristocraţiei arginţilor.

La 21 Iunie 1791, regele fuge. Marea burghezie nu doreşte republica, care este cerută de masse. Regele devine garantul proprietăţii burgheze. La 17 Iulie, garda naţională burgheză trage asupra republicanilor ce manifestează pe Câmpul lui Marte. Cluburile populare sunt închise.

După atâtea acte care marchează pas cu pas politica de clasă a marii burghezii, Adunarea Constituan'ă se separă la sfârşitul lui 1791, pentru a da locul Adunării Legislative. Nu era decât o minciună. Lupta masselor este în creştere, pe măsură ce preţul vieţii se urcă. Speculanţii acumulează stocuri şi fac avere pe spatele masselor înflămânzite. La sate, ţăranii nemulţumiţi de menţinerea regimului feudal se răscoală.

Situaţia se agravează în 1792, odată cu începerea războiului. Nobilimea se agită la Coblenz. Ofiţerii nobili dezertează la inamic. Armatele monarhiilor absolute invadează Franţa. Adunarea Legislativă, după ce ezitase îndelung, proclamă la 11 Iulie 1792 patria în pericol.

Impotriva încercării de trădare a revoluţiei şi de înţelegere cu regele de către girondini, la 10 August poporul intră din nou în scenă şi aruncă la pământ monarhia. Lenin a arătat importanţa acestei zile în comparaţie cu 14 Iulie 1789. Atunci burghezia a mers la asaltul feudalismului împreună cu muncitorii, iar la 10 August 1792, marea burghezie, temându-se de popor, s'a apropiat de feudali. Victoria se datora confederaţilor ce sosesc la Paris din departamente, micii burghezii progresiste, în frunte cu iacobinii cei mai decişi, antrenaţi de Robespierre şi, în al treilea rând, secţiunilor muncitoreşti ale Parisului. In noaptea de 9—10 August, comisarii secţiunilor pariziene, adunaţi la Primărie, formează Comuna insurecţională, preiau comanda Gărzii Naţionale şi atacă palatul Tuilleries, pe care pun stăpânire. Regele este declarat decăzut din funcţiile sale şi închis în închisoarea Le Temple. Adunarea Legislativă decide convocarea unei adunări alese prin vot universal. Pentru prima dată în istorie, muncitorii francezi obţin dreptul de vot, smuls prin luptă de combatanţii zilei de 10 August. Redevenţele feudale sunt desfiinţate fără indemnizaţie. După câteva săptămâni, urmează victoria dela Valmy. Convenţia, care urmează Adunării Legislative, nu cuprinde decât doi muncitori. Burghezia mijlocie şi mica burghezie deţin puterea. De asemenea marea burghezie a găsit instrumente docile în Girondini, partizani ai compromisului cu reacţiunea, trădători ai revoluţiei. Ei sunt învinşi în cursul a două zile, 31 Mai şi 2 Iunie 1793, zile în care rolul important îl au din nou massele populare. Convenţia trimite la eşafod pe fruntaşii girondini. Pământul emigranţilor tradători de patrie este împărţit în mici parcele şi vândut ţăranilor pe preţuri mici. Toate redevenţele feudale sunt desfiinţate, chiar şi acelea ce sunt fundate pe titluri străvechi. Constituţia anului II al Republicii este votată la 24 Iunie 1793. Aceasta constituţie afirmă dreptul la învăţătură pentru toţi cetăţenii şi proclamă ca scop al societăţii, fericirea comună. Muntenii sunt victorioşi. Lenin, răspunzând lui Plehanov, a spus că, în adevăr Convenţia reprezintă precis o dictatură a păturilor inferioare ale clasei săracilor dela oraşe şi sate. Ea fu, într'o revoluţie burgheză, o instituţie a cărei putere era nelimitată şi care era în întregime şi unic dominată, nu de marea sau mijlocia burghezie, dar de ceea ce noi numim „proletariat" şi „ţăran". Sub conducerea iacobinilor, această dictatură a Convenţiei a sdrobit pe duşmanii interni şi externi. Muncitorii depun eforturi foarte serioase pentru obţinerea armelor necesare victoriei, şi apără linia Comitetului Salvării, sdrobind cu fermitate încercările de trădare ale girondinilor. Datorită măsurilor luate de dictatura iacobină, inamicul este învins. Apar noi raporturi de clasă. De o parte muncitorii, meşteşugarii, mica burghezie, de cealaltă parte, marea burghezie, dispusă la un compromis cu nobilimea şi chiaburimea, care a profitat de pe urma vânzării bunurilor naţionale. Este votat maximul pe cereale şi salarii. Se pune în vigoare legea suspecţilor. Armata întărită, repurtează victoria decisivă dela Fleurus. Coaliţia antirevoluţionară a marii burghezii se organizează şi loveşte de moarte revoluţia. La 9 Thermidor (27 Iulie 1794) Robespierre cade. Faza ascendentă a revoluţiei luase sfârşit.

„Vulcanul din 93", a spus Eugène Pottier, poetul Comunei din Paris, a luminat mult timp drumul istoriei muncitoreşti franceze. Ceea ce a făcut măreţia revoluţiei franceze a fost faptul că ea a distrus definitiv feudalismul, cu toate formele însoţitoare că a eliberat forţele productive, înlesnind rapida desvoltare a noii clase — burghezia — şi a clasei ce se desvoltă paralel cu ea, ca

gropar al burgheziei, clasa muncitoare. Un nou regim social, democrația burgheză, a luat naștere. *Dar ceea ce nu poate fi trecut cu vederea, este rolul masselor populare, care au intervenit în momentele hotărîtoare și au dus la capăt revoluția. Massele populare au fost acelea ce l-au împiedecat pe rege să disolve Adunarea Constituanta, ele au fost acelea ce au dat prima lovitura feudalismului, la 14 Iulie. Ele au obligat Adunarea Legislativă să declare desființată monarhia și au contribuit din plin la distrugerea girondinilor, desființând cu totul ultimele rămășite ale drepturilor feudale și sdrobind armatele intervenționiștilor externi. Dar revoluția burgheză, ca atare, este limitată la scopurile clasei ce a inițiat-o. Ea a înlocuit o exploatare, exploatarea feudală, cu alta, mai nemiloasa, exploatarea burgheză.*

Poporul francez a dat dovadă de clarviziune și de curaj. El a știut să dejoace planurile inamicului și să se bată cu eroism. Nu le-a fost însă dat iacobinilor să repurteze o victorie completă, pentrucă bazele materiale ale socialismului, băncile, sindicatele capitaliste, industria mecanică, căile ferate le-au scăpat.

Burghezia trece imediat la organizarea statului burghez, instrumentul necesar exploatării sângeroase a masselor. Trecând peste oscilările reacțiunii thermidoriene, epocă de sângeroasă represiune antiiacobină, de desmaț și afaceri veroase, burghezia va găsi în Napoleon omul ce-i va întări și legaliza puterea.

Faptul acesta a fost mult înlesnit de sdrobirea răscoalelor iacobine din 12 Germinal, anul III (1 Aprilie 1795) și 1 Prairial, anul III (20 Mai 1795) și a „Conspirației Egalilor" a lui Grachus Babeuf.

Babeuf a fost un om al poporului, obișnuit cu mizeria, născut pe pământul Picardiei, care cunoscuse numeroase mișcări țărănești. El a lucrat pentru stabilirea titlurilor senioriale și, în praful arhivelor senioriale, a descoperit înspăimântătoarele secrete ale uzurpării comise de clasa nobililor. El critică abuzurile burgheziei și își dă seama că nu pot fi apărate interesele poporului fără a duce o luptă politică. Urmărit pentru articolele din „Jurnalul libertății presei" și „Tribunul Poporului", este arestat și închis 6 luni la Arras. Aici ajunge el la concluzia că numai comunismul este remediul răului existent, rău ce rezidă în proprietatea privată. El pune problema proprietății colective asupra mijloacelor sociale de producție. Pentru a ajunge acolo, el organizează în Martie 1796, „Conspirația Egalilor" ce urmează să instaureze dictatura masselor populare. Alături de Babeuf se grupează comunistul Sylvain Maréchal, Félix Lepelletier, Antonelle, Darthé, Buonarotti, Debon. Ei formează Comitetul director secret. Ducând o intensă activitate clandestină prin presă: broșuri, pamflete și agitație orală dela om la om, ei câștigară repede simpatia masselor în regiunile cu puternică concentrare muncitorească dela Lyon, Pas-de-Calais, Nord și Nord-Est. Mișcarea insurecționala a lui Babeuf luă legătură cu o altă mișcare insurecțională de tradiție iacobină și de nuanță mic-burgheză, condusă de convenționalii Javognes, Ricord, Laiglenot. Babeuf reuși să stabilească o înțelegere între cele două curente. In fiecare arondisment activa un revoluționar, care organiza muncitorimea împotriva Directoratului. Alții activau în rândurile armatei. Printre aceștia se strecură agentul polițienesc Grisel. Babeuf decise ca, după victorie, conducerea să fie luată de o adunare compusă mai întâi din reprezentanți aleși de Egali (unul pe departament) și apoi de vechi constituționali munteni. Printre primele măsuri ce urmau să fie luate, erau: obligația de a munci pentru toți oamenii valizi, confiscarea bunurilor tuturor emigranților și rebelilor, educația generală cu orientare profesională, monopolul Statului asupra transacțiilor externe. Directoratul veghea însă. Avertizat de trădătorul Grisel, el trecu la 10 Mai 1796 la arestarea lui Babeuf și a unora dintre tovarășii săi. De frica ridicării cartierelor muncitorești ale Parisului, Directoratul transportă pe acuzați în timpul nopții la Vendome. Procesul babeuviștilor începu la 20 Februarie 1797. Babeuf avu o atitudine plină de calm și curaj. El spuse:

„Sunt alți oameni în afara judecătorilor noștri care ne ascultă. Poporul este de asemenea interesat de tot ceea ce vom spune noi. Trebue să vorbim aici ca și cum el ar fi prezent. Inaintea lui, în totalitatea sa, trebue să ne justificăm" [1]. La 26 Mai 1797, Babeuf și Darthé sunt condamnați la moarte.

Babeuf și-a tras ideile sale din utopism dar, spre deosebire de alții, s'a ridicat până la conștiința importanței istorice a luptei de clasă. „Ce este revoluția franceză? Un războí declarat între patricieni și plebei, între bogați și săraci". Babeuf nu distinge în mod net pe muncitori din massa „săracilor" pe care s'a sprijinit înainte de toate. El s'a gândit la comunitatea pământurilor, dar a observat ca fapt nou și importanța industriei moderne și structura capitalistă care o caracterizează. „Pentru ce primii agenți, aceia care fac munca creatoare, munca esențială, au incomparabil mai pu-

[1] Jean Bruhat, Istoria mișcării muncitorești franceze. Ed. Sociales, 1952, v. I, p. 145.

ţine avantaje decât negustorii care, în ochii mei, nu fac decât o munca inferioară, munca de distribuţie". Inainte de Fourier, el denunţă consecinţele dezastruoase ale concurenţei, care duce la monopol şi provoacă crizele. Contrar utopiştilor, Babeuf şi-a dat seama de caracterul progresist al maşinismului, cu condiţia ca el să fie pus în serviciul asociaţiei.

Babeuf a omis ideea dictaturii pe care Buonarotti, prietenul sau, a definit-o astfel: „O autoritate extraordinară, prin care o naţiune să poată fi pusa în posesia libertăţii este necesara". Această idee avea la bază experienţa istorică a Comitetului Salvării publice. Babeuf a arătat cum trebue sa fie un conducător al clasei muncitoare şi sfârşitul lui eroic constitue astăzi mai mult decât oricând un exemplu pentru proletariatul francez în luptă cu exploatarea crescândă a imperialismului american, care a invadat teritoriul Franţei. In perioada în care tráeşte Babeuf, desvoltarea economică ia aspecte îngrijorătoare. Daca pe de o parte o mână de speculanţi se îmbogăţesc pe seama masselor, pe de altă parte, mizeria acestora sporeşte. In rândurile armatei, nemulţumirea creşte. Directoratul, incapabil de a rezolva situaţia internă gravă, la care se adaugă şi înfrângerile militare, este răsturnat. La 18 Brumar (9 Noembrie) 1799, burghezia thermidoriană, doritoare de pace, pentru a putea să-şi mărească în tihnă averile, aduce la putere pe generalul Bonaparte, omul care nu fusese încă atins de corupţia secolului său şi care sdrobise la sfârşitul Convenţiei, insurecţia regalistă din 13 Vendémiaire.

Statul modern, instrumentul dominaţiei de clasă a burgheziei, împotriva căruia mişcarea muncitorească trebuia să angajeze o luptă care nu se poate termina decât prin distrugerea acestui stat, s'a nascut cu Consulatul şi Imperiul. Napoleon a lucrat activ la consolidarea statului burghez. El a folosit în acest scop şi biserica, pe care a atras-o de partea clasei sale prin Concordatul semnat în 1801.

Napoleon, a subliniat Karl Marx, a creat în interiorul Franţei condiţiile datorită cărora se poate desvolta libera concurenţă, exploata proprietatea parcelară a solului şi utiliza forţele productive libere ale naţiunii, în timp ce, în exterior, el mătură toate instituţiile feudale. În măsura în care aceasta era necesar pentru a crea societăţii burgheze din Franţa mediul de care ea avea nevoie pe continentul european. Napoleon a pus totul în mişcare pentru consolidarea cuceririlor burgheze ale revoluţiei. Codul civil devine baza legală a proprietăţii private burgheze, pe care o apără împotriva neposedanţilor. Conceput în funcţie de interesele burgheziei — spune G. Lefebvre în „Napoleon". [Codul civil] — se ocupa înainte de toate să consfinţească dreptul de proprietate. In restul ţării, regimul napoleonian a sprijinit ţărănimea înstărită care era pentru regim un element de ordine.

Napoleon sprijină activ desvoltarea industriei. Pe măsură ce burghezia se întăreşte, sunt luate măsuri pentru supunerea muncitorilor, introducându-se livretul care conţine semnalmentele precise ale fiecărui muncitor. Legea din 12 Aprilie 1803 confirmă legea Le Chapelier. Ea aduce pedepse severe pentru muncitorii grevişti.

Blocada continentală impusă de Napoleon popoarelor Europei învinse face să crească mizeria masselor. Măsurilor de represiune luate de Napoleon, muncitorii le răspund organizându-se în asociaţii secrete. Criza din 1810 aruncă pe drumuri zeci de mii de muncitori.

Nemulţumirea fierbe in centrele industriale, iar în cartierele pariziene, cavaleria patrulează cu sabia scoasa. Această criza economică şi înfrângerile suferite pe câmpiile Rusiei din partea armatelor ruseşti au fost hotarîtoare pentru căderea lui Napoleon. In plus, trădarea burgheziei, speriată de măsurile autoritare luate de Napoleon, duse în 1814 la trădarea generalilor, oamenilor de afaceri, a guvernului. La Bordeaux, primarul Lynch, conte al imperiului, predă oraşul Englezilor. Frontierele sunt forţate. Solul Franţei este invadat. *Impotriva inamicului se ridica din nou massele.* Ţaranii, exasperaţi de violenţa ocupanţilor şi nedorind intoarcerea feudalismului, se bat în Champagne şi în Est. Franctirorii din Vosgi fac să tremure detaşamentele inamice. La 29 Martie, aliaţii sosesc în faţa Parisului Muncitorii cer arme pentru a apăra capitala. Totul este zadarnic. Generalul Marmont, ginerele financiarului Perrégaux, îl trădează pe Napoleon şi semnează armistiţiul. Napoleon, speriat în faţa eventualitaţii de a deveni conducătorul unei mişcări de masse, abdica. Monarhia se reîntoarce în furgoanele străinilor. Feudalii au arătat că nu au vrut şi nu au învăţat nimic din lecţia dată de Revoluţie. Ei restabilesc drapelul monarhiei absolute. Se vorbeşte de reîntoarcerea la corporaţii. Muncitorii şomează. La 1 Martie, Napoleon, debarcat în golful Juan, se îndreaptă spre Paris. Napoleon poate deveni conducătorul masselor, dar el refuză din nou să preia conducerea Jacqueriei. Este învins şi la 22 Iunie 1815 abdică pentru a doua oară şi este trimis în insula Sf. Elena. Burghezia, în deosebi cea financiară, se bucură.

Revoluţia şi imperiul au creat condiţiile unei desvoltări masive a capitalismului,

desvoitare ce nu mai putea fi oprită de reacţiunea feudală a celei de a doua restauraţii. Restauraţia a însemnat un compromis între marea burghezie şi nobilime, cu condiţia îndepărtării din viaţa politică a masselor populare şi promovarea unei politici economice care să dea satisfacţie şi agrarienilor şi unei părţi dintre manufacturişti. Trebue ţinut seamă de faptul că recensământul din 1826 arăta, la o populaţie de 31.850.000 de locuitori, 22.250.000 de ţărani şi că marea proprietate funciară juca încă un rol considerabil. Legea din 1825, prin care se acorda 1 miliard emigranţilor, restabilea vechea proprietate nobilă, la care se adăuga marea proprietate burgheză de pământuri, ca în Normandia spre exemplu.

In perioada restauraţiei, desvoltarea industriei este lentă. In asemenea condiţii, puterea politică aparţine vechii nobilimi şi marii burghezii. Constituţia este Charta din 1814, care dă puterea executivă regelui şi împarte pe cea legislativă cu o cameră a pairilor, numită de el şi cu o cameră a reprezentanţilor, aleasă printr'un sufragiu censitar restrâns. Muncitorii, ţărănimea, mica burghezie şi o parte din cea mijlocie este exclusă din viaţa politică.

Legile nu dau dreptul de a învăţa, copiilor muncitorilor şi ţăranilor. Marchizul de Foucault putuse să spună, la tribuna Adunării Constituante, în 1790, că pentru a fi muncitor nu este necesar să ştii să scrii şi să citeşti.

Este epoca în care contele Claude-Henri de Saint-Simon, elev suspectat al lui D'Alembert, ofiţer al lui La-Fayette, colonel în armata americană, pune în Franţa, împreună cu Fourier, bazele socialismului utopic. Saint-Simon admite că fiecare formă de proprietate a dat naştere unei structuri politice diferite. „Istoria este o fizică socială", scrie el. El pune accentul pe producţie şi pe desvoltarea ei, acordând cea mai mare importanţă industriaşilor, ale căror interese, după el, sunt ale naţiunii întregi. De aici, el trage concluzia necesităţii luptei împotriva paraziţilor rentei (nobili proprietari funciari), acordarea puterii industriaşilor şi desvoltarea concentrării capitaliste şi, în particular, concentrarea industrială şi financiară. Saint-Simon este un utopist. El se ridică împotriva mizeriei masselor. Dar el nu a observat şi nu a analizat contradicţia fundamentală dintre procesul de producţie devenit social şi proprietatea privată capitalistă asupra mijloacelor de producţie. El nu a sezisat că proletariatul în creştere era singura forţă socială capabilă să instaureze regimul socialist. Saint-Simon a crezut că poate asigura fericirea tuturor prin „bunăvoinţa" unui pumn de industriaşi exploatatori, al căror interpret s'a făcut prin utopismul său. K. Marx a remarcat că, înafară de „Noul creştinism", în care Saint-Simon lua apărarea clasei muncitoare, toate scrierile sale anterioare nu sunt în total decât glorificarea societăţii burgheze, opusă societăţii feudale, sau încă, a industriaşilor şi bancherilor împotriva mareşalilor şi legislatorilor napoleonieni.

Alt utopist, Charles Fourier, credea că oaza comună, falanstérul, creat pe baza proprietăţii colective a unei duzini de familii în mijlocul societăţii burgheze, ar putea rezolva situaţia. El crede că burghezia trebue să-l ajute să creeze asemenea falanstere. Ceea ce a rămas din teoriile sale a fost credinţa în progresul continuu al societăţii şi critica viguroasă la adresa societăţii timpului său.

Socialismul utopic, spune Lenin în studiul său asupra surselor marxismului, nu ştie să explice nici fondul sclaviei salariate în regimul capitalist, nici să descopere legile desvoltării sale, nici să găsească forţa socială capabilă de a crea societatea nouă. In perioada până la 1830, grevele muncitorilor au fost destul de numeroase. Criza economică se accentuează şi, odată cu ea, creşte şi agitaţia muncitorilor. Aceasta va fi una din cauzele esenţiale ale revoluţiei din 1830. Agitaţia muncitorilor ia aspectul insurecţiei armate. La 19 şi 20 Noembrie 1827, la Paris, muncitorii şi studenţii se bat pe baricadele străzilor Saint-Denis şi Saint-Martin. Sunt morţi şi răniţi. Mica burghezie este lovită de criză. După 1827, bugetul este în deficit continuu. Criza agravează antagonismul dintre aristocraţia funciară şi marea burghezie. In alegerile din 1827, marea burghezie face bloc: ultraregaliştii sunt învinşi. Criza politică este deschisă. Ministrul ultraregalist Villèle este înlocuit cu moderatul Martignac, căruia îi urmează ministerul reacţionar al emigrantului conte de Polignac. Camera este disolvată. Se interzice apariţia oricărui jurnal fără autorizaţie prealabilă, reînnoită la fiecare trei luni şi se suprimă pentru calculul censului electoral patentele plătite de industriaşi, comercianţi, avocaţi, medici, excluzând astfel dela vot o importantă parte a burgheziei. Scopul era clar: asigurarea puterii numai marilor proprietari funciari. Muncitorimea intervine din nou. In cele „Trei glorioase" — zilele de 27—28—29 Iulie — poporul Parisului răstoarnă pe Burboni.

Burghezia profită ca de obicei de lipsa de organizare a muncitorilor şi aduce la conducere ramura de Orléans, reprezentată prin Ludovic-Filip. Odată cu ea, oligarhia finan-

ciară preia conducerea. Lafitte, „regele bancherilor şi bancherul regilor" şi Casimir Périer, fiul unuia din fondatorii Băncii Franţei, se instalează la guvern, iar alături de ei, Guizot, istoricul şi teoreticianul burgheziei şi Thiers, călăul de mai târziu al Comunei. Echipa este completă. Domnia bancherilor poate începe. Cortina despre care Lafitte credea că poate cădea peste farsa jucată, nu putea fi însă trasă. Lupta continua şi, timp de patru ani, dela 1830 la 1834, muncitorii se vor bate, de data aceasta pentru contul lor propriu.

Muncitorii se organizează. Auguste Blanqui organizează studenţii. Lupta muncitorilor creşte şi pe măsura desvoltării lor creşte şi nivelul conştiinţei lor. Muncitorii cer micşorarea zilei de muncă şi mărirea salariilor. Lupta dintre burghezie şi muncitorime ia forme mai ascuţite.

In 1831, o nouă fază se deschide în istoria mişcării muncitoreşti franceze, odată cu răscoala ţesătorilor lyonezi din 1831. Ţesătorii s'au ridicat împotriva unei exploatări sângeroase.

Lupta se dă pentru fixarea tarifului care să acorde muncitorilor minimul de trai.

După o manifestaţie a 6.000 de muncitori, tariful este aprobat de industriaşi; el nu va fi însă respectat. Preşedintele consiliului de miniştri, burghezul Casimir Périer, dă ordinul de nerespectare a lui.

La 17 Noembrie, afişe de mână cheamă pe muncitori să se adune. La 21 Noembrie, lucrul încetează. Muncitorii, în rânduri de câte patru, înaintează spre cartierele din centru.

Pretutindeni, baricadele apar cu iuţeală. Grenadierii primei legiuni a gărzii naţionale burgheze dau înapoi. Pe drapelul ţesătorilor apare celebra inscripţie: „A trăi muncind sau a muri luptând". Prefectul şi generalul Ordoneau sunt făcuţi prizonieri. Armureriile sunt devastate. Cazarma Bon Pasteur este cucerită. La 23 Noembrie, rămăşiţele învinse ale trupelor părăsesc Lyonul. Muncitorii se organizează. Un „stat major provizoriu", sub conducerea lui Lacombe, din „voluntarii Rhonului", este format. Lipsiţi de maturitate politică, muncitorii încep tratative cu burghezia, dându-i posibilitatea să se organizeze şi să înnăbuşe cu forţa revolta.

Răscoala muncitorilor lyonezi dela 1831— observă istoricul sovietic Velghin — a fost semnalul prin care clasa muncitoare, cu toată lipsa sa de organizare şi cu toată slăbiciunea sa ideologică, apare ca o forţă socială independentă. Această răscoală deschide un nou capitol în istoria omenirii: *împotriva burgheziei, se ridicase viitorul său gropar.*

Fr. Engels arată că lupta de clasă între proletariat şi burghezie trece pe primul plan al istoriei celor mai avansate ţări ale Europei, proporţional cu desvoltarea marii industrii pe de o parte, cu noua dominaţie politică cucerită de burghezie, pe de altă parte. Perioada care urmează poate fi caracterizată ca o perioadă de creştere a luptei împotriva exploatării nemiloase a fabricanţilor. Grevele se ţin lanţ. Ele cuprind întreaga Franţă. Cu ocazia funeraliilor generalului Lamarque, antiregalist, la 5 Iunie 1832, muncitorimea manifestează împotriva grelei ei situaţii.

Alături de muncitori iau poziţie republicanii mic-burghezi. Ei fac front comun cu muncitorii împotriva monarhiei din Iulie. Când, în Octombrie 1833, se organizează „Societatea republicană a drepturilor omului" (care urmează „Societăţii prietenii poporului"), în comisia de propagandă alături de intelectuali se găsesc şi muncitori, ca: tipografii Lemonier şi Pasquier-Labruyère, cismari ca Efrahem, lucrătorul de mobile de abanos Royer şi alţii.

Advocaţi republicani asigură apărarea muncitorilor şi jurnalele republicane publică petiţiile lor. Guvernul este însă hotărît să se opună cererilor muncitorilor de sporire a salariului. In 1833, la lucrările de construcţii din Paris sunt întrebuinţate trupe în locul muncitorilor grevişti. La 25 Martie 1834 este votat proiectul de desfiinţare a asociaţiilor care cuprind mai puţin de 20 de persoane. Ca urmare isbucnesc revolte. Semnalul este dat tot la Lyon. Greva generală a meşteşugarilor isbucneşte la 12 Februarie 1834, fără a avea însă rezultate practice. Dar nemulţumirea creşte. In nopţile de 8 şi 9 Aprilie, trupele ocupă principalele edificii. La Lyon la 9 Aprilie greva devine generală. Apar primele baricade. Ele sunt distruse cu lovituri de tun. Dela 9 la 12 Aprilie, bătălia face ravaje. „Foc asupra oricui va apărea pe străzi", se ordonase soldaţilor. Forturile bombardează oraşul. La 12 Aprilie, trupele luară ofensiva. Ultimii răsculaţi sunt împinşi spre centrul oraşului şi împuşcaţi în biserica Cordelierilor. Prefectul Gasparin, fiul unui convenţional, şi locotenentul-general Aymard, colonel al lui Napoleon şi nepot al unui convenţional, au înnecat în sânge răscoala lyoneză. Dar mişcarea grevistă continuă. La 11 Aprilie are loc o manifestaţie la Saint-Etienne. In mine încetează lucrul. La Arbois, răsculaţii ocupă primăria. Manifestaţii puternice au loc la Grenoble, Marsilia, Clermont-Ferrand. La Paris, baricadele apar în cartierul Marais şi pe străzile Beaubourg, Aubourg-le-Boucher şi Transnonain. Trupele care intervin masacrează numai într'o casă din strada Transnonain 14 persoane. Thiers, preşedintele consiliului şi-a

început cariera sa de criminal. Generalul Bugeaud spusese trupelor: „Trebue totul ucis. Prieteni, fiţi necruţători". 2000 de suspecţi sunt arestaţi. Un proces monstruos începe, proces în care se refuză acuzaţilor apărarea şi în care mulţi sunt condamnaţi la deportare şi închisoare.

In Septembrie 1835 sunt votate legi speciale de represiune. Astfel se termină, printr'o înfrângere aparentă, această serie de lupte care nu fac în realitate decât să îmbogăţească experienţa şi combativitatea clasei muncitoare franceze. Clasa muncitoare franceză devine din ce în ce mai conştientă de forţa sa. Ea continuă şi astăzi, fără cruţare, şi în mod consecvent, sub conducerea P.C.F., lupta pentru eliberarea Franţei, sugrumată de planul Marshall şi de exploatarea nemiloasă a burgheziei franceze.

Astăzi mai mult decât oricând ne apare clar faptul că ţesătorii lyonezi şi, alături de ei, toţi muncitorii Franţei, nu s'au luptat zadarnic. De-a-lungul istoriei sbuciumate a poporului francez, cuvintele ziarului muncitoresc lyonez „Ecoul Fabricii", care evoca amintirea ţesătorilor lyonezi căzuţi pentru libertate sunt un memento pentru ocupanţii neo-fascismului american.

„Dormiţi în pace, victime ale lui Noembrie! Să vă fie ţărâna uşoară!... Sângele vostru a fecundat pământul din care trebue să crească arborele emancipării proletarilor".

Arborele emancipării proletariatului creşte invincibil pe pământul U.R.S.S. şi al ţărilor de democraţie populară. Sub steagul lui Lenin şi Stalin, victoria proletariatului internaţional apare ca un fapt dela sine înţeles, căci nu este în puterea nimănui de a opri în loc mersul istoriei.

J. Bruhat, un luptător dârz pe frontul ideologic, dă o lovitură necruţătoare calomniatorilor burghezi ai mişcării muncitoreşti franceze şi arată rolul hotărîtor al acesteia în lupta pentru libertatea Franţei.

El redă etapele desvoltării mişcării muncitoreşti franceze şi aplică la etapele acestei desvoltări, geniala învăţătură creatoare a marxism-leninismului.

J. Bruhat, reprezentant al poporului muncitor francez, membru al P.C.F., a reuşit să redea în puţine pagini problemele esenţiale.

Lucrarea are însă şi lipsuri. Printre altele, autorul ar fi trebuit să insiste mai mult, atunci când vorbeşte de revoluţia burgheză din Franţa, asupra caracterului limitat al acestei revoluţii în comparaţie cu Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi să arate mai limpede acest lucru pe baza observaţiilor asupra proiectului manualului de istorie modernă de I. V. Stalin, S. Chirov şi A. Jdanov, care spune că „Trebue arătat că revoluţia burgheză franceză (ca şi oricare altă revoluţie burgheză), eliberând poporul de lanţurile feudalismului şi ale absolutismului, i-a impus alte lanţuri, lanţurile capitalismului şi ale democraţiei burgheze, în timp ce revoluţia socialistă din Rusia a sfărâmat toate lanţurile de orice fel şi a eliberat poporul de toate formele de exploatare; această idee trebue să constitue firul roşu al manualului de istorie modernă.

De aceea, nu se poate admite ca revoluţia franceză să fie numită pur şi simplu „marea revoluţie", ea trebue numită şi tratată ca o revoluţie burgheză" [1].

Asupra acestei probleme trebuia să se insiste mai mult în lucrare.

De asemenea credem că trebuia insistat în mod deosebit asupra perioadei Mai 1793—Iulie 1794, *perioada revoluţiei burghezo-democratice*, cum o denumeşte V. I. Lenin, asupra caracterului ei deosebit faţă de restul revoluţiei, tocmai pentrucă ea poartă în mod specific amprenta iniţiativelor populare, a muncitorimii pariziene, atât de des amintită de „tribunul" poporului, Marat. Lucrarea ar fi putut fi mai vie dacă ar fi fost actualizată, în deosebi acolo unde se vorbeşte de încercarea de trădare a intereselor naţionale ale Franţei de către burghezia girondină în etapa 1791—1793 şi de lupta partizanilor în momentul invaziei Franţei în 1814. Autorul ar fi putut arăta lupta eroică a P. C. F. în perioada ocupaţiei hitleriste şi lupta actuală a masselor populare conduse de P. C. F., împotriva ocupanţilor neo-fascişti americani.

Cu toate aceste lipsuri, lucrarea este meritoasă şi contribue la cunoaşterea trecutului glorios de luptă a poporului francez.

D. Trandafirescu

[1] „Studii", Revistă de istorie şi filosofie, Nr. 1, anul 3, Ianuarie 1950, p. 8.

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii“ aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cetitorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

In prima sâmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei. Toți colaboratorii și cetitorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste desbateri critice.

Sediul redacției se află în București, Bulevardul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel. 2.87.43.

INTREPRINDEREA
POLIGRAFICĂ Nr. 4
BUCUREŞTI

C. 213.

LEI 5.—

VERIFICAT
1987